

PATRIS INSOMNIVM

GALENI DOCTORES

HEPATICI COGNITIO

SPVRII
GALENO
AScripti LIBRI.

QVI VARIAM ARTIS MEDICAE
farraginein ex varijs auctoribus excerptam
continentes, optimo, quo fieri potuit,
ordine sunt dispositi, & in vnum
corpus redacti.

OCTAVA HAC NOSTRA EDITIONE
non parum ornamenti adepti, locis pluribus quam
in alijs superioribus editionibus, ad graecorum
librorum fidem emendatis.

Locis etiam Hippocratis in margine notatis.

Librorum seriem sequenti pagina habes.

Tà Nôa.

VENETIIS APVD IVNTAS, M D C IX.

CRISIS PRAECOGNITIO

AMANTIS DIGNOTIO

PALESTRITE CVRATIO

S P V R I I L I B R I.

De Historia philosophica liber, à Iulio Martiano Rota latinitate donatus.	fol. 2
Prognostica de infirmorū decubitu ex mathematica scientia, à IACOBO MARISCO- TO Medico Florentino translatus, & quamplurimis locis ad antiquorum græcorum codi- cum fidem emendatus.	12
De partibus artis medicinæ liber ex veteri Nicolai Rhegini Calabri translatione restitutus.	16
De Dynamidijs liber sine principio.	16
Alter liber de Dynamidijs, magna ex parte ex Aetio desumptus, plurimis in locis correctus.	19
De Spermate liber.	36
De Incantatione, Adiuratione, & Suspensione liber, Galeno falso adscriptus, græcè non habet.	41
De Natura, & ordine cuiuslibet corporis,	42
De Anatomia parua.	43
De Anatomia viuorum.	44
De Anatomia oculorum, Nicolao Rhegino Calabro interprete.	58
De compagine membrorum, siue de natura humana.	59
De Virtutibus nostrum corpus dispensantibus, ex Galeni libris.	61
De Voce & anhelitu.	62
De Utilitate respirationis.	63
Compendium pulsuum.	64
De Moribus manifestis, & obscuris liber, quem Ioannitius de græca lingua in arabicam trāstu- lit, Marcus autem Toletanus de arabica in latinam.	67
De Dissolutione continua.	72
De Aquis, ex Galeno, & alijs præstantissimis medicis, capita sex Oribasij, Augustino Gadaldino interprete. Hic libellus in prioribus editionibus De bonitate aquæ inscriptus, mutilus lege- batur.	76
De Vinis ex Galeno, caput sextum libri quinti Collectionum medicinalium Oribasij ad Iulia- num Imperatorem, Augustino Gadaldino interprete.	79
Præfagium experientia confirmatum, Georgio Valla interprete.	81
De Urinæ significatione ex Hippocrate, eodem Georgio interprete.	83
De Simplicibus medicamentis ad Paternianum.	84
De Virtute Centauræ, Nicolao Rhegino Calabro interprete.	96
De Catharticis.	99
De Gynæceis, idest passionibus mulierum, Nicolao Rhegino Calabro interprete.	100
Liber Secretorum ad Monteum.	101
De Medicinis expertis liber, cui titulus est, Medicinalis experimentatio.	108
De Melancholia ex Galeno, Rufo, & Posidonio caput nonū libri sexti Aetij, Iul. Martiano Ro- ta interprete.	114
De Cura Icteri liber.	115
De Cura lapidis liber.	116
Quæsitæ in Hippocratem.	118
De HVMORIBVS Augustino Gadaldino interprete.	
De PLANTIS translatus Marsilię per Dominum Grumerum Iudicem de Placentia, & per magistrum Abraham medicum de Arabico in latinum, & est De medicinis occultis quas no- luit propalare, nec consignare in libris suis alijs, quæ sunt experimentatæ, & probatæ.	
De Clysteribus, & colica libellus iterato nunc in lucem datus.	

*Siquid superesse videbitur in antiquis translationibus, quod in hisce nouis non reperiatur: id titu-
lorum diuersitate contingere scias, non quia prætermisum aliquid sit. Nihil est enim in uetustis illis co-
dicibus, quod in hisce nouis non contineatur: nam aut idem sunt, verum alio nomine insigniri: aut com-
pēdia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum subiicietur. Opus, quod illic Myamir appellatur,
idem est, ac id, quod hic De compositione medicamentorum secundum loca inscribitur. Libri item de in-
uamentis membrorum, compendium sunt librorum De usu partium. Libellus de præfagitura, finis est li-
bri De constitutione medicine. Et qui de commoditatibus theriacæ inscriptionem habet, fragmentum
est libri De theriaca ad Pisonem.*

GALENI LIBER DE HISTORIA PHILOSOPHICA

B

Iulio Martiano Rota interprete

Hunc librum Galeni esse cum satis non constet, videndum num fortasse sit Aetij. Theodoretus enim lib. 2. & 4. de curatione Græcarum affectionum scribit Plutarchum, & Aetium Collectanea de placitis Philosophorum edidisse; Porphyrium vero non modo philosophicam eiusce generis confecisse historiam, uerum etiam opinionibus vitam ac mores philosophorum adiunxisse. Quare cum Plutarchi liber habeatur, hic aut Porphyrio (quem forte Laertius est imitatus) tribui non queat, sit, ut Aetio potius, quam ulli alteri adscribendus videatur. Nisi forte quis putet, eo quod hic & apud Plutarchum eadem sepe verba legantur, ex utroque fuisse congestum.

Qualis Philosophia fuerit ante Socratem: Quas ipse partes addiderit: ac de proposito Libri.

Um illi, qui se primum ad philosophiam contulerunt, de rerum natura solummodo disceptarent, atque in ea finem studiorum suorum posuissent, multis post seculis natus Socrates, illorum sententiam improbauit, fieri non posse dicens, ut ab hominibus ea perciperentur, quæ tam remota à nostro sensu forent. Existimabat, n. summæ difficultatis esse tam abditarum rerum certam notitiam consequi; plusque utilitatis homines habituros, si scrutarentur, quo modo quis feliciter vitam traderet, & se, quam plurimis bonis fruens, à malis omnibus tueretur. Hoc itaque eum utilius fore Socrates iudicasset, dissertationes de natura rerum, quod parum humanæ vitæ conducere uiderentur, omisit: & eam disciplinam excogitauit, quæ quid bonum, quid malum: quid turpe, quid honestum: quidque honore, aut vituperatione dignum sit, inuestigat, arbitratus illos, qui hæc antea secum meditati fuisset, ab omnibus vitæ incommodis se facile explicaturos: atque philosophiæ pars altera hinc addita est, quæ de moribus agit, & illos instruit, qui vitam optime degere uelint. His autem ita mente præsumptis, idem quoque cum aduerneret, opus sibi fore, ut quos inuentorum suorum participes esse uellet, eos et assensum fieri faceret: idque solum fieri posse, si quibus cum sermonem instituisset, vere quæ diceret affirmare videretur: rerum omnium magistratam differendi facultatem adinuenit: cuius argumentationibus ducti à malis discimus, & ea amplectimur, quæ prodesse semper, obesse nunquam suapte natura queunt. Sic itaque Socratis opera, philosophia, quæ ad ipsum usque naturalium rerum cognitionem non excoherat, tres partes obtinuit. Hæc præfari nos oportebat, ut calle quodam ad philosophiæ historiam veniremus: de qua nobis recensere hoc in libro propositum est, non quia noui aliquid ipsi apporremus: uerum ut quæ ab antiquis de primo eius genere sparsim & fuscè dicta sunt, in unum colligamus, breuiterque & dilucide ea explicemus: ne, si prius hæc nostra legerint, qui discendi studio tenentur, expositoribus egeant, ne per se ipsos unaquaque in re, quid ab antiquis philosophis pronunciatum sit aperte non intelligant. Commodius autem quod dicimus, efficiemus, si & enunciationum probationes, & uerborum phaleras omitemus: nam neque ostentationis gratia scribere hæc aggressi sumus, sed ut ijs commodi essemus, qui sibi utile quippiam ex philosophia sumere decreuerint: qui non solum ab olla & pallio indutos, philosophos arbitrantur, sed et eadem quæ ceteri ueste utentes, modo animi philosopho dignum habere studeant. Perspicue uero nunc omnia, quæ à doctoribus meis accepi, quæque ipse legendo consecutus sum, in unum redigere curabimus: ut ex his intelligat uniusquisque, unde primum philosophia ad Græcos peruenerit, quibusque autoribus in Græciam transierit: ac demum qui ipsi animum adijcentes ceteris præstare nisi sunt.

De successione philosophorum.

Constat igitur inter plurimos Thaletem Milesium, philosophiam primum apud Iones inuexisse: unde & eius ætatis sapientiam omnes Ionicam appellarunt. Huius familiaris Anaximander extitit: qui & ipse eodem pacto philosophatus est, Anaximenesque doctrinæ suæ successor, & emulor.

Spuri.

A 2

reli-

LIBER

reliquit. Anaximenes Anaxagorā docuit, q̄ Mileto relicta, migravit Athenas, vbi Atheniensem **E** Archelaū ad studia philosophiæ concitauit. Archelaū Socrates audiuit, is qui & ætatis sue, & post se genitis hoībus, in causa fuit, vt sincero aīo philosophiæ incūberent: oēs. n. ferē quotquot ad ipsum accedebant, philosophiæ desiderio inflāmatos dimittebat. Quāuis at̄ multi fuerint appellati Socratici, in præsentia tñ eorum tm̄ mentionē faciam, q̄ disciplinæ successores ab eo relicti sūt. Horum vnus Plato fuit, qui cæteris oībus plurimum excelluit, & vt aliquis diceret, solus inuidia superata, Socratici nomen obtinuit. Clarus itaq; apud oēs cū esset, veteris Academiae princeps extitit. Hunc Speusippus secutus est, q̄ in eiusdem quidem inuentis mansit, sed in articulārē morbū incidens nō multo postea naturæ cōcessit, Xenocrate relicto, q̄ Platonis auunculi dogmata explicaret. Xenocrati Polemo successit, qui & ipse a Platonis disciplina non deuiavit, Cratemq; instituit, in quo vetus academia finē habuit: nā Archefilaus, qui Cratē audiuit, mediā Academiam inuexit, & *προχῆν* hoc est sententiæ suæ reticentiā, excogitauit. Hunc secutus Carneades, academiae nouæ fundamenta iecit, Clitomachumq; dogmatis sui sectatorē reliquit. Fuerunt præterea **F** duæ aliæ academiae, quarum priori Philo, posteriori Antiochus p̄fuit. E reliquis autē Socraticis, quos plures admodum fuisse constat, multis parem, inferiorē nemini Antisthenē arbitror: is. n. austeram vitā agēs, philosophiam primus in opus deduxit. Antisthenem Diogenes sectatus est, & illi similis uitæ instituto fuit. Hunc Zeno Citieus audiuit, qui & Stoicam sectā inuenit, & Cleanthē docuit. Chrysippi magister Cleanthes fuit: amboq; Zenonis doctrinā & vitæ institutū tenuere. Chrysippus Diogenem Babilonium discipulum habuit: Diogenes Antipatrum instruxit: Antipater Posidoniu docuit. Rursus quoq; Aristippus vnus ex Socratis auditoribus fuit, a quo Cyrenaicus cum esset, Cyrenaicā sectā accepimus. Sed nec Megarensiū dialecticā (hoc. n. nomen, ea secta habuit) iure quispiam despiciet: huius auctor Euclides Megarensis fuit, qui Stilponē docuit, & ingenij subtilitate nemini eorū, qui Socratem audierunt, inferior fuit. Stilponem Menedemus Erytriensis audiuit, a quo Erytriaca philosophia cognomen accepit: Phædonem Eliēm nemo non nouit, ut inter Socraticos ē primis vnus habitus sit. Hunc Anaxarchus Abderita sectatus est, qui Pyrrhonē docuit, Scepticæ philosophiæ auctorē. Aristoteles aut̄ diu qdē Platonis inuentis adhæsit, sed tandem seipsum nouo dogmati addixit, & Theophrastū scolæ & disciplinæ heredē sibi elegit. Theophrastus Stratonem docuit, qui suo quodā iure, de rerū natura disputauit: nā Epicurus philosophiæ, ut quidā opinantur, eruditione contempta, disciplinæ genus quodam inuexit, quod ab accuratis philosophis nō est approbatū. Epicurum uero Metrodorus audiuit & Hema- **G** chus, q̄ Epicuro successit. Porro philosophorū genera duo suprema fuerunt, Ionicū & Italicum. Sed de Ionico multa satis iā diximus, Italici vero eius qdē, q̄ Crotonē & Tarento vixit, princeps extitit Pythagoras: eius aut̄, q̄ Elææ floruit, Xenophanes Colophonius, quē pleriq; dubitādo potius, q̄ aliqd statūdo, philosophatū ferūt. Xenophanis placitis delectari sūt Melissus & Parmenides, quē abditarū rerū notitiā adeptū sic tradūt, ut Zenonē Elæatā cōtētiosā philosophiā. Zenonis auditor Leucippus Abderita fuit, q̄ primus atomos excogitauit: q̄ dogma susceptū a Democrito, & stabilitū est. Democriti Protagoras discipulus fuit, q̄ primus oratoriā facultatē philosophiæ coniunxit.

De cognominibus Philosophiæ.

Philosophia uero cognomen adepta est, partim ab auctoribus, ut Pythagorica, & Epicurea: partim ab eorum patria, ut Pretriaca, Megarica: partim a fine, vt Pudæmoniaca, siq̄dē Anaxarchus philosophiæ, quæ suo tpe uiguit, finem esse felicitatem dicebat: partim ab actionibus, ut Peripaterica. Aristoteles nanq; deambulādo cum sermonem ad discipulos hñet, hoc cognomine philosophiā suam appellandam censuit: partim ab aduersando, ut Cynica: partim ab aliqua eius portione, cui præ cæteris operam dederint, ut Dialectica: partim a locis, in quibus diuersabantur, vt Academica, & Stoica: partim ab effectu, quo docentes utebantur, ut Sceptica: partim ab aucto- **H** ribus, fine, & patria simul, ut quam Aristippus introduxit, quæ ab ipso Aristippica dicta est, ab eius patria Cyrenaica, a fine voluptaria, uoluptatem enim philosophiæ dicebat finem esse. Voluptatem autem illum plerique significasse affirmant, non illam, sensuum motione excitatā dulcedinem, sed eum animi statum, qui molestia careat, nec illecebris ullis mulceatur.

De ordine & definitione philosophiæ.

Eam philosophiæ partem, q̄ nobis differendi artem tradit, duabus reliquis eius partibus anteponendam censuere, q̄ posterioribus seculis extitere philosophi, arbitrātes eos qui accurate uelint philosophiæ operā dare, non prius alias partes attingere debere, q̄ disceptandi peritiā adepti sint, & qd sit unūq̄q; cognoscendi: philosophiā nāq; cognoscendi facultatē esse qdā dicebant, & artē vitā optime traducendi: optimū autē uitā scdm̄ uirtutē uiuere. Quidam uero ipsam definiēbant, exercitationē artis ad uitā optimē degendā necessariā. Ac exercitationē quidē philosophiū esse omnes existimāt: artē uero sapiētiā, q̄ humanarū & diuinarū rerū cōprehēsiō est. Quidā uero ipsam esse potius arbitrati sunt facultatē spectandi quæ eligenda fugiendaq; sint per eligenda, bona: p̄fugienda, mala significantes: bona enim esse, quæ propter se sequenda sunt, & adepta possidētibus utilitatē apportant, mala uero, quæ uitanda, & obrenta damnum habētibus inferūt.

A

De Partibus Philosophia.

Philosophia partes ex sententia plurium, & eorū, q̄ diligentissimi fuisse creduntur, tres esse in superioribus iā diximus. Harum prima Rationalis dicit, qua scimus vniuscuiusq; rei substantiam ab accidentibus discernere, & quo quidque ab alio differat. Sc̄da naturalis vocatur, per quam intelligere valemus, quid in causa sit, vt cœlum tanto ordine circumuoluatur, & quæ partium eius tarditatis ac velocitatis ratio sit, ac id genus alia. Tertia, quæ alijs duabus magis est necessaria, & ad opus vitæ longe vtilior, Moralis nuncupatur: qua commodè colloqui, & pacatè conuersari scimus, ac imperiosos quidem & elatos, non odio prosequendo, sed partim eludendo, partim miserando, contemnere: mansuetos autem, & officiosos è contrario diligere, Horum autem vitam agere melius atq; facilius est, cum expositi omnium commodis sint: illorum autem & malum & difficile, quia nec adiri uolunt, & aduentibus molesti sunt.

De Sectis, quid secta sit, & quot numero.

Sectam aliqui tribus modis dici affirmant, cōiter, proprie, & propiissime: ac cōiter quidē consensum esse reliqua in re, quæ ad uitam degendā pertinet: proprie uero cōsensum in artis alicuius exercitatione: propiissime autem consensum rerum ad philosophiam spectantium. Hanc sic ex notione definiunt. Secta est collectio multorum dogmatum sibi ipsis concordantium, & ad unū finem tendentium. Sectæ vero quas maxime generales existimant ij, quibus ista curæ fuerunt, quatuor enumerantur. Dogmatica, quæ in multis constituta & stabilis est. Sceptica, quæ de singulis dubitat. Contentiosa, q̄ cauillis superior esse in concertationibus studet: sunt autē cauilli, sicut si dixeris, quod ego sum, tu non es: homo sum: ergo tu non es homo: & id genus aliæ pueriles & litigiosæ deductiones. Mistæ, quæ licet multa decreta habeat, de multis tñ adhuc dubitat, nec ita de singulis disputat, vt ea constituat. Dogmaticos fuisse tradunt Pythagorā Samium, & Epicurū Atheniensem. Scepticos Zenonē Elæatem, Anaxarchum Abderitam, & Pyrrhonem, quem exactissimum in hoc genere fuisse dicunt. Contentiosos autem appellarunt Euclidem, Menedemū, & Clitomachum. Mistos vero Xenophanē, qui de rebus omnibus dubitauit, illudq; solum asseruit, cuncta unum esse: Deūque, & finitum, & immutabilem, & rōne p̄ditum: Item Democritū, qui nulla alia de re sententiam suam protulit, sed tantū atomos, vacuum, & infinitum asseuerauit.

De Exortu Philosophia & cur inuenta.

Principium philosophiæ tribus modis dicitur, inuestigandi, constituendi, demonstrandi. Principium inuestigandi est, quod primos hoīes in opinionem philosophiæ induxit: cōstituēdi, pars ea philosophiæ, quæ prior in artem redacta fuit: demonstrandi, illud unde probare incipimus ea, quæ apud nos inuenta & constituta fuerunt. Xenocrates ideo repertam philosophiam asserit, quæ cum turbulenta sit actiua uita, se ad contemplationis studium prudentes homines contulerunt.

De Signo.

Signum à dialecticis definitur proloquū mentis coniunctum: item antecedens, cui consequens aliquod annexum sit. Signorum autem quedam ostendere, quedā admonere dicuntur. Ostendunt, quæ sic annexa significatis sunt, ut cū primum apparent, nos in cognitionem rei significatæ ducant, ut fumus, quē simul atq; conspeximus, ignem subesse statim intelligimus. Admonent, quæ non nisi prius obseruata, in notitiam rei significatæ, nos adducunt, ut lac in papillis: id enim ubi prius adesse cognouerimus, antea peperisse mulierem intelligimus.

De Syllogismo.

Syllogismus est oratio, quæ ex concessis ab eo cum quo disputamus, inexpectatum aliud quippiam colligit, veluti in primo de republica, Thrasymacho concedente, iustum id esse quod vrbium magistratibus est vtile, magistratusq; interdum aberrare, colligit Socrates iustum quoq; id esse, quod magistratibus inutile sit.

De definitione.

Definitio est concisa oratio, quæ nos ducit in cognitionem vniuscuiusque. Vel definitio est oratio, quæ breui quadam commonefactione, nobis propositas res detegit. Definitionum aliæ à substantia, aliæ à notione sumuntur.

De Diuisione.

Diuisionem existimant separationem esse eorum, quæ in unum conuenerint: diuidi autem nomen, in significationes: totū, in partes: genus, in species & differentias: species, in singularia: & hæc in accidentia: accidentia, tum in se ipsa, tum in subiecta.

De Iudicio.

Iudiciū est rē discernens cōsideratio. Duplex autē iudiciū habemus, vnum quo uiuimus, alterū quo res eē vel nō eē dijudicam⁹. Tribus modis uero dī iudiciū, cōiter, proprie, & maxime p̄prie.

De uero.

Verum est, quod alicui oppositum cum re conuenit. Differt autē uerum à ueritate, substantia, constitutione, potentia: Substantia, quoniam uerum incorporeum est, cum dignitas sit quæ ab oībus proloqui solet, ueritas autem corpus: nam omnium rerum scientia est, scientia principalis animi facultas, principalis facultas spiritus esse uidetur, qui merito corpus existimatur: Constitu-

Spurj.

tionem, quia verum evidens est, ut ego disputo: veritas autem à nobis inquiratur oportet cum bona vniuersa comprehendat: Potentia, quoniam verum malis & ineruditis hominibus, nam vera interdum & ipsi dicunt: veritas autem non nisi probis & eruditis viris inesse potest.

De Demonstrationum Generibus.

De Demonstrationum Generibus.

Quā ad eam philosophiæ partem, quā logicam uocant, pertinere vñ de demonstrationibus docere, consentaneum est, vt de his quoq; aliquid dicamus. Demonstrationes uoco syllogismos, qui euidētib; propositionē & assumptionē, conclusionē ostendunt: vel qui nulla alia egeāt comprobatione. Sunt autē bifariam distincti: nā alij categorici, i. prædicatiui, alij hypothetici hoc est conditionales, appellantur. Horum alij modum hñt, alij modo carent, alij misti sunt; alijq; secundum, alij tertium adiacens prædicant. Conditionalium species sunt septem: Prima est in qua duobus positis, quorum vnum præcedat, alterum sequatur, præcedens assumit, & sequens inferitur, vt, si dies est, lux est: sed dies est: ergo lux est. Scđ a est, quæ ex antecedente & opposito consequentis, oppositum præcedentis colligit: ut, si dies est, lux est: sed lux non est: ergo dies non est. Tertia est, in qua ex annexo negato & opposito vnus partis alterius partis oppositū deducitur: vt, non si dies est, lux non est: atqui dies est: igitur lux est. Quarta est, in qua ex disiuncto & partis vnus opposito, alterū probatur: vt uel dies uel nox est: sed dies nō est: igitur nox est. Quinta est, in qua ex disiuncto & una eius parte, altera non esse arguitur: vt uel dies uel nox est: atqui dies ē igitur nox non est. Sexta est, quæ cōiuncto negato & una eius parte, reliquam nō esse concluditur: vt, non & dies & nox est, sed dies est: igitur nox non est. Septima est, in qua ex coniuncto, & parte vna negata, alteram colligimus: ut aut dies aut nox est: sed dies non est: ergo nox est.

De Naturalis Philosophia genere, ac primo de efficiente, & materia.

De Naturalis Philosophia genere, ac primo de efficiente, & materia.

Quantum igitur par fuit de ijs agere, quod ad rationalem philosophiam partem attinent, a nobis est alio in opere fuisse conscriptum. Hic autem pauca quaedam solummodo perstringentes, ad ea recensenda properamus, quod de natura rerum antiqui tradidere. Nemo vero mihi succensere debet, si quae ab alijs inuolute, & pplexae scriptae sunt, ea nos facile & explicare referre confidimus, nam & hoc fieri non posse non dubitamus & rudibus, satis fore censemus, hinc philosophiae dogmatibus, tanquam sacris quibusdam, initiari. Exordium autem faciemus a primis rerum naturalium principiis, tam efficientibus, quam materialibus: quibus cum animam adieciissemus, iure omnibus, anteponebas duximus causas efficientes. inter quas Deus principem locum obtinet, quem omnium quae sunt, quaeque in dies fiunt, auctorem, & artificem, ut ita dixerim, ueteres asserunt. Plato siquidem & Stoicus Zeno quid esset Deus explicantes, non minus dum, ipsum esse dixerunt, sed praeter haec omnia quiddam aliud, incorporeum quidem, ut Plato sentit: corporeum vero, sicut Zeno asseuerat: Neuter tamen, quod Dei forma sit exponere est ausus, sed Epicurus humanam ipsum habere figuram credit. Stoici propriam quidem eum semper non retinere, sed igneus spiritus cum sit, omnium quibus affluerit, formam facile suscipere, illisque similem effici. Locum illi determinatum Epicurus inter mundos assignat, ubi Deum incedere, & ambulare dicit: Stoici rebus omnibus eum conuolui, illisque simile effectum, cum eisdem & moueri & locum mutare dicunt, ac ex ingenita sibi uirtute, cuiusque rei sibi coniunctae prospicere: iidem quoque, Deum quidem cuncta gubernare dixerunt, sed nullius rei curam peculiariter habere: Stoicis Epicurus hac in parte consentit, affirmans beatam incorruptibilemque naturam, neque ipsam in se molestias ullas habere, neque alicui alteri negotium faceere, uni uel singulis hominibus bona Deum elargiri. Plato autem opinatus est Deum & omnium simul, & unicuique priuatim, curam habere in illis solummodo, quae ad uitam spectant. Quicunque mundum genitum putant, Deum inquit ipsius extructorem fuisse. non tamen omnes qui genitum mundum concedunt, eandem quoque de ipsius sine sententiam habent. Verum Plato ex admirabili artificio eius, qui ipsum construxit, neque dissolui, neque aboleri posse mundum existimat. Stoici contra absumi mundum putant, idque ignis opera fieri in causa est, ut exustus in infinitum commutetur: sub quo certo quodam tempore materia quiescit, torque commutationum uacationem accipit, donec rursus in contrarium statum uergentibus rebus, alia quoque elementa denovo prodire incipiant: & rursus diuino iussu segregata, atque in unum corpus redacta nouum mundum constituent. Ac caeteri quidem omnes, qui Deum cunctarum rerum auctorem crediderunt, ipsum quoque unum horum omnium causam statuunt. Solus Plato ideas introduxit, quarum exemplum Deus in conficiendis rebus sequeretur: item materiam omnem qualitate carentem, ex qua singula quaeque componeret, & dissimiles inter se res distinctasque faceret: neque enim ex his unum aliquid sufficere sed tria simul haec requiri censet, si quid absolui debeat. Verum quoniam de efficiente principio satis multa attulimus, tempus est ut de materia quoque aliquid dicamus. Omnes qui de rerum natura aliquid locuti sunt, concordantes materiam esse concedunt, quanam uero sit, non omnes consentiunt. Sed Pherecydes Syrus, terram eam esse credidit. Thales autem, aquam. Anaximander, infinitum. Anaximenes & Diogenes Apolloniatae, aerem. Heraclitus, & Hippiasus Metaponticus, ignem, Xenophanes Colophonius, aquam & terram. Hippo Rheginus, ignem & aquam. Oenopius Chius, ignem, & aerem. Empedocles, quatuor elementa, terram, aquam, ignem, & aerem. His amicitiam, & litem adiungit, quarum altera coniungit, & unit, altera segregat, & distinguit. Democritus, & cum secutus Epicurus, ato-

A atomos oīum rerum materiam opinantur Heraclides Pōticus, & Asclepiades Bythinus, rerum principia faciunt moles quasdam oī actione carentes. Anaxagoras, minimas quasdam similes rerum particulas. Diodorus, qui Cronus appellatus est, indiuidua minimaq; corpuscula. Pythagoras, numeros. Mathematici corporū fines. Strato Physicus cognomento, quas vocant qualitates. Plato, Aristoteles, & Stoici, naturam quandam informē, ex qua primum quatuor elemēta, tū reliqua fiāt: sed Aristoteles elementis quintum corpus addit, qđ circumuoluitur, & est immutabile.

De Principij, & causa differentia.

P Principiū & causam aliqui nihil inter se differre putant. Aliqui principiū quidem rerū oīum originē præcedere uolunt, non tñ ipsum euentus huiusce causam esse dicunt, sed id, quo fm vnumquēque modū res fiunt. Causarū gñā quatuor ijdem statuunt. Præcedens, quod ab euentu separari pōt, idq; quod iam effecit permanet: Continens, quod rē quā facit non deserit, nā eo p-sente, res gignitur, absente definit, urgente crescit, desistente minuitur. Perfectum, quod per se solū rē peragit: Concausans, qđ cæteris partes vires in euētū confert: vt in arando videmus, in quo uel plurimum affert, qui in minimum etiā adiumenti confert, vt bobus quidē duobus arator indi-geat, sed multo facilius opus absoluat, si tertium iumentum adiunctum aliorum laborem leuet.

B *De Principij, & elementi differentia.*

Cum Iones elementū à principio nihil differre arbitrarentur, plurimū Plato interesse iudicauit, atq; ita vtrunq; distinxit, vt elementum id sit, quod cōpositum & effectū est, quō terrā, aquā, aerē, & ignē elemēta uocamus: Principiū uero dicat, qđ se prius quicq; nō habet, ex quo gigni potuerit, alioquin principiū non fore elemētis, nāq; priora sunt, tū materia informis & perennis, tū forma, spēs, & *utilē* hoc est perfectio nuncupata: demū priuatio, quā absentiam definiūt rei, qđ tū adesse debeat. Merito igit Plato reperta differentia, veterē Ionicorū snām improbauit.

De Natura.

Naturā aliqui definiunt arte p-ditū, suo pteq; motu in gñationē tendentem igneum spiritum. Alij nihil aliud, qđ minorum corporū congressum & discessum. Aristotelis principium motus, & quietis eius, i quo est primo & nō fm accidens. Naturalia vocat cū elemēta quatuor, tū cætera qđ ex eis fiunt, aīalia, stirpes, metalla: & qđ in aere gñant imbres, niues, fulmina, grandines, venti.

De Motu.

Motum oēs penē concedunt, quicunq; paulo diligentius philosophati sunt. Locorum cōmutationem: ut cum quis Alexandria Romam venit, vel Alexandriam Roma discedit. Qualitatem variationem, ut si quis ex frigido calidus fiat, vel ex calido frigidus euadat: Naturæ uicissitudinem ut si quis antea non existens homo, nunc esse incipiat, vel contra existens homo, esse desinat. Statuæ mutationem, ut si quis è paruo magnus crescat, aut è magno in paruum decreseat.

De corpore.

Reliquis corpus esse dicenti bus quodcunq; siue agat, siue patiatur, Mathematici corpus esse definiunt, qđ trifariam extensum est, in longum, in latum, & profundum: Punctum nanque esse qui partes non habeat: Lineam uero longitudinē tantum: Superficiem, latitudinem longitudini coniunctam: Hanc, si profunditas accedat corpus appellari. Quidam etiam corporum fines corpus crediderunt. Plato molem esse corpus asseruit, quæ & locum occupat & intra se molem aliā non admittit, neque enim duo corpora vnum locum obtinere simul possunt.

De Figura.

Figura, corporis superficies, circumscriptio, & finis. Figurarum verò, aliæ rotundæ sunt, aliæ angulares, quarum infinita pene uariatio est.

De Forma seu idea.

H Forma substantia est incorporea, qđ quidē ex se nō subsistit, sed formis carentē materiā informans, omnia, qđ videmus, extare facit: Socrates & Plato formas arbitrātur naturas esse à materia separatas i intellectu, cognitioneq; Dei, hoc est in mēte diuina sitas. Aristoteles at formas qđ & spēs nō abstulit, sed eas materie cōiūctas esse uoluit. Stoici nō eas itellectiones formas appellarūt.

De Mundo.

S Toici mundum unum esse dixerunt, quem & totum esse, & corporeum arbitrati sunt. Empedocles mundum quidem vnum esse concedit, totum tñ ipsum negat, sed exiguam quandā totius particulam, reliquum uero, ociosam materiam. Plato mundū unum esse & totum, tribus argumentis coniectat, quia perfectus non esset, si omnia non contineret: nec exemplari similis, si unus non esset: nec æternus, si quid extra se haberet. Metrodotus tam absurdum esse putat unum mundum in infinito natum dicere, qđ in agro magno, unam spicam nam cum infinite cause sint, mundos quoq; infinitos esse necessum est. Sunt autem infinite causæ. i. atomi, quare & infinitos effectus esse oportet, hoc est mundos, cum eorum quisque finitus sit.

De Constitutione mundi.

Mundus rotunda figura hoc pacto constitit. Indiuidua corpuscula, quæ tum fortuito motu se rebantur, cū unum in locū plurima cōuenisēt, magnitudine, & figuris, differebāt. Quæcūq; igit

angulosa magna, & graui fuerunt subsistere: quæ uero parua, leuia, & rotunda, in superiorem locum ab illis extrusa sunt: nec prius ascendere desierunt, quæ impulsione violentia cessauit: tunc. n. retro acta, cum inferius descendere non possent, in loca sibi congrua deuenere, ea aut sunt quæ circumposita. Ut igitur inter se satis coagmentata sunt, quæ circum undique erant, extimū cœlū genuerunt: quæ uero illis & loco & natura proxima extiterunt, planetas effecerunt: nā aerem exhalatorum corporum multitudo composuit, qui concitatus in ventum, cœlum agitare coepit, & eū in orbem actum circūuolare: quem motus ordinē stellas adhuc seruare uidemus. Ut aut ex corporib. in sublimē eiacularis, cœlū, ignis, & aer, ortus est, ita ex subsidentibus nata est terra: quā multa materia nimium adhuc corpulentam, cum ventorum impetus, tum stellarū splendor compingendo attenuarunt, & ad eam quam spectamus paruitatem, redegerunt aqua expressa: quæ fluida cum sit, per decliua labi coepit in loca concaua: uel ipsa per se aqua huc illuc discurrens alueos sibi & latos sinus excauauit. Sic itaque præcipue mundi partes in lucem prodierunt.

De Deo.

Quæ de Deo inter initia omisimus, ea nūc explicare nobis in animo est. Nā ex antiquis philosophis quosdam inuenimus, qui Deos non esse dixerunt: non tamen id palam fateri ausi sunt, sed an Dii essent ignorare se dicebant. Fuerunt autem Diagoras Milesius, Theodorus Cyrenæus, Euemerus Tegeata, & Euripides Atheniensis, quāquā id ipse non dicit, sed Sisyphum id dicentem introducit ob metum Areopagitarum. Sed istos missos faciamus, & Anaxagorā potius audiamus, qui diuinam mentē asserit, res oēs à primordiis mundi inter se confusas distinxisse, atque ita res oēs procreasse. Vel Anaximandrum, qui stellas cœlestes Deos arbitrabatur. Aut Democritum, qui mentem igneo circulari corpore utentem, hoc est mundi animam Deū esse affirmabat. Nam Pythagoras ex hisce, quæ ipse inter principia collocauit, unitatē, hoc est unius naturam, & mentem ipsam, Deum atque bonum existimauit. dualitatem uero, Dæmonem, & malum, quæ corporea moles circumstat, id est quem aspiciamus mundum. Socrates aut, & eū secutus Plato, Deum id inquit esse, quod unum, quod solum, quod bonum, & ex sese est: quæ omnia illuc tendunt ut Deum mentem esse significant nulli materiæ commistam, nullique affectui obnoxiam. Aristoteles uero supremū Deum formam esse definit, separabilem quidem, æthereo tantū corpori, quod quintum appellat, inhaerentem. Id aut cum in plures sphaeras natura quidē coniunctas, ratione uero distinctas, separet, quāquā sphaerā animal esse censet, ex anima & orbe compositum: quorum hic æthereum corpus est, in circuitum volubile: illa ratio, quæ ipsa quidē motum non admittit, sed tamen motus est causa. Stoici Deū esse pronunciant, ignem arte præditū, rationēque: & uia ad mundi generationem procedentem, atque omnes rerū omnium rationes continentē, quibus uniuersa fato eueniunt. Itē aliter, spiritum toti mundo infusum, qui varias appellationes sortitur pro diuersitate materiæ, in quā diffusus est. Deos aut existimant cum stellas & cœlū, tum præcipue mentem. Epicurus Deos oēs humanā speciem habere credidit, uideri tamen à nobis non posse, ob summā tenuitatem atomorum, quæ ipsos componunt. Quatuor etiam alia rerum genera sempiterna statuit, atomos, infinitū, vacuum, & similitudines, quæ ab eo eiusdem rationis partes & aliorum elementa censeantur.

Vnde in cognitionem Dei ueniamus.

Dei uero cognitionem habuimus ex pulchritudine, quā cœlo inesse spectamus: nihil. n. temere, aut casu, pulchrū oritur, sed artificis alicuius opera: quam obrē & Euripides stellas inquit ornatus gratia ab Opifice sapienti cœlo inditas fuisse: Deueniemus autem in huiusmodi cognitionem cum ex alijs stellis, tum præcipue ex Sole & Luna, quæ subterraneum iter emensa, eodem colore, eadem figura, eadem magnitudine nascuntur, eademque & tempora & loca seruant.

De Heroibus & demonibus.

Thales, Pythagoras, Plato, & cum his Stoici, unanimes asserunt, Dæmones naturales substantias esse. Heroas aut animas à corporibus separatas: & harū bonas esse, quæ hominum fuerint sancte uitam traducentium: malas aut male uiuentium. Epicurus tam Dæmones, quæ Heroas non concedit.

De Anima.

Cum multa de anima ab antiquis inter se controuersa dicta sint, nemo me à proposito introductionis modo discedere arbitretur, si paulo fusius eas commemorauero, quæ ab illustrissimis quibusque dicta sunt. Animam igitur existimant aliqui spiritum esse toti corpori annexū, non tamen æquabiliter, sed uni membro magis, alteri minus: hoc Asclepiadis sectatores dicunt: Eandem alij facultatem, qua uiuimus, arbitrant. Quidam principium motus omnium quæ fiunt & sunt. Epicurus aut aerē illū, quē respirando attraximus, animam esse credidit. Cuius substantiam alij incorporeā dixerunt, ut Plato: Alij corporeā, ut Zeno, & ipsum secuti Stoici, nā spiritū ipsam esse opinati sunt. Item mortale alij, ut Epicurus & Diocles: Alij immortalē, ut Plato & Stoici, ipsam existimauerunt, quāquā Plato suo se motu semper mouentē, nec unquam interituram ipsam asseueret. Stoici contra, tamdiu animam durare, quoad mundus dissoluatur, tunc enim ipsam quoque corrumpi. Rursus alij sic annexas corporibus animas aiunt, ut ex eis ipsas sponte natas dicant: hocque in causa esse, ut corporis uoluptatibus tantopere delectentur. Alij uero animam uolunt Dei particulam quādam

*Al. Dicarchus.

Adam esse nec ullum extare elementum, quod ociosum sit, quodq; in compositarum rerum rationem non veniat. Peccare uero animas inquit. Alij quia liberae cum sint, suo opte arbitrio ad malum ferantur: nam cum uoluptates appetant, ut eas assequantur, uitia persequi flagitiosum esse non iudicant. Alij, cuncta fato euenire putantes, animam quoque nulla electione habita delinquere posse concedunt. Poenas dare sceleratorum animas, ubi a corporibus solute fuerint, existimat Plato; bonorum autem, ad Deum post mortem reuerti, & in astris habitare: Stoici nihil istorum admittunt, sed postquam, aiunt, seiunctae corporibus fuerint, quae intemperanter uixerunt, & uoluptatum adhuc auidae sunt, corpus aliud iterum subeunt, desiderio uoluptatum illectae, quas corporis ministerio assequuntur: id autem eas tandiu facere, quoad uirtutem edoctae, in cognitionem ueri boni deueniant ac meliorem uitam traducant: a qua statim ubi solutae & iam ab impedimentis corporis liberae fuerint, ipsis per se semet interlucentibus honesti ac decoris, ideis uniuntur, a quibus nunquam sic affectae postea diuelluntur. Partes animae Plato tres fecit, rationem, iracundiam, & concupiscentiam. Aristoteles quartum addidit naturalem, quae corpus uegetat, Stoici & ipsi partes animae quatuor enumerant, rationem, sentiendi, loquendi & gignendi facultatem. Alij simpliciter, & partibus carere animam arbitrantur: nihil enim aliud ipsam esse, quam prudentiam, quam tum mentem, tum intellectum, appellant. Menemachus unus ex sectatoribus Stoicorum disciplinae, ubi suspicionem addidit, loquendi & gignendi potestatem ademit, eas sentiendi facultatibus attribuens. Nonnulli demum in sensum & rationem animam diuiserunt, quibus aliquis merito potius assentiri poterit.

De Minimo.

An te quatuor elementa nonnulli fragmenta quaedam eiusdem ratione paruissima & rotundula, seu elementorum elementa extitisse dicunt. Heraclitus quoque frustula quaedam cum minima tum indiuidua, cognitione tantum apprehensibilia concedit.

De Colore.

Color est qualitas corporis uisibilis. Pythagorici colorem appellant superficiem corporis. Empedocles, quod meatibus oculorum quadraret. Plato flammam esse corporibus prodeuntem, cuius partes apte oculis incidunt. Zeno is qui Stoicorum princeps fuit, colores esse definit, primos materiae habitus. Qui Pythagorae successerunt philosophi, colorum genera quatuor fecerunt, album, nigrum, rubrum, & pallidum. reliquas autem colorum uarietates ex diuersa elementorum commixtione oriri: animalium uero etiam ex aeris, & locorum diuersitate confurgere.

De Mixtione.

C Prisci mixtionem elementorum fieri dixerunt, ex mutua inter sese per primas qualitates actione. Anaxagoras, & Democritus ex eorum solummodo congressu. Empedocles ex paruissimis micis elementa componit, quas minima quaedam frustula, & ueluti elementorum elementa, esse dicit. Plato tria tantum corpora ex se mutuo fieri credidit, ignem, aerem, & aquam: terram namque solam immutabilem esse.

De Vacuo.

Qui a Thalete manarunt philosophi ad Platonem usque, uacuum omnes abnegarunt. Empedocles, intra mundum, inquit, uacuum res nulla, nec extra est. Leucippus, Democritus, Epicurus, & Methodorus atomos quidem multitudine, uacuum autem magnitudine infinitum dicunt. Stoici intra mundum uacui quidem nihil esse, extra uero infinitum: Alij tantum uacui solummodo extra mundum esse quantum respirationem mundi faciat mundum enim, igneus cum sit, euentatione indigere.

De Loco, & receptaculo.

Stoici, & Epicurei locum a receptaculo differre censent, ac locum quidem esse, quod corpus totum tangit ut superficies: receptaculum autem, quod parte solum, ut uasis uinarijs contingit.

De Tempore.

D Pythagoras tempus esse arbitratur, continentis nos coeli machinam. Plato mobile eternitatis imaginem, uel interuallum motus coeli. Eratostratus, Solis circumuolutionem. Temporis autem essentiam Plato coeli motum existimat. Stoici fere omnes motum ipsum. Ac ceteri quidem ingenitum tempus arbitrantur: Plato genitum ex sensus nostri cogitatione.

De ortu & Interitu.

Parmenides, Melissus, & Zeno Elata, ideo nec generari, nec corrumpi quicquam asseruerunt, quod uniuersum immobile ponunt. Epicurus & ceteri, quotquot est minutis corpusculis mundum extruunt, ex atomorum conuentu gigni, & eorum discessu aboleri cuncta affirmant. Hi autem neque fieri quicquam neque interire proprie dicunt: nam cum ex congerie, non ex alteratione gigni res uelint, non qualitatis sed quantitatis motum, ortus & interitus momentum praecedere faciunt. Pythagoras, & alij quicunque materiam pati supponunt, ortum, & interitum proprie astruunt, cum elementorum qualitatis immutatis nasci res, & dissolui.

De necessitate.

Thales ualidissimam esse necessitatem dixit, cum uniuerso dominetur: Pythagoras mundo eam incubare credidit. Parmenides, & Democritus, omnia necessario euenire dicunt: eandemque ipsam esse cum fato, cum iudicio, & cum prouidentia. Plato quaedam in prouidentiam, quaedam in necessitate.

cessitatem refert. Necessitatis autem essentiam Empedocles arbitratus causam principijs & elementis utentem. Democritus, resistantiam motum, & imperum materiae. Plato nonnunquam materiam: interdum habitum eius, qui circa materiam operatur.

De Fato.

Heraclitus omnia fato euenire dicit: ipsumque idem esse quod necessitas. Plato quamuis in hominum animis & uita fatum constituat, ei tamen & libertatem nostram adiungit. Stoici Platonem hac in parte sequuntur: ac necessitatem quidem definiunt insuperabilem & uiolentam causam: fatum uero causarum seriem, in qua tamen illa quoque causa continetur, quae in nobis est, ut quaedam fato fiant, quaedam non fiant. Fati uero essentiam Heraclitus esse definit rationem, substantiam uniuersi permeantem: Fatum autem corpus aethereum, quo tanquam semine uniuersum gignitur. Plato perennem rationem & legem naturae totius uniuersi. Chrysippus uim ordine cuncta gubernantem; Itē in definitionibus, fatum, inquit, est ratio seu lex, cuius prouidentia reguntur omnia, quae sunt in mundo: uel ratio per quam orta nata sunt nascentia oriuntur, oritura nascuntur. Reliqui uero Stoici fatum describunt causarum seriem, hoc est ordinem & nexum intransgressibilem. Possidonius tertium ipsum à Ioue facit, ut primus sit Iupiter, secunda natura, tertium fatum.

De Fortuna.

Plato fortunam definit causam, quae seclatetur & incidat rebus quas facere eligimus. Aristoteles causam, quae hisce rebus interuenit, quas alicuius gratia & uolentes facimus, obscuram tamen & instabilem: Differre uero fortunam à casu, ex eo, quia quae fortuna fiunt, casu quoque fiunt: cum fortuna solum in nostris actionibus uersetur: quae uero casu fiunt, non omnia fortuna, in his enim casus etiam consistit, quae ad actiones nostras non attinent: Insuper fortunam ad homines tantum spectare: casum autem non ad homines solum, sed ad bruta, & reliqua quoque uita carentia. Epicurus, inconstantem & ipse eam modis, temporibus, personis fortunam dicit. Anaxagoras & Stoici, eam quam humanus discursus assequi non possit. Atque, alia quidem necessitate, alia fato, alia electione, alia fortuna, alia casu fieri.

De Finitate & Infinitate Mundi.

Pythagoras primus hanc rerum omnium congeriem mundum appellauit, exactam eius dispositionem contemplatus. Thales, & qui ab eo deriuarunt, unum mundum asseruit. Democritus & Epicurus, & utriusque magister Leucippus, infinitos, in infinita uacui amplitudine sitos. Empedocles cum in suprema parte mundi Solem circumuolui faciat, mundum finitum statuit, Seleucus autem infinitum. Diogenes uniuersum quod infinitum dicit, mundum autem finitum. Stoici multum inter uniuersum & totum interesse dicunt: ac uniuersum quidem infinitum esse, cum uacuum quod infinitum est, comprehendat, totum autem quia uacuum excludit, finitum esse: quare cum totum & mundus idem sint, mundum finitum esse.

De Figura Mundi.

Aristoteles & Stoici rotunda figura mundum constare dicunt: Alii partim cono, partim ouo similem malunt. Epicurus, & his, & id genus reliquis, mundum constare posse concedit.

De Anima Mundi.

Reliqui omnes animam habere, prouidentiaque regi mundum arbitrantur. Democritus, Epicurus, & quotquot atomos ac calum introducunt, neque animam habere, neque prouidentia regi ipsum inquit, sed bruta quadam natura. Aristoteles non animam, non rationem, non mentem, non prouidentiam, prout mundum omnibus suis partibus existimat: sed coelum trimodo, coelestes enim orbes singulos & animam & uitam habere: reliqua uero infra coelum posita, omnibus his carere: quod si ordine aliquo frui uideantur, non ex se illa ipsum habere, sed incidenter, quatenus à celestibus corporibus reguntur.

De Aeternitate Mundi.

Pythagoras & Plato factum à Deo mundum arbitrantur, ac quantum in ipso est, interire posse, nam cum sensibus percipiatur, corporeum est & dissolubile: non intercidet tamen, Dei prouidentia & custodia praeventus. Epicurus & Stoici mundum interiturum concedunt, ortus cum sit: id quod & reliquis accidere uidemus & animalibus & stirpibus. Xenophanes ingenitum, sempiternum, indelebilem, defendit. Aristoteles, quae infra Lunam sunt, mortalia: quae uero supra, immortalia statuit.

An Mundus alatur.

Aristoteles, qui mundum sempiternum tuetur, nullo ipsum alimento indigere concedit, nam si nutrimento egeret, interiret tandem. Heraclitus ex ijs, quae hic corrumpuntur, ipsum sibi mundum immutatione quadam nutrimentum subministrare putat. Philolaus ex Pythagoricis unus corruptiones duas esse dixit, interdum nanque ignem à coelo descendere, interdum uero lunaris aquae circumuersione aerem effundi: horum itaque exhalationibus coelum nutiri.

A quo elemento Mundus Exordium cepit.

Physici mundum à terra exordium sumpsisse dicunt, tanquam à centro, quod rotundis omnibus esse principium solet. Pythagoras ab igne. Empedocles aethere primo extitisse dicit, tum ignem postea terram: de qua circumuoluentis se coeli impetu uehementer astricta, exilijs aqua: quae in uaporem conuersa, aerem peperit: Coelum autem aethere, Solem igne solo constare credit: reliqua uero, quae hic apud nos sunt, ex alijs. Plato cum uisibilem hunc mundum ad imitationem mundi intelligibilis factum existi-

A existimēt, animū primū exitisse dicit, tum corpus: quod ex igne & terra primo, ex aere & aqua secundo constat. Pythagoras cum quinque tantum figuras solidas esse cerneret, quas etiam Mathematicas appellant, ē cubo terram natam credidit, epyramide ignem, ex octoedra, aerem, ex icosiedra aquam, ē dodecaedra coelū: atque Plato hac quoque in parte Pythagoram sectatus est.

De Ordine Partium Mundi.

Mundi partes ita inter sese complicatas Parmenides asseruit, ut una ab alia contineatur, ac quous oēs ex raro & denso constent, eas tñ quæ in medio sunt, ex opaco & lucido mistas: q̄ uero ceteras continet, instar muri solidam esse. Leucippus, & Democritus tunicā & membranā quandam modo circūponunt. Epicurus partim raro, partim denso, mūdōs operimento inuoluit, quorum alios circūagi putat, alios aut minime. Plato supremo loco etherē collocat, tñ ignem, postea aerem, deinde aquam, ultimo terram: interdū tñ etherē igni coniungit. Aristoteles etherem primo collocat, quem incommutabilem, quintū corpus facit: ab eo commutabilia disponit, ignem, aerem, aquam, & infimo loco terram. His autem ita motum attribuit, ut quintum corpus, hoc est coelestes orbes, circumuoluantur: alia uero, quæ infra coelum sunt, recto motu ferantur: ac leuia quidam ascendant, ignis, & aer: grauia uero descendant, aqua, & terra. Empedocles nec definita, nec eadem loca semper habere sensit elementa, sed in alterius locum omnia succedere.

De Mundi Inclinatione.

Diogenes & Anaxagoras, post mundi cōstitutionem & animalia genita ex terra, sponte mūdum unam suam partem ad austrum inclinasse aiunt, alteram ad septentrionem extulisse: fortasse uero diuina prouidentia, ut quædam mundi partes habitari possent, quædam nō habitari, p calor, frigoris, & temperei conditione. Empedocles, aerem inquit Solis impetu adactum, boreales plagas extulisse, australes autem depressisse, atque ita totum mundum inclinatum esse.

An extra mundum aliquid sit.

Qui duce Pythagora philosophati sunt, extra mundū uacūū esse dixerunt: uacūū nāq; respirādo mundus attrahit, exspirando remittit. Stoici quoq; iō uacūū foris esse uolunt, ut cū mūdus cōflagrabit, in ipsum diffundi queat: id autē uacūū infinitū esse: quanq̄ Possidonius infinitum ipsum non facit, sed tñ solūmodo quantum ad dissolutionē mundi sufficiat libro primo de uacuo. Diogenes uacuum & ipse astruit. Plato & Aristoteles nec intra mundam, nec extra uacuum ponūt.

De dextra & sinistra Mundi parte.

Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextram mundi partē orientalem faciunt, unde motus incipit: occidentalem uero sinistram. Empedocles, q̄ ad solstitium, dextrā: quæ ad brumā, sinistram definit.

De Cæli essentia.

A Naximenes extimam mundi circumferentiā, terreā esse credidit. Empedocles coelum solidum esse putat, constareq; ex aere in morem crytalli ab igne durato, & utroque hemisphærio tam ignem, quā aerem continere. Aristoteles ē quinto corpore ipsum facit. Reliqui ex igne, ipsumq; ex calidi frigidiq; commixtione compactum.

De Cæli segmentis.

Thales, Pythagoras, & q̄ ab eis manarunt, coelū in quinque circulos diuidunt, quos zonas appellant. Horū is, qui nobis semper apparet, arcticus uocat: sequens, solstitialis: tertius, æquinoctialis: quartus, brumalis: ultimus, antarcticus, qui nostris oculis hic aspici non potest. Obliquus autē circulus, quem Zodiacum nominant, tres medios coniungit: ductos autem à septentrione ad austrū, æquinoctialis rectis angulis diuidit. Pythagoram uero ferunt Zodiaci obliquitatē primū animo concepissee, quod sibi tamen Oenepides Chius arrogare, tanquam à se inuentum, non dubitauit.

De stellis.

T Hales ē terra quidem cōstare stellas opinat: uerū ignitas esse. Empedocles ignem tñ, quem æther compressus, quo tempore dirimebantur elementa, illuc submisit. Anaxagoras ætherem igneum esse ex sua natura putat: ipsumq; circumuolutionis suæ uehementia, lapides ē terra surripere, quos sursum euectos & inflāmatos, stellas asserit. Idem rursus alio in loco stellas appellat saxa latentia, quæ crebro in terram decidentia extinguuntur: sicuti contingit cum in Aegos fluuiū cādēs saxū in morē stellæ cecidit. Diogenes stellas opinatur perinde atq; pumices & raros lapides, ac per eos mundum respirare. Empedocles fixas, crytallo (sic. n. ipse coelum appellat) annexas: errātes at solutas asseuerat. Plato quamuis stellas maiori ex parte igneas esse credat, tamē aliorum elemētōrū ex ptes eas nō iudicat, sed elemētis glutinis vice contineri. Xenophanes ē nubibus accēsis cōstare stellas arbitratur, easq; interdiu extinguī, noctu accēdi, nō aliter atq; carbonēs solēt: ortūq; & occasū nihil aliud esse, q̄ nubiū accēssionē, & extīctionē. Heraclides & pythagorei singulā quanq; stellā, vnū mundū esse, terrā, aquā, aerē, ætherē cōprehēdētē, ferriq; p aerē infinitū: hæc opinio in sacris Orphei cōtineri phibetur, q̄b. initiati quamq; stellam unum mundū arbitrantur. Epicurus nihil istorum non admittit: cum id genus oīa cōtingere posse cōcedat.

De Stellarum Figura.

Stoici stellas rotundas existimant, ut & mundum & Solem, & Lunam. Cleanthes coni figu-

ra, Anaximenes, tanquam clauos cœlo adactos. Alij tanquam folia candentia, & picturas.

E

De ordine Stellarum.

Xenophanes sup̄ficie stellas oēs moueri credit. Stoici quasdam altius, quasdā submissius ferri. Democritus stellas ita disponit, ut fixæ summū locū teneant: uagæ succedentē, inter quas Solē & Lunā reponit. Plato post fixas, Saturnū collocat, deīde Iouē, postea Martē, deīde Venerē, postea Mercuriū, deīde Solē, vltimo Lunā. Mathematicorū alij Platonē sequūt, alij Solē ī medio statuūt. Anaximāder & Metrodor⁹ Chi⁹, atq; Crates, sup̄mū locū Soli dāt, succedētē Lunæ, tertiū stellas fixis & uagis.

De Motu stellarum.

Anaxagoras, Democrit⁹, & Cleāthes, ab ortu in occasum ferri stellas oēs existimant. Alcmaō & mathematici uagas ex aduerso fixis incedere dicunt, hoc est ab occasu in orientē. Anaximander uehū stellas existimat ab eo orbe, cui īsunt. Anaximenes eodē pacto sub terra, quo sup̄ra, moueri. Plato & cum eo mathematici Solem, Venerem, & Mercurium eodem tempore cursum suū absoluerē dicunt.

De Stellarum Lumine.

Metrodorus oēs stellas tā fixas q̄ uagas lucē à sole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nutriti stellas putant ē uaporibus sursum eleuatis. Aristoteles non indigere nutrimento cœlestia dicunt, æterna cum sint, & corrumpi nequeant. Plato ut mundum, sic stellas ē se ipsis, nutriti sentit.

De Stellis quas Castoris & Pollucis uocant.

Xenophanes stellas, quæ in nauigiorum malis & antennis quandoq; vidētur, nubeculas quasdam esse credit, quæ certo quodam motu agitatae resplendent. Metrodorus nautis timore consternatis oculos interlucere putat.

De Stellarum significatione.

Plato, Solem, Lunam, & alias stellas, tam uagas, quam stabiles, occasu, & exortu suo tempestates, quæ æstate & bruma contingunt, significare non dubitat. Anaximenes non ex alijs, sed ex Sole solo, hæc intelligi uult. Eudoxus & Aratus ex omnibus indifferenter.

De Sole.

Anaximander orbē Solis esse putat octies vigesies terra maiorē, similem q̄; rotæ plaustrī cāthū habentem concauū, igne plenū, quē nobis ore quodā paruo, tan q̄ per modiolī foramē ostendit, hoc q̄; Solē esse. Xenophanes ē siccis vaporibus igniculos quosdā, cōuenire dicit, qui in unū corpus redacti, Solē constituent: vel Solē accensam nubem esse. Stoici Solē inquit ignitū fluētē esse, ē mari illuc euectū. Plato ipsum maiori ex parte, igne cōstare credit. Aristoteles globum, e quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus vitro simile, quod ab igne, q̄ in mundo est, lucē suscipit, & eā ad nos remittit: quā obrē, tria requiri ad Solis cōstitutionē, ignē, q̄ in cœlo est: corpus, quod ab ipso perinde atq; speculū quoddā igniri & illustrari possit: & tertio lucē, quæ ab eo speculo repercussa ad nos vsq; diffundatur: nam & hæc lucē Solē appellare solemus, tan q̄ simulachrū simulachri. Empedocles duos Soles existimauit, vnum præcipuū atq; primum, hoc est ignē qui est in opposita & dimidia cœli parte, quam replet, quiq; semper ex aduerso suæ imaginis, hoc est, Solis nostri, incedit: Alterū eū quē spectamus Solem: qui repercussio est lucis eius, quam ex præfata cœli parte aere concalescente plena, antedictus ignis suffundit, ac in corpus solare, quod crystallo p̄ simile, mittit: ubi refracta ad nos descendit, & ad primi Solis motum circumfertur. Atque ut tam multa duobus verbis explicem, Sol est repercussio ignis, qui circa terram mouetur. Epicurus collectionē terræ, pumicis spongiæ uel per similem putat, quā ignis eius foramina permeans accēdit. Heraclitus collectū vaporem, qui in oriente accenditur, in occidēte extinguitur.

De Magnitudine Solis.

Anaximander Solem quidem æqualem terræ credidit, orbem uero quo fertur, & ē quo respirat, septies vigesies terram excedere. Anaxagoras multoties Pelopōneso maiorem. Heraclitus, quantum est humani pedis longitudo. Epicurus omnia quæ hætenus attulimus, aliās contingere posse: talem tamē hunc esse, qualem ipsum spectamus, paulo q̄; uel maiorem uel minorē esse.

De Figura Solis

Anaximenes Solem, ut folium extensum iudicauit. Heraclitus peluis instar intus concauum foris deuexum. Stoici rotundum, ut cœlum est, & stellæ. Epicurus ipsum posse hisce omnibus esse figuris admittit.

De Conuersione Solis.

Anaximenes ideo Solē conuerti putat, q̄ ab aere densato & obnitenti retro pellatur. Anaxagoras eum repelli ab aere, qui septentrioni subest, censet: quem q̄; Sol ipse compingens ualētiorē iā densitate reddidit. Empedocles cū ab orbe, qui ipsum defert, tum à brumæ & solstitij circulis, Solē phiberi credit, ne recta ad polos descendat: Diogenes, quia Sol extingueretur, frigore calorem oppugnante. Stoici eatenus Solē progredi volunt, quoad alimentū inueniat: oceanū autē & reliqua maria Soli nutrimentum subministrare vapores submissos, cū quibus terræ quoq; exhalationē admisceri uolūt. Plato, Pythagoras, Aristoteles, ob signiferi obliquitatem, qua Sol oblique meare cogitur, & scđm brumæ solstitijq; circulos progredi. Hæc autē oīa ænea sphaera docet.

De

A

De solis defectu.

Thales interuentu Lunæ, quæ suapte natura opaca est, Solem deficere primus dixit, idq; ex supposito Soli speculo facile discerni. Anaximander clauso foramine, per quod ignis euaporat Heraclitus conuersione partis eius, quæ cōcaua est, ad superiora: eius uero quæ deuexa est ad nostros oculos. Xenophanes deficientem Solem extingui putat, rursusq; renascentem alium accendi, narratq; Solem aliquando integro mense defecisse: rursus alio tempore sic ex toto defecisse, ut interdiu nox esse uideretur. Sunt qui putent densam nubem nostris oculis incompertam Solem occupare. Aristarcus Solem inerrantibus stellis annumerat, terramq; circa Solis circulum mouet, qua inclinante Solis orbem adumbrari credit.

De Luna.

A Naximander orbē Lunæ decies nouies terra maiorem existimat: ac quemadmodū de Sole diximus, rotæ plaustrī similē canthum habere, concauum, igne plenū, uno foramine uaporantē. Xenophanes accensam nubem. Stoici corpus igne & terra compactū. Plato ignē maiori ex parte. Anaxagoras & Democritus corpus solidum, ignitū, cāpos, montes, & ualles habens. Heraclitus terram nebula inclusam. Pythagoras & ipse, ignem esse lunare corpus existimat.

B

De magnitudine Lunæ.

Stoici maiorem terra Lunam computant, quemadmodum & solem. Parmenides æqualem Soli, à quo Lunam quoque illustrari dicit.

De figura Lunæ.

Stoici rotundā Lunā dicūt, sicut & Solē. Empedocles, disco similē. Heraclitus pelui, hoc est orbicularē & concauā. Nonnulli oblongā. Figurā uero Luna septem modis assumit. Nam ab interlunio discendens, cum primū apparere incipit, cornuta spectatur, tū dimidia, post semiplena, demū rotunda: rursus à plenilunio reuertēs semiplena euadit, hinc dimidia, postea cornuta, uideri postremo desinit, donec iterū nouetur. Multa uero hac de re ultro citroque dicuntur. Quidam id umbra terræ contingere credunt, quæ modo totam, modo partem aliquam eius occupet.

De lumine Lunæ.

Anaximander ipsam peculiarem lucem habere censuit, rariorem tamē. Antipho proprio Lunam splendore fulgere docet: q̄ si paulatim abscondatur, id illi cōtingere Solis propinquitate: sic enim à natura institutum esse, ut minor lux maioris accessu sopiatur: id quod & reliquis stellis euenit. Thales & qui ab eo deriuarunt philosophi. Lunam à Sole illustrari dixerunt. Heraclitus idem Lunæ, quod Soli contingere defendit: stellas enim, quoniam concauæ sunt & uapores excipiunt, lucere uideri, ac Solem quidem splendidius cum in puriori aere feratur: Lunam uero lāguidius, quia turbulenta magis incedat.

De Lunæ Defectu.

Anaximander ideo Lunam deficere putat, q̄ os, rotæ obstruatur. Berosus, quia ad nos cōuertat partem quæ minus lucet. Heraclitus quia auertat partem quæ caua est. Pythagoræorum quidā Lunam asseuerant reflectere, & intercipere lucem: illudq; nostra, hoc antipodum terra, fieri. Plato, Aristoteles, Stoici, & Mathematici, concordēs asserunt Lunam congressu Solis occultari digressu illustrari: deficere autem terrenæ occursum umbræ, quæ tum temporis ex diametro, plus minus inter utrunque sidus porrigitur.

De maculis Lunæ.

Pythagorici Lunam idcirco maculis interpunctam arbitrātur, quia maiora animalia, & proceriores arbores habeat, q̄ hic apud nos reperiantur: esse uero decies quinquies animalia illa nostris grandiora, robustioraq; , nec usitatum ullum excrementi genus emittentia: dicm quoq; quantum diximus, longiorem nostro: Anaxagoras in diuersitatem partium hoc refert: Lunam enim ex attenuatis & corpulentis partibus componi, quāobrem opacam lucidis interiectam uideri: stellamq; lucis ementitæ Lunam ideo nuncupari. Stoici quoque non integre compactam Lunam fatentur, quia dissimiles partes habeat.

De distantia Lunæ.

Empedocles plus duplo Lunam distare censeat a Sole quàm à terra. Mathematici decies octies plus. Eratosthenes à terra distare computauit stadiorum millibus centum triginta, Lunam autem uiginti octo.

De Annis

A Nnus, qui Saturno attribuitur, annorū est triginta: qui Ioui, duodecim: qui Marti, duorum: qui Soli mensium duodecim: Veneri totidem & Mercurio deputantur, eodem enim tempore, quo Sol, cursum suum peragunt Lunæ uero annus dierum est triginta: tot enim dies mensis comprehendit, si quis à congressu ad egressum numeret. Annum uero quem maguū appellant quidam octauo quoque anno compleri dicunt: alij decimonono: quidā sexagesimo primo: Heraclitus decē & octo millibus annorū solariū: Diogenes à trecentis sexaginta quinq; annis tam longis, q̄ eos Heraclitus facit: nonnulli septem millibus septingentis octoginta septem.

De

Circulus lacteus ē nubibus constat: is noctu in aere semper apparet, lacteusq; est de suo colore nūcupatus. Pythagoreorū aliqui crediderunt ipsum esse uestigiū incendi j stellæ cuiusdā, quæ Phaetonis tēpore suis sedibus excidit, & loca per q̄ circūuoluta est, excussit. Alij Solem antiquo tēpore illac iter suū peregrisse dicunt. Quidam nihil istorū uolunt, sed in modo sic nobis apparere ex multitudine luminis cœlestis ignis: q̄ illis in locis à cœlo tanquā à speculo quodam fractum, ad nostros oculos reicitur, id quod ē cœlestis arcus nubes facere consueuerunt. Metrodorus, hūc Solis circulū esse putat, qui Solis discessū conspici pōt. Parmenides rarum dēso commistū, lacteū colorē procreare asseuerat. Anaxagoras umbrā terræ lacteum circulum existimat: quē ideo cœlū ita occupare vult, quia Sol cum terræ subest, omnia illustrare non possit. Democritus splendorem multarū, paruarum, & coherentīū stellarum: quæ crebræ cum sint, coniunctā lucem fundere uidentur. Aristoteles exhalationis siccæ incendium, quæ iugiter & abunde succedit, non aliter atq; in crinitis fit: quas infra planetas esse non dubitamus, & ab igne accendi. Stoi- **F** ci ignis ætherei raritatem, ipsumq; superiorem planetis. Possidonius & ipse ignis acernum, lacteum circulum credidit, qui licet stellis clarius lucet, splendorem tamen continuum habet.

De crinitis & discurrentibus stellis ac trabibus.

Pythagoreorum aliqui crinitas inquit stellas esse de numero illarū, quæ non semper apparent, sed certis quibusdam temporum spatijs oriuntur. Aliqui repercussionē visus nostri ad Solem, non aliter atque in speculis fieri solet. Anaxagoras & Democritus conuentū duarum plurimue stellarum sese illustratiū. Aristoteles siccæ exhalationis accensam congeriē. Strato sideris alicuius lucem densa nube retentam, id quod & laternis euenit. Heraclides Ponticus nubem præaltam illic à superna luce illustratam: eandē hic barbatis, arcis, trabibus, colūnis, & id genus alijs, causam assignat, ut oēs peripatetici faciūt, qui ex inflammatis vaporibus species hæc fieri dicunt. Epigenes uaporem terræ commistū, in altum eleuatū, ibiq; accensum. Boethus ardentis aeris id speciem esse credit. Diogenes, stellas quidem crinitas putat, sed quæ impendens, alicuius periculum significant. Anaxagoras, quas discurrentes stellas uocat, perinde atq; scintillas ex æthereo igne cadere putat, quamobrem statim quoq; extingui. Metrodorus ex Solis radijs uiolenter nubem, ut sagitta solet irruentibus, discurrentis stellæ speciem excitari. Xenophanes id genus omnia, nubium accensarum constitutiones incursionesve existimat. **G**

De tonitruo, coruscatione, fulmine, turbine, & conuolutione.

Anaximander hæc omnia spiritu contingere existimat: is. n. densa nube inclusus, erūpere nititur, qua parte tenuior & leuior ea fuerit: nubis disruptio, tonitru: spiritus expansio secus nubē atrā, coruscationē facit. Metrodorus cū in nubē, inquit, densitate cōpactā spiritus irruit, frangēdo & discindēdo tonat, pcutiēdo & diuellēdo micat: q̄ si inter motus festinationē à Sole quoque calorē spiritus is acceperit, fulmina: fulmen aut cū impotēs fuerit, in turbinē degenerat. Anaxagoras, cū calor, inquit, frigus impetit, hoc est cū ætheris pars, spissū aerem inuadit, crepitu, tonitru facit: colore, quē ex uicinitate nubis atræ pmit, coruscationē: luce uero cū multa, tū magna fulmen procreat: corpore paulo plus dēfato cōuolutionē gignit, nubilosiore turbinē absoluit. Stoi- **H** ci nubīū cōcursionē, tonitru definiunt: coruscationē, earundē accensionē attritu excitatā: fulmen, uiolenter actæ nubis incensionē: turbinē, tardius motæ nubis progressum. Aristoteles omnia ista à siccis vaporibus componit, qui cum in humidos inciderint, erumpere conantur: dum igitur sicci humidos impellunt & discindunt, strepitus excitatur, id tonitru est: dum protrudunt & erumpunt, inflammantur, hæcque coruscatio est: cum uehementiori impetu tanquam è catapultâ exilierint, multo magis accensi ruūt, fulmen hoc appellatur: nā turbo à conuolutione hoc differt, quod ille calidiori, hæc densiori materia constat, utrumque tamen multam habet.

De Nubibus, Pluuia, Nive, & Grandine.

Anaximenes ex aere plurimū densato consistere nubes arbitratur: idē ex eodē adhuc plus inspissato, pluuiā exprimi putat: q̄ si, dum cadit pluuiā, gelascat, niuē pcreare, & grandinē, si à uento aliquo frigido cōprehēdatur. Metrodorus ē uaporibus aquosis in sublime delatis nubes cōponicent. Epicurus ex atomis: rotundari uero grandinem & pluuiam longo per aerem descensu.

De Arcu Cœlesti.

Eorum quæ in sublimi fiunt, quædā re uera corpus aliquod sunt, ut imber & grando, quædā aut quāuis solidi nihil in se habeant, inanē tamē quādā sui speciē oculis nostris obijciūt, quod genus est arcus cœlestis: de quo tū deniq; aliqd dicemus, si prius quo pacto cernamus explicauerimus. Quicquid uidemus, vel recta, vel curua, vel fracta linea uidemus. Nemo uero existimet lineas oculis aspicere posse: nam cum incorporeæ sint, mēte tantum spectari queunt. Rectis lineis uidemus omnia, quæ in aere sunt: quæq; cornu, vitro, speculariq; lapide interposito, spectamus rara enim hæc sunt, & rectis meatibus uidenda trāsmittunt. Curuis lineis aspicimus, quæ aquis, subsunt: quapropter & remi si quis eos è longinquo spectauerit, curui apparent: curuatur enim visus necessariō, cū sit aquæ natura dēfior aere. Fractis lineis intuemur quas in speculis uidemus **imagines**

A imagines, ad quos arcum quoq; celestē referri dicimus oportere: prius tñ humidā exhalationē in nubem mutatam concipiendum est, tum roris instar ex ipsa minutas guttas manere. Cum igitur Sol in occasu, vel ortu fuerit (nā arcus Soli cōtrarius sit, oportet) tñ oculi guttas, quas diximus spectantes, Solis lucē in eis refractā vident, i. arcum ipsum celestem: guttæ verò non figuræ, sed coloris, cā sunt. Tres, n. colores arcus hēt, phœniceū, viridem, & purpureū: phœniceū, q̄a Solis radij sinceri penē remittūtur: viridem, quia plus aquæ commisti, minus puri reddūtur: purpureum, q̄a magis adhuc turbidi sunt, & inter guttas dispersi. Exēplū sibi quisq; cōficere pōt, siq̄s aquā ore sumat & eam aduerso Soli compressis labijs ita propellat, ut nubis rorem imiteretur: nam, si se lux ad guttas refrangeret, arcum protinus formari videbis: sed & qui lippientibus oculis sunt, si ad lucernā respiciāt, iridem illic vident. Verū hæc Platonis, & Aristotelis mens est. Anaximenes verò celestem arcum fieri credit, quoties Sol in aduersam nubem radios mittit, quos, densa, crassa, & nigra cum sit, euadere nō finit, sed eos in se detinet. Anaxagoras lucē Solis ab opposita densaq; nube percussam, arcum appellat, quem semper ē regione Solis consistere dicit. Eādem quoq; causam affert, cur duo Soles, ut frequenter in Pōto cōtingit, verum Solem hinc inde astare videant. Metrodorus, cū Solis radij nubē, inqt, intrarint, tūc nubē viridē, radios purpureos apparere dicit.

De virgis, & Gemino Sole.

B Virgæ, quas in cœlo videmus, & soles gemini, partim corpus aliqd̄ habent, partim non habent quia ē nube, quam conspiciamus, constant: non habent: quia color, quem spectamus, proprius ipsis non est, sed aduentitius, ut quicquid ijs rebus sit, quæ non sunt, sed apparent: hi autem omnes affectus, tam qui per naturam sunt, quam qui per adumbrationem si fiunt, similes inter se sunt.

De Ventis.

A Naximander ventū existimat fluxum aeris esse, cuius subtilissimas, maximeq; humiditas partes sol iam assumpserit. Stoici ventū oēm fluentis aeris impetum arbitrantur, qui varias appellationes pro locorum diuersitate sortiatur: nam ab occasu spirās, Fauonius appellatur, ab oriente veniēs, Subsolanus vocatur: ab Vrsa flans, Aquilo dīr: ab Africa prorumpens, Africus nominat. Metrodorus ventos alios tum cōmoueri dicit, cum sol aquosę exhalationis humorem excusserit. Etesias aut, aere iam ad septentrionem inspissato, recedentem solem peracto solstitio subsequi.

De Hyeme, & Aestate.

Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt, aere prævalente, sursumq; sua se densitate protrudente: æstatem autem contra, igne inualecente, ac se deorsum ad nos agente.

De Terra.

C Thales, & qui ab eo deriuarunt philosophi, unam tantum terram esse dixerunt. Pythagoreo um aliqui duas, hanc, & huic aduersam aliam. Stoici unam & finitam. Xenophanes infinitam ex ea parte, qua deorsum tendit, atq; ex aere & igne compositam esse. Metrodorus terram aeris, solem ignis sedimentum existimat.

De Figura Terræ.

Thales & eum secuti, terram rotundam arbitrantur. Anaximander columnæ similem, quæ tñ planam, non rotundam superficiem habeat. Anaximenes mensē: Leucippus tympani figuram habere credit. Democritus disco quidem similem, uerum magnitudine concavam putat.

De Situ Terræ.

Qui Thaletem secuti sunt, terrā in medio positam arbitrantur. Xenophanes primam, ut quæ in infinitū radices suas porrigat, Philolaus Pythagoricus ignem in medio statuit, quē totius naturæ meditulum censet: supra quem terram huic nostræ contrariam, & inde nostram collocat quā ex opposita sitam illi dicit, & circa eam ferri: quamobrē eos, qui illic sunt, à nobis videri non posse. Parmenides oīum primus terrā extra duos circulos habitabilem dixit, solstitialem, & brumalē.

De Inclinatione Terræ.

D Leucippus terram in austrum propendere credit, ob exilitatem, quæ adest illi parti, eo quod septentrionalis plaga, quæ summis algoribus infestatur, compacta sit, australis autem ē contrario combusta. Democritus demississe sese ad meridiem terram putat, quia satis ea, quæ illic nascuntur sustinere non possit: nanque septentrionem, cum intēperie laboret, pauca gignere: meridiem, bene temperatus cum sit, multa proferre, quæ aucta terram deprimunt.

De Stabilitate Terræ.

Cæteri quiescere, Philolaus moueri terram asseuerat circa ignem per obliquum circulum, eo more, quo Solem & Lunam uidemus. Heraclides Ponticus, & Ecphantus Pythagoricus, quamuis moueri terram dicant, non tamen eam locum suum exire concedunt, sed instar rote circa proprium centrum ab occasu in ortum ferri. Democritus initio terram, leuior & rarior cum esset, uagasse fatetur, uerum procedente tempore grauiorem & densiorem factam, constitisse.

De Diuisione Terræ.

Pythagoras ad imitationē cæli terrā quinq; cingulis distinxit, septentrionali, solstitiali, æquinoctiali, brumali, & australi: horū medius & duo proximi mediā terrā cingunt, atq; pars hæc cō-

busta

DE HISTORIA

busta nuncupatur, vtrinque quod succedit, vsque ad australem & septentrionalem cingulum, bene temperatum cum sit, habitabilis regio dicitur, inde quod superest, nimio gelu torpescit.

De concussione Terræ.

Thales, & Democritus terræ motus causam in aquam referunt. Stoici concussione terræ sic definiunt: Terræ concussio est exitus vaporis humidi è subterraneis locis in aerem prodeuntis. Anaximenes terræ siccitatem, & humiditatem commotionis causam assignat, quarum illa estus, hanc pluuia gignit: Anaxagoras terram tremere putat ob inclusum aerem, qui cum in superficie terræ incidat, nec eam præ densitate penetrare valeat, ambientem locum succutit. Aristoteles ob frigiditatem vndique ambientem, & in abeuntis locum succedere volentem: nam exhalatio leuis & calida cum sit in superiorem locum euadere nititur: sed cum viarum angustijs, & obliquitate impediatur, ac succedenti quoque locum dare cogatur, conatus, & altercatio vehemens oboritur, ex qua commoueri terram oportet. Metrodorus rem nullam asseuerat, modo proprium locum obtineat, moueri nisi uiolenter inde propellatur, vel abstrahatur: quamobrem terram quoque sua in sede morantem commoueri non posse, parres tamen eius interdum loca inter se commutare: Parmenides, & Democritus terram æqualiter vndique recessisse, æqualiter quoque propendere dicunt, nec habere causam, ob quam plus huc, quam illuc, vergat: hincque fieri, ut vibrare se possit, mouere tamen non possit. Anaximenes ideo terram succuti putat, quia terram, lata cum sit, aeri tanquam vehiculo insidere credit: alij, quia perinde atque crusta, seu tabula mari incumbat. Plato sex genera recti motus enumerat, sursum, deorsum, in dextram, in leuam, ante, retro: horum nullo terram moueri concedit; nam, cum non habeat quod plus inclinet, immota remanet, quædam tamen eius loca concussa ab inclusis flatibus agitari. Epicurus fieri posse dicit, ut ab incluso, crassoque aere, ut qui aquæ naturam adhuc sapiat, terra concutiatur, & ueluti subter pulsata quatitur: fieri quoque posse concedit ut, cauernosa cum sit, ab interfuso spiritu huc illuc per cauernas discurrente commoueat.

De Salsedine Maris.

Anaximander humoris primi reliquias mare existimat, maiori namque parte, quæ dulcis erat, igni consumpta, reliquum, quod extenuari non potuit, amarum substituisse. Anaxagoras, cum, inquit, inter initia stagnaret aqua, continua solis obambulatione vi coepit, atque ita factum est, ut pingui in vapores ablato, reliquum & amarum, & salum remanserit: Empedocles terram putat Solis caloribus æstuantem sudorem fundere, eumque maris fluctibus elutum salsedinis causam esse. Antipho quoque sudorem corporum æstuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquam per columnam à terra transmitti, atque ita crassitiem & salsedinem ab ea mutuari: non aliter atque transmissa per cineres aqua solet. Platonici, aquam dicunt, quæ gignitur ex aere frigoris opera, dulcem esse: quæ verò caloris ope resudat, aut euaporat, salsam.

De Accessu, & Recessu Maris.

Anaximenes, & Heraclitus solem dicunt ventos complures excitare, & circunducere: flantibus igitur ventis, Atlanticum mare pelli, pulsatum intumescere, tumens litora inundare: rursus cessantibus ventis aquas retrahi, huncque recessum, illum accessum esse. Euthymenes Massiliensis ad incrementum, & decrementum lunæ, mare crescere, & decrescere iudicat. Plato, mare attolli credit aquis insurgentibus: subsidere, descenditibus: ostium enim quoddam esse per quod aquæ vltro citroque reciprocant, indeque maris accursum, & recursum fieri. Limæus complures fluuios è Celticarum montibus in Atlanticum pelagus labi putat: horum incursum protrudi, & inundare mare credit, defectu reuocari, & subsidere. Seleucus, cum ipse moueri terram opinetur, existimat eam sua conuolutione in Lunæ obuolutionem incidere, sicque afflatum inter duo corpora repercussum, in Atlanticum pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile est.

De Incremento Nili.

Thales, Etesias ventos aduersus Aegyptum flantes Nilum attollere credit: nam cum aduenientis pelagii tumor ipsum erumpere non sinat, increseat oportet, & aluei exeat. Euthymenes Massiliensis externis oceani maris aquis, quas ipse dulces existimat, Nilum augeri putauit. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus, quæ per hyemem densatæ, æstiuo tempore liquecant. Democritus & ipse niuibus, sed quæ in septentrione sint: peractò namque solstitio resolui niues illic indicat, & eas in vapores primum, ac nubes mutari, tum ab Etesijs in meridiem, & Aegyptum expelli: repentinis itaque illic imbres effundi, quibus Nili paludes restagnent, & Nilus ipse abundet. Herodotus is, qui conscripsit historiam, æqualem dicit æstate, & hyeme Nilum è fontibus manare, per hyemem tamen minorem eum videri, ob Solem, qui tum vicinus Aegypto discurrens, eius aquas extenuat. Ephorus historiarum scriptor & ipse, narrat æstiuo tempore Aegyptum vniuersam laxari, atque ita magnam aquarum vim erumpere: Arabiam quoque & Libyam, raram, arenosamque terra cum sint ad id plurimum contribuere. Eudoxus ab Aegyptijs sacerdotibus se accepisse memorat, permutationem æstatis in hyemem causam esse, ut Nilus quotannis exundet: nam, quando nobis, qui sub Cancro degimus, æstas ingruit, habitantibus sub Capricorno hyems adest: quo fit, ut inde aduectus Nilus, continuis pluuijs auctus increseat, & ruptis alueis latissime spatietur.

A

De Sensu.

Sensum ita Stoici definiunt. Sensus est rei sensibilis cōprehensio. Multis autem modis sensus dicitur, nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio ea, quæ per instrumentum aliquod res comprehendit, & id postremo, quod ipsi octauo loco numerant animæ principatū, a quo sensus omnis manat. Rursus instrumentum sensus appellatur, spiritus intelligēs a principatu animæ in membra sensuum missus. Plato sensum enunciat corporis, & animæ societatem, ad ea quæ foris sunt cognoscenda: uim nanque, quæ id facit, animæ instrumentum quo facit, corporis esse: cōueniunt autem utraq; ad ea percipienda, quæ extrinsecus posita sunt. Leucippus, & Democritus sentire, & intelligere nos putāt e simulachris rerum nobis obuiantium, nemin enim intelligere aut sentire posse, cui simulachrum eius rei non occurrat.

De veritate sensuum, & imaginationum.

B Stoici sensus omnes veros arbitrantur: imaginationum uero quasdam veras, alias falsas: ac sensum quidem uno tantum modo falli, in ijs, quæ ad intellectum pertinent: imaginationem uero tam in ijs, quæ ad sensum, quam in ijs, quæ ad intellectum spectant, aberrare. Epicurus tam sensum quam imaginationem ueram putat, sed opinionum alias falsas, alias veras esse.

De numero sensuum.

Stoici quinque; particulares sensus enumerant, uisum, auditum, olfactum, gustatum, & tactum. Aristoteles sextum quidem non addit, sed cōem quendam sensum omnium iudicem constituit, ad quem singuli sensus sua uisa renunciant: is. n. singula discernit, & quo mō ab una re ad aliam ventū sit docet, ueluti figura vel motu. Democritus plures sensus bruta, q̄ deos, habere credidit.

De Notionibus, anticipatione, & ratione.

Cum inquirunt Stoici; homo nascitur, præcipuam animæ partem habet, perinde atq; mēbranam scribendis literis aptam, siquidem in ea notiones quasq; notat. Primus adnotandi modus est qui per sensum fit, ut si qui tunicam albam uideat, is ea remota tunica memoriā habet: ac si multoties ipsam uideat, multas memorias habebit: memoriæ multæ, experientia nuncupantur, experientia quippe nihil aliud est, q̄ eiusdem rei specie plures memoriæ. Notionum autem alię natura fiunt, quo diximus pacto: alię disciplina, & arte comparantur: atq; hæ tantum notiones appellantur, illæ anticipatioes ēt nominantur. Ratio uero, qua rationales dicimur, anticipationibus intra primum ætatis septenarium completur: est autem discursus de re imaginabili: res autē imaginabilis simul atq; in rationali anima sulcepta est, ratiocinatio dicitur, nomine a ratione ducto. Quapropter in reliquis animalibus imaginabilis res non cadit, uerum in nobis tantum, & in dijs: sed quæ in nobis cadunt, ea genere imaginabilia sunt, specie uero discursus.

De Imagine, imaginario, imaginatione, & imaginabili.

Chrysippus inter se differre quatuor hæc existimat, imaginē, imaginariū, imaginationē & imaginabile, ut Imago sit aīæ affectio, q̄ tā se, q̄ auctore ostendat: ueluti, cū q̄s albedinē intueat, ex aspectu affectio q̄dam in illius aīo nascitur, ei q̄ res ipsa, q̄ alba est, responderet: q̄ de uisu diximus, id quoq; de reliquis sensibus censeatur. Imaginarium autē id est, q̄ in aīo sui imaginē causare pōt, cuiusmodi sunt alba, frigida, & omnia quæ exteriores sensus mouere possunt. Imagination affectio est animi nullo quinque sensuum obiecto, sed potius quadam animi propensione excitata, sicut tyronibus contingit, qui se ad prælium exercentes speciem hostis cōcipiunt, & aduersus eam ictus suos dirigunt: nihil tñ ipsis adest, q̄ ense diuerberent: nihil igitur extra imaginationi quemadmodum imagini responderet. Imaginabile autē est illud, in quod inani quadam imaginatione ferimur: atq; crebro hoc euenit in ijs, qui atrabile, & furore laborāt, quales Orestē & Theoclymū legimus.

De modo videndi.

Democritus, & Epicurus ē re uisa simulachrū quoddā attolli putant, idq; in oculos aspicientis incidere: non nulli radios ab oculis ad res egredi, & inde ad oculos reuerti, cōcedūt. Empedocles radios simulachris cōmiscet, cōpositūq; istud radios simulachri noīat. Hipparchus radios inquit utroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earum superficiem tāquam manū attrectare, & sic rem foris uisam intus renunciare. Plato uidere nos censet duorum luminum conuentu: uno, qd̄ ab oculis emissum ad certam distantiam prodit: altero, quod ē rebus confurgens obuiā, pcedit: aerem uero, q̄ medius interuenit, affinis luci cū sit, facile utriq; cōgressum præbere, præsertim cum ignea uis oculorum ad id plurimū cōducatur: atq; hæc est, q̄ Platonis collustratio nūcupatur.

De speculorum imaginibus.

Empedocles a rebus uisis, quos simulachri radios appellat, effluere dicit: hos in superficie speculi collectos ab ignea ui, quæ de speculo prodit, & secum trahit aerem: in quem radij feruntur, ostendit. Democritus, & Epicurus, in speculis simulachrum illud uidere nos credunt, quod affidue manat ē nobis: nā simul atq; in speculum incidit, cum ulterius tendere nō possit, conuertitur, atq; ita se in nobis inspiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines fieri censent ex cōfractis uisus nostri radijs: feruntur enim, ceu ferrum intenti, sed speculi densitate, & leuore retusi, in se se redeunt, non aliter atq; manus solet: quæ si quid offendat, ad hominem se retorquet. Hoc ad superius caput potius attinere uidebitur: sed illuc, & alia quoque referri possunt.

Spuri.

BB

De

DE HISTORIA

De tenebris.

Stoici tenebras uideri dicunt: ex oculis enim in ipsas lucem quādam prodire: nec re uera falli uisum, sed tenebras comprehendere: nam tenebræ uisum colligunt, intercipiunt, ac retundūt: lux autem eundem dispergit, extendit, & ad res usq; uidendas producit quamobrem aer lucidus, mediū uicem nobis præbet: tenebrosus, obiecti. Chrysippus ita nos uidere inquit: à principali facultate animi spiritus, non ater, aut obscurus, sed igneus, & splendens, ad oculorum pupulas mittitur: inde si propinquus aer similis, hoc est lucidus, fuerit, in conuulsiorem ad res usque se profundit: sin dissimilis id est opacus extiterit, tenebris obuiat, atque sic eas aspicit.

De auditu.

Empedocles audire nos censet, aere partem intimam aurium impellente: ea siquidem in modum cochleæ obuoluta, ac tanq̃ tintinnabulū edito in loco suspensa, irruentis aeris pulsus oēs agnoscit. Alcmaeon autem istud idem fieri dicit. q̃ aures intus uacuae sint: uacua nanq; oīa resonare, quoties in ipsa uox aliqua feratur. Diogenes aerem, quem in capite habemus, percuti uocibus, & cōmoueri credit. Plato & qui ipsum secuti sunt philosophi, pulsari uolunt aerem, qui auribus insidet, pulsum in principalem animæ sedem ferri, sensumq; sic auditus illic committi.

De olfactu.

Alcmaeon in cerebro præcipuam animæ partem cōstituit: atq; ipsam odores inter respirādū tractos percipere censet. Diogenes autem, qui ipsam in cordis arterijs ponit, unā cum spiritu, qui ad pulmonē discēdit, odores quoq; cordis sinus ingredi putat: atq; ideo, cū quis grauius spirat, ut qui destillationibus laborant, exasperatis, & inuiscatis plena meatibus, odores nō percipere.

De gustu.

Alcmaeon, cū humiditate, & tēperato calore, tū mollitie, sapores internoscere linguā arbitrat. Diogenes aut, q̃ instar Spongiæ rara, & tenera sit, sapores cōbibere, & eos uenas, quæ plurimæ ad ipsam perueniunt, in cor trāsmittere censuit.

De uoce.

Plato uocē ita definiuit. Vox est imperio cogitationis emissus ore spiritus, & aer impulsus, qui per aures, & cerebri neruos in animū usq; peruenit: pprie uero hoīum locutio, improprie aliorū quoq; animātū sonitus, & mutarū etiam rerū crepitus, uox appellatur. Epicurus uocem asseuerat atomorum fluxum, qui è loquentibus, sonantibus, aut aliter strepentibus prodit: has autem atomos ad sibi similes primum effluere: sibi similes appellat, quæ sint eiusdem generis, ut rotundæ rotundis, triangulæ triquetris: demum auribus impingentes, uocem sensum istic cōmittere: colligi uero, quod dicit, tum ex utribus, cum musto pleni efflant, tum ex insectoribus, q̃ uestibus insufflare consueuerunt. Democritus aerē quoq; dicit in similes atomos scissum, una cū uocis atomis ad aures usq; conuolui: nam ut in puerbio est, gracculo gracculus astat, & similia Deus semper coniungit. Stoici non ex atomis compositum, sed per totum continuum aerem esse, nec inter sparsum uacuum habere contendunt: pulsum igitur aer a spiritu, fluctuat in gyrum, non aliter atque stagnū solet iniecto lapillo: illud tm̃ interest, q̃ aque superficies subinde maiores circulos cōmittit, aer at undiq; totus in orbem exūdat. Anaximander uocem oriri putat, cum aer spiritū repercutit, & eū ad aures usque retorquet: quo modo cōficitur, & quā noīamus echo.

De uoce corpus ne sit, nec ne.

Pythagoras, Plato, & Aristoteles, incorpoream uocem arbitrantur: neq; enim aerem ipsam esse sed aeris superficiem certo quodam oris impulsu figuratam. Stoici corpus defendunt: nam omne, quod agit, aut etiam facit, corpus est: uox autem, & agit cum in auribus nostris resonet: & facit, cum in sensu, quod percipiamus relinquit. Insuper omne, quod mouetur, corpus est, uox mouetur: nam si in loca polita incidat, ut pilam a pariete, sic uocem ad nos inde reuerti uidemus; id quod in Aegypto comprehendere facile potest: si quis enim intra Pyramides semel inclamet, quater aut quinquies subinde uox eadem remittetur.

De præcipua animæ parte, & quomodo singula comprehendat.

Stoici supremam quandam animæ partē statuunt, quam principalem facultatem, & rationē appellant. Ab hac septem alias deriuari uolunt. Visum, quem definiunt spiritū à principali facultate in oculos usq; protensum: Auditum, quem similiter describunt spiritum à principali facultate in aures extensum: Olfactum, quem eodem modo spiritum dicunt, à principali facultate ad nares usq; productum. Gustatum, quem itidem inquit spiritum a principe facultate in linguam transmissum: Tactum, quem & ipsum quoq; spiritum aiunt a principali facultate delegatum, in uniuersam corporis superficiem, quod illud omnia comprehenderet, quæcunq; adherēdo uel prodesse uel obesse nobis possent. Super sunt duo, quorum unum feminis procreatrix facultas nominatur, quam item definiunt, spiritum a principali facultate missum in membra femini conficiendo deputata: alterum uocis artifex facultas nuncupatur, quam similiter, & ipsum inquit spiritum a principali facultate missum in membra formandæ uoci accommodata.

De sede principatus animæ.

Democritus, & Plato, sedem præcipuæ partis animæ in toto capite statuunt. Strato in ea capitis parte, q̃ supercilijs respondet. Erasistratus in membrana, quæ inuoluit cerebrum. Herophilus in

Alus in cōcavitatibus cerebri. Parmenides, & Epicurus in toto pectore: Stoici cuncti in toto corde, uel spiritu cordis. Diogenes in arterijs cordis solum, quæ spiritum continent. Empedocles in sanguine. Quidam in ceruice cordis, alij in membrana uestiente cor, nonnulli in septo transuerso. Iuniores quidam in ea corporis parte, quæ a capite ad septum transuersum peruenit. Pythagoras uitalem facultatem in corde, mentem aut, & rationem in capite tanquā in arce, habitare credidit.

De Respiratione.

Empedocles initio respirationem fieri sic arbitratur. Cum primum foetus humor incipit minui, nam plurimus in eius ortu fuit, tum primū aer ad uacuum replēdū patētibus meatibus succedit: postea calor innatus erūpere cū uelit, aerē foras eiecit, & eo reuertente, rursus aer subsequitur: hoc inspiratio, illud expiratio, cognominatur. Nūc aut sanguine occurso suo per nares aerē pellēte, & recurso eundē attrahente, respirationē cōfici iudicat. Idq; nos in clepsydris spectare monet. Asclepiades pulmonē infundibuli uicē prestare dixit, causamq; respirōis esse attenuatū aerē in cōcavitate pectoris: illuc enī externus aer, q; crassior sit, fertur, & inde reicitur: cū pectus tale sit, ut neq; multū aeris cōtinere, neque prius eo carere possit. Is igitur qui in pectore subsistit aer, tenuior paulatī efficitur: & q̄a totus simul nequit excerni, ingrediētis ponderi cedens, foras egreditur: nō aliter ac in cucurbitulis euenit. Idē uoluntariā respirōē esse credidit: collectis quibuscūq; angustissimis meatibus, q; pulmoni insunt, & uoluntati nostræ obtēperant. Herophilus motricē facultatē relinquit in neruis, in arterijs, & musculis: pulmonēq; censet motus quatuor habere. unum, quo extra positū aerē attrahit: alterū, quo attractū in pectus exprimit: tertium, quo expressum denuo recipit: quartum, quo receptū foras demum eiicit. Sed hi motus partim quatuor, partim duo sunt: nam primum, & tertium pulmonis extensio facit: secundū, & quartū eiusdem uisceris contractio peragit. Pectus autem bis tantum mouetur, semel cum se dilatat, & aerē, a pulmone adducit; iterum, cum se colligit, & acceptum anhelitum eidem restituit.

De Affectibus.

Stoici sensus in principali facultate animi collocant. affectus in membris, quæ afficiuntur. Epicurus utrosq; in membris affectis reponit. Strato tam sensus, q̄ affectus, in principe animi facultate statuit: in ipsa siquidem tolerantiam sitam esse, quēamodum ex doloribus, & cruciatibus colligi potest: quos fortes intrepide subeunt, meticulosi plus æquo formidant.

De Diuinatione.

Plato, & cum eo Stoici, diuinationem admittunt, quæ uel numinis alicuius præsētia, uel propriae mentis diuinitate, uel soluto per somnum animo, celebratur. Verum hi plura diuinationis genera probant. omnia Xenophanes, & Epicurus tollunt. Pythagoras aruspicinam tantum improbat. Aristoteles, & eum secutus Dicaearchus duas relinquunt, somnium, & furorē: nam licet animas immortales esse non concedant, eas tamen diuinum in se quiddam habere fatentur.

De Insomnijs.

Democritus insomnia fieri putat simulacrorum obseruatione. Strato cogitationem, aliam quandam naturam in somnis habere: tunc enim melius ipsam sentire credidit, atq; ideo magis et cognoscere. Herophilus partim a Deo submitti somnia dicit, quæ necessario contingere iudicat: partim a natura confingi, cum animis rerum sibi utilium uel futurarum etiam formas effingit: partim casu fieri, consula hæc sunt, & imaginum occurso procreata: tunc enim ea spectantur, q̄ desideramus, id quod amantibus euenit, qui sibi per somnum amicas tenere videntur.

De Semine.

Aristoteles, excrementum vltimi alimenti semen definiuit, quod in se uim conficiendi tale aliquid continet, quale est, id a quo proiectum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam semen asserit: vel nutrimenti partem quādam superabundantē, qualis & medulla, & sanguis est. Alcmaeon cerebri particulam. Plato spinalis medullæ profluuium, Epicurus corporis, & animæ modicum quiddam auulsum. Democritus ab omnibus præcipuis corporis partibus semen derivari credit, ut ossibus, carne, venis.

An semen corpus sit.

Leucippus, & Zeno, corpus ipsum dicunt: semen enim pars est animæ, anima vero secundum eos corporea. Pythagoras, Plato, Aristoteles, uim seminis, quæ ipsum ceu mens disponit, incorpoream: affusum autem humorem, corpus asseuerant. Democritus, & Strato, vim quoq; corpus esse contendunt, spiritus cum sit.

An femina semen afferat.

Pythagoras, Epicurus, & Democritus, foeminas quoq; semen effundere censent, seminales alios cum habeant, qui in utero ex aduerso profluunt: atque istud causam esse, ut etiam mulieres seminis usum appetant. Aristoteles, & Zeno, humorem quidem eas emittere concedunt, non tamen concoctum id semen esse dicunt, verum ex congressus fatigatione, quendam veluti sudorem. Hippo foeminas non minus maribus semen effundere opinatur, quicquā tamen ipsum ad conformationem foetus non conducere, cum extra uterum incidat: hinc mulieres aliquot, vi-
duas præsertim, absque virili concubitu semen interdum emisisse.

DE HISTORIA

De conceptu.

Aristoteles concipere foeminas arbitrat vtero mēstruis expurgato: cū mensib' nāq; puri sāguinis quoq; portionē quādā descēdere, q̄ virili semini cōgrediens foetū exordī. Impediri vero cōceptū iudicat, vteri imunditia, animi cōsternatione, mulierū sterilitate, virorū ipotentia.

Vnde Mares Fœminasve nascantur.

Empedocles pro caloris frigorisve conditionibus mares foeminasve gigni p̄nunciat: hinc q̄; illud, quod fertur manasse, primos masculos in oriente, & meridie natos ē terra, foeminas autem sub septentrione, & occidente. Parmenides oppositum sentit, mares ob densitatem in septentrione, foeminas ob raritatem in meridie genitas. Anaxagoras tum masculos procreari dicit, cū dextræ partis semen, in dextram uteri ceciderit, & sinistræ in sinistram: foeminas autem cum locorū permutatio facta fuerit. Cleophanes, cuius mentionē fecit Aristoteles, mares ē dextro, foeminas ē læuo testiculo prodire credit. Hipponax in naturam seminis causam refert: nam si ualidum & compactum extiterit, mares: sin imbecillum, & defluens, foeminas procreat.

De monstris.

Empedocles monstra nasci dicit, si multum fuerit semen, si paucum, si diuulsum, si euanidum, si inordinato motu immisum. Strato, uel quia additum uel quia detractū, uel quia transpositum, uel quia tumidum aliquid sit. Nonnulli medici quia tunc vterus spiritu distortus fuerit.

Cur mulieres, quamuis frequenter concumbant, raro tamen concipiant.

Diocles medicus sæpe concubentes foeminas raro concipere iudicat, uel quia semen nō emittant: uel quia minus, quam conueniat: uel quia tale, ut in eo uis prolifica non sit: uel quia caloris frigoris, humiditatis, siccitatisq; plus minusve, quā par sit, habeat: uel denique quia resolutus uterus, semen non contineat: Stoici uirilis mēbri obliquitatem culpant, ut qui recte semen iaculari non possit: item genitalia si inter sese parum conueniant, ueluti cum uterus introrsum absistit, penis autem illuc non attingit. Erasistratus uterum tantum accusat, qui modo latior est, quā deceat, modo angustior: aut callos habeat, quibus uteri meatus obstruantur.

De Geminis, & trigeminis.

Empedocles abundantia seminis, & distinctione, duos tresve simul infantes concipi dicit. Asclepiades id ipsum naturæ seminis ascribit: nam ut hordeum reperitur, quod duarum, & trium ordinum spicas gignit, ita fertilissimum semen extat, quod duos pluresue fetus procreat. Erasistratus in apprehensionem matricis causam refert, ut in brutis quoq; contingit: nam earum uterus cum bene purgatus fuerit, tūc ad concipiendum semen descendit. Stoici uulvas dicunt habere loculos: cum igitur in duos semen inciderit, geminos: cum in tres abierit, trigeminos fetus edi.

Vnde similes parentibus filij gignantur.

Empedocles fetum illi similem fore dicit, cuius semen superarit: dissimilem, si calor qui semen inlequebatur euaporarit. Parmenides ē dextra parte uteri patri similem prodire infantem arbitrat, ē sinistra matri. Stoici à toto corpore, & anima semen descendere censent, eiusque unam quamq; particulam ad similitudinem membri illius, a quo descendit, componi perinde, ac si pictor astaret, qui ex alicuius inspectione uultum similibus coloribus effingeret: atq; hoc pacto generis forma figuraq; retinetur: Cum uero tam mater, quam pater semen effundat, si matris semen uincat, matri similem filium nasci: si uincatur, patri.

Cur dissimiles parentibus filij nascantur.

Complures medici casu, & fortuna id euenire putant: nam simul atq; tam maris, q̄ femine, semen refrixit, dissimiles parentibus nati redduntur: Empedocles ad mulierum cogitationem, quam inter concipiendum habuerunt infantes, formari credit: siquidem illas, q̄ pictam imaginem statuasve aliquam eo tempore adamabant, imaginibus statuisq; similes fetus plerunque genuisse. Stoici tacita quadam discordia radiorū & simulachrorum mentis, quo tempore semen effluebat, parentibus filios dissimiles reddi arbitrantur.

Vnde Mares infecundi, femina steriles fiant.

Medici foeminas steriles inquit uteri dēsitare, raritate, duritie, obstructione, q̄ uel caro uel calculus faciat. itē animi lāguore, corporis tabe, & eiusdē malo habitu: uel demū, q̄a distortus conuulsusue sit vterus. Diocles viros infecundos arbitrat, uel q̄a semen prorsus nō emittunt, uel quia minusq̄ conueniat, uel q̄a infecundū, uel quia vieto pene sint, aut ita distorto ut iaculari semen in uterum non ualeat, aut ita pusillo, ut in uuluam non ascendat. Stoici discordes coeuntium uires qualitatesq; culpant, quas si quis diuellat, & sui generis alteri coniungat, euincer natura, & fetum procreabit.

De Mulierum Sterilitate.

Alcmeon multos ideo non generare credit, q̄d genituram nimis tenuem habeant, id autem frigiditate contingit: multas autem non concipere, quia ipsarum uulua non hiscat, id est os nō pandat. Empedocles in eius paruitatem, & angustiam causam refert, ut quam præ exiguitate, cum etiam uentri retorte cohreat, nec iactus seminis attingat: nec, si attingeret, ipsum excipere posset. Diocles Empedocli consentit, se plerunq; in dissectionibus uidisse scribens mularum uulvas oblique collocatas: euenireque, ut ea de causa mulieres quoque non concipiant.

A

An fœtus in utero sit animal.

PLato fœtum in utero adhuc existentem, animal idcirco arbitratur, qđ se moueat, qđ alimētum capiat, qđ demum increſcat. Stoici contra partum ipſum uentris defendunt: non aliter .n. infantes, atq; fructus, quos, arborum partes eſſe conſtat, cum maturuerint, decidere. Empedocles & ipſe reſpirare quidem, non tamen animal eſſe fœtum in utero putat. Diogenes ſine anima partus effundi ſentit, magno tamen calore præditos, qui ſtatim ut in lucem editus eſt infans, in pulmonem conuenit, & ex eo loco frigentem aerem trahit. Herophilus naturales motus infantibus relinquit, ſpirationem adimit: motionum autem inſtrumenta neruos eſſe: ſed partum tum denique animal euadere: cum primum editus aerem attrahere coepit.

Quomodo Fœtus in utero nutriatur.

Democritus, & Epicurus, infantes dicunt in utero cōmorantes nutrimentū ore ſuſcipere: hinc fieri ut in lucem editi partus, mammillas quam primum ore conquirant: nam, & intra uulua papillas quaſdā eſſe ē quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici per umbilicum fœtibus trāſmitti nutrimentum aſſerunt: hac de cauſa obſtetrices ipſum ſtatim, ut quis editus eſt, ligare conſueuiſſe: orisq; riſtū in digitis aperire, quo cibus aliunde iam conquiri incipiat. Alcmaeon, perinde atque ſpongias, undique toto corpore alimentum fœtus aſſumere credidit.

Quid primum in utero abſoluatur.

Stoici membra pariter oīa cōpleri dicūt. Empedocles ſpinā primo, q̄ carinę ſpēm inter corporis mēbra p̄ ſe fert. Alcmeō caput, in quo princeps aī facultas conſiſtit. Ariſtoteles cor, a quo uenę pullantes, & quietę originē ducunt. Aliqui magnū pedis digitū. Quidā umbilicum malunt.

Cur Septimeſtres infantes uiuant.

Ariſtoteles, & Hippocrates, ita hac de re ſetiūt: "Si intra ſeptē mēſes uterus impleatur, deorſū inclinatur, & id qđ editur uiuit. Sin impleatur qđē, ſuſū aut̄ repat, fœt⁹ qđē in octauū mēſē ortū differt: ſed cū extēſione debilitat⁹ umbilic⁹, alimentū uix adducere q̄at, infans ubertim, ut ſolebat, nō nutritur, atq; ideo ſemienect⁹ fame naſcitur. Quod ſi nonū mēſē expectet, utero iam deſcendente, tū, quoq; integer egreditur." Polybus dies centū octoginta duos, & dimidiū ſufficere putat, ut ortus aliq; uiuat: qđ ipatiū quīs ſex mēſes cōphendar, ſeptimū tñ cōputatur, q̄a dies ultimi ſeptimū menſiū incurrunt: tot aut̄ diebus a bruma ad ſolſitiū Sol puenit, ac redit: Octo uero menſiū nō uiuere, q̄a ſuſū rediens uterus umbilicū diſtendat, diſtensus nō facile nutrimentum tranſmittat, atq; ideo fœtū imbecillē reddat. Mathematici octauū menſem ideo naſcentibus inimicum pronūciāt, quia nulla ſocietate octauum zodiaci ſignum cum primo teneatur: ſeptimū amicum, qm̄ oppoſita radiatione iungatur: qđ ſi quis octauo menſe naſcatur, & uiuat, infelicē, & breuem omnino uitam traductum. Sunt autem a ſe inuicem diſiuncta Aries, & Scorpius, Taurus, & Sagittarius, Gemini, & Capricornus, Cancer & Aquarius, Leo & Piſces, Virgo, & aries, Libra, & Taurus. Diocles, & Empirici ſcire ſe dicunt octauo mēſe natos uiuere, infirmos tñ eos, atque iō frequenter mori. Timæus duodecim mēſibus partū geſtari credidit, nouem tñ eos interdū exiſtimari, interdum & ſeptem, quia non ſemper ſtatim a conceptione menſtrua ſupprimantur.

Hippo. in lib. de ſepti. partu ad principium.

In eodem in principio.

De ortu Animalium.

Qui mundum genitum dicunt, aī alia quoq; genita cōcedūt, & interitura: qui ingenitum aſſerunt, ea ſibi uolunt ſemper ſuccedere, partes .n. mūdi ſunt aī alia. Quamobrem Anaxagoras, & Euripides, nihil inquirunt, interit eorum, quæ ſunt, ſed in aliud commutatum, diuerſam ſpeciem ſuſcipit. Anaximander in aqua putat animalia primum orta, ſpinoliſq; corticibus inuoluta fuiſſe: uerum poſtea cum ætatis p̄ceſſu in ſiccum exiuiſſent, obtrito cortice modicum tēpus ſuperuiſiſſe. Empedocles animalia primum edita, quemadmodum & ſtirpes etiam nequaquam inter ſe recte commiſſa credidit, ſed parum conuenientibus partibus compoſita: ſecundo nata, ſic inter ſe partibus iuncta dicit, ut quales nunc ſtatux ſunt, tales uiderentur: tertio poſtmodum orta membris ex ſeſe prodeuntibus extitiſſe: quarto demum genita non amplius ex uno aliquo ſimili ut terra uel aqua conſtituiſſe, uerum ē ſeſe, iam ſeminarum pulchritudine ad procreandum uiros incitante. Cuncta uero animalia pro temperaturæ conditione quatuor generibus eſſe diſtincta: ſponte nāque alia aquas petunt, tanquam naturæ ſuæ plus accōmodas: alia aerem adeūt, quod eius in ſe plurimum contineant: alia terram incolunt, ex eo quia ſuapte grauitate illuc trahantur: alia toto pectore uocem effundunt, quod æquali temperatura conſtituta ſint.

De Generibus animalium: & an omnia ſenſu prædita rationis uſum habeant.

Extat liber Ariſtotelis, in quo quatuor generibus animalia facit, terreſtria, uolantia, aquatica, cœleſtia: ſtellas nanq; ac cœlum ipſum arbitratur animal imortale, rationeq; præditum. Democritus, & eum ſecutus Epicurus, cœleſtia non enumerat. Anaxagoras animalia cuncta rationem agendi quamuis continere non dubitet, omnibus tamen, quam poſſibilem, & mentis interpretē appellamus, non cōcedit. Pythagoras, & Plato, bruta quoq; rationem habere fatentur: corporis autem intemperie rationis uſu carere, præſertim cum loquendi facultatem nō habeant, ut canes & ſimix, quæ licet aliquid ganniant, nō tamen illud quicquid id eſt, eloqui ualent. Diogenes, & ipſe nō expertia quidem bruta rationis aſſerit & intellectus, uerū partim corporis craſſitie, par-

Spurj.

BB 3 tim

DE HISTORIA

tim humore nimio, nec discurrere, nec aduertere, sed affici perinde, atque furentes solent, in quibus præcipua animi facultas delinquit.

Quanto tempore fetus in utero formetur.

Empedocles in hominibus à trigesimo sexto die fetum incipere dixit, unde quinquagesimo partibus omnibus absolui. Asclepiades in masculis & calidissimi sint, uigesimo sexto die membra distingui, quinquagesimo consummari credidit, quosdam tamen etiam intra hoc tempus formari. foeminas autem intra duos menses incipere, quarto compleri, frigidiores cum sint: alias autem animantes ex elementorum facili congressu pariter totas & inchoari, & absolui.

Ex quibus elementis membra singula constant.

Empedocles carnem ex æquali quatuor elementorum portione constare uoluit, neruos ex igne, terra, & aquæ partibus duabus: ungues ex neruis, aeris contactu refrigeratis, ossa ex aquæ, & terræ partibus æqualibus composita quidem uideri, constare tamen è quatuor elementis, in quibus ignis, & terra dominantur; sudores, & lachrymas, attenuato, & eliquato sanguine manare.

Quo tempore homo perfectus sit.

Heraclitus, & Stoici homines inquit perfectos esse, transacto secundo septennio, quo tempore semen adolentes excernere incipiunt: nam & arbores, tum perfectas haberi, cum fructum gignere cœperint: imperfectas, quoad fructum effundere non ualuerint. Aristoteles post septem annos hominem perfectum existimat: ab eo siquidem tempore boni mali que notionem pueris inesse, disciplinæque tum eos capaces haberi. Alij tertio septenario perfici nos arbitrantur, quod iuuenes facti tunc pubescimus, & plurimum corporis viribus præstemus.

De Somno, & morte.

Alcmaeon sanguinis recessu in venas ipsius cōfluxui deputatas somnum fieri censet: mortem vero, si prorsus oīs illuc abscedat, quia frigidum corpus, ita nimium redditur: expergisci vero nos idem sanguinis eiusdem reditu putat. Empedocles calore sanguinis parumper frigefacto, somnum: prorsus refrigerato, mortem oboriri credidit. Diogenes, si inquit, sanguis, qui per uniuersa membra diffusus est, venas impleat, & aerē qui in uenis continetur, non tamen totum in pectus & uentrem pellat, somnum pariet, & ea membra solito plus incalescent: sin totū protrudat, mortem inferet. Plato, & Stoici, dormire putant animalia quiescente spiritu illo, qui sensibus uigilantibus ministrat, non quia velut in terram concidat, sed quia ad principem animi facultatem feratur, quæ intra supercilia sedem habet: occidere uero, si spiritus ille prorsus omnem motum amitta.

Somnus, & mors, animi sint an corporis.

Aristoteles tam ad animum, quàm ad corpus, somnum quidē spectare iudicauit: somni uero causam esse vaporē, quem venter in caput submittit, & calorem, qui in corde viget, crudo alimento refrigeratum: mortem uero solius corporis esse, mori namque animam non posse. Anaxagoras ex longa corporis fatigatione somnum excitari credidit, corpusque non animam ipsum affici: cæterum animas quoque mori, cum a corpore separantur. Empedocles mortem opinatur discessum eorum, ex quibus homo constitit: proptereaque tam animas, quàm corpora, occidere: somnum uero caloris secessu aduenire.

An stirpes animalia sint.

Empedocles non solum animatas, sed animalia quoque stirpes arbitratur, id autem cōijci, quia se commoueant, quia ramos inter teneant, quod adductos uix sequi permittant, quod remissos celeriter adeo reducant, ut podus est secum auferant. Aristoteles animam quod eas habent, non tamen animalia esse cōcedit: animalia namque sentiunt, appetunt, & ex eis aliqua et intelligunt. Stoici, & Epicurei, stirpes ne animam quod habere volunt: animalia namque solum animam habere: ac eorum alia concupiscere, & persequi, alia rationem quoque possidere: stirpes autem non animam, sed casus instinctu, pullulare.

Quo pacto stirpes augeantur.

Empedocles, inter animalia stirpes primum è terra natas asserit, antequam Sol circumageretur, diesque a nocte discretus esset. Eas quoque maris, & foeminae rationem coniunctas habere, ex temperamentis cōuenientia: Crescere uero ob calorem, qui terræ subest: quâobrem ipsas sic terræ partes esse ut foetus uteri: Fructus autem ignis, & aquæ illius, quæ stirpibus insunt, excrementa censeferi: Frondes amittere, quibus æstatis calor humorem absumpserit: semper frondere, quæ maiorem succi copiam habent, ut laurum, oleam, palmam: Saporum uarietates, cum ex alimenti diuersitate, tum ex stirpium differentia, nasci, quæ è terra id quod sibi simile est, attrahunt: neque enim tam uitium differentiam, quam soli diuersitatem, dissimilia uina procreare.

De nutrimento, & incremento.

Empedocles animalia censet alimenti cōuenientis accessu nutriri: crescere multi caloris presentia: minui, caliditate diminuta: tabescere demum, & extinguui, utroque ablato: Huius autem ætatis homines, si primo genitis hominibus comparentur, infantium instar esse.

De Febre.

Erasistratus ita febrem definiuit: Febris est motus sanguinis cōceptacula spiritus subintrantis nullo febrientis assensu factus. Nam ut mare cum nullis uentis infestatur, quiescit: cum aliquo uento præter modum impellitur, undique fluctuat: sic in corpore cum sanguis excitatur, spiritus cōceptacula subit,

A subit, ibiq; calefactus totum corpus incendit. Placet quoq; ipsi febrem etiam unum ex illis acciditibus esse, quæ alicui morbo superueniunt. Diocles ex ijs, quæ uidemus, ea quæ latent intueri nos monet: & cum uideamus, inquit, inflammationibus, abscessibus, vulneribusq; febrem subsequi: oborta febre, licet aliquid istorum fieri non cernamus: intus tamē aliquid eiusmodi factū esse credendū est. Herophilus etiā nullo præcedente morbo, febrem quandoque concitari dixit.

De Morbis.

Alcmæon sanitatem constare credidit ex æqualitate caloris, & siccitatis, & frigoris, & humiditatis, item dulcedinis, amaritudinis, & id genus alijs: morbos autem excitari, quoties istorum unū aliquod cæteris dominetur: singulorum nanq; excessus societatem dissoluit, atq; ita morbum parit. Diocles, cum ex inæqualitate elementorum, quibus corpus compositum est, tum aeris constitutione, morbos oboriri existimat: Erasistratus agrotare nos arbitratus ob alimentum uel nimium, uel inconcoctum, uel corruptum: sanos uiuere, si ciborum quantum sufficiat, assumpserimus: & dum eos assumimus, ordinem quandam seruemus.

De senectute.

B Stoici, & medici pariter oēs consentiunt, sectam inopia caloris aduenire: ac qui plus caloris habuerint, tardius senescere. Asclepiades Aethiopas arbitratur celerius alijs in senium deuenire, sexagesimo siquidem ætatis anno, quoniam eorum corpora Sol plus, q̃ par sit, excafcacit: Britannos contra annis centum uiginti perdurare: nanq; cum frigidam regionem incolant, calorem in genitum diutius conseruant. Aethiopes enim, quos iugiter Sol relaxat, rarum: Britannos, cum sub urfis degant, spissum corpus habere: atq; ideo longiorem uitam ipsos traducere.

GALENO ASCRIPTVS LIBER CVI TITVLVS

PROGNOSTICA DE DECVBITV

EX MATHEMATICA SCIENTIA

C

Iacobo Antonio Mariscotto Florentino Medico interprete

Expressa autem fere sunt Græca uerba Latinis uerbis, nequa forte fiat sensus permutatio aut ambiguitas. Atque ex collatione uetustorum exemplarium multa loca castigata, & restituta.

C E N S V R A

Magnæ experientiæ liber, plevisque tamen neglectus, quia pleriq; etiam diuinæ sunt Astrologiæ ignari. E quibus aliqui ob id ipsum, quod illam ignorant, eandem etiam contemnunt.

Laudat scientiam Mathematicā, priuatimq; Astrologiā, quā in Medicina utilis esse affirmat. CAP. I.

D

Ad probandum quidem essentialē esse Mathematicam scientiam, uel ipsa Stoicorum philosophorum uirorum autoritas sufficiebat, qui tum libros elaborarunt, tum uitam, qualis sit, ostenderunt. Nihilominus tamen, quoniam etiam in præsentia sermo nobis est de illis, quæ ars medica pollicetur, necessarium est eorum testimonia afferre, qui in ea fuere probatissimi, ut notum fiat cunctis, ipsos etiam medicos, quos asciscere sibi oportuit præuisionem suæ artis partem, si quidem non omnes, plerisque tamen, Mathematicæ scientiæ illam tulisse acceptam. Hippocrates igitur, & uetustate admodum notus, & scientia admirandus, inquit, Qui cūque exercentes medicinam, Physiognomoniam sunt expertes, horum mens in tenebras deuoluta torpida. Non solum dixit haud recte facturos, uerum etiam erraturos: nam dixit per tenebras uagari mentem illorum, qui Physiognomonica usi non fuerint. At Physiognomonica pars astrologiæ est particula maxima. Qui igitur aliquam laudauit particulam, multo magis celebret ipsum totum. Diocles uero Caristius {medicus} & rhetor non solum asserit ipse (ut tu quoque nosti) sed & ueteres in super testatur ab illuminatione, & cursu Lunæ morborum prognostica solitos esse conficere. Quando igitur tanti, ac tales tum dignitate, tum scientia uiri non tantum eius, quæ in medicina habetur, præcognitionis hæredes, sed etiam facti suarum sectarum auctores, huic attestantur, quo pacto homines, qui hanc quasi per manus acceperunt, fructumq; ex alienis laborib. capiūt, quæquā de his addubitabūt? Quocirca tu quoq; Aphrodisi carissime, si accurate decubitus elaboraueris modū, & prædictos uiros fueris sectar, è pulcherrima tuæ artis parte capies fructū præcognoscendo, ac prædicendo, quæ sint ægrotantib. euentura. Hic uero tractationē ichoem.

Spury.

Bß 4 De

De Luna tum motus tum luminis incremento, ac decremento, quocumq; loco Zodiaci sit.

variaq; eiusdem cum reliquis planetis configuratione.

CAP. 1.

Ex antiquis.

Ex antiquis.

† Ex antiquis.

* uidetur legē-
dum, Saturno.

* Al. quadratū

* Ex antiquis.

ANte omnia Lunam considerare oportet, num ea moueatur addendo an demendo numeris, non luminibus, sicuti decepti sunt quidam. Si ergo, ubi quis decubuerit, Luna in aliquo duodecim partes constituentium signorum incipiat, } propriae magnitudini addēdo, & } proprijs numeris moueri, progrediens ad æquipartium: est autem Æquipartium idem quod diameter } siue oppositum: } maximam faciet epifemasiā } id est assignationē, seu cōmotionē, seu turbationē. } Maximè vero, si ēt coniunctionalis fuerit, ubi scilicet cōiunctione soluta tendit in pleniluniū, & feratur in cursus quantitatē maiore, sub cētēsimū, & octogēsimū gradum interficit. Si vero, ubi q̄s decubuerit, Luna demendo moueat, morbus vsq; ad oppositū faciet cōmotionē. } Luna. n. ad oppositum hoc est ad centesimum, & octogēsimū gradum conuersa } morbum in magis salubrē cōuertit. Aduerte autem animum ad motus testimoniaq; stellarū. Si enim, ubi quis decubuerit, Luna in maius moueatur, } Marti } Soli, } configurata, augebit morbum, & periculosum reddet. Si uero luminibus numerisq; augeatur, circa } oppositū, periculum proculdubiè afferet. Si uero phaeonti } id est splendenti } Ioui quocumq; modo fuerit configurata, morbos sine periculo faciet: uel in quadrato facta cōmotione incolumes reddet ad oppositum. Si uero phlegethonti Saturno cōfiguretur numeris demēs, circa nonagesimū gradum instabiles reddit, ac periculosos. Quod si cōiunctione soluta ad minora feratur, circa cētēsimū, & octogēsimū gradum absq; ullo dubio interimet. Si uero Soli uel Marti in decubitu configuretur, numeris demēs, uel etiam lumine deficiens, muniatur morbus ad gradū nonagesimū, & facta cōmotione ad sanitatē cōuertetur. Quod si coniunctionē soluerit, & adhuc minuatur, circa centesimum, & octogēsimū gradū incolumitati restituet. Verum assumere reliquas etiam stellas oportebit per singula signa, quo pacto se habent, illinc etenim, deodecim signa Luna permeāte, causæ morborum cognoscuntur. Ante oīa autem scire oportet, si quis negligenter se in calculis gesserit, nihil ei secundum uerū esse successurum: si uero non succedat, in ipso, non in re, causam } erroris merito futuram. Numeri autem non secus, ac in ipsa natiuitate disquirantur, ex hisce enim ueritas certa cognoscetur.

De Configuratione Lune in Ariete.

SI factus fuerit decubitus, quando Luna est in Ariete, & Marti uel Soli configuratur, morbus à capite erit a Solis æstu, atq; meninges dolebunt, & erunt continuæ febres, & insomniae, & ardor, & sitis, & aspera lingua, & thoracis incendium, uel hepatis dolor, & pulsus elati, ac inordinati. His utile fuerit sanguinem educere, & adhibere omnia, quæ frigefacere queant, & mitigare, nā erit delirium atq; phrenitis. Quod si nulla benefica Lunæ complacetur, habeatq; Saturnus eandē figuram, usq; ad diem septimum, interibit in primo quadrato, & Maxime si Luna numeris uel lumine augeatur. Si autem factus decubitus fuerit, ubi Luna est in Ariete, & aliqua maleficarum ex opposito uel quadrato ei configuratur, uel cum ipsa apparet, stellam ipsam uidere oportebit quæ nā sit. Ac si quidem fuerit Saturnus, causæ in capite sunt, lethargus, sine sensu, alto somno oppressi infrigidati: adhuc autem inæquales, nunc quidem remisso morbo nunc uero intenso. Quod si illa quoq; luminibus, uel numeris, uel utrisq; demat, ut tibi antea dixi, ad dictum gradum nonagesimum, maximam habebit commotionē. Sed, & reliquas quoq; adiunge. Nā si Iupiter uel Venus aliqua annuerit configuratione, in summum ueniet discrimen, at oppositum prætergressus seruabitur. Si autē solus Mercurius } ppositæ cōstitutioni cōfiguretur, absq; dubio morietur. Et si igneus quoq; Mars ppositæ figuræ configuretur, redemptores tu potius existimabis. Quare oportebit te omni prudentia uti, scientem huiusce stellæ frigidiores esse affectus atq; rheumaticos. Si uero Luna configuretur Marti, uel Soli numeris addens uel etiam luminis, inducet ea in capite affectus alienationes mentis, phrenitides, circūdolentias, inflamationes, incēdia, αἰμαγμοὺς quasi cruentationes. Oportet igitur in cūctis, uti illis, quæ frigefacere ualeāt & discutere, atq; hisce q̄dē maxime circa quadratum: nam post tertiū } uel quintum } diem augeri incipit morbi magnitudo: affectus uero periculosi erunt, & acutissimi usq; ad oppositum. Si autem Mercurius ppositæ figuræ configuretur, periclitatus seruabitur: nanq; hic consentit cū Marte, è contra uero à Saturno dissentit. Si uero ubi factus fuerit decubitus, Ioui uel Mercurio & Veneri, uel etiam alteri ipsorum tantum Luna configuretur, morbos quidem facit inæquales & in diuersos affectus reuoluuntur, sed omnino seruantur. Te ergo oportet diætis adhibere animū, horisq; & de ambulatione, & balneis, & uino exhibendo: qui enim Saturno configurante decubuerit, & balnea cupient, & quietē & lectum, cibumq; multum, & calentem potum. Qui autem Marte, potum frigentem, motū, uinum, uentos. Oportet ergo te a proprio iuxta quālibet stellam desiderio haudquaquā retrahere: quālibet enim stella, quibus rebus } delectatur, & optat, his etiam iuuat. } Vt. n. mihi uidetur optime Aphrodisi, ne putato huiusmodi curatiōes medicæ rōni aduersari. Ego. n. qui cognitas habeo stellarum naturas, effatus sum tibi, quibus quēlibet delectetur, ut in cūctis, labi non possis.

De configuratione Lune in Tauro.

CAP. 4.

SI quis uero decubuerit, quando Luna est in Tauro: & Saturnus in eius est quadrato, uel opposito, uel cum ipsa una, præsertim ubi ea, & luminis, & numeris demit, morbus etiam in principio

Ex antiquis.

† opais re. est
in impressis, sed
uidetur legē-
dum ē opais }
id est, gestatio-
nibus.

† Aliter ex au-
tiquis manu-
scriptis proprie-
tate est affinis,
hisce facit, ut
etiam infirmus
delectetur, at-
que hac deside-
re: hisce etiam
re. nat.

A pio à crapula erit, & ferculis, & plenitudine: & erunt febres astrictæ, & hypochondriorū dolor, & labor articularum, & pulsus elati ac inordinati, & totius corporis inflammatio, & ī pulmone ac late re sinistro sensus grauitatis. Hos iuuat sanguinis detractio, eaq; oīa, quæ ualent habitū demoliri.

Si igitur beneficæ vsq; ad oppositū, nō cōplices, pculdubio moriet. Quod si ē Mars eādē figurā, aut Sol, retineat, in primo quadrato interibit. At si beneficæ adsint, Lunāq; aspiciant, periclitatus seruabit. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Tauro, p̄cipue ubi d. es est, Mars aut cū ea est simul, vel in eius opposito aut quadrato, morbus erit ex plenitudine sanguinis, & adstrictio, & incendium, & dolor colli offiūque, excessusq; insomnia, & magnū vini desiderium, & frigida.

His ergo sanguinis detractio cōducit, & oīa quæ relaxant. Quod si Saturnus eandē cū Luna ob tineat figurā, nullaq; benefica cōplices, nonū diē non superabit: si aut bñficæ p̄sentes adsint, vel cōfigurētur, periclitatus vsq; ad vigesimum diē seruabitur. Si uero quis decubuerit, qñ Luna ē in Tauro, ac iuxta p̄positā constitutionē, & lumina, & numeros imminuit, ipsi uero Saturnus qñ- cūq; cōfigurat, p̄sertim si Mercurius vnā cōprehēdatur, affectus iuxta sanē signi p̄prietatē in ipsis inijs tarde mouebuntur, & egre innotescunt, veluti si nō adsit morb⁹: & corporib⁹ imbecilli & interrupti loquelis, & stomacho nihil appetētes, & calefactiones q̄ sunt ī profundo ostēdentes, & articulis dolentes, & toto corpore resoluti. Hæc aut ego tibi signa in quolibet signo ppono, ut si qđ ex illis appareat, facile videas, quid de infirmis sit pronūciādū. Natura. n. hoc signū, cum habeat significationes aquarū inducit & terra, & mari tēpestates, & excitat diuerforū turbationes ventorum. Quare te capitis curā gerere oportet: hoc. n. ostendet tibi principij fixam * ægritudinis cām: unde & neruofum oē cōpatietur, & noxæ stomachi consequent, pulsusq; abdit, & formicātes, p̄cipue p̄ diē. Quāobrē nutrire quidē oportet, nō aut vereri ob pusillanimitatem, et detractio nes sanguinis, et ventris subductionē, oīaq; quæ euacuant, ut q̄ magnā admodū debilitatē inducant: à quadrato aut vsq; ad oppositum diligentius seruare. Si. n. coniūctione soluta assignationes mutabit in melius, morbus in opposito dissoluēt: ac si cōiūctione soluta, in deterius assignatio nes faciet, p̄sertim si nulla benefica in decubitu fuerit cōplicata, oppositū non p̄tergredietur.

Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Tauro, & Marti, uel Soli cōfigurat, p̄sertim si plena lumine sit, vel gibba utrinque, numeris augescēs, in collo, & hypochondrijs erunt causæ ex plenitudine, & febres ardentes ac cōstrictæ, & in lingua asperitas, & oris amator: ipsi uero oculis tor uē intuetes, faciesq; prorsus minabunda, ac verbis temerarijs, & frequētius in domesticos amarulenti insultat, & sunt siticulosi. Oportet itaq; vētris curā gerere, ne sit adstrictus, atq; in primis sanguinis detractioib⁹ uti, neq; à desiderio frigidi potus admodū retrahere, nam morbi à principio vsq; ad quintū siue septimū erūt acutiores. Oportet aut esse attentū. Si enim videris † Leonem in quarto, ferit affectus cardiacus. Quare oportet in septimo singulis horis esse attentum, & ad vini ac frigida potione p̄parari. A septimo autē, si ad deterius uertatur, eius salus est desperanda, nā inuitabiliter morietur. Inspicere aut oportet & horas in hac commotione, quo pacto possis horam adaptare ad beneficas, & nutriēdo, vel lauando, uel uinū exhibēdo, opitulari. Si. n. in hac cōmotione cib⁹ det, medicē id rōni aduersabitur: at si in hora det beneficarum, magnopere iuuerit.

Quod si Lunæ, dum ad eum, qui dictus est, se habet modum, Iupiter uel Mercurius, uel Venus configuretur, siue addat illa numeris, siue demat, usq; ad oppositū manifesta fiet ad salutem conuersio. Oportet ergo citra omnem adiectionem diminuendo cibare.

De configuratione Lunæ in Geminis.

CAP. 5.

SI uero aliq; decubuerit, qñ Luna ē ī Geminis, & Saturnus ē cū ipsa, uel ex opposito, aut quadrato aspiciat, origo morbi à labore, & vigilia erit, vel in primis ab itinere, si Luna lumini demat & numeris, habebit em ī articulis dolorē: & paulatim se retegīt morb⁹, & à tertio die icipit augeri vsq; ad vigesimū: febres. n. tenues erūt, & corporis totius extenuationes ob eas, q̄ frequentius noctu fiēt, intēssiones: & dolor splenis. Quod si nulla benefica cōplices, et eādē igneus Mars figurā obtineat, post trigesimū diē moriet. Sed si adfuerint beneficæ, ac Lunā itueāt, ī diuturnos & piodicos delapsus affectus seruabitur. Si uero aliq; decubuerit, qñ Luna ē ī Geminis, & Mars uel cū ipsa ē, uel ex opposito seu quadrato aspiciat, tū at numeris lumineq; augescit, instabilis morbus ac piculosus erit. Nā cōtinuæ erūt febres adstrictæq; ac ardētes, & pulsus elati ac īordinati. His igitur cōducet detractio sāguinis. Quod si nulla benefica Lunā aspiciat, & eandē Saturnus figurā obtineat, usq; ad diametrū morietur. Sed si eā benefica aspiciat, piclitatus seruabitur. Si uero aliq; decubuerit, qñ Luna ē ī Geminis, p̄catartica morbi* causa à labore erit & balneis: atq; oīs humiditas morbū retinebit. Quod si cōfiguretur splēdēs Saturnus scīllatē Mercuriū sociū assumēs: p̄cipue si Luna à cōiūctione numeris demat, opertas scoptulas dolebit, & lūbos, & totū corpus erit ignitū, ac ī sup̄ficie ueluti ex adustione dolēs. Erūt aut īutiles sāguinis detractioes, qđ qđ ipsi exoptabūt: et cōtraria erit frigida potio usq; ad septimū. Cū ātea cōiūctionē soluit, et ad minora mo uetur, pculdubio interibit. Si uero ī p̄posita cōstitutione aliqua beneficarū ī decubitu cōfigu retur, ab alijs in alios decidūt affectus, ut ischiadas, & alios quosdā in ipsis articulis dolores. Quantitas aut t̄pis innotescet tibi ex ipsa Lunæ copulatione, hoc est ex ipso stellæ beneficæ progressu, nam procul dubio seruantur. Eadē autē ratio in oī signo. Si uero decubitus fiat omniū carēs cōfi

gura-

*Arabie

†Aliter. Solem in Leone.

*Ex antiquis.

PROGN. DE DECUB.

guratione stellarū inæquales morbi sunt, sub oppositum aut liberantur. Inæqualitas vero ita tibi E
statuatur, quocunq; in signo Luna extiterit, in eo ipsam imperiū assumere: indicat. n. tibi ipsa stel-
la per singulos dies, utrum intendetur an remittetur. Si vero in proposita decubitus constitutio-
ne Luna fuerit in geminis, & cōfiguretur ei quocunq; modo Mars, aut Sol, aut vterque, ac præci-
pue si ipsa plena lumine fuerit, vel gibba vtrinque, feratur aut ī magna* suo motu, erit q̄dem ægro
ti ea præsumptio, suam vt salutem desperet: & lachrymatur, q̄ tali statu sint: exiliū autē, & sunt ī
loquendo audaces, simulachrorū imaginationibus insilientes: quibus oībus augefcētibus auge-
fcit affectus. Interdiu aut & stomachi est debilitas, & affectus circa meningē, vt fiant, & fractis vi-
ribus, & sine pulsu. Oportet ergo colligādo, atq; fouendo curā gerere extremorū, & cogitare op-
portunas esse sanguinis detractiones: iuxta autem signū, & præcipue si ipsi apperant, adaugere
cibus: à coniunctione enim cognosces signū, & soluere morbū audies, si & stomachus validior ti-
bi esse videbitur, & meninx ab affectu liberata, seruabuntur hi proculdubio. Quod si ab opposi-
tione morbus tendat ad incrementū, & per ventrē tenuia reddatur, proculdubio intereunt. Ma-
gnopere aut cōducit, si, quæ consueta sunt, exhibeantur. Si autē benefica iuxta hoc signū propo-
fitæ cōstitutioni cōfiguretur, ac si Luna, uel demat, vel addat, omnia quidē medicamina abdicare
oportet, regere aut balneis simplicibus & placidis, & gestationibus, & exercitamentis, quæ per
manus fiunt, nam absque dubio seruantur. Quidam autem in ipso quadrato, morbo liberantur.

De configuratione Lune in Cancro.

CAP. 6.

*Ex manuscri-
ptis.
Hovopus.*

SI vero aliquis decubuerit, qñ Luna est ī Cācro, & ei iūgitur Saturnus, vel ex opposito, aut
quadrato aspicit, morbi origo à balneis erit, & frigeſactione. In thorace erit fluxio & tusses,
& corporis adſtrictio, & febriculæ tenues ac malignæ, & pulsus tenues debilesque, & lateris
dolor. His igitur cōueniēt calefaciētia. Quod si benefica Lunā aspexerit, morbo producto hic
obibit usq; ad diē quadragesimū. Si autē benefica Lunā aspexerit, { ī primo quadrato } multis ue-
xatus malis seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Cācro, & cū ea est Mars, uel ex
opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo à vomitibus erit, & cholera, * ac stomachi subuersio-
ne. His igitur cōuenient frigeſaciētia, & adſtringentia oīa. Quod si benefica Lunā haud aspe-
xerint, in primo quadrato interibit: at si benefica Lunā aspexerit, in primo quadrato seruabitur. Si
uero quis decubuerit, qñ Luna est in Cancro, morbus erit ex uini ingurgitatione ac vsu immode-
rato. Incipiet aut à distentione, & eleuatione mēbrorū collaborantiū: & ægri differendo declarāt
locū affectū. Erit aut a frequentioribus uomitibus, atq; abundantia bilis: Aegre igitur respirat, &
costas dolent, p̄iectantes se ualde, ac uolentes frigido in aere esse cōtinentes, ut ēt operimēta ab-
ijciant, & circa artus dolentes frequentius exurgunt, p̄cipue ab opposito. Quare oportet non so-
lū abſistere à frigida exhibenda, sed adhibere ēt, q̄ valeant frigeſacere, & discutere, p̄cipue q̄ ī p̄-
cipijs. Si vero Marti, aut Soli, aut utrisque, quocunq; aspectus mō Luna cōfiguretur, erūt febres p̄
additionē, & augmentū, & pulsus inæquales, aliās q̄dē aucti, aliās aut attenuati. Quare sanguinis
detractio conducit, à quinto. n. gradu vsq; ad nonagesimū hoc est quadratū lateris, * successiui, &
maligni affectus cōsequuntur. Quod si nulla benefica complicitur, quousq; soluerit coniunctio-
nē, in neruoso patiuntur, & delirant acclamantes ac uociferātes. Naturaliter aut iuxta hoc signū
in noctibus superueniunt affectus. Si aut coniunctionē soluerit, & ad minora moueatur, ac bene-
fica copuletur, in periodicū affectū veluti quartanariū delapsus seruabitur. At si malefica copu-
letur, mō nihilominus periodico perdetur. Si uero in prædicta constitutione, nulla fuerit media
vsq; ad oppositū, si Luna coniunctionē soluat, & tendat ad minora, seruabitur. At si a coniunctio-
ne ad maiora moueatur, malefica aut media fuerit, Saturnus in q̄, vsq; ad oppositū periclitatus ser-
uabitur. Naturaliter aut q̄ hoc in signo decubuerunt, morbis laborabunt, qui ægre intermittant,
atq; malignis: & q̄ illis conferre medicationes uidentur, aduersantur. Cōuenit aut & vini exhibi-
tio, & balnea, & cibi q̄ celeriter valeant distribui. Si uero in proposita constitutione Saturnus, aut
Venus* configurentur, morbi quidem remittentur, ut ostensum est tibi, sed restabunt magis do-
lores in articulis auribusq;: quidam autem in pulmone, uel hepate retinent affectus: ita autē diu-
turnæ erunt egritudines. Si uero in hac figura Luna numeris demēs moueatur, diu durāt affect⁹,
& nihilominus in affectu morientur. Quod si Luna augendo, & numeris addat, & lumini, ac Iup-
piter quocunq; modo aduocetur, decumbent tam diu, dū Luna ad decimum à decubitu signū de-
uenerit. Si uero nec a maleficis nec a beneficis aspiciatur, in ipso signo morbo liberabuntur.

** Al Mercuri-
rius.*

Quod si benefica tantum atq; Mercurius quocunq; modo configurentur, usq; ad quadratum
ipſos soluunt affectus. Oportet ergo a frequentioribus balneis abſtinere, conuerti autem ad exer-
citamenta gestationesque, namq; hoc modo morbi mitigabuntur.

De configuratione Lune in Leone.

CAP. 7.

*† Ex manuscri-
ptis.
* videtur legē-
dum Saturnus.*

SI vero quis decubuerit, quādo Luna est in Leone, & † Mars* cū ea est, } uel ex opposito, aut
quadrato aspicit, morbi initium erit ex plenitudine, & cruditate. Erit enim in pectore, ac hy-
pochondrijs dolor, & erunt intensæ febres, & caliditas in profundo, q̄ in superficie maior, & alius
adſtricta. His igitur omnia conuenient, quæ excalfaciunt, & relaxant. Quod si benefica Lunam
haud aspexerint, usq; ad oppositū interibit. At si bñfica Lunā aspexerint, multa passus mala, ser-
uabitur,

A uabitur. Si uero quis decubuerit, quando Luna est in Leone, & simul cum ea est Mars, uel ex opposito aspiciat, aut quadrato, morbi initium à sanguinis plenitudine erit. Et erunt febres fluidæ, & pulsus debiles atq; abditæ, & animi defectus, & appetentiæ collapsæ, & grauitas, & cataphora: & totius corporis languor, & cardiaca dispositio. His igitur conuenient constringentia, & in frigidantia cuncta. Quod si benefica nulla Lunâ aspiciat, usq; ad nonum interibit. At si benefica eam aspiciant, post oppositum periclitatus seruabitur. Si uero quis decubuerit, quando Luna est in Leone quocunque gradu (hoc autem ipsum in alijs etiam signis aduertatur, licet ego de illis non decernam) in horoscopo existente Leone, erit morbus ab animali principio, & molestis laboribus, aut negocijs & alijs sollicitudinibus. Pectus quidem erit ardēs, extrema autem frigentia, & causæ in capite erunt, & oculi caui, & naris contractæ, & uidebuntur sine pulsu esse ægrotantes, & morbum ostendent diuturnum, & quantum ad plenitudinem, uiribus ualebunt. Oportet ergo e vestigio sanguinem detrahare (si quidem fieri potest) dum Luna in ipso signo mouetur, & præcipue quidem si inceperit ad maiora moueri: sin minus, usq; ad tertium: & extrema fricare, ac exagitare omnia, quæ sunt infra thoracē. Quod si Mars, & Sol, Lunæ addenti utrisq; nempe numeris ac lumini, configurentur, cardiacus erit affectus proculdubio usq; ad quintum diem: sub quadratum uero latus si cesset à numeris, aut etiam adaugeat, Saturno autem configuretur, saluus fiet. Si uero Iuppiter aut Venus Lunæ in decubitu configurentur, ubi ipsa Luna ad tetragonum uenerit, seruabitur. Si uero ipsa quoque sola numeris demens moueatur, saluus fiet. Utiles autem fuerint ipsæ vini exhibitiones, & balnea, & post tertium aut quintum gestationes. Si uero in proposita figura, quando in decubitu Luna est in Leone, ac ad magna mouetur, uel lumini addit, Saturnus ipsi configuretur ac Venus, uel beneficarum una, ea quidem, quæ sunt prædicta, usq; ad quadratum euenient, nihilo autem minus dolores in uescica erunt, & stomachi inflationes, uerum seruatur. Quod si ea à coniunctione maiora percurrat, proculdubio seruabuntur. Quod si propositæ figuræ Saturnus, & Mars, aut alius quispiam configuretur, ipsaq; borealem uersus tēdat, ubi ea ad oppositum uenerit, morbi omnino solutio fiet. Oportet autem haud fouere, neq; in locis tenebrosis habere decumbentes, continenter uero longe à cupiditate retrahere. Est uero utile frigidam exhibere: & utiles cibi qui implere ualeant, non autem imminuere. Si uero ipsa Luna cunctis sit in conspecta ad magna autem moueatur, ubi uenerit ad oppositum, facta crisis commotione morbum soluet. Quod si ad minora moueatur, ægrotus, quoad illa coniunctionem sit prætergressa, inæquali morbo detentus, frequentiusque in morbum relapsus, seruabitur.

*Aliter, non ostendunt.

*Aliter, uero paviset, id est fuerit in medio calis.

De configuratione Luna in Virgine.

CAP. 8.

S I uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine, & Saturnus cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspiciat, morbi origo erit ex tarditate, & cruditate uentris, & dolor intestinum, & hypochondriorum inflammatio: & febres adstrictæ, & in remissione, & intensione inæquales: & pulsus abditæ, crebriq; ac inordinati. His ergo conuenient calefacientia omnia, & relaxantia. Quod si benefice Lunam non aspexerint, circa quadragesimum periclitabitur. Si autem benefice Lunam aspexerint, longum passus morbum seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, quando est in Virgine Luna, & cum ipsa est Mars, uel opposito, aut quadrato aspiciat, erit morbus à fluxu uentris, & in affectum uertetur dysentericum, & erit sanguinis fluor, ulceratioq; in intestinis, febres tenues fluidæ, & pulsus debiles crebriq; & collapsæ appetentiæ, & stomachi subuersio. Hisce conuenient omnia, quæ constringunt. Quod si benefice Lunam non aspexerint, trigesimo die interibit. Si autem benefice Lunam aspexerint, seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Virgine erit morbus à dispositione coeliaca, doloribusq; ac inflatione uentris atque incipiet ueluti extensa coctione: alia quidem per uentrem acuta effluere, alia uero per urinas ferri uiridia & maleolentia: præcipue uero punctiones tanquam in diaphragmate fiunt, ac stomachus resoluatur, totum uero neruosum collaborat, ab initio enim statim oculi sunt assidue uigilantes. Quod si ea ex minimo etiā cursu impulsæ ad maiora moueatur, configuretur autem illi Mars, uel Mercurius, uel etiam Sol, delirabunt quoque loquelis impediti. Oportet ergo illis uti, quæ densare, & contrahere humida possint, inutilis autem frigida exhibitio, & omnis succus frigidus. Quod si à quadrato ad maiora uertatur, accuratius à quocunq; frigefaciente arceantur, etenim usq; ad diametrum periclitati in affectum celiacum, uel dysenteriam deuoluuntur, atq; ita protracto morbo, deficiunt. Si autem huic constitutioni Saturnus configuretur cum Mercurio, uel Venere, uel Ioue solo, nihilominus erit diuturnus morbus & splenici affectus, atq; renales, nisi quod etiam sic quoque protracto morbo, atq; illo afflicti, seruantur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna sola mouetur, neque aspiciatur, siue addat, siue demat, siue quocunque alio figuræ modo se habeat, sanguinis fluxum patietur. Soluit autem hosce morbos Luna, circuitione peracta. Pallidi autem & coloris atri multo tempore ægrotantes fiunt, nihilo tamen minus seruatur. Si uero Iuppiter, uel Venus, uel Mercurius uel quilibet ipsorum, uel etiam omnes, in decubitu annuant, nihilo minus quæ sunt in uentre, fluxu laborabunt: in ipso autem signo usque ad quintum ægritudines soluit. Oportet uero uini quidem usum indulgere, balneorum autem deuitare.

De

PROGN. DE DECUB.

De configuratione Luna in Libra.

CAP. 9. E

† Videtur legon
dū, pulsus cre-
bri.

† Al. numerimen-
ti defectum.
* Al. quadra-
tum.

In manuscrip-
tis quibusdam
σουλέντας κα-
ἀνομαλίας α-
ντιστρεφόντες
id est uer-
ti, & inaequali-
ter affecti.
* Additum ex
antiquis.

Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in libra, & Saturnus cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ex potu uini, & maxime ex crapula, si lumini numerisq; Luna demat fiatq; in nocte decubitus, affectus autem in capite, & thorace erunt, defluxus & tuf-
fes à principio, & in capite sopor, & ablata appetentia, & duplices intensiones, & continuæ fe-
bres, & crebra atq; imbecilles. His ergo conuenient calefacientia omnia. Quod si cum Marte
quoque eandem retineat figuram, proculdubio, in opposito, morietur. Si uero aliquis decubue-
rit, quando Luna est in Libra, & Mars cum ipsa est, uel ex opposito, aut quadrato aspicit, erit mor-
bus ex sanguinis abundantia, & erunt febres intensæ, & elati pulsus, & mentis alienatio, & phre-
nitis, & insomniæ excessus, & in toto corpore inflammatio. His conueniet sanguinis detractio, ac
omnia, quæ ualeant habitum extenuare. Quod si benefica Lunam nō aspexerit, in diebus decem
interibit. Si autem benefica aspexerint, usq; ad oppositum periclitatus seruabitur. Si uero aliq; decubuerit, quando Luna est in Libra, causa erit ad extrema, dolebunt etenim ipsa, & ignea erūt,
atq; eam, quæ in profundo est magis, caliditatem manifestabunt: statim uero soporantur, & ma-
gis oculos tanquam ad somnum conuertunt, & absq; appetentia iacent. Ita ergo naturaliter in
hoc signo morbi fiunt, in quo falluntur aliqui, assiduū nutrimentum } causantes. Si uero quando
ipsa mouetur ad minora, Saturnus, vel Venus, vel Mercurius, vel quilibet ipsorum accesserit, usq;
ad oppositum* proculdubio in phrenitidem incidunt. Quare calefacere oportet, atq; uti ijs, quæ
discutere queat, & repercutere, & asseruare in quiete, atq; custodia, ne forte aquam furim bibāt.
Ita enim quæ sunt in uentre excreta usque ad oppositum, morbi facient dissolutionem, nihilo au-
tem minus in longiora, & inæqualia mala deuoluti, ueluti periodica, hoc pacto seruabuntur. At
si solus Saturnus fuerit, peribunt. Si autem in prædicta constitutione magno cursu feratur, usque
ad oppositum obfebrium intensiorem & remissionē multa passi } seruantur. Si uero, quādo Lu-
na est in Libra, Mars & Sol Lunæ* opponantur, causæ in capite erunt, cephalalgia, & rheumatif-
mus, & hemisrania. Quod si Mercurius accedat, causæ erunt in oculis, suffusiones, glaucedines, pu-
pillarum dilatationes. Oportet ergo ut plurimum sanguinis detractio uti: utiles autem & ex-
cretiones per ventrem. Sic uero diu perdurantes, nihilominus periclitabuntur, in eodem affectu
manentes. Quod si Iuppiter, aut Venus quocunq; configurationis modo compliceantur, salui fiēt
in eisdem affectibus manentes. Quod si ipsa haud aspiciatur, ac si decreseat, malignæ quidem egri-
tudines erunt, & inordinati pulsus, qui difficulter comprehendi queant, nihilo tamen minus, ubi
ad oppositum Luna peruenerit, morbum soluit. Hoc autem sciatur, in omnibus tropicis, & æqui-
noctialibus signis, malignas esse ægitudines.

De configuratione Luna in Scorpione.

CAP. 10.

Sunt in anti-
quis.

* Al. coniun-
ctione.

† Sunt in anti-
quis.

Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & Saturnus est cum ea, vel ex opposi-
to, aut quadrato aspicit, morbi origo erit ab exulceratione, aut inguinum, aut locorum abdito-
rum ad anum, vel pudendum. Quod si Luna numeris addat aut lumini, seruabitur ægrotus, ac p-
cipue si benefica intueantur. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est in Scorpione, & cū ea
est Mars, vel ex opposito aut quadrato aspicit, lumine autem deficit, ac numeris demit, maxime si
benefica intueantur, in primo quadrato seruabitur, aut usq; ad oppositum: nam morbi erunt mi-
tes, & qui facile mutantur. Scito autem eandem esse rationem in omnibus signis, quādo huiusce
modi figuræ inciderint. Si ergo aliquis decubuerit, quādo Luna est in Scorpione, morbus erit ab
horroribus minimis. Hi enim cōtemnentes { morbos, atq; deambulantes, } augebūt affectus. Cau-
sa autem procatactica erit in uesica, & partibus quæ coxas interiacent, aut etiam ulceratio sedis.
At tertium uero usq; diem rectus febricitans, morbum augebit. Quod si numeris addat, & præci-
pue ab* oppositione, & cum ipsa sit Mars, per Scorpionem, & ferrum in occultis locis noxam pa-
tientur. Quod si Sol quoq; vnā fuerit ac configuretur, apostematum ad costas noxam patiētur.
Si autem ad maiora uertatur (est autem hoc, { quando diurnus Lunæ motus graduum est } circi-
ter quindecim per longitudinem) noxam ad costas accipiens, & per vomitiones sanguinem, aut
excretiones eiicient. Oportet ergo à frigida potu arcere continenter, & in quiete asseruare. Inu-
tiles uero sunt clysteres, & quæ frigefacere queant cataplasmata, & sanguinis per cucurbitulas de-
tractio: inutilia etiam balnea. Vbi uero Luna usq; ad undecimum uenerit, tum sic prætergreden-
tes longos faciunt affectus, tum itidem periclitantur. Quod si Iuppiter, & Venus unā cum Luna
fuerit, aut configuretur, erunt quidem mala proposita, at mora protracta seruabuntur. Tempo-
rum autem, vel dierum quantitas à complicatione stellarum tibi innotescet, nam durant affectus
usq; ad earum aspectum. Determinatus enim est decubitus usq; ad oppositum, prætergressæ au-
tem oppositi diurnas stellæ faciunt ægitudines. Si uero aliquis decubuerit, quando Luna est
in Scorpione, & Saturnus est cum illa, aut configuretur, & minora percurrit, vel etiā ad coniun-
ctionē fertur, proculdubio resoluētur: & deuoluēt in mala diuturna, ueluti q. defluxū circa pudēdū,
aut proxima sedi loca patiuntur. Quod si nulla benefica applicetur, aut configuretur, in ipsis inte-
ribit malis. Quod si Luna ad maiora exciteretur, & ei Saturnus configuretur, proposita quidē mala
obuenient,

A obueniunt, ac protracta mora seruabuntur. Naturaliter autem iuxta hoc signum sunt inutilia balnea, omniaq; quæ possint fluxionem ciere.

De configuratione Luna in Sagittario.

CAP. 11.

SI vero quis decubuerit, quando Luna est in Sagittario, & est cum ipsa Saturnus, aut opposito quadratoque aspiciat, erit morbi initium ex humidiorum tenuiūq; & acutorū rheumatū fluxione. Dolebunt autē articulos, & patientur febres, quæ cum rigore inuadunt, & assignationes erūt cum rigore, ac frigebunt extrema. Quando igitur Luna lumini numerisq; maxime demit, duplices erunt assignationes, & febres astrictæ, et abditi pulsus. His conuenienter ea, quæ resoluunt, & calefaciunt.

B Quod si benefica Lunam aspexerit, periclitatus seruabitur, ubi oppositum præterierit. At si benefica non aspexerit, usque ad oppositum interibit. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, & cum ipsa est Mars, vel opposito, aut quadrato aspiciat, uel lumine eadē augeat, & numeris, ex plenitudine, & crapula instabilis erit morbus, & periculosus. Erunt enim continuæ febres, & intensæ & fluidæ, & cholericæ affectus, & uentris fluxiones, & debiles pulsus. His igitur cōuenienter frigescentia cuncta, & astringentia. Quod si malefica Lunam aspexerit, die septimo interibit. At si benefica eam aspexerit, usque ad oppositum periclitatus seruabitur. Si uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Sagittario, morbus à balneo erit, & frigidus aere, & totum corpus rheuma infestabit, & erunt in facie pulsus, & gingiuarum dolor & dentium: causa autem procatactica in pectore erit. Quod si Luna minora percurrat, præcipue uero si ad Solem feratur, & cum illa sit Saturnus, vel Mercurius configuretur, erunt in pulmone ulcerationes, & in septo transuerso inflammationes, totumq; corpus erit inflammatum. Oportet autem adhibere uim habentia siccan di. Sunt uero etiam utiles sanguinis detractiones usq; ad quintum. Quod si etiam à decimotertio gradu ad decimumquartum moueatur, afflicti usq; ad quintum peribunt. Si autem Iuppiter, vel Venus propositæ constitutioni fuerint præsentēs, futura quidem sunt ea mala quæ diximus, sed seruabuntur. Quod si Luna ad maiora moueatur, & sola sit, seruantur. Si uero Luna ad maiora festinet, & illi Mars, & Sol configurentur, maxime quidem frigore, aut tussibus corripientur. Naturaliter autem iuxta hoc signum uigiliæ fiūt, & noctu mala intenduntur: fiūt autē ualde parui pulsus. Oportet uero fouere, & in obscuro loco habere cubantes. Balnea autē sunt inutilia, & uniuersa, quæ facile resoluunt. Si igitur benefica intueantur, periclitatus seruabitur. Quod si Luna à beneficiis aspiciatur, aut ab una ex ipsis, morbi soluentur non admodū uehementēs facti, in opposito.

De configuratione Luna in Capricorno.

CAP. 12.

SI uero aliquis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, atq; tum numeris tum lumine demit, & Saturnus iungitur ei: uel opposito, aut quadrato aspiciat, initium morbi à perfrigeratione erit balneorum, & rheumatis tenuibus, & in thorace erit sensus grauitatis, atque in pulmone, tussisq; à principio, & assignationes cum rigore, & intensiones nocturnæ, & febres intensæ. His igitur calefacientia omnia conueniunt. Quod si benefica Lunam non aspiciant, uigesimo primo die moritur. Si uero eam benefica aspiciant, uiuet, quidem sed patietur longum in pulmone affectum.

Si autem decumbat aliquis, qñ Luna est in Capricorno, ac iungitur ei Mars, uel opposito aut quadrato aspiciat, initium morbi à uomitu erit, & cholera, * uel corruptione, † uel tarda coctione. Morbus igitur erit periculosus & acutus, & neruorum contentio, & fluxus uentris, & in ano acrimonia, ‡ & ulceratio. His cōuenient oīa, quæ frigescentia, & astringunt. Si ergo nō aspiciat benefica Lunam, quinto aut septimo die interibit. At si eā benefica aspiciat, post septimum periclitatus seruabit. Si uero quis decubuerit, qñ Luna est in Capricorno, causa procatactica à labore erit, & indigentia. Erit autē in dorso dolor, & horroꝝ insultus, & insultuū frequētiore assignationes, ut & secunda, & tertia fiat: & corporis totius pilorū erectiones, & febres adstrictæ, & ordines interrupti. Hæc ego tibi frequentius propono, ut ex hmoi signis assequare, & cōijcias egritudinē.

Quod si numeris demat, frāgit ægrotis uires, & morbum adauget, & in loquela albos reddit, & cum tarditate sursum spectantes. Si autem Saturnus etiā configuretur, aut sit una, periclitantur quidē usq; ad oppositum propter febrium intensiones: at si benefica complicitur, seruant, ac diu perdurant in malis. Si uero in propositæ cōstitutione Mars, vel Sol configurentur, affectu quidē liberabuntur, sed in affectus periodicos incidunt, & ita seruantur. Quod si Luna addendo, numeris augeat, sitq; ei præsens, vel configuretur Saturnus aut Sol augeant mala usq; ad oppositū, & cum periculo ægrotant. Si autem in quinto augeant, oppositum omnino non superabunt.

Si uero Luna fuerit cum Ioue, uel Venere, † uel Mercurio, ‡ uel etiā utrisque, erunt quidē causæ propositæ, sed seruabuntur. Animū ergo aduerte, naturaliter enim iuxta hoc signum morbi periculosi fiūt. Quare balneis oportet abstinere, frigidæq; exhibitione: ad gestationes uero seu lectos pensiles, † junctiones, atq; exercitamenta conuerti.

De Configuratione Luna in Aquario.

CAP. 13.

SI autem decubuerit aliquis, qñ Luna est in Aquario, numeris addens ac lumine, & ei iungitur Saturnus,

turnus, vel ex opposito, aut quadrato aspiciat, initium morbi erit à laboribus, vel infomnijs, vel itinere. Erit igit inæqualis in intensiōe, & remissione morbi. & usq; ad oppositū seruabitur, p̄sertim si benefica Lunā aspexerit. Si vero aliq; decubuerit, qñ Luna est in Aquario, lumini demēs ac numeris, & Mars iungitur ei, vel opposito, aut quadrato aspiciat, erit morbus { acutissimorū affectuū: & periclitatus seruabitur post nonū diē, p̄sertim si ē beneficę Lunā aspexerint. Si vero aliq; decubuerit, qñ Luna est in Aquario, erit morbus } ex p̄gressa aliqua causa bubonis oborti, vel exocrea, aut ex pudēdorū dolore. Et ita febres erunt ardentes, & intensę, & in primis incēdiū extremorū, s̄ribundi; ac frigida appetentes, & frequēti exurgentes. Quod si ea p̄ magna feratur, & configuretur, t̄vel accedat insu p̄ Mars, vsq; ad quadratū mente p̄mutabitur. Vtiles aut erunt sanguinis detractiones: itēq; si nō a frigida desiderio phibeantur, & si in luce decumbāt. Si uero ē ad maiora percurrat, ubi ea fuerit in quadrato, ac nullatenus fuerit morbus imminutus, vsq; ad oppositū interibunt. Si aut p̄posita constitutioni Iuppiter, vel Venus, vel utrique, attestentur, & ipsa Luna ad minora festinabat t̄pe, quo decubuit, vsq; ad oppositū periclitatus seruabitur. Si vero lumini demat, & numeris, cōfiguretur aut Saturnus, vel ē Mercurius insuper accedat, mala qdē eadē erunt, sed largos fluxus ad artus patientur: reddet aut mala longiora, & hydropē aliquo pacto ostendet. Et si ē à media cōstitutione per minora moueatur, in ipso affectu morietur. Si uero Luna sub decubitu per media p̄currat, qdē p̄posita est, causa erit, ubi uero diu egrotarint, seruatur. Si uero Luna à nullo aspiciatur, sitque cū Venere, vel Mercurio, uel Ioue, in decubitu, ubi inæqualiter habuerint, à morbo seruatur. } F

De cōfiguratione Lunæ in Piscibus. CAP. 14.

Si vero aliquis decubuerit, quando Luna est in Piscibus, ac lumini demit numerisq; & iungitur illi Saturnus, uel opposito, aut quadrato aspiciat, morbi initium erit à balneis, & frigefactione, vel tenuibus fluxionibus. Extrema. n. crebro frigescent, & erūt cū rigore febres, & assignationes duplices, & capitis constrictione, & puncturæ in mammillis, & dolor hypochondriorum, & pulsus abditi tenuesque, & articularū dolor. His conuenient cuncta, quæ calefaciunt, & quæ relaxant.

Quod si benefica Lunā aspiciat, oppositū p̄tergressus seruabitur: habebit aut diuturnū articularū dolorē. Si uero, qñ est in Piscibus Luna, numeris addens, & lumine augescens, Mars ei iungitur, vel opposito, aut quadrato aspiciat, initium morbi erit a plenitudine, uini potu, & cruditate. Incipit. n. a die tertio augeri morbus, noctu aut erunt intensiōes, & thoracis ardores, & ratiocinationū interruptio, & phrenitis, & in capite constipatio*, & febres ardentes, & sitis, & uini desiderium, & pulsus elati. His conuenient sanguinis detractio, & oīa, q̄ possunt habitū demoliri. Si ergo benefice Lunā nō aspexerint, in primo quadrato interibit. At si Lunā beneficę aspexerint, ubi oppositū p̄tergressus fuerit, periclitatus seruabitur. Si uero q̄s decubuerit, qñ Luna est cū Ioue, uel Venere, aut in opposito quadrato, idq; si q̄s in quolibet signo decubuerit, usq; ad primū quadratū, uel oppositū a t̄. b̄t At si maleficę Lunā aspexerint, nullo morbi ordine seruato vexatus, usq; ad oppositū } seruabit. Magnū qd aut in decubitu cōducit ē hora. Nā si beneficę in horoscopo sint, vel cœli medio, Luna uero sit cū maleficis, uel in opposito quadrato, uitā tutabuntur. Si uero cōtra maleficę in horoscopo sint t̄ uel cœli medio, } Luna uero sit cū beneficis, ei officiūt, q̄ decubuerit. Oportet igit optimū medicū mathematicę qdē sciencię meminisse, scrutari aut diligēter diē horāq; decubitus: & mundū contueri, quo pacto habeat, nihil. n. sit sine mundi cōsensu. Si vero aliq; decubuerit, qñ Luna est in Piscibus, causę morbi procatartice a balneis, uel frigida potione, erunt. Statim. n. neruofum patit, & sunt circa stomachū dolores, nudi aut discurrent, laterū dolores, & spirant difficulter, & febres adstrictę, & in profundo, & pulsus tenues cōphensuq; difficiles in assignationibus, quos tamen infra duas horas immutant, & remissius cōrinenter habent: & quæ circa ventrem, tenuia sunt, deinde vrinæ male olent. Vtiles autem sunt { adhibite cucurbitule, at inutiles } succi oēs, qui infrigidant. Quod si Luna a quadrato maiora percurrat, Saturno configurata, usq; ad oppositum periclitati seruatur. Si uero in proposita cōstitutione Luna percurrat, Ioui* uel Mercurio, uel etiam utrisque, cōfigurata, erunt quidē causę propositę, ad hanc uero ventrem dolent: ac frequentius exoluntur, ut sine pulsu fiāt. Quod si a media figura* ad minora feratur, configurata Saturno, ne quidem quadratum* p̄teribūt. Si autē Venus quocunq; modo complicetur, qui oppositū p̄terierint, decidunt in dysenteriam, pallentesq; fiunt, ad pedes intumescunt, & carnes collabuntur: cum autem hoc pacto diutius uitā traxerint, nihilo tamen minus intereunt. Si uero currat ad magna, pariterq; Marti, uel Soli, uel utrique, cōfiguretur, causę procatartice erunt omnes insuper tamen, & febres intensę, & inflammatio in hepate, ac toto corpore dolentes, extrema aut ardentia propter assignationes inuicem succedētes.

* Al. Saturno.
* opou.
* Al. oppositum.

Ex antiquis.

* Al. Saturno.
* opou.
* Al. oppositum.

† Videtur addendum, quas diximus.

† Addunt manuscriptori, neq; balnea.

Conuenit ergo dietis uti, quæ ualeant nutrire: naturaliter. n. in hoc signo neq; sanguinis detractiones per phlebotomiam factę t̄conducent. Quod si nulla beneficarum complicetur, usque ad oppositum periclitabitur. At si Iuppiter, uel Venus aspiciat, uel ipsa Luna ad minora feratur, usque ad oppositum ualde uexati seruatur. Utendum ergo æqualibus remedijs, & quæ faciliē adhibeantur. Si uero Iuppiter, uel Venus configuretur Lunæ, quæ & ipsa Marti, uel Soli configuretur, numerisq; addat, & lumini, nihil proderunt beneficę, namq; interibunt.

A De Partibus, casibus, & vulneribus: de Chirurgia eligenda, & vario eius eventu: de eventu tandem duorum, qui eodem tempore sint morbo correpti. CAP. 15.

Volo autē nihilo minus, & hoc te scire, ea quæ circa partus accidunt, & casus, & vulnera quæ repente fiunt, & quæcunq; his sunt similia, eodem modo esse inspicienda, quo in decubitibus ostensum est. Chirurgias uero, quæ ex delectu fiunt, & quæcunq; his similia sunt, nēpe chirurgiæ in oculis, verbi gratia dilatationis pupillæ, uel suffusionis, uel glaucomatis, & quæcunque his sunt similia, tunc esse exercendas, quando Luna lumine ac numeris ad augmentum tendit, & ei beneficæ configurantur. { Reliqua uero, quando illa minuitur, uel beneficæ complicantur, aggredienda & inchoanda. Viceribus uero depascentibus, tumoribusque, medici adhibeant manum, quando Luna lumine deficit, & Ioui ac Mercurio cōfiguratur, magis autem, quando etiam hi horoscopum contuentur. Quando uero illa Soli coniungitur, uel coniunctionem soluit: uel à maleficis aspicitur: & uel est in Virgine, uel Capricorno, uel Piscibus: nemo incidat, nam quibus inciditur, detrimento afficiuntur. Quod si cum Luna maleficæ quoq; horoscopum inspiciant, maxime autem Saturnus, nō curabitur, id quod est incisum, nisi rursus incidatur. } Nosse autem oportet, cum augeat Luna, & numeris addit, & iunguntur ei Mars, aut Sol, uel configurantur, consumi corpora illis, quibus ignis adhibetur: Cum uero illa minuitur, & numeris demit, atque ei Saturnus, uel Mercurius iunguntur, aut configurantur, cōsumi corpora illis, qui infrigidantur. Illud uero tibi adijcio. Quando duo eodem die, atq; hora decubuerint, hoc pacto considera, eorum ætates comparando. Atq; si Luna numeris demat, quando aliqui decubuerint, & configuretur Saturnus, aut Venus, * qui iunior est, prius conualecet, sicuti antea quoque dixi in superioribus præceptis, & ultra signi congruentiam, in opposito liberabitur. Qui uero est senior, periclitabitur, uel in alios affectus deuoluetur pro signi congruentia †: uel morbo diuturno detentus seruabitur. Quod si Luna augeatur numeris, & lumine, & Mars, aut Sol configuretur, periclitabitur iunior post quadratum, & oppositum iuxta signi, in quo Luna fuerit, cōgruentiam. Sed si Luna beneficis, & in senioribus, & in iunioribus configuretur, iuxta ipsius signi congruentiam seruabuntur. Hæc ego tibi idcirco enarraui, ut hac ipsa considerandi ratione utens, nulla in re labi possis.

Ex antiquis
manuscriptis
adiecta.

* Al. Mercurius.

† Additur in
manuscriptis
quo Luna fuerit.

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICAE

C E N S U R A

Liber, qui nisi Galeni fuerit, eo tamen auctore dignus uidetur.

Nonnulla Medicae artis partitiones nulla methodo constituta.

CAP. 1.

NON absque ratione mihi quidem, Iuste charissime, de partibus Artis medicæ dubitare uideris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos possis audire secantes totam artem in pharmaceuticam, & chirurgicam, & dyæticam, idest in eam quæ medicamentis, & eam quæ manuum opera, & eā quæ uictus ratione medetur: & has deinde in alias, non tamen, ut omnes mox eodem modo has partiantur. Nonnulli uero in therapeuticam, idest in curatricem, & eam quæ hygienæ, idest salubris appellatur. Alij & prophylacticam, idest præuisoriam, inter has in prima statim partitione introducūt: sicut quidam & analepticam, quasi resumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam, hoc est eam, cuius munus est, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui istis omnibus gerocomicam, hoc est eam partem, quæ senes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet, quam græci paedotrophicam vocāt. Alij uero præterea cosmoticæ, idest decoratoriam, quam a fucatoria commotica græce appellata, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam

dam exiguam quidem partem primæ statim sectioni addunt, phoneticen, idest vocalem appellatam; & hoc nonnulli ita indistincte proferunt: Alij vero distinguunt, atque ostendunt, tam illis qui vocem commodam capiunt, quàm illis, qui talē prout eorū natura exigit, opus esse, ut non secus vocem, ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, ut sigillatim has huius artis partes prosequantur: nempe si hoc fecissent, non omnino à ratione hæc eorum partitio videretur esse aliena. Verum, quum partibus alijs neglectis, unius tantummodo meminerint, ipsi se ipsos videntur redarguere, quod suam absque methodo, & ratione partitionem instituant, vtpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipsarum partitione in minores particulas, consentiunt omnes: sed Alij, ut ex his quasdam tanquam huius artis partes admittunt, ita quasdam omittunt: alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi qui physiologicam quasi naturalium rerum inuestigatricem, ac etiam pathologicam quasi affectuum perscrutatoriam, dixeris: Alij uero & materialem istis addunt, & eam quam græci semioticen quasi significatiuam dicunt, & quidam causalem addunt ætiologicen appellatam à græcis.

De Partitione Medica artis secundum Empiricos.

CAP. 2.

Empirici omnes fere in hoc conueniunt, quod nimirū duplices secundū genus primas artis differentias constituunt: alias. n. aiunt finales esse, alias uero cōstitutiuas. Dū vero has particularum enumerant, non æque deinde inter se consentiunt. Ex ipsis. n. nonnulli sunt, qui significatiuā ac curatricē dicunt esse finales: alij uero, salubrē: alij et decoratiuā, & uocalē illis ipsis addiderunt. At inter constitutiuas, eā quæ græcè autopsian appellant (& est eorū observatio, atque memoria, quæ unus quisque ipse inspexit) & præterea historiā, inter partes reponunt quod omnes, sed non ita deinde omnes transitum similis, artis partē faciunt. Dū sigillatim et vnāquaque harū in partes minores fecant, minime sunt vsquequaque concordēs Empirici cū Dogmaticis. Et nimirū si quis ita omnes uoluerit medicinæ partes appellare, ut Romæ fieri consuevit, ubi in multa, & ad minima fere illas partiuntur, ut alios dentarios medicos vocent, alios auriculares, & eos et qui ani morbos curant, suo nomine appellant, in angustias multas detrudetur hæc eorum ratio: quanquam huiusce rei occasionem præstiterit oculariorum medicorum nomen, quod non modo nunc, sed iamdiu, impositum est. Porro si quis oculorum solummodo sit futurus medicus, non erit deinde absolum, quin, & dentium sit alius, atque ita etiam sigillatim ceterarum particularum omnium nostri corporis, ut sint tot subinde medici, quot sunt ipsæ particule: & præterea suffusionum punctores, herniarūque ac calculorum incisores. Vnde mox, si ita liceat loqui, plures etiam sint futuri medici, quàm sint corporis particule: pro quocunque enim affectu unus erit medicus. Nempe mirum non est, si ars ea quæ maxima sit, tot admittat sectiones, atque etiam si in maxima ciuitate pro harum unaquaque statim aliquis reperiatur, qui inde medicus dicatur: neque enim in exiguo quodam oppido posset quis sibi uictum parare, qui tantum suffusiones oculorum pungeret, aut hernias incideret: Romæ uero & Alexandriæ, præ mortalium in eis multitudine, possunt quemcunque alere, qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profitentur: Vnde huiusmodi medici, urbes sepe mutare coguntur, ut idem tota (exempli causa) Græcia illis afferat, quod alijs, qui in Italia sunt, sola Roma.

De simplicibus, & Instrumentarijs partibus humani corporis.

CAP. 3.

Verum enim uero mihi opere pretium fore existimo, si sermonem ut ego sentio, ita instituerō. Nam quales ex ipsa natura sint minimæ artis particule, iam primū dictū est. Reliquū autem est, ut mox exponamus, quas oporteat minimas particulas appellare: id uero exemplo quodam explanabimus, quod non erit à nostro proposito alienum, immo desumetur à re, quæ nobis sit utilis proculdubio futura. Itaque ut in corporum nostrorum sectionibus particulas omnes ad minimas usque secundum speciem scrutamur, quæ etiam elementa sensilia appellamus: ita etiam minimas oportet particulas inuestigare, quæ & ipsæ sint sensilia elementa. Et quidem instrumenta sunt caput, manus, pedes, ceteraque huiusce generis: sed horum dein sunt etiam sue partes, capitis inquam aures, facies, nasus, & collum etiam possumus inter partes capitis connumerare, & præterea cerebrum, & ambas membranas, caluariā, arterias, uenas, neruos, & postremo cutem, quæ omnes ex prima statim incisione inueniuntur. Harum uero partium quælibet in alias diuiditur particulas, de quibus omnibus abunde in administrationibus anatomicis actum est: quantum uero ad præsens negotium spectat, satis erit si uniuersas sigillatim proponendo, corporis sectionem ad elementa usque insinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius rationem pertinet, duplici tunica constat: iam enim satis monstrauius, quare uideatur ipsa triplicem, ac etiam quadruplicem habere tunicam. Porro ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera uero rectas: quas fibras non amplius in aliam quampiam speciem partiri possumus, quippe quæ minimæ, ac indiuiduæ, specie sint. Nempe ea consuetudo est, ut partes illæ, quibus actio quæpiam demandata est, quæ uniuerso animanti, aut necessaria, aut apprimè utilis sit, à nobis instrumenta, à græcis organa, appellantur: minimas uero illarum particulas, non hoc tantummodo, sed sensilia etiam elementa, appel-

A appellamus. Huius generis sunt fibræ, è quibus vnum quodq; instrumentorum contextum est, si cuti arteriæ, venæ, nerui intestina, uenter, & uesica: hæc enim oïa è tunicis constant, quæ ex huiuscemodi fibris contextæ sunt. Ex his èt fibris sunt membranæ, ligamenta, & caro tū ea quæ simplex est: tum etiā illa, quæ est vnicuiq; uisceri peculiaris, quamq; non nulli parenchyma appellant, quasi affusionem quandam dixeris. Et eundem ordinem cum his seruant, os, cartilago, adepsque, ac cætera quæ eiuscemodi sūt, q̄ potest merito q̄s nostri corporis sensilia, elementa appellare. Sed præter has sunt partes instrumentariæ, quas nō erit malū recensere, nimirum arteriæ, venæ, nerui, lacerti, tendines, oculi, vterus, intestina, renes, ventriculus, lien, iecur, pulmonesque, & cor, & cætera omnia, quæ huiusce ordinis sunt.

Exemplo partium nostri corporis Medice artis partium constitutio.

CAP. 4.

Pro istius itaq; exēpli similitudine, punctoriæ suffusionem artem talem vniuersæ artis medicæ partem existimabimus, qualis ea est corporis pars, quam instrumentum, seu (ut græci) organum appellamus, cuius vnaquæq; particula ex proportionem respondet sensilibus corporis elementis. Huiuscemodi uero partes artis, sunt, notiones illæ, quas nōnulli græce theoremata vocant: latini vero præcepta. Prima nanq; cognitio scđm speciem est illius instrumenti, q̄ pungendum est. Secunda est illius particulæ huius instrumenti, vbi pungere oportet. Tertia est mensuræ, quæ sit pro affectus ratione. Quarta conuersionem respicit. Quinta remotionē suffusionis è loco, quem obtinebat. Sexta circa attritionem uersatur. Hæ profecto sunt notiones vltimæ, minimæ, atq; etiam simplices, quæ in alias simpliciores nō amplius secari possunt. Nihil autē in p̄sentia refert dicere notitias, aut notiones, aut sciētias, aut theoremata, vel p̄cepta, sicut neq; si partes dicamus, vel particulas, uel portiones. Igit̄ ea sciētia, quæ de p̄gēdis est suffusionibus his cōstituta est particularibus sciētijis, quas nuper explicauimus: vniuersa tñ rō curandi suffusiones, alijs quibuscūda notitijs eget, & illis quidem duplicibus secundum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria, secunda uero illa, quam apothérapeuticē græci appellant. Siquis etenim uelit aliquem repletionem plurimū, aut prauis humoribus refertum, vel etiā secundū caput dolentem, ad h̄mōi operationem deducere, is inflānationes in membranis, quæ punctæ fuerint, facile excitabit, & vniuersum caput male afficiet: qđ ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius institutum est, corpus totū ab excrementis succisq; superfluentibus expurgatū & vacuū, atque at caput ab oī dolore immunē reddere. Vnde & ea præcepta, quibus hoc agendum est, artis sūt elementa: quemadmodum & ea, quæ ad id pertinent, vt post manuū opus expeditum, oculus ab inflammatione, caput uero ab omni læsione custodiat. Et huiuscemodi præcepta sunt elementa artis medēdi, hoc est vltimæ atq; minimæ illius particulæ. Nimirum is sermo sit à nobis propositus in exemplum pro cæteris alijs affectibus vniuersis, quorum scientia sigillatim eum inter partes artis ordinē obtinere uidet̄, quæ in animali pars ea, quā instrumentum appellamus. At definiri hoc exacte absq; labore nō paruo, oīno non potest. Putabit enim facile quispiam, q̄ eodem penitus modo se habeat notitia curandæ inflammationis, quo illam se habere diximus, qua curandæ sunt suffusiones: & id ipsum èt curādo ulcere, aut fractura, aut erysipellate, deque alijs affectibus dicemus. Id tñ uerum nō est, quia eādē rationē in quā in animantis corpore pars ea obtinet, quam instrumentum appellamus, eandē inquam curandæ inflānationis notio inter artis partes obtinet, & quem ordinē oculus inter animalis partes seruat, eundem ea cognitio, quæ curat lippitudinem, seu (ut græci aiūt) ophthalmiam. Est uero ophthalmia inflāmatio externæ oculorum tunicæ: sicuti peripneumonia græcis dicta, pulmonis inflāmatio est: & pleuritis, membranæ costis prætenst̄: vnde hi omnes affectus inflānationes quædam sunt. Et alia est ars curandæ inflānationis generatim: alia uero eius, quæ ex certa particula definitur: quæ male affecta sit: sicut etiam cum instrumentum communi quadam appellatione dicimus, & cum de certo quodam & definito instrumento loquimur, aliqua intercedit differētia. Sanè nos in libris de curandi methodo monstrauimus, aliam esse artem curandæ inflammationis in vniuersum: aliā uero huiusce, quæ hanc particulam occupauerit.

Medice artis Partitio a corporis affectibus.

CAP. 5.

ATempiricus negat vllam esse generalem ipsius inflānationis scđm se ipsam curādi rationem: nulla tamen necessitas est impresentiarum in his verborū subtilitatibus versari. Sed summam dicamus, q̄ posteaq; ars medicinalis est de morborū curationibus, notitiæ curādorū morborum simplicium, atq; etiam mox compositorum, in primas principalissimasq; partes partiendæ sunt. Nos uero in eo libro, quem de differentiis morborum inscripsimus, quot sint morbi simplices, quotq; compositi, monstrauimus. Quod si non modo morbis profligatis ad medicinalem artē pertinet corpora restituere integræ valetudini, verum (vt in alio libro à nobis ostensum est) sanos tueri & seruare, alia quoque erit huius artis pars, Salubris appellata, quæ priori, curatrici inquam, ex opposito diuisa est. Et istius alæ quoq; sunt particulæ ipsa nimirum præcepta, quibus singillatim omnium nostri corporis partium valetudo tuenda est. Sed si tertia etiam quædam corporis constitutio reperitur, quam neutram appellant, necesse quoq; fuerit esse tertiam artis partem, quæ Præuisoria dicenda erit: In hoc uero statu ij esse videntur, qui manifestam quidem

Spury.

Cy

habent

DE PARTIBVS.

habent intemperiem, nondum tñ ægrotant, quippe cum possint adhuc suas obire solitas actio-
nes, quique nullo adhuc malo tenentur, quod sensibile sit, sed tñ insensibile: quemadmodū illis
contingit, qui à cane rabido morfi sunt, vel qui venenum hauserunt, quod non nisi post tempus
aliquod interficit. In his affectibus versari videtur pars artis præuisoria, quemadmodū rursus ad
aliā huius artis particulam, quam resumptricē vel græce analepticen appellamus, illi attinēt,
qui nuper ex morbo liberati sunt, adeo tamen sunt viribus imbecilles, vt neque balneis vri, nec
ea, quæ soliti sunt, agere queant. Est & pars alia, quam Gerocomicam vocant, de senibus regen-
dis, quæ nullam videtur certam habere constitutionem: siquidem senectus nec omnino mor-
bus est, nec integra omnino sanitas. Nonnulli & rationem educandorum infantium in hūc or-
dinem redigunt, quam Pædotrophicen appellant: aiunt. n. q̃ corporis cura sic habēda est, vt il-
lius status exigere videtur. Addunt præterea quidam partem aliam, quæ, q̃ optimū habitū cor-
pori inducere studeat, ab illis Euectica appellatur, eam alij gymnasticam nominant: Vt tan-
dem primæ maximæq; artis istius, q̃ circa corpus versatur, partes hæ sint: curatrix, resumptoria,
præuisoria, senum custodiendorum ratio, infantium educatrix, euectica seu optimi habitus indu-
ctrix, ac et salubris. Quæ si eo modo diuidantur, quo paulo ante curatricē monstrauimus, ad sim-
plicissimas deuenietur præceptorū differentias: quæ ostensa sunt esse veluti quēdā artis elemēta. F

*Partitio à Ratione, & differentijs operationum: & quam varij fuerint Empirici
in ea tradenda.*

CAP. 6.

Vniuersa hæc partitio à corporis affectibus deducta est. Est tñ & alia, quæ à ratione opera-
tionū & earū differentijs depromi potest. Dicunt. n. aliqui manū operationē, medicamē-
ta, victusq; rōem esse primas maximasq; artis medicinalis partes. Quæ partitio quibuscūq; fieri vi-
detur penes materierū differentias: quippe cū oīs nostri corporis particula seruari & iuuari sua-
pte natura possit aut victus rōne, aut medicamētis, aut manū opera: Nos tñ forsitan magis pro-
prie dixerimus, ea quæ offeruntur, q̃ administrātur, q̃ euacuantur, & quæ extrinsecus occurrunt.
Sūmatim vero dicere possumus, q̃ qui occasione accepta ab his affectibus, quos hæc ars curat, aut
à quib. tuetur, vniuersam hanc artē in partes dissecuerūt, tot huiusce artis partes fecere, quot sunt
affectuū differentia. Sed alij non mō ab his, sed ab vniuersa et ea materia, quæ cognitioni medi-
ci exposita est: & ij physiologicā hoc est rerū naturalū indagatricē, atq; et illam, quæ materialis
proprie appellatur, prædictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipsis actionib. huiusce artis
partes distinguunt, præter victus rōnem, medicamenta, & manuum operationes, significatiuā
introducunt. At nonnulli hanc in affectuū cognitricē, græci pathognomonicen dicunt, & præsa-
gitricem, quam prognosticen appellant, partitū, has prædictis partibus addiderunt. Maxima autē
empiricorum pars inter finales quidem ponunt significatiuam, curatricem, & eam quæ salubris
dicitur. Verum curatricem deinde in victus rationem diducunt, medicamenta, atque manū fun-
ctiones. Qui nominibus quidem aberrant, in ipsis vero rebus minime: nam neque oportebat eas
operationum nomina, scientiarum potius, apponere. Porro melius egissent, si dixissent (quemad-
modum etiam ex illis aliqui dixerunt) vnā esse istius artis partem significatiuam, aliā curatri-
cem, tertiam vero salubrem: & significatiuam partes habere, pathognomonicen hoc est affectuū
cognitricem, & prognosticen hoc est prælagatricem: quemadmodum curatrix, medicamētariā,
atque illam, quam uocant chirurgiam, nempe quæ manibus agit. Optime igitur aiunt, cū inquirūt
primam generalissimāque ipsarum artis partium esse differentiam illam, qua eas partimur in fi-
nales, & constitutrices: finales siquidem sunt, quæ finem efficiant, constitutrices uero, quæ has con-
stituunt, & (ut ita dicamus) in causa sunt cur illæ consistent. Sed non eque deinde bene agunt, cum
existimant, significatiuam esse partem artis curatrici, aut salubri æqui parādā, quamuis illa ex ne-
cessitate præcedat: neque enim unquā uel custodiri uel curari quis poterit, nisi cognoscatur prius,
qualis sit is affectus, quo corpus tenetur: tamen ex ipsa significatione in finem artis nunquā per-
uenturi sumus. Et pari etiam modo transitus ad simile non est pars, quæ comparanda cum histo-
ria sit, aut cum illa quæ ea complectitur, quæ ipse quis uidit. Verum de hoc non institimus presen-
tem sermonem, quippe cum id satis alio quodam, & eo toto libro monstrauimus. Et quidem nec
Serapio aliter sentiebat: uerum enim uero cum ille, tum etiam quicunque professi sunt empiricā
sectam, prætergressi sunt hunc librum. At ego factō principio perinde ac empirici, ad alia dein-
ceps transibo: tu. n. iam calles quo modo sumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendū sit.

Medicæ artis Partes quæ à fine desumptæ sunt, & quæ has antecedunt.

CAP. 7.

Itaque dicamus illas quidem primas & proprias & quāmaximæ esse artis medicæ partes, per
quas istius artis finem assequimur: alias uero istis esse superiores. Porro, tot secundum numerū
primæ proximæque sunt, quot sunt maxime propriæ rōnes medendi: medicina namque affectio-
nibus nostri corporis medetur, siue modo illæ duæ sint, siue tres, siue etiam plures. Nos tamen eo
libro qui ad Thrasibulum dicatus est, ostendimus primam harum constitutionum differentia du-
plicem esse ac vtramq; ab omnibus ferè proprio nomine esse appellatam: siquidem alteram nos
sanitatē, alteram ægritudinem appellare solemus. Sed in utraq; deinde harū duplices reperiuntur
species:

A species: nam utrobique ea constitutio, aut in habitu est, aut in habitudine. Salubre nimirum constitutionem, quae in habitu est, illa pars sibi ascribit, quam salubre appellamus: & istius praecipuas partes, euecticam sic ab eis dictam quidam ponunt, & analepticam quasi resumptiuam, & gerocomicam quasi senum custoditricem. Quae uero aegritudines respicit habitu, uel habitudine, nominibus caret, quibus partes hae medicaturae nominentur: aegritudines uero ipsae quidem aut acutae dicuntur, aut chronicae, id est longae. Partium itaque huius artis, aliae quidem primae ac proximae sunt: aliae uero sine quibus illae minime esse possint. In his igitur prima est significatiua, cuius duae sunt partes, altera quidem praesentium cognitrix, altera uero futurorum praesagatrix. Fieri enim nequit ut rationem affectum aliquem curandi reperiamus, nisi ille prius cognoscatur: neque etiam (nisi terminus futurae iudicationis praenoscatur) recte unquam curari poterit. Has autem partes necessario aliae item praecedunt, utpote ea quae omnium particularum statum exponit, ea uero dissectione comprehenditur: in super uero & illa, quae de earum actionibus: ac tertio illa, quae de earum usu est uel utilitate. Verum & his sunt aliae priores, ea nimirum, quae contemplationem elementorum corporis: ac ea quae de iudicijs: nec non & illa, quae de naturalibus facultatibus, quae & ipsae ex sectione animalium comprehenduntur. Nimirum in tot tandem principia significatiua pars dissoluitur, quam diximus, quae omnino curatiuam ac salubrem praecedat: quae omnia seorsum suis libris exposita sunt. Verum enim uero est & alia pars praecedens curatiuam, quam et significatiuae annectunt: ea autem est, quae omnes causas docet, tam salubres, quam morbosas: quam materialē non nulli appellant. Haec proficitur cognitione causarum omnium, quae his in primis constant, quae offeruntur, quae efficiuntur, quae uacuantur, & quae extrinsecus accidunt: horum enim omnium uires perpendit. Nos autem in libris de ratione curandi monstrauimus, quam haec utilitatem arti praestant.

Partitio Medicae artis ab uno corpore, quod illi subijcitur, de sumpta. CAP. 8.

H Acc itaque est partium artis medicae perscrutatio, ab ipsius prima maxime ac propria materia deprompta: sed quae ex se a materia, nec ita propria, hoc se habet modo. Corpus n. humanum medicinalis artis scilicet a materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea in qua ratione, qua sanitas & morbus istius corporis affectiones sunt. Nec modo huius artis, sed naturalis est philosophiae materia hoc ipsum corpus est, & ipsius etiam per accidens, eo. scilicet quod generationem subeat & interitum. Naturalis nimirum philosophia ea contemplatur, quae generantur & intereunt: unde & ipsius prima materia generatio est, propter hanc deinde corpus etiam generabile nam & ob id corpus humanum naturalis scilicet materia est, quia generationem subit & interitum: medica uero artis non hac de causa, sed potius quam morbis ac sanitati subiectum est. Vnde cum corpus humanum sit quodam modo artis medicae materia, haec ars pro ratione partitionis illius, ipsa etiam in partes suas secunda ueniet. At duae sunt secundum genus primae differentiae, altera n. circa elementares partes consistit, altera uero circa instrumentarias. At uero utraque tam elementares in qua, quam instrumentariae, animalis particulae sunt: & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars, quam superius, dum de punctione suffusionum ageremus, in particulares actiones subinde diuidi ostendimus: harum siquidem notitiae sunt elementares particulae totius huiusce artis, sicut in ijs, quae medicamenta uniuscuiusque complectuntur: & in ijs etiam, quae ad uictus rationem pertinent, illae quae unumquodque simplex respiciunt. Non modo autem partitio, quae ex huiusce materiae sectione suboritur, ad ultimas usque & elementares artis particulas prouehitur, uerum & cuius paulo ante meminimus. Praeterea autem & alio modo fieri haec partitio potest. Nam fingamus nos uelle unum quodpiam morborum propositum genus ad ultimas usque particulas diuidere, prima tunc diuisio erit, quae aut similibus particulis accidat, aut instrumentarijs, ut in libro de morborum differentijs a nobis monstratum est: altera uero, quae harum deinde aliae simplices sunt, aliae compositae, quod in eodem quoque libro ostendimus. Erit igitur necessarium, ut curatiua scientia minimas, elementaresque particulas easdem habeat cum illis, quae dictae sunt. Si n. exempli gratia, calidum aliquem morbum uelimus curare, primum, quod cognoscere oportet, est ratio illum curandi. Nimirum quod contraria contrarijs remedio sunt, iam monstrauimus hoc commune esse & primum omnium: deinde uero, quod id quod est primo gradu calidum, illi est adhibendum, quod frigidum primo item gradu est: mox uero & calidorum morborum, atque etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifestum quod undecumque quis partiri inceperit, si recte huiusmodi partitio ad ultima & elementaria theoremata fiat, peruenit tandem ad scientiam eorum, quae dicta sunt.

Partitio Medicae artis ab ijs, quae sunt secundum naturam, & quae sunt praeter naturam. CAP. 9.

V Tamen res haec exactius intelligatur, alterius quoque partitionis, qua saepissime usus sum, meminisse uelim. Porro eorum, quae circa corpus humanum sunt, alia praeter naturam sunt, alia uero secundum naturam: quae uero praeter naturam sunt, aut morbi sunt, aut symptomata. Sed istorum cause, si eorum quidem fuerint, quae secundum naturam sunt, oportet ut medicus scientiam habeat hanc ipsa tuendi: si uero eorum, quae praeter naturam, ut ea interimendi scientiam

Spurijs.

Cy 2 habeat.

DE DYNAMIDIIS.

habeat. Quo aut modo hæc sint peragēda, alibi à nobis expositum est. In presenti uero quæ est exa-
minandum id, quod propositum fuerat, eorum unumquodq; singillatim partiamur. Sed nos
seorsum de his in alijs egimus: de morbis, inquam, in libro de morborū differentijs, de causis itē
in alio libro: quemadmodū etiam in alio de symptomatibus: sed & sanorum dñas in libris de sa-
lubri parte medicinæ: in therapeuticis quoq; facta diuisione & morborum, & symptomatum, &
causarum, docui quo modo omnibus sit consulendum. Et nimirum per hæc etiam partitionem
facile inueniuntur ea, quæ prima & quàm præcipua sunt in arte, non esse alia ab illis, quæ diximus:
nec non & ea quæ secundum locum obtinent, & quæ et tertium, ut antea quoq; a nobis expo-
situm est: oportet etenim & hæc ipsa partiri: quod si recte fiat, oportebit partitionē tandem per-
uenire ad elementares usq; notitias. Quod autem uarie possit unumquodque, quod propositum
sit, diuidi, nec uno tantum modo, dixere philosophi omnes, qui dialecticā maxime calluerunt: at-
que in primis Plato in duobus libris, sophista inquam & politico. Nihil igitur est cur ex multipli-
citate partitionum turberis, si multifariam antiqui medicam artē partiti sunt: quin potius perpen-
de si nihil sit prætermisum ex ijs, quæ occurrere possunt. Profecto quicumq; hæc obseruauerit, is
suam partitionem modeste prosequetur. Veruntamen optimū erit (ut etiā prius diximus) si initiū
à maxime propria sumpserimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus. F

GAL. ATTRIBUTVS LIBER DE DYNAMIDIIS.

*

Desideratur libri principium.

*

C E N S V R A

In libris facultatum medicamentorum simplicium ueriora hæc, & absolutiora reperies.

Verum hæc est uirtutis demonstratio oīum medicamentorum, quæ ad artis medicinæ scientiā
pertinet: quam si plenissime intelligent ijs, qui artem medicinæ profitentur, semper his adiutorijs
& curis hoīes adiuuabunt. Quod si non negligens assiduitatem, & plenus huius disciplinæ & do-
ctrinæ aliquo mō fuerit, facile recipitur in crasiam. Hi magis decipi possunt, qui doctrinā igno-
rant: qui quanto negligentiores fuerint, tanto magis periculum hoībus uicturis faciunt; permi-
ssa & præposita, & non congruentia ualitudinibus, & iam magis vulneribus, medicamenta cō-
ponūt. Ne igitur errore curantes frustrentur, experimento hanc doctrinā prius memoriæ com-
mendare oportet. In principio ergo, omnium elementorum, vel humorum, atque urinarum, si-
ue pulsum, atq; phlegmonarum serē, composui confectionem ad lauconem conscriptam. In
secundo tibi clarissime Paterniane omnium pigmentorum intellectum & qualitatem & defectū
posui. Nunc uero dynamidiam eorum nominum exponere institui, quæ multis generibus & ex
dissimilibus rationibus constat, sicut infra ostenditur. Sunt autem genera nominum & eorum
effectuum hæc. Hypnotica sunt, quæ somnū uel ^{*Al. stuporem} soporem faciunt. Peptica sunt, quæ digestio-
nem faciūt. Eustomacha apta stomacho. Styptica quæ stringūt partes relaxatas. Lea sunt lenia,
quæ leniunt asperitatem. Horectica sunt, quæ auferunt, fastidium. Colletica sunt glutinatoria: q̄
omnia soluta uel fluxa glutinant & alligant. Diuretica sunt, quæ urinam prouocant. Cathartica
sunt, quæ uentrem & ^{*Al. uiscera} vulnera soluūt, & purgant. Picra sunt amara, quæ amaritudine sua mor-
bos, & humores expellunt. Drimea sunt acria, quæ nequitiam humorum uel morborum extin-
guunt. Glycea sunt dulcia, quæ aliquando purgant, & interdum acres humores indulant. Ther-
mantica sunt excafactoria, quæ calore suo omnem perfrictionem & strictionem calefaciunt. Psy-
ctica sunt refrigeratoria, quæ omnem calorem & lassitudinē mitigant. Paregorica sunt, quæ mi-
tigant, ne malū crescat, non persanāt. Trachea sunt aspera, quæ ^{*Al. uiscera} suffocata loca ulcerāt & exaspe-
rant. Staltica sunt, quæ carnes supercrescentes vulneribus æquant. Catulotica sunt, q̄ cicatrices
grossas comedendo equant & limpidant. Anaplerotica sunt, quæ cicatrices crassant: quæ altio-
ra vulnera complent & limpidant. Metasyncretica, confirmatoria, quæ persanant. Malactica
sunt, quæ omnem duritiem emolliunt, & soluunt. Toxica sunt uenena, quæ nocumentum in-
ferunt mortis. Et hæc sunt, ex quibus medicamina sunt prodeuntia. Sanationes constant ex ani-
malibus marinis, uel terrenis, herbis, uel seminibus, lignis, uel lapidibus, aut floribus, succo,
uel lachryma: cætera omnia metallicis rebus constant. Omnium ergo qualitas & potentia qua-
tuor modis probatur, uisu, tactu, odore, & sapore. Visus omnium similitudinem foliorum uel
florum, & cuiuslibet materiam & colorem demonstrat. Tactus cuiuscunque rei molliem uel
duritiem, ponderis, seu leuitatis aestimationem docet. Odore intelliguntur ea, quæ odorata sunt,
therman-

A thermantica, styptica, austera, & putrida. Sapore intelliguntur ea quae sunt amara, dulcia, salsa, acra, styptica, & lenia. Iam nunc ipsam medicinam leuiter demonstro corporibus ex his omnibus contrariis prodessse. Et ex contrariis sibi met vinci, ut ignis ab aqua vincitur, & ipsa aqua calore siccatur. Interdum & calore nimio maiori adhibetur, ut contrariis esse possit. Sic ergo & omnis causa contrariis sibi met causis vincitur vel mitigatur. Consequens ergo est ratio, ut prius causam curandi intelligas, deinde causae rationem reddas, postremo de curis dicam. Febres ualidae stypticis, chalaisticis, & paregoricis rebus mitigantur: interdumque & perfrictione, quoniam causa concepta fuerit. Similiter & omnis causa valida curatur. Stricta & dura causa malaeticis & metasyncreticis rebus curatur. Aspera causa chalaisticis, & dulcibus, & lenibus rebus curatur. Fastidia morborum horecticis rebus curantur. Humores acres & salsi, amarum cathartici rebus & dulcibus indulcantur. Cancrosum causa stalticis, & cathartici, & acerrimis rebus, & igne curatur. Verrucae, & extantia corporis, stypticis rebus curantur. Difficilia uulnera & cicatrices crassae catuloticis, & collericis rebus curantur. Alta, & caua uulnera, & limpida anaplethoricis & lenibus rebus curantur. Dolores omnes uetusti, & sanabiles metasyncreticis & malaeticis rebus curantur, aut paregoricis mitigantur, aut igne peruruntur. Haec qui de doctrina complectens omnia experimenta non debet medicum latere. Quoniam si huic doctrinae opera dederit, omnes ualitudines & uniuersas imbecillitates humanorum corporum per hanc doctrinam salubri auxilio superare poterit. Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum, ferrum, & ignis. Quod, si medicamento curari non potest, ferro curare tentes: quodque ferro sanari non permittitur, igne curari conceditur: quod autem nec medicamento, nec ferro, nec igne curari poterit, incurabile cogitabis, quia nulla cura iam superari poterit.

GAL. ATTRIBUTVS LIBER ALTER

DE DYNAMIDIIS

CENSURA.

Liber magna ex parte ex Actio desumptus, erroribus tamen plurimis scatens.

De Quatuor humoribus.

Libellum, quem roganti tibi promissi, omni cura adhibita descriptum misi ordinatissimum tuae salutis custodiae: quem debebis ea diligentia intueri, quae scriptus est. Ad curationem tui corporis omnia explorata sunt, quae cum rerum effectu et comperi, celeriter connexui. Nanque diligenti cura licet summa breuitate, comprehendi singula curationum genera, sicut proxime te interposito Caesari nostro fecimus: quae per te etiam aestimare poteris, sapientis enim ratio consilium inuenire consuevit. Omne itaque corpus hominum, uel pecudum aliorumque, ex quatuor humoribus constat: Sed precipue D hominum, calido, frigido, sicco, & humido. Frigido continentur uiscera unde spiramus. Calido continetur anima, qua uiuimus, inde est quod sentimus. Sicca sunt ossa, quae vires faciunt ad sustinendum laborem. Humidus est sanguis, quo alitur uita. Per ossa uero & uiscera uenae currunt, quae sanguinem regunt. Sanguis animam, anima vitam sustinet, spiritus autem aer est; ossa uerius munita uirtutem corpori praestant. Sanguis quando abundat, ualitudinem uiciat. Ex eo enim nascitur sanies, quam in uulneribus uidemus: nascitur ex eo pituita, quae nauseam facit: nascitur ex eo bilis etiam acida, & amara, quae dicitur mater morborum: Bilis enim ubi est, concitat calorem, & pruritus: pruritus perfricationem: inde fiunt dolores intestinorum: oritur etiam inflatio, qua corpus extenditur, ut rumpi uideatur. Sanguis autem ex nimio cibo nimiaque potatione incipit abundare, & cruditate corrumpi, qui quando uagatur extra cursum naturae, infert uitia corpori: & quacunque parte corporis incubuerit, uiciat, fatigat, & laedit: idem etiam animam uiciat, & inde os hominis incendit, incipitque exinde foetere. At quando est integer sanguis, animam sine dubio confirmat, ut possit frigus, caloremque fortiter sustinere. Quando abundat calor uel frigus, facit corporis languorem, uel malum generat odorem. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor constat humoribus, sanguine scilicet & phlegmate, & utraque cholera, quae dominantur in suis locis. Sanguinis uirtus est circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate, quod iecur uocamus, Cholera uero nigra in sinistro latere est in liene, qui graece splen dicitur. Phlegmatis autem alia

Spurij.

Cy 3

pars

†Al. pulmone

Pars in capite, alia in stomacho, alia in † vesica est. Sanguis calidus est. & humidus: cholera rubra amara, viridis est, & sicca: cholera nigra acida, frigida est, & sicca: phlegma frigidum & humidum. Hæc oīa in suis temporibus crescunt: sanguis ueris tempore, cholera rubra in æstate, cholera nigra in autumnō, phlegma in hyeme. Isti humores dominantur siue per diem, siue per noctē: sanguis dominatur ab hora noctis nona usque in horam diei tertiam: cholera rubra ab hora diei tertia usque in horam nonam: cholera nigra ab hora diei nona usque in horam noctis tertiam: phlegma ab hora noctis tertia usque in horam noctis nonam. Hi etiam habēt respirationes per singulas partes corporis: sanguis per nares, cholera rubra p̄ aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os, & per nares. Hi quatuor humores, per quatuor etiam dominantur ætates: phlegma cum parte sanguinis in pueris dominatur usque in annum xiiij: & exinde cholera rubra cum parte sanguinis dominatur usque in annum xxxv. uel quadragesimum: deinde à trigésimo quinto, uel quadragesimo anno magna pars sanguinis dominatur usque in suam ætatem cum nigra cholera. Tales etiam faciunt mores in unoquoque homine: sanguis enim facit pueros moderatos, blandos, & formosos: cholera rubra facit acutos, ingeniosos, & leues, macilentos, comedentes multum, & uentre solubiles: phlegma facit compositos corpore, inuigilantes, & intra se cogitantes, & canos cito productos: cholera nigra facit subdolos, auaros, perfidos, tristes, seditiosos, & timentes. Qui habēt uirtutem calidam, dominantur in superiori parte: qui uero frigidam, inferiori. Hi quatuor humores, pulsus suos habent: sanguis facit pulsum plenum, & humidum: cholera nigra tardum & segnem: cholera rubra tenuiorem, asperum, percutientem: phlegma honestum, plenum, & æquale. Isti humores sine se esse non possunt, sed in omnibus habentur ætatibus: si unus ex his minuitur aut decrescit, longam facit ægritudinem: simili modo, si augmētū ē perit: & si imperitum medicum habuerit, qui nō intelligat, ex quo humore fiat ægritudo. Scias autem charissime frater Mecænas, quia si fuerit culpa sanguinis ægritudo, da ei frigida, & sicca, & amara, quia sanguis calidus, & humidus, & dulcis est: si uero cholera rubra, da ei frigida, humida, & dulcia, quia cholera rubra amara est, & ignea, et sicca: si cholera nigra, da ei calida, et humida, & dulcia, quia cholera nigra acida est, & frigida, & sicca: si ex phlegmate facta est ægritudo, da ei assidue dulce, calidum, & siccū, quia phlegma frigidum, & humidum, & † falsum est. Et quando hoc factum fuerit, perduces ad propriam sanitatem ægrotum. Igitur ut facilius commodis fruamur, & incommoda uitemus per currentia uitia signis naturalibus cognoscamus, cognitaque mortifera emendemus.

†Al. infidū

Ex Quibus membris Sanitas uel Infirmitas perpendatur.

*Al. barbitur.

*Al. maxillæ.

*Al. uertitur

Quatuor corporis partibus origo infirmitatis uel sanitatis ostenditur, capite, thorace, uentre, & uesica, quæ ita oportet cognosci. Homines sani erunt, si urinam mane albā, ante prandium candidā, itē ante cœnam roseam emiserint: candida .n. urina debet esse, ubi cruditas non est. Quod si mane mutauerit colorē, ostenditur subesse uitium: quod autem genus uitij, ita intelligemus. Quando ē capite morbus oritur, solet capiti dolor recidere uel temporibus. tunc supercilia grauantur, et tempora saliant, et aures sonant, oculi lachrymantur, nares repletæ odorem non sentiunt. Ergo quando ex his aliquid acciderit, caput purgari oportet hac ratione: Hyssopi, aut coronæ, * burbulæ fasciculum unum feruescere facias, inde aquam continebis ore, usque dum caput calidum habueris, ut fluat pituita. Quod si quis negligat eam, caueat epiphoras, aut dentium aut aurium dolorem: interdum etiam parotides nascuntur, et uitia circa aures et ceruicem oriri solent: interdū destillatio uulue, aut grauitas: interdū ulcera nascuntur in capite, aut capilli defluunt. Quā autem a thorace morbus oritur, incipit sudare caput, lingua fit grauior, aut os amarū, aut * mamillæ dolēt, oscitatio sequit sine somno et quiete, grauitas et prurigo corporis aut dolor, brachia manusque intumescunt, subitque tussis arida. Ex his igitur quando aliqd acciderit, uitabis uitium si uomueris, siue ieiunus, siue post cœnā, uel in balneo: plus enim prodest si ieiunus bilem proiecerit, eam enim dicimus esse matrem morborum. Sed qui uomere uolunt, et stomacho laborant, si decimo quoque die abstineant, omne uitium euitabunt: nāque frequenter uomendo solet stomachus corrumpi. Quod si ex uentre morbus oritur, hæc sunt signa. Venter * uritur et turbatur, et sentit dolorem, ut cibus et potus amara uideantur, genua subsidunt, lumbi grauantur, inter scapulas contrahitur, totumque corpus particulariter grauescit, tardantur, pedes, grauiasunt crura, renes indolescent, et incurrūt febriculam. His itaque cognitis, prima est abstinentiæ utilitas: tunc etiā medicamenti satis est aluum purgare, ut graue corpus leuamenti adiuuetur. Quod si morbus magis premere uidetur, adijcies alterum diem in abstinentia, si uires tamen patiuntur: sin minus, quā maxime leuissimum sumant cibum, sicut ouum forbile, aut ali quid ouo simile. Hæc qui neglexerint, fiunt celiaci, torminosi, dysenterici; et nascuntur tertianæ, et quartanæ: fiunt podagrici, chiragrici: morbus etiam in articulis accidere solet: quidam etiam fiunt amentes, quibus etiam solet sanguis à naso erumpere: oportet autem custodire, et emendare uitium. In uesica qui nascitur morbus, hæc habet signa. Pleni uidentur, et cito saturi sentiuntur: frequenter sentiuntur inflationes uentris, et strepitus: uidentur oscitare nec oscitant, sed tantum os diducunt: sequitur totius corporis stupor, somnus grauis, quasi macri corporis sint: urina

liui-

A liuida & uix & erit: tumescunt et verenda, & inde calculosi fiunt. Hæc vitia sic emendant: Feniculū, † Al. egeritur apium uino austero madefactum, uel et radices eorū cōteres cū uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ: uel dauci semen, & myrtæ pusillum tritum cū uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ: uel cicer album madefactū cum uino, ut supra scripsi, bibe uel radices asparagi, uel orobum erraticū, uel serpillum decoque in aqua uino mista, & bibe. Quod si negligūt sūt hydropici: sequitur & iecoris, renum, & uesicæ dolor: sūt quoq; calculosi, sequit, & straguria, & uenter tumescit. Intueri autem oportet ægri uires, ut possit sustinere medicinā: ita, & febris cruditate careat. Sed et cataplasmata abhibenda sūt, q̄ apta fiat capiti, uesicæ cruditati, frigori, calori, prout tempus erit. Vti et oportet roseo aceto, oleo uiolato, & irino: & linguam asperam melle fricabis, uel menthæ folio: & reliqua diligenti medico permittenda sunt, quia morbus acutus est.

Prologus Libri.

Q uoniam petenti tibi, corporis sani & imbecillis per urinam notas dedi, adieci et ad curationem rationis cōsilia. Nunc autem medicamentorū compositiones adiciā, & unde nascatur, **B** corpori uitia: & si nata fuerint, quæ emendatio ad sanitatē perducatur. Aduersus autem omnes impetus morborum duo sunt remedia certissima: primū est, ut decimo quoq; die à cibo, & potu abstineas, deinde postero die laueris, ciboq; firmo utaris: si sic feceris, oportet ut nihil uitij oīno accidat, perpetuāq; sanitate utaris. Altera res salubris est potus, qui lenitudinē cōfirmat: eius potio nis compositiones habes per annos iam completos amicissime Mœcenas, qm̄ me cū Cæsare nostro morari * meministi, & hæc faciendo nunquam te in aliquo languore corporis decidisse, nec nostrum Augustum. Itaq; me tecum habebis, libellum meum legendo. Adieci et quod plenius tibi consilium præstare poterit petenti, qd̄ in ultimis leges dynamidijs. Sed expedit, ut crescentibus numeris Lunam obserues, qm̄ tollere, et qm̄ ponere uelis curationem. Si itaq; nō feceris, et ad diminutionem Lunæ sustuleris, minus ualere scire te oportet: etenim mara per Lunam augetur & imminuitur: cerebrū et corpora hominum augentur crescente Luna: quando autem Luna minuitur, ita quoq; vnaquæq; earum rerum diminutionem sentit. Quæ licet recognoscas ex ijs hostijs, quæ quotidie immolantur, in quibus uides omnibus augeri et minui cerebrū per Lunā: ita quoq; in herbis, et cōponendis medicamentis. Sanē et totius anni dies tibi scripsi, p̄ quos scias quibus rebus uti debeas, aut abstinere. Incipiamus ergo ab hyemis conuersione, q̄ fit solstitiali die, i. **C** octauo cal. Ianuarij. Tunc incipit se diffundere humor increescens usq; ad conuersionē ueris. Vtendum est ergo calidis, et aperitiuis rebus illo tpe, et uino aliquatenus indulgendū. Sunt autem dies in supradicta conuersione nonagintatres. Nā incipit ueris conuersio à duo decimo calen. Aprilis. Ex eo phlegma crescit, et sanguinis. Utamur ergo bene olentibus, et acris oībus. Corpus exercere et laborare debemus usq; ad ortum pleiadum, diebus, s. † xxvij. nam pleiades oriuntur sexto **† Al. xlvii.** idus Maij. Ex supradicta igitur conuersione usq; in hanc diem fel crescit, et amaritudo eius augeatur, ex quo febribus subministratur alimonia usq; ad æstiuam conuersionē. Utamur ergo dulcibus, venere, et uino parcius: labore nihilo minus exercitabimur. Sunt autem dies isti à supradicta conuersione xxxij. Conuersio uerō æstiuæ octauo cal. Iulij incipit. Tunc nigrum fel. i. melancholia augmenta suscipit usq; ad conuersionē autumnalē. Utamur ergo frigidioribus, et dulcibus, et bene olentibus. A labore tunc corpus abstinēbimus, sed à uenereo usu cōtinere debemus, maxime diebus **† Al. xv.** † xij. Conuersio autem autumnalis incipit sexto cal. Octobris. Tunc etiam fel crescit, et pinguis humor, i. pituita usq; ad occasum Pleiadum. Utamur ergo acidis et acerbis, et parcius laboremus, et abstinēamus a uenere. Sunt autem pleiadum occasus dies **† Al. xi.** † xlv. quod est quarto idus Nouembris. Tunc crescit in corporibus hominum sanguis. Oportet ergo cibis leuioribus uti, et **D** uinum sanum sumere et à uenere non abstinere. Inde ad conuersionem hyemalem dies sunt xij. His ergo utere, et sanus transibis omne ætatis tuæ tempus, nec medicinis indigebis.

De Cathartics.

Q uoniam quidem de naturalibus qualitatibus specierum, et ciborū in superioribus satis diximus, nunc de cathartics dicendum est, quæ diminuunt humores, quos auxerunt cibi incongrue sumpti. Sana habentes corpora laboriosum est purgare, etenim torsionibus et strophis grauissime affliguntur, et grauiter eos consequitur purgatio, et deinde citius deficiunt purgati. Oportet igitur aliquē purgare uolentem p̄extenuare et icidere p̄gues humores, et poros adaperire, per quos accipiuntur, et extrahuntur humores à cathartics, et * crudos quidem et tenues humores a principio morborum euacuare oportet. Expectare autem oportet concoctionē i crassos et glutinosos humores, sicut est phlegma, et cholera nigra. Et in oībus prolixis passionibus semper maturationem expectare conuenit. In acutis autem qm̄ mouetur humores, et circa initia purgandum est cū cautela multa: in motione etenim, et ductione, et cursu existentibus humoribus, timendum est, ne quod uiscerum debile existens natura, materiam motam recipiat, et maxime thorax. In quolibet autem membro infixos humores, sicut in phlegmonis uiscerū fit, purgare non oportet, antequam maturentur. Quicunq; enim phlegmonas habentes, dicit Hippocrates, in principijs solueret tentauerint, nihil extendentis, et phlegmonem facientis auferet.

Spurijs.

Cy 4 Non

Vide. Aetium, in lib. 3. c. 23. De purgatione ex Antillo.

* Al. serofos.

In 4. de Vic. rat. in morb. acu. com. 4. c. 21. 7. 137. 6

Non .n. concedit cruda passio, sed salubria, & morbo repugnantia deliquat: sicq; corpore debilitato praualebit morbus: qñ vero morbus praualet, honestum est humores educere. Vtūtur aut catharticis in cephalæa, & scotomia, & hemicrania, & epilepsia, asthmate, & synæche, & orthopnæa, & in ischiadica, & arthritica, & podagrica, & nephritica, & in uesicæ, & matricis passionibus, si proluxa fuerint. Similiter aut qñ rheuma frequenter nocet auribus, uel naribus, uel oculis, uel stomacho, uel ori, uel omni superfici ei, & neq; deficcantur ab alijs adiutorijs, neq; perse stare potest: solet .n. uentris purgatio rheumatismos stringere. Hic quoque ordinabo quo modo expurgetur melancholicus humor, post phlebotomiam, post retentionem ha morrohidum. Ad expurgandam uero & remouendā proluxā humorū dispositionē utimur cathartico in paralyfi, & apoplexia, & atrophia, & in pessimo morbo qui caros dicit, & in grauitate permanēte in aliqua parte corporis. Ad uero corporis restaurandū habitudinē, utimur catharticis, & in proluxis febribus uel quotidianis uel quartanis, mania, melācholia, ecclasi, cachexia, atrophia de malis humoribus f. cta, in elephantiafi, uel epilepsia quoque, scabie, & lepra, exāthematibus, satyriasi, in ulceribus multis spontaneis, & uix cicatrizantibus, & reumatizantibus: & ut abundantem, & molestantem educamus humorem, utimur catharticis in hydropico, & icterico. Hoc quoq; ordinandum est de rheumatismis uentris, in qbus utimur catharticis. Aliqñ etenim acer, & inutilis humor confidet pelliculis uentris aut intestinorū, similiter ut acria suppositoria, & acria clystera commouens intestina, & ad deficiendum conatum excitans. Vbi .n. est acredo, ibi attrahitur humor de membris in circuitu, uel de toto corpore. In his uero dignum est uti catharticis, ut talis humor expellat à toto corpore, & uenter & intestina mundificentur. Vniuersaliter aut catharticis utendum in robustis uirtute, & promptis ad exercitia, stomachumq; robustum hōribus, & multam inutilē materiam in corpore congregantibus. Nimis uero pingues, nimisq; graciles ad purgandum incongrui, multo abundantes sanguine, & frequenter deficientes, & uix curabiles, & cito uomentes, p quolibet occasione, & pueri, & senes, & mulieres fortiter menstruosæ, & purum ualde corpus habentes, & qui bene cauerint in diæta, & quibus ualde restringitur uenter scđm naturam, sed & c. in dysenteria, & qui leuiter apprehenduntur coeliaca, oēs .n. coeliaca passione grauati ad purgationem sunt incongrui. Nunc igitur incipiendum est à pharmacijs cholera purgantibus.

De Purgantibus Cholera Rubram.

Cholagoga dicuntur, quæ cholera rubram expurgant: quibus utendum est, si opus est omni tēpore præterq̃ hyemem in ætate quidem adolescentiæ & iuuentutis: habitudine aut sicca & gracili, & nigra uel rufa: & in uiris magis, q̃ in mulieribus: & in ijs, qui frequenter cibū corrumpunt: & in habentibus uentrē constriatum, & amara cholera abundantibus, facileq; irascentibus, & urinas modice egerentibus, cibisq; utentibus calidis & siccis, in passionibus autem ictericis, hepaticis, splenicis, pleuriticis, phreniticis, synæchis, mania, cephalalgia, ophthalmia, erysipelate, lepra, febrib. tertianis, & quib. cholera abundat. His ita dispositis, notandū q cathartica non simplici aliqua qualitate euacuant, ut per calorem, nā si hoc esset, oīa calida purgarent, ut piper, sinapi: sed potius purgant proprietate quadā, eo qdē mō, quo magnes ferrum trahit. Sed catharticoꝝ quædā, quæ uentrem molliunt, tm malactica dicuntur, de quibus superius diximus. Nunc uero de fortiter educantibus sermo imminet: quibus utimur aut ubi materiam per metathesim medicamur, aut induratum morbum commouemus, siue ut reficiamus corpus, & ad suam temperantiam conuertamus, aut humore molestantē educamus. Sunt aut ijs quidam modi misti, & compositi adinuicem. Purgantibus uero tempus est aptum uer magis, & maxime autumnus.

De Aloe.

Vide Aetium lib. eodem 3. ca. 24. Item que de subfequentibus ordine simplicibus penē omnibus.

Aloe totum corpus non euacuat, sed cholera in stomacho, uentre, & intestinis existentē educit perfecte & suauiter, cum suppositis scybalis, quæ nimis educit. Datur aut capite grauatis propter fumigationes à stomacho frequenter ascendentes. Datur aut ophthalmicis p p eandē cau sam: & ijs qui propter cholerae abundantiam sitiunt, & quibus lingua, & os facile deficcatur: & quibus stomachi fit subuersio, aut propter calorem, aut propter anxietatem, siue propter aliquā infirmitatem. Detur quoq; citrinis extra rationem factis: & ubi necesse est educere superfluitates: & clystere pro aliqua occasione intromittatur. Detur aloes drachmæ duæ, cum melicrato. Optimum autem erit si quis acceperit eum quotidie uespere, siue quod melius est, mane, quia uespere post cibum cibum corrumpit. Quibus uero insuauis est propter amaritudinem, cum succo corticis citri, uel brassicæ, uel cum terebinthina & melle cocto, orobicas confice pilulas, & da ex eis secundum quod opus fuerit. Est autem eustomachicum plus omnibus catharticis.

De Scammonia.

Scammonia cholera rubram educit, stomacho maxime dolorem inferens, & insuauis, & grauius olens, & ualde siti faciens, & cū oīa cathartica cacostomacha præter aloem sint, scammonia est præ omnibus. Abstineri igitur ab ea oportet debile habentes stomachū: leuissima .n. existens, facile ad corpus attrahitur, & de eo purgat, quod purgandū non est: sed impeditur eius euacuatio frequenter à calore febrium, ut de superfluitatibus parū educat. Danda est igitur in febrientibus & eu-

A & eustomachis, & difficulter uomentibus, & non facile deficientibus. Dosis uero eius est † scrup. ij. siue plus, siue minus, secundum uirtutem: cui admisceatur sal, aut thymi cyma, aut pulegij, aut aloë magis. † { quibus } detur cum melle, uel succo ptisanæ.

De Peplio.

Peplij semen aut cyma in umbra siccate detur scrup. iij. in melicrato modico aceto asperso, educit enim choleram rubram, & nigram, & phlegma, & uentositates. Et fm q. * Isaac dicit, maxime conuenit passionibus ex uentositate factis † & melancholiæ. } In uitio splenis quoq; prodest, inflationibus prolixis & matricis, & coli, { & profundis tumoribus, qui fiunt in ventre. }

De Elleboro Nigro.

Elleborus niger purgat inferius choleram rubram, maxime, & nigram de toto corpore sine molestia aliqua. Ideo febricitantibus non grauitur, sed in circuitu, & per longu tps, dat, & † { manentibus chronicis, } in cephalæa diuturna: utilissimus uisceribus, & matricis passionibus. Maxime uero eius uirtus est ad educendu ex toto, siquid corruptiuu sanguinis est admistum. Vnde utilis est ictericis diuturnis, & exasperationibus circa superficiem, ut est lepra, & impetigines & similia: ad elephantiacos quoq; facit. Dosis aut eius est scrup. iij, siue plus siue minus. Tenuibus aut radiculis prius aqua infusis, deinde earum ablato cortice, & in umbra deficcato, diligenterque trito, datur cum sapa, aut cum oxymelite: cui adiungitur causa boni odoris modicum petroselinii, uel dauci, uel pulegij, uel satyriæ. Quod si fortius uolueris facere, scammonia modicum adiunge.

De Purgantibus Choleram Nigram.

C Holeram nigram educantibus utimur in melancholicis, & scotomaticis, & furiosis, & ijs, q. * atrophia laborant, & qui se abscondunt, & epilepticis. Detur autumni tempore maxime.

De Epithymo.

Epithymu igitur nigram choleram educit inferius. Dandū ergo perfectis scrup. † iij, cum sapa uel oxymelite & sale modico. Conuenit autem passionibus ex uentositate natis, hypochondriacis, & quibus hepar grauitur, & dyspnoicis. Similiter purgat illud superfluum, quod nascitur super satyriam, sed debilius est.

De Polypodio.

Polypodium choleram nigram maxime educit, & phlegma. Dentur autem radicis mundatæ scrup. vij. * Elix ea in melicrato aquoso, uel Sole siccata da comedendas ante cibum. Purgat quoque mediocriter in uiscello gallinæ, uel ptisana cocta.

De Pulegio.

Pulegium quoq; educit choleram nigram: & tragoriganum, † & pantheminum, quod leuitate modo dicitur & alixon, et alipon. } Dentur autem de unoquoque scrup. vj. Melius autem dantur cum aceto, & sale modico & aqua, siccata & trita.

De lapide Armenio.

Armenius lapis nigram purgat choleram, & oë pingue & uiscosum. Ideoq; dat melancholicis, & elephantiosis, & similib. & phreneticis, & althmaticis. Dosis autem eius est scrup. iij, siue plus, siue minus.

De Centaurio Minore.

Centaurium minus choleram pinguisimam purgat, et mucillagines. Et ideo prodest spleneticis, et ischiadicis. Bibitur autem elixatura eius. Sumantur quidem centaurij scrup. vi, aqua cotyla una, et bulliat ad medietatem.

De purgantibus Phlegma.

P Hlegmagoga dant, q. phlegma purgant: quibus utendum est in frigidis habitudinibus, et ætaticis, et egrotantibus. tpe quidē hyemis, ut in paralyticis, apoplecticis, tumentibus. tumore * frigiditate, et qui multu & frequenter pingua phlegmata mingunt, et quib. phlegmata abundant in uentre et pectore, et stomacho, et mulieribus rheumatizantibus, et qui pingua excreant, et fastidiosis, et ischiadicis de mucillagine articularum factis, elephantiosis, maxime aut ijs, qui hydropē anasarca patiuntur.

De Colocynthide.

D Colocynthis phlegma purgat maximu, et choleram, et mucillagines. Vnde neruorū eorūq; passionum ē purgatiua. Dat igit utiliter oibus capitis passionibus, et orthopnoicis, et ischiadicis, et arthriticis, et ijs qui in renibus, et uesica diuturna affectionem habuerunt: est quoq; utilis alijs passionibus, q. sunt ex materia uix extirpabili et dura. Dant aut scrup. ij. de interioribus in melicrato cyathis, duobus, debilibus aut scrup. i. datur. Eligenda est aut alba et mollis interioris colocynthidis pulpa nā sicca et denigrata inutilis est. Terenda est aut et soluenda diligenter, et multoties cribranda. Et q. uti ea uolumus, cum melicrato diligenter soluatur: nā trita ante q. infundat, tenuissima uidetur, sed q. in melicrato infusa fuerit, tumescit ualde, ut nō facile, credat, q. cribrata fuerit: q. si sic bibitur, tumescunt eius partes recētes i uentre et stomacho, et maxime in intestinorū circulis, et reuolutio nibus propter mollitiē: quæ acres existentes natura et demordentes, intestina ulcerant, quibus infederint, et passiones neruorū inferunt, et strophos, et fortes torsiones. Vnde cū multa cautela cū melicrato oportet eam soluere. Quod si mitius purgare uolueris, colocynthidē desuper aperiri, et oë semen, pice, et solū pulposū absq; semine in ea relinque, et reple eā * elixatura, uel uino dulci, * sapa.

& ve-

† Al. drach.
† Al. quibus
clanculum
exhibere uo-
lumus.

* Hippocra-
tes.
† Al. quæ sa-
ne melanco-
liam auspicā
tur.

† Al. laxis œ-
dematis, quæ
fiunt in abdo-
mine, furen-
tibus, & he-
micranicis.

* Al. legendū
est.

† Al. xii.

* infunde.

† Parthenion
quod & leu-
canthem on
uocatur.

* Al. nephriti-
cis.

* laxo.

& veteri, & sic infundantur per diem & noctē: deinde colabis vinum cum pāno, & calefacies, & E
dabis bibendum. Optime quidem purgat ictericos, & habentes liuidas postulas in superficie.

De Tithymalo.

Tithymalus educit phlegma & cholerā nigram. Dant aut cymæ uirides in uasculo quodam ad
ignem deficcatae, & sic diligēter tritæ. Misceant aut earū scrup. ij. cū polēta & aqua, & sic bibatur,
nā sicca comæ eius debiliores sunt. Cū caricis aut tithymali radix ficcata in umbra reponatur: &
qñ ea uti uolueris, corticis ablati diligenter triti scrup. iij. immitte in vino dulci ueteri, & sic in-
fundi pmitte die & nocte: & p pānū colans calefacies modicū, dabis ad bibendū cū uino. optime
purgat. Succus aut tithymali dat à quibusdā cū caricis, uel cū polēta, stagones i. guttæ iij. aut, v,
sed multū ulcerant linguā, & q circa eā sunt, & uetri calorē inferūt maximū. Sed, si vis beneface-
re, in ficu matura, & recenti, supradicti lactis iij. guttas immitte, de lacte eiusdē ficulneæ secūdū ui-
res fumentis, & sic da ad comedendū. Et si uolueris seruare toto anno, poteris. Quacūq; hora de-
deris, facile purgat: sed tanquam de fortissimo cathartico obseruare, quoniam mirabiliter soluit.

De Isio.

Ision phlegma purgat, maxime cuius cortices sicca & infusa, ut prædictum est, in aliquo dul-
ci uino da scrup. vj. Bene purgat quantumcūq; uolueris, donec anum aqua non laueris: sed cum
panno lineo illum absterge: & quando tibi uidetur sufficienter purgasse, laua anum frigida aqua, F
& extrema manuum & pedum in aqua mitte, & restabit fluxus.

De Elaterio.

Elaterium purgat nimis phlegma, & choleram. Dabis autem obolos iij. cum lactis confestim
multū coryla vna. Sed eligendum est, quod uiride sit in colore, & leue, & non uetus.

De Cocco Cnidio.

* serofos. Coccus cnidius phlegma purgat & choleram mediocriter, sed magis * crudos et aquosos hu-
mores. est enim igneus & acutus. Dantur autem grana xxx. si vero leuius purgare uolueris, den-
tur grana xx. vel xv. Dentur autem sic: quod interius est ex granis, cum polenta teres, et uino, et
da ab bibendum: et postea modicum olei rosei uel melini sorbere facias, ne fauces exuras. Ideo-
que melius est ex eis cum melle cocto catapotia formare: quia aquosos humores magis purgat.
Inter aquosos purgantia est magis habendum.

De Agarico.

Agaricum purgat phlegma et choleram, sed mediocriter. Dabis 3. ij. cum melicrato uel oxy-
melite. Est autem caco stomachum: et quia leue est, superiora petit. Sit autem albißimum, et faci-
le, et non ualde lignosum, neque robustum. G

De Cnico.

Cnicus idest semen croci hortensis siue hortulani, purgat phlegma, sed non fortiter. Tritum
ad 3. ij. et in viscello gallinæ, uel prifana mistum, et colatum, sic bibitur. Quidam autem quod in-
terius est cnici accipiunt, et terunt cum amygdalis, et aniso, et melle: et catapotia formantes ser-
uant ictericis utilia quidem, sed leuiora.

De Lathyride.

Lathyrides i. cataputia, purgant phlegma magis. Dentur de maioribus grana xv. de minori-
bus xxx. et amplius purgari indigentibus: diligenter, ut mandant præcipe. Ijs uero qui multa e-
uacuatione non indigent, integra da bibenda, maxime, si patientes fuerint caco stomachi.

De Aristolochia.

Aristolochiæ rotundæ semen siccum, tritum 3. i. bibatur cum melicrato: phlegma purgat, et
choleram: est autem eustomacha.

De Linozostide.

Linozostis i. mercurialis, si elixetur, et sola folia comederis, sufficienter stercus expellit. G

De Cucumere Agrestis.

Cucumeris agrestis radix, obolis duobus cum melicrato bibita, educit phlegma sufficienter si-
ne molestia, et stomachum non evertit.

De Styrace.

† Al. ij. Styrax pinguis et flauus datur 3. i. cum terebinthina mensura æquali in catapotijs, et phleg-
ma satis educit. De Thymo.

† Al. drach. Thymi cymas cum floribus teres cum oxycrato, et sale modico, † {3. x. aut minus:} et expur-
gāt sine molestia satis phlegma et choleram.

De Cyclamino.

Cyclamini radices solutæ 3. iij. aut iij. secundum uirtutem, cum hydromelite bibitæ, purgant
phlegma et choleram, maxime autem per sudorem. Ideoque bibentem oportet iacere, et coo-
perire, et calefacere corpus, ut sudoris exitum adiuuet.

De Allio.

† Al. scordio. Allij drach. iij. solutæ, et cum hydromelite bibitæ, phlegma educunt. De Cha-

A

De Chamæpity.

Chamæpityos tritæ 3. ij. cū ficibus uel cū melle cocto sumptæ i catapotijs, educunt phlegma.

De Bdellio.

Bdellij arabici clari atque flauī. 3. iiij. solutæ cum hydromelite bibātur, & phlegma purgabūt. Proprium autem est oculis rheumatizantibus.

De Radicibus Oliuæ & Pyrethri.

Oliuæ radicem corticem. 3. i. cum vino vel aqua sumpta phlegma purgat. Similiter pyrethri radicem oboli viij. cum aqua & ligdos semine scrup. iiij.

De Galla.

Gallæ quoque grana xl. excoriata comeduntur, & similiter operantur.

De Hydragogis.

HYdragoga dicuntur quæ aquosos expurgant humores; quibus vtendum est in hydropicis, & mulieribus molestatis per longum tempus ab * aliquo fluxu, * rheumatizantibus.

B

De Squama Aeris.

Aeris squamæ. 3. i. sed in melicrato data, non solum aquosos humores, sed etiam phlegmaticos educit. Quædam uero prædictorum phlegma educunt aquosum, ut coccus enidius, & cnicus, & linozostis, & agrestis cucumeris radix, quæ hydropicis est utilissima.

De Euphorbio.

Euphorbium, phlegma educit, sed maxime aquosum, Acutissimum autem est nimis igneum, & cholericum, ideoq; colicis datur, & uentres frigidos habentibus: alios uero fortiter turbat, firimq; validam infert: sed admisce ei aliquod odoriferum semen. Dabis ex eo iiij. obolos cum melicrato: melius autem est cum melle cocto catapotia formare ex eo.

De Chamelæa.

Chamelæa cocta in mullam & bibita, aquosa magis expurgat: purgat quoq; phlegma & cholera. Mitte autem ex ea. 3. v. in duabus cotylis aquæ, & coque ad * quartam: in fine autem coctionis supermitte, mel mediocriter, & parum coque, & colans da in potum. Quidam uero erūt ualde chamelææ. 3. † i. cymarum absynthij duplum, & cum melle conficientes formant catapotia.

De Ammoniaco.

CAmmoniacy thymiana, mistas. 3. iiij. in melicrato bibe: aquam educunt. Quidam spleniticis illud dant cum acetofo melicrato.

De Sambuco.

Sambuci radices corticem succus bibitus. 3. ij. aquosum humorem educit.

De purgantibus Sanguinem.

Sanguinem uero purgant, porri capitati succus. i. eius quod dicitur aratillum: mercurialis quoque, albæ uiolæ, agrestis malua, & salua.

*Ratio Quorundam conficiendorum ac prius**De Opio.*

Opium sic fac. Mense Iulio papaueris uiridis folia teras per linteolum extorquens: semen ipsius papaueris uiridis teras, & ipso iure miscens coque ut spissum sit, & ad Solē siccabis: & serua: illud est opium.

De Omphacomelite.

Omphacomeli sic fac. Reci. botros mundos nō maturos nec acerbos, & repone in umbra, ut possint suæ humiditatis aliquantulum deponere: deinde exsicca, & mitte de ipso succo partes iiij. & mellis despumati partem unam, & mitte in uase fictili & gypseo cum calamo perforato, & suspende ad Solem per dies quadraginta. Valet ad crassas uentositates rheumatizantes, ad fastidiū,

D& debilitatem stomachi, flaccida corpora confirmat, & maxime quæ syncopim patiuntur.

Alia Confectio eiusdem.

Omphacomeli sic fac. Vuæ non maturæ succi partes ij. mellis partem, in uase duplici coque, donec densior liquor ipse fiat, & utere.

De Oesypi Ceroto.

Oesypi cerotum sic fac. Ceram, axungia sine sale, colophoniam, ius lanæ, uetus oleum, añ li. i. iuris foenugræ. unc. vi. adipis anserini & pullini, añ unc. i. coque oleū cū iure lanæ, & foenugræci, diligentissime, donec ad mēsurā olei veniat. Iterū pone ad focum, additis superscriptis speciebus.

De Iure de Lana.

Ius uero de lana sic fac. Lanam succidā in aquā multā pone ut molliatur, diebus sex: septima uero die coque, & ipsam pinguedinē desu p collige superscripto penso, & exinde cōfice cerotū.

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Mellis optime despumati libras xx. succi cydoniorum libras v. aquæ fontis libras xl. misce diligenter in uase fictili tenui & picato, reconde, & claude: & mitte ad Solē sub tecto diebus xlv. hoc est ex die calendarū Iulij usq; in iiij. idus Augusti. ita ut intra quinos dies uas conuertas, ut partes quæ quinq; diebus fuerunt superiores, fiant infimæ. Hoc genus poculi uino uetusto melius redditur, ut nescientes quid bibant, putent se optimum uinum bibisse.

De Ga-

* Al. albo.

* Al. rheumatica ulcera habentibus.

* Al. dimidiū.

† Al. ij.

De Gariophyllato.

Gariophyllatum ad catarrhum sic fac. Gariophyllos, zingiber & piper tere, adde uinū, & paucū mellis, & pone ad focum ut bene ferueat: deinde pone in cuppa lignea radicem apij, petroselinī, libystici, costi, feniculi: & super istas herbas in ipsa cuppa mitte gariophyllatum feruentem: & tandiu ibi sit, donec temperetur ut bibi possit: per dies tres, mane & sero hoc facias. E

De Chalcocecaumeno.

Chalcocecaumenō sic fac. Limaturā de cupro in ollā rudē mitte, adde acetū in ipsa olla gypsea de argylla: & mitte in foco, ut intus: & foris ipsa olla rubra sit quasi focus: tolle à foco, & mitte intus fusticulos paruos, & ipsam ollam ad Solē mitte usq; dū refrigeret: & illud est chalcocecaumenon.

De Amylo.

Amylum sic fac. Mitte frumentum mundum in aqua per noctes, & dies tres, & per singulos dies aquam renoua: postea in pila macera: adde aquam, & per linteum extorque in concha, & dimittas residere: & tunc ipsam aquam diligenter expurga, ut imum non moueas: quod remanet ad Solem sicca: & hoc est amyllum.

De Cerusa.

Cerusam sic fac. De plumbo fac tenues laminas, & mitte in uase operculato aceti modū medium, & super acetum mitte ipsas laminas plumbeas, ita ut acetum non contingant: tunc ipsum uas gypsa ut nullum spiraculum habeat: ibi maneat diebus xv. postea tolle laminas, & rade puluerem, quem ibi inueneris, & erit cerusa. F

De Aerugine campanæ.

Aeruginem campanæ sic fac. Laminas de cupro tenues facias, & sicut de plumbo diximus ad faciendam cerusam, facias, & habebis æruginem campanæ.

De Medulla Ceruina.

Medullam ceruinam albam sic fac. Frange os cerui, & tolle medullā, & dimitte manere in uino horis quatuor: de ipso uino tolle. & in aqua mitte, & manibus macera donec alba sit: fac tortellos inde, & repone, & utere. De Sapa.

Sapam sic fac. Musti de peculo. 3. xv. tolle, cydonia integrā viij, caricās xv, dactylos iij, anethi ramorum M. i, feniculi similiter, apij similiter: coque ad tertiam: & quando refrigeratum fuerit cola, & repone in uase fictili & picato.

De Careno.

Carenum sic fac. Musti dulcis modios xx, mellis vnc. x, cydonia partita xx, poma similiter, pulgij M. v, cannabis rad. M. i, cyperi M. iij, apij rad. & seminis M. i, scariolæ ramorum, & seminum, petroselinī ramorum & se. costi hortulani, radicum feniculi, radicum libystici, añ M. i: hæc omnia coque ad medium, & refrigeratum repone in uase picato. G

De Hydromelite.

Hydromeli sic fac. Musti dulcis modios x, balsamitæ sicce M. iij, cyperi rad. M. iij, petroselinī radi. feniculi radi. apij radi. libystici rad. ana M. iij, nuces pineas integras v, cydonia partita xij: coque ad medium, postea cola, & adde mellis costi modium i: commisce bene, & quando refrixerit, repone in uase fictili picato.

De Garo Cathartico.

Garum catharticū sic fac. Polypodij pul. lib. i, piperis al. gra. 50. diagridij unc. i, gariophyllorum cochlearium i: terens commisce cum melle, & repone in uase uitr. deinde accipe ad quodcunque uolueris cochlear i, vel ij. secundum uires: maxime humorem educit melancholicum.

De Lycio.

Lycium sic fac. Prunellas de caprifolio cellige mense Septembri, & tere, per linteumq; extorque, & succum eius ad Solem in concha sicca, & erit lycium. H

De Acacia.

Acaciā sic fac: Mense Septembri prunellas ex nigra spina tere, per linteum extorque, succūque eius in uase argenteo siccabis, & erit acacia.

De Flora.

Floram sic fac: Cerusam tritam cum oleo & cera modica coque in uase cupreo aut æreo; cataplasma ubi necesse est apponere, celeriter corium adducit.

De Ptisana.

Ptisanam sic fac. Mitte hordeum pinsitum in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteū extorque, cōdias de sale, butyro aut oleo, cum pipere & cinnamomo modico: repone & utere.

De Chalcidio.

Chalcidium sic fac. Aeris florem in aceto uehementissime subigito, sicca ad Solem, fac puluerē & utere.

De Opopanace.

Opopanacem sic fac. Herbam uirgultam, & radicem panacis, siue meu, tere: extorque succū eius, in Sole siccabis, erit opopanax.

De Om-

A

De Omphaco.

Omphacum sic fac. † { Acinos expressos } accipias, carnes ipsas, & nucleos in Sole siccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum. † Al. acidas o-
liuas.

De Diagridio.

Diagridium sic fac. Mente Augusti collige herbam tithymali, & eius radices pinse: ius ipsius, id est lac in uase argenteo mittas, ut coaguletur sic ad Solem diebus vndecim: & pro necessitate, quando opus fuerit, vtere.

De Aphronitro.

Aphronitrum sic fac. Nitri partes ij, & saponis j, distempera cum prima gutta saponarij: factisque trochiscis ad Solem pone.

De Polenta.

Polentam sic fac. Hordeum quando coeperit habere quasi lac, mitte in furno: & quando desiccatum fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De Elaterio.

Elaterium sic fac. Succum cucumerum agrestium non maturorum exprime, expressumque super plenum uas aquæ infunde, & quod supernatauerit collige, & ad Solem sicca.

De Resina frixa.

Resinam frixam sic fac. Rec. resinam pineam, in ollam missam durissime coque, & sic proba si est frixa: Gutta posita in marmore si infrigidata puluerizetur, tolle ab igne.

De Aqua ignita.

Aquam ignitam sic fac. Rec. salis lib. ij, sulfuris uiui, tartari, añ. unc. .ij. vinum forte, & fac. ad disciplinam aquæ rosatæ. † Al. iij.

De Hydrelæo.

Hydrelæon sic fac. Rec. partes ij. aquæ, & iij. olei.

De Hydromelite.

Hodromeli sic fac. Rec. partes ij. aquæ, & iij. mellis.

De Posca.

Poscam sic fac. Rec. aquæ partes ij, uini tres, & coquantur.

De Cephalæa.

SI quis cephalæam patitur, & unū de brachijs tumuerit, vel caput, & ex utraq; parte, seu sinistro oculo signū apparuerit ī modū lēticulæ, moriturus erit. Si uero ex nullo alio signo moriturus est, demus ei hæc antidota, eldra. i. uel philoniū, hierā picram, blancam. Et puluis fiat ex spica nardi, & squinantho, & ammoniaco, & succo tithymali virginalis & interioris: & opium, & semen papaueris. & flores centaurij addantur, ex nullo magis, sed æqualiter ex omnibus fiant: & diagridij unc. j. his oībus in puluerem redactis, dabis scrup. j. cū uino calido: & anethino ac rosaceo oleo p̄funde caput. Itē Eldræ potio cū uino calido tēperata & bibita, sine vnctione facta: dolorē capitis sedat. Item Theodoricon emperistō magnum, ad omne uitium capitis facit: hoc idem facit diaolibanum. *Ad dolorem capitis, & calorem.* Accipe cymas salicum, & in fortissimo aceto ad ij. partes decoque, & exinde caput & pedes foueas, & ex cymis caput fomenta. Itē galbanum chartæ impone, & pone in parte illa qua caput dolet, & prodest. Item sauinam tere cū albumine oui, & cū aceto fortiter distēpera, & emplastra fac super caput eius, et ibi dimitte iij. diebus, & ambo crura eius usq; ad genua mitte in aquam frigidam, & da ibi ei potum ad soluendum.

Ad febrem capitis, qua non permittit hominem dormire vel quiescere. Tolle capita papaueris sicca uel uiridia, & semen lactucæ, uiolas, & folia myrti, & pone ī cacabo aqua pleno, & coquā usque dū oēs herbæ dissoluantur: & ex decoctione ipsarum pedes & crura lauentur, & extergantur linteo fortiter, deinde ungantur oleo uiolato: & sic somnum præstabis, et dolorē et angustia auferes. *Potio ad dolorem capitis.* Foeniculum, rutam, libysticum, mel, piper, uinum, totum commistum ieiunus bibat. *Item ad somnum.* Succus papaueris agrestis cum farina hordei inunctus dat somnum. *Item ad dolorem capitis.* Folia hedere terrestres cum albumine oui in fronte ligata profunt. *Electuarium ad capitis & stomachi dolorem.* Rec. mastiches, anisi, foeniculi, polypodij, thuris, myrobalanorum indorum, croci, spodi, sandali albi et rubri, portulacæ seminis, diagridij, añ. 3. iij, zacaræ, amygdalæ, añ. unc. s. tragaganthi. 3. ij, cāphoræ scrup. j, musci scrup. s. uiolæ quantum de alijs oībus speciebus, tēpera cū syrupo uiolaceo. *Unguentū Laxatiuū, quod caput allenat, stomachum purgat, appetitum cōfortat, oculos clarificat.* Rec. succi apij unc. ij, foliorum rubi succi unc. iij, polypodij succi unc. iij, laureolæ succi unc. j, foeniculi succi unc. xij, mercurialis succi unc. xij, olei lib. ij, adipis gallinæ et uerris añ lib. v. refinæ unc. j, thuris, mastiches, añ. unc. s. casie fistulæ medullæ unc. ij. *Ad Tineam.*

Elleborum nigrum tritum cum uncto pone super totum caput. *Ad idem.* Ficatum porcinum crudum et calidum cataplasma diebus nouem, postea laua de aqua frigida, et sanabitur.

Ad Furfures.

Accipe semen urticarum, et trita parumper, pone in aceto per diē et noctem, et postea laua caput

A L T E R

caput de qua re uolueris, deinde vero de ipso aceto, ad ultimum aut de pura aqua: hoc fac bis vester. **E**
Ad idem. Coque cyclaminum in vino, & caput ablue: deinde coque saluiam in vino, & caput ablue:
 & super hoc puluerem nepitæ asperge super totum caput nocte, & mane iterum laua cum saluia.

Ad Capillos cadentes.

Apes quam plures in olla noua include, & ibi eas incende, & cum oleo tere, & exinde in caput mitte, & scarificatum perunge.

Ad Diuturnam Alopeciam: & renascentes capillos.

Pyrethrum tritum mistum cum felle vituli sepius perunges. Stercus etiam felis idem præstat cum aceto illinitum. Euphorbium cum oleo frequenter impositum idem mirabiliter operatur.

Ad idem. Caprarum sterces, & ungulas ipsarum combustas, & cum aceto solutas adhibe. *Ad idem.* Testudinem viuam super farmenta incende, & cinerem eius in cacabo nouo cum aluminis unc. iij, & medullæ ceruinæ totidem, cum vino coque, & alopeciâ inde frica. *Item ad uriones in capillis.* Accipe fel terræ, & fel bouinum, seu taurinum, & acetum, & pone in cucurbita de creta, facque fortiter feruere, & refrigerato, & colato, laua semel vel bis, deinde laua cum aqua calida si uis.

Ad idem, & ut capilli citius crescant. Olibanum cum stercore murium pari pondere tere cum **F** aceto & perunge, sed ante loca nitro frica. Idem facit git ustum cum aqua tritum & illinitum. *Item* lathyris trita, & cum oleo cocta, & illinita mirabiliter capillos augmentare facit. *Item* simum caprinum cõbure in testa, & tẽpera cum oleo, & raso capite inuncto spissos capillos præstat. Flos agrimonie tritus cum oleo & fricatus, nigros capillos facit. *Item ad capillos cadentes.* Agrimoniam tritam cum lacte caprino impone. *Ad idem.* Verbenam cum absinthio in lixiuio coque, & laua caput assidue. *Vt capilli nascantur ubi uolueris.* Panem hordeaceum & chartam cum sale æqualiter cõbure, & tere cum adipe uisino, & unge locum. *Vt capilli nascantur ubi vis.* Unge caput oleo myrtino, quod sic fit. Rec. flores myrti, & coque cum oleo communi, & eo colato pone recetes alios flores myrtinos, & stet sub diuo xl diebus: sic fit omne oleum, ut rosatum, &c. Itẽ corticem mediam de ulmo in aqua coque, & de ipsa aqua caput laua, deinde puluerem rutæ supera sperge. *Item ad capillos & pilos ut nascantur.* Pellem de capite vulpis calybitidis. i. tugurialis excoctam combure & lacertæ viridis corpus eiecto capite vno die aut nocte suspende, & postea coque in oleo simul cum puluere, & unge ubi uolueris. *Ad idem.* Et cortice capparis incenso cum melle inunge. Similiter ex puluere ranarum, & muris fimi cum pice liquida, & ex cinere quercus nouellæ unge sepius.

Ad Auferendum Pilos.

Ad pilos de facie vel alia parte corporis auferendos. Psilothri calcis viuæ lib. i. in vase fictili ad ignem, sine aqua per diem & noctem dimitte: in crastinum autem aquæ quantum sufficit infunde, & diu agita: postea adde lepnias pulueris j. auripigmenti unc. ij. Quando uero probare uolueris, an perfecte coctum sit, penna immissa & abstracta si depilatur, coctum est: tunc in balneo antequam laueris unge: post horam quando iam pili cadunt, de fursure absterge, & laua. *Vt pili ita ablatis nunquam renascantur.* Cicutæ semen, vespertilionis sanguinem, verbenæ succum commisce, ut multum spissentur, unge nocte prius ablatis pilis.

De Hemicrania.

Siquis hanc passionem habuerit, & nullum cibum sumere quærit, & dormire nequiverit: nau-seare iterum non valuerit, & nullum suspirium fecerit, & potestatem in lingua non habuerit ut debet sed hæsitauerit ut ictericus, ista signa mortem significant. Si vero nulla sint mortalia, dabis ei picram Galeni, & sal catharticum. Unguento thermantico seu calido unge caput eius. *Item* succo foliorum hedere cum oleo & aceto unge nares, & statim dolor sedatur. *Pilula ad Hemicraniam.* Recip. myrobalanorum citrinorum, Kebulorum, indorum, añ unc. s. croci orientalis, mastiches añ unc. ij. & scrup. ij, scammonie unc. j. s. aloes hepaticæ quantum pensat totum, tempe- **H** ra cum succo sceniculi, & da cuncti dormitum. *Ad idem, & ad quoslibet alios morbos.* Baccarum lauri cum folijs unc. j, bryoniæ unc. j, mastiches, unc. j, aloes unc. ij: tere & confice cum succo caulis, & fac inde pilulas, & da patienti post comestionem xj vel xij, secundum virtutem, cuncti dormitum. *Ad idem.* Herba quinquefolia in vino, aut in aceto trita perunge.

De Scotomia.

Qui villam iugiter circuit per gyrum, vel contra Solem respicit, seu in puteum, seu in quemlibet locum manum mittit ut inde aliquid attingat, & statim cadit & spumat, mortale est. Si autem nullum mortale sit signum, abrotanum da bibere, & in capite pone theodoricon emperiston, & hieram, & anacardinum theodoricon. *Item ad capitis vertiginem.* Balsamitam cum oleo tritam & expressam, cerebro & fronti tepidam ungendo appone.

Ad Caput fractum.

Aranea tela cum oleo & aceto, fracto capiti apposita, dolorem tollit & sanat.

De Epilepsia.

Qui ceciderit in hanc passionem, & contraxerit omnia membra in vnum, nõ tamen spumat, & postea libenter manet solus, & cum nemine propria voluntate loquitur, signa mortalia sunt.

Siquis

- A** Siquis lunaticus spumat, & oculos conuertit, & fremit, & mugit, & cadit, & membra contraxerit, & colorē similē croco habuerit, moriturus est: si autē hæc signa defunt, cū blāca, aut sancti Pauli antidoto, aut Eldræ cū scāmonia, ei subueniatur: Idē epilepsia nascitur ex trib. humorib. i. phlegmate, cholera rubra, & melācholia. Siquis eadēs fecerit spumā multā & albā, & stridet dentib. erit de phlegmate. Si verō qñ ceciderit claudit oculos quasi dormiat, & non projicit spumā, & cito refurgat, erit cholera. Si autē vultū nigrum habebit, & distorquebit os, & caput, & linguam, & manus strinxerit, & fecerit spumā paruā, & continebit se quasi ad mortē, de melancholia erit. Itē per vrinā nā potest cognosci, ex quo horū triū ager patiat, quia si fuerit alba & crassa, erit de phlegmate: si citrina & parū nigredinis habuerit, de cholera rubra: si alba & nigra & crassa, erit de melācholia: hoc potest probari in sequēti nocte sui calūs, vel præcedēti in vrinis. Patiētes autē melācholiæ causa vel phlegmatis sic curari possunt. In primis talē diætā accipiāt xv. dieb. vel xx. comedant carnē ouillā non pingue, coquinatā, & agnos paruos. De volatilib. comedant gallinas, gallos, anseres, anates, pullos colūbarū domesticos, phasianos. De olerib. porros coctos cū oleo, buglossum coquāt, natū, pastinacas coquinas, fēniculū, asparagos, ius cicerū cū oleo. De fructib. vero nullū, nec pisces. Bāt vinū subtile cū aqua. *Potio ad idē.* Rec. pēonia grana, saluiani, absinthiū, vrticā, marrubii: secundū æstimationē in aqua frigida tēperabis. *Item ad idē.* Lasa, i. assā fētidā, maluā, betonicā, abrotani, phu, cinnamomi, piperis albi, rhu pontici, euphorbij, salis, ficuū, opopanacis, saluiæ, origani, diagridij, scillæ, casia fistulæ, ammoniaci, mastiches, hyosciami, costi, rutæ, castorij, añ vn. i. s. sagapeni, mandragoræ, mercurialis, sampsiuci, thuris. añ vnc. iij. da ei cū aqua calida in modū auellanae. *Itē puluis ad caducos, & qui spumant, & paraliticos.* Rec. olibani, mastices, myrrhæ, sanguinis draconis, aspalathi, antimonij, equali pondere, opopanacis vnc. j. oliuē smaragdine, bdellij uarij, petræ de capite corui marini nigræ † unc. iij. crystalli, sadij, i. folia nucellæ, nascam. i. fungum quercinum, carbonēs sambuci, petræ sancti sepulchri, nascam uitis, † pannum blathē byzātiæ, nascam myrtinam, † crucem marinam, herbam occasionis, † cicerellum, fursura, matrissyluam, herbam hircinam, betonicam, maiorem maluam, marcoram, i. marrubium, baccarum, † malum styracis, ungulam ursinam, coriū uituli marini, fel & ficatū ursinū, fel & ficatū corui, fel & ficatū erinaei, cingulū de corio capreoli, os de corde cerui, sulfur, pallam maris, radicē de carduo albo, añ. 3. ij. puluere fac & da cū aqua frigida. *Ad idē.* Oua coruorum comesta profunt, expertū est. Qui perdit loquelam culpa epilepsie, succum rutæ agrestis naribus iniicies: hoc sepe facto eam recuperabit. *Unguentū ad idē.* Cētumneruiam, uiolam, brancam ursinam, allium, farfaram, apium risus, batrachion, linguam caninam, lilymbrium, fēniculū, lybisticum, aquilegiā, equaliter, herbā fœtidam plusquam de alijs: his omnibus pinctis cum axungia scrofe recentis, & in axungia ualde coctis, exprime fortiter per pannum in aqua frigida, & quod supercoagulauerit collige, & reponē, & utere. Infirmus autem secludatur dieb. xxx: prius tñ accepta potione, quæ optime purgat, capite raso, & bene calefacto, mane totum caput hoc unguento, & totum collum in circuitu unge, & sero similiter eunti dormitū, et hoc xxx dieb. factō, Rec. castorium, et olibanum, et antimonium, equali pondere, et pulueriza, et distempera cum fēniculi succo, et da ad bibendum mane ieiuno, et sero eunti dormitū, et per xxx dies, et custodi a cibis contrarijs. *Item probatum unguentum epilepsie.* Rec. linguam caninam, brancam lupinam, plantaginē de aqua sulfurea, lilymbriū, fēniculū, lybisticum, centrum galli, uiolam, saluiam: hæc omnia æquali pōdere cū recenti axungia scrofae in aqua decoque, et cola fortiter, et quod supernatauerit in frigidatū, collige. Et qñ operari uolueris, cathartico patientem purga, prout res postulare uidetur: deinde abrafo capite abundanter inunge, habens idem supra caput et circum amplam testam calefactam ut affatim calorē ministrare possit: hoc per triduū, uel quantū opus fuerit fac. Et aquā aliquantulū mellitā, et calidam bibat. Antimonū, castoriū, olibanū, linguæ caninæ radicē, fēniculi radicē, equali pondere, et puluerizatis utatur in supradicta aqua, uel eius succo expresso. *Itē ad idē.* Fac bullire centumneruiam. i. barbaram syluanam in ix. phialis uini, ut redeat ad tertiam: da phialam j. per dies nouem.

De Apoplexia.

Qui ceciderit in apoplexiam, et de multis rebus desiderat sibi cibum afferri et potum et statim quando uidet hæc abominatur, siue masculus fuerit, siue fœmina, mortem sibi imminere significat: qui autem non habuerit hæc signa, curari poterit cum supradictis antidotis et unguentis.

De Phrenitide.

Qui ex phrenitide multum alienatur, phlebotometur de media uena frontis, quantum oui testa capere potest. Si perdidit loquelam, sternutamento utatur, quod conficitur ex cōditi herba. Si autem præ nimia angustia dormire nequirit, crura et pedes lauentur ex decoctione uiolarū, et rosarum, et semine lactuce, et myrti et sic colatis linteis, ungatur oleo uiolato: et si non alienatur, et desiderat balneum, sine aliquo timore detur. Si autem hoc totum non profuerit, radatur totum caput, et ex calido pulmone pecoris obuoluitur totum caput, et maneat ibi per totam noctem, et super folijs cucurbitæ: et totus stomachus similiter obuoluitur de folijs: et matutina hora præ nimio foetore auferantur. De cibis, utatur cucurbitis et portulacis conditis cum paucō oleo, et aceto,

† Al. drac. vij.
† Al. carnem.
† Al. cucurbitā
† Al. canosola. i. polium.
† Al. malum terræ. i. cyclaminum.

& aceto, & comedat far, ptisanam: de pomis autem mala granata, & mala syria, & pira. *Item ad Epiphenitum.* Succus hederæ in naribus infusus, & ruta mista cum aceto, cerebroque superposita, nimis adiuuat. *Item ad somnum.* Semen hyoscyami fortiter tere, & cum lacte mulieris, & oleo violato, vel rosato tempera, & tempora & frontem inunge.

De Melancholia.

Qui melancholiam patitur, si semper vomit, & fastidium patitur, & nihil de cibo & potu accipere potest, tamen hoc tantillum quod sumit non proficit ei & Solis vel ignis ardorem nequit sustinere: & dormire non potest, tamen quando dormit supinus tacet: & nunquam firmiter dormit: & post dormitionem pigritia in eo sentitur: & ambo labia viridia sunt: moriturus est. *Item si multum sitit, & lateris patitur dolorem ex utraque parte, talis est ei curatio.* Calami, nardi, casia fistula, euphorbij, costi, an drac. ij, esula drac. iij. hæc omnia in puluerem redige, & cum vino bibat ieiunus valde diluculo, & tunc ieiunet ad horam nonam. *Item ad idem potio.* Ireos tunsam & cribratum misum in vino ieiunus bibat mane. *Aliud catharticum.* Tartarum, & farinam tritici mitte in vino infuso, alia die fac inde pilulas, & dabis ad manducandum ieiuno. *Item ad idem medicamentum purgatorium melancholice quod hunc humorum proprie purgat, & liberat corpus.* Recipe anisi vnc. j. petroselinii vnc. iij, epithymi drac. iij, mel quod sufficit: dabis cum aqua, vel cum vino.

De Lethargo.

Qui in lethargum ceciderit, & libenter est solitarius, & multum comederit, & eo quod amplius desiderauerit, & loquitur quod non decet, & iugiter salivam suam foras mittit, moriturus est, maxime si sudor frigidus in facie & ceruice fuerit. Si vero talia signa defuerint, ita curabis. Ante diem tertium nihil est adhibendum: iacere debet in loco luminoso: frequenter pulsando, nomen eius vocetur. Quod si præualeat plurimum ei somnus, vngenda sunt ex oleo dulci & calido eius præcordia, & lana munda & calida fascianda: cibo autem dato, fricentur illius manus & pedes. Quod si iterum dormuerit, mulsam accipiat, & clysteria injiciant, & caput pressius tundatur: ferula incensæ fumus eius naribus apponendus est, sicut et lucernæ extinctæ odor olfaciendus est. Sic ruta in aceto trita eius naribus adhibenda est. Silybrium in aceto tritum infundimus in capite, aut testudinis sanguinem in fronte illinimus. Ptarmico cerebrum mundare conuenit: alij sanguisugam fronti & temporibus adhibent. Ex cornu ceruino & galbano fieri fumum eius naribus valde approbamus.

Ad oculorum Vicia.

Super panem hordei calidum & per medium scissum puluerem carui asperges, & ante oculos patientis tenebris. *Ad sanguinem & vulnus oculorum.* Primum tere pinguedinem, & postea adde farinam millii, & distempera cum uino in modum unguenti, & linteolo superposito, cui opus fuerit impone. *Item tolle crocum orientale, & lycium, & succum ocymi, & lac femine maris nutrientis, & dactylorum carnes: omnia tere fortiter, & cum aqua rosata vel cum succo ipso & lacte distempera in modum unguenti, & super oculos pone.* *Item ad oculos sanguinolentos.* Tolle pullum columbinum, & sub ala incide, & sanguinem qui inde exierit in oculos infunde, probatum est. *Ad lachrymas oculorum.* Tolle rapas sylvestres, & tere fortiter, & cum aqua rosacea distempera, & super oculos pone, probatum est. *Ad lippitudinem oculorum.* Atramentum, mel albumen oui æqualiter teres, & oculis superpone, mane & sero lacte mulieris inunges. *Item ad lachrymas oculorum.* Rutæ succum & mel comisce, & oculos unge, certum est. *Item ad sanguinem & dolorem oculorum.* Aloen & opium tempera cum lacte mulieris quæ nutrit masculum. *Item ad tumorem, & caliginem, & sanguinem.* Verbenam cum oui albumine tere, & tritam impone, optimum est. Itē cynoglossi succus in oculis immixtus, & herba trita & superposita oculis, mire prodest. *Item ad caliginem oculorum.* Rorem qui cadit in matutino, & succum rutæ collige in vnum, & in oculis mitte. *Ad pannum oculorum.* Pulvis olibani cum melle & aceto ac stercore maiorum murium mistus, atque inunctus, caput denudatum capilli uestit: & pannum oculorum diluit: dysenterie obstitit cum aqua sumptus occasio ne frigoris: lumen amissum puluerizatus & injectus restaurat. *Item ad pannum & sanguinem oculorum.* Membranam oliuæ fortiter tere, & misce cum albumine oui, & pone super oculos, multum valet. *Ad vngulam oculorum.* Tolle anguillam viuam, & extrahere inde sanguinem, & mitte in oculum, multum valet. *Item ad idem.* Accipe nitrum, & mitte per ix dies in ignem: & postea fac tenuissimum puluerem, & mitte in oculum expertum. *Item ad sanguinem oculorum.* Rec. succum apij, & albumen oui, misce simul, & mitte in oculum fero eunti dormitum, probatum est. *Ad idem.* Rec. salicem siccum, cōbure fortiter in ignem, postea fac tenuissimum puluerem, mitte in oculum eunti dormitum; probatum est. *Aliud ad pruritum & pinguem pituitam.* Succum uel folia apij misce cum bono uino & dimitte per unum diem, postea unge oculos, uel laua, mire prodest. *Ad albuginem oculorum.* Succus agiolæ, foeniculi, instillatus eunti dormitum, multum valet. Stercus albi tantu lacertæ cum uino temperatum idem facit. Itē succus heredæ terraneæ in nare eiusdem partis oculi, in quo fuerit albugo, immixtus, capite uehementer reflexo manente, albuginem ejcit. *Item ad clarificandum visum.* Fel uulturis cum stercore humano mistum, & uino bene colatum, & oculis immixtum mire facit. Fel arietinum immixtum hoc idem facit. *Pilula ad visum experta.* Rec. squinanthi, spicæ, xylocasie, xylobalsami, carpobalsami,

A fami, agarici, asari, rosæ, violæ, epithymi, absinthij, colocinthidis, terebinthinæ, cinnamomi, croci orientalis, stœchados, mastiches, ana drach. j. diagridij drach. iij. aloes hepatici vnc. v. tempera cū succo absinthij, & fac pilulas.

Ad aurium vitia.

Ad aurem percussam, vel vulneratam. Calidi panis interiora cū melle tere: & frequenter pone. Item ad aurium dolorem. Tolle cēpas, & tere fortiter, & adde cyminum, & mitte in trixorio, & fac in modum cataplasmati, & tepidum pone super aurem. Item ad auditum. Micam panis hordeacei impone calidam. Ad aurium dolorem. Succum mentæ tepidum infunde. Item ad aurium dolorem. Rutę cymam, & cyminum tēpera cum lacte mulieris, misce & cola: & succus inde extractus tepidus auribus instillatus valet. Item ad aurium dolorem, ventositatē, & surditatem. Cēpulam albam, & allium, simul tere, & exprime inde succum, & auribus instilla: Item tolle malum terraneum, & caua, & immisso oleo coque, & in auribus instilla: idem præstat. Item ad dururnos sonitus. Euphorbium cum oleo cyprino tritū, & calefactū in aure missum, singulare præsidium est. Item ad dolorem calidum, & tumorem. Succus cucurbitæ cum oleo rosaceo calefactus, & immissus sanat. Itē lycium, & opium lacti mulieris admistū, & auribus immisum nimios dolores mitigat, si tamen opium vetus fuerit. Item oua formicarum tere, & per linteum cola, & ad de polygoni succum, & auribus infunde: vetustissimum emendat surdum. Si vulnus in auribus, fuerit, aut auditus grauetur. Vrinam puerilem tepidam infunde: humorem deficcet, & celeriter sanat. Item hederæ succum cum vino mistum infunde.

De fluxu sanguinis narium.

Ad narium sanguinis fluxū. Testas ouorū, & maxillas caneri, & sanguinē draconis, & ster-
cus bouinum siccum, & parum de psilothro vngueto sicco, quod remanet in vase in quo
conficitur: hæc omnia tere, & in puluerem redige: & quantū tres digiti leuare possunt, vel quan-
tumcunque pōt cū nare, vnde sanguis fluit, leuare, attrahat, & liberabitur. Hic puluis cum aqua
frigida temperatus, in mane & sero potatus cum prædicta mensura, scilicet trium digitorū, curat
fluxus mulierum dysentericos, & hæmoptoicos. Item ad idem. Gypsum cum aceto forti, aut ar-
gillam, fronti vel temporibus illine, & testiculos in aceto forti patiens teneat. Itē lumbricos terre-
stres cum thure, & tenui albumine oui contere, & fronti, & naribus impone. Item bombacem ali-
quantulum vstum, & vino, & oleo infusum, in nare, de qua sanguis exit, mitte, eamque exinde op-
pila, Itē herba sanguinariā pinsita, & naribus imposita sanguinem sistit. Puluis vrticæ cōbustæ na-
ribus insufflatus idem facit. Itē vitellus oui affatus, & durus naribus immisus sanguinem stringit.

De fetore narium.

Ad nares, male olentes. Rutæ semen, absinthii semen, vel pyrethri accipe: fac puluerem, & in
naribus pone.

Ad polypos naris.

Recipe aluminis scissi, myrrhæ, sandaracæ, ana drach. iij. æris vsti, gallæ, ana drach. j. diligen-
ter tere: & calamo insuffla, prælotis tamen naribus bono vino: & bene valebit. Emplastrum Le-
neadi diapipereon, solutum cum succo mali granati acidi idem præstat.

Ad vitia oris.

Si quis vlcerationem oris patitur intrinsecam, tolle oculum lucidum i. lycium, & cū aqua ro-
sea distempera, & in ore tenere facias: & sanabitur. Si ex rheumate tamen fuerit, abrotanū tri-
tum, & cum melle mistum in ore clauso teneatur, & phlegma fluere sinatur. Singulare auxilium
hoc est, & ad dolorem dentiū valet. Ad fetorem oris. Folia* fragi manduca, pulegiū, et serpyll-
um simul: & quando perrexeris dormitū, aceto bono laua. Si anhelitus olet, quando perrexeris,
dormitum aceti boni cyathum i. per partes bibe. Vnguentum ad vitium oris, vel vulnus. Ius de
D chelidonio pleno ouo, mel pleno ouo, piperis grana 5 i. coque ad medietatem, & vtaris. Ad lin-
gua vulnus. Arundinem in melle missam, & coctam pone: mirifice sanat.

De dentium vitijs.

Nasturtij succus auribus infusus dentium dolorem mitigat. Sotira, & Eucharistum, potata
dolorem dentium sedant, et placant. Item tithymali radicem coque in vino ad medietatē,
et bis per mensem os lauetur, et dentes nunquā dolebunt. Item ad idem. Rec. Radicem vrticarum
et coque in aceto: acetum tene in ore, de radicibus uero emplastrum facias super maxillas dolen-
tes. Ad idem. Tolle membranam radicis thapsiæ, & coque in aceto, et ablue dentes, prius tamen,
scarificatos, ut sanguis inde exeat: hoc etiam commotos dentes confirmat. Item rasuras corticū
oui* tene de foris, et cū aceto forti decoque, et tepidum in ore tene. Ad idem. Chamædryos cū
aceto forti tege, et longe in ore tene statim dolor deficiet. Item hederæ radicem in uino coque,
et in ore tene radicem, et uinum, multum prodest. Item quinquefolium cum radicibus in aceto,
aut vino coctum ieiunus in ore tene. Item uinum cū pipere miscebis, et parū bullies ad focum, et
tepidum in ore tenebis, Item succus allij cū pipere triti, in aure alterius partis missus prodest. Vel
sal combustum super dentem positum perfecte idem operatur. Item puluis olibani cum staphide
agria tritus prodest dentibus, et linguam expeditam reddit. Item Rec. 33. grana piperis, et tere

Spuri.

Dst for-

fortiter, cum forti vino bulliant: & teneas in ore, & reicias, & iterum bis vel ter, aut amplius sumas, donec dolor cesset. Cortex pyrethri bene tritus, & super dentes positus pdest: pulvis eius idem operatur. Hoc idem facit vena incisa, quæ retro est in media aure, vel alia ligata inter pollicem, & indicem contrariæ partis. *Ad maxillas tumidas, & ad dolorem dentium.* Bullire fac thymalum in aqua & cola: herbâ fascia leuando, & ponendo in gingiua. *Ad dentes continendo.* Corticem pyrethri incende: & holum armenicum, & mastichen, misce: & facto puluere unge gingiuas. Idem faciunt piperis grana, 33. calx. cū melle prius mista, & postea affata, & galla, & mastiche, & balauftia: omnia æqualiter pulueriza, & unge gingiuas. *Ad vuluam destillantem, & fauces tumentes.* Succo absinthij sufficienti laua. Item sinapi in aceto gargarizatum cum melle multum iuuat.

† Al. piri.

Contra vitia faciei.

Ad impetiginosam faciem & rubram. Rec. succū cardūcelli albi, & morgellinæ, statundem de olibano, & melle, & absinthio, & cerusa: & his cōmixtis unge: & laua faciē cum mica panis in aqua infusa: deinde teneras cymas rubi cū melle Luna decrefcente confice: postea inunge cerusam nouies ablutā: deinde cōmisce oleum, psimythiū i. cerusam, & olibanum. *Ad lentigines.* Rec. opum, & pone in aceto, donec testa maceretur: & accipe sinapi, & pulueriza, & cū ouo cōfice: & unge faciē cūti dormitum: postea laua cum farina hordei. *Ad idem.* Succus bryoniæ, & cucumeris agrestis, añ vnc. i. gummi hederæ unc. s. accipe: & faciē laua superiori modo: & si intumerit facies, cum succo strychni i. solani, & albumine oui laua. *Item ad impetiginē.* Rec. radicē plātaginis, & sal, & acetū fortissimū, tere fortiter, & de illo aceto distēpera, & laua. Item radix minoris lapathi in aceto cocta, & super impetiginē fricata liberat. Itē hiera logodiō, & hiera Rufi, facit in initio impetiginē habētibz, & varijs alphis. *Unguentum ad impetiginem.* Lacertā uiuā, & vitē albā pone in oleo, & coq; ad tertiā: & colato oleo, adhibeat cera purissima. probatum est. *Ad idē.* Rec. olei libram i. olibani, cozi libri, pegulæ, sulfuris, saponis, lycij auripigmenti, ceræ, añ librā mediam.

De Morpheæ curatione.

Trochisci ad morpheam albā vel nigrā. Rec. ellebori albi, piperis logi, careos. i. carui, halcyonii, i. spumæ maris sulfuris vivi, calami aromatici, andrachnes i. portulacæ, sandrachæ: omnia æquali pondere tere, & fac trochiscos cum aceto, & utere. *Ad maculas albas, uel nigras.* Qua trita, & cretam, lithargyrum, & cerusam, ex aquo cū aceto, & oleo rosato confice. & loca prius cum linteo perfricata usq; ad ruborem perunge. probatum est. *Ad maculas rubras.* Cum melle, & absinthio inunge faciē m. Item aloë trita cum melle inuncta faciē iuuat.

Ad rugas de facie tollendas, & omnem agritudinem depellendum.

Cucumeris agrestis radices siccas tere, & secernes, misce cū aqua: & faciē laua: hinc alia aqua frigida laua faciē: q̄ si p̄ tridū feceris, mirum effectū videbis. *Unguentū ad morpheā.* Recipe staphidos agriæ, sulfuris, lithargyri: fac puluerē, & vade ad balneū, & laua te: & post q̄ lotus fueris, laua te cū aceto, & unge supradictō vnguento: & post tridū iterum laua te. *Aliud ad morpheam albā, & nigrā, & serpiginem.* Rec. succi mali terranei i. cyclaminis, uel panis porcini, succi hyari, succi dracontæ, vitlicæ succi, saponis, sanguinis draconis, & aliquatū capitelli: frica fortiter sicut vnguento, & unge vbi opus fuerit. *Ad scrophulas.* Rec. radicis raphani agrestis rotulas ix. et rantū de eadē radice, ut rantū succi possit exprimi, q̄ sit ad mensurā triū digitorū in ampulla uitrea: et da ut bibat in die Martis Luna crescente, et in die Iouis Luna deficiente: et scrofas sup̄ scrophulas pone. *Et tota facies sit candida.* De sanguine tauri faciē linias: maculas de facie tollit, et limpidā reddit. *Item ad idem.* Aphronitru, lithargyru, picē rusā, olibanū, cimoliā, raphanū: cū aqua pluuiali cōfice, et faciē linias. *Et totum corpus hilaris fiat coloris.* Vini veteris facē cum oleo tere, et totū corpus perunge. *Ad faciē clarificandam.* Rec. crytalli, amenti dulcis et salis, dentalis et antalis, coralli albi, et rubri, umbilici marini, nitri, salis gemmæ, sarcocollæ, añ unc. cerusam circa oīa supradicta cōtere: vbi ergo cutem laueris, distēpera paululū de p̄dicto puluere in manu tua, et inde t̄ge cutem. *Item ad idem.* Olibani, † ceræ virginis, cornu ceruini, lithargyri, cerusæ, anadrach. iij. terebinthinæ H scrup. iij. confice, et utere. *Et facies albescat, & mollescat.* Cerusam, et cerā albā teras ualde cum rosco, et unge. Theodoricon pemeiston male coloratis, Anacardinum pallidis ualde facit.

† Al. olei.

De passionibus gula.

Potio ad scrophulas. Rec. ellebori nigri, mali terranei, herbæ mauræ i. trifolij, matrislylæ, caudæ lupinæ: has bene ablutas fortiter p̄fuso, et ad tertiā decoque: et patienti de tertio i tertium diem dabis. *Item ad idem.* Rec. radicem spathulæ, et radicem herbæ mauræ, et testiculos agni, et nouies ablue, et tere, et in uase pleno aquæ ad cœlum librum suspende nocte una, et singulis diebus bibe. Et frondes tritas herbæ mauræ in patientibus locis fascia, et dimittatur una nocte. *Item ad idem.* Rec. sterus porcinum, et fac puluerē ex eo, et laua prius ulcus de fortissimo aceto, vel uino: et postea imple de puluere illo, donec sanetur, expertum est. *Ad idem.* Fabæ lupinæ radices uno nouies lauentur, et aqua in diuersa proiciatur loca: quarum radicū una pars teratur, medio critet; alia pars dimittatur integra: et ix. grana piperis integra, et cinnamomi i regi scrup. ii. et n.ellis unc. ii. imponantur in olla cū uini cyathis ix. quæ omnia bulliant ad tertiā: et sic tribus die-

A diebus detur infirmo ad bibendum Luna deficere. *Ad idem.* Recipe brusci radices, aspatagi radices, feniculi, & violę radices, cymas oliuę, cortices figi, pauli radicū acori, cortices vlini, flores stigmadis, rosę agrestis, vel rosę caninę: quę omnia lauent nouies in aqua: & cōcoquāt in vino vsq; ad terciā: & postea misceat paululū mellis, & piperis, & ita bibat. Itē vitis albę radicē tritā cū axūgia superpone frequēter. *Ad idem.* Succus capparis, & succus fumiterę misti, & bibiti valde psūt.

Ad glandulas.

Obuli cataplasma impone, & glandulas deficere certum est. Item folia persici cum sale tere, & superpone, mirifice profunt. Sed si fuerint dure in se glandulę, simum caprinum tere cū aceto, & in panno inuolue, & superpone. *Item ad scrofulas.* Tolle lacertam viuā, & mitte in olla rudī olei libram vnā, & ibi se decoquat: penitus aquam non tangat: postea unge mane, & sero, vel decies in die. *Item potio ad idem.* Enulę radices, gladioli, aphodeli, folia lauri, omnia coque in vini fortis phyalis nouem, quousque ad terciā redeat dabis Luna deficiente.

Contra vitia palati, & gutturis.

Diamoron de rubis, quod facit ad omnes causas palati, & gutturis: vnam subleuat cadentem, & humorosam desiccāt. Rec. succi mororum rubi libras duas, mellis libram vnā, sapa libram vnā; quod conficitur sic: Succū cū melle, & sapa in vase eneo stagnato ad leues prunas decoque, & ad perfectā decoctionē seruefacere desine: quando uero coctum fuerit scies, quia posita de eo gutta super marmore, si se retinuerit, vt mel bene coctum est: tunc in vase stagnato reconde, & vsui reserua: quād opus fuerit, ex eo palatum, & vulam unge, aut ad gargarizandū dabis. *Aliud ad idem, & ad vulnera faucium alba, vel nigra.* Rec. balauftij, succi corticis granati sicci, amborum, ana drach. iij. a luminis scissi, mastiches, ana drach. i. tera, & in puluerem redige, & cum decoctione croci collige: & quando opus fuerit, locis dolentibus inunge.

Ad vocem clarificandam electuarium.

Recipe cymini alli vnc. ij. seminis sinapis, piperis, ana drach. xv. calaminthes, pyrethri, cinnamomi, ana vnc. i. mellis quod sufficit.

Ad tussim veterem, & nouam.

Sotira magna cum uino detur eunti dormitum. Simili modo Eucharistum datur cum sotira mistum tussientibus. Vtile ēt est diabutyrum pectori, & tussientibus. Idem facit diacalaminthes. *Item ad raucedinem.* Apij seminis, cymini syriaci, seminis feniculi, seminis anethi, seminis pulegij, ana cochleare i. in puluerem redige: & cum fœnigraci succo da ad bibendum per triduum. **C**res est nimis salubris. *Pilula ad tussim probata.* Rec. styracis drach. i. opij, galbani, sulfuris uiui, rebinthinę, añ 3. ii. piperis nigri 3. xv. tēpera cum succo apij, & da eunti dormitum aut iii. aut v.

De praeordiorum passionibus.

Quibuscumque color rubeus apparet in facie: & aliquñ post hoc in pallorē cōuertitur: & tunc vadit dolor inter scapulas, vel tibias, & tussit: & quod proijcit ab ore, saporem salis habet: & memoriam non habet: & vñ esse aspera, quę videt: hunc deuira, quia moriturus est. Si minus ita curabis: diaprassu utile est, diatreos vitij pectoris, sic diacalaminthes, aut clymax i. aristo. uel uitis alba, & diaolibanum catarrho, & tussi. *Electuarium expertum ad uitium pulmonis, & ad omne rheuma descendens a capite ad thoracem, & qui sanguinem expuunt, & ad raucedinē vocis, & qui male ructant ab ardore stomachi, & symanchem quę in faucem rumpit, & stranguriam quę ex phlegmate fit, curat.* Rec. spicę nardi, anisi, cinnamomi, tragacanthę, gōph tē i. styracis, hyssopi, petroselinii, piperis albi, gariophyllorū, seminis feniculi, dactyli, carui, rhu pōtici, añ unc. i. mellis qđ sufficit: da mane & sero. *Item aliud probatū ad uitium pulmonis, & omnem tussim.* Rec. raphani, pyrethri, enulę, elenii, iridis illyricę, piperis, añ unc. i. dabis mane, & sero. *Electuariū dianthu, quod optime facit cōtra cardiacos, phthisicos, hepaticos: cōfortat illos, qui sunt debiles natura, & ex longa infirmitate curat.* Absinthij florū libras duas, & frondis eius librā unā, sandali rubri, & albi añ libram unā, gariophyllorū, spicę galagę, añ unc. s. piperis lōgi, 3. iij. mastices, 3. ii. liquiritię libram vnā, succi eius unc. i. sacchari librā vnā, rosę unc. iij. mel qđ sufficit. *Diapenidion magnum quod facit asthmaticis, arthriticis, sicce tussientibus: vocem perditam ex calore perfecte reparat: phthisicis, peripneumonicis, & pleuriticis subuenit.* Rec. penidiarū 3. c. pinearū, amygdalarū purgatarū, seminis papaueris albi, oīum triū 3. xxx. cinnamomi, gariophyllorū, zingiberis, succi liquiritię, tragagan. gūmi ara. amyli, seminis citruli, melonis, cucumeris, cucurbitarū purgatarū, añ 3. xi. camphorę scrup. iij. syrupi uiolati, qđ sufficit. Conficitur sic, penidię cum syrupo, lento igne aliquantulum bulliant, & inde puluis terendorum temperetur: detur mane, & sero cum tepida. *Diapenidion minus, faciens ad vulnera, quę intrinsecus sunt maturanda: omnes putredines expurgat, & cōstipata pectora mollit.* Rec. zingiberis, tragacanthę, pinearū purgatarū, amygdalarū, anisi, seminis citruli, melonis, cucurbitę, papaueris, oīniū nouem, añ 3. xii. spicę, croci, añ 3. vi. mellis ros. qđ sufficit: detur mane, & sero cum tepida. *Epithema ad tumorem, vel dolorem, vel inflammationem Hepatis.* Rec. rosarū, triū sandalorū, farinę hordei, æquale pōdus: tēpera cū succo solani, & cum aqua frigida. *Tryphera magna, quę facit ad dolorem stomachi ex frigidityte, sic vt quando accepta fuerit, sta-*

Spurg.

Ds 2 tim

im patientem ad sudorē prouocet: phreneticis, & mulieribus quæ ex melancholia de matrice insomnia patiuntur suauiter somnum præstat. Rheumaticis, & qui faciunt ventrem cū sanguine, vtilissima est ascaridas, & lumbricos educit: & menstrua prouocat cum mulsā data. Rec. opij vnc. ij, cinnamomi, gariophyllorū, galagē, spicē, zingiberis, costi, styracis, calami aromatici, cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ, celticę, rosę, piperis, anisi, apii, petroselinī, feniculi macedonici, dauci, hyoscyami, ocymi seminis, oīum xxv. añ vnc. i. mellis qđ sufficit. *Ad infusionem.* Rec. squamam ferri, et tere, et misce cū melle, et cū succo mentę sanicenę, idest herbę sanctę marie, et succo abrotani, et pastillato, mitte in testa posita super caueā terrę: et sic coq; donec siccetur multū, et reserua: quādo opus est accipe cochlearium vñū puluerizatū vsq; ad dies nouē, et bibe post acceptiōem: vel misce in vase vini puluerem, et quassatū bibat. similiter probatū est. *Triasandali expertum ad dolorem hepatis ex calore, ictericorum colorem emendat potētes, & omnem calorem intraneorum vstatum extirpat, & sitim intolerabilem temperat.* Rec. diagridii in cytoniis cocti 3. xxvii. zaccarę, spodii, rosarum babilonicaum, añ 3. ix. sandali albi, rubri, et citrini, succi liquiritię, seminū portulacę, oīum, añ 3. iv. rhabarbari, croci orientalis, aniborū añ 3. iiii. cāphorę 3. i. et serup. i. sirupi Galeni qđ sufficit: dosis eius 3. iiii. cū tepida. *Ad ictericos.* Accipe virgā, quę sit de ere, et intinctā in forti aceto pone in oculis. Itidē facies de succo pomorū granatorū amarorū. *Ad idem.* Rosmarinus coquatur in vino optimo, et decoctione eius in frigidata, nocte et die vtatur. *Electuarium diaprassii siue sancti Petri, quod valet ad causas pectoris, & ad febres ex his natas, & ad tussim maxime prodest.* Rec. hyssopi, terpylli, fenigræci, anisi, añ 3. ij. iridis illyricę 3. iiii, origani, pulegij, calaminthes, scyllæ, prassii sylvestris, & domestici, añ 3. iiii. herbæ virides concoquantur in quindecim sextariis aquæ, vt ad tertiam redeant: piassantur, & exprimantur fortiter: ius aquæ decoctionis misceatur cum mellis vnc. v. leuate super carbones bulliant, donec aqua consumatur: deinde mitte pinearū, dactylorū, caricarū pinguium mundatarū, & pinsitarū, añ unc. iij. tragacathæ: postremo his optime expressis, addatur pulueris liquiritiæ unc. iiii. galliæ muscatæ un. i. gariophyllorū, galagē, zedoariæ, sicicę, cinnamomi, rhapontici, añ 3. iiii. cōfice, & vsui reserua. Sotira asthmaticis auxiliatur. Theodoricon anacar dinū ictericis medetur: hiera fortissima idē facit. *Pilula probata ad tussim.* Rec. myrrhę, croci, castorii, styracis, galbani, piperis, opij, añ unc. i. olei laurini unc. xv. costi, calicę fistulæ, añ unc. s. *Alia ad idem.* Rec. myrrhæ, castorij, galbani, tragagantæ, opij, styracis, añ vnc. s. croci serup. iiii. *Ad vocem meliorandam.* Accipe lardum recentē de porco multū crasso, cū aqua tepida depilato, & tantū dē enulę, facq; in olla bullire per totū diē: & carne consumpta fac iterū bene excoqui ius eius: quo excocto vtatur quilibet sicut voluerit, probatum est. *Antidotum ad splenem.* Recipe costi, spicę celticę, pulegi, rhapontici, aristolochiæ lōgę, casicę fistulę, squināthi, añ 3. iiii. dabis 3. ii. Itē accipe verbenā, & chelidoniū, fac tortellos, & comede. *Item ad splenem res probata.* Cortices fraxini excoque in vino, & bibat, quotidie donec sanetur. Si vis probare, da porcello per triduum vt bibat, & in quarto occide ipsum, & non inuenies splenem. Item radix ebuli cum sylvestri rapa decocta, & superposita splenis duritiem valde remollit. *Item ad idem.* Tamarisci in vino decocti, & lx. diebus continuis bibendo eius decoctum, mirifice prodest: Scypho etiam de eo facto, si cum eo assidue poterit, splenis duritia dissoluitur. Item portio Esdrę cum diagridio mirifice prodest. Item acetum scillicum splenem cito extenuat: conficitur autem sic: Scillam fume, & eius durissima, & tenerrima remoue, & medium per aliquot dies dimitte, vt consenescat: & postea libram vnā, & uncias sex fume, & in aceti lib. xii. pone ad Solem per viginti dies: quibus expletis per sacculum diu exfrica: & proiecta scylla in vase vitreo conde, & vtere. Facit etiam hydropicis, & stomachicis.

Al. capitis.

Al. asthmatis.

Contra vitia stomachi.

Ad stomachi dolorem, & rugitū. Siler & cuminum coque in vino falerno, & pone super stomachū. *Item ad ventositatem, & dolorem non solum stomachi, sed etiam ventris, & ilium ex frigiditytate nata, expertum est.* Rec. baccarū lauri partes duas, & tantundem rutæ, & cymini partem vnā, & his tritis commisceantur: & mistis apponatur de melle quantū sufficit, & supponatur in frigio super ignem, donec fiat calidū satis: & dolenti loco superponatur. Diatrion pipereon stomachicis cibos non digerentibus, & postremo ad oēm imbecillitatem stomachi valet. Idem facit diatrion pipereon. *Ad idem.* Zingiber conditum, quod Recipit radices eringij bene mundatas, & purgatas, atq; lauatas libras quinque: deinde immutata aqua bene coquatur: postea de aqua colando siccetur: sic puluerē illius librę vnus zingiberis in aqua rosata per noctē, vel amplius mollificati cum melle sufficenti bene despumato cōmisceas: ita tamen qđ radices ipse in prædicto melle prius bene bulliant: & tunc demū omnibus bene iunctis aliquantulum, vel vsq; ad mellis spissitudinem coque: & sic reponere. *Item ad idem, Cōfectio marmoridarum, i. penidiarum habentium duritiem marmoris.* Rec. sacchari libras duas solue cum frigida: quibus commisce pulueris cinnamini, zingiberis, añ 3. iiii. gariophyllorum, galagē, spicę, añ 3. ii. pone super ignem, & tandiu coqui dimitte semper agitando, vsque dum aqua consumpta fuerit, sed spatula nunquam recedat: deinde tres guttas olei super mūdū marmor mitte, quod sit in modū tabellæ, & incide, & vtere. Sed si vis laxatiuum facere, mitte ibi vnc. ii. diagridij. *Ad vomitū superius, & inferius.* Rec. thapsiæ lib. s. cataputię lib. s. agarici

A agarici vnc. iij. atriplicis, rapę radicis, ana vn. ij. croci 3. iij. mellis quod sufficit. *Aliud.* Rec. thapsie vnc. ix. cinnamomi vnc. ij. s. mellis q. sufficit. *Vomitum suavisissimum, et sine angustia purgans cholera vstam.* Rec. thapsie librā mediā, castaneolę, cōdifi, cinnami crassi, lathyridum mundatarū, croci hortulani, añ vnc. iij. mellis quod sufficit: dabis in modū nucis cum calida. *Alius vomitus.* Recipe thapsie libras duas, croci libram vnā, condifi unc. iij. cinammi vnc. ij. mellis q. sufficit: datur vt supra. *Vomitum sine periculo.* Rec. succi cyclaminis, atriplicis seminis, spermatis genestellę, añ unc. iij. cinnami unc. s. mellis quod sufficit. *Itē alius, qui sic fit.* Rec. mellis cyathū i, aquę cyathos duos aceti cyathos tres, coq; ad medietatē: deinde rasanū ibi intringas, & manduca: & bibe de ipso oxy melite. *Ad vomitum.* Mitte in vase fictili librā vnā aceti, & tandē aquę, & tandiu bulliant, donec aqua consumatur. *Ad vomitum & dolorem, & cōcussionem stomachi cū ventris dolore.* Rec. lumac, mastiches, carpopalsami, añ 3. ii. seminis baucię, carui, cardamoni, añ 3. ii. spicę 3. i. trita in uino mitte cū 3. s. de croco: post addes corticum citri viridis, aut mentę vnciam vnā, & succū mē tę, & succū turionis vitis: cōfice, durat per annū. *Ad vomitum stringendum.* Nymphęā bibe cū vi no distēperatā p tres di. s. *Ad idem.* Nepithā coquas in lacte caprino: prodest si bibas p triduum. *Itē tolle olibanū, succū menthę, & parū aceti, & simul confice: & facto emplastro pone in fureu la gulę, & super stomachū.* *Ad vomitum, & ventris solutionem.* Recipe ciminū, & fac bullire i ace to, & da patienti ad bibendū, & manducandū. *Electuarium ad vomitum prouocandum.* Rec. elle bori albi lib. s. tritū sicca: cribella: fac tegulā calidā, & desuper pone puluerē modica hora: deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla, & ipse puluis in simul bulliat in ipso melle, & reponē: quandoq; opus fuerit, da cochleare vnū: et facit vehementer vomere sine angustia. *Ad venam ru ptam interius restringendā.* Bibat parum nasturtij seminis, aut adrianū balsamatum cum mullā ca lida, aut athanasiā cū succo plantaginis, aut trypherā magnā cum mullā, quę etiam vomitum, et dysenteriam cum calida mire curat. Similiter oleum mulcellinum vomitum stringit, et angustia ollit. *Ad idem.* Boli armeni partem vnā, gummi saraceni partē alteram, et tragacanthę ter tiam: hęc omnia temperabis cum vino veteri: fac pilulas, et exinde dabis iij. *Ad idem.* Lac capri num coque simul cum tragacantha: et vt ere vno die in modum * lactis.

† Al. drach. ij.

De stringendo sanguine.

C **A** *D stringendum omnem sanguinē.* Folia enulę tere, et impone. Hęc ē cū sale, et urtica imposita fistulam stringit. *Aliud.* Corticem mediū caprifici rasum impone: probatū est. Itē cępam finde, et impone, satis probatum est. *Ad Hæmopticos.* Sanguinem draconis, aloen, sym phytum, alumen, ex æquo trita dabis cū aqua frigida, uel cum succo arnoglossi. *Electuarium ad stomachum, quod asthmaticis peculiariter prodest.* Recipe galangę, gariophyllorum, piperis, zingi beris, costi, ana drach. ii. spicę, mastiches, ana drach. iij. xylobalsami drach. iiii. gomphitę, myr rhę, ana drach. s. cinnamomi unc. i. liquiritię unc. ii. rosarum unc. ii. s. croci drach. ii. s. mellis qd sufficit. *Item ad eos, qui sanguinem fundunt ex ruptura venę.* Recipe symphytum, et bolū, ana drach. ii. fac puluerem, et bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

* Al. electua rij.

De singultu.

D **A** *D singultum tollendum.* Mitte manus, et pedes in aqua calida: et postea apprehende spō gam, et intinge in aceto, et superpone stomacho. Item tere rutam uiridem, et cymīnū in oleo frigido, et in stomacho fascia. Itē aquā pluuialem, et zingiber, bibant, et cymīnum mandu cent. Item in aqua calida sedeant, et aquam decoctionis zingiberis, et galangę bibant. *Ad idem.* Sotira cum mullā bibita mirifice prodest. Item accipe castorium, et tere, et fac puluerem: et da patienti ad comedendum. *Oleum ad debilitatem stomachi, ad ventositatem: facit etiam debilitati hepatis.* Recipe olei rosati unc. i. mastiches unc. iij. vel unc. i. cerę albę unc. ii. hoc in æstate fiat. Si autem fuerit hyems, adde laurini unc. ii. costi drach. i. hęc omnia concoquantur lento igne in te sta: et bene liquefacta, tepide totus stomachus ungatur, et regatur stupa.

De signis hepaticorum, et spleniticorum vitę, et mortis.

Q **V** *Vi tussit nimium, et in latere dextro nequieuit quiescere, et quod proicit ex ore dulce est, hoc accidit ex icore: et si nullā memoriā hēt, et frequēter nares eius sanguinetur, et pes eius dexter tumuerit, et nihil sumere desiderauerit præter aquam, post uesperam, et circa uespe ram pigritiam, uel lassitudinē passus fuerit, qui ista signa habuerit, morietur. Quicūque uero apo stema patitur, et ista signa non habuerit, hunc debes curare ita cum antidoto apii, qd ita conficiē: Succu apii cyathos duos coq; in similitudinē mellis: tunc cū pauco uino, et butyro, et terebinthi na, añ unc. i. pyrethri unc. s. cōmisce, et lēto igne decoque, et da mane, et sero in modum auilangę. Super latus aut illud pone emplastrū oxycroceum: et da sibi hierā Gal. et picrā eiūsdē. Herbam artemisiā tritam cum uino, et cū ferro candente calefactam quotidie bibat, et sanabitur. Sed et alia superius experimenta, et potiones scriptas, si hęc non plene profuerint, ut cures dabis.*

De splenitica Passione.

Q **V** *Vi in illa iugiter die noctuq; tristis apparet, et dolorē in sinistro latere patitur semper, et in eodē loco ubi dolet tumescit, et pedes, et tibię eius tumescūt, et dormire neq; et nihil dele Spury.*

D 3 Etat

A L T E R

Etat edere, et vrina sua croco similis sit, et fastidiū hēt, moriturus est: si autē hęc signa nō habuerit E
supra scriptis medicinis curetur. *Ad splenem probatum.* Recipe splenē crinacei terreni recentē, vel
siccum, tere, cū uino albo in frimo acū in manu sinistra tenenti in die Iouis Luna deficiente dato.

De Passionibus Ventris.

*Al. uesicæ.

Qui in illa die multum nauscat: et siquid manducat, aut bibit, illi non proficit: et pedes eius
semper calorem generant: et dolorem patitur, sicut de passione* nescia: ista signa mortalia
sunt. Sin minus, ita curetur. Eucharistum ei dabis. *Item cataplasma tale fac.* Incende fustem ca-
prifici, et fac cinerem, et tempera cum pice liquida, et pone calidum ubi dolor sentitur. Item por-
tulacas siccas tere, et cum calido oleo desuper pone.

Medicine ad Laxandum.

†Al. morgelli
nz.

Pilula ad laxandum multum. Rec. aloes, scammonia, cocci cnidii, lathiridum, æquale pōdus,
mastiches quantum medietas scammonia: confice cū lacte tithymali: dabis tres in modum cice-
ris, et postea dabis mulsā calidā, et ieiunet vsq; ad horam nonam. *Pannus ad ventris solutionem.*
Succum ellebori viridis exprime, et ex eo totum umbilicum perunge: et pannum de oleo linitū,
suppone. Et si de viridi elleboro habere nō poteris, siccum in puluerem redigas, ipsūq; cū succo
polypodii, et t mercurialis, et cucumeris agrestis tēperes, et ut supra dictū est umbilicū perungas. **F**
et si uis ut uomat, stomacho superponas doctrina p̄dicta. *Item ad ventris solutionem.* Lac anabu-
læ in carica fac fluere, et ignorante patiente ad comedendū dato: uel p̄dicto lacte farinā tēpera,
et inde facias fritulas in frixorio cū adipe porcino frixas, ad comedendū dato. *Item ad idem.* Rec.
cocci cnidii, euphorbii, croci orientalis, quale pondus, mellis q̄ sufficit, purgat per su pius, et infe-
rius. *Electuarium bonum ad laxandum.* Rec. esulæ unc. iiii. gariophyllorū, epithymi, ana 3. i. bacca-
ræ, elaterii, polypodii, mastiches, piperis, ana unc. ii. mellis q̄ sufficit. *Item ad soluendum ventrem.*
Fel taurinū in uolutū lana ad umbilicū positū uentrē soluit, et infantibus lumbricos necat. *Ad idē*
Catapota Galeni. Rec. diagridii 3. iiii. colocyntidis, aloes, an 3. iiii. myrrhæ 3. ii. mastiches 3. i. fac pi-
lulas in modum ciceris. *Ad ventrem laxandum.* Accipe sabina, et mitte ī cacabo, et bulliat fortiter:
& postea extrahe, & pinse fortiter cū pinguedine porci: & iterū pone in caldario, & bulliat, & co-
la, & fac unguentū, et unge umbilicū. *Ad idem.* Fel lupi pone ad umbilicum. *Aliud unguentum mi-
rabile adeo secessum prouocans, ut stercora constipatissima in momento prouocet.* Fel taurinū, aloen,
sal gemmam, & oleū cōmisce, & orificiū ad ignē fortiter unge. probatū ē. *Clyster.* Rec. aloes lib.
i. scammonia unc. iiii. succi ebuli, succi betæ, atque maluæ palustris, & mercurialis semen, & oleū, &
sulfur coctū in aqua salsa: & sic sup puluerē succi mittantur, & tepesactū inijce. *Clyster ad Renum*
dolorem. Rec. ellebori nigri unc. i. radices cucumeris agrestis unc. iiii. caricæ numero ix. aquæ ale-
xandriæ unc. i. cucurbitæ mūde unc. ij. coque ad tertiā, inijce. *Ad dolorem ventris.* Stercoris porci-
ni, baccarū lauri, seminis fœniculi, apij, ana unc. i. rutę fasciculū unū, mastiches unc. ij. fac puluerē,
bulliat cū olei libris duabus, & cū lana infunde & in uentre ligabis. *Ad puncturam sub uere.* Mitte
mel in sartagine, & fac tepidum, & extende super stupam, & desuper asperge puluerem cymini,
& impone loco dolenti. probatū est. *Clyster quod facit ad nimiam solutionē ventris.* Rec. cymas
lentisci, cymas myrtę, nepitæ, radices rubi, cymas eius: coque oīa in uino, & inijce. *Antidotum ad*
uentrem stringendū ad quacūq; distemperatiā. valet Iliacis dysentericis, & ad omnē solutionē. Rec.
myrrhæ, opij, acaciæ, prunellæ, styracis, ana drach. i. olubani, mastices ana 3. ij. itachados* unc. s.
cōfice cū succo cymarū rubi, aut arnoglossi: fac catapota: dabis quinque, aut septē, & est mirabi-
lis effectus. *Pilula ad omnē solutionē ventris.* Rec. balaustij, corticum mali granati, gallæ acaciæ,
tartari, sumach, croci orientalis, gallę, myrtillę, æquale pondus, opij quantum penlat medietas
unius: & trita tēpera cum succo myrtę, & lentisci, & fac pilulas in modū ciceris: et da v. uel vij. cū-
ti dormitum. *Ad nauſeam, vel fluxū stringendū.* Puluerem mastiches tempera cum albumine oui
& fac uelut emplastrum in purpureo panno, et stomacho imponas, & prodest. *Item ad uomitum*
stringendū, & tensionem stomachi & defectionē. Baccarum lauri drach. iiii. cymini, rorismarini, ab-
sinthij, ana drach. iiii. pulegij drach. ii. mastiches drach. i. panis usti drach. ix. perunge stomachum
de melle calido, & superasperge puluerem, & cooperi cū lana, & fascia. *Ad lumbricos necandos.*
Rec. folia, herbę maure, coque in uino, et misce parum mellis, expellet omnes mortuos. *Item*
Rec. absinthij iuridis, gir, lupini, pulueris fellis taurini, medullę cerui, ana unc. i. cerę t unc. s.
Contra dysenteriam. Sorita temperata cum succo sponſę Solis, uel myrtę, utilissima est, uel athā-
nasia cum succo plantaginis, seu solus succus semper uiuē. *Ad idem.* Accipe cotonea, et mū-
da interius, et exterius, et gallas, et cyminum, et coque: coctis autem, accipe decoctionem, et
misce cum saccharo, et aqua, et bibe de tertia in tertiam diem, et liberaberis à fluxu. *Item ad*
idem. Tryphera magna cum tepida potata omnem dysenteriam omnino sanat, et uomitum scin-
git. *Ad eos, qui sine uoluntate egerunt.* Accipe succum symphyti, hypocistidos, et fœcem olei, et
ceram, fac inde magdaleones, et postea mitte in anum. *Ad sanguinem reprimendum, si alici cum*
**Al. sanguis.* sanguine anus exierit foras. Puluerem aspalathi, et gallę superasperge: si solus anus* exierit,
aquam in qua cocti fuerint caules, immitte. *Item unge ex aloē cum uino ueteri distemperato.*
Ad

*Al. ciclidos.
i. galliæ assę
magnæ.

†Al. unc. u.

A *Ad dysenteriam, & lenteriam probatum.* Poma syluestria in aqua coque, & calida super umbilicū & super renes pone, more emplastri inducta: & illis refrigeratis, alia tepida assidue superponantur: in die vna vel nocte etiam desperatis cito subueniunt. Quod si hoc suppositoriū adiugas, citius restringit: quod sic facies: Accipe porū cū capillis suis de terra abstractum, nō lauātū, sed à terra excussum: tere, & exprime succū, remotis prius folijs: & misce succum cū resina super regulā calidā: & exinde cum lana succida fac suppositorium: & quando frigidum fuerit calefacito: & quādo siccatum fuerit, renoua ter, vel quater. certum est. *Ad eos quibus Anus exit foras.* Aquā ubi cocti fuerint caules tolle, & ano immitte. Item vnge ex aloē, & cū vino veteridistēpera. *Ad idem.* Puluerē aspalathi, & gallæ superasperge. *Item ad dysenteriam.* Calefac petram molendini, & frondes porri pinfitas superpone cū aceto forti, & homo in sella perforata sedeat citcūquaq; inuolutus, & totum fumum per anum recipiat bis vel ter. *Item ad pondus.* Vinum coctum, cuminum coctum, cū nitro, & pice de romania fac bullire, & superseadeat. Sic etiā salua iuuat. Tegula quādo calida fuerit, si superseadeat patiens multum iuuat. *Suffumigium ad lenteriam.* Spoliū serpentis, aut carnem eius siccam suffumiga. *Pilula ad Dysenteriam probata.* Recipe opij, styracis, croci orientalis, gallæ, maceris, mastiches, myrtilli, rosę siccæ, gummi de Babylonia, myrrhę, roris syraci, aluminis, gallæ acaciæ, balaustij, æquale pondus: tēpera cum aceto, & fac catapotia, & da mane, & sero iij.

Contra vitia renum, & ilium.

A *Ad dolorem renum.* Folia lauri pinse fortiter, & coque in vino optimo quousq; coaguletur, & superpone renibus modo emplastri. Adrianū balsamatū vtile est nephriticis, & turbulētā vrinā facientibus, & in vesica lapidem habentibus. Philanthron ad idem valet: Sic diapipecon, & Euchariston. *Potio probata ad ilium dolorē, & ad frāgēdū lapidem.* Rec. dactyli munda ti intus, & foris, saxifragię, radicis capparis, petrę lyncurij, * ossis de corde cerui, { petrę de corde ceruino, } gariophyllorum, seminis citri, cucumerum, seminis apij, aluminis de Africa, seminis alexandrini, & petroselini, seminis radicis asparagi, ana unc. i. mellis quod sufficit, bibant in balneo cum vino, vel aqua calida in modum auellane: vrinā enim mouet, & lapidē frangit. *Ad idem.* Cardui radicem cum oratione dominica collige, & laua nouem vicibus, & pinse fortiter: & mitte nouies nouena grana piperis: colabis, & succum ad bibendū dabis. probatum est. *Emplastrum ad idem.* Rec. ladani, * adipis vrsini, olibani, saxifragię, petrę lyncurij, * mirrhę siccę, opopanax, ana unc. i. cerę unc. iiii. olei quod sufficit. *Sorbitiū ad idē.* Rec. galangę * unc. i. zedoarię, saxifragię, granorum Solis, seminis apij, anisi asari, squinanthi, omnium æquale pondus: pone in vi. lib. aque, bulliant ad medietatem, cola, & proiice species, & da vt bibat mediam phialam.

* Al. lyncis.

* Al. sandali.

* Al. gallæ.

Ad ilium dolorem, & frangendos lapides, & stranguriam, & dysenteriam.

C *Diacissu.* Recipe seminis hederæ, gummi eius, saxifragiæ, petroselini macedonici, apij, piperis, pyrethri, ana unc. i. dauci, granorū Solis, cardamomi, myrrhę, asparagi, agarici, cīnami, seminis citri, spermatis cerui, * añ unc. i. sanguinis hirci de mēse Aug. galagę, diagridij, añ vnc. ii. aloes unc. iiii. spice nardi unc. ii. mellis qđ sufficit. *Sclerosmō * faciēs Nephriticis, Dysentericis, Sanguine vomētibus, ad dolorē stomachi, Arthriticis & Ischiadicis.* Rec. cinnamoni, styracis, spicæ, zingiberis, xylobalami, castorii, costi, pyrethri, smyrnidis, i. gen' vernicis, terebīthinæ, sagapeni, opopanax, galbani, dauci, hyoscyami, piperis, petroselini, añ unc. viii. gariophyllorū, opij, añ 3. 4. balsami unc. s: mellis qđ sufficit: dat in modū auellane cū tepida. *Item ad ilium dolorē.* Tolle hederam terraneā, fac bullire vt fomētē: & tolle grana caudę vulpinæ, & laua ix. aquis, & tere, & da succū patiēti: & tolle tres cymas rubi, & tres vrticæ, pinse: & accipe lilij radices siccas, & tere vt puluis inde fiat: & accipe petrā quā homo mingit, & fac puluerē, & misce cum puluere lilij: & accipe radicē pastinacę, & laua ix. aquis, & cū aqua ipsius pastinacę tēpera oīa supradicta, & da patienti: probatum. *Fomentū ad ilium dolorē, & ad lapides proyiciendos, & vrinā prouocādā.* Furfur callidū infusum in aceto, vel arenā marinā cū sale calido, vel alphodeli fruxi in oleo calido: hæc omnia singillatim missa in sacculo, dolēti superponant loco. Dauitica potio iliācī efficaciter prodest.

* Al. carni.

* Al. felirophilon.

D *Antidotū ad liborū dolorē, & frāgēdos lapides, vt & lūbi pinguescāt.* Rec. nucleorū mūdatorū, amygdalarū, auellanarū nucum, fistulicorum, añ unc. iiii. zingiberis drach. iiii. cinnamomi, aliptę, añ 3. ii. croci orientalis, galagę, gariophyllorū, añ drach. i. anisi, mastiches, añ 3. ii. mellis quod sufficit. *Potio probatissima ad ilium dolorē, ad petrā rūpēdā, & ad eos qui vrināt cū tormēto.* Rec. gariophyllorū unc. i. cinnamomi unc. iiii. zīgiberis 3. iiii. costi vnc. i. thuris unc. ii. seminis asparagi unc. vi. & radicis ei' unc. iiii. galagę unc. iiii. pyrethri unc. ii. spicæ unc. viii. croci orientalis unc. i. ii. myrrhæ unc. i. macedonici semi. unc. iiii. peucedani unc. ii. saxifragię unc. iiii. granorū Sol. tātūdē, opij unc. ii. semi. lapathi unc. iiii. hyoscyami unc. iii. coriādrī unc. i. celtic. i. asarię unc. ii. petroselini unc. ix. meu unc. x. phu unc. i. lithospermatis, libystici, añ unc. iiii. piperis nigri unc. i. mellis qđ sufficit. *Potio ad petram frāgēdā probata mirabiliter.* Rec. petroselini macedonici, asparagi semi. granorū Solis, seminis vrticæ, saxifragię, petrę lyncurij, * serpilli, seseleos, chamędryos, xylobalami, sisymbrii, ligni aloes, manna, rhapōtici, ana unc. ii. amomi, seminis anethi, seminis apij, seminis basiliconis, cīnamomi, aliptę, galagę, gariophyllorū, zīgiberis, zedoarię, gōphitæ, carui, piperis, ana unc. iiii.

Spury.

D^d 4 liqui-

†Al drach. vj. liquiritiæ, casie fistulæ mastiches, spice, anaf drach. xi. anisi drach. ix. amygdalarum drach. xix. se-
minis citruli, melonis, cucurbitæ, ana unc. ix. misce cū melle. Itē scarabæum nigrū siccū potui da-
to mire pdest. *Ad Lapidem frangendum.* Rec. radices fœniculi, apij, petroselini macedonici: pinse,
& succum cū vino in potu da. *De Colica.*

Ad Colicam. Rec. radicē lapathij, chamadryn, eupatoriū. i. saluā agrestē, plantaginem, trifolium,
verbenam, gariophyllatā, violā: feniculum, apiū, hypericon, cymīnū, piper: fac potionem cum
vino & melicrato. *Ad idem.* Succī foliorū rhāni drach. ij. piperis grana vii, aut ix. mellis cochlea-
ria ii. da ut bibat in Sole & miraberis: hoc etiā nephriticis valet. *Ad idem.* Hydrelæon cum mulla
temperata bibitum, & iniectū, mire valet, maxime si est obstructio stercoris. Itē farinam seminis
lini, & hordei æquali pōdere, cū oleo chamæmelino coque, & calidum impone. *Ad idem.* Cere-
unc. v. ouorū uitelli unc. vi. farinæ fabæ unc. iiii. olei chamæmelini, & rosati ana unc. ii. succi semi-
nis lini quantū sunt uitelli ouorū, & farinam cū succo seminis lini bene commisce, & sic ceram, &
oleum adde, & bene infrigidari permittit: & quando opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra Vitia Hamorrhoidum.

Ad Hamorrhoidas. Tolle cymas pulicariæ minoris, & pīse, et mitte in anum tribus vicibus,
et postea puluerē defungo, qui vesica lupina dicit, superpone. *Ad Hamorrhoidas, quæ inte-
rius sunt in intestinis, unde eger facit sanguinē ad fellā die noctuq;* Omne calidū comedat, et bibat,
q̃a de frigidityte sunt: et vtat balneo calidæ aquæ, in qua sit absinthiū, sampsucū, et pulegiū, et cæ-
teræ calidæ herbæ: et calefac latā tegulā, fac eū sedere sup fellā pforatā, et pone tegulā subtrās, et
asperge interdū merū defu p, ut fumus, et calor fursū saliat: hoc fac quotidie. Et postea accipe zin-
giber et galanā, anisū, mastic. et cortices mali gra, et gallas, et hypocysti. hęc oīa coq; in libra i. vini
vsq; ad unc. iiii. et bibat. hoc quoq; faciat ter, uel quater, uel pluries: et de hac decoctione pone ī p-
dicto fumigio sup tegulā. Comedat gallinas, anseres, pīces, agnos nō multū pingues, arietē in-
fra annū, nō pīces, nō fructū: oīa p̃dicta assata comedat, et q̃n assaueris, asperge merū sup carnē
porcinā guttatim: accipiat oīa electuaria sryptica et bibat uinū albū cū aqua. *Ad idem.* Piper,
aloen, saponē spatarenticū, puluerē gallæ, unū uitellū oui affatū, nepitæ frondes, cymas rutæ, ster-
cus hoīs recens: incende, & fac puluerē: hęc oīa simul tunde, & fac sicut cerotū, & cōfice cū vitel-
lo oui, & succo saluæ, & appone quousq; sanetur. *Emplastrum ad idem.* Sume symphytum, auri-
pigmentum, coria mali granati, ammoniacum: fac puluerē, & distēpera cū castorio, calaminthe,
& terebinthina: induc in pāno, & impone. *Magdaleo ad idem.* Rec. Gummi hederæ, saponem spa-
tarenticū, panē siccū incisū, æquali pondere. fac magdaleonē lōgū v digitorū, & immitte. *Item ad*
idem. Semen rassi subtiliter puluerizatū, & super pinguiissimā caricā feminatū, sicū e dē carica ē
inmissū, vtilissimū est. Oleū ēt franxini iniectū mire pdest. *Ad idem.* Atramentū, alumen, carbo-
nē, corticē arboris nucis, separatim pulueriza. quæ cibellaa, in melle ad medietatē decoque, &
calidū distēpera nō nimis spissum: postea induc in pāno lineo & loco patienti ter, vel quater sup-
pone. Itē gūmi hederæ costū in oleo lini suppon. ē hamorrhoidibus, & intus mittatur: procul-
dubio liberabitur. Et puluis radiceis rassi combustū idem. facit. Et sanguifugæ profunt positæ.
Vnguentum ad idem probatum. Sauia, rutā, olibanū, cerā, oleū, & lac caprifici: liquefac, & commi-
sce, & vtete. *Ad idem.* Aniso. ro. fel terræ: fac puluerem, & liga in iij frustis panni, & olla plena
aceto forti bulliat, & ista iij frusta defuper stēt cū sup̃scripto puluere: & calidum quantum du-
rare p oterit super ipsas pone: & leuando vnum, aliud ponas. *Ad idem.* Lappam manducabis. Et
castaneæ cortex, & galla coquantur in aqua, & dolentia loca frequenter inde abluantur, & satis
proficit. *Ad Hamorrhoidas Intrinsecas, & Extrinsecas.* Rec. cyperi, millefolij, marrubij, mētastri,
plantaginis, centumneruiæ æquale pōdus, sed minus ponatur de marrubio, hęc oīa tere, & cū for-
ti vino distēpera, & bibat æger octo diebus, uel amplius mane, & sero. *Ad Hamorrhoidas.* Tolle
corticē virginis nucis, & quercus, & aristolochiæ rotundæ, et marinā spongiā, et pone in testa no-
ua calida calefacta ad ignē: induc in puluerē, & vnge ipsas hemorrhoidas de calido melle, & po-
stea superpone puluerē istū. *Ad Ficus.* Rec. aristolochiæ rotundæ piperis nigri, æquale pondus,
fac puluerem, & sic vtete. Herba calendula trita, & superposita multū iuuat. *Emplastrum ad Fi-
cum, qui apparet.* Mel, stercus pullinum, saponem gallicum, cymas lauri, & baccas commisce, &
superpone: tertia uero die solue, & inuenies, sanū. *Ad idem res probata.* Plantaginis M. iij, mille-
folij, mentastri, ana M. iiii. hęc omnia tere, et succū exprime: cui piperis gra. viii. mastiches gra-
na vii. commisce: et ieiunus bibe per triduum, et renoua potionem diebus ix. *Ad Ficum qui san-
guinet.* Quinquefolium in lacte caprino decoque, et bibe per triduum. Item corallōs, chelido-
nium cum pipere, et cerussa tere et distēpera. ieiunus calicem unum bibat plenum. optimum est.
Ad idem. Radicis raphani rotellas manduca ix. ieiunus infusas in melle diebus ix.

De Lapidis, & Mictus signis, & cura.

Signa eorum, qui lapidē patiuntur in vesica. Natura eorū subhumida est, pruriginē patiuntur
in ano, et mingere nō possunt: nascitur hæc causa magis infantibus, q̃ iuuenibus, qui mino-
res lapides mingunt. *Cura.* Petroselini semen, apiū semen, betonicæ, taxifragiæ, zingiberis,
elemi

DE DYNAMIDIIS

Aelemi*, radicem fefeli, arrieriacæ. s. confectionis, baccarum lauri, vrticæ maioris semē, asari radicē, spicæ, rotis marini, costii hortulani, radicem cardui, radicē agari, marrubij albi, anisi, ana scr. i. mellis modicum: teres omnia: dabis qñ non febricitat, manē & sero, cum vino. Item gallum anniculatum occide, & in grosserio eius inuenies albos lapides, quos cū vino tere, & da febrienti cū tepida.

De Mingentibus fursures.

Signa eorum qui fursures mingunt, quia per vrinā in calice natant: signa hæc si videris, scias lapides maiores valde in vesica haberi: natura. n. illorū si fuerit manib. fricata, intus redeūt lapilli, & ex confricatione in labijs vesicæ fit scabies, & emittunt per vrinam velut fursures. *Cura.* Dulcia comedant, & lac caprinum mox multum bibant: si non februnt, caneros fluurales dabis comedendos. *Antidotum ad hoc.* Rec. cymini, seminis apij, melanthij, seseleos, æquo pondere: cum lacte, & melle, & cochlearia singula o. a commisce: dabis in mane ieiuno, cochleariū. Itē olera manducant maluas, pastinacas, asparagos, oua sorbilia, succū hordei cū dulcore, & pipere comedāt quotidie, & vtantur balneis. *Antidotum ad vesicæ præclusionem probatissimum.* Rec. saxifragiæ, spicæ, betonicæ, squinanthi, cinnamomi, carpobalsami, costii, ablinthij, croci, suc. liquiri. acori, hyperici, rha pōtici, chamæleontis, petroselinii, dauci, ireos, opopanacis, ana vnciā vnā: confice, & vtē. Itē, petroselinii, saxifragiæ, apij succū simul bibat, & sanabitur. Itē saxifragiæ, asari, gummi, betonicæ, piperis añ vnc. i. mellis librā vnā, vinū quod sufficit: hoc in balneo bibat. *Ad vesicæ dolorem cura talis est.* In initio oleum rutaceum per clysterē ægro frequenter iniicias. Fēminæ vero matrix infundēda erit & extrinsecus pectinem, & inguē ex oleo cyprino calido, & cum lāna succida fasciabis. Aliqñ miscebis castorium si forte plus calidum fieri oporteat: item clyster ex decoctione fenigræci aut radicū maluæ cum oleo mista, & calefacta: & si vesica stricta fuerit, subtili fomento relaxare, & vrinam adducere oportet. *Ad frangendum lapidem.* Succus radicis valet: Vesicæ vero patienti calculum, adrianum si dederis cum decocto radicū alexandriæ, & semine ocymi, aut brusci, siue asparagi, aut pleni pugilli ciceris rubei. Similiter potio Iustini, cū vino calido, si dederis, facit. Lithōtripō calculos frangit. Mulsa lapidē in vesica frangit. *Ad petram vesicæ.* Rec. saxifragiam, grana Solis petroselinum, quinq; folia, asparagum, bruscum, agrimoniā: & coquantur oīa in vino vt ad tertiā redeant: & postea cola, & adhibe paululum mellis, gariophyllorum drachmā vnā, petrē de. * *Al. lyncurij* cubio drachmā vnā: da ad bibendum mane tepidū quasi phialam unam: & si potest bibat succum erysimi, & ipsam herbam comedat. *Diachryson ad petram.* Rec. saxifragiæ, radicis brusci, asparagi, petroselinii, apij, piperis, ana 3. i. grana Solis, alexandri, libylici semen, ana solidum unū, mellis quod sufficit. *Ad eos qui mingere non possunt.* Oleastri radicem, cyminum & cepulas teras, & in oleo coquas, & super pectinem ponas. Item parietariam tere, et calefactam super pectinem fasciā, et miraberis. Item sanguis hirci triennalis, aut uetustioris cum decocto nardi, & cinnamomi, * *Al. cymini.* & siccarum cicadarum puluere datus, mirabiliter & cum celeritate lapidem expellit.

De Genitalium curis.

Vnguentum album pro Mentula. Rec. olibani, mastiches, aloes, assæ foetidæ, myrrhæ, ana unc. i. cerussæ unc. ii. temperetur cum melle: et sambuco, et ponantur in membro. *Aliud fuscum.* Pix græca, et aloes, cum melle temperentur. *Ad Vuluam stringendam quasi uirgo sit.* Rec. myrrhæ, olibani, mastiches, colophonæ, picis nigræ, arsenici, boli, gallæ, gypsi, cornu ceruini incēsi, aristō. longæ et rotundæ, omnia æquali pondere: fac puluerem, et in uuluam iniice. *Puluis ad idem.* Rec. symphyti, aluminis, balauitii, myrrhæ, olibani, mastiches, colophonæ, picis nigræ, boli, gallæ, gypsi, cornu ceruini incēsi, arist. rotundæ, gallæ, ana drac. v. fac puluerem, et in uuluam iniice, quæ prius fomentetur aqua pluuiali, in qua cocta sint grana uuæ, cortex castanæ, et pulegium. *Confectio ad idem.* Recipe symphyti, corticum mali gra. et melpilorum, et quercus, foliorum rosæ caninæ, hypocyttidos, ana vn. i. maceris, cinnamomi, gariophyllorum, nucis muscatæ, anisi, antheræ pulueris, ana un. v. ista omnia trita, et puluerizata collige cum aqua ros. uel pluuiali in qua rosæ decoctæ fuerint: et inde trochiscis formatis ad Solem siccantur: et quando opus fuerit, unum eorum in aqua ro. uel pluuiali resolue, et inde stricta uuluā post balneum diutissime fomētetur. Symphyti decoctio idem operatur. *Ad idem.* Tolle symphytum, et gallam, et gummi pineæ, et cinnamum et amentum dulce, et fac puluerem, et misce cum pauca aqua, & laua locum, et miraberis. *Ad menstrua prouocanda.* Recipe ammoniaci albi, galbani, opopanacis, aloes hepaticæ, colocynthidis interioris, myrrhæ, cicutæ seminis, ana drach. ii. tere, et cum succo porrorum confice, et fac pilulas ad modum pisi: et da drachmas duas uel tres, in aqua tepida. *Item ad idem.* Ante dies iiii venam de tibis incide, aut tibias scarifica: aut in ambobus tali uenam incide, ita ut in una die unam incidas, et in alia aliam: et post hoc dabis tenuēs cibos: et sic post vii dies castorium cum pulegio ad bibendum dabis, aut calamento: educit enim menstrua pulegium: et calamentum coctum cum mulsa. Est autem tempus dandæ decoctionis, vel portionis vtile post balneum in * *Al. fabina.* fabanis, quia sic data multa multum operatur: et plus his distamus: et fabina data similiter. Vtiliter etiam datur picra, quæ recipit aloes drachmā i. Quando autem ex plenitudine, et pingui superfluitate retinentur menstrua, centaurii maioris succo, et radicibus minoris excludantur. *Ad idem.* In duabus aquæ partibus

ALTER

tibus, & vna vini, artemisiæ, & saluæ, brathyos, calamenti, matrissyluæ, ana. M. i. alij quantum de E
oib. alijs, lento igne ad tertiam decoque: de quo ter in die fomentatio fiat mane, & meridie, & sero
cuncti dormitū. Climax detur cum decoctione cymini: quæ Recipit elemi vn. iij, feniculi vn. iij, pi
peris, sesami, syriaci, ana vn. ij. erucæ, seminis sileris montani, ana vn. j. mellis, qđ sufficit. *Itē ad idē.*
Artemisiæ, rutæ, dauci, dictami, phu, meu, nasturtij, ana: trita in aqua fac balneum: & da ad biben
dam trypheram magnam cum aqua tepi. *Itē ad idē.* Vrticæ maio. radicem, asari, hyperici, epithy
mi, polypodii, ana: hæc oīa coq: in vino ad medietatē: da mane, & sero. *Ad idē.* Baccas lauri xxxvij
tritæ cum uino bibat. Item accipe artemisiā, & rutā æqualiter, & adde oleum laurinum, & ca
lesce parūper ad ignem, & facto ex panno pessario intinge, & in os uulue iniice. *Ad sanguinē scri
gēdū.* Rec. myrrhæ vn. iij. cinnamomi, mastiches, añ vn. ij. facto puluere, accipiat cū succo strych
ni, vel morellæ. *Siqua mulier post partū se purgare nō poterit,* Esdræ portionem, aut Eucharistum ac
cipiat: uel solum suffumigium de fungis siccis aut de assa, aut phiala plena succo caulium. Sotira, &
tryphera accepta menstrua educit. *Ad menstrua superflua.* Aluminis scissi, myrrhæ, rubi, thuris, ana
un. i. tere, & cum aceto confice pessarium de lana munda: & intinctum in eo suppone uulua, *Ad
idem.* Rec. sponfam Solis, & tere, & succum da ad bibendum. Pastellum uero in uulua suppone, &
athanasiam dabis. *Ad menstrua prouocāda.* Ex sagapeno, opopanace, myrrha, & felle fac pessariū. *F
Ad sanguinis profluuiū.* Fecē quæ ex quercu exit da ad bibendum mulieri cum aqua calida pluuiā
li. *Ad idem.* Accipe lignū syluatici lybistici, & mediā corticem quercus, & testas marinas rubras,
quæ inueniuntur iuxta mare: & pone in uase aliquo, & fac bullire ad ignem cum aqua pluuiāli, &
fomenta. Item tolle polygonon, & coque cum aqua pluuiāli, & da ut bibat. *Ut mulier concipiat.* In
nouem phialis optimi uini mitte nouem rotulas mandragoræ, & feniculi radices tres, & ad tertiā
bullire fac, & bene cola: & phiala mellis addita, nouies nouem grana piperis sparge in puluerem,
& iterum aliquantulum bullire permittit: quando autem infrigidatum fuerit, tempore menstruor
um per 7 vij. dies bibat mane phialam unam: & in obscuro loco iaceat, remotis amicis præter pe
dissequam, quæ eam custodiat: circa sextam uero horam pullus gallinaceus elixus, cū pipere, ani
so, & modico anetho conditus, simul cum iure suo offeratur, ut manducet, & de iusculo ad satieta
tem bibat: uinum leue, & modicum accipiat: & in nocte iaceat cum uiro: et uir eius uespere, et ma
ne diacameron, aut climacem, aut alexādrinam sumat. *Ad concipiendū eadem die sine periculo.* Myr
rhæ. 3. i. piperis grana xl. staphidis agriæ scr. i. dabis in uino post balneum. Item nepitā cum uino
coque ad tertiam, et mitte ibi calamentum aromaticum, galangam, irim illyricam, spicā nardi,
æquo pondere: coque ad tertiam, et da ut bibat per tres dies ieiuno. Item cētaurium cum foliis te
re, et misce cum aqua, et fac pilulas ad similitudinem ossis dactyli, et inuolue cum terebinthina, et
desuper mitte lanā, ne terebinthina cadat, et inice. Item uiscum qui est in arborib. tritum cū ui
no da bibere menstruo incipiente, aut desinente. Item in phialis nouem optimi uini de radice her
bæ barbæ syluanæ lib. coque ad medietatem: et decolato succo, mellis adde phialas duas, et pulue
ris cymi. un. i. et modicum fac bullire: tempore uero menstruali per quinque dies singulas phialas ie
iunæ propina mane: et sero in decoctione illius herbæ sedeat, diuq; calefiat, et sic cum uiro suo co
eat. Item coaguli leporis, corticum mandragoræ, ana 3. iij. opii. 3. iij. trita cum melle despumato cō
fice: et mane admodum auellanæ maioris cum tepido uino sumat non ieiuna. Item testiculi cerui
puluerizati, et in uino bibiti, et fel capreoli suppositum, idem præstant. *Item ut mulier concipiat.* lepo
ris uulua afflatam, tere, et da cum uino in balneo 7 in sabanis sedenti ut bibat: et in ipsa die aut no
cte si tacta fuerit a uiro statim concipiet. *Potio ad eas quæ nō concipiūt, & quib. menstrua nō apparent.*
Rec. matrissyluæ, rutæ, artemisiæ, cicutæ, radicem brancę ursinę singularum fasciculos: quę pinsitę,
et mistę cum uino albo usque ad tertiam coquantur: et eidem decoctioni cochlearia tria de cinere
de corde cerui adhibeantur prius quam ad tertiam redeat decoctio: deinde coletur cum panno, et
colaturę adhibeantur tria cochlearia olei, et tragacanthæ drachmę tres de Constantinopoli, et si
mul omnia bulliant: et unaquaque die mane accipiat phialam unam illa cui necesse est. *Si matrix H
descenderit.* Cum bonis odoribus nares suffumigabis: sin minus, * aspalathum sit inferius fumiga
tum ita, ut in uulua fumus ingrediatur: et pessarium de styrace calamita cum lana succida impo
natur: Si uero uolueris ut concipiat, prius purgetur cum theodorico anacardino, et post purgatio
nem balneetur. Et coagulum leporis in balneo bibat, et etiam uiro suo tribuat: et post cum ipso ia
ceat: et si coagulum fuerit masculi, masculum: si foemine, foeminam concipiet. *Ut mulier nō abor
tiat, & factū cōtineat.* Cancrum fluuiālem contere, et in uino ueteri da ad bibendum. Aut leporem
pregnantem uiuum accipe, et tolle ei catulos de uentre, et coagulum eius cum uino potui dato,
et ultra non eiiciet. *Unguentū ad omnes dolores matricis post partū.* Rec. adipis pullini, samplici, ana
uncias septem, myrrhæ uncias duas, butyri, ceræ, ana uncias sex, adipis anserini, medullę ceruinę,
terebinthinæ, casie, mellis, ana uncias septem, aloes uncias duas: confice, et utere. *Ad idem.* Fac bul
lire oleum, et anethum, et mitte unum * birrum de lana succida: et calidum pone ad matricem.
Ad apostema. Succus frondium porrorum, succus cichorii, uel heliotropii, succus petroseli
ni, æquali pondere, puluis ferruginis, puluis paleę hordei: hæc omnia bulliant, et bibat.
Si

Al. iij.

Al. cum.

Al. asphaltū.

Al. velum.

A Si matris foras exierit, aut tumorem habuerit. Folia cicuta, abrotani, herba caphorata, * pinse fortiter, & pone desuper. *Ad retinendum partu.* Spoliu serpentis cu mica panis dabis comedendu nescienti, m re prodest. *Ad matricem reuocanda.* Testas ouoru gallinae, ex quibus pulli excluduntur, incende: deinde super asperge picem nigram, & superextende, & reuocabitur ex toto. *Ad excitandu mulieris libidinem.* Sanguis vespertilionis in floccello lanae collectus nescienti sub capite ponat.

De passionibus genuum, & tibiaram.

C Entri galli succus, genibus, & cruribus ad ignem vel ad solem illinitus omnem dolorem extirpat, & neruorum contractionem penitus tollit, probatum est. *Ad ulcera tibiaram.* † el caprinum cu resina, & cerusa misce, & pone super vlcera. *Emplastrum ad inflationem, quae sit in cruribus, & in coxis.* Stercus columbinum album cum forti aceto mistum, & tritum, & in aluta inductu superpone. *Aliud probatum ad inflationem, quae sit cum rubore, & calore.* Farina hordei, & fabae tolle, & in aqua coque, & superpone. *Ad omnem Vlcerationem tibiaram, cicatricem, vel maculam nigram, vel albam.* Pulueris plumbi vsti facti cu ligno auellanae, aut lentisci vn. viij. olibani, myrrhae, aloes, mastiches, ana vn. j. oleum viride, & modicum aceti exagita miscendo in corpus vnu, & in folijs hederæ inductum superpone. *Ad tumorem genu.* Fac bullire, radicē brusci bene, & postea pinse cum axungia, & pauco * saluia, & infascia. omnem tumorem tollit. *Vnguentum ad tibiis fractas* † Al. falis, *de phlegmate falso.* Folia persici, hederæ terrestris, colophoniam, picem, oleum de spica, oleu coe, sepum, & ceram, & lithargyrum de auro. *Ad dolorem genuum.* Bibe succum rutæ. *Pro dolore podagra.* Tere, & fac puluerem de gith, & vnge vbi dolor est, superpone stagnum, & insuper stupam vnge de ipso puluere, & statim dolor recedet. *Vnguentum ad idem, & ad qualemcunque dolorem.* Rec. mastiches, olibani, ana. 3. i. adipem vrsinum, & album ouorum infimul misce, & accipe cymulas virides lentisci, & tolle ex eis succum, & adiunge vetus oleum, & distempera: & fac vnguētū theodoricon emperiston: ischiadicis, & podagricis subuenit: idem facit philathropos. *Ad idem.* Rec. gariophyllorum, zingiberis, cinnamomi, ana. un. ij. hermodactylorū un. v. costi, diagridii, ana unc. ij. mellis, quod sufficit. *Item ad calida.* Succus radicis filicis cu oleo roseo mistus, & inunctus prodest.

Ad hominem subtiliandum.

P luit ciricus uel ciricon, utilis ad pinguem hominem subtiliandum, & crassiciem superfluam deponendam, ita ut ad temperiem tenuitatis, & siccitatis patientem deducat: curat etiam leprosos & herniosos, pruriginosos, & scabiosos: & si quis hoc usus fuerit, podagrico, uel arthritico, seu alio aliquo dolore nō molestabitur. Quicumque hoc puluere fricari uoluerit, ut in balneo postquam sudare coeperit, fricetur, & hoc trib. dieb. vel amplius interpositis: dieb. autem quib. vitur, nullo unguento patiens fricetur: a pipere, & salsamentis, & acrimoniis caueat. Rec. † nitri assati, myrrhae assate, sulfuris uiui, opocissi. i. succi hederæ, iridis illirice, ana un. iij. baccarum lauri siccarum, sampsiuci, ellebori albi, pumicis marini assati, chamaeleontis nigri, pyrethri, sinapis, galleg alexandrine, peucedani, pollinis scenigree, cimolie, tartari, aristolochie longæ, & rotundæ, gith, orobi, piperis nigri, caulis agrestis, struthij, cardamomi, marrubii, cantharidum, succi sicci elaterii, ana unc. ii. confice sic, hæc oia subtiliter tere, & in uase uitreo conde, & qñ opus fuerit utere. *Electuarium ad idem.* Rec. gariophyllorum, spicæ, galangæ, zingiberis, añ. 3. s. sacchari lib. ii. & semis, mulci scrup. i. saccharum coque cum aqua rosata, & ipla pigmēta pinse diligenter, & misce cum ipsis saccharum, super ignem semper agitando, & qñ decoctum fuerit, infunde super marmor. *Ad hominem nimis crassum.* Imple patellam florib. auellanae, & superfuso uino agita fortiter & bulliat die ac nocte: & semper qñ succatur, funde uinum: & cola, & bibat ieiunus un. iij. per dies quinq; & comedat ad prandium: hoc faciat mense Februario. *Ad idem.* Tolle tartarum, & fac puluerē, & de oī ci bo intincto in eo comede: deficcet. n. pinguedinem. Hiera Rufina scabiosis, & leprosis utilissima.

Vnguentum ad mala nascentia. aloes, olibani, mastiches, myrrhe, arsenici, boli armeni, colophonie sandarachæ, terebinthinæ, æruginis campanæ, spumæ argenti, galbani, ammoniaci, sagapeni, resinæ gummi persici, picis naualis, ana lib. ij. tragacanthæ, aristolochiæ * longæ, gomphitæ, castorij, flor * Al. rotundæ, ris plumbi, ana un. iij. ceræ libras duas, lepi taurini unc. iij. *Oleum frumenti ad scabiem, et ad herpetas, quod ita conficitur.* Pone frumentum inter duo ferramenta calida, & exprime fortiter oleum. *Ad sacrum ignem.* Accipe picem, & uitellum oui crudi, & fac emplastrum, & pone desuper. Vnguentum ē de oleo frumenti, probatum est. *Ad morfeam nigram.* Erysimon cum uino bibat, & sanabitur. *Ad sanguinem stringendum undecunq; exeat.* Testiculos in aceto pone, pedes in frigida, & statim cessabit. *Ad carbunculos.* In primis liga malas coctas cum butyro uel sagimine, & appone, & mutetur in die: deinde appone emplastrum istud, quod carbunculum cito aperit. Rec. ficu pin guium passerum, cæpæ coctæ, galbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarum coctarum, carbonū, uel cinerum uitis uinæ, testudinis uiuæ unius, pinguedinis porci recentis uel ueteris, æquale pondus tere, & appone. vsq; dum aperiat. *Ad idem.* Accipe cinerē pruni, & distēpera cum vitellis ouorum, & pone super: & postea accipe ficus siccas, et parum olei, et arsenici. et tempera totū simul, et appone: deinde appone terebinthinā, et galbanū, qñ putredo exire coeperit. Si multi carbunculi exierint, tolle sanguinem de brachijs, et da laxatiuum. *Ad pustulas quas habet infans in manibus, & pedibus*

pedibus ultra modum. Accipe scyllam, & hyoscyamum ipsam herbam, & sambuci frondes, æquo pondere, & pinfito, & coque in aceto inde multum, & appone. *Ad omnia apostemata exteriora, siue tumores.* Agrimoniam, verbenam, quinq̃uefolium, & quis siteres, & impone, ponderibus, cum aceto coquas adiecta semper uiua sanabis. *Ad rumpendum apostema.* Fermentum, olbanum, axungia, lac foemina. *Ad apostema subtiliandum.* Libyiticum feruefacias in aqua, pinfito cum pinguedine, & pone desuper. *Ad sacrum ignem, vel calorem membrorum, qui per aliquam occasionem nascitur.* Rec. Silymbrij, rutæ, rubi, solani, omnium quatuor cimaru M. j. radices lilij domestici vnc. j. aloes 3. ii. cymini vñ. i. albumen oui vñ. i. aceti phialam vñ. i. olei phialam vñ. i. prædictas herbas re refortiter, & succum earum cum prædictis commisce, fortiterque cola, & cum penna unge loca languetia, & miraberis. *Ad scabiem.* Radices lapathioli coque, & axungiam porcina cum eis vehementer tere, & argentum viuum cum cinere, & sputo distempera, & cum eis misce, & vehementer confice: inunge, & miraberis. *Unguentum ad pustulas, vel lepram, siue pruritus.* Florem tithymali cum aceto coque fortiter, & oleum modicum misce, & inunge vsque dum sanus fuerit.

De modo dignoscendi cancrum a carbunculo.

Sic poteris dignoscere cancrum a carbunculo in principio. Carbunculus quippe durus est, & crubeus nimis, & ardens, & dolet quamplurimum in ossibus, & neruis, & cito facit caput. Sed cancer non tm̃ rubet, neq; tm̃ dolet, sed durior est, & nō tam cito facit caput, & plus occupat: qui quando mollescere incipit, perfora cum ferro quasi carbunculū: & nepitæ, apij, betonica, agrimonix, chamædryos* trifolij, latureia, pimpinellæ, subtrullæ, cardui, fragifolij, millefolij, ana M. vñ. j. teras, & cum vino, & pipere dabis in potum mane, & sero. *Item alia optima, sed valde grauior.* Aloes drachmas duas, aristolochiæ longæ drachmas quinque, sanguinis draconis, drachmas tres, castorij 3. ii. pœoniæ. 3. v. thuris, mirrhæ ana. 3. iiii. ammoniaci. 3. ii. succi saluiæ vel foliorum ana. 3. iiii. decoque vsque ad dimidium lento igne, ipsumque in vase picato mitte: & pigmenta in linteolo mundissimo ligata in medium liquorem pendere facias: & de populo arbore puluerem facias: de supradicta potione calicem medium dabis quotidie, & de puluere populi quantum tribus digitis leuare poteris in vino cocto distemperato. *Ad idem.* Accipe albi secessus canis, prassij, plantaginis, ana vñ. s. calcis viuæ. 3. ii: pulueriza totum, & supra malum pone: & postea pone unguentum marciaton, mane, & sero mura illud, & ablue in oī mutatione de vino calido. Si vero aliqua pars mortuæ carnis remanserit, abscinde cum ferro. Si autem lōgi temporis fuerit malum, & per prædicta sanari non poterit, oportet incidere circū circa, & postea apponere prædicta. *Ad idem.* Lenticulæ, quæ in stagnis nascitur, vel fontibus, vel aliis aquis, succus supra cancrum positus eum occidit. *G* Similiter facit doliachæ succus cum porcina pinguedine mistus: & ipsa herba pinfitas, & superposita cum succo, & pinguedine dictis prodest valde. *Ad idem.* Succum ebuli, succum aristolochiæ rotundæ, auripuluerem eius, & albumen oui fortiter commisce, sed non vt durum sit, sed molle: & taliter totum cancrum ex eo penna linies, & de frondibus septemnerui illum cooperies: sed per singulos dies mane, & sero mura bis, & quando mutare volueris, cum penna in vino infusa cancrum prius ablue, & unge doctrina supradicta. *Puluis ad cancrum.* Calcis viuæ* nouies ablutæ, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti, & mellis, & farinæ hordei: fac focaciolam, & sub testa coque, vsque dum incendatur: et pinfito, et facit puluerem, et vbi opus fuerit, mitte. *Unguentum ad serpiginem, & carnem mortuam manducandam.* Rec. aristolochiam rotundam, radices enulæ, cortices caprifici, cortices alburni, lotium hominis: hæc omnia simul coque fortiter: postea pinse, et confice cum axungia, et vtere. *Ad cancrum.* Vlcus primum forti, et calido aceto bene laua: deinde cū panno linteo detergendo exicca: quo facto, puluerem gallæ subtilē superasperge: hoc fac bis vel ter in die, donec sanetur. *Ad idem.* Sume mentastrum, et eo siccato fortiter frica inter manus: cui mentastro tertiam partem salis misce, et simul omnia fortiter tere: quibus tritis super stipites ardentes pone, vt vtrumque bene comburatur: quod quando fuerit combustum, bene iterum teratur, quod *H* rum puluis ter die aspergatur. *Pro carne sananda.* Linguae bouis radicem tere, succum cuius vt pastillum superpone. *Res probata ad cancrum vulnere, quæ depascuntur in circuitu.* Accipe quotquot habere poteris felliculorum, et scinde, et extrahe succum, ut sit dimidia phiala: sed prius laua plagam de uino tepido: et tunc accipe tres petiolas de panno lineo, et in succo illo infunde, et ad ignē calefactæ vna post aliam super vulnus apponantur: et postea de farina tenuissima panis hordacei cum supradicto succo eidem plagæ superponatur. *Ad cancrum res probata.* Caput gruis, et uentriculum, cum petris omnibus quæ in eis sunt sicca in furno, et fac puluerem, et superasperge: hoc non solum cancrum, sed omnia uulnera sanat. *Item aliud probatum ad idem.* Mustellam uiuam mitte in ollam nouam, et bene cooperi de tegula, et argilla, et mitte in furnum calidum: et ea combusta fac puluerem, et de ostrea testa similiter: et asperge: et post diem tertium laua de vino. *Probatum ad fistulam.* Accipe terram francigenam, et galeum idest gallam rotundam, et pulueriza, et pone desuper, et sanabitur. Cortice quercino liccetur fistula primo. Postea sanatur, si mumia sæpe bibatur. Maiorum pulchris hominum, quæ est rapta sepulchris.

* Al. centumfolij.

* Al. non.

A *Ad scabiem probatum.* Accipe sigiam grecam, & olei cōis partem i, & duas aceti, & coque in modum unguenti, & unge in balneo. *Pulvis ad cancrū.* Rec. atramenti, sarcocollæ, amenti salis, & dulcis, salis gemmæ, olibani, mastiches, ana vnc. i. piperis unc. vi. *Ad idem.* Brancam lupinam, q̄ inferius est rotūda, tere, cū sale, & fuligine, & parum de sanguine, & pone eo mortuo. Ad sanandum, puluerem aloes pone. *Ad carnem malam, uel ad cancrum.* Pinse tartarum fortiter temperatū, cū melle, & mitte in panno lineo, & liga cum licio, & mitte in foco ut ardeat: & fac puluerem, & superpone. Item testam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, & cum isto puluere misce puluerem gallæ, & salis: laua prius de vino, & postea sparge de hoc in die bis uel ter.

De fistula.

A *Ad fistulam.* Radicē lapathioli, qui rufum semē habet in fistula mitte: et donec purgata fuerit, per singulos dies singulas radices mutabis: & q̄n purgata fuerit, cognosces, q̄a non ut aqua pus, sed quasi putredo fuit tū: q̄n aut hoc uideris, hoc unguento sanabit: Rec. picē, galbanū, ammoniacū, aloen, sepū porcinū non multū, cerā, & parū olei: p̄dictas guttas, & gummi genera, & picē, & aloen æqualiter cōmista liqua ad ignē: & postea cerā, & sepū semotim liquefacta desuper addas, & agita donec cōficiat. *Ad fistulam.* Raphanū puluerizatū, & quolibet mō fistulis immisū antea tñ ex aceto ipsa fistula valde abluta, ualeat: & mō quocunq; suppositū: & infra, vel intra eam liberat. *Ad idem.* Sume herbā escuminatā nomine, & tere: cuius succū infirmanti mane, q̄n ieiunus fuerit, da ad potandū: & de ipso succo p̄ ipsū foramen pone donec sanus fiat æger. Itē accipe costā folij raphani, & mitte uq; ad p̄fundū plagæ ita, ut sanguis egrediat, aliquanto spatio intermisso accipiat fel taurinū, & calefacito ita, ut duriciē p̄dat: & ossa gallinarū cōbusta, & in subtilissimum puluerē redacta: ex his ellychniū cōponatur, & ad fundū plagæ mittatur, et interdū ellychniū de cōbusto puluere saccharo aspergatur, & ipsum interdū minuas, donec sanetur fistula. *Ad idem.* Sepiarietis unc. i. gūmi un. s. colophonix. 3. ii. s. opopanacis, aristolochiæ longæ, sarcocollæ, gris viridis ana 3. ii. ceræ citrinæ 3. ii. tere da tere, & de oleo parū pone, ut possint ibi tēperari: & super ignē pone donec sepū, & gūmi genera liquefiant: & utere q̄n opus fuerit. *Ad fistulas tollendas, & vermes occidendos.* Succū plātaginis mitte sæpius. Itē *ad idē.* Potētillā bibat per dies xxx. probatū est. *Ad fistulam claudendam.* Thus masculū diligenter tere cum uino ueteri, et inde perurge. *Ad idem.* Accipe in primis de carne salsa lardonē, et mitte ibi per iii. dies, et postea emplastrū fac hoc modo: Accipe frondes libystici syluarii, et tere fortiter, et misce ibi de sale cōcto puluerizato tantum, quantum sunt frondes: deinde adde axungiam ueterem sufficienter: et tere omnia hæc in simul, et fac emplastrum. *Ad idem.* Accipe tithymalum cū sua radice, et mitte in clibano ut exicetur, et fac puluerē, et insuffla intus. Itē accipe piper, aloen, galbanum, ceram, et oleū, et fac emplastrū, et utere. *Ad idem.* Pone emplastrū de farina, et alburno, et sinapi, et sale cōcto, et de calce extincta, et de sapone ^{*Ipatulano}, et de capitello per ix dies: deinde tere tres cymas rubi, et tres urticæ per tres dies. Item piper, allium, ficus siccas, radicem petroselini: misce, et tere simul, et fac emplastrum, et superpone, et statim interficiet. Itē accipe marmor, quod uidetur esse, sicut sal, et fac puluerē, insuffla intus. *Ad idem.* Accipe farinā lupini, raphani, sinapis mel arsum, alburni carbonem: omnibus tritis distempera, cum sapone spathulano: & admisto de capitello fac tentum de licio torto ad mensuram fistulæ, et abluce eam mane & sero de capitello.

De paralyfi.

Hera fortissima G. theodoricō imperiscō, potio sancti Pauli, et opopyri, paralyticis, arthriticis, et alijs diuersis causis succurrit. *Potio ad paralyfin Ioannis filij Liguri medici.* Rec. mādra goræ vn. iiii, castorij unc. iii. piperis grana ccc, nepitæ manū plenā, uini optimi phialas xxiiii: bulliat ad medietatē, et ieiunus bibat phialā i. et usq; ad nonā ieiunet. *Ad idem.* Rec. saluiæ, satireiæ, dictami, sabinae, mentæ nigræ, cerefolij, foliorū tenerē lauri, quinq; folij, betonicæ, febrifugæ, peucedani, agrimonie, pimpinellæ, artemisiæ, chamædryos, hyperici, millefolij, balsamitæ, pulegij, trifolij, hypocyttidos, hyssopi, prassij, origani, ana M: dabis cum vino. probatum est. *Unguentum ad paralyfin.* Rec. sabine pulueris, saluiæ, mentæ, ocymi, pulueris urticæ, balsamitæ pulueris, ante unc. ii. olei lauri phialā i, ceræ lib. i. olei, 3. 3. ana. unc. vi. oīa arbitrio tuo tere, et coque, unge. *Ad idem.* Herbam centumneruiam, idest barbā syluanam laua cum nouem aquis, et tere, et in succo adde duo cochlearia mellis, et sic unge digitos in phialis: da primo galli cātu, si laxat non euadet. *Item ad arthriticum dolorem.* Accipe micam panis madefactam aqua et tere: deinde distempera cū succo morgellinæ, uel solatri, uel portulacæ, uel semperuiuæ, uel alicuius refrigeratiuæ: deinde superpone loco dolenti, primum inuncto oleo roseo: postea uero ne nimis loca neruosa desiccantur, adde emplastrum hoc: Rec. radicē althææ, atq; semen lini, et coque in aqua, atq; somēta. ad ultimum accipe farinam lentis, et coque in quatuor partibus mellis, et aqua quantum sufficit, et sic superpone. probatum est. *Unguentum ad guttam.* Rec. radicis bryoniæ, corticis mediani sambuci, absinthij, rutæ, saluiæ, hederæ, chelidonie, arnoglossi, sal. unce, aloes, thuris, mellis, olei ceræ quantū tibi uideat, et cōfice. *Emplastrum ad idem.* Absinthij, radicis ebuli, sulfuris tritici, stercoreis caprini: fac puluerem, acetū mitte in cacabo, et salis satis. fac bulliat fortiter, et superpone.

Item

*Al. spztare
tico.

A L T E R

Item unguentum ad guttam. Rec. rutæ, hederæ terrestris, absinthij, abrotani, barbe Iouis omnium ante M., labinae Maii: simul tere, & coque i oleo, & butyro, & ad pe raurino, uel uerucino æqua liter: cola, & ubicunque fuerit gutta unge, & postea in albo panno induc, & pone.

De ratione medendi ad os fractum.

Recipe betonica, uiolæ albæ, panem mundum ad cernendum, melangia, hederæ terrestris pilosellæ, agrimonie, siniphæ, saluæ, ne intumescat. Itē betonica sanat, & tollit dolorē: saluia aufert dolorē: hederæ terranea curat, & mundat: uiola sanat: plantago soluit dolorē, & mundat: agrimonia, & pilosella sanant: melangia iuuat, ut nō claudatur uulnus. Quod si ex oībus his habere non poteris, accipe saluiam, betonicā, hederā terraneam, uiolam, agrimoniam plātaginē: contere, & succū vino mistum, donec sanus sit æger, solum accipiat potū. Folijs suprascriptorū deficientibus, radices indifferenter, aut puluerē, ad eundē accipies usum. Abstineat uero panēs ne comedat herbas, caseum, lac, fructus, carnes nisi de castratis, oua, & panē nisi azymum, pultes. *Ad idem.* Rec. farinā de germano idest de siligine partes ii, absinthij partē unā tere, & misce cum melle, & panno impone, & de raso lardo superpone ei, & super plaga pone, bis mutando per diem.

De plaga.

Ad plagā. Pilosellæ succum dā bibere, si reiicitur, morietur, si nō, uiuet: prima die plātaginē, & fragam in vino dabis: secūda die gariophyllatam adiunge prædicto vino: tertia die pilosellā: quarto die pimpinellā: quinto die hederā terrestrē: septemneruā sexto die: transactis uero diebus septē, subtrahere debes singillatim, & cōuerso incipiens ab hederā usq; ad primā, quæ est fraga. *Antidotum contra plagas.* Angelicam, betonicā, agrimoniam, pilosellam, hederam terrestrē, septemneruam uiolam minorē de angelica, coque in vino, & poter tribus uicibus in die. Si sanguinauerit plaga, cum cultello minutatim incide urticam: & intinctam in forti aceto, pone in plaga: statimq; cessabit sanguinis fluxus. *Unguentum ad plagas.* Anguillas coque in aqua, & collige adipē qui su pnatauerit, & de gallinis, & de anseribus, & de scrofino sine sale: saluæ succum; rutæ, absinthij, hederæ terrestris, liguæ canis, artemisiæ, matriculæ, cicutæ, herbæ citri, hyoscyami, strychniboli, olibani, aloes, mirrhæ, ammoniaci, de speciebus añ unc. i. farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli ossium, croci orientalis, sandali, acaciæ. ceræ quātū sufficit, ut albū fiat. *Tractum ad aperiendum, purgādū, sanandum dolorē, & carnem moruā, & carbunculū auferendum.* Rec. succi ebuli, absinthij, cymarū rubi, urticæ, carui, apii, oīum equaliter, mellis cochlearē unū, & albumen unius oui gallinæ, farinæ siliginis, vel cuiuslibet eorum, q̄ sunt ad tenuitatem: confice sic; Succos, & cetera pone in uase, & cōmiscendo exagita, donec spissum sit, & tenax: si plaga profunda sit, pone ex hoc ellychnium perunctum: si uero patula i. plana pone super pannum donec sanetur: si uero tractū nimīū desiccatur, renoua cum succo solius apii. *Unguentum ad plagam.* Rec. ceræ citrinæ *unc. s. picis, colophonie, añ un. ii. s. sepi arietis unc. ii. infunde cū oleo, & pone sup ignē donec unguētū fiat. *Potio ad plagatos.* Betonicæ, agrimonie, fragifoliæ, asari, uiolæ, liguæ bouis, ambrosie, plantaginis *minuræ, quinq; folij, hyperici, picis, linguæ ceruinæ, pimpinellæ, añ M. i. tere, & adde *aque li. iii. mellis cochlear unum: cola, & appone piperis grana c. & quāto frequentius biberit, tātō celerius sanabitur, sed ā uenere abstineat, & oībus contrariis. *Ad idem.* Fac saginem de lardo, & accipe mel, & farinā de sigale, & uinum. & coque simul, & mitte super plagam: mire curat, & sanat. Item succus apii, & albumen oui, quibus adde puluerem thuris, & tantum de farina frumenti ut satis spissum sit. *Ad capitis plagam sic fit.* Diligenter inquire utrū longa sit, an non: an os fractum sit, an non. His præmissis, si profunda fuerit, & testa rupta primitus capillos tunde: & deinde panni ellychnium absq; ullo medicamine, uel lardi fructum excoriatum, iuxta plagæ quantitatem incisum, in ipso ossis hiatu, ne sanies irruens meningas sua putredine extēdat, uel aliquid morbi generet, pone: & post pone primo embrochā, q̄ sic fit: Vinū, & oleū & panē non ex toto arsum fac feruere in sartagine, uel aliquo uase: deinde unguētum fuscū unaquaq; die in plagella pone. Memento tñ, ut p̄dictum ellychniū semper adsit, donec caro crescat. **H** Quod si os ruptum non fuerit, sue cum acu in duobus uel tribus locis: hoc dico si plaga magna fuerit: deinde tonsis capillis, embrocham p̄dictā ad p̄dictum terminum, & unguentum fuscū in plagella pone. *Ad plagā profundam cum lancea factam qualibet parte corporis excepto capite.* Primum pone lardū quantum tibi uidetur, & unguento fusco unge: & tunc pultes hoc modo compositas pone: Vinum, farinam, oleum commune, mel, rutā, saluiā, absinthium: trita cum axungia porcina oīa equali pondere fac feruere in sartagine: quo facto, cum panno superpone quoulsq; plaga desiccetur. Memēto ut unaquaq; die bis mutetur, nisi prima die, & lardū impone sem p̄ equalitate usq; ad vii dies: deinde unaquaq; die, put caro solidescet, paulatim minue, quoulsq; plaga clausa uideatur: tunc impone emplastrum aliquod. In capite autem non oportet imponere pulcem hanc, sed embrocham p̄dictā, quia nō conuenit nisi pili nascantur, propter cōstructionē pororū. *Unguentum fuscum sic fit.* Recipe olei li. i. sepi, ceræ, añ unc. vi. picis unc. iii. saluæ sisimbrii lentisci, lauine, allii, cymarum rutæ, ana M. i. confice sic: Herbas cum seuo diu cōtusas cum oleo coque & cola, deinde ceram adde, ultimo picem: quandoq; liquefactum fuerit, remoue, & usui reserua.

* mimitæ
* Al. uini.

A reserua. *Potio ad plagam sanandam.* Rec. agrimoniam, betoncam, saluiam, plantaginem, folia herede terrestris, herbe ventripulitis his, confice cum vino, da bibere quousque sanus sit. *Emplastrum ad plagam sanandam.* Rec. farinam siliginis, absinthium, oleum de oliua, axungiam porcinam veterem, vel quod sufficit. *Unguentum album.* Rec. cerusae. 3. iii. lithargyri vnc. ii. mastiches, conditi, ana vnc. i. s. olibani unc. olei rosei, & acetii quod sufficit.

Ad ossa fracta.

Ratio medendi ossa fracta hec est. Primum provide ut leuissimis manibus aptes ad proprium locum nale incisas fracturas: quo facto, sal & mel in sanguine compone, & diutissime feruere dimitte, & prout pati poterit, calidum superpone cum stupa, aut bobbace: deinde lignula recta plana ad inuicem restibus concatenata circumliga: hoc per triduum fieri necesse est. Post triduum vero, reiectis his, diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialthæa, aut marciato circumlinies, & bobbace vel stupa circumuolue, & sic unguentum circumuoluere, & circumligare, & fomentare contemplata ætate, bis in die mane, & uespere oportet: usque ad xx. n. dies solidantur, habita tamen diligenter cura: iuuenis uero usque ad xvii. dies: senum autem usque ad xxi. uel xxii. uel xxiii. puerorum itaque expectatio usque ad xv. dies: In his ergo diebus constrictorium iuxta prædictam rationem facies ita: Rec. olibani, mastiches, cera, boli armeni, equali pondere: ceram solue, & horum puluerem triconizatum superasperge: & ad modum ceroti coque, & tepidum superpone. Memento tamen ut prius sapone, & aqua calida, uel aliquo tali optime lauetur: & sic cerotum superpone: non enim adheret appositum, per unguentum. Oportet et scire si vlcus affuerit: non enim debet apponi in vlcere. Quod si aliquo casu accidente diiuncta fuerit, ex utraque parte trahatur manibus, ut ad pristinum locum redeat iunctura: quo facto, palma utrarumque manuum locus constringatur: & postea fomentetur aqua calida: deinde circumliniatur agrippa, & tabule superponantur. Huius autem mutatio fiat de tertio in tertium diem semper cum fomentatione, & post, superscriptum constrictorium appone. Si qua vero costarum hominis fracta fuerit, & interius plicata, costam hoc modo reduces ad exteriora: Fac constitui ignem longum ad longitudinem hominis, & nudus calefaciat ventrem, & costam: tunc uero habens mel coctum, unge manus utraque ex eo melle, & paulatim manibus perunctis blande tange locum, & trahe suauiter: sic sæpe facies trahendo, donec æqualis sit alijs costis: deinde marciato, exteriusque unguentis foueat, & emplastrum apostolicum, uel diachrysum, uel aliud quodlibet, donec sanetur, exterius ponatur. *Emplastrum diachrysum, quod latine aureum dicitur, assinum factum sanat: parotidas, glandulas sanat: spleniticum callum pedis, & hemi cranium mire curat: apostemata ei nascentias, & carbunculos dispergit: emprostitum uel ueni in capite, uel ceruice, uel scapulis uerui circumtrahuntur, & æm indignationem uel phrenitum infantium sanat.* Rec. colophoniam, resinam an. unc. ii. olei unc. iii. picis lib. i. olibani, auripigmenti, aluminis, an. unc. ii. acetii quod sufficit. Parotidas, glandulas sic incidas: Cutem superincide ferro: deinde cum hamulo ferreo subtilissimo glandulas ad te trahere: & tandiu abstrahere pelliculas circūcidendo, cum spatula, donec omnes uenulas earum habeas: & sic embrocham de panno incenso superpone, uel aliquod idoneum, ut sanguis stringatur, et sanies: embrocha tunc cauatur lauetur, deinde unguentum fuscum apponatur.

De ossa fracta.

Ad ossa fractum. Cerebrum canis cum aceto calido distempera, & superpone in panno lineo: per tres dies dimitte. *Item ad ossa fractum uel scissum.* Insimul albumen oui cum stuppa induc, et circumduc, et desuper liga. *Ad idem.* Cera noua, ammoniaci, rosæ, mirrhæ, croci, ana, malagma facito, et in linteolo apponito. *Tractum ad omnem plagam.* Aloes myrrhæ, olibani, mastiches, an. unc. i. picis, cera, colophoniam, ana unc. ii. sicca ter, liquida solue, cola per linteolum, fac magdaleonem.

De febribus, & diebus timendis.

D *Potio ad febrem tollendam.* Rec. cymini, coxubri, myrrhæ, anisi, croci, dauci cretici, hyoscyami, an. unc. i. opii. 3. i. seminis apii unc. i. mellis quod sufficit. *Hydropotom ad febrem quotidiana, tertiana, sed maxime quartana, & ad omnes accessiones, & angustias: somnum facit, fastidium tollit, sudorem prouocat.* Rec. amegs myrrhæ, anisi, croci, hyoscyami, opii, an. 3. ii. chamedryos, apii, petroselinii, spermatidis mandragore, thuris, an. 3. i. mellis quod sufficit: dabis cum aqua calida. *Ad quotidianam.* Si cum typo fuerit, accipiat portionem rubram mistam cum hydropoto ante horas accessionis: post bibat aquam frigidam. Si uero frigus fuerit, magnum uinum bibat, aut aquam calidam. Si uero non profuerit istud, accipiat panchreston, post bibat mulsum. Si uero stomachus fuerit plenus humore, ut uomat, bibat oxymeli, quod recipit acetii phialas. ii. mellis lib. i. seminis radicis, et atriplicis: ana unc. i. quæ coquantur usque ad medietatem, et ante accessionem bibat, et ieiunet una hora: postea si non uomuerit, accipiat aquam calidam, et bibat. De cibis, ius album maducet de gallina coactum cum oleo char. porcellos, hædos, de uolatilibus, phasianos, turdos, pedices, ficedulas: de piscibus, saxatiles, aut assos, aut elixos: de pomis, mala cydonia, et uuas, et mala granata: de uino, album et leue. *Potio probata ad frigiditatem, & febrem.* Rec. seminis trifolii acuti, popanacis, serpylli, ana drach. iii. anisi, foeniculi, amyli, apii, an. drach. ii. farinæ orobi unc. i. hæc simul tere, et pone in uino bono paululum: et post colligantur in modum uictualis ponderis scrup. iii. dantur cum uino calido. *Electuarium quartanarum, & quotidianarum.* Rec. siler. piper. amyli, marathri, ana unc. i.

unc. i. 3. iii. pyrethri. ana 3. iii. gariophyllorū, galāge, ana. 3. i. mellis qđ sufficit. *Ad quotidianā, tertianā & quartanā.* Rec. rosarū 3. xx. sacchari, 3. xl. costi dulcis, rheubarbari, arsenici, cinnamomi, nardi, mastiches, spodij albi, sandali citrini, & albi, berberis, gariophyllorum, croci, ana 3. ii. & confice cū syrupo violato: dosis eius. 3. iii. ante accessionē, & post. *Epithema ut sudor febris exeat.* Semen lini fac bulliat in aqua, induc in panno, & pone super stomachū. *Ad quotidianas acutas in aestate.* Si habuerint turbidam vrinam, ex sanguine est: prima, vel secunda die, uel vsq; ad septimā phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit, hoc fac emplastrū, uel epithema, quod ualet ad febrem acutam. Succū solani tēpera cum farina hordei, & induc in pāno, & pone super stomachum. Item panem assatū diu, ita ut fiat uelut carbo extinctus, postea tere, & cribra puluerē, & tēpera cum uino, & fac epithema. Diata utantur tali: succo ptisanæ expurgato hordeo: nam hordeū positum in aqua una nocte, tundatur, & ad mensurā unius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ, & coquatur lento igne usq; ad tertiā partem, & coletur per linteolum: & utatur farre molli: & de pomis, malo serico, aut dulcibus amygdalis, & pane in aqua, & de electuario supradictō. Quod si in tpe autumnū uenerit, & sine typo fuerit, similiter curabitur. Si cum typo, uomitum prouocabis cū aqua calida, & oleo, aut cum oxymelite supra scripto. Et si fuerit cōstrictus, oxymeli catharticum dabis, qđ conficitur sic: Mitte acetū, & mel, & elaterij scrup. s. uel scđm uires ægroti. De cibis, superius dictum est. Quod si fuerit solutus, cibos stypticos damus. Potu utere uino græco. Si vero in suo tpe uenerit cum typo, aut sine typo, primum catharticum dabis ad phlegma deponendum i. diacalaminthes cum adriano, uel oēs potiones calidas, ut picra, mulsa, athanasia, hydrocopion cū aqua calida: cibos supra scriptos: pannis autem, aur ceronium, aut oxyocroceū cum cerotis. Cataplasma recipit hæc: Micam panis, fabæ, absinthij, formæ scēnigræci, omnia æquali pōdere: confice cum ouo molli assato, & cū oleo laurino, aut cyprino, & induc in panno, et supra uiscera impone, expertum est. Si autem in tempore ueris, curabitur cum portione rubræ, & esdræ. Cibos autem, dabis, gallinas, carnes porcorum, & omnium uolatilium: de leguminibus, cicet, far: de oleis, foeniculos, beras, coctana: de piscibus, saxatiles: uinum album, & leue.

De febribus tertianis cum typo.

Ad febres tertianas cum typo. Mulsā potionem ante accessionis horā accipiat, & post bibat aquā calidam. *Ad duplices tertianas.* Utatur hydrocopio, & mulsa, & rubra quasi una portione. *Ad tertianā mistā quotidiana.* Panchresto, rubra, hydrocopio, quasi una portione utantur. *Ad tertianas acutas.* Si uomitu egēt, ponatur mel, & acetū, quibus adhibeantur atriplicis. 3. iii. & utantur. Si constipati fuerint, accipias pulueris* violæ unc. s. & bibant interpolato die cum aqua frigida: & utantur epithemate, quod Recipit farinæ hordei unc. iii. rosæ siccæ unc. i. sandali albi. 3. s. spodij 3. ii. mastiches. 3. i. cāphoræ scrup. i. tēpera cū succo solani, & quasi vnguento vngantur, & utantur desu p te gumēto stuppæ: & bibāt quotidie succū mali granati mane: & post vii. dies si urina fuerit turbida, & rufa, & nihil superiora pfuerint, balneo utatur, & fomētetur ex aqua et oleo, & post fomētum phlebotometur de media uena dextri brachij. *Epithema ad omnes acutas febres.* Rec. ro. seminis portulacæ, sandali, albi, & rubri, añ. 3. ii. tragacanthæ parū: tēpera cū aqua rosea, aut succo mali granati, uel uuæ lupinæ. Si nero uolueris, ut dormiat, ungātur frons, & nares, & aures, ex oleo uiolato, & lacte mulieris: & pedes loti in aqua, in qua papauer, & semē lactucæ, vel ipse herbe decoctæ sūt, ungātur. *Antidotum ad idē.* Rec. sandali albi, citrini, et rubei, 3. i. tragacanthæ unc. s. ros. un. iij, sacchari. 3. iii. syrupi qđ sufficit. cibos dabis succū oryze, aut alicę, ius galli, pisces saxatiles, poma frigidissima: de oleribus, lactucas cū aceto, portulacas, solanū, oēs cibos parū salitos: dabis aquā frigidā, & mulsam de hydromelite: et si fuerit solutus, dabis ei cydoniū melle cōfectū ita: Succū mali cydonij partē i, mellis partes ii: coq; ad lentū ignē, donec ueniat ad spissitudinē mellis: & dabis exinde mulsam. *Epithema ad idē.* Rec. mastiches, thuris, fenigræci, seminis lini, farinæ hordei, croci, oīa æquali pondere: trita distēpera cū uitello ouorū, et cū oleo, rosato hoc mō cōfecto: Tolle oleū, et rosas cū H rore suo, et mitte simul in puteū, aut in aquā uiuā p viginti dies: postea tolle exinde, et pone ad Solē undecim diebus: postea habeas ad umbrā. Hoc oleū frigidissimū est, et si unxeris ignē febrē de hoc oleo, mitigat eā, et solet eā amputare: Hæc eadē febris si fuerit in autūno, curabitur, si diateffaron tēperabitur cū uino, cū rubra, cū mulsa. Cibandi sunt talibus ut est far, simila, et granum bene coctum, carnes pecudum, et pedes porcini, et gallinæ, uinum album, et leue. In tempore hyemis, si fuerit cum typo, curabitur cū mulsa, et hydrocopio, et rubra: et si sine typo fuerit, prolongabitur: lixopericū dabis cū aqua calida: cibos, carnes porcellorū, cerebella eorum, phasianos, et agrestia volatilia. Quod si fuerit in tpe veris, curabitur portione rubra, et rosata simplici, qđ Recipit croci orientalis 3. i. traga. unc. i. succi liquiritiæ un. i. seminis citru. melo. ana un. i. rosæ unc. iij. tēpera cū melle ros. et aqua rosea. *Rhodofacchara ad idē.* Accipe rosarū albarū li. i. minutatim incide rosas, & frica bene, cum manibus ipsas cū saccharo, et pone in uase, & ligabis, ponasq; ad Solē lx diebus donec bene coquatur, et nocte auferes. *Diacidonion ad idē.* Coctana mundabis interius, et exterius, et coques cum aqua bene: et in una libra pomorum, pone ii. lib. sacchari, et iterum coques ad spissitudinem: postea addes pulueris sandali rubri, et citrini, ana unc. s. spodij. 3. vi. rosæ

* Al. molæ.

* Al. laxatiuū. al. lexipyreton.

A 3. x. seminis portulacæ. 3. iij. succi liquiritiæ, succi rhu, traga. seminis cucu. añ. 3. ij. mannæ, castiæ fistu. 3. vi. croci. 3. ij. mastiches. i. camphoræ. 3. i. adde syrapi uiolati simplicis quod sufficit. Cibos dabis, succum oryzæ, aut alicæ, ius gallinæ, &c. sicut superius notum est.

De Febre Quartana cum typo.

Ad Febrem quartanam cum typo, si fuerit in æstate, ante horā accessionis dabis portionē musam: si fuerit in hyeme, utantur portione diasulfuris, & dialthææ unguento: de cibis, utantur rapis, porris coctis, & farre, & ciceribus: de carnibus, porcina, agnina, pedibus porcinis, gallinis: de pomis, malis cydonijs: de uino, neque leui, neque forti.

Ad Duplicem Quartanam.

Ad duplicem quartanam, Adriano, & Panchresto temperatis utantur cum balsamo. Quarta na si fuerit tpe ueris, curabitur portione Estdræ, mista cum portione sancti Pauli, & musa^a enea. Vn ctionem talem facimus: sinapi unguimus dorsum ante vnam horā accessionis: cibos aut calidos & stypticos damus, ut lepores, phasianos, perdices, anates, anseres: de leguminibus, granum bene coctum, cicer, fabā fractam: de oleribus, fœniculum, capita raparum, rutas agrestes coctas, uinū rubrum & forte. In æstate uero, ru. mista cū theriaca mundissima cum uino temperata damus: & unguento marciato unguimus totum corpus, ante unam horam accessionis prope ignem donec sudet, & pterea hora accessionis: cibos aut superius diximus. Si tpe autūni uenerit, curabitur portione adriani, & diacalaminthes, & trochiscis, pbatas ad quartanā: petrolæū dabis ad bibendū: unguimus totū corpus ante & retro dialthæa, & quotidie damus origanū ad bibendū, cibos uero ut supra. *Unguentum ad Quartanam.* Rec. cinnam. vnc. ij. croci vnc. i. myrrhæ, styracis, sagapeni, añ vnc. v. laferis vnc. iij. gētianæ vnc. ij. mellis qđ sufficit: da in modū lupini, cū aqua calida. *Ad idem.* Oleo pulegino utere cū nepita, purgat stomachū, & thoracē, cæteraq; membra, ita ut prius utatur commistione sancti Pauli, & calidarum portione, conficetur totū corpus cū uino austero.

De Febris Ephemeris.

Ad Ephemeris febres. Si nascatur ex calore, utatur tenui balneo, & fomentetur ex aqua calida, & oleo: & bibat aquam frigidam, uel tenue uinum: & utantur frigida diætā, scilicet, cucurbita, portulaca, malo martiano, uel syriaco, uel succo mali granati. de carnibus, pipionibus, syluaticis uolueribus. Si aut ex frigore fuerint, ungatur stomachus oleo mastichino, qđ Recipit olei. ros. unc. ij. mastiches. 3. iij. costi. 3. i. rute uiridis. 3. ij. simul in oleo coquantur, & ex ea ungatur stomachus, & detur potio diatrion pipereon. Diætā: accipiant pecorinam carnem unius anni & agninam. & pipiones domesticos, & bibant uinum rubrum & subtile, & ferantur ad balneum calidum.

De Synocha Febre.

Ad Synochā. Si ex sanguine fit, uel ex cho. ru. phlebotoma in prima die uel secūda, aut ad summum in iij. die: si masculus fuerit in dextro: si femina, in sinistro. Si uentrem habuerit constrictū, clysterizabis ita: Accipe succū cantabri, & malas tunfas, coquantur cum oleo, deinde colato per linteum, & utere. Si autē desiderauerit balneū, concede sibi, & utatur fomento ex calida, & oleo. Diætā utatur tali: succo ptisanæ, & farre molli: & malis matianis, & syriacis, & pane in aqua.

De Homotono.

Homotonus curabitur sic. Portionem rosatam superius scriptam teneat sub lingua usq; dū lique scat, & saliuam eius glutiat. Vnctionem talem facimus: Oleo roseo frequenter unguimus caput & pœcordia. Epithema tale facimus: Rec. croci orientalis vnc. s. mastiches, olibani, añ vnc. i. ouorū asforū uitelli quantum tibi uidetur: confice cum oleo roseo, & pauco aceti: super pœcordia ponas. *Item alia vnctio.* Oleum roseum, cū portulacæ succo, aut cū succo uerbenæ, aut cum suc. cucurbitæ, super præcordia pone. Diætā talē damus. succū alicæ & succum oryzæ: à uino abstineat, sed musam atticā damus. *Ad idem.* Si uentrem constrictū habuerit, clysterizabis cum succo cantabri: aut bibat psylliū in tribus aquis lotam: & utatur mali granati succo, & malis, & pyris, & sorbis maturis: & ungatur unctione, qđ Recipit succi sēperuiuæ, succi portulacæ, succi rasuræ cucur. olei ro. añ. 3. i. & ungatur ex his totum caput præter loca ubi cerebrum est. Epithemate utantur ut supra.

De Causo.

Causus nascitur ex cholera rubra nimium sicca circa subtiliores uenas hepatis. Quæ his signis cognoscitur: & sitis, & insomnietas est magna, & alienatio prosequitur, & surditas, aut muti fiunt: qñ hæc signa ante triduum habuerint, q̄ febris fiat, dolor capitis sētitur, & buccinæ auriū, ipse dolor cum forti icū & tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis, & frigida portione: & frigida adiutoria necessaria sūt his, q̄ supra diximus. Euacuet aut humor cholericus, extinguatur, dissoluatur p sudorē, aut per uomitū, aut p uentris solutionem. Certissime autē extinguitur si biberit aquā multā & nimis frigidā: etiam hydromeli bibat: aut lauacrum intret ut sudet, sed nō descendat in solium, nec diutius moretur. De escis uero nihil nisi ptisanā manducet.

De Nephritica Passione.

AD Nephriticā passionē si fuerit ex cho. ru. i dextro latere, detur ei musa, uel iustinū minus, post elixaturam apij, & fœniculi, quæ cōficiatur ex corticibus corū in aqua coctis. Si fuerit

Spuriy.

Ee

in si-

A L T E R

† Al. sandali.

in sinistro latere, ex phlegmate cholera nigra, detur ante adrianū, & iustinum maius, cum deco- E
cto apij, & petroselinis macedonicis. Si fuerit sine febre, uinū bibat: si fuerit cū febre, aquā. Et utan-
tur emplastro ceronio, & fomententur cū aqua calida, & succum crescionis per se bibāt. Diēta ue-
ro, omnia calida & leuia: & utantur crescionibus, & alexandris, & urticis, petroselinis, & apio, &
asparagis: de carnibus, porcina, agnina, hœdina: de uolatilibus, phasianis, perdicibus, turdis, fice-
dulis: de leguminibus, cicere: de piscibus nullatenus: de uino, claro & rubro utantur.

De Pleuritide.

Ad Pleuritidē. Si fuerit ex sanguine, & spuerit sanguinē, phlebotoma de brachio eiusdē par-
tis: & cozumbrum coctum in patella cum mel. plagellē imponatur ita, ut refrigerata alte-
ra calida imponatur. Si fuerit cho. ru. utat electuario, quod Recipit amygdalarū vnc. ij. pineę mun-
datę vnc. ij. gummi saracenici vnc. i. † tragachanti albi uel rubri vnc. i. seminis citruli, melo. cu-
cur. mūdatorum, añ vnc. j. tēpera cū decoctione epithymi: amygdalę purgatę terant, & ex suc.
aqua inficiat, & ita bibat. Si ex phlegmate fuerit, accipiat pilulas ex sagapeno factas, & bibat de
coctionem hyssopi cum aqua, uel puluere facto de caprifico cocto in pice in modum emplastri
utatur. Diēta uero sit, pultes, far molle, & amygdalę, & bibat aquam eorum.

De Phrenitide.

Phrenitis si fuerit tempore ueris, curabitur sic. Venā, quę in medio fronte est, post septem dies
tāgimus: & eos sternutare facimus cū melle albo, & euphorbij puluere: q̄ si sternutauerit, bo F
nū. Vnctionē facimus talem: oleo roseo, uel oleo uiolato frontem, & pręcordia inūgimus: & se-
pius faciem eius aqua frigida irrigamus, ut {non} dormiat. Si fuerit t̄pe estatis, ungimus pręcordia
eius cum oleo rosaceo & succo semperuiuę. *Antidotum Basily. Hemitritais omnibus.* Rec. costi,
carpobalsami, celticę, gariophyllorū, añ 3. j. croci scrup. nardostachyos, meliloti. añ scrup. ij. ca-
się fistulę, semperuiui foliorū, añ vnc. ij, mel. lib. i. aque lib. i. & s. aut ij. tere, & infunde. *Cataplasma*
ad omnes Febres. Rec. lini semē, hordeū, fēnū grecū, absinthiū, anethū, apiū, petroselinū, lybisticū,
& lupinos, ex supradictis farina facta mittas oleū delu p, aut axūgiā ueterē: & facto ita cataplas-
mate, indue in linteolo, & calidū super stomachū impone, oībus diebus mutādo, & calfaciendo.

De Diebus timendis.

Quisquis prima die cuiusq; mensis in infirmitatē ceciderit, sequēs tertia dies est timēda. quā
si trāserit, usq; ad triginta dies euadet. Qui uero secūda die deciderit, xiiij. timēda est: quā si
trāserit, diu euadet, licet ēgrotās. Qui autē iij. die deciderit, sine molestia liberabit̄ in pximo. Et q̄
in quarta die iciderit in infirmitatē, grauiter usq; ad xvij. diē infirmus erit, sed euadet. Quinta die
ēgrotās, licet grauiter patiat̄, euadet. Sexta die decedens licet sanari uideatur, quā tū die alterius
mēsis moriet̄. Qui septima die deciderit, absq; molestia liberabitur. Octaua die ēgrotās, si nō fue- G
rit factus sanus usq; ad xv. diē, morietur. Nona die ēgrotās quāuis cū sūma molestia, euadet: De-
cima die q̄ deciderit, pculdubio morietur. Vndecima die q̄ deciderit, ī pximo liberabitur. Duo-
decima die q̄ deciderit, nisi liberatus fuerit ī xv. die, morietur. Tertia decima die q̄ deciderit, infir-
mus erit usq; ad xvij. quā si trāserit, euadet. Quartadecima dies si quis deciderit, manebit usq; ad
xv. diē, & sic euadet. Quītadecima die si quis deciderit, nisi itra xix. dies cōualuerit, morietur. Sex-
tadecima die siq; deciderit, licet p xxvij. dies molestetur, tñ liberabitur. Decima septima die de-
cidēs īfirmus, usq; ad xvij. dies euadet. Decima octaua die decidēs, subito sanabitur. Decimanona
die decidēs, euadet similiter. Vigesima die decidēs, v. diebus euadet, sed tñ sequēti mēse morietur.
Vigesima prima die ēgrotans, nisi periculum mortis incurrit, intra x. dies alterius mensis libera-
tur. Vigesima secunda die decedens, licet x diebus patiat̄ grauiter, liberabitur. Vigesima tertia
die decedens, quāuis cum molestia, altero mense liberabitur. Vigesima quarta die decedens
ēgrotās xxxvi die quasi liberabitur, attamē mēse sequēti morietur. Vigesima quīta die decidēs, li-
cet aliquātulū patiat̄, euadet. Vigesima sexta die decidēs nō morietur. Vigesima septima die de-
cidēs, licet usq; ad exitū patiat̄, tamen in altero mēse liberabitur. Vigesima octaua die decedenti
mors minatur. Vigesima nona die decidēs ēgrotās, paulatī altero mēse liberabitur. Trigesima die H
īfirmus utrū euadat, dubiū est. Similiter, q̄ Trigesima prima die ēgrotauerit, utrū euadet, ignorat.

De Vrina & Pulsu.

Quoniam & causarum omnium, & non nullarum dimensiones, atq; imminētis spiritus prę-
uidere difficile est, urinę diuersitates, & uarios pulsus arguto stylo conscripsi: ne confusa ra-
tione medicinę, uel ordinata quęrenti pernoscere fecissent errorem.

De Pulsu & Vrina, in Febribus Ephemeris.

Ephemere febris pulsus est simplex, non ualde inēqualis, aut sordidus, aut difficilis: quarum ex
urina, si guttatim fuerit egressa, patiens dolorē capitis senferit, hemorrhidas scias esse vēturas.
Si uero ex animi āgitudine i. tristitia, aut cupiditate, febris nata fuerit, pulsus eius est lassus, te-
nuis in principio, ita ut putes eum multis t̄pibus ex lōginqua infirmitate āgrotasse: urina in his
rufior inuenitur, quam in cæteris ephemeris febribus. Si aut ex iracundia āgritudo nata fuerit,
& febris fuerit in magnitudine, & in nimietate, pulsus sit non minuens atq; desinēs. Sicut in ijs:
qui

A qui ex tristitijs, & vigilijs, atq; cogitationibus laborant, vrina crocea est, & ignea, & extra consuetudinē cholericā euenit cū morfu ueretri exiens. Nā, qui ex multo labore sudātes deficiūt & frigescunt, pulsus eorum mitior inuenitur, & lassior: vrina viridis & turbulenta apparet. Quae si subito asperitatem, & rubei vini colorem assumpserit, & calor defecerit: aut si fuerit uersa in album colorem: aut dolorē articulorū, aut aurī, nunciat, apostema, id est parotidas. Quod si cholericā supra dicta urina abundans fuerit, & nō supradictum dolorē habuerit, eius aegritudinis solutionem ostendit futurā. Vrina alba & spissa bonā significat sanitatem, si tñ capitis dolor non fuerit. Si autē talis coloris urina in initio aegritudinis uenerit, contractionem corporis futurā denunciat. Illi uero, qui nimia fatigatione fuerint lassī, pulsū habent maiorem & lassiozem, in hisq; vrina rubra est & candida. Quibus uero indigestio ciborum febrem attulerit, pulsus eorum labentior & mitior ictu, & procedente tempore acrior fit: urina uero eorum multum rubra est. Quibus in quinum dolor febrem mouerit, pulsus est maximus, & grandis ictu, & uelox, atque spissus, urina his subalbido colore apparet, & communis ut in ceteris ephemeris.

De Pulsu & vrina causi synochi, & synocha.

B Causus & synochus, hi ambo habent pulsū synochaē consimilem, non horarum declinationes similes: quibus si lingua fuerit arida, & uomitus cholericus, & vrina lucida, mors significatur. Vrina crocea & turbulenta cū nebulis nō bonis, & pluribus diebus in eis non egesta, aut longinquā aegritudinē, aut mortem futuram dicit. Vrina crocea si guttatim stillando fuerit egesta, uentris constrictionem malam cum animi turbatione, & angustia ostendit. Vrina alba & aquosa in augmento aegritudinis aut in statu ueniens, laborem corporis cum frigore, & maciem nunciat futuram: si uero pinguis fuerit, mortem significat. Vrina similis spermati hominis, imminetia nunciat. Vrina uiridis critico die immutata, mortem ostendit. Vrina uiridis si se mutauerit in albū aut aquosum colorem, typicā aegritudinē venturā significat. Vrina æruginosa stranguriā significat. Vrina nigra & tenuis, cum nebulis phrenitim ostendit, maxime si odor uitiosus fuerit ei: quibus autem fluxus sanguinis ex naribus uenerit, solutionem eius aegritudinis statim fore significat. Vrina æruginosum habens colorem spasmus significat. Vrina nigra & tenuis cum aurium obtusione, & insomnia, & in se nebulam habens, tempus longum eius aegritudinis nunciat, & sanguinis fluxum imminere ostendit. Vrina sanguinea cum dolore capitis, & hypochondrij dextræ partis, statim subitanē mortem significat. Vrina pinguis sine febre senibus eueniens, apoplexiam facit: quæ cum soluta fuerit, caliginem oculorum cito transeuntem, & delectationem cibi, ostendit. Vrina turbulenta & non varia crism cum dolore aliquo venturam ostendit.

De Pulsu & vrina in Homotono, Epacmaſtico, & Paracmaſtico.

C Homotonus pulsū habet grauē, spissū & sordidū. Acmaſticus uero pulsū habet vigentē, & sordidū, sine intermissione: quibus grauis est per singulos dies & horas febris augmentatur, nullo statu uel declinatione interueniente, urina rufa in his inuenitur. Paracmaſticus aut in secundo uel tertio die cum declinatione pulsū tenet mitiorem, quamuis in principio uehemens fuerit. In his ergo oībus præscriptis passionibus si vrina fuerit colore liuida, & tenuis cōstitutione, phrenitin futurā denunciat: quā lōgo tēpore protrahi significat. Vrina colore alba, & cōstitutione tenuis, cū nebulis non bonis, renū & dolorē & indignationem significat. Si in bono colore, & in die critico conuersa fuerit, certū discutionis tēpus denunciat. Si uero ex bono colore in malū die critico conuersa fuerit, futurā mortē ostendit. Vrina cholericō colore, nebulā albā habens, & fursures supernatantes, aut longā aegritudinē, aut mortē significat. Vrina tenuis cū nebulis non bonis, phrenitin, siue mortē, aut spasmū significat. Vrina alba si se mutauerit, apostema celerius venturū scias. Vrina turbulēta, & tardius relidens, maxime si sanitas interaneorū fuerit, & per multos dies perseverauerit, & non se mutauerit, pro certo scias acutas febres in tertianā cōuerti. Vrina subalbida, & spumosa, aut rufa: et si ex cholericō humore ipsa aegritudo nata fuerit, mortem significat.

D si eo tpe sanguis de naribus fluxerit aquosus subito, et à solito abundans: et tenuē se urina fecerit, et diu perseverans nō se mutauerit: frigus subitanē demonstrat venire: pro quo frigore fit, aegritudinis solutio non bona. Vrina cum sudore si in febriū augmento fuerit, et abundantia vrina fuerit, mortē cito venturā nunciat. Vrina rubra et spissa modo supradictō, mortē cito futurā significat. Vrina rubra et spissa si fuerit egesta frequentius, et si dolor capitis, et scapularū affuerit, et auditū patiens obtusum habuerit, et hypochondriorū dolorē senserit, futurā phrenitin denunciat: qđ si infra septē dies oluta fuerit, ictericū facit: et si non fuerit soluta, et in macronoxiam uenerit, et nebulæ non bonæ in eadem fuerint, & eadem phrenitide morietur. Vrina alba, et aquosa, et nebulam bonam habens, et cum odore bono egesta, supradictam phrenitin purgat. Vrina lactea si in initio aegritudinis iuuenibus euenierit, non bonum significat. Vrina alba, spumosa, & nebulosa, non bonum significat: & si in critico die, aut post criticum diem superuenerit, solutionem aegritudinis ostendit. Vrina nigra cum sudore: non bona signa imminere ostendit. Vrina puluerulenta, & maxime si frigus, et lippitudo oculorum fuerit, et caligo, et superiores partes in sudorem ueniant, uenturum spasmū denunciat: quod si se supradicta urina abstinerit, et dolor capitis cum

* Al. colore.

* Al. liuida.

* Al. macronoxia fema.

Spurij.

E 2 sudore

sudore corporis fuerit, spasmus statim uenturum ostendit. Vrina non bonum colorem habens, & si non fuerit digesta, uel constitutionem urinae animalis simile habuerit, & missa in calice cito resederit, & amens patiens fuerit, insomniam senserit, spasmus significat aut mortem. Vrina sine nebula turbulenta, non bonum significat. Vrina nigra, aut liuida, non sine periculo erit. Vrina crocea, ei spissa, laborem, et dolorem, et grauedinem in hac aegritudine, siue mortem ostendit. Vrina tenuis, maxime si dolor capitis et scapularum, et insomnia fuerit, phrenitin, et paracopē, et demētiā sine cardiacā significat. Mulieribus tamen hoc tale signum mortē significat. Vrina tenuis in critico die si aspera facta fuerit, statim sudorem uenturum demonstrat. Vrina superscripta post crism si se mutauerit, eius febris fiet repetitio. Vrina spissa & cholericā si fuerit in augmento febris, mortem significat. Vrina nigra, per uarios colores frequenter mutata, cum nebulis non bonis, et uelut cōcitis, et separatis, et frequenter in nigrum colorem conuersa, phrenitin cum morte significat. Vrina nigra, et lucida, cum sudore, et dolore hypochondriorum, mortem nunciat. Vrina tenuis, et boni coloris, frequens, et multa egesta, macronoxiam, et solutionem aegritudinis ostendit: sed apostema scias esse futurum, et per uentris solutionem, aegritudinis crism demonstrari. Vrina alba, et turbulenta, et non composita, aliquem dolorem cum periculo nunciat. Vrina nigra et spissa non boni coloris, si multus uescicæ dolor fuerit, mortem significat. Vrina nigra, et tenuis, et aestuosa, si aestuatio fuerit cum fastidio, et si turbatur sensum patiens habuerit, et non recte intelligat, et loquatur aut mal factio non defuerit, mortem ostendit. Vrina quæ ueluti florē uini supernatantē habuerit, phrenitin aut paracopen uenturam ostendit. Vrina ualde lucida, phrenitin uenturam ostendit.

† Al. non fuerit.

De Quartana Febris Pulsu & Vrina.

* Al. pulsus.

Quartana febris in initio pulsum rarum, et segnē facit, et in alto positum: declinante aut passio ne inuenitur pulsus lassus, sordidus et segnis. Cui causæ tpe accidente frigido, minuitur plus accento calore. Vrina in his misto calore apparet maxime pallida, uel fusca et indigesta uidetur.

De Tertianæ Febris Pulsu & Vrina.

Tertianarijs pulsus est ingens, citatus, uehemens, creber. Vrina in eis crocea, aut satis rubra, quasi sanguinea uidetur.

De Quotidianæ Febris Pulsu & Vrina.

Quotidianis febribus pulsus est minor, quā quartanæ. Vrina eorū cādida apparet, aut spissa, aut turbulenta. Vrina alba si longo tpe perseverauerit, frigora soluit. Memineris autem quanto quartanarij pulsus a tertianarijs minor est, tanto quotidianarum a quartanarijs inferiorē esse. Vrina nigra quartanā nunciat. Vrina cum nebulis scissis, macronoxiam significat. Vrina nebulas cholicas habens, in egritudine acutā transire significat. Vrina quæ uelut rasuram habuerit, et arenā, et in nebulis quasi sanguinem, syntexin renum i. colliquationem ostendit. Vrina phlegmatica si apparuerit sicut Sol in limpdis coloribus, indignationē renum denunciat. Vrina alba si subito in malum colorem mutauerit, proximam nunciat mortem. Vrina tenuis si post crism uenerit, et longo tpe perseverauerit, repetitio cuiuslibet aegritudinis fiet. Vrina tenuis si in malum colorem se post crism mutauerit, & ij qui patiuntur prima ætate fuerint: contractionem corporis significat. Vrina aspera si post crism fuerit, in eandem febrem reintegrari demonstrat agrotum.

De Dolentium Caput Pulsu & Vrina.

Caput dolentibus si urina liuida fuerit augmentum significat. Vrina rufa, ut superior demonstrat: quibus si sanguis de naribus fluxerit, huius doloris fiet solutio.

De Synanchicorum Pulsu.

Synanchicis pulsus est paruus, uelox, & densus: qui quā ad periculum ueniunt, sine pulsu sunt.

De Cardiacorum Pulsu & Vrina.

Cardiacis pulsus est paruus, & densus. Quibus imminenti periculo pulsus fit cator & tussis. i. defossus, uel deciduus. Et quādo creuerit, quasi iaculum contrahitur, & fit uelox, et paruus, et minus clarus, et inanis, et uelut creber. Ac ubi coeperit crebescere passio, incipit uiibrans esse, non clarus cum tremore, & formicatione, incognitus & se subducens. At ubi coeperit grauari, pulsus fit densior, & post defectior: quibus uelut inclusus esse sentitur, quod est pessimum signum. Quæ quando ad melius uenerit, pulsus inuenitur exaltatus, & bene dispositus, & leuis ictus. Vrina eorum alba & aquosa, cum nebulis albis, eorum aegritudinis solutionem ostendit. Vrina in eis spissa quando fuerit, quæ spissitudo si uelut scissa apparet, paralytia significat.

* Al. crescere.

De Pleuriticorum Pulsu & Vrina.

Pleuriticorū pulsus est spissus. Quæ passio quā facta fuerit grauior, pulsus plus cōspissat, & fit uelox, & ualidus, & uelut fluctuans, & insipientiū digitis uelut unguis sentitur. Quando autem ad peripneumoniā conuertitur, pulsus fit spissior, quā lupr adictus. Vrina tenuis, & taniola si in initio aegritudinis uenerit, & per multos dies manserit, phrenitin futurā nunciat, maxime si eis tussis sicca, & insomnia fuerit: quibus si sanguis narium, & plurimus dolor uenerit, solutionem aegritudinis huius futuram nunciat. Vrina pinguis, & rufa mortē futurā ostendit. Vrina alba, & subliuida, mortē demonstrat. Vrina tenuis habens ueluti limum liuidum, indigestionē, aut mortē nunciat.

A *De Peripneumonicorum Pulsu & Urina.*

Peripneumonicis pulsus est ualidus & spissus. Qui quando ad periculum venerint, pulsus fit tardus, & veluti non comparens, & formicans. Urina eorum nigra, cum varijs nebulis, mortem futuram ostendit. Urina sanguinea cum nebulis supradictis, uitæ periculum nunciat. Urina indigesta initio & ante crisin, significat mortem futuram.

De Cachecticorum & Phthisicorum Pulsu.

Cachectici, & phthisici pulsus est lassior, & talis morituris imminenter efficitur.

De Dysentericorum & Iliacorum Pulsu.

Dysentericis, & iliicis est pulsus lassus, minus tamen quàm cachecticis. Quibus si cum singultatione pulsus fuerit, mortem futuram ostendit.

De Hepaticorum Urina.

Hepaticorum urina alba, & spissa, & plurimū egesta, sanitatē promittit. Urina sanguinea, mortifera est. Urina nigra, & turbulenta, & uelut capillosa, & aliquid rasuræ habēs, mortem significat.

De Splenicorum Urina.

Splenicorum urina rufa, vel nigra, intemperata, & tenuis, periculum venturum ostendit.

B Urina lucida nimis bonum signum significat: quæ si cum nebulis fuerit, quasi conglobatio sic instanti, bona imminetia ostendit. *De Ictericorum Urina.*

Ictericorum urina intemperata etiam ut supra, protractionem in longum tempus significat. Urina rufa, & spissa plurimum egesta, sanitatem, & solutionem ventris promittit.

Hydropicorum Urina.

Hydropicorum urina intemperata, & pauca, & rufa quando fuerit, mortem annunciat.

De Iliacorum Pulsu.

Qui dolorem ilium patiuntur, illis pulsus est densus: & si ad periculū veniūt, fit eis pulsus mitior.

De Eorum, qui in Renibus patiuntur, Pulsu.

Ijs qui in renibus patiuntur, pulsus pigrior in una manu, maior, ac vehemens, plenus, uel siccus aut celer inuenitur: in altera uero manu pulsus inuenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, dispari tempore respondens.

De Nephriticorum Pulsu & Urina.

Nephriticorum pulsus lassus. Urina in his rufa si fuerit, non bonum significat, si causa in peius, protrahit. Urina in his spissa, & color uelut sperma hominis, mortem significat. Urina viscosa, augmentum doloris significat.

De Apostematum Pulsu.

Qui eruptionem patiuntur apostematum, ijs pulsus est spissus, qui neq; in declinatione, neq; in augmento mutatur.

De Ulceris Renum Urina.

Iis qui renum ulcerationem habent, urina spissa apparet, habens velut carnes supernatantes, nimium dolorem ventris significat.

De Scabiei Vesicæ Urina.

Scabiem in uelica habentibus urina si spissa apparet cum furfuribus supernatantibus, dolorem futurum ostendit. Urina saniosa, & plurimum egesta, & velut coagulata, aut aliquam eruptionem in renibus, aut initium calculi in proximo venturum ostendit.

De Ischiadicorum Urina.

Ischiadicorum urina sanguinea, & tenuis, & intemperata, in dolorem si venerit, acriorem dolorem uenturum ostendit.

De Arthriticorum Urina.

D Arthriticorum urina sanguinea, & tenuis, nimios dolores venturos indicat. Urina rubra, & nebulosa, dolorem cessare significat.

De Opisthotonicorum, & Emprosthotonicorum Pulsu.

Opisthotonicis, & emprosthotonicis pulsus est in tenuitate deductus.

De Cognitione Urinarum variarum.

In omnibus his infirmitatibus, i. phthisi, hydrope, apoplexia, epilepsia, peripneumonia, paralyti, colica, dysenteria, si urina rubra fuerit, mortem significat. In phrenitica uero vel pleuritica, synocha, caustica, tertiana, si urina alba fuerit, aut subliuida, mortem significat. Urina alba sine febris, in masculis, siue foeminis, dolorem laterum, & aliquando renū significat, & prægnantem foeminam significat aliquantulum. Urina asterica, id est habens quasi stellas, ubi foemina est, multum dolorem stomachi, grauitatem uero capitis: masculis scapularum dolorem significat. Urina si superius claritatem habuerit, & inferius nebulosa & subliuida fuerit, dolorem renum significat, & coxæ, & genu, & superius stomachi. Urina si superius fuerit subnigra, & plena, & inferius claritatem habuerit, inferius dolorem renum, & superius grauitatem capitis, obturbationem aurium, & narium significat, quod fumus stomachi facit. Urina alba, & nuda in omnibus, debilitatem,

Spuria.

E 3

ALTER DE DYNA

tatem, & frigiditatem significat corporis. Vrina alba & pinguedinosa, vel inmentina, dolorem renum significat, & vesicæ, & capitis aliquatulum. Qui sapius ad urinam vadit, in frigidationem vesicæ significat. Qui patitur vitium hepatis, urinam rubram, & obscuram habet. Vrina pulmonis pinguedinosa, & alba, peripneumoniam significat. Si vrina spumosa superius fuerit, significat stomachi ventositatem, & aliquando desiderium veneris, & tussim, & frigiditatem.

De Febrium maiorum Vrina.

Vrina quasi ignea, significat tertianam. Vrina sanguinea synochum causon significat. Vrina sanguinea, & obscura, causon significat. Vrina de pleuritide quasi fax est. Iuvenes raro moriuntur inde, & senes raro euadunt, sed qui quarta die solutione habuerint, non euadunt. Vrina in febribus, rosea, & obscura, phrenitin significat: de synocho. non incidit homo in phrenitin. Si foemina habuerit urinam velut iumento similem, dolorem vuluæ, seu matricis, & febrē significat. *Cura Foeminarum hæc est.* Si doluerit vulua, post balneum accipiat trypheram magnam, & sero mutet se sup. ij. de eadem in vulua.

De Veneribus sanandis, & Alijs.

Mistura ad Venera sananda. Rec. pilosellam, pro vlcere, saluiam pro paralyti, violam pro dolore, agrimoniam ad curandum, hederam terrestrem ad sanandum, melangiam ad aperiendum, opopanax, ne contrarij sint sibi cibi, tenericulum pro pleuritide, dictamnium quæ est irrationalis, subuenit, morsus serpentum curat, betonicam pro febre, * quinque folia pro expellendo sanguine vel pure, ad constripiendum plantaginem, ad consolidandum consolidam erectam pilosellam, & melangiam. F

* Al. pimpinellam.

Mistura perfectissima ad Plagam. Rec. buglū i. herbam venti maiorem. i. consolidam m. sceniculum, peplium, vel pimpinellam, pindemontis. *Emplastrum ad Vomitus restringendum.* Rec. mastiches, cymini, an. vnc. i. baccarum lauri vnc. i. tere, & cum succo rutæ collige, & super stomachum pone, & miraberis effectum. *Ad idem.* Zingiberis vnc. iij. pinse, confice cum melle, in stomacho pone, statim stringit. *Emplastrum ad Febrem.* Tolle radices rafani, & frige cum melle, & fac inde rentam, & mitte intus: postea tolle agrimoniam, & pinse, & fac emplastrum, & superpone. Si uis scrofulas absque plaga curare, pone super eas corticem nucis ualde pinisam, & post ij. uel iij. dies aufer, & pone ibidem nepitā herbam tusam: & post tres dies tolle, & impone sanguifugas, & sanabitur.

Emplastrum barbarum quod facit ad omnia Venera recentia proprie aut ad nervorum, & Musculorum contusiones, & Luxata intumescere non patitur. Articulos incisos tangit. & omnium hominum piculiosissima sanat mirifice: interius prius iniectum, postea extra appositum, plagas veteres, & Fistulas sanat vel consolidat. Rec. ceta, resinæ frizæ, picis frizæ, bituminis, omnium an. vnc. iij. opopanax, aluminis, & vitreoli, croci, gallæ omphacinæ, olei ueteris, ana vnc. ij. cerusæ, manna, thuris, aluminis scissi, æruginis campanæ, omnium an. vnc. iij. confice sic: Puluerem terendum cum sufficienti aceto, in mortario sine intermissione tere solubilia cum oleo & cera soluta medicamini adde, & sufficienter commisce: quando autem commistum fuerit, compositis magdaliunculis conde, & usui reserua. *Ad Ficum.* Puluerem radice philipendulæ i. falsidos dabis patienti interius, & exterius superpones. *Medicamentum ad dolorem Dentium.* Succo hederæ terraneæ, aut herbæ in aure misso, in ea parte, qua dolor est, statim mitigatur dolor. *Ad idem.* Senecionis succus in aure eiusdem partis missus mirabiliter tollit dolorem. *Ad idem.* Succus herbæ calendulæ per nares eius partis missus, quæ dolet, dentes putridos excutit, & dolorem sedat. *Fumigium ad destillationem Vuluæ, & ad Rheumatismum.* Rec. styracis, siccum pinguius, florum amygdalarum, hyoscyami seminis, omnium quatuor vnc. vii. fac sic: Hæc omnia trita in puluerem redacta, cum ficibus, & styrace diutius terendo commisce, & in trochiscos informa: quandoq; opus fuerit, positos super carbones lentifici, et traiectionum superimponere: & patiens ore aperto fumum accipiat donec sustinere præualeat: & hoc ter in die faciat, mane, & meridie, & vespere: & interpositis tribus diebus aut quinque, iterum atque iterum faciat, donec sanus erit. Accipe auripigmentum, & diutius tere, ut multum tenuis puluis inde fiat, & album oui, & misce cum prædicto puluere: quibus bene mistis, accipe pannum subtilissimum, & infice in illo misto, ita quod totum absorbeatur ab illo panno: postea pone ad Solem ut bene siccetur: postea incide pannum, & recipe frusta ad minus decem usque ad ix. dies: ponat unum frustum super prunas positas in tegula, & inueniat infundibulum, mittatque super pannum, fumum, qui inde exhalauerit per cannellam infundibuli, in ore recipiat.

Ad Guttam probatissimum experimentum. Accipe cornu cerui, & incide per partes: quas incisas pone in lebere cum vino albo: & tandiu fac bullire, quod solummodo sexta pars vini remaneat: & sic cornu proice, & vinum in pyxide reponere, quod coagulabitur: & de illo loca dolentia perunge. *Ad idem.* Accipe nouem folia lauri, & pone unum in veru, postea lardi frustum: et sic facias pro unoquoque folio unum frustum lardi: quibus positis accende, et gutta lardi in paruo, siede collige, et loca dolentia perunge. *Ad Ficum destruendum.* Accipe puluerem herbæ capilli ueneris, et cepæ, et aristoloch. rotundæ appone super ipsum, et sine dubio destruitur. *Ad hominem loqui impotentem propter phrenitin.* Accipe lapillum de oche, et bene tere, et puluerem cum aqua tepida tribue, et sine dubio liberabitur.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE SPERMATE

C E N S V R A

Et hic quoq; liber summis, & maximis erroribus refertus est.

De Ortu Fetus ex Spermate.

Sperma hominis descendit ex omni corporis humore, qui fit ex subtiliori natura quatuor humorū. Hoc autē sperma habet nervos, & uenas proprias, attrahentes se a toto corpore ad testiculos: qui nervi, & uenae, ex fricationis calefactione uiri & mulieris emittūt illud sicut ex collisione ferri & petre elicitur ignis. Et hi nervi & uenae diuersi sunt à nervis & venis urinae: urina enim suos proprios meatus habet, & istud suos. Sperma uiri fortius est & calidius muliebri: muliebri uero, nutrimentum est spermatis uirilis. Secundū igitur naturam spermatis, ut ex subtiliori natura quatuor humorum procreati in coeundo emittitur completum & animatum, ac tunc spermati muliebri associatum recipitur cum quodā spiritu in matrice, & ibi impinguescit ex matricis calore & fomento, spiritu per arterias subtiles attracto. Alius. n. spūs est ille, qui uenit per arterias subtiles, & fouet matricē exterius: alius est, qui cū utroque spermate in eā intrat. Et ille spūs, qui exterior est, nō p mittit exire spiritū interiorē, sed cōstrīgit eū ad fouēdū infantē, & calefaciendū. Postea uero uenit in matricē quidā alius spūs existēs ex subtiliori, natura sanguinis: q. iungēs se spermati uertit illud in naturā carnalē p matricis calorē, sicut hepar uertit phlegma in sanguinē in duobus uasis: in qbus operatur fortiter operā suā cū uirtute fellis. Nec mirū si hepar operatur illud fortiter cū opera fellis: qā indiget magna opera ut uertat illud, qd * graue est, in sanguinem. Spūs uero, q est ex subtiliori natura sanguinis, nō indiget tāta opera: leuiter. n. uertitur in sanguinē p matricis calorē sperma, q ex subtiliori sanguinis cōstet natura. Quibus in sanguinē cōuersis, illa substātia incipit suscipere figurā hoīs p calorē naturae: unaquaq; die in sui fomentū sanguinē attrahit, & in carnē uertit, crescitq; in formatione hoīs per naturalē spūm, propriā naturā singulis dans mēbris & similitudinē, s. alias ex acutis acuta firmās, ut digitos, uel res acutas cū acutis, ut iuncturis ossiū, & sic in cæteris. Prius autē formantur humeri, ex quibus caput & latera, & brachia, & tibiae: ex lateribus renes: ex renibus coxae, prius simul iunctae, & postea una formādo separat ab altera. Demū uero formantur nervi & uenae. Et post hanc interior natura sem p mittit harmoniā suā ad nutrimentū totius corporis, intus & extra. Intestina uero ex spū efficiunt. Et expletis diebus triginta apparet masculi figura, foeminae uero figura peractis diebus quadraginta. Figura itaq; humana pacta crescit infans, impinguescit, & tūc aperit os, incipiūtq; ossa crassescere ex colore ueniēte a matrice p spūm naturalē: hic. n. calor hēt uirtutē cōformādi totū corpus. Fiūt aut ossa ex quatuor humoribus, principaliter tñ ex grauiori sanguinis natura, purgat. n. sanguinē: medulla uero ex subtiliori natura illius grauedinis. Ossa acuantur in compositione digitorū, manū, & pedū. Et peractis mēsis tribus, in masculo uenae incipiūt exire in inguinum cōstitutionē: in foemina uero post tres mēses. Et deinceps mouetur infans in utero, & sanguis menstruus, qui quotidie ex cibo & potu in corpore matris augeat uel efficitur, agitur in corpore, uolēs exire: & subtilitate sua p poros, quos aperit, uenit ī māmillas, ubi ex earum calore & humiditate mutatur in albū & dulce: sed maior pars illius menstrui descendit in matricē ad nutriēdū infantē. Quod aut infans ex sanguine ad matricem descēdente nutriatur, qui emitti solet mēstruo tpe ante cōceptū, testatur Hippocra. sic. Vidi foeminā pregnatē minuisse sanguinem per brachiū, & in tertia die abortū misisse. Viri aut mēstrua ideo nō patiūtur, quia poros habēt, p quos sanguis ille tēdens uertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cæteris partibus. Spūs quoq; per os, & nares fortiores emittūt, q femine, per quae exiccātur humores illius sanguinis, qui p sudorem emittitur. Sicut. n. aqua exiccatur in uase ex ignis calore, & per fumum emittitur, sic ille sanguis a suo pprio calore exiccatur, fumū ex se generat, q p os & nares exit, pilosque & sudorem, qui per poros subtiles exeunt: femina uero non tantum, non enim tñti caloris est.

De natura pueri secundum quantitatem, & qualitatem Matricis & Spermatis.

Quantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo. Si matrix longa & stricta fuerit, longus & gracilis puer erit, & sic in ceteris. Sunt aut in matrice spermatis receptacula septem, & tot creatur pueri, in quot ex illis ceciderit sperma. In dexteram matricis partem

Spuriij.

Et 4 si

In lib. de natura pueri ad principium.

LIBER

si sperma cadet, masculus fiet infans: illic. n. calor & humiditas per hepar, calor & siccitas ex felle E
uiget. Si autem sperma viri debile spermati mulieris fortiori associatum illuc venerit, infans licet ma-
sculus, muliebris tamen est fragilitate membrorum, & a moribus. Potestque fieri etiam ex praedicta spermatis
viri fragilitate cum forti mulieris spermate infans utriusque sexus. Si autem sperma in sinistra matris
parte cadet, fit femina, ex splenis & phlegmatis qualitatibus. Et si sperma virile preualeat, fit virilis
ac fortis femina, quoniam pilos agranones habet: potestque, ut diximus supra de virili, feminae sper-
ma hoc similiter nimis fragile utriusque sexus infantem reddere. Et nota quod si sperma viri forte sit,
masculus est, si debile, femina. Et foetus ligatur in umbilico matris: & per eundem locum recipit nu-
trimentum dum est in matrice, & non per os: umbilicus. n. foetus umbilico matris continuatur.

De Alteratione sanguinis aliorumque humorum in Spermate.

Organa spermatis sunt arteriae & venae, in quibus sanguis uertitur in sperma hoc modo. Sicut
enim in mammillis mulierum per quandam decoctionem sanguis in lac uertitur, sic & in arteriis &
uenis ad nutrimentum earum uertitur sanguis in calidam & humidam substantiam, phlegmatis habentem
figuram: & nutriendo venas, & arterias uertitur illa substantia in sperma, quod mox in caput asce-
dit cum magna uenarum & pororum subtilitate. Et deinde descendit per duas venas & duas arterias
ad testiculos. Solet autem contingere, quod sperma descendens a capite poros narium & aurium obruret ita, F
ut vitalis status exire inde uel introire nequeat. Sperma retentum propter naturam idem operatur, quod uene-
num, crescensque uenis & arteriis suis, dum nequit descendere in sanguinis massam, nimiam generat passionem
in faucibus quandam, quae graece lycoides dicitur, latine lupus, id est stragulator. Quod autem sperma
principaliter ex sanguine, secundario ex alijs humoribus efficiatur, hac ratione probatur: quia in multo
coitu spermate deficiente sanguis emittitur. Si vero sperma a capite descendens non impeditur, uenit
ad testiculos, ad unum per uenam unam & arteriam, ad alium per arteriam & uenam alteram.

De Testiculorum Compositione.

Testiculi uero quatuor habent panniculos: quorum duo calorem & humorem habent, alij duo
habent acutionem, quae acutio sperma adiuuat. Habent quatuor uasa etiam i. supradictas uenas,
& arterias: quatuor semina, quorum duo ex recto semine, alia duo sunt adenes quae sunt attra-
hentia & purgantia sperma. Solet namque cum uero spermate descendere aquosum phlegma, quod
ab infirmis retinetur, & emittitur uel dormiendo, uel uigilando, quod semper liquefit, ex quo li-
quore acuto testiculi magnum pruritus & ardorem recipiunt, unde generatur uoluntas coeun-
di. Habent etiam testiculi nervos duos pendentes, & descendentes a principali osse colli & funda-
mento corporis, per dorsum & renes: qui nervi alios habent nervos coniunctos alijs ossibus to-
tius corporis. Notandum autem est, quod una uena est propria spermatis, uacua ab alijs quae recipit id
sperma a quatuor alijs uenis: illae uero recipiunt ab alijs uenientibus ab omnibus partibus corpo-
ris, & ab omnibus ossibus medullam habentibus: quae uena ducit illud sperma ad caput: ut supra di-
ctum est. Quarum quatuor praedictarum uenarum talis est natura: una est iuxta renes: altera est
iuxta cor & stomachum: tertia in pectore, & extenditur iuxta pulmonem: quarta est prope formo-
sitatem hepatis, in quo est potestas sanguinis, unde diffunditur per totum corpus: ex cuius super-
fluitate nascitur spasmus, apoplexia, diaphragmatis apostemata multimoda, & multae aliae pas-
siones. In pectore uero est potestas phlegmatis, unde diffunditur per totum corpus, ex superflui-
tate cuius fit asthma (primum. n. asthma fit ex corruptione aeris intrantis ad pulmonem, secundum
uero fit ex fumositate phlegmatis ad caput ascendente & inde ad pulmonem redeunte) & aposte-
ma diaphragmatis, & apostema multi generis, & aliae passiones contrariae musculis pectoris, quae
sunt organa spiritus, quae ad se trahit pulmo & a se remittit, & omnibus corde uerbum committentibus,
& multae aliae passiones. Cholera. n. potestatem habet suam in renibus, unde decurrit per totum
corpus, ex eius superfluitate nascuntur passiones in renibus, & petra, sperma etiam inuiscatum,
& dolor in renibus generatur, & in ureteribus, ideoque aliquando non potest tenere urinam, H
uel non potest emittere: & in omnibus nervis usque ad pedem patitur. Renum etiam siccatio inde pro-
uenit: unde si cum muliere iacuerit, post patitur solutionem similem debili spermati super renes
& generatur apostema: ex quo aliquando procreantur uermes, & similia.

De Domicilijs Humorum sperma descendens alterantibus.

Habent autem praefati humores proprias sedes, & ab illis diuersas, de quibus diximus, in quibus suas
habent potestates: propria. n. sanguinis sedes est hepar, phlegmatis pulmo, cholerae rubrae
fel, cholerae nigrae splen. Et potestate cholerae rubrae, quae habetur in stomacho, quod fumositas in ca-
put ascendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apostemata, & alias passiones. Inde etiam descen-
dit catarrhus ad pulmonem, unde nascitur asthma & phthisis, & pustulae in pulmone. Quae autem sper-
ma descendit a capite, & suscipit a duabus uenis & a duabus arteriis supradictis, ducentibus illud
ad testiculos, anteaquam ad testiculos perueniat, descendit per loca illa, in quibus supradicti humores suam
exerceant potestatem & ibi accipit naturam humoris ibi manentis: in hepate fit calidum & humidum: in
pectore, mutatur in frigidum & humidum: in corde & stomacho, in calidum & siccum: & in renibus, in fri-
gidum & siccum. Sic ergo sperma quatuor humorum qualitatibus formatum in renibus descendit in
testiculos,

A testiculos, ibiq; mundatum & completū recipit à matrice mulieris: sicq; homo ex quatuor constat humoribus. In coitu igitur cuius sperma superabundat, illi similis infans pcreat. Similis matrici etiam hac causa fit quia sperma eius est nutrimentū spermatis uiri. Aliquando tū uno superante humore non est similis illi infans, cuius est sperma: nam alij humores debilitantur propter superfluitatē alterius: aliquā. n. sanis genitoribus strabo infans, uel claudus; uel naso torto nascitur propter superfluitatem humorum, uel minutionē: quia quam potestatē habet sperma in loco suo, eādem habet natura in matrice. Item genitorū quolibet passione aliqua occupato, infans similem trahit qualitātē & aliquādo ex lacte matris. Sicut enim sperma uiri habet potestatem in toto corpore, ita natura potestatē habet in matrice. Sicut. n. sanguis, ex cui⁹ subtilitate oīum fit sperma, habet potestatē eundi per corpus, ita & sperma quod inde fit habet potestatem excundi sine uolūtate hominis uniuersaliter dormiendo uel uigilando. Sicut enim natura corporis sequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus sū illas, sic natura mutat sperma in matrice sū easdē mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur subtilitas fumositatis principaliter sanguinis, secundo aliorum humorum, & ē aeris agentis & commouentis ipsum sanguinem in uenis & arterijs: quæ infixæ in carne, est temperamentum omnium membrorum, testante Hippocrate, quod natura est medius gradus in caliditate & humiditate, & septē materierum. Vnde uenit, q; quidam sunt cholericī, & quidam melancholici, quidam sanguinei, quidam phlegmatici: quod nisi esset, omnes eiusdem essent naturæ, licet non semper. Aetas enim uel diæta, seu aliud naturas quandoq; reprimat: sicut qui est sanguineus, naturaliter est iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occasione superueniente. Sic ergo natura quiescit & mutatur, sed eius proprietas † est inconueribilis, quia qui naturaliter est sanguineus, iracundus est, iram tamen deponit: sicut enim ignis prius acuitur & postea quiescit, non tamen amittit naturam suam, sic ille naturaliter prius acuit & postea quiescit, non tamen mutatur.

In lib. de natura hominis com. 1. r. 18. & 29. 1. 30. D

† Al. quiescit & mutat secundum eius proprietates.

De Natura pueri concepti in horis sanguinis.

In tribus horis sanguinis, sperma conceptum à muliere in sanguinis mutatur naturam, & informatur. Homo inde editus ruber est, supercilia eius graua: uenæ temporū graues & plene: oculi sanguinei, nebulosi, passionibus semper abundantes: facies rubra, labia tenera, gingiua sanguinea: sæpe fluit sanguis à naribus: guttur sanguine impeditur: inde uox grauis, rauca, debilis: os dentes, guttur, & caput sæpe dolent: capilli tendunt in rubedinem: ambulatio moderata. Passiones ex rheumate sanguinis, & synochus, & alia ex sanguine procedentia.

De natura pueri concepti in horis cholerae rubrae.

In horis cholerae rubrae conceptus, rubēs & citrinus, & capilli: uenæ crassæ, latæ, & plenæ & citrinæ: color citrinus, aliquando uiridis: guttur, & os, & sputū, amara semper, & sicca: genua, crura pedes, & ossa dolent: rheuma siccū per corpus sæpe currit totū: inde nascuntur gutta, passionēs vētris, dolores, ut dysenteria, trāsuersio vētris, liēteria: fiūt in somnis paor, in frōte dolor, ambulatio acuta.

De Natura pueri concepti in horis phlegmatis.

Si uero in hora phlegmatis concipitur, albus, sed sæpe pallidus: oculi crassi, delati, aliquando similes oculis accipitris, palpebræ graues, capilli, flauī: uox grauis, crassa: grauitur dormit, & sæpe stertit: os abūdat phlegmate: ambulatio grauis. Passiones, nimia tussis, amphimerina, asthma, apostemata articulis, * nephropona. i. renum dolor, colica, uoluntas uomendi aliquando, quartana, paralytis, solutio naturalis, & alia ex phlegmate procedentia.

* Al. nephroponos.

De Natura pueri concepti in horis cholerae nigrae.

Si in horis cholerae nigrae, uultus niger, partim albus: oculi nigri, sicci, acuti: capilli nigri: uox subtilis, non alta: risor propter splenem, à quo procedit risus: ambulatio acuta, non audax. Passiones quartanae, quotidianæ, mania, mētis obliuio, cardiaca. i. uerberatio cordis, * nephropona, paralytis, phātasia, stupor mētis, oīs ossū harmonia sibi dōlet: & alia q̄ ex cholera nigra cōtingūt.

De Natura humana. Cur cunctis sit agilior.

DErscrutati sunt philosophi medici, cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur, ut de sanguine fiāt sanguinea, de phlegmate phlegmatica, secundū horas, signa, planetas, & in alijs: qđ sic soluitur, quia corpus hominis agiliori harmonia præditū esse necessarium est, ut facile addiscat omnem, ad quæ anima intendit, phantasiā. Homo enim theologus in uirtute sapientiæ cum vi rationis suæ ad uniuersalitātē progreditur: & ideo corpus subtile & agile suscipit, ut facile rationem speculatricem sequatur, & imagnetur omnia. Sic deniq; fit perfectum hominis organum in theōrica & practica. Itaque multa sua agilitate ex humoribus, quādo cōcipitur, in ipsorum proprietates trāsferretur, & ex planetarum, atque signorum operatione existente varias sortitur proprietates, ad quæ brutorum corpus non sic mutatur: sed tamen ex primis illorum eis in dicta proprietate omnia unius complexionis sunt, nā breuis numerus est eis collatus: unde, cum unus sit uelox, alter piger, alius paruus, alius magnus, & in hunc modum, eiusdem tamen complexionis sunt semper. Si enim itē ad plenū sequeretur numerus, ut homines, alijs alijs præessent & stultitia, & prudentia, ceterisq; * intelligentijs. Neque sicut in hominibus hora præualet

† Al. id genus

ualet materie spermatis eorū, ut conuertat illud & firmet in humorū proprietates, quibus horæ illæ deputatæ sunt, sed extra infirmitas & natura spermatis eorum trahit vim & dominium humorum in sui materiā: quia adeo fixum & incōuertibile est sperma corū, ut nunquā oē, sed aliquādo ex parte mutari contingat: quod in oībus certum est, quia in tantum agile & conuertibile corū sperma est, ut uis horarū & dominium humorū potius præualeat spermati ad illud commutandū, quā uis spermatis illius. Nā & si in singulis horis ternis singuli dominētur humores in vnoquoque homine, horæ tamen illius semper præualeat uis, in cuius horis natus est: nam ex debilitate spermatis aliquando contingit, ut minus uigeat in homine uis humoris, in cuius horis natus est.

De immortalī substantia. Qualiter uisibili & mortali copuletur.

* Al. verbo Dei.

Perſcrutati ſunt alij philoſophi porphyrici, quo modo ſubſtantia incorporea poſſit uel eſſe uel iungi in ſubſtantia mortali. Sed non ſicut quatuor elementa coniunguntur in cōſtitutione alicuius ſubſtantie, ſed animæ ſpiritalis uirtus ſenſuum corporis, qui ſunt uirtus corporis, iungitur* uerbum. Et etiam hæc cauſa non eſt extranea à cognitione, q̃ ſubſtantia incorporea ſit humilitata ad cōſtitutionem alterius ſubſtantie: poſt cuius completionem illa ſubſtantia tenet ſe in ſua proprietate: & eius differentia ſemper ſimiliter ſit per ſe: & eius altitudo nunquam eſt accidentalis, ſicut altitudo illius ſubſtantie quam complet: & eius differentia definit omnem accidentalem differentiam corpoream: & nulla differentia accidentalis poteſt eſſe firma in ſua ſubſtantia. Hoc dicit Porphyrius ad oſtenſionem coniunctionis animæ cum corpore: & per hoc affirmat uerbum Dei in ſapientia hominis eſſe. Ad quod oſtendendum fecit Iſagogas: in quibus oſtendit differentias animæ firmas & immortales, & differentias corporis eſſe mortales.

De Spiritu quid ſit: & Qualiter operetur in tota parte.

* Al. diſcernit.

Spermatici ſpiritus, uirtutes ſunt tres: quarū prima, eſt neceſſitas: ſecunda, uirtus: tertia, organū. Neceſſitatis duo ſunt opera: nam & calorem cuſtodit, & ſpiritu animalē nutrit. Virtus uero eſt complementū. Organū uero* diſcurrit oīa ex opere animæ. Spiritus autē ille, cuius origo eſt à corde, porrigit ſe per arterias & uenas, dans in uenis ſanguinē, mutādo ſe in calorem naturalē, & ſpirituale uitā. Fumus autē progrediens ex calore ſanguinis, eſt nutrimentū ipſi ſpiritu: qui fumus ſpiritalis mittit ſe à uenis in arterias, exiſtens animatio totius corporis & nutrimentū: quæ partim uertitur in carnē, & partim per poros mittitur ad procreationē pilorū: nec ſolū eſt fumus ſanguinis, immo habet admixtā ſibi ſubtilitatē ſpiritus, decurrēs per totū corpus. Sanguis purgatur per hepar: ſpūs uero in arterijs clarificatur ex fumo caloris à corde ueniētis: cuius clarior pars aſcēdit per qualdā arterias ad caput: & ibi ſe ſecundario clarificat per calorem ſuſcipientē à corde: clarificatus uadit p̃ duas arterias in neruos, qui ſunt harmonia triū uentriculorū capitis uſq; ad aīam: cui ex nimia ſubtilitate ſui cōnexa eſt aīa: per quā aīa miniſtrat phātaſiā ſuā harmoniæ totius corporis: & harmonia illa pereūti corpori. Dicūt Ammonius, Democritus, & alij cōplures, q̃ ille ſpiritus eſt corporeus: & ipſe idē eſt aīa, hæc rōne q̃ miniſtrādo phātaſiā ſenſibus, & ſenſus corporis, ſindēs ſe in parte dat corpori ſenſum. Hinc ē accidentalis probatur eſſe, quia harmonia capitis eo cōſumpto neceſſario trahit aliū ſpiritu per eaſdē arterias ad nutrimentū aīæ: quia ſi ſubſtācialiter ineſſet, nō eſſet opus aliū attrahi. Vnde per hunc & ipſa anima corporea probatur. Porphyrius non conſiderat quidē aīam, ſed conſiderat ſpiritu animatū rationalē, oſtendens ſpiritum hunc in Iſagogis corporeū eſſe ad opus animæ, non ipſam animam. Sed Socrates, Plato, Ariſtoteles, & Theodorus Platonius, & Andronicus Peripateticus, & Porphyrius, & alij cōplures unanimiter affirmāt, q̃ nec corporea eſt, nec lege loci tenetur, nec ſcinditur: quia cū totum corpus uirtute ſua illuminet ad quælibet exteriora progreſſa, non tū in ſubſtantia ſua aliquā ſciſſionem patitur. Et ſi

† Al. per poros.

* Al. primam.

* Al. primam.

* Al. naturam.

† Al. redeſcit ad hominem.

cut aer Sole illuminatur, ſic corpus anima. Et ſicut aer per Solis lumen* propriam oīum rerum cōfert oculis intelligentiam, ſic anima corporis harmoniæ per ſpiritualem ſuā ſapientiæ lucem, & propriā & ſecundā intelligentiā confert. Et ſicut lux Solis, quæ incorporea eſt, ſuum complens effectum, nullā patitur diuiſionem, ſic & anima. Sicut etiam lumen Solis, qđ incorporeum eſt, ſeparatur ab aere & ab omni intelligentia oculorū ſine corruptione, ſic anima quæ incorporea eſt, ſeparatur ſine corruptione, à corpore. Empedocles philoſophus dicit non eſſe mirū aīam, quæ eſt ſubſtātia incorporea, poſſe ſeparari à corpore, cū ignis qui eſt ſubſtātia corporea, poſſit ſeparari à lignis, quibus eſt iunctus, & reuerti in primā & propriam* materiam ſine ſui corruptione. Sicut ē Solis lumen illuſtrandū hominibus ſola ui utitur ſua, non indigens ui alterius quæ attrahat quaſi ad complementum prioris uirtutis, ſic & anima. Dicit Ariſtot. in Phyſica, eſſe quinque partes animæ, phyſicon i. nutricem, æſtheticon i. ſenſualem, cineticō cata topō i. uim ad omnia loca progrediendi, noeticō i. intellectualem. Anima enim, quoniam generatur à natura corporis, cum natura ipſius corporis uadit ad quatuor elementa: inde ad ſubſtāncias inanimatas, ut ad lapides, ferrū, aurū p̃ nutrimentū: inde ad arbores, dehinc ad beſtias, inde ad homines: quemadmodū enim aqua diuiditur in partes, q̃ poſtea redimit in homine: q̃ ſi bonus & purus ſit, eius aīa in celū clare redit. Sed Porphyrius nō conſentiens Ariſt. dicit q̃ nulla harū partiū ſeparatur a ſubſtātia animæ, cum oēs phyſici dicant animā nouā de celo immitti, & associari ſpermati in matrice, uel p̃ uero

puero prius formato: unde si malus fuerit homo uadit in bestiam, & inde redit ad hominem: à quo si bonus fuerit, uadit in gloriam. Porphyrius uero negans hæc omnia, dicit animam potius de bestia in bestiam ire, de homine in hominem, deinde in cælum.

De Natura pueri secundum horas humorum.

Notandum autem est, sperma non semper animatum ab homine uenire in matricem, sed tunc tamen quando à Deo statutum est gigni infantem: & tunc anima sociatur spermati. Stoici dicebant animas quotidie creari, & corpori prius in matrice composito immitti, & omne corpus nouum, & temporaliter creatum, esse mortale. Porphyrius renuit, ostendens sic opus Dei esse debile, cum sit necesse quotidie creari. Sed sciendum nobis est, quod anima semper suam uitam firmam habet & stabile ab initio: & sic non est opus Deo facere nouas unaquaque hora. Dicit Hippo. quod si mulier recipit sperma in prima, uel in secunda, uel tertia hora noctis uel diei, infans contrahit proprietates sanguinis, quia horæ sunt eius: si in quarta quinta sexta, cholera rubra: si in septima octaua nona, phlegmatis: si decima undecima duodecima, cholera nigra. Quod si in sinistra parte matricis in horis sanguinis conceptus maneat, pater uero & mater in horis cholera rubra concepti fuerint, non trahit infans figuram ex cholera rubra patris ac matris propter fragilitatem sinistram partis: & habet causas passionum ex phlegmate uel à cholera nigra plusquam ex cholera rubra, non tamen tanti acuminis, quantum si esset in dextra parte. Licet autem in ista parte sit uirtus cholera nigra, & propter fragilitatem eius sit uirtus phlegmatis, ibi tamen infans à sanguine suarum sumit initium passionum. Si uero in dextra parte sit conceptus in horis sanguinis, pater uero & mater in horis cholera rubra, licet plus retineat figuram à patre & matre ex cholera rubra, quam ex sanguine, tamen retinet proprietatem passionum à suo principio, id est ex sanguine: quod passiones sunt hæc: synochus, pleuritis, spasmus, apostemata, causus, & aliæ passiones humorum: habet etiam sanguis acutionem à cholera rubra. Si infans conceptus est in horis cholera rubra, & genitores in horis sanguinis, ex his trahit figuram: magis tamen à suis, à quibus proprietatem passionum retinet: quod sunt febris acuta, tertiana, synochus, dysenteria, cephalalgia, phrenitis, icteria, & similia. Si uero in sinistra conceptus sit, horis prædictis existentibus suis & genitorum, puella magis retinet figuram sanguinis à patre & matre, quam ex natura cholera rubra: frigiditas enim sinistri lateris superat proprietates passionum: tamen inhaeret ei cholera rubra, quæ propter frigiditatem minus sunt acutæ quam in dextra parte. Si uero in horis cholera nigra concepti sunt pater & mater, & infans in sinistra sit parte, si puella est, naturaliter melancholica est, uel paralytica, quartanaria, epileptica, stulta, & iners: similis est enim patri & matri, nec alio modo potest temperari natura eius. Si uero sperma est in dextra, non semper, nec ita prædictas habebit passiones, propter temperamentum caloris hepatis, & fellis, & quia hic calor accidentalis est ei, non potest prius pellere naturalia. Horæ autem cholera nigra, & cæterorum humorum determinantur per cursum planetarum. Quod si puella sit concepta in horis cholera nigra, pater & mater uero in horis phlegmatis, puella retinet figuram phlegmatis, magis tamen cholera nigra: inde habet causas passionum. Si sit in dextra, magis retinet figuram patris ex phlegmate temperato à sanguine: sed passionum proprietatem habet à cholera nigra non ita acutam, propter calorem dextræ partis. Si conceptio omnium sit in horis phlegmatis, & sperma sit in sinistra, puella est phlegmatica, debilis, quotidianaria, lienterica, phthifica, cephalalgica, dolens in omni membro, dolens in reuibus, in matrice & similia, & partium habet passiones à cholera nigra, propter affinitatem phlegmatis. Si uero sit in dextra parte, puer eadem patietur, sed temperate, propter sanguinem & cholera rubram. Si pater & mater concepti sunt in horis phlegmatis, puella in horis sanguinis, trahit à phlegmate, sed non acutius, propter maiorem sanguinis proprietatem. Si uero pater & mater concepti sunt in horis sanguinis, & puella in horis phlegmatis, contrahit passiones à cholera rubra & sanguine æqualiter, magis tamen à phlegmate: quæ passiones temperantur per sanguinem. Quod si conceptio sit in horis sanguinis, patris uero in horis phlegmatis, matris in horis cholera nigra, à sanguine passionem ducit: & figuram & partem à parte: nullam uero à matre figuram, sed tamen debilitatem & inertiam. Si in sinistra est plus à matre, minus à patre: proprietatem passionum à sanguine, quod propter frigiditatem sinistram, non sunt ita acutæ, sicut in dextra essent. Quod si puer conceptus sit in horis cholera nigra, pater in horis cholera rubra, & mater in horis sanguinis, partem figuram retinet ex patre & matre: minorem partem ex cholera nigra: sed maiorem partem passionum habet ex cholera rubra, minorem uero accidentaliter à sanguine & cholera rubra: quæ passiones aliquantulum sunt temperatæ. Si in sinistra est puella, plus continet ex cholera nigra: minus enim à matre, nihil ex patre: passiones ducit ex cholera nigra, & sunt acutæ. Quod si pater & mater concepti sunt in horis cholera rubra, & puer in horis sanguinis uel phlegmatis, plus retinet figuram patris à cholera rubra, mediocrem figuram à matre & minorem: passiones à cholera rubra & sunt temperatæ. Si pater & mater concepti sunt in horis sanguinis, puer in horis phlegmatis, & sit in sinistra, maiorem partem figuram habet ex patre, mediocrem à matre, minorem à phlegmate, passiones à phlegmate & sanguine. Si uero est in sinistra, plus habet à cholera nigra, & phlegmate, minus à matre, nihil ex patre, passiones ex phlegmate & cholera nigra. Quod si omnium conceptio est in horis sanguinis, habet figuram à patre: & si sperma matricis superabundet & sit sanum, tota est ex parte patris figura: passiones sanguinis & acutæ. si conceptio omnium in prædictis sit in horis, & in sinistra sperma, & matris sperma sit debile, tunc filia maiorem partem figure retinet à matre, minorem

Hippo in lib. de genitura ad medium, affert rationem, cur foetus aliquando patri magis similis sit, quam matri, & e contrario: de horis istis autem nulla mentio fit. Ibidem cur modo mares, modo foeminae gignantur. *Al. frigiditatem.

minorem ex cholera nigra. Si sperma matris est debile, patris uero sanū & forte, totā figurā hēt a patre, debilitatē uero corporis à matre; pāsiones à sanguine, partim à cholera nigra accidētaliter. Si oīs conceptio est in horis cholerae rubrae, & sperma patris est forte, & matris debile, totā figurā habet à patre. Et si sperma matris est forte, & patris debile, & quā utriusq; cōtrahit formā: & aliquātulū tñ habet à cholera rubra, & pāsiones acutas. Et si tñ fuerit in sinistra, partē figurā habet à cholera, & tantundē ab utroq; pāsiones uero à cholera rubra. Si uero sperma patris sanum est, matris uero debile, figurā habet utriusq;: si utrūq; debile, totā figurā habet à phlegmate, parū à sanguine, & cholera rubra. Et si tñ in sinistra fuerit, parū habet ab utroq;: si partim à cholera nigra & phlegmate, plus à cholera nigra p p frigiditatē illius partis. Quod si æqualia sint & sana, ab utroq; continet figurā æqualiter: & parum uero à cholera nigra & accidentaliter. Quod si sperma abundet & sanū sit, plus habet à matre q̄ à patre: pāsiones ex phlegmate. Quod si cōceptio oīum fuerit in horis cholerae nigrae, & utrūq; sperma debile fuerit, ab utroq; parū figurā recipit: plus uero à cholera nigra, & aliquātulū à cholera rubra & sanguine accidentaliter. Si uero sana fuerint, utriusq; figurā retinet parū à cholera nigra, & ē à cholera rubra accidentaliter. Quod si sperma abundet matris, plus figuram habet à matre: & si sperma patris superabundet, plus habet à patre, & à cholera nigra pāsiones. Si sana fuerit, utriusq; figurā retinet, sed plus à matre. Et ē si sperma matris est sanū, patris uero debile, habet figurā à matre, minus uero à patre: si contra est, & quā habet ab utroq; figurā, & cholera nigra. Si plus superabundat materia, plus habet à matre, pāsiones à cholera nigra plus, minus à phlegmate. Si sperma oīum fuerit in matrice matris eorū in eisdē horis, magnā eloquentiā erunt. Si pater & auus infans uel puer concepti sunt in horis sanguinis infantis, mater uero in horis phlegmatis: & sperma matris superet, sed tñ debile: a neutro trahit figurā, quia illius sperma minus est, huius uero debile est. Qñ uero hēt puer principiū ab horis sanguinis, sicut auus eius retinet ab eo figurā. Si pater fuderit semē in horis sanguinis, mater uero cōcepta sit in eisdē horis, cuius sperma fortius & sanius sit spermate uiri debili, non capit figurā patris, quia sperma est debile: sperma uero mulieris fortius & sanius uertit sperma uiri in suā proprietatē: sed postea superueniēte aliqua pāsione, uel phlegmate, uel cholera nigra, uel alijs humoribus, debilitatur figura matris: & ideo puer nō potuit eius retinere figurā. Et quia auia eius pueri est cōcepta in hora sanguinis: & sicut puer cuius sperma reduxit sperma uiri sui ad naturā, sperma illud quia est materia pueri acūes se in septima, nō potuit venire in figurā patris & matris p p supradictas pāsiones, uenit aut in figurā auie. Si uero fortius est spma auis spmate auie, tñ retinet figurā auis, si cōcepti fuerint in eisdē horis. Ideo puer existēs in tertio ab auo suo, uel ab auia iuuamē habuerit suę figurę, & nō a patre uel m̄re, q̄ sūt in scđo loco, uel utriusq; spma fuit debile: tñ q̄a opera planetarū semper solent ministrare prosperitatē scđm imparē usū, uel diuersitatē naturę scđm parē numerū: Si uero sperma patris uel matris debile fuerit, tñ nec humores, nec secundus locus impediunt, quin recipiant figurā ab auo uel auia: & hoc propter naturā & uim loci & horarum.

De Conceptione pueri alterata a stellis, & non à parentibus.

In lib. de genitura ad finem Hipp. affert causam, cur partus mutili nascatur.

Contingit ēt aliqñ infantem nulli parētur & sic similem, & hoc fieri per naturam planetarū: nascitur enim aliquādo mutus, uel carēs pedibus, manibus, oculis, &c. Philosophi uero indubitatē asserunt testē Hipp. q̄ oīs substantia corporea aīata iuncta sit & ligata in planetis, & signis, quatuorq; elemētōrū nexibus. Et hoc approbo auctoritate Alexandri Imperatoris Macedoniae sic dicētis, q̄ Natanabus Rex Aegyptiorū pater eius scđm opera planetarū cum matre sua Olympiade cōcubuit: & per suā mathematicā & astronomicā rōnē p̄cauit, ut non cognosceret eā nisi in talibus horis, in quibus ex operatione planetarū & signorum figurā traheret, non ex patre uel matre. Cōsiderauit enim proprie Solem uenturū in leonē, & Saturnū in taurum, a quibus uolebat filiū suū nasciturū figurā & naturā principaliter retinere. A leone igitur tenuit crispitudinem capillorum, citrinum colorē, & toruū aspectū & uultum, & iram, & robur. Et quia aquila retinet proprietatē a leone in hoc solo, q̄ aquila altius uolat ceteris auibus, & acutius uidet, ideo Alexander habuit ex proprietate sui signi oculū vnum aquileū & nasum. Et ut Sol clarus est p̄ceteris, & qñ est in leone fortior est, sic ille toti mūdo dominatus est. Ex tauro uero contraxit cornutā frōre, & corpus altū, & ferociā: taurus n. terrā findit ingenio simplici, & opere pio. Et quia draco habet proprietatē in signo tauri & magnitudine & sensu, & draco supra hēt dentes acutos, & alterā oculū, in similitudinē draconis oculos habuit. Et ut Saturnus altior est oībus planetis, et in humilitate et subtilitate superat opus ceterorum planetarum, sic Alexander totum orbem superauit.

De Natura duodecim signorum.

Sciendū itaq; est de signis duodecim, tria esse calida et sicca. Aries. n. ea. est in secundo gradu, sic. in tertio. Leo calidus est et sic. in quarto gradu. Sagittarius ca. in primo, sic. in secundo gradu. Alia tria sunt fri. & hum. s. cancer, scorpio, et piscis: nam Cancer est Lunæ sedes. Scorpio hu. in primo, frigi. in secundo. Piscis frigi. in primo, humi. in secundo gradu. Alia tria sunt ca. et hu. Gemini ca. sūt in secundo, hu. in primo. Libra ca. est in primo, hu. in secundo. Aquarius ca. in primo, hu. in secundo. Alia tria sunt fri. et sic. Taurus fri. in tertio, sic. in secundo. Capricornus fri. in secundo, sic. in tertio. Virgo frigi. in secundo, sic. in tertio. Alij Philosophi dicunt q̄ Gemini sunt ca. et sic. in

tertio

A tertio gra. & uirgo ca. & hu. in primo, & sagittarius ca. & hu. in principio secundi: & aquarius fri. & sic. in tertio gra. Aries, leo, sagittarius, sunt orientales, ca. ignei, & sicci. Taur^{us}, uirgo, capricornus, sunt terrei, frigidi & sicci meridionales. Gemini, libra, aquarius, sunt occidentales, aerei, calidi & humidi. Cancer, scorpio, pisces, sunt aquatici, frigidi & humidi, septentrionales.

De differentia septem planetarum.

A his oibus ducunt elementa reru naturas suas, & qualitates p̄dictas: & opera planetaru cōplent & p̄ficiunt per signa p̄dicta. Et quia elementa iuncta sunt signis naturaliter, & ex elementis constat oīs substantia corporea aīata. Ergo elementa opus recipiūt planetaru à signis. & illud trahunt oī substantiæ aīatæ corporeæ, & illud esse natura à signis habet, & aliud. i. efficaciam & operationes à planetis. Naturam. n. dicimus in calore, & frigidityte, & ceteris: operationē uero in ualitudine, pulchritudine, pigritia, uelocitate, & similibus: quæ contingūt infantibus, & si non fuere in genitoribus. Multa enim de h̄mōdi materia dicturi sumus, sed in p̄senti omittamus.

De Alteratione signorum & planetarum.

Quatuor autem sunt elementa ac temporaneæ mutationes, quæ sunt fm̄ cursum & rationē signorum & planetarum. Temporū quidem aliud est calidum & siccum ut æstas: & hoc fit ex natura signorum eiusdem complexionis, s. ca. & sic. Aliud uero calidum & hu. i. uer, sicut alia tria signa. Aliud frigidum & sic. s. autumnus fm̄ sua tria signa. Aliud uero frigidū & hu. s. hyemis fm̄ sua tria signa. Et unumquodque tempus fm̄ naturam suorum signorū acuit, & mutat materiā elementorū, q̄ sibi est cōueniens, qđ tñ aliqñ mutari solet. Nā cū æstas debeat esse ca. & sic. naturaliter, tñ eius calor minuit & tēperatur ex frigidityte, nō ex sua natura, sed signorū: nam si ex potestate capricorni & planetæ eius, generētur seu creentur res alicuius anni, ex eorū frigidityte tēperat æstatis calor, & ex illa frigidityte innaturali æstatis currentis & contrariatē, cōtrariæ nascūtur passiones. Aestate uero trāseunte uenit autūnus, q̄ frigidus & sic. naturaliter est, sed ex capricorni natura, q̄ potestatem habet anni, ut diximus, superuenit altera frigiditytas, q̄ auget frigiditytē & sic. autumnus: quæ res est cōtraria quatuor elementis in corpore existentibus: est. n. in illo tēpore maxima grauitas & intēperies. Et ex affinitate autumnus q̄ nimis est fri. & sic. superuenit hyemi magna intēperies: adeo ut superetur in oibus quatuor elementorū tēperata natura: putrefacta. n. liquefit à sua p̄prietate. Adueniente aut uere qđ est calidū & hu. tēperat eius calor ex frigidityte capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor ueris & æstatis cōtēperat hyemis peractæ & capricorni frigidityte, cuius potestas illo uiget anno: sicut unūquodque signū suā habet potestatem fm̄ suā naturā & mutationē suā. Et mouetur natura tēporis anni illius, qui p̄tinet ad signū illud, & ēt per frigiditytē p̄fatā natura ueris mutat: qua mutata turbat naturalis calor humanæ naturæ: & q̄ prius erat p̄ frigiditytē hyemis & capricorni rupta & putrefacta, mouet & acuitur & generatur passiones, q̄ sunt p̄prie illorū tēporū, q̄ sunt mortifera. Si uero ex potestate laisionis & planetæ eius q̄ sunt calidi & sicci, generētur res atq; creētur, æstas erit magni caloris & siccitatis: ueniēte aut autūno, ex calore leonis & Solis, eius frigiditytas tēperatur, & hyemis: ideoq; turbatur aeris natura & acuitur, tñ p̄pter naturā signi & planetæ, quæ sunt calidæ naturæ, tñ p̄pter naturā sui ipsius, q̄ est calidus: acuedo se, pugnat cōtra naturas illorū tēporū, s. hyemis, autumnus, quæ frigida sunt naturæ: sicq; natura humana putrida mortifera generat passiones, quæ p̄prie nō sunt illorū tēporū. Nā si in anno leonis & eius planetæ, in æstate generētur passiones acutæ & graues, tñ sunt p̄prie eorum: si uero hyeme, uel in alijs tēporibus eorum, quæ non sunt propria, generantur passiones ad eorum proprietatē, tñ illæ passiones magis erunt propriae eorum leonis & Solis, qui sunt calidi & sic. q̄ eorum tēporum, in quibus generantur. Generant aut aliquando passiones permutata natura utrorūq; i. tēporum signa planetæ: quæ passiones generant alias, q̄ non sunt signorum uel planetæ uel tēporum. Quod autē dictum est de p̄dicto signo & planeta, quæ in eis sunt propria & quæ non, de reliquis intellige signis & planetis & temporibus. Sole. n. ascendente frigiditytas, cum tñ potius ex Sole calor inesse debeat: q̄ cōfert potestas Saturni ex capricorno, cuius frigiditytas terræ acuit frigiditytē q̄ aduenit: fumus in aerē ascendit, ex quo color aeris turbatur. Aestatem uero ex Sole calor & siccitas, ex terræ fumositatē frigiditytas & sicci. aerem corrumpunt: unde animalia & nos turbamur in illo capricorni anno & hoīes grauibus infirmatē morbis: sicut apparet in anno leonis descendente Sole super terram. Et qñ frigiditytas adesse debet natura hyemis redutis, acuit aer igne: & acuedo turbatus generat graues passiones, quæ propriae sunt tēporis illius, ut dictū est. Similiter apparet in anno cancri, qui ex eius natura acuitur natura aque, quæ acuedo, inde ascendit quædam fumositatē in aerem, ex qua turbatur aer: inde frigida & humida sunt passiones, non propriae illius tēporis, sed signi. Si uero annus est libræ, acuitur, & acuedo trahit ad se calorem ab igne: & tunc tempus est multum calidum & humidum, s. hyemis: & inde sunt graues passiones, quæ propriae sunt ueris & hyemis, sunt enim calidæ & humidæ.

De Alteratione signorum & septem climatum mundi.

Potestas tamen signorum & planetarum non eodem modo se habet in omnibus partibus totius terræ. Climata enim mundi septē sunt fm̄ planetarum rōnem: Anno igitur capricorni,

qui

Al. ill.

qui est frigidus & siccus, est maior frigiditas & siccitas in partibus illius terræ, q̄ proprie sunt sub planeta, i. Saturno, qui est frigidus & siccus. Nā cum alia partes terræ naturaliter sint fri. & sic. tñ ex natura & potestate capricorni, quam habet illo tempore, magis mouentur & perturbantur q̄ alia terræ, quæ non sunt propriae eorum. Quod si annus eorum non fuerit, tunc terra nō habet moueri causa eorum nisi in hyeme & vere, scilicet per naturā: sed quādo planeta superponitur, est alia significatio. Illæ vero terræ, quæ proprie sunt suppositæ Lunæ & cancro, propter affinitatē frigiditatis quā habent, inferunt commotionem in suo anno, non tantam quantā inferūt, suæ propriae terræ: quia terra illa frigida est & humida, sicut cācer & Luna. Alijs vero terris, quæ neque frigida sunt, neque sicca naturaliter, licet inferant contrarietate & cōmotionem, tñ parua inferunt. Similiter leo, & Sol maiorem cōmotionem dant terræ sibi propriè subiectæ, q̄ alijs: illi tñ quæ subiecta est libræ & arietī, licet non dent tantam cōmotionem, quātam dant suæ propriae terræ, tñ propriae affinitatem caloris dant ei maiorem cōmotionem, q̄ alijs, cū quibus nullam habent affinitatem. Si vero fuerit annus leonis & Solis vt dictum est, tunc toto illo anno dāt commotionem in ætate tribus mensibus, & hoc vt dictum est per naturam.

Al. æstate.

De Alteratione quatuor partium Mundi.

Est & alia in terris mutatio fm̄ quatuor mundi partes, dispositas scilicet ad orientē, vel occidentem, austrum, & septentrionem: & secundum altitudinem mōtium Soli accedētiū, et ima vallium à Sole remotarum. Cōsideret ergo medicus an sit mutatio temporum propria, an accidentalis, vt supra dictum est: Aetates quoq; hominum figuras, colores, terram, vsum, passiones terræ in qua sunt geniti, utrum sint consuetudinariæ an propriae: an veniant accidentaliter secundum mutationem temporum vel naturaliter. Si enim sunt passiones ex natura terræ, aliud exigunt medicamen, quā ex mutatione temporum naturaliter, & accidentaliter.

De Discrasia propria naturæ temporis passionum, vel non propria.

Intuendum est ēt, an natura hominis suæ cōcordet passioni & tēporū mutationi, an passio sit, accidentalis & mutatio tēporū, an mutatio sit substantialis & passio accidentalis. Solet. n. passio cholericæ & sanguineæ mutationi tēporū concordare, sed à natura patientis discordare, & ē contrario. Pulsus quoq; videndus est, an cōueniat cū sua natura & passione, & tēporū mutatione: an tantū cōueniat cū mutatione, & nō cū passione, nec cū natura: an cōueniat passioni, & nō immutationi neq; naturæ, an naturæ, & nō immutationi uel passioni: an nulli. Adhuc ēt sciendū est, an tēpus transierit, vel p̄sens sit seu futurū, in quo pharmacū dari iſſimo debeat. His. n. ignoratis nec bene euenientibus, miratur, & cito desperat medicus. Oportet ēt medicum nosse, utrū infirmitas debeat augeri, & hoc an sui natura, an t̄pis, an passione alia superueniente: & sic poterit dare medicamen tēpore cōgruo, vt vel decreſcentē deprimat & tollat ægritudinē, uel imminenti resistat, ne nimis ægrū tardet. Nā si leue dederit medicamen in morbo adhuc leui, credens parua fore ægritudinē, nihil fecisse videbit, qñ grandis infirmitas superuenierit. Sciendū autē est quādam infirmitates q̄busdā esse substantiales, alijs accidentales. In æstate. n. synochus & causus sunt naturales infirmitates cholericis & sanguineis: phlegmaticis accidentales: & ideo nō eodē mō curandæ. Nam q̄ potio cōuenit cholericis, p̄ naturā tēporis & morbi naturalis eis, est cōtraria alijs, & causa alterius morbi, id est phlegmatici: est. n. tēpus, vt diximus, & morbus ille illis accidentalis. Si ergo phlegmatico alicui p̄dictis morbis synocha & causo occupato, eandē dedit eiusdē mensuræ medicinā, q̄ & cholericis, æstate cito sanabit: quia eius cōplexio non est cholericæ & sicca, sed est his contraria: cholericis vero diu infirmi manebunt, quia calidi sunt & sicci, & tempus: uertitur. n. accidentalis febris in substantialem scilicet frigidam, quæ est phlegmaticorum. Oportet etiam scire complexionem: quoniam idem experimentum, & eadem potio non omni danda est infirmo: cōtingit enim vt q̄ potio utilis ei fuerit in prima uel secunda uel tertia periodo, in alijs non conueniat: & ideo fm̄ diuersas ægritudinem mutationes ad diuersas periodos, diuersa conuenit dari, purgantia. Attende fm̄ quas horas, scilicet an sanguinis, uel cholere rubre, uel phlegmatis, uel melancholice, magis acuat passio uel minuat. Synocha enim ī horis sanguinis si acuat, scias eius originē esse ex accidentali mutatione sanguinis, non à principio cholere rubre. Mutatur. n. sanguis aliqñ ex cōmitione, aliquando ex Solis ardore, aliqñ ex itineris fatigatione, & generatur synocha: ex quacommotione sanguinis acuitur cholera rubra: qua aciente quiescit sanguis, & synochus, & causus generantur ex acuitate cholere rubre. Si uero ephemera febris acuit in horis sanguinis, sciat esse ex phlegmate falso cōiuncto sanguini: quod phlegma acies ex affinitate sanguinis solet uerti in cholera rubram, & inde solet generari febris tertiana. Quartana uero si in horis sanguinis acuitur, scias eius materiam, id est melancholiam generari ex putrido sanguine sub planeta naturæ propriae. Quod si synocha magis acuitur in horis cholere rubre, non est propria synocha: q̄ a uel mutabitur in tertianā, uel in causum. Si uero tertiana acuitur in illis, uera tertiana est & propria: in illā. n. aliquando mutabitur febrem. Quotidiana uero si acuitur, et mutatur in horis cholere rubre, cito uertitur in tertianā. Si uero quartana acuitur et mouetur in horis cholere rubre, cito uertitur in tertianā. Si uero quartana mouetur et acuitur in horis eiusdem, scias

A scias principium eius non fuisse ex putrido sanguine, sed ex cholera rubra perusta in melancholiam conuersa. Quod si synocha acuitur, & mouetur in phlegmate, sicut in horis sanguinis, scias generari ex sanguine iuncto phlegmati falso: & proprie post terminum suum completum mutabitur vel in quotidianam, vel tertianam, licet magis affinis sit tertianæ, quàm quotidianæ, propter calorem. Si vero tertiana phlegmatica mouetur, & acuit sicut in horis cholerae rubrae, minus est periculosa: mutabitur, non in quotidianam: de quotidiana uero fiet quartana: & aliquando redit tertiana. Quod si quartana moueatur in horis phlegmatis, principium eius fuit falsi phlegmatis, quod uersum in cholera rubra incenditur, & uertitur in melancholiam: sicut uiride lignum uertitur in uinum carbonem, deinde in cinerem. Quod si synocha mouetur in horis cholerae nigrae, minus grauis passio, & eger est piger, & grauis, & illa infirmitas habet partem non solum ex bono sanguine, sed et ex putrido: & proprie post terminum suum completum ueniet infirmus in quartanam. Si vero tertiana acuitur & mouetur in horis melancholice, subito uertitur in quartanam. Quod si quartana mouetur in horis illis, firma est, & propria, nec mutatur in aliam propter predictas passiones: omnes enim alie habent moueri & acui secundum predictas horas, & earum naturam & rationem: & secundum motum, & acutionem ipsarum: bene discernentur, & tactu, & pulsu, sicut ex predictis horis.

* Al. magis est.

B De Cognitione agnitudo secundum Planetam, diem, & horam.

Scire etiam medicum decet planetam & signum, in quo eger egrotare coepit, & tempus semper diem & horam. Nam si infirmitas fuerit secundum signa & planetas, sed accidentaliter ex acutione, signi & planetæ esset, habet illam distinctionem. Si uero medicus nesciuerit infirmitatem per numerum, id est per naturam signi & planetæ, perscrutetur pulsum & horas, ut dictum est.

De Qualitate & efficacia planetarum in septem climata.

Asferunt etiam physici omnia in terris firmari & compleri secundum cursum & operationem superiorum corporum: quorum operatio omnis summi Creatoris uirtute consistit. Elementa igitur quatuor, signis duodecim, & septem planetis iuncta sunt: & eorum causa, quatuor habent temporum mutationes: secundum quas humana, & omnium subiectorum natura mouetur & acuitur: per quam motionem & acutionem passiones fiunt. Hec autem mutatio est uniuersalis omnibus mundanis. Est & alia mutatio ex natura terre specialiter, & planetarum constans in diuersis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiam in septem diuisus est partes secundum septem planetas, qui per astrolabium discernuntur. Sciendum est tamen partes illas septem non esse continuas, sed in toto mundo diuisas. Terram enim illa, quæ est frigida & sicca in quarto gradu, sub potestate est Saturni, qui eiusdem est nature. Quæ uero frigida est et sicca in primo gradu, sub Iouis imperio, qui eiusdem est nature, et qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium maximeque ad gaudium pertinentium. Sed quæ calida in secundo, humida in primo, sub Martis ditione est, & suæ nature conuenit eiusdem. Sed quæ est calida et sicca in quarto, Soli conuenit et concedit. Quæ autem calida et humida in primo gradu, sub Mercurio. Quæ uero humida, in primo, frigida in secundo, habens aliquantulum temperamenti calidi, Veneri subiacet. Sed quæ frigida, et humida, in primo gradu, Lunæ conuenit. Quæque autem singulae terrarum partes sui retinent planetæ qualitates, accidentaliter tamen in naturam uertuntur planetæ alterius: terra enim, quæ ex sui planetæ natura proprie frigida, seu calida esse debet, in contrariam uertitur naturam, et complexionem. In complexionibus ergo prefatis: deinde etiam in altitudine, et profunditate, et erectione, & casu, et harmonia cuiusque planetæ conuenire debet, ad cuius similitudinem composita est, et inde omne corpus sanum uel egrum est. Vnde Andronicus peripateticus asserit non esse, secundum nostram uoluntatem: et extra nostram uoluntatem ambulamus: et etiam contra nostram uoluntatem, quando nostra anima ducimur, vel quando accidentaliter ex natura corporis, aut ire furore, aut alio impetu mouemur. Monet etiam secundario aut cogente natura corporis ad malum cognitionem reddere: sicut enim musicus nequit chorda falsa sonitum reddere, sic anima prauum corpus, scilicet libidinosum uel aliud, ratione sui nequit regere: et symphonia instrumenti artificis animæ, id est corporis displicet. Andronicus igitur commotiones planetarum, et compositiones merito asserit ueras: et cetera uitia non esse naturalia animæ: nec animam ex natura corporis constare, quod quidam uoluere. Si enim eiusdem esset nature, nil repugnaret, quin anima rationibus spiritualibus subderet corpus, scilicet ieiunijs, et ceteris uirtutibus corporis, uitia subderet. Et ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus est per sensum, et rationem mundata ab omni prauitate corporis, cognoscentis omnem uirtutem: omnis enim prauitas extra naturam. At alijs elementis corpore composito, ipsum corpus animam mouet: quod eorum contrahit qualitates. Dicit Hippocrates in Physica, quod terra est appositae generare naturam corporum, est autem ut terra alia dulcis, et temperata, ita, et homines eius dulces et mansueti. Et ideo anima mandat eis per phantasiam suam omnem bonam operationem. Est et alia terra per naturam planetarum acuta, unde eius homines veniunt bellicosi. Et quia operatio corporeæ materiæ ligata est, quatuor elementis, ideo dicit Plato, quod ratio conuenit ex superioribus, et ministrat homini spiritualem intellectum, secundum quem discernit superiora, et inferiora, uera, et falsa in theoria,

In lib. de natura humana. l. 1. t. 31. l. 31. g. Idem ferè in l. de natu. pueri ad medium, & ad principium li. 4. de morb.

rica, & practica, i. in diuina rerum cōsideratione, & operum faciendorū doctrina & instructione: **E** praxis enim græce, operatio latine. Et quia sensus nō fit cum imaginatione animæ, cito ducitur ad diffensiones rerū, unde theorica efficitur. Deus enim omnia imprimat, & ubiq; est, & omnia implet. Inde dicit Plato, q̄ homines existentes ante suum tempus, nō ex uirtute rationis, sed ex natura corporis, suam praxim adimplebant. Et inde affirmat Isaac, q̄ terra per operationem planetarum generat naturam corporis: natura uero corporis mouet corpus in consuetudines malas, & mutationes malas. Et mutatio quatuor temporum fit per duodecim signa & septem planetas: maior est autem per Lunam & Solem. Luna uero unoquoq; mense mundum perābulat, & dat motus quatuor elementis. Sol uero quatuor tempora anni cōficit, s. uer calidum & humidum: quod si non esset, sed siccum, ut quidam uolunt, sicarentur gramina, non autem augerentur uel fouerentur: & alia inconuenientia essent, si aer tunc siccus esset.

De natura coniunctionis & adiunctionis quatuor elementorum.

Hippo. in lib.
de natu. hom.
cō. 1. t. 14. l.
29. h. calidū
ait secedere
ad calidum,
humidum ad
humidum.

A Sferēbant falsō quidam philosophorum "quod homine mortuo humores separarentur, & ad propriam redirent naturam, ut sanguis in aerem, cholera rubra in ignē, melancholia in terram, phlegma in aquam. Hippocrates autem & Aristoteles & alij philosophi asserūt, destitutis & mortuis humores in terram redire. Dissentiunt etiam Socrates & Hippocrates a quibusdam alijs physicis dicentibus, q̄ quatuor elementa nullum patiuntur detrimentū a sua substantia, sed remanent integra, nec corrumpuntur in constitutione corporis humani: sed quædam differentia accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis tēperat & regit humana corpora, quæ perit cū illis corporibus: sicut albedo uel nigredo consistēs accidentaliter, in corpore destructo perit: & aliqua differentia destructa non patiuntur illa elementa aliq̄d damnū, quia semper sunt fixa & integra in sua substantia. Dicunt. n. Aristoteles & Hippocrates, q̄ omnis creatura incorporea penetrat totam substantiā, cui aduenit intus & extra: unde illa differentia, cū sit incorporea, est ueniens ad humana corpora ab illis quatuor elementis æqualiter intus & extra. Sed illa differentia tātum est extra & nō in figura incorporea. Nam si illa differentia esset adiuncta corporibus humanis ut illi dicunt, tunc illa corpora per illam differentiam intus & extra essent ubiq; eiusdē naturæ, & eiusdē coloris: sicut aqua ubiq; in tota substantia per calorē calida, per frigus frigida. Ergo sicut calor & frigiditas, quæ sunt accidentales differentie aquæ, possunt separari ab ipsa & destitui permāente substantia ipsius aquæ, sic illa differentia quādo accidit corporibus nostris, perit, remanēte natura & proprietate nostrorum corporū: quorū differentia accidentaliter apparet extra, & potest destitui, sicut ipsa corpora sunt mortalia. Dicit uāq; Hippocrates, Sicut nulla substantia incorporea habet nutrimentū a differentia corporea, sic nulla substantia corporea potest nutriri a differentia incorporea. Vnde testante Hippocrate aer & aqua & ignis iungunt & efficiuntur unum: quibus terra ppter suā nimiam ponderositatē nequit adiungi, sed mādāt suam frigiditatē & siccitatē, quæ temperat illa tria, & sic cōplent naturā corporū: sicq; mortuis omnia illa redigunt in terrā. Et ideo sciendū q̄ terra sūm grauedinē suā nō pōt associari alijs tribus elementis in cōstitutione humanorū corporū: nā postea illa tria pp grauedinē terræ nō possunt explicare suam operationem. Aq; turbulenta & commista terræ non potest se mouere, nec in aliam partem suam uim emittere. Itē, sicut uidemus, q̄ turbati sanguis & cholera uertuntur, in melancholiā: melancholia uero in nullū supradictorum nisi in phlegma & de phlegmate in alios: ita aer ignis & aqua uertuntur in terram de terra in humiditatem, & de humiditate in alia elementa.

De mutatione elementorum qualiter fiat.

Fortasse illud quod ab Hipp. dicitur in lib. de digesta primo ad principium. Constitui omnia animalia ex duobus differentibus facultate, cōcordibus uero usu, igne inquam, & aqua: & hæc abo sufficientia esse tum alijs omnibus, tū mutuo sibi ipsi.

S Vpradictam hanc mutationem uocāt physici hoc modo. Terra enim crescens unaqua; hora ex mortalitate corporum uertitur in aquam: cuius subtilitas calefacta uertitur in aerem: subtilitas autem aeris calefacta uertitur in ignem. Sicut enim aqua mittens humiditatem suam, uertitur in terram accidentaliter, sic terra inde crescens accidentaliter, amittit tunc siccitatem suam, & uertitur in aquam: & sic considerant naturam aliorum elementorum. Et ideo dicit Aristoteles q̄ nullum difficile aut dissolubile nomen est fixum & firmum circa aliquam substantiam. Nā illud quomodo dicitur per supradictam creaturam, q̄ terra uertitur in aquam, aqua in aerem, aer in ignem, sic ignis ingrossatus & infectus uertitur in aerem, aer ingrossatus uertitur in aquam, aqua ingrossata in terram: quæ ut dictum est, iuncta in simul fiunt corpora nostra: Corpora uero nostra uertuntur in terram, & unum quodq; uertitur in aliud. Et ideo dicit Aristoteles q̄ hæc quatuor materie non habent hæc supradicta nomina fixa & stabilia sibi sed proprie dicitur substantia: nam in quodcunque uertitur aer uel aqua, tunc dicitur substantia.

De mutuis conuersionibus elementorum.

C Onueniunt autē & differunt elementa differentijs & qualitatibus. Sicut enim aqua frigida & humida contraria est igni, & mutat eius proprietatē, ignis uero calidus & siccus, terra frigida & sicca, aer calidus & humidus, aqua frigida & humida: & his qualitatib. ad se inuicem colligantur attrahentes semper cōsimiles qualitates, ut aqua terra siccam frigidam: deinde contemperant se in cōtrarijs, nam siccitas terræ per p̄dictam frigiditatem trahitur ad humiditatem aquæ siccandam:

A siccandam: ita etiā humiditas aquæ ascendit ad ignem tracta per aerem illuc, & ita uel annihilat contrarium suum, vel^o attrahit. Aqua igitur per frigiditatem suā terræ iuncta à terra trahit frigiditatem & non siccitatē: aer aque per humiditatem cōueniens attrahit illā: ignis uero aeri per caliditatē conuenit, & illā suscipit ab aere. Vnde dicit Aristoteles, quod duo sunt genera aeris, vnū ex fumositatē aquæ, aliud ex fumositatē ignis, qui suā caliditatem & siccitatem mutans, uertitur in fumosam materiam. Hoc facto associatur supradictæ materiæ, q̄ est fumosa, & calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer, qui aliquando ex frigiditate & humiditate aque acuitur & inuoluitur: & inuoluendo amittit suum calorē, & sic uertitur in suā materiam ex qua fit, idest aquam: ex eius enim constat fumositatē, ut dictum est. Aqua uero si de terra, inspissatur & amittit humiditatē: recipitq; aqua & terra siccitatem, & in eius redigitur naturam. Nascitur ex his corruptelæ eorum. nā aer intra ignem & aquam stās tribuit calorē ignis, & in aqua acuitur, & calefit, & fumositas illa in aerem surgit, & inde aer turbatur, & etiā frigiditate contrahēte à terra, & calore desursum ab igne. Nouem autē sunt naturæ, seu qualitates eorum: octo in temperatæ scilicet, & quæ cōueniunt oī animali, scilicet calida, frigida, humida, & sicca: calida & sicca, calida & humida, frigida & humida, frigida, & sicca: nona uero soli homini conuenit, & eius solam temperat naturam. Et ideo utile est nosse, quæ harum octo sunt substantiæ, & quæ drig: In igne ergo calor eius est differentia virtutis ipsius: quo calore amoto, attrahit siccitatem & remanet quedam fumositas calida, quæ est substantia: Aeris uero differentia est calor, qui designatur & reuertitur sæpius, ut dictum est: substantia uero eius est humiditas, quæ aliquando desiccatur ut solet fieri q̄do uertitur in terrā, illa. n. siccitas est ei accidentalis: quæ & siccitas est accidentalis, si daret frigiditas: nam dum redit in suam propriam naturam, mittit siccitatem, semper autē est humida. Et sciendum est, q̄ aque humiditas est idem, quod eius frigiditas, nec sunt habendę pro duabus differentiis, sed pro vna tantum: nam ex nimia frigiditate terrę fit nimia frigiditas aq̄, unde in aqua differentia est eius humiditas: Siccitas autem terrę est differentia: potest tamen remoueri à terra eius siccitas, licet uideatur eius substantia: est enim cum ipsa frigiditate, uerum & ipsa potest remoueri à terra. Est igitur eius substantia humiditas: in primis enim terra fuit humida: & eius siccitate remota, & frigiditate, quæ est eius siccitatis, terra uertitur in humiditatem.

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE INCANTATIONE, ADIVRATIONE
ET SUSPENSIONE.

D Vessisti fili charissime de incantatione, adiuratione, & suspensione, si qua pos-
sunt prodesse: & si inuenerim in libris Græcorum hoc: & qualiter libris in-
dorum est inuenire. Cui quæstioni compendiose in hac epistola respon-
debo. Omnes inquam antiqui in hoc videntur esse concordati, corporis
complexionem animę sequi virtutem; quę virtus si sit equaliter tēperata
actio quoque corporis erit perfecta: unde quia virtutes actionis animę in
pueris, senibus, & mulieribus, imperfectę plurimum esse videntur, comple-
xio quoque corporis eorum imperfecta esse probatur. Et hæc imperfectio
similiter contingit habitatoribus intemperatę regionis, utpote caliditatis Aethiopię, & frigidi-
tatis Scythię. Inde Plato inquit, Quando mens humana rem amat aliquam, licet naturaliter
non iuuatiuam, sibi eam prodesse certificat. Ex sola autem mentis intentione, corpus res illa iu-
uat, uerbi gratia, si quis incantationem sibi prodesse confidat, qualiscunq; sit, cum tamen iuuat.
Si. n. ut diximus, complexio corporis uirtutem sequitur animæ, necesse est rem taliter se habere,
quod certificatur, quia ex timore, tristitia, lætitia, stupore, nō solū corpus in colore mutatur, sed

Spurijs.

Ff etiam

etiā in multis alijs rebus, ut ventris solutione, siue constipatione, vel nimia defectione. Ego autē E
vidi ista, sanitatis diuturnarum passionū fuisse causas, maxime illarum q̄ corruptiones sunt men-
tium. In sanis autē fuisse infirmitatis causā hęc eadē. Vnde Socrates, Incantationes, inquit, uer-
ba sunt decipiētia rationales animas secundum spei inceptionem, aut scđm timoris incisionem.
Indi autem medici tantum confidunt incantationem siue adiurationem iuuare. Græci uerō an-
tiqui medici intendunt his in animam erroneam perfectionem suā reuocare, qua reuocata ne-
cesse est ut corpus reuocetur ab ipsa, cum complexionem corporis uirtutem animæ cōstet seq̄.
Vnde Galenus super libro Hippocratis de Humoribus, Siquis, inquit, dixerit humores corporis
mutatos immutare actionem animæ, ut animæ actio mutata mutat eosdem, non mentitur. Qđ
certificatur, quia quando complexio cholericā dominat̄, fit inde iracundus: & ecōtra in sæpe ira-
scentibus, cholera rubra augmentatur: necesse est enim cōplexionem animæ corporis comple-
xionem imitari, & corporis animæ. Iterum inquit Galenus, Intellectus & scientia in anima, ex
complexione augmentatur cholericā: contiuentia & studiositas, ex melancholica: deambulatio
verō & delectatio, ex complexione sanguinea: phlegma nihil adiuuat uirtutē animæ nisi in pri-
ma gustatorum mutatione. Constat ergo, quod si medicus animæ complexionem quoque adiu-
uerit incantatione siue suspensione, corporis complexionem ad vitam perducit: si autē his con- F
ueniens adiungitur medicina, corpus incantatione animæ adiuuatur: quibus coniunctis necesse
est sanitatem utriusque citius consequi. Item inquit Galenus, Sunt homines læti naturaliter, &
delitiosi, qui quando infirmant̄, sanos eos subito futuros cōfirmet medicus, & eorū dietā cū exer-
citijs reuocet: quorū spes, sanitatis est causa. Sunt & alij ē cōtrariō, natura tristes, & unde tristē-
tur & angustentur, eorum animis semper cogitantes: quorū cogitationes oportet fallere medicū,
& lætificante intentione mutare animas eorū. Sed neq; excedere debet lætificandi modū, ne pro-
missionum magnitudine negligat se medicandus. Memini enim quendam nostræ terræ nobilissi-
mum, murmurasse se esse ligatum, ne cum mulieribus coiret: quē adiuui falsificando intentionē
suā, & hoc magnis ingenijs, sed tamen nunquam reuocare potui: propter qđ certificare & cōfir-
mare incepti quod ipse prius intendebat; deinde adducens sibi librum Cleopatreg, quē fecerat de
feminarū formāda speciositate, legi locū, ubi dixit taliter, Ligatus fel coruinū accipiat mistū cum
sesami oleo, quo ungens totū corpus, adiuuabitur: Iste at̄ audiēs, cōfusus libri verbis, sic fecit, ci-
roq; conualuit, & augmentata est concupiscentia coeūdi. Ego quoq; in antiquorum libris mul-
tis legi suspensa collo suffragari cum proprietate, nō ex natura sui, quod nō nego posse fieri pro-
pter cōfortationē mentis, ut dixi: de quibus cū sint multa, pauca tibi tāgere disposui. Aristoteles G
in libro de lapidibus, Suspendens Smaragdum collo, aut portans ipsum in digito, defendit a casu
epilepsiæ suspecto: unde semper mādamus nobilibus, ut ē collo filiorū suorū suspēdat: ne in hāc
infirmitatē incidant. Item, quodlibet genus Hyacinthorum suspēdens collo, siue habens in digi-
to, si intret regionem pestiferā, non læditur, sed potius in mentibus hominū honoratur, & a ma-
ioribus petitiones eius complentur. Item, Sardam. xx. granorum hordei pondus portans ē collo
seu in digito, non uidebit terribilia in somno. Itē, Corneolā ē collo portās, siue in digito, mitigat
iram in contentione: cuius at̄ color est sicut lotura carnis, sanguinis fluxū cuiuslibet mēbri strin-
git maxime in fæminis. Onyx suspensus vel digito portatus augmentat in somno terribilia, & tri-
stitiā, & inter homines contentiosa, in pueris at̄ suspensus saluā oris auget. Galenus ait, Ster-
cora luporū ossa comedentium si in vētribus illa dolentium, vel ē collo patientium suspensa fue-
rint, statim dolorē mitigant: aliquando & in coxis suspendūtur & cū fune laneo ligantur, illius
scilicet ouis q̄ a lupis comesta est, sicq; melius iuuabuntur & fortius, q̄ si filum nō inueniatur, cū
corrigia ceruina ligantur. Idem Galenus in vas argenteum posuit, cuius quātitas fabæ fuit, & in
coxis suspendit, & multū profuit: hoc at̄ dixit in libro de simplici medicina. In libro autem eodē H
ait, Si Vipere suffocatē collum cum filo lineo suffocādi ē collo suspenderis, absoluitur a suffoca-
tione sua, & multū valet apostematibus faucium. Dioscorides ait, Dentes canini canis rabiosi q̄-
do hominē momorderit, in frusto corij ligati, & armo suspensi, defendūt a moribus canis rabio-
si. Idem Pullis hirundineis paruis in augmēto lunę acceptis, & primogenitis, si fuerint in uentre
scissi, duos lapides inuenies, vnum vnius coloris, & alterum diuersi & oppositi: quos si ligaueris in
corio vituli, antequā terrā tetigerint & ē collo siue armo suspenderis, epilepticis valēt, & aliquā
do psanant. Quidam medici suspendūt ē collo radices herbe Acetosę propter serofulas, & ualēt:
Alij suspendunt radices Arnoglossę propter easdem, & dissoluuntur. Auricularis digitus aborti
ui si ē mulieris collo suspendatur, non cōcipit dum collo habebit. Hyoscyamus cum lacte cabal-
lino temperatus & corio ceruino impositus & suspensus ē collo mulieris, cōcipere nō pmittit,
dū in collo erit. Quidam dicunt mulierem ranam accipientem & os eius aperiētē, terq; ibi in-
spuentem, non concipere illo anno. Alij oculū hirci ligant radici samplichi in hōrto, & irrigant
cū urina rufi tauri vespere: mane autem extracta radix ligatur cū eodē oculo in armo, libidinē
augmētāt. Galenus inq̄t, lapis Coralli multū valet ad passionē stomachi, si suspēsus fuerit super
stomachū, vel ē collo patiētis. Dioscorides, semen Croci horrēsis ad scorpionis morsum valet in
manu

A manu facit, uel è collo suspensum: simile facit radix Lauri: idem etiam Iris agit. Alij dicunt, q̃ radices Asparagi siccae super dentes ligatae, trahunt sine dolore. Itē pedes Leporis & renes dextro armo ligati canes latrare nō permittunt: similiter iecur facit canis, nisi coloris eius gñis fuerit, cuius iecur fuit. Indi dicunt, stercus Elephātinum cum melle mistum, & in vulua mulieris impositū, nunquam permittit cōcipere: testatur hoc, quia arbori suspensum non permittit fructificare: Aaron dicit, stercus Elephantis cum lacte caballino mistum & corio ceruino ligatum & umbilico mulieris suspensum, non permittit concipere. Quidam medici dicunt pedem testudinis dextrum pedi podagrici dextro suspensum iuuare, sinistro sinistram: idem & in manibus. Item radix Paeonię è collo suspensa pueris ualet epilepticis: similiter pyrethrum: idem facit pilus ex toto nigri canis. Nos autem hęc ex libris antiquorum excerpimus, ut mens tua in incantatione, adiuratione, & suspensione nō refragetur amplius. Sed omnia si ex libris antiquorum philosophorum extrahamus, librum protendemus: Atqui uoluntatem nostram hactenus exhibuimus. Hęc autem ego non tentauī: sed nec ēt neganda sunt mihi licet nō uiderimus, quia si Magnetem sibi ferrum trahentem non certificamur, nec credimus: similiter q̃ plumbum rumpit adamantem, quod ferrum non facit: & lapis, qui uocatur Nitrum, foco incenditur: Piscis autem quidam marinus se capientis sensum aufert: quæ omnia si à nobis non uideantur, non creduntur, sed tentata certificant. Et forsitan itidem se habent dicta ab antiquis. Quorum enim actio ex proprietate est, rationibus unde sit cōprehendi non potest: rationibus autem tantū comprehenduntur quæ sensibus subministrantur. Aliquando ergo quēdā substantiæ habent proprietatem ratione incomprehensibilem propter sui subtilitatem, sensibus non subministratam propter magnam sui altitudinem.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

C DE NATVRA ET ORDINE
CVIVSLIBET CORPORIS

C E N S V R A

Liber ordine & iudicio carens.

De Quatuor Humorū Natura.

Licet te sciam, charissime nepos, græcis literis eruditum ad hanc disciplinam posse pertingere, tamē nequid tibi poscenti ad memoriā denegetur, ex libris medicinalibus, Hippocratis intima latina feci: quod quia dignus es si deliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librum, ex quo mūdi rationē cognoscas: ut nosse possis quanta fuerit generis nostri sapiētia. Nūc uero tibi corporis uniuscuiusque naturam & ordinem aggrediar exemplificare. Corpus igitur hominis ex quatuor humoribus cōstat: nam habet in se sanguinem, choleram rubrā, cholera nigram, & phlegma. Qui quatuor humores habitāt uel dominātur in locis suis. Sanguis dominatur in dextro latere in hepate, quod iecur vocamus: sic & cholera rubra ibidem dominatur: in sinistro uero latere, idest in splenē cholera nigra dominatur: phlegma autem in capite, & alia pars in uesica: alia pars sanguinis dominatur in corde. Virtus autem ipsorum talis est. Sanguis est feruens, humidus, & dulcis: & cholera rubra est amara, ignea, & sicca: cholera nigra est acida, frigida, & sicca: phlegma uero est frigidum, salum, & humidum. Hęc omnia crescunt suis temporibus. Sanguis enim crescit tempore ab octauo idus Februarij usque in octauum idus Maij, & sunt dies nonagintaduo. Cholera uero rubra æstate ab octauo idus Maij usque octauum idus Augusti, & sunt dies nonagintanouem. Cholera autem nigra autumnō ab octauo idus Augusti usque in octauum idus Nouembris, & sunt dies nonagintaunus. Phlegma uero hyeme ab octauo idus Nouembris, usque in octauum idus Februarij, & sunt dies nonagintatres. Hi quatuor humores hoc idem patiuntur die ac nocte. Sanguis enim dominatur horis septem ab hora noctis nona usque

Spury.

Fz 2 in

in horam diei tertiam. Exinde dominatur cholera rubra usque in nonam diei horam. Deinde **E** cholera nigra dominatur ex hora diei nona usque in horam noctis tertiam. Phlegma autem dominatur ex hora noctis tertia usque in horam noctis nonam. Hæc omnia habent respirationes suas per singulas partes, corporis, sanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os. Diuiduntur etiã hi quatuor humores per quatuor ætates, i. phlegma in pueris ab incunte ætate usq; ad xiiij. annos cum sanguine: exinde cholera rubra dominatur usq; in annos xxv. & exinde dominatur usq; i annos xliij. maxima pars sanguinis cū choleris nigris: dominatur exinde usq; in summã ætatē phlegma, sicut i pueris dominatur. Præterea hi quatuor humores faciūt in hominibus tales mores. Sanguis facit homines boni uoti, simplices, modestos, blãdos euchymos siue plenos. Cholera rubra facit homines iracundos, ingeniosos, acutos, leues, macilentos, plurimū comedētes, & cito digerentes. Cholera nigra facit homines sub dolos cū iracundia, auaros, timidos, tristes, seditiosos, inuidiosos, habētes, sepius cicatrices nigras in pedibus, uel in alijs mēbris. Phlegma facit homines cōpositos, inuigilantes, inter se cogitātes, cito afferētes canos in capite, minus audaces. Oīa ergo, quæ calidas habēt uirtutes in superioribus locis corporis dominātur. Pulsus aut suos hi quatuor humores habēt vel faciunt. Sāguis enī pulsus facit plenos, humidos, æquales. Cholera rubra facit pulsū tenuē, citatūq;. Cholera nigra facit pulsum plus tenuem, sed tabentē, ueluti percussū, & asperitatē. Phlegma facit pulsum minus plenū, humectatū, æqualē pondere. Hi humores sine se esse nō possunt, & in omnibus ætatibus dominantur: sed quoties ex his humoribus aliquis excreuerit, tunc facit ægritudinem longam, & causę ueteres pro sua uetustate. Et temperantiam, & æquitatem, & æqualitatem pro corpore ætatum omnium, hi humores singulis ætatibus faciunt, quoties quisq; eorum augmentum acceperit. Et tunc longam ægritudinem facit, si imperitum medicum habuerit, aut certe negligentē, aut q. causam nō intellexit, aut ex quo humore ægritudo nata fuit. Et quidē tunc diligens & doctus ægrotātī potest succurrere: si uero negligens fuerit aut nō intelligens, tandiu protrahi ægritudinē, quandiu transeat humoris ipsius tempus: & alius exterius humor augmentum accipiat, ita ut iste humor excludatur, ex quo ægritudo fuerat nata. Nā si sit ex causa sanguinis, qui sanguis est dulcis calidus & humidus, occurrendum est sic: adhibetur ei contrarium, quod sit frigidum amarum & siccum. Si fuerit causa cholera rubra, quæ est amara uiridis & ignea & sicca & acris, debet adhiberi quod sit frigidum & humidum. Si autem cholera nigra fuerit causa, debet adhiberi, cum sit frigida & sicca & acetosa illud, quod est calidum & humidum & dulce. Si ex phlegmate nata fuerit ægritudo, cum ipsum sit frigidum salum, & humidum, debet adhiberi quod sit dulce, calidū, & siccum. Hęc quādo adhibita fuerint, tunc & peritus medicus inuenitur, & æger cito ad sanitatem reuertitur. Hęc **G** tibi pro nostri memoria religiose nepos dedi maiora te putans adepturum.

De Dispositione Plasmationis fetus in utero.

Expositionem mēbrorū, quo ordine, uel quibus iuncturis, uel quo schemate homo in utero materno plasmetur, hic docemus, exordiū à capite sumētes. Maioribus. n. nostris, Apollini, Hippocrati, Apollonio, & cæteris Santonicis placuit mortuorū uiscera scrutari, ut scirent unde uel quomodo morerentur: hoc autem nobis facere ipsa humanitas prohibet, eò q. ipsis scrutantibus oīa manifesta atq; aperta sunt. Et quid dixerūt? Caput nostrum commissuras habet quinque angulosas se inuicem continentes, sicut summus anatomicus philosophus hic memorās dicit: macula in galea commissuras habet quinque: foemina uero in circuitu commissuras habet: cui galea superposita est, quam Græci cranium appellant: quæ cohæret membranis, & superposita est cunctis, quæ habet causa decoris, scilicet ut ab æstu & frigore oculos custodiat. Vbi uero galea est, subiacent tempora, quæ continentur spiritualibus uenis cerebri: quibus superposita sunt supercilia, ut si copiosus sudor fronti aduenerit, opposita statione pilorum contineatur, donec excussus ab oculo sudor auferatur. Oculi quoq; isto schemate continentur. Ex naso cerebri foramina orta sunt duo, per quæ tenuissimæ uenæ dextra læuaq; alterius inuicē sibi cōtinentur: Tunicae sunt quatuor uel quinque: prima tunica appellatur ceratoides, secunda choroides, tertia oroenomides, quarta tin senoides, quinta crystalloides. Supposita sunt ossa oculi, quæ malas uocamus. Dentes etiam habent uiri xxxij, mulieres autem xxx. auctōr Apollonius memorat, dicens, Dentes usque ad caninos singulas habent radices: alij uero interius, qui molares dicuntur, habent ternas & quaternas radices. Palato lingua subiacet, quæ cooperit canalem spiritualē, quē Græci pneumaticum dicunt: quem canalem modo aperit, modo claudit: aperit. n. spiritualē canalem quando loquimur, claudit autem quando manducamus. Quod probare possumus, quando forti cibo uel potu utimur, & currit ex supradictō cibo in spiritualem canalē aliquid, statim rufus consequitur, donec impellente spiritu illud repat, & in propria iterū reuocetur. Huic linguae dextra læuaq; parte glandulæ suprapositæ: quod autē superpendet, vuuula appellatur: post quā cauernæ sunt duæ, per quas fit infusio uel raptus, quod Græci anarrhophema uocāt, naresq; cū supradictis cauernis inserunt, & per easdem usque ad cerebrum tendunt. Aures uero uiæ sunt auditoriæ

Auditorie sicut rerum natura composuit ad cerebrū, & a cerebro descendētes faciūt exaltationē. Coniungitur autē gula pulmōni. Pulmo uero in modum fabri ferrarij folliis est, constitutus, alter alteri spiritū tradens: & implet pectoris arcana. Stomachus autē ventri coniunctus est, qui infra pennas pulmonis medium possidet. Cor uero venas habet quatuor: duas quæ spiritū continent, & duas quæ sanguinē trahunt: quæ spiritū continent, pulmōni affixæ sunt, quarū firma facta cōcatenatione totū per corpus sanguis diffunditur, & sic venæ pulsum reddūt. Pulsus ita nutritur, modo recipit sanguinē, modo repellit. Cor uero, ut diximus, est coniunctū pulmōni: in sinistra parte dominationē tenet. Id circa positum est, quod Græci pericardiū vocāt, attingens extremas partes pulmonis. Sed hic posita sunt præcordia, quæ Græci diaphragma vocant: continet autem pulmonis substantiā, ventremque, & intestina: cui iuncta sunt latera & spina. Venter autē orificia habet duo vnum proximū membranæ, quod Græci pericardiū vocant, in sinistra inclinātū, hoc Græci stomachū vocant: aliud uero in dextra parte circa iecur positū est, extensum usq; ad longæonem, quod Græci pyloron uocant. Inde ad utranque partem renes. Deinde uero inest folliis uesicæ. In sinistra parte positus est splen, oblongus, uentri coniunctus, cōtinens membranas tenues, habens pinguissimas uenas, quæ intestina tegunt & calefaciunt: hoc Græci epiploum uocant, ab orbo extensum usque ad renem sinistrū. Subiacet autē sub hoc intestini, qđ Græci colon uocant. Sub hoc autē est locus continens longæonē, qui iunctus est uesicæ habenti collum longū, quod ueretro inest. Vesica uero renibus continetur media utriusque: ex quibus renibus decurrit ad neruos, quibus testiculi pendent, quos Græci uocant cremasteras, à quibus iunctæ sunt uenæ tenuissimæ, quæ sperma deducunt ex cerebro: oriturq; ex spinæ medulla. Viris quoque testiculos inesse manifestum est: sed alio schemate formati sunt uiris. Mulierum uero testiculi breuiiores & fragiliores sunt: nam quæ maiores habent, uiragines appellantur. Igitur manifestum est unam esse uiris & mulieribus interiorum uiscerum compaginātā lineationem. Sed multæ sunt tunicæ testiculorum: prima eustrepheides idest bene retorta: secunda pericholiades. i. circuntortuosa: tertia perizoma. i. circuncinctorium; quarta uero tunica tenuissima arcys. i. rete appellatur. Similiter, & matrix habet subiecta membra quibus continetur, quæ Græci cyetica, idest genitalia uocant: nam ut est masculo ueretro, ita est matrix mulieri columna. Matrix. n. naturaliter fragilis & mobilissima est, constans ex neruis & paruissimis uenulis, & tunicis duabus: exterius neruis est firma, interius carnosa & mollis, quæ est directā contra intestina: cuius ceruix tribus foraminibus erigitur usque ad longæonem. Sinistra uero est matrix, in qua sperma miscetur, quando conceptio celebratur natura uolente, idest uiri semine & mulieris sanguine: quamuis & uirile sperma sanguis noscatur esse. Vnde & maiores nostri consanguineos appellauerunt ex consanguinitate paterna uel materna natos. Nunc dicitur ab imperitis quo modo sperma sanguis esse potest, cum sit album? Nos tamen certa ratione probauimus. Mare enim, ut ei natura tribuit, est colore uiride: quando autem in tempestatibus mouetur spumam albam emittit: uel si uinum nigrum in quolibet uase exagitaretur, spumam candidā faceret. Simili uero ratione & sanguinis feruor concussus in albedinem uertitur. Dum enim coitio fit non statim formatur infans: nam si quoties coitus fit, toties conceptio fieret innumerabilis esse multitudo filiorum. Certo enim tempore mulier concipit, aut in initio purgationis, aut in fine: nam purgatio sperma corrumpit, plurimo usu sanguinis materia superante. Temporibus certis infantem componi atque formari in utero materno manifestū est: omnis enim figura formatur in quadraginta diebus, aliquando in diebus triginta. Qui uero quadragesimo die formantur, nono uel decimo mense impingente nascuntur. Manifestum est enim infantes in utero materno ita formari. Primo enim mense iactū seminis congregatur in umbilico, & fit rhyxis, idest congregatio sanguinis. Secundo mense expressio corporis animam tribuit. Tercio mense ungulæ atque capilli nascuntur, & motum facit infans. Ideoq; & quarto mense mulieribus nausæ fiunt, quas Græci nautias uocant. Quinto autē mense facit catarrhi signum, atque adulteria demonstrat. Sexto mense facit neruorum compositionem. Septimo mense medullam confirmat. Octauo cum pelliculis ossa confirmat. Nono uero mense maturū mouet infantem. Infans uero masculus in dextra matricis continetur, foemina uero in sinistra: nā & hæc signa præcedere solent. Quod si masculus fuerit in utero materno dextro, robustior est: si foemina, sinistra. Dum ergo infans in utero matris est, oculi genibus oppositi sunt: Vnde hoc probauimus? quia genua tumentia, oculi autem concaui: ideoq; cognita rerū natura, ita natura imposuit genua. Et genæ quoque cum acri dolore uel nimium percussus homo fuerit, & genua curauerit, oculi continuo lachrymantur: non enim uult natura eos obliuisci societatem genuum. Dentes autē nostri organa sunt quodam modo linguæ. Infans uero dum dentes non habuerit, uagit: dum uero duos uel quatuor dentes habuerit, mullitat: dum uero os dentes repleuerint, loquetur. Dentes enim nostri quos habemus, alij vocantur, cynodontes, quos caninos dicimus, quos ad frangendum habemus. Dentes enim nostri ossa non sunt, nec medullam habent: ideoq; omnia ossa confringunt, sed assiduo humore capitis ueniente uitiantur. Sicut enim assiduus humor ex alto in nasum ueniens perforat, ita dentes uitiantur à capite.

Spuriy.

F? 3 De

* Al. crescere finum.

In lib. progn.
com. 1. t. 5. &
6. & 7. 4. 191h

DE cognoscendis febribus omnibus superius scriptum est: nunc illud sciendum: Scito quod maxime iam dixi primum cognoscendas causas, et origines, et species febrium: et ut sciamus, quæ sunt generales, et quæ sunt speciales, idest quæ sunt veræ, & quæ non sunt veræ: & quæ sunt tropicæ, & quæ sunt acutæ: vel quæ sunt simplices, & quæ sunt duplices: vel quæ sunt, quæ cum alijs febribus geminate fiunt: & quomodo accedant, & quomodo recedant, idest qualiter moueantur, & qualiter declinent: & quibus horis, diebus, & noctibus, vel quot horis paroxysmus idest commotio teneat, vel quando faciet paracmen, idest declinationem: quidve significet, & quod ægrum ducat, considerandum est: & iterum virtus ægrotantis, qualitas, & impetus ægritudinis, & quantitas: ex hoc enim vitæ mortisque indicia maxime, & ex pulsu, & consideratione urinae, ac genus febris præuidere poteris, si fuerit assiduus lectionis doctissimus usus: nec non ex alijs signis, quæ non ster Hippocrates in prognosticis probat: & futura ante prædicit: "Indicant enim, & quasi tacite loquuntur ægrotantis color, oculi, vultus, vox, taciturnitas, positio iacentis, schema, corporis habitudo: quæ omnia in ægris diligenter consideranda sunt, ut sciamus manifeste quid tenere, vel quid re fugere debeamus, ne forte hoc ignorantes, ægros lædamus. Addas & illud in his, ut consideres in omnibus semper ægritudinibus regionum qualitatem, positionem locorum, aeris temperatiam temporum mutationem, ætatem, consuetudinem ægrotantis, naturam corporis, animi vigorem, cās & originem: nec non & illud, aut nū animi aut corporis vitio ægritudo nata sit, aut ne extrinsecus aduenerit ex cibo aut potu uel ex corruptela aeris. Quando enim hæc omnia consideras, tunc rationem bene & vere esse cognoueris, & optime facies quicquid ad hæc omnia facere cōueniat: quoniam tunc medici beneficia uincuntur, quando non in sue tempore adiutoria offeruntur, aut natura corporis à morbo fugata beneficia non sentit. Itaque præuidenti omnia diligenter perspicienda, & præuisis atque cognitis causis, ut dixi, suis curis, suisque temporibus curanda.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE ANATOMIA PARVA

C E N S V R A

Liber maxime deridendus.

Al. reuerfui

Quoniam interiorum membrorum corporis humani passiones erant ignotæ, placuit neteribus medicis, & maxime Galeno, ut per anatomicam brutorum animalium, interiorum partes manifestarentur. Et cum quædam bruta animalia, ut simia, inueniantur nobis exterioribus similia, ita secundum interiorum positionem nulla inueniuntur adeo similia ut porci, & ideo in eis anatomiam fieri destinamus. Est autem anatomia, recta diuisione membrorum, quæ sic fit. Porcum debes inuersum ponere, & per medium gutturis incidere. Et tunc tibi primum lingua occurrit, quæ dextrorsum & sinistrorsum quibusdam nervis alligata est, qui motui dicuntur: quia cum à cerebro ueniant ad pulmonem, à pulmone uertuntur ad linguam, per quos lingua mouetur ad uoces formandas. Ibi iuxta sunt quedam carnes glandulosæ, quæ dicuntur pharynges: qui colligitur humor, in eis facit bronchos. In radicibus linguae oriuntur duo meatus, scilicet trachea arteria, per quam transit aer ad pulmonem: & oesophagus, per quem immittitur cibus ad stomachum. Et est trachea arteria super oesophagum: super quem quædam cartilago est, quæ dicitur epiglottis, quæ eleuatur aliquando, ut cibus & potus per tracheam non descendat: & aperitur ut aer intret, & exeat. Inter tracheam arteriam & oesophagum est locus, qui dicitur isthmus, idest inter duo principia, in quo aliquando humor colligitur, ad apostema, quod dicitur angina: aliquando pars est intus, & pars extra, & dicitur squinætia: aliquando est totus extra, & dicitur synancia. Tunc debes separare tracheam arteriam ab oesophago, & inuenies pulmonem & cor. Cor uero est in sinistra parte & pulmo in dextra: quorum quilibet in sua capsula continentur. In capsula uero cordis colligit materia, quæ facit syncopen: in capsula pulmonis colligit materia, quæ facit peripneumoniā. Et tunc videbis quædam uenam, quæ concaua dicitur, quæ ab hepate uenit per medium diaphragmatis, & subintrat inferiorem auriculam cordis, & fit arteria: de qua sunt omnes arteriæ aliæ, quæ procedunt ad membra, in quibus fiunt pulsus, quibus mediatis cor alligatum est pulmoni, & tracheæ arteriæ, & fistulis pulmonis, in quibus colligitur humor, qui facit sanlugiū: aliquando colligitur

A colligitur extra eas, & facit anhelitum & aliquando intus, & extra eas, & facit orthopnoeam. Et quod pulmo fit cauernosus, potestis probare, si cum calamo intromisso infletur. Sub illis membris est panniculus, qui dicitur diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis, qui coniungitur teneritatibus costarum, in quibus colligitur humor, qui facit pleuritim. Tunc debes reuerti ad interiora, & ad nutritiua: & computa longitudinem cesophagi usque ad septimum spondylum, & ibi incipit os stomachi supra diaphragma, stomachus uero inferius. Sub stomacho est intestinum, quod dicitur portonarium: sub portonario est duodenum: sub duodeno, ieiunum: sub ieiuno, orbum: sub orbo: saccus: sub sacco longaon: & sunt ibi quædam gracilia intestina, quæ lateraliter uocantur, in quibus est iliaca passio. Ex dextra parte sub fundo stomachi est hepar positum, in cuius substantia est quasi quædam uesica, quæ cystis fellis appellatur. Et super hepar sunt duo panniculi girbus, & si fac, qui sunt impliciti uelut rete, quod apparet ibi pinguedo: & dicitur grossus girbus, quod autem subtilius, si fac: qui procedunt usque ad splenem, per quos uenæ transeunt, per quas melancholia ad splenem ex hepate mittitur. Est autem splen membrum oblongum in sinistro latere positum. Loca quæ sunt sub splene & hepate dicuntur hypochondria. Tunc debes omnia intestina extrahere, & tunc occurret tibi in medio spinæ arteria magna, sub qua & uena magna continetur: quæ arteria fit de omnibus arterijs capitis, quæ de recto condensantur in uenam magnam, & arteriam quæ descendit ad lumbos: & ad se uarias arterias transmittit tam dextrorsum, quam sinistorsum ad inferiora. Vena autem magna fit de uenis capitis condensatis, quæ uenit usque ad renes, & bifurcatur, & ibi fit caua uena, in qua infunduntur capillares uenæ, quæ præ nimia paruitate sua uideri non possunt, per quas urina cum quatuor humoribus uenit ad renes. Sunt inter ea autem, & renes quædam membra oblonga & concaua, principijs lumborum posita: & in renibus decoloratur urina à quatuor humoribus. Tunc inuenies ibi duos meatus, qui ureteres dicuntur porri: & per eos resudat urina in uesicam, nam infiguntur uesicæ, qui etiam transeunt per quendam panniculum, quo omnia intestina præter longaonem clauduntur, qui uocatur epigome cinctus menon, quo aliquo erupto cadit intestinum in oscheum: supra quem est quædam pinguedo, quæ uocatur omentum: supra omentum est lumen.

*Al girbus.

Nunc de Anatomia Matricis dicendum est.

Sciendum est autem, quod natura hoc membrum in mulieribus disposuit, ut quicquid in toto mense de superfluitate generaretur, ad hoc membrum in consueto tempore tanquam ad sentinam totius corporis mitteret: & inde mulieres naturaliter menstrua habuerunt. Est etiam hoc membrum ager naturæ, qui excolitur ut fructificet: in quem aliquando ut in bonam terram semen eijcitur, quod adhæret in ea, & per actionem cooperantis naturæ calidæ, & spiritu mediante inferius scinditur more grauis: & a se ramusculos emittit per quasdam radices uel ora, quibus infigitur matri, & per quæ nutrimentum sibi ministratur & futuro foetui: & sic postea actione virtutum, ut sæpe a me uobis dictum est, si bene recolitis, futurus foetus generatur, & augmentatur. Est autem posita matrix super intestina: & supra collum eius est uesica, & sub ea longaon est, & inferius est uulua. Tunc debes scindere matricem, per medium os: ubi inuenies duos testiculos superpositos, per quos sperma mulieris mittitur ad matricem, ut ex eo & virili fiat foetus. Habet autem matrix septem cellulas: & si prægnans est, in ea foetum inuenies, supra quem videbis quandam tunicam, quasi quandam camisiam, quæ secundina dicitur: quæ rumpitur quando foetus recalcitrat ad exitum: quæ alligata matri & foetui uenis per eam transeuntibus nutrimentum ad matricem, & ad foetum transmittit: & illi meatus, quibus foetus alligatur, dicuntur cotyledones. Est etiam ibi quidam magnus meatus, qui umbilicus dicitur, qui rumpitur iuxta matricem in quantitate quatuor digitorum, ex cuius ligatura fiunt phlegmonæ in umbilico.

Nunc de Anatomia cerebri videamus.

D Debes ergo in summitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quasdam, quæ dicuntur muscoli, sub quibus inuenies os, quod dicitur cranium: sub cranio est pellicula, quæ dicitur dura mater, sub qua est pia mater, denique cerebrum. In oculis est tunica, quæ appellatur coniunctiua, et apparet alba: quæ est iuxta eam, aliquantulum est subnigra, et dicitur cornea: quæ sub illa magis est nigra et minor, et dicitur uuea. Tunc incide per medium: et humor qui prius exhibit, dicitur albugineus: qui post eum est, et clarus est, et coagulatus in modum crystalli, et dicitur crystallinus: et qui ultimo est, ipse uitreus appellatur. Nerus, qui ab interioribus uenit ad oculum, qui est albus, et angustus, ipse dicitur opticus: et qui uenit ad aures, dicitur auditorius neruus.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE ANATOMIA VIVORVM

C E N S V R A

Liber, in quo multa vera & Galeno digna continentur, sed tamen longe ab eo differens, quem Galenus edere proposuerat.

Partium Corporis, Diuisio, Natura, Vfus, & Dignitas.

Edicorum anatomicos necesse est pragnoscere, quod humanum corpus cum sit compositum, ad hoc vt sit sustentaculum motuum, & operatio num diuersarum, ex multis & diuersis componitur instrumentis. coniungitur enim nobilissimæ animæ, a qua insiunt ei potentia nobiles, & virtutes multiplices, quarum ministerijs regatur, & saluetur inesse, & prohibetur a corruptione, & a casu veloci. Sed cum nullius virtutis ministerium compleatur nisi per organum conuenienter adaptatum, tunc exigitur adaptatio, & præparatio organorum multiformium, ad texturam corporis humani ordinandam, per quæ virtutes negociantur, & effectus quos intendunt attingant. Verum quia operatio quælibet absque multiplici iuuamento non saluatur diu, neque etiam fit, tunc oportuit in organa specialia haberent speciales texturas ex partibus diuersis. Et dico, quod tam ea, quam partes eorum à medicis membra appellantur: quorum generatio est ex humoribus proportionatis, sicut humorum ex cibis. Vnde membrorum alia simplicia, alia composita. Simplicia sunt, quorum quæcunque partem sensibilem assumpseris, erit illa toti communicans in nomine & definitione, sicut os & caro. Composita sunt quorum quæcunque partem assumpseris animalis, toti cõicans non erit nomine & definitione, sicut manus & facies. Membrorum similium partium primum est os: quod creatum est durum, quia corporis est fundamentum, & motum sustentamentum: in & ipsum est sed in magis & minus in duritie diuersatur. Post ipsum est cartilago in duritie mollior, ad flectendū humilis, sed oibus alijs durior. In cuius creatione, quauentū fuit, vt per ipsam ossium cum pelliculis & carnibus facilius & melior fieret continuatio. Si enim molle cū duro absq; medio componeretur, accideret ei passio vehemens apud percussione, & coarctationem seu constrictionem, & ex casu ipsius supra durum immediate, & resistētia, seu repulsionem duri constantis. Quare ordinata fuit positio mollis cum duro: & inueltitæ fuerunt ossium extremitates buccellares, & conuexæ, hoc corpore medio, sicut est in oculo, scapula, & in ossibus costarū, & in epiglottali cartilagine, & in osse suspenso in furcula, & in alijs pluribus. Non solum autē hoc iuuamentum, sed et alia in eis reperiuntur iuuamenta plura, sicut in osse, quod suspenditur in furcula ad defensionem oris stomachi. Et quandoque per ipsam melior vicinitas fit iuncturarum sese inuicem fricantium: alioquin sui duritie rumperebantur. Et aliquando iuuat in sustentando membrum molle extensum, & elongatum, in suo itinere: propter quod alio indiget, cui innitatur, & a quo confortetur. Postea sunt nerui, qui sunt tanquam uirgultæ orta à cerebro, & à spinali medulla, à substantia nuncia seu uicaria in ipsis duram, & flexuosam habentes substantiam, ad separandum difficilem. Et iuuamentum eorum est deferre virtutes sensibiles a cerebro & motu ad partes alias: & corroborare totum corpus per quod incedunt: & dilatare quandoque se in cinctorio membrorum in sensu, earentium, sicut hepatis, splenis, & pulmonis. Ista. n. membra, & si sensum nō habent, positum est tamen super ea cinctorium neruosum cooperiens ea: quæ quando apostematibus & uentositate tensa fuerit, peruenit apostematis grauedo, seu pondus, aut uentositatis excessi ad cinctorium & ad ipsius radicem, & sentit ipsam. Postea sunt chordæ ab extremitatibus musculorum ducentes originem, quarum substantia substantiæ neruorum similis est, ad membra tendentes mobilia: quæ quando retrorsum trahuntur, propter sui principij attractionē ea retrahūt, quibus alligantur: & quæq; laxant, quia eis accedit relaxatio ex eo, qd relaxantur sua principia, & ad suos tendunt situs: & quandoq; extendunt, sicut apud sui extensionē, quā habent ex suis principijs egredientibus mensuram suæ longitudinis consueta. Et substantia chordæ componitur ex neruo & ligamento ingredientibus musculum, in quo perficiuntur, & fiunt tanquā fila in eo, & ut plurimum penetrant per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in vñ, & chordam constituunt: quæ quando separatur a musculo, ad iuncturam vadit, aut ad membrum mouendum, & colligatur in se ipsa, & in chordat ipsum sicut chorda arcū. Postea sunt ligamenta,

† Al. alba

Amenta, sicut prædiximus similia neruis. & quædam eorum absolute ligamenta vocantur: & quædam sunt, quib. appropriatur nomen aliacab. Illud aut, qd̄ ad musculos extenditur, non vocatur nisi ligamentum: quod autem ad musculum non extenditur, sed cōtinuatur inter duo extrema ossium, aut inter alia membra, annectendo vnum alij firmiter, & ligamētum & aliacab appellatur. & ipsius extractio & origo est ab osse: vnde & sensu caret sicut & os: & hoc pouisum est ei melius ne propter motuum suorum vehementiam & multam frictionem doleat: Iuuamentū ipsius est nexio, & concatenatio iuncturarum, & corroboratio neruorum. Quandoque enim nerui separantur de suis principijs, & patiuntur, & ramificantur, in membris: & p̄ hoc in suo processu magis subtiliantur, quanto magis remouentur a suo motu, cum rami ipsorum multo fiant subtiliores, quā radix: quamobrem ne cadant in defectum, & corruptionem, gubernauit eos Dei sapiētia misericorditer agens: etenim ex ossib. rem similiter sibi extraxit, quæ connexio vel ligamentū appellatur, & ipsam neruo miscuit, & ex eis quasi rē vnā effecit: & sic acquisita sibi crassitie securius incedit neruus ad membra longinqua, & non est timor de resolutione virtutis eius. & præterea non erat conueniens, vt nerui ossib. cōtinuarentur, quæ sunt sustentamenta & radices membrorum mobilium: ossa. n. sunt solida & dura nimium: neruorum aut substantia mollis & subtilis. Post ligamenta sunt arteriæ, quæ sunt organa concaua, in longitudine extensa, neruosa, & in sua substantia ligamentalia, habentes motiones diuersas, & quietes assimilatas, seu proportionatas motionibus, & quietib. cordis, quod est earum principium. & sunt cōpositæ ad hoc, vt per ipsas euēteat cor a suis sumis, & respiret calor naturalis, & spiritus distribuatur in membra, quæ sunt post ipsum, p̄ partitionem & ramificationem, q̄ suscipiunt. & postea sunt venæ, arterijs in aliquib. assimilata, nō habentes motum dilatationis vel constructionis, sicut & arteria: & hoc est q̄ quæta nominantur. & sunt creata ad hoc, vt sint viæ p̄ quas feratur sanguis nutritivus, & membris partiatur secundum q̄ necessarium est. Vnde de necessitate ad omne membrum instrumentale veniunt duæ venæ, pulsatilis, & non pulsatilis ad deferendum duo genera sanguinis, quibus membra indigent ad suam conseruationem & nutritionem. Licet & aliam habeant vtilitatē istæ venæ in corpore eodem cum neruis in eo, q̄ sunt ligamenta carniū, sicut postes in pariete. & significatio super hoc est, q̄ videmus, q̄ in corporib. in quib. liquefiunt mēbra, & caro, apparent venæ crassiores alijs membris magis diminutis. & alia est necessitas suæ manifestationis, vt per venulas paruas diuidatur sanguis, & facilius accipiat alterationem, & conuersionem: & iterum, vt sanguis crassus remaneat, & retineatur ab eis, & cohibeatur ab exitu: & in quib. relinquuntur orificia ampla, nō coereatur sanguis ab exitu suo omnino: vnde in palato, naribus, & ano, sunt multoties sanguinis exitus. & post hæc sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaquam perceptis: quorum spissitudo est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc vt sint continentes conueniēter: & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, p̄ iuuamenta plura. ex quibus est, vt semitæ eorum, in quib. est, in sua figura & factura bene custodiant. & hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tñ vt figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus virtutū perficiendis, quarum necessitate creantur, & existunt, vt suam existentiam in consequentiam contra

B exitu suo omnino: vnde in palato, naribus, & ano, sunt multoties sanguinis exitus. & post hæc sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaquam perceptis: quorum spissitudo est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc vt sint continentes conueniēter: & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, p̄ iuuamenta plura. ex quibus est, vt semitæ eorum, in quib. est, in sua figura & factura bene custodiant. & hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tñ vt figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus virtutū perficiendis, quarum necessitate creantur, & existunt, vt suam existentiam in consequentiam contra

C exitu suo omnino: vnde in palato, naribus, & ano, sunt multoties sanguinis exitus. & post hæc sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaquam perceptis: quorum spissitudo est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc vt sint continentes conueniēter: & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, p̄ iuuamenta plura. ex quibus est, vt semitæ eorum, in quib. est, in sua figura & factura bene custodiant. & hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tñ vt figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus virtutū perficiendis, quarum necessitate creantur, & existunt, vt suam existentiam in consequentiam contra

D exitu suo omnino: vnde in palato, naribus, & ano, sunt multoties sanguinis exitus. & post hæc sunt panniculi, quorum textura est de filis neruosis sensu nequaquam perceptis: quorum spissitudo est tenuitas quædam in superficiem suscitata, ad hoc vt sint continentes conueniēter: & bene cooperientes superficiem corporum aliorum, p̄ iuuamenta plura. ex quibus est, vt semitæ eorum, in quib. est, in sua figura & factura bene custodiant. & hoc iuuamentum est in tunicis cerebrorum, & grandinis glacialis, & humorum suorum, quorum substantia de natura currens & mobilis est, indigent tñ vt figantur & stent ordinati in suis figuris, ne accidat error in operationibus virtutū perficiendis, quarum necessitate creantur, & existunt, vt suam existentiam in consequentiam contra

Al. manantia

et coadu-

et coadunet et multiplicet: et hoc notum est in zirbo, et in pinguedine renum. Quare circa mēbra frigida de natura, calore multo indigentia, p p humiditatem multam, quæ solet in ipsis dñari, circundata est in aīalib. et plurima reti, et præcipue in locis distantib. a principio caloris naturalis, et maxime in frigidis complexione et humidis. Medulla est superfluitas sanguinis in ossib. concauitatem habentib. et hoc significatur per hoc, q oē aīal abundans in sepo et pinguedine, abundat et in medulla: et puer qñ est puer, in osse. n. eius reperitur sanguis: et conualescente calore in ipso, et de coctione, albescit. et q sit superfluitas sanguinis ossa nutrientis significatur, quia illa medulla est calida et humida: et ossa sunt frigida et sicca: et superfluitas est contraria ei, cuius est superfluitas: quare uidetur, q potius sit superfluitas ossis medulla, q̄ eius nutrimentum. et hoc significatur per hoc, quod in ossib. aīalium frigidorum multa reperitur medulla, quia valor ossium in eis nō pōt dissoluere pinguedinem siue medullam: p p quod leo non habet medullam, qñ consumitur ex calore in ipso osse. Iuuamētum medullæ ossis est, ut ipsum fomentet, et humectet, et ut ipsum mollicet ne frangatur, et ideo quia motus ipsum exiccat, et ut os per ipsam forte sit et solidum. Post partes istas, ultimæ in mollitie, et a duritie maxime elongatæ, sunt humiditates uisui deservientes, et præcipue albuginea, quæ clara est ualde et subtilis: creata est. n. in facie glacialis. Clara igitur posita est p pea, q graditur delatio luminis super glaciale: si. n. ipsa crearetur, obtegeret, et uelaret lumē ab omni eo, quod ipsum sequitur. Spinalis medulla ergo a quibusdam putabatur medulla, sed Arist. dixit, q non fuit medulla, quia in se habet duritiem, q non accidit medullæ. et dixit, q ipsius iuuamentum erat per spinam transire ad modum tigni, iuuando remotionē spondylorum, et spinę et oīum q̄ ex eis oriuntur. Sed posteriores aliam inuenerunt ipsius utilitatem, descendit. n. a cerebro sensificans uirtutes, et mouens membra sequentia caput. et hæc sunt hominis simplicia membra, in quorum unoquoque sunt uirtutes ad sui regendi custodiam et tutelam. et sunt duæ res necessariae, s. motiua de loco ad locum, et digestiua, seu maturatiua. Et motiuam de loco ad locū diuidunt medici in tres, s. in appetitiuam, quæ trahit rē necessariam ad locum: et expulsiuam, q̄ expellit rē non necessariam de loco: et retentiua, quæ retinet, quod necessarium est in loco: licet eadē uirtus sit apud philosophum, ponentē principium motus et quietis ab illo motu esse indifferentes. et dico q materia uniuscuiusq; mēbri similium partium aut est ex spermate, aut ex sanguine. quę gñantur ex spermate sunt oīa mēbra præter carnē et adipē: quorum gñatio est ex sanguine. et secundum philosophum sperma masculi et femine diuersarū est intentionum: intentio. n. spermatis masculis est informare ad similitudinē eius, a quo sperma separatum est: et intentio spermatis mulieris est recipere formā scđ in similitudinē eius, a quo seminatū est. A spermate igitur masculi spiritus est, et artifex, et forma: et a spermate mulieris est fundamētum, et gñatio, et materia. Caro uero ad replenda loca uacua, ex sanguine solo gñatur spisso, quem caliditas et siccitas coagulauerat. Adeps uero ex eius aquositate et unctuositate, quę coagulauit frigiditas: ideo caliditas eā dissoluit. Et ex sanguine, generata renascitur post perditionē suā. & illud quod est generatū ex sanguine, in quo adhuc est uirtus ex istis spermatibus, si tollatur, iterū renasci potest, sicut dentes in pueritia. Item quæ complexionis sanguinis vicina sunt non indigent multitudine conuersionis sanguinis ad sui nutritionē, immo statim in suo occurſu in eū conuertuntur: quorū uero est materia sperma, & sunt a cōplexione sanguinis remota. necesse est ut multis conuersionibus sanguis in eorum nutrimentū scđ in ordinē conuertatur. Quapropter in quibusdā mēbris tanta sunt foramina sicut in ossibus, quatenus eorū nutrimentū sanguineū stet in ipsis & moretur, ut ea procedāt paulatim & paulatim conuertendo illud in sui similitudinē perfectē. A carne autē separata est ista foraminū diuersitas. Præterea licet plura prædictorū mēbrorū simplicia nominentur a medicis: non suis tñ carent complexionibus, & texturis, sicut uenę, & arterię, & panniculi omnes. Cōponuntur enim ex uillis seu filis, ordinatim in eorū textura positos, sicut qñq: uidemus in artificialibus: & hoc propter necessitatē plurimā, nullus enim motus nisi per uillos completur, Motus enim uoluntarius per uillos fit in musculis: & motus naturalis, qui est attractio, retētio, & expulsio, fit causa villorū, ex quibus uasa naturalia texuntur, sicut stomachus, & intestina, uenę, arterię, uesica, gula. Et sicut in artificiali textura tenduntur fila quædam in longitudine, quædam in latitudine, quædam in transuerso qñq; ita in naturali quæ protenduntur in longum, appropriantur attractioni: in latitudine uero tēsa, expulsionī, & sunt constringentia: quæ uero cadunt secundum transuersum, proprie deserviunt retentioni, & sunt tanquā frenā secundum formam situum suorum in medio posita, ad prohibendū superfluam uelocitatem motuum expulsiuorum & attractiuorum: neq; sunt naturæ motus cum impetu, sed quadam successione & gradatione uolunt fieri. Et quandoq; oēs istæ species villorum in eadē tunica simul reperiuntur, & qñq; in diuersis: & in diuersis tunc reperiuntur, quę in latitudine tñc tēduntur magis in tunica extrinseca, & alię duę villorū species in tunica intrinseca magis: uerū tñ illi qui in longitudine procedunt, ad superficiē magis declinant intrinsecam. Et ista separatio villorū non fuit facta nisi ut uterq; motus proueniret melius & magis expedite. Et in membris, in quibus exigitur multa mora & fixio longa, fortius cōmifcentur uilli retētionis cū uillis expulsionis, sicut in stomacho, matrice, uesica, & monoculo, quę oīa ampla sunt, & concauitatem

- A**cauitatem habentia: in membris autem in quibus nō habet locū ista necessitas, uehementer, non ita, sicut in intestinis, quibus magis necessaria est attractio multa cū forti expulsiōe. Item mēbro rū substantiæ neruosa & quæ proprie uasa sunt, quædā unam tunicā habent, quædā duas. Vnam tū habent illa, de quibus nō est timor ut accidat eis læsio ex materia cōtenta, cū sit mollis & quiesca, sicut sanguis quietus qui habitat in uenis. Vnde nec venæ, nec uesica, indigent multiplicitate tunicarū cooperientiu, nisi necessitate coacta: immo semper conantur corpus alleuare, quantū possibile est. Igitur multiplicatio tunicarū propter multiplicem necessitatem & magnā communitatē creata est cū prouidentia. Necessaria est, n. qñq; fortitudo & spissitudo uasis p p bonā custodiā secuta, ne forte findantur p p motū materiæ contentæ, cū fortis sit & cōtinuus. Alia est necessitas plurima in custodia uehementi materiæ mobilis circumdata, ne soluatur & pereat, ex quo immineret periculum maximū, præcipue cum ipsa sit uehiculū propriū aīe: & ideo studendum ualde fuit in custodia eius: & hæc materia est spiritus & sanguis qui in arterijs repositus est, & est primus thesaurus, & melior, quē hēt natura: & hæc est causa multiplicationis tunicarum in arterijs. Tertia necessitas est uehemens attractio & uehemens expulsiō, quibus indiget membrum separatū. Vnde urrumq; instrumentum factum est membrum singulariter & absq; permissiōe: & hoc manifestum est in stomacho & intestinis. Quarta necessitas est operationū diuersitas, quæ à diuersis procedunt principijs, & diuersas habent intentiones, & cōplentur melius sūm complexiōnū diuersarū naturas. Cū igitur hūmōi operationes sint inuitabiles in aliquo mēbro, & maxime necessariæ, uoluit natura inter eas diuidere, & unicuiq; operationi insūm propriū preparare ad hoc, q vtraque operatio sūm q melius est, per se in actum procederet: sicut in stomacho, in quo fuit necessaria opetatio sensibilis, quæ melius cōpletur per mēbrū neruosum: & operatio digestibilis, quæ melius cōpletur in mēbro carnosum. Vnde ipsum natura tunica carnosam munuit & neruosa, ut per neruosam fieret tēperantiæ & distēperantiæ rei ingredientis perceptio: & per carnosam, rei digerēde sūm q possibile est, maturatio accidit. Et natura situs istarū tunicarū cū prouidentia & discretione ordinauit: neruosam, n. et sensibilem interius posuit: carnosam uero digestibilem exterius. Potest enim digerentis actio ad digerendū sine occurso prouenire: actio uero tangibilis absq; obuiatione rei tangendæ non fit. Et cutis quæ est totius corporis indumentū, ex duabus laminis constat: quare accidit eleuatio unius laminæ absq; alia cū uesicula. Laminæ autem illę ortum habēt ab extre-
- C**mitatibus uenarū et arteriarū et neruorū, quæ terminantur in eis. Et creata est una perforata ut ^{*Al. cutis.} cribellū ad hoc, ut per ipsam fiat respiratio uaporosarū substantiarū seu superfluitatū interiorum mēbrorum, ex quibus in pluribus partibus studet natura pilos multiplicare, ut eos obijciat rebus nociuis et permutatiuis: et ut sint tutamentum et defensio nobilis membri, in cuius regimine sollicita est nimirū natura. Et hæc est intentio in creatione palpebrarū et pilorū superciliarū, uidelicet ut sint in defensione à lumine superfluo, à fumo, et à puluere, et ab omni eo quod ad oculū uolat, aut descendit de capite ad ipsum. Et significatur cutis à diuersis neruorum extremitatibus procedētib; à cerebro, et à diuersis spondylis medullæ spinalis. Et ipsius sensus debilitas uel subtractio semper sequitur nocumentum nerui deferentis sensum ad ipsam: sicut sequitur mollities cutis in posteriori parte capitis ex læsione partis neruorum egredientis à foraminibus existentibus inter primum, et sūm spondylum colli. Cutis itaq; diuersatur in raritate et spissitudine: ubi enim est magis rara et pilosa, magis est aspera: ubi magis spissa, magis lenis et plana: & siccior, magis est aspera: humidior, magis est mollis. Et quandoque multiplicantur tunicæ uel cortices in membro p p fortitudinem et tutelā, sicut in tunica dura seu cornea, quæ sūm ueritatem composita est ex tunicis subtilibus quatuor, quæ sunt cortices superpositi: et ut si excoriatur unus eorū, non fiat cōe nocumentum: et p p hoc q locus, qui opponitur foramini, est magis indigens fortitudine & tutela. Et hæc dicta sunt de partibus simplicibus pluralitatem in tunicis habentibus. Organorum uero alia sunt quibus fit seruitium, et sunt regalia, et alia sunt instrumentalia seruitia. Regalia igitur quibus seruitium fit, sunt ea, super quæ est repletio uitæ, et sunt minere uirtutum spiritaliū animæ & spiritus et intellectus, et sunt officialia, et loca eorum. Membra uero regalia intrinseca sunt septem: & quædam eorum præminent in sublimitate et principalitate eorū. Quorū sublimitas & principalitas magis notificantur, sunt quatuor, cor, cerebrum, hepar, stomachus: et ista creata sunt famosa in sublimitate, quoniam sunt minere uirtutum spiritalium regentium corpus hominis, & post illa in celsitudine sunt testiculi duo, et renes, et uesica. Ista enim septē sunt diuersa secundum septem orbes stellarum, et centra earum. Et si istis addamus pulmonem et splenem, iam reperiemus nouem in dignitate famosa, comparata nouem sphaeris, et diuisa iuxta nouē orbes mūdi. Regalibus seruietiā quædā sunt apparētia et extrinseca, ut oculi, aures, manus, et pedes: intrinseca uero quatuor epiglottis, gula, cāna, intestina, et similia. Et posuit Deus carnē, et neruos, et renes, et testiculos, et uelamē cordis, et pectoris uulā, et epiglottidem, et duas amygdalas, et linguam ex parte sanguinis. Et dico q sanguis est emanans ab hepate: et locus eius sunt uenę et cor: et dominiū eius est in superficie corporis, et anteriori parte capitis: et proprietates cōsequētes ipsum sunt risus, desideriu, gaudiū, coitus, multitudo somni. Et proprietates eius in stomacho, est uelocitas digestionis,

*Al. preparā-
do.

gestionis, facilitas penetrationis, & in corpore toto facilitas alterationis substantiæ eius ad substantiā E
tiam carnis. Et creauit Deus excelsus cerebrū, & pulmonē, & omne quod est in corpore ex mē-
bris frigidis, & humidis, & phlegmaticis. Et ipsorū principiū & elementū posuit phlegma: & diui-
sit ipsum sicut aquas, in diuisiones, s. super faciē terræ: & in diuisiones aeris, quā deferunt nubes.
Similiter pars phlegmatis, quæ currit in canalibus pulmonis, & continuatur aeri, adiuuat ipsum
in* properādo ad cor cū facilitate, & excitatur p ipsum: & cōfortat virtus anhelitus in expulsi-
one fumi calidi, cuius retentio posset esse causa cōbustionis cordis. Et est pars alia, q̄ ascēdit à pul-
mone ad cerebrū, & post sui cōpressionē descēdit de cerebro, sicut descēdit ros ex aere propin-
quo terræ. Et eius dominium est in parte posteriori cerebri, & in pectore. Et in moribus sequitur
dominiū ipsius id qđ est castitas, pietas, paucitas desiderij coitus: In motu autē id qđ est pigritia,
grauitas, tarditas, & taciturnitas rñsionis: In corpore autē id qđ est paralyssis, tremor, debilitas. Et
proprietas eius naturæ in stomacho est infrigidatio caloris & ex acuitate ciborū & potuū, & re-
liquarū materiā superuenientiū stomacho & cordi, qđ est quia uirtus expulsiua confortatur, cū
sit ei simile, sicut simile per suū simile, & cōpar per suū compar. Et creauit Deus excelsus & glo-
riosus fel, quod est calidū & siccum, & igneū, & domus cholera citrinæ: & posuit ipsum annexū
hepati, ad uians hepar super decoctione cibi. Et posuit dominiū cholera citrinæ in uertice, p p F
suam leuitatem & sublimitatē, & eius altitudinem & eleuationē. Eius autē respiratio est in utri-
que auribus, quia sunt ex diuisione eius, & ipsius natura. Et assimilatur ei ex membris, quod est
calidum & siccum. Et ipsa quidem cholera currit in corpore cum sanguine, p p conuenientiam
& combinationē eorū, sicut est cōuenientia olei ad lampadem. Et de proprietatibus naturæ eius
in stomacho est attractio cibi, & adiutorium super digestiōē, & emundandi fæcem. Et hoc qđ
consequitur uirtus moralis ex actionibus eius, est inconstātia, furor, & subtilitas, & acuitas, & so-
lertia, & audacia, & eleuatio, & desiderium coitus, & memoria, & uelocitas rñsionis: & totū cor-
pus consequitur ex eo calorem & siccitatem. Et assimilauit Deus ossa, cartilagine, pilos, & un-
gues, & ligamenta cholera nigræ. Omne enim membrum congelatum, terrestre, priuatū sensu,
est ex melancholia. Et sedes ipsius est in splene, & dominium in uisu, & in sinistro corporis. Et p
eam accidit taciturnitas, & cogitatio, & grauitas, & fletus, & tarditas, & timor, & solitudo, & pu-
sillanimitas, & aspectus: & in successione, & in stomacho proprietatē habet retinendi, & ex-
pellēdi, & excitādi appetitū: & corpus ex ea consequitur frigiditatem & siccitatem carniū, & im-
mobilitatē proportionatā sibi scđm magis & minus. Posita sunt autē quatuor principia regalia
corporis aīalis à quibusdā: ab alijs uero tria: ab alijs autē duo: sed à sapiente verificatū est unū esse G
principiū tm̄ in aīali, & istud est cor. Anima. n. una est uirtus actu, potētia uero plures: tūc exigi-
tur, qđ alicui uni coniungatur priuatio, à quo oīa sequentia suas trahant uirtutes uitales, & ope-
rationes naturales: & defendat ab eo ut reducat ad ipsum, sicut in particularibus reducimus
ad sensum cōm oēs sensus particulares. Quare in aīalibus diuersa mēbra officialia necessaria fue-
runt, cōtrahētia. s. uirtutē ab uno mēbro & uno principio, quod in perfectis aīalibus est officia-
le, & in imperfectis consimile, sicut in ostreis, s. quæ nō habent sensum nisi unicum, s. tactum, &
mēbris carēt officialibus, habent tm̄ membrum consimile. Sed cum calor naturalis figatur & su-
stentetur in corde, merito ipsum est principiū oīum aliorum: oīa. n. trahunt aliquid ab eo, ipsum
autē nō de necessitate ab oībus. Itē cū sit positum fundamentū spiritui & caloris uitalis: & cū spi-
ritus sit uehiculum uirtutū nitaliū, sensibiliū, & motuarum: necessarium igitur fuit, ut uia suā
per ipsum calefierent & p̄ficerentur ab eo, ita ut haberēt spm̄ tm̄ apud suā radicē. Calor. n. & ip-
sius uia, sicut effectus & causa, ab ipsius radice cōsurgunt, ut dicit Aristoteles. Sed Galenus dicit,
qđ hepar est principium nutritionis, cerebrū uero sensus & motus. Sed nō uidemus hoīem cō-
munitatē habere ad plātas scđm sensum & motū, sed scđm nutritionē tm̄: quare cor cū non sit
principiū nutritionis, neq; sensus & motus, scđm ipsum nō erit principium. Sed si dicas qđ aliqua H
uirtus habeat principiū à corde, quæ nō pertinet ad nutritionem, neq; ad sensum, neq; ad motū,
tunc illa uirtus erit præter sensum & motū, & præter uirtutem, in qua animalia cōmunicāt cum
plantis, cōueniet omnibus membris. Sed nō reperimus talem in animalibus, neq; in mēbris ip-
sorum. Et si dicas qđ sit principium motus quod est secundum pulsum, tunc oīa membra cōicant
cum eo in pulsu: aliter nō esset principium uniuersale omniū membrorum animalis. Et si dicas
qđ cor habet filum longum ad unam operationem motuam, & alia in latum ad operationē aliā,
& in transuerso propter operationem tertiam, scđm qđ attrahit, retinet, & expellit, quare nō est
uoluntarius, iam iste motus conuenit alijs membris, ut stomacho, matrici: quare non est princi-
pium alicuius, quod falsum est: aut. s. est principium nutrimenti, & sensus, et motus. Quod autem
ita sit, signum est, qm̄ alius est pulsus in dormiente, qui cōiunctus est cum digestione nutrimenti:
er alius in uigilante, qui cōiunctus est cum operationibus animalibus. Ad idē quoq; alias pro-
ponit ostensiones Arist. dicēs. Quoniā id ad quod nulla uena uadit, et à quo oēs uenæ tendūt, de-
bet esse p̄ncipium uenarum, et nullum membrum reperitur tale nisi cor. Itē omne qđ nascitur
ab alio, debet esse principium ei id à quo nascitur: sed hepar cum sit totum carnosum, ab eo uena
non

A non nascitur, cū sit substantiæ venæ, ipsius substantia valde dissimilis: ergo nō potuit esse principium venarum. Verū huic rōni instat Arist. dicens, q̄ corallus nascitur in terra molli & lutosā in mari, & tñ est arbor durissima. Præterea reperitur vena penetrare per mediū ipsius substantiæ hepatis, & in penetrādo diuisiones & ramificationes suscipere ergo in eo nō habebit oriri: cor autē & quietam & pulsatilem in se terminat & iungit, & tam istius quam illius materias, quas deferūt, bene continuat, neq; habet venā aliquā in se, nisi, postquā exierit, in se iterū reflectatur & redeat. Antecedit ē in ordine naturæ & creatione præparatio cordis præparatiōni hepatis. Non. n. nutritur vel sensificatur mēbrum aīalis, nisi in quo est sustentatio vitæ cum calore naturali. Cū ergo ita sit, necesse est præparatiōnem & formationē membri præmittere, quod sit creatio & sustentaculū caloris & spiritus, ante creationē nutriētis ipsum & sensificātis. Sed hoc est cor: quare ipsum est antiquius & sublimius in corpore animalis, & nō habet sibi cōpar, & oīa alia sunt post ipsum, & disposita sē ipsū, & ei inclinata. Et Gal. mores, & virtutum naturalium operationes diuersas diuisit iuxta diuisionem complexionū cordis: & posuit earū processum ordinatū & rectū supra ipsius temperantiā, errorem vero & inordinationem supra ipsius distemperantiā. Consequens ergo est apud eū, sē rōnem & non sē sensum diiudicantem, cor esse basim & radicem virtutū mo-

B raliū, & eis deseruientiū: ad motum. n. radicum sunt motus ramorū, & non conuertitur. Cū. n. ipsius forma radicalis sit, supra quē mouentur uirtutes morales, & ipsum erit radix instrumentorum moralium: sicut. n. se habet perfectio vnius ad perfectionem alterius, ita se habet vnum perfectū ad aliud perfectū. In eo. n. qd̄ Gal. dicit, q̄ hepar est principium sanguinis p p hoc, q̄ neq; in matrice, neq; in stomacho, neq; in intestino sequēti ipsum reperitur primo sāguis, sed in hepate, p p hoc q̄ hepar circūstant receptacula foecis sanguinis vt cystis fellis, splen, & vesica, uidetur magis sequi semitā sensus ut medicus: qm̄ & si sanguis in prima sui perfectione appareat in hepate, & inuenis post ipsum, non tñ est ibi in sua peroptima perfectione. Optimam. n. & dignissimam perfectionē cōsequitur sanguis in corde iterum, ubi admiscetur ei spiritus, & vbi fit spiritalis & vitalis summe. Quare postea in vasis, & magis securis ponitur à natura, p p timorē uehementē de perditione ipsius, cū ipse sit melior thesaurus naturæ. Cor igitur sē Aristotelē, est primū mouens, & vltimū mēbrorum animalium, spiritu plenū & virtutibus, quæ alijs cōicantur per influentiā ab ipso. Et cordis vna extremitas subtiliata est, & ad vnū punctū aggregata: & hoc punctū est à quo incipit natura primo protrahere informationē totius corporis: & altera sua extremitas est in circulū. Et istæ duæ extremitates coniungūtur figura circuli mediante: cuius initium angustissimū est apud punctū, deinde multiplicat se continuē sē circulos crescentes, donec attingat extremitatē aliā, quæ est in circulo, * maximus circulorū cordis. Et sic gradata est ipsius figura ad similitudinē pineæ, quatenus ipsa ingeniosa fabricatio superior & inferior sit cōueniens & bona, & nō sit in ea superfluitas euagās in angulos, in quibus lateat nocumentū & iuuamentū. In subtiliatione unius partis ipsius est, vt sit minor pars partium ipsius, quæ parata est lædi ex contactu offiū. Et facta est dura similiter hæc pars cū superfluitate, vt melius obuiet, & minus lædatur seu patiatur à rebus sibi occurrentibus. Et dilatata est ipsius extremitas altera ad meliorem comprehensionem materiæ ingredientis sanguineæ seu aereæ, & ad euacuationē faciliore egredientiū ab eo, & vt sit sufficientia in origine eis, quæ ab eo oriuntur. Et apud ipsius radicem prædictum est membrū, quod pro fundamentō imponitur simile cartilagini paruum, vt sit ei basis fixa & firma. Et eleuata est ipsius pars superior, vt elongetur ab inhæsiōne super ossa pectoris, & ut facilius accedat calor spiritalis ad eleuationē virtutum vitalium, & proueniant mores boni: & elongatæ sunt à depressione, quæ est causa timoris & tristitiæ & auaritiæ. Et quandoq; situs partium cordis, scilicet ante & retro, dextrorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, operantur situs partium corporis: & recessus earū à suis sitibus naturalibus est causa recessus ipsarū à suis sitibus naturalibus, ex quo accidit deformitas in exterioribus cū deformitate mentis. Substantia quidem cordis ex diuersis consimilibus composita est. Sicut enim principium omnibus alijs compositis & simplicibus partibus assimilatur scilicet in sui compositione compositis, & in simplicitate suarum partium simplicibus: componētia vero ipsum sunt caro, villus nervosus, & cartilago uel simile cartilagini: In sua carne, carnibus: in uillis suis nervosis, nervis, chordis, ligamentis, panniculis, * adiutorijs: in substantia simili cartilagini, membris duris, ut ossibus, & cartilaginibus assimilatur, cum caro illius fortis sit, & solida, & sicca, & dura, ut sit difficile passibilis. Species etiam uillorum fortium plurimæ diuersitatis in eo contentæ sunt, longitudinalium scilicet, attractiuorum: latitudinalium, expulsiuorum: & transversalium, retentiuorum: vt sint ei sufficientes species motuum. Et apud ipsius radicem positum est ibi fundamentum membrum quoddam cartilagini simile, ut dictum est. Istæ igitur partes consimiles cum sint duræ & siccæ & terrestres, magis attinent complexionī terrestri: quare ipsum constans ex eis, est frigidum & siccum magis: & hæc est intentio sapientis. Quæ enim est comparatio fornacis ad ignem contentum, eadem est comparatio cordis ad calorem & spiritum contentum. Et sicut fornacis compositio exigitur esse ex rebus solidis, lapideis, & indissolubilibus coram igne, ita & cordis compositio ex duris, & compactis, non liquabilibus esse exigitur, propter calorem

† Al. summa, vel forma.

† Al. maximo.

* Al. cictorijs.

lorem fortem quem continet: quoniam aliter stare non posset in facie multitudinis sui caloris. Si E
 gnum super hoc est, quod confortatur magis apud sui dissolutionem & remollitionem ex substantijs du-
 ris lapideis, quales sunt coralli, margaritæ, sapphyri, hyacinthi, & similibus, sicut iuuatur simile à
 suo simili, & cōpar à sibi cōpari: licet Gal. posuerit oē cor calidū & siccū, respiciēs dispositionem,
 quam trahit ex spiritu calido contento, & ex suis motibus: cuius simile imprimit in aliis membris
 per exufflationem, & transmissionē caloris sui ad ea. Veruntamen est ita, quod ista dispositio est natu-
 ralis ei sēp quod cor, & nō impedit, quin partes primæ cōpositiue sui a principijs sint frigida & sicca:
 licet ipsum ex parte complexionis & perfectionis, quā trahit ex anima, sit calidū & siccū, propter
 spiritum calidum, & motum quē hēt ex parte animæ. Et corpus ipsius positum est in panniculo
 ipso, & solido valde, cui non inuenitur compar in spissitudine in corpore hominis, ut sit clypeus
 & tutamen, & in ipso sunt duo ventres, ut fouea, quæ est quasi meatus quidam inter ventres, & nō
 est venter. Duo sunt ei ventres, ut sint receptacula nutrimenti duplicis quo nutritur, spiritualis, &
 aerei. s. & sanguinis crassi. Et fouea est minera generati spiritus in ipso, & sāguinis vitalis, & locus
 perfectionis, & missionis eorum: & dilatatur apud dilatationem cordis, & constringitur apud sui
 constrictionem. Et sinistra ventris basis eleuata est super ventris dextri basim: & basis vētris dex- F
 tri depressa est multum descendens. Apprehensum vero a dextro, crassum est, & terrestre: cōpre-
 hensum vero a sinistro, subtile & leue est: Leue autē facilius ducitur ad superiora: crassum autē ad in-
 feriora. Temperatior ergo natura reperitur in ipsius medio. Et sunt duo orificia cordi, introitus
 duarum materierum. s. sanguinis, & aeris attracti, sicut duæ aures, quæ creatæ sunt nervosæ: rugosa,
 & mollificata, dum constringuntur villi: in dilatactione vero, tenfa. Subtiliata ergo, & mollificata
 sunt, ut melius sint obedientia vtriq; motui: & facta sunt nervosa, & extensibilia, ut remotiora sint
 a passionib. Similiter ergo duo orificia prædicta, sunt duæ arcæ recipientes a uasis, deinde remittē-
 tes receptum ad cor cum moderantia. Et a parte dextra egreditur uena magna, deferens nutrimē-
 tum ab hepate, quod est sanguis: et hæc est pars occupata in attractione ipsius, magis uicinans hepa-
 ti. Sed arteriarum origo est a uētre sinistro: quæ oēs creatæ sunt cum duab. tunicis: quare interior
 est magis dura, ut sit bene obuians percussioni, et motui forti substantiæ spiritus, præter unā cui-
 us uia est ad pulmonē, quæ est habens unam tunicam, ab oīb. alijs arterijs diuersa, et nōiatur arte-
 ria uenalis. Sicut in uentriculo dextro nascitur uena, quæ penetrat ad pulmonem, quæ sola inter oēs ue-
 nas habet duas tunicas: et deinde eā arteriālē uenā uocant, cuius causa deinceps dicitur. Positum
 autē est cor in loco medio medijs pectoris, quoniam locus ille temperatior existit. Sed eius inclinatio ali-
 quantula est ad sinistram partem, ut amplificet locum hepatis: hepatis. n. melius est cedere, quā sple- G
 ni, quoniam est sublimius. et est alia rō declinationis ad sinistram, ut non totus calor coadunetur in dex-
 tra: superflue. n. caleretur, p. p. uicinitatē nimiam utriusq; principij calidi, et pars sinistra superflue
 infrigidaretur p. p. eorum elongationem: & p. p. hoc fuit melior inclinatio cordis ad partem fini-
 stram, ut temperetur per ipsum latus sinistrum, præcipue cum splen ipse non sit calidus ualde. Et
 tertia rō est, ut faciat uiam uenæ uentrem habenti ascendenti ad ipsum ab hepate, uel descendēti
 ab ipso ad hepar. Et locus cordis in medio est corporis, ut magis uicinetur æqualiter oīb. circun-
 stantib. & facilius eis afferantur ab eo iuuamenta: & alia famulantia ipsum circumstent undiq;. Et
 mensurauit Deus quantitatem cordis in sufficientia absq; superfluitate, et diminutione, ut non sit
 ei grauitas p. p. quantitatem immoderatam, neque fractura, uel angustia in suis extremitatib. p. p.
 diminutionem. Ab eo. n. est origo arteriarum, suspensio ligamentorum, et uirtus omnis in uni-
 uerso. Veruntamen excessus ipsius secundum diminutionem, et superfluitatem frequenter in di-
 uersis particularibus reperitur. Et dico quod ipsius quantitas superflua in * compositione corporis e-
 ius, non est causa audaciæ, ut quidam autumant: neque quantitas parua causa timoris, et pauidita-
 tis. Animalia. n. plura habent nimiam quātitatem cordis in comparatione sui corporis, et sunt cū
 hoc pauida plurimum et timida, ut lepores, cerui: cuius causa est, quoniam in eis calor paruus est, et ex- H
 tra fertur pars plurima ab eo ad membra uiuificanda, et sensificanda mouendo: quare non calefa-
 cit ipsum integrum, sed relinquitur frigidum et uacuum, unde, et pauiditas. Sed quædā sunt è con-
 uerso parui cordis, et hæc sunt audacia, quoniam in eorum corde est caliditas plurima, et coarctatur p. p.
 loci angustiam, et cum uehementia ebullit: unde illa, quæ plurimum sunt audacia, sunt ea, quæ sunt
 magni cordis, et plurimi caloris. Et cor nutritur cum suis uirtutib. naturalib. et earum motib. qui
 sunt diastole, et systole, et quietib. duabus inter ipsas: necesse est. n. ut inter oēs duos motus contra-
 rios quies interueniat: et in his reperitur ars musicæ cum natura: quoniam quemadmodum ars musicæ
 completur per adiunctionem sonorum sēp proportionem continuantem eos inter acuitatem, et
 grauitatem per circulos casuum tēporum, quæ sunt inter eorum percussiones, similiter est dispo-
 sitio pulsationis cordis, quoniam proportio suorum temporū in uelocitate et spissitudine, est sicut pro-
 portio sonorum eius: et proportio dispositionum eius in fortitudine et debilitate, et quātitate, est
 sicut proportio adiunctionis eius: et sunt motiones proportionatę ad inuicem, et quietes similiter:
 et motiones quietib. et è conuerso. et cum oīa ista concurrunt in conuenientia sēp ordinem, tūc
 saluum est regimen corporis, et procedunt oīa cum incolumitate et quiete uera. et si prædicta cū
 suis

* Al. compa-
ratione.

A suis dispositionibus proportionibus naturales egrediantur, disturbance naturæ portendunt: & et disturbance quantitas est sicut quantitas egressa a portione. Est ergo cordis pulsatio, harmonia principiorum complexionis corporis animati assimilans, vel eorundem discordiam natam p p occa-
 sionem ducētem ad superfluitatem & diminutionem, sicut manifestum est in passionibus, aie, timore, & spe, & laetitia, castitate, & luxuria, largitate, & auaritia: & in ægritudinibus corporis, calidis, frigidis, humidis, & siccis. Et terminus ad quem se extendit cor maxime, est in contactu tunice & pāniculi sui exterioris, qui sibi datur ad tutelam, & custodiam, & est spaciū positū inter hoc & hoc ubi oriuntur ab eo: & similiter apud radicem ipsius, ut in ipso dilatari possit absque pfocatione, & constringi sicut in spatio amplo. Et motiones ipsius efficiunt motiones in arterijs cōsimiles ita, q dilatatio dilatationem, & constrictio constrictioem: licet alij aliter ponant, inducentes exemplū de folliis, cui experientia contradicit: verbi gratia, si ponas manum supra cor alicuius, & alterā super arteriam, videbis semper depressionē cordis, & depressionē arteriæ simul fieri. Et verum est q pulsus rarum & tardum efficit tristitia: qd nequaquam fieret, si p cōpressionem cordis dilataretur arteria. Item fm hoc magis deberet apparere facies inflata, & rotunda in tristitia, q in ira: & pulsus me-
 gis eleuatus in humili, q in superbo: sed in oīb. hmōi accidit oppositum. Quare oportet, ut ad ele-
 uationem cordis sequatur eleuatio arteriæ, & compressionem compressio. Processio igitur caloris vitalis, incipiens est a cordis fundamento ubi oritur, s. apud principium monstratū, superius tē-
 dens in latum, & amplum continue: cuius motus consequitur figuram cordis, quod exeat, & recipiatur a vasis, & feratur in spatium amplum totius corporis, & spargatur in eo, & terminet apud extremitates ipsius: quare motui suo se ipsū assimilatur cor in figura sua. Et sicut motus iste est primus motuum in veritate, ita & figura ipsius, cū sit hmōi motū assimilans, est prima, & mater figurarum in oī membro consequente. Intentio autē Isaac multū est diuersa ab hac intētionē. Erectio siquidē totius aīalis supra cor posita est a natura tanq supra radicem vltimam: sed p p diuersitatē virtutum nobiliū ab eo egredientium necessaria fuit creatio diuersorum organorum absq; permissione aliqua, per quæ ferantur, & in quibus sustententur, p p separationem operationum suarū meliorem, & faciliorem prouentum earum: identitas. n. organorum penitus confunderet, & carū permistio vehementer impediret. Melius ergo cum separatione certa sunt, & diuersa naturæ re-
 ceptacula, quatenus singulis singulæ specificentur, & compleantur operationes nobiles, cum ele-
 uatione, & absq; impedimento: p pea creata sunt cerebrum, & hepar, & pulmo, & stomachus, & sunt tanquā nodi propinqui primæ radici, supra quos deinde & nodi alij eleuantur, qui in corū ele-
 uatione sunt secundarij. Qm sicut in terræ nascentibus radix est principium supra quam figūtur: & post ipsum sequūtur nodi ascendētes ut in pluribus, in plurib. coadunat se natura, ut iterū fortius
 progrediatur, & attingat melius quod intendit: ita & in aīali supra radicē ipsius, quæ est cor, eleuā-
 tur mēbra consequentia ipsum, quæ sunt in comparatione nodorum in terra nascentiū, ut in ipsis efficiat natura operationes diuersas, fm q necessariae sunt ex parte regiminis aīalis. Sed cū bipar-
 tita sit naturæ sollicitudo, quarū vna consistit in restauratione resolutorū, & reliqua in custodia, & protectione restaurationis, causa exitus ipsius a corde est duplex, & iter ipsius similiter bipartitū,
 et uirtutes restaurantis, præter penetrationē ad exteriora corporis. Ipsa. n. opera sua querit celari magis: quare cū suis fornacibus et nodis sepulta est interius in suis concauitatibus, quæ sunt duo
 uētres sibi coniuncti, a natura preparati, superior, s. et inferior, quos separat diaphragma: licet superiorem separet panniculus, pectus per medium partiens: & superior est domus cordis & pulmōnis, in quo est spiritus præparatio & rectificatio, antequam cor ingrediatur: & attractio aeris ad hanc partē, est per cannā magnā, & per canales nasi. Inferior uero uenter, domus est organorum, in quibus assimilatur nutrimentum, cuius ingressio est per gulā, & ad quæ adijciuntur superfluitates eius. Ex parte igitur aeris siue viæ arteriæ exigitur nodus quidā, qui est pulmo, super quē
 Deleuatur canna cum cymbalari, & canales. Et ex parte viæ sanguinis supra cor, exigitur nodus alius magnus, qui est hepar, in quo est prima apparitio sanguinis: & ipsi supponūtur & alij duo nodi parui in comparatione ipsius, qui sunt domus superfluitatis & grauaminis sanguinis, & urinæ colatoria. Et supra hepar etiam eleuatur stomachus cum suis appendicibus: licet cōsimiliter sustē-
 teretur supra cerebrum, & super radicē primā, per aliam uiam, propter quantitatem ipsius sanguinis superfluā, & suarum appendicum, & propter quantitatem sui ponderis in hora suæ repletio-
 nis: & supra ipsam erigitur gulam, recipiens cibum ab ore. Virtutis autem positæ in custodiam & protectionē nutrimentalis, & totius cōpositi processio, est magis ad exteriora. Eleuatur ergo, & ascēdit in locū magis eminentē in toto: qui locus est magis dignus speculatori exercitus: & est magis dignus in custodia mēbrorum: & in loco isto coadunatur nodus, in quo cōplētur operationes mirabiles ualde: & nodus iste appellatur cerebrum, super quod merguntur nodi plures: in quibus operantur quinque sensus, qui sunt exteriores speculatores, & in quibus operantur irascibilis & cōcupiscibilis: & isti nodi sunt muscoli sparsi per vniuersum corpus tā in quibusdā intrinsecis, quā extrinsecis ea cooperientibus, & in extremitatibus quæ sunt rami mediorū, sicut in manibus, & pedibus, & capite. Et nodi, qui sunt principia generationis, eleuati sunt supra cerebrū fm Isaac: licet
 sapientes

* Al. occtio
nem.

* Al. terminū
numeratum

* Al. creata.

* A. restaurantis.

LIBER

sapientes post ipsum crexerint ei sustentauerint ab alijs pariter, & per uiam etiam spiritualementem a radice prima. Et uerum est qd est ramificatio ab unoquoq; nodo primo procedens ad alium, & uirtutum diuersarum adinuicem transmissio, quatenus unusquisq; sustineatur, & confortetur ex parte alterius uirtutis. Et demonstratio per hoc est, qd omnes ab eadem oriuntur radice.

De Anatomia Arteriarum.

A Sinistro cordis uentriculo duę oriuntur arterię, quarũ una ad pulmonẽ tẽdit, & in ipso partitur propterea, ut aer attrahat, & ut et sanguis nutrimentalis pulmonis primo ad ipsũ a corde deferat: & hoc est, qm nutrimentũ pulmonis primo deferẽ ad cor, in quo melioratur, & post ad pulmonẽ transmittitur: & hæc est unicã tunicã habens, in quo differt ab oĩbus alijs arterijs, quare appellatur arteria uenalis, et si cõparaueris inter duplicitatẽ tunicarũ & firmitudinẽ seu soliditatẽ, & inter unitatẽ tunicę & lenitatẽ, & raritatẽ, si magis est necessãria, & tunicę unitatem, p p hoc: lenitas, n. & raritas faciunt ei dilatationem facilem & constrictionem, & resudationem eius, quod ab ea resudat ad pulmonem, qui est sanguis subtilis uaporosus, substantię pulmonis magis aprus & similis. et hæc arteria uenalis in interiori parte pulmonis spargitur, et in ipsa submergitur, et est deferens sanguinẽ subtile, uaporosum, propinquũ cõpletę digestioni, et non complete digestum: et non timetur super hoc p p propinquitatem ipsius ad cor, a quo ad ipsum uenit uirtus calida facile digerens et conuertens. et est uena quę a dextro cordis uentriculo exiens subintrat pulmonẽ: et ipsa creata fuit duas habens tunicas, et ideo eã arterialem uocant uenam. Primum aut iuuamentũ in hoc existit, ut sit sanguinis, qui ab ea resudat, subtilitatio perfectã: qm in eo non est talis digestio, qualis est eius qui ad arteriã effunditur uenalem: unde oportuit ut uena eum portans incalesceretur multum cũ suis tunicis. et aliud est, ut nõ resudet ab ea sanguis, nisi subtilis et bene coctus, propinquus sanguini a sinistra concauitate exeunti inquantũ possibile est, quasi spiritus subtilitatus, pulmonẽ magis iuuans in suo motu. Factus est igitur pulmo quatenus sit receptaculum aeris frigidi, qui ueniens ad cor tẽperet ipsum: nisi, n. esset aer iste, iam cor cremaretur ex calore in ipso. Vnde omne aĩal habens calorẽ magnũ, necessariũ fuit habere pulmonẽ magnũ: ideoq; quadrupeda magnum pulmonem sunt habentia. Aues autem, cum sint frigidioris naturę, habent paruum pulmonẽ, quia aer inspiratus sufficit eis ad nutrimentum caloris spiritualis: ita etiam qd quędam earum non potant neq; sitim habent, sufficit enim aer inspiratus calori earum. et non dixit Galenus qd attrahebatur aer ad cor ad nutrimentũ cordis, quia aer cũ sit simplex, nõ trãsit in nutrimentũ, sicut neq; aqua simplex, propter remotionem similitudinis, et distantia plurimam inter ipsa: unde utrunq; eorum aut est pars nutrimenti, aut est faciens ipsum penetrare in eo qd dat ei lubricitatẽ. et dico qd aqua est ad nutrimentum corporis, aer uero ad nutrimentũ spiritus: et unũquodq; duorũ, s. nutrimenti corporis, et spiritus, est corpus cõpositum, et non simplex. Modus autẽ, per quẽ accidit tẽperãtia in corde et in spiritu eius per aerẽ, est euẽtatio superfluitatis adustę spũs, qui est fumositas propinqua adustioni et inflãmationi, per motũ sui introitus, præcipue cũ sit frigidus in comparatione materię fumosę calidę egredientis. et in frigidatio cordis per aerem attractum propinqua est in frigidationi stomachi, quę euenit ei in hora suę repletionis, propter motũ & descẽsum ciborum. Vnde philosophus: Venter uacuu calefit, & repletus in frigidatur, ppter motũ. Et est pulmo cõpositus ex partibus: quarum una, cãna est: secunda, est rami arterię uenalis, & tertia, rami uenę arterialis: quas proculdubio coniungit caro mollis rara, causata ex sanguine magis tenui & magis subtili, ex quo nutritur & sustentatur in esse. Est ergo pulmo mollis, tarus, ad albedinẽ declinans, & plurimorum meatuum, quatenus in ipso capiatur aer: & digeratur, & expellatur superfluitas eius ab eo: sicut creatum est hepar fm qd melius in cõparatione ad cibũ. Mollis autẽ est, ut sit præparatus duobus motibus fm attractionẽ & respirationẽ, quos tã motus consequitur ex parte thoracis. Carnis autẽ ipsius est iuuamentũ, ut adimpleat rimas, & coniungat ramos. Declinatio autem ipsius ad albedinẽ, est propter dominium aquę super illud quo nutritur, & propter illius plurimam frigiditatem: est, n. sedes aquę, ut per ipsam confortetur uirtus anheli-tus in expulsiõne fumorum calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipsum in festinando ad cor cũ facilitate: sed raritas eius est, ut redeat ad attractionẽ aeris, & recipiat ipsum. Aeris enim penetratio non est solummodo in canna: immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo: & propter hoc est multiplicatio ipsius aeris in eo, apparens manifesta. Et est aliud iuuamentum raritatis ipsius, ut adiuuet in constrictione ad expulsiõnem. Præparatur igitur duobus motibus: & propter hoc aperitur pulmo cum inflatiõne, & clauditur cum exufflatione: ipsius tamen constric-tio sequitur constrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, sicut dictum est: & hoc ne locus sit uacuu. Et est simile uidere in spongia, quę cõpressa manu coarctatur in spatio breui & angustio: quę si explicetur, sequitur eam spongia, & ingreditur eam aer, & dilatatur, & redit ad locum amplum, sicut primo fuerat. et pulmo est diuisus in duas partes, in quibus attenditur ipsius geminatio, sicut est geminatio cæterorum membrorum in homine: Licet dubitetur de hepate, utrum geminetur in homine: licet in piscibus duplex sit hepar a duplici lacerto. et quia homo hẽt hemi-craniam, & patitur quandoq; paralyfin unius partis & non alterius, ideo cognoscitur geminatio partium

Apartium in cerebro. Iuuamentum vero partitionis pulmonis in duas partes, ut non cesset anhelitus, p. p. nocumentum uni duarum partium adueniens. Et utraq; diuisio ramificatur in duos ramos licet in latere dextro quasi non reperiatur ramus, cuius iuuamentum non est magnum in anhelitu, sed est ibi tanquam lectus substratus venae concavae ascendenti ad cor cum nutrimento sanguineo cordis. Et secundae diuisiones pulmonis sunt sicut primae ipsius diuisiones: & ut sint tanquam digiti ipsius propter bonam compressionem cordis. Veruntamen additio sectionis in dextra est ad hoc, ut occupet spatium pectoris, & aequet ipsum, quoniam declinatio cordis est magis ad sinistram partem. Et pulmo in sensibilis creatus est in se, & immobilis per se, quoniam ipsum non penetrat nervus aliquis: & oisensus, & motus influens influit per neruum. Cooperimentum tamen ipsius, panniculosum, & nervosum est, ut sit ei sensus aliquo modo in superficie, secundum quod determinatum est. Et pulmo ipse subternitur cordi, sicut culcitra sustentans, & leniens ipsum. Et gibbositas ipsius est a parte dorsi: & est duplex, ut melius recipiatur in concavitatibus a duabus partibus spinæ. Concavitas autem ipsius respicit anteriora magis, ad hoc ut amplectatur facilius cor, & melius. Et spissitudo maior est apud exitum canalis: postea descendit attenuando se gradatim usque ad sui terminum: & inspissatio eius est superius magis necessario, ad sublevationem meliorem capiti cordis magis lati, & magis spissi, quare indiget fulcimento spisso, & molli superius. Sed consequenter cedit hæc spissitudinis necessitas: unde postea attenuata est, secundum quod proportionaliter cor ad acuitatem tendit, & sublimitatem. Et comparationem etiam habet ad folium, quod positum est in custodia, & protectione fructus, sicut ipse positus est in protectione, & custodia cordis. Iuuamentum autem quantitatis augmentatæ, quæ est supra ipsum, est multiplex. et unum est, ut sit continens pulmonis aeris, qui sufficiat pluribus pulsationibus cordis. Si enim numerus inspirationum, non pulsum, propter parvitatem pulmonis cogeretur ad æquari, iam cessarent plurimæ nobiles operationes, sicut emissio longæ uocis: quæ necessaria est in sermonibus, uociferationibus, & cantibus: & non posset detineri inspiratio coram se fetida, & corrupta, neque etiam in hora deglutitionis, immo accideret, ut superoccuparentur inspiratione, & expiratione. Quare diu permanere non posset, quoniam necessaria est plurima quantitas ipsius, ut spiritui cordis sit materia sufficiens, dum summergeitur in aquas aërales, aut quoniam necessarium est ei uocem prolongare cum continuatione, aut quando abhorret attractionem aeris pro corruptione, & fetorem eius. Et etiam notandum, quod quædam animalia sunt habentia pulmonem, quædam autem non: quæ autem sunt ambulabilia, & sanguinea pulmonem habent. Et piscibus loco pulmonis sunt branchiæ. Et in quibusdam animalibus loco pulmonis, sunt canales. Delphinus quoque, & lepus marinus, & animalia alia, quæ sunt communia terræ, & mari (quæ arabicæ cenalia dicuntur) & pisces respirant uaporem per branchias: paucus enim uapor sufficit eis, cum participant multum frigiditatis. Vtrum autem aliqui pisces respirent aerem, dubitatur, prope ea, quod dicunt piscatores de delphino, quod quoniam dormit in superficie aquæ, sentiunt ipsum stertere: & Galenus promissit se tractaturum hoc.

De Anatomia oculorum.

Creavit Deus caput aërale, & posuit ipsum in superiori parte animalis, præcipue propter oculos. Et anteriorem partem capitis eleuationem fecit, ut oculi in illa parte sui essent eminenti, in star speculatoris undique prospicientis aciem siue exercitum undique in plano positum: sic & oculi compaginem inferius speculantur. Vnde quædam animalia paruum habent caput, & declives habent oculos, positos in quibusdam neruorum extremitatibus, quos quoniamque emittunt a se, quoniamque retrahunt ad se, ut patet in limace, cuius extremitates uulgus cornua uocat. Quibusdam uero animalibus illæ extremitates protensæ duriores sunt, neque retrahi possunt, sed habent quædam defensoria supposita, quasi duos clypeos duorum oculorum, ut patet in cancro. A cerebro autem exeunt duo nerui, quorum uterque duobus panniculis est obuolutus, a duabus matribus siue meningibus ortum habentibus: qui panniculi ad duos orbis oculorum tandem peruenientes, ibi dilatantur per circuitum, ut intra de deglutitionem humorum possint accipere. Est ergo crystallinus humor, qui gradu gracialis ab Aristotele appellatur, quia in forma & colore est similis glaciei, in profundo, & medio positus duplici ex causa, quia medium dignior est situs in custodia, & ut a circumstantibus iuuamentum accipiat undique. Iste humor in posteriori parte sphericam habet formam, in anteriori aliquantulum planam, & hac ratione, quoniam si undique haberet sphericam, imago rei uisæ quodam modo lubricaret super ipsum, & rageret in puncto. Itaque anterieus planum est, ut parua corpora uisa multa haberent in eo sectionem. Iste autem humor diaphanus, & translucens est, ut sit susceptibilis omnium formarum intra se. Post crystallinum humorem interius uersus cerebrum positus est uitreus humor, qui sic appellatur, quia uitro liquefacto assimilatur: cuius color medius est inter rubrum, & album similis uitro. & est iste humor ad rectificandum nutrimentum crystallini humoris, & ut fiat gradatio sanguinis dum conuertitur in crystallinum humorem. Si enim perueniret sanguis in suo rubore ad nutrimentum crystallini, inficeret ipsum, & faceret omnia uisa apparere rubra. Et eleuatur iste humor ad maiorem circulum crystallini, faciendo semisphaeram circa ipsum. Et se habet iste humor ad crystallinum in comparatione stomachi ad hepar. exposita autem parte uitrei humoris, exterius crystallinum positus est albugineus humor, qui similis est albumini oui. Cuius finis multiplex est, scilicet ut ex

Spuriy.

G x humorositate

humorositate sua defendat crystallinū humorē ab arefactione aeris exterioris: q̄ q̄dem humor est defensoriū crystallini ex alia parte, & est sup̄fluitas illius, sicut vngues, capilli, cornua, sunt sup̄fluitates animalis, & defensoria eiusdem. Itē iste humor prap̄ponitur crystallino, ut fiat gradatio lucis, & imaginis ad ipsum crystallinum, quia natura non sustinet repentinas mutationes unde isto lasso destruitur visus. Itē iste humor liquidus est, ut ex liquiditate imago rei ingrediens: distinctionem suscipiat. Et iste humor positus in formatione vuee tunicae, quod quidem foramen, pupilla oculi appellatur. Interior autem p̄niculus ad maiorem extenditur circulum crystallini humoris, claudens intra se ferē duos humores, s. crystallinum ferē, & uitreum ex toto: & uocatur tunica secundina, quia à secūda matre, s. pia matre nascitur. A qua quidem tunica, in eodē termino nascuntur aliae tres tunicae, s. una quae inferius reflectitur, interponens se crystallino humori, & uitreo, separatorium illorū ex una parte, & uocatur retina instar retis: partes habet innumera biles ex uenis, neruis, & alijs. Ab eodē loco nascitur tunica alia: q̄ cranea nuncupat̄, p̄ficiēs sp̄hē rā cum retina: circūdatem crystallinum humorem: & dicitur aranea, quae ad modum telē aranē subtilis est, ne impediatur lumen ingrediens ad crystallinum, & albugineū. Ex alia parte extra hanc tunicā, ab eodē loco, cum ea tunica nascitur alia tunica, cum secundina sphāram perficiens exterius: hāc tunica appellatur uuea, quia perforatur admodū uuā, suspensorio eius ablato. Figurā illius & colorē cōlestē habet, colorem, s. medium, admistum, s. nigro scđm maius, & albo scđm minus: quia si ex toto esset albus, nimium disgregaret uisum: si niger ex toto, nimis congregaret, Tunica aliquantulū est sp̄ssa, *interius autē mollior, ut sit similis in mollitie crystallino: exterius durior, ut sit corneae tunicae similis: Rugosa autem est circa ipsum foramen, ut quando opus sit, cōstringi possit ad modum bursae, & hoc quando uirtus laxatur, & indiget recreatione: & q̄n op̄ est dilatari possit, q̄n uisus diffusionē lucis indiget. In foramine huius positus est albugineus humor, qui illas replet rugas interius: qui quidē humor q̄nq; cōstringit, q̄nq; dilatatur, scđm dilationē, & constrictionē illius foraminis. Itē ab exteriori p̄niculo oritur tunica, proximo loco includens secundinam, procedens ad modum sphāre, quae sclerotica propter sui duritiem appellat̄: à qua nascitur tunica cornea, cum ea sphāra unā perficiēs, quae assimilatur cornu lucido bene ab raso, & polito in luciditate, & in duritie: ut ex illa duritie defendat interiora, & ex sua luciditate sit diaphanum siue peruiū luci. Vnde per mediū ipsius apparet circulus latus, foramen habēs in medio de vuea tunica: qui quidē circulus, oculi corona appellatur. Et hāc tunica in sui constitutione quatuor habet cortices: & si destruantur duo uel tres illorū, quartus remanet: quo destructo oēs destruuntur. Vltimo loco sup̄uenit coniunctiua, coniungens oēs illas partes, quae nascitur a quodam neruo, & non a matribus. Et cōponitur hāc tunica ex carne alba, & humida & tenera, & ex neruis, & uenis subtilibus: & habet foramen in medio, per quod apparet corona oculi, quae est pars uueae tunicae, quae pupilla appellatur, quae propter suā profunditatē prætendit alium colorem album: q̄ re uera cum ibi sit, sicut aqua nimis profunda, apparet nigra, cū tamē ea sit alba. Habet autem hāc tunica sex paria lacertorū siue musculorum. totum motum oculi perficientium: quorū unus mouet oculum sursum, alius deorsum, alij ad duos angulos, vnus ad angulum domesticum siue lachrimalem, alius ad angulum syluestrem. Item sunt alij duo ex transuerso positi, qui mouent oculum circulari motu. Et de compositione oculi hēc sufficiant.

De Anatomia Aurium.

Creauit Deus aurem ut deferuieret auditui. Cuius interior figura est anfractuosa, q̄n breue est cerebri ad aurem spatium: si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum, ex sua qualitate, & suba laderet cerebrum: propter hoc anfractuosa est eius meatus, ut per tam breue spatium prolongaretur. Et eius foramen a petroso osse incipit, quod mediū est inter os, & petrā, sicut conchae piscium, & propter hoc utriusq; suscipit denominationem. Et similiter anfractuosa est ut in prolatione uariae uoces, & uariae ipsarum differētiā percipiantur, & cum ipso perficiat tinus necessarios: quae non acciderent si directus esset transitus. Et eadē est causa, quare prolongatur iter aeris per aurem, cum causa quare prolongatur per tracheam, s. ne lēdat cerebrum, ibi uero ne lēdat cor ipsum. Interiori autem concavitate ossis petrosi, sine comparatione manet aer quietus, ibi autem discernuntur oēs uocum differentiae. Et se habet illa pars ossis petrosi ea comparatione ad auditū, in qua se habet crystallinus humor ad uisum. Residua uero pars ab osse petroso extra apparens, cartilaginosa est, non tamen mollis sicut caro, ut debitam figuram sibi retinere possit, neq; tā pura sicut os, ut flecti possit, nō frāgi ad offendiculū. Posita est auris ad latus, nō in anteriori parte sicut uisus, quia immutatio uisus directe procedit, sed immutatio auditus in differēter. Itē nerui audibiles procedunt a media cellula, p̄ hoc sub illa lateraliter posita est auris: & potius sub capite quā superius, ne p̄ ipsos impediretur auditus. Itē quidā p̄niculus exit a neruo descendente a quinto pari neruorum cerebri, qui interius inuestit os petrosum, & totā p̄stat ei sensibilitatem q̄ habet: & est foramen ad ipsam aurem, in comparatione pupillae ad oculū.

De Anatomia nasi.

Nasum creauit Deus prap̄cipuē propter tria iuuamenta. Quorum unum est uapor deferens odo-

*Alancarius.

A odorē rei odoriferæ, recipiatur in concavitatibus ipsis, & ibi quodāmodo temperetur, & præparetur odoratui. Aliud est ut aer recipiatur ibi in magna quantitate, pro parte trāsmittendus ad pulmonē, pro parte ad cerebrū. Sicut. n. constringitur, & dilatatur, & in frigidatur per aerem, & sic cerebrum suo modo: quod ne lædatur ab aere recepto, subito recipit ipsum tanquā præparatoriū, mediante colatorio isto, sicut & trachea arteria. Tertium iuuamentū est, ut sit vnum emunctoriū superfluitatum cerebri: unde longam, & eminentem habet formam, sicut tegat mucilagines exeuntes à cerebro & cælet eas. In interiori autē parte iuxta duram matrē, est quoddā concavum os duo habens foramina, per quæ intrat odor. & exit mucilago. In ossis concavitate iacent duæ caruncule spōgiose: instar duarū paruarū māmillarū, à quibus fugitur fumus, qui est vapor deferens odorē. Sub quibus māmillis sunt duo ossa foramen triangulare habentia, quæ cōiunguntur ad vnū latūs eleuatum in foramen nasi, & duos angulos; a termino quorū inferiori adiungitur cartilago quædam, sicut in alijs locis, coniungens carnem cum ossibus, quasi in hæsis carnis pendentis circa foramina narium. Item in folijs narium sunt duo lacerti, quorum motus dilatatur, & constringitur in horis necessitatis, ut in impedimentis diaphragmatis. Item superius in radice nasi sunt duo foramina exeuntia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymæ: signum huius rei est si quando colliriū apponitur, eius odor sentitur: sed sapor lingua percipitur. Item fere ab interiori parte nasi directē post palatum procedunt foramina duo quadam tela interposita usq; ad radicē linguæ. Quorum iuuamentum est ut intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus cadat in offensionē uocis: unde illi, qui habēt illa foramina stricta, uel oppilata, imperfecte, & confuse formant uoces. Sed quæritur, quare inter cætera organa sensuum, semper aures, ac nares sint patulæ, alia quæq; aperta, cum continua operatio debilitet sensum: ut patet in oculis piscium, qui non discernunt inter medios colores p p debilitatē uisus ex continua apertione: & in hominum odoratu, qui non discernunt inter medios odores, sed inter extremos tantū, scilicet inter fetidum, & aromaticum. Ad hoc potest dici, quod nares semper sunt apertæ, ut per ipsas continua fiat inspiratio aeris ad in frigidationem cordis, dum os clauditur, cum uehemens odoratus non sit necessarius hominibus, sicut quibusdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt.

*Al. formam.

*Al. inferiori.

*Al. descensio nem.

De Anatomia oris, & primum linguæ.

C Reauit Deus os tanquam necessariū instrumentū gustus. In cuius radice sunt duo foramina interiora: unū foramē ad ventrē inferiorē, per quod intrat cibus in stomachū: aliud ad ventrē superiorē, per quod intrat aer ad cor, & pulmonē. Est ergo os vas uniuersale organorū locutionis in homine: & uociferationis in brutis, quæ sunt dentes, labia, palatum, & lingua, & uua, & duæ Amygdalæ. Sunt autem linguæ multa iuuamenta: unū est decisio uocis, & extractio literarū: aliud iuuamentum, est conuersio cibi masticati: tertium, est discretio gustus. Et ei præstat sensibilitatem quidam neruus descendens a quinto pari neruorum cerebri, qui circumdat ipsam. Sub radice linguæ sunt duæ concavitates, quæ fontes siue hauritoria appellantur, in quibus salua digeritur. In istis concavitatibus sunt quædam carnes glandulosæ, quæ parant humiditatē organis oris, ne ex nimio motu arefiat. Cōponitur autē lingua ex carne alba cū rubore, ex uenis minutis, & subtilibus, deferentibus sanguinē per diuersas partes eius. propria figura est linguæ, ut sit mediocriter lata, longa, spissa, acumen habens in suo principio: unde qui habent linguam nimis acutam, uel nimis obtusam, peccant in formatione uocis. Habet autem lingua ix. musculos in sui compositione, uarios eius motus perficientes: & habet binos, & binos musculos singulis motibus deferentes, nō enim tanti, & tā uarij motus ab uno musculo poterant perfici. Veniunt autem duo musculi ei ab additamentis sesaminis, i. quibusdā paruis officulis ad modū seminis sesami, & sunt supplementa spondylorum colli. Primi ergo duo à latere subintrant linguā, facientes motū dilatationis. Veniunt autem alij duo musculi ei a superiori parte lambdæ, directē subintrantes ipsam, facientes motū circūuolutionis. Veniunt uero ei alij duo ab inferiore mādibula, unus ab una parte, alius ab alia facientes motū duplicationis. Venit iterum ei musculus unus a superiori parte lambdæ, attingens usq; ad mediū linguæ, faciens motū retardationis. Et sicut cerebrū diuisum est in multas partes, ut si impedita fuerit operatio unius uirtutis, et partis, uigeat altera pars: sic et lingua diuisa in duas partes confimiles, ut si forte paralytica sit una medietas, reliqua motum suum, & sensum nō amittat.

De Anatomia dentium.

C Reauit Deus dētes propter multiplex iuuamentum, s. propter decisionem cibi ad præparandum stomacho, & meliorem decisionē uocis, & p p arma in quibusdam animalibus, sicut in apris. Horum tres sunt species secundum tres speciales decisiones ciborum. Quidam. n. dicuntur incisores siue incisui, qui lineare habent acumen ad modum cultelli: quorum officium speciale, est frangere siue incidere. Quidā dicuntur canini, qui pineale hēt acumen: quorū speciale officium est frangere siue constringere. Quidā latam habent figuram superius, & asperam sicut mola: quorū speciale officium est molere, & remolere, & in minutissimas partes cibos diuidere. Infiguntur autem dentes gingiuis in quibusdam caucis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibusdam additamentis carniū. Maiores autem dentes per plures radices figuntur, parui dentes

Spurij.

Gk 2 per

per pauciores, ut p unā uel duas. In brutis aīalib. sicut in hoīb. unus est ordo dentiū: p̄ter q̄ in E quibuscūq̄, ut piscib. in quib. est multiplex ordo dentiū, sed una maneries t̄m. s. dētes fractores siue canini: non. n. est eis necesse nisi ut frangāt cibos, non. n. possunt molere, & diu tenere in ore, & hoc aqua impediēte, q̄ subintrat: similiter in lupis multiplex est ordo dentiū. Quibusdā ē dantur dētes ad armaturā, sicut apris: & sicut cornua dātur alijs, ad armaturā. Quēdā aīalia hēnt duas maneries t̄m, sicut incisivos, & molares, ut oues, & boues, & equi, & cetera alia multa. Dicunt aut̄ fm cursū naturalem in hoīe: esse numerum xxxij dentes, xvj in superiori mandibula, & totidem in inferiori. Vnde superius in anteriori parte duo incisores, postea duo quadrupli, unus ex una parte, alius ex alia: qui duo dētes ultimo adueniunt, sicut postremo t̄pe crescūt ipsius cremēta. sin iuuetute.

De Anatomia uuula.

In lib. progn.
com. 3. t. 21.
4. 209. c

Vuula autem est quoddam membrum supra radicem linguae situm: & apparet uisui apertore, & demissa lingua. Huius est iuamētum duplex, scilicet ut detineat aerem, ne subito intret cum suis nociuis qualitatibus ad ipsum cor, aliud ad meliorem formationem uocis, est enim quasi secunda canna uocis, epiglottis uero prima. Vnde illi qui habent incisam uuulam aut deperditum, plurimum habent raucam uocem. Vnde Hippocrates in prognosticis: * Vuulam incidere timendum est. Subiacent ei duę pellicule, quę gassamach dicuntur, iuuantes ipsum in suo officio. F Duę amygdalę sunt, quasi duę auriculę ante os gulę, quodam modo claudentes cibum: & uuula media inter has, ne declinet in hanc partem, uel illam.

De Anatomia gula.

Gula est quoddam membrum compositum ex duobus panniculis, recipiens cibum, & potum intra se, qui fertur ad stomachum. Huius interior panniculus componitur ex uillis longitudinalibus, ex quibus habet uehementem attractum: exterior uero panniculus componitur ex uillis latitudinalibus, ex quibus facit compulsionem eorum, quę recipit: & componitur ex alijs uillis transversorijs, ex quibus habet aliquantulum retinere: propter hoc difficilis est vomitus. Proccedit autem gula directe usque ad quartum spōdylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare uersus dexteram partem, donec coniungatur cum diaphragmate, cum quo alligatur fortiter. Postea declinat ab ipso donec perueniat ad locum ubi coniungitur cum ore stomachi, ut circa xij spondylum. Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipsa gula, scilicet ut faciat uenę concauę locum transeunti ab hepate ad ipsum cor. Si quæratur utrum ipsa gula cum ore stomachi continueatur, potest dici quod continua est cum eo, tamen habens aliam compositionem, quoniam os stomachi magis est neruosum, gula uero minus. Continuatur uero gula superius cum palato. G

De Anatomia stomachi.

Creauit Deus stomachum, membrum concauum, & oblongum: rotundum in sua longitudine: concauum p̄ p̄ meliorem receptionem: rotundum, ne si esset angulosus, colligeret in se nociuas superfluitates: oblongum, quia si fuerit penitus rotundus, impediret ipsum diaphragma a motu suo, & ipsa spiritalia: unde illi qui habent stomachum rotundum, post prādium difficulter inspirant, & expirant. De tali loquitur Gal. Vidi quendā, &c. Habet autem stomachus duplex os, unum inferius, quod clauditur quādiu celebratur digestio prima: postea aperitur, & ruit massa in eo contenta ad intestina. Os uero superius neruosum est valde: Nam quidā neruus crassus descendit a cerebro, & intrat gulam, & per ipsum descendit ad os stomachi, in quo dilatatur, ut ipsum efficiat multum sensibilem, ut ex sensibilitate sua sentiat suam inanitionem, similiter, & repletionē. Membra. n. inanita trahunt a uenis, uenę uero fugunt ab hepate, hepar a uenis mēseraicis, mēseraicę ab intestinis, & stomacho, stomachus autem inanitus appetit, unde si prādicta patiūtur oppilationem, stomachus patitur fastidium. Componitur autem stomachus ex duobus panniculis, quorum interior est magis tener, & magis neruosus, exterior uero spissior, & magis carnosus, in terior uero panniculus componitur ex quibusdam filis longitudinalib. quib. mediantibus fortiter attrahit: & ex quibusdam transversis. Exterior uero panniculus componitur ex filis latitudinalib. ut comprimat, & exprimat massam in stomacho contentam, qñ opus est. Sed quæratur cū uirtus digestiua fundetur in exteriori panniculo, sensibilitas in interiori, quare neruositas sit magis interior, quam exterior. Ad hoc dicendum, q̄ digestio uiget fm caliditatem: calor aut̄ agit in partes remotas sicut in propinquas, sensus autem tactus in propinquas t̄m: p̄ hoc panniculus deferuiens tactui, magis neruosus est. Ascendunt autem exteriore in panniculum uenę, & arterię, deferentes sanguinem ad eius nutritionem, quia carnosus est, & caro habet nutrirī ex sanguine: quę tandem uenę, & arterię dilatantur in tantum, q̄ circundant totum stomachum, & intestina in modum cuiusdam sacci, quod tegmen, & gibbus appellatur. Et est spissum, carnosum, pingue, ut intus detineat calorem naturalem stomachi. Pinguedo. n. extra circundans ipsum, claudit fumos calidos, ne euaporent, sicut patet in cibis pinguib. & sub pinguedine supernatante diutius retinetur calor. Et talem habet situm, & positionem stomachus. Et superior eius pars declinat uersus sinistrā, ut det locum hepati superiacenti sibi lateraliter in dextra parte. Secundum magis tamen declinat eius superior, q̄ inferior pars, quia maiorem locum occupat hepar, quā splen, cum in se contineat hepar

A hepar materiā, & nutrimentū totius corporis. Splē vero unā eius superfluitatē. s. fecē, siue sanguinē melācholicū, q. trāsmittitur ad superiōrē partem stomachi, ut ex sua stypticitate, & acetositate prouocet appetitū: unde styptica, & acetosa prouocāt appetitum. Et hoc est unū iuuamentū splenis a superiori. Aliud aut iuuamentū inferius est, quia quāuis ex sua cōplexione sit frigidus, & siccns tñ ex calore actuali, quē hēt in se, calefacit stomachū inferius. A cysti aut fellis trāsmittitur cholera ex alia parte ad stomachum p. p. digestionē confortandā, & p. p. eius nutrimentum. Vnde stomachus debet habere triplex nutrimentum, unum a massa, quam continet in se, aliud a sanguine tranſmisſo sibi ab hepate, tertium a cholera sibi tranſmisſa a cysti fellis. Hepar autem in sua concauitate, quæ sima appellatur, amplectitur unam partē stomachi unde illa pars cæteris calidior est.

De Anatomia intestinorum.

C Reauit Deus plura uasa fecum, in lōgitudine sua inuoluta, & reuoluta, ut morā faciat in eis massa cōtenta, donec attrahatur ab hepate, per uenas meseraicas, id quod subtilius est, & melius ad nutritionem omnium membrorum. Si. n. omnium unum uas esset, & breue ipsarum fecū, statim separaretur fex illa a corpore. Vnde duplex accideret incommodum, resumptio continua ciborum, & continua defessio. Per primum impediretur homo a suis negocijs alijs, & oporteret **B** eum semper uacare super acquisitionem uictus: per secundum & turpe haberet nocumentum, & potius assimilaretur belluæ, quam creaturæ rationali. Item alia est ratio melior, quare sunt longa, & inuoluta. s. ut nutrimentum contentum in intestinis euadat, & elabatur a primo ordine uenarū meseraicarum, & reuolutione sequēte redeat ad tertium ordinem. Quia multiplex est ordo uenarum meseraicarum quarum quædam sunt a stomacho, quædam ab intestinis: quæ quidem uenæ in multis locis subintrant ipsa intestina, quædam superius, quædam inferius: quarum uenarum orificia contiguantur cum fecib. ipsis. Sunt autem sex intestina numero: quorum primum est duodenum siue portonarium, secundum ieiunum, tertium inuolutum siue ileon, quartum cæcum, siue orbum aut monoculum, quintum colon, sextum extale uel extensum siue longaon. Quorum intestinorum superiora tria sūt graciliora, & subtiliora propter hoc, ut facilius penetret ad ea uirtus delata ab hepate, quia massa in eis contenta, & subtilior, & liquidior est. Tria uero inferiora sunt crassa, quia massa in eis contenta crassior est & terrestrior, pungens & mordicans ipsa uasa, in q. b. continetur. Primum autem intestinum quod dictum est, duodenum appellatur, quia continet xij **C** digitos eius, cuius est in lōgitudine: & coniungitur ipsi stomacho inferius, sicut gula superius. Differunt, tum quia largum est orificium gulæ plus, quam illius intestini: & ipsa gula crassiorē, & fortio-riorem habet compositionem propter massam crassiorem, quam in se continet, quæ est liquidior qñ descendit in hoc intestinum. Dominatur autem in hoc intestino neruus s. m. latitudinem, quo mediante expellit contenta a se. Et componitur ex duab. tunicis sicut quodlibet aliorum: tamen debilem habet expulsiuam: attractiuam uero non oportet ut fortē habeat, quia stomachus superpositus expellit a se quod continet ipsum intestinum: & inferius intestinum trahit ab ipso intestino: & massa ex sui gravitate se ipsam deprimit. Est autem hoc intestinum rectum extensum duplici de causa, quarum una est ut det locum hepatis a dextra parte, & spleni a sinistra: alia causa est, quæ omnis penetratio per rectum & extensum facilior est, quā per nodosum, & tortuosum. Post hoc intestinum sequitur aliud, quod ieiunum appellatur: quia in animalib. mortuis uacuum inuenitur. Cuius rei causa duplex assignatur: una multitudo uenarum meseraicarum fugentium ab ipso fortiter massam in eo coadunatam: alia causa est multitudo cholere descendens a cysti fellis ipsum pungentis, & mordicantis ipsum, & cogentis ad expulsionē. Sed queritur, quare non accidat idē de inferiorib. intestinis. Ad hoc dico, q. cholera in stomacho dura est, & sine admistione cū massa, & p. p. hoc magis uiolenta, q. in alijs intestinis, in quib. admiscetur cum fecib. & uires suas amittit. Hoc intestinum sequitur aliud, q. ileon appellatur, ab ile, q. m. confusum siue inuolutum appellatur, quia multas habet inuolutiones p. p. multiplicem ordinem uenarum meseraicarum ad ipsum descendendum: cuius inuolutionis ratio superius assignata est. Post hoc sequitur aliud, q. orbum siue monoculum appellatur, quod crassum, & gibbosum est absq. inuolutione, ut in eo tota fœx colligi possit: quia in isto intestino primo fit putrefactio massæ, quia colligitur ibi sordes, ut simul expelli possint, quia facilior est expulsio fœcis in summa, q. illius dispartitæ. Item aliud est in causa s. ne descendant in colon, & ibi ex crassitie, & multitudine faciant oppilationem. Item aliud est in causa, ut colligantur sordes siue fœces, ut excusetur homo a continua defessione: quod accideret, si statim qñ acciperetur, descenderet fex illa. Item hoc intestinum declinat magis in dextram partem, ut confortetur per calorem hepatis in illa parte existētis. Crassam & amplam hēt cōpositionem, ne lēdatur a crassitie fœcis contentē in ipso. Habet autem unum solum foramen, & hoc p. p. situm suum & positionem. Non dico, q. sicut stomachus, quia stomachus protenditur in longum, unde facta sunt ei duo orificia, unum inferius, & aliud superius: istud uero eleuatur in gibbositatē et latus uersus dextram: & ut dictum est, unum foramen hēt a latere, cui iunguntur duo foramina duorum intestinorum, quorum uni continuatur inferius, & alteri superius. Et deci piuntur quid dicentes in stomacho crassari fœces p. p. nimiam suctionem uenarum meseraicarum ab ipso, cum

pauca vel nullae ad ipsum dirigantur: Post hoc intestinum sequitur aliud, quod colon appellatur à **E** colando, quia angustum est ad modum colator. Istud inuolutum est, ut fiat gradatio faecis cōtere in orbo ad ipsum, ne simul tota faex ad vnū descendat: vñ in ipso diuersae accidunt passiones ppter eius angustationē, & faecis crassitiem. Eius inuolutio incipit ab una parte, & flectitur in oppositum, & tandem redit ad medium, ubi coniungitur cum ore ultimi intestini, quod longaon vel extensum appellatur. Et in sua extremitate quatuor habet lacertos, quibus mediantib. anus clauditur, ut teneat faex & expellatur. Istud autem intestinum habet villos longitudinales, quib. mediantibus fortem habet attractionem. Sed quaeritur, quare non habeat villos latitudinales ppter cōpressionem, quae ei necessaria esset. Ad hoc dicendum, quod, ab extrinseco habet iuuamētum fortis expulsiōnis, quia in mirach pellicula inuolūte intestina sunt octo lacerti, quibus mediantibus fit expulsio fortis ab isto intestino. Hoc autem vltimum intestinum, rectum, & extensum est ratione superius assignata: sed proximum suprapositum. i. colō, est inuolutum, ne si esset rectum, & extensum, faex tota descenderet in ipsum, q̄ debet colligi in orbo paulatim, & successiue. Et in illa comparatione se habet orbus ad stomachum, colligendo eius superfluitates, in qua comparatione se habet vesica ad hepar, colligendo eius superfluitates.

De Anatomia hepatis.

ET creauit Deus hepar, ut esset vas generationis sanguinis, & origo uenarū: tñ in hoc dissentit Aristoteles, & Galenus. Vult enim Aristoteles, q̄ cor sit principium sanguinis, & pbat, q̄ hepar non, his rationibus. Hepar enim componitur ex uenis: cōponentia vero sunt priora cōposito, ergo hepar non est principium uenarum. Item hepar carnosum est: & uenae potius a neruo, q̄ à carne nascuntur, neruo. n. magis assimilantur. Item uirtus uitalis influit à corde ad cetera membra, uita autem in calido, & humido consistit, & ita in sanguine: quare sanguis a corde. Gale. dicit, q̄ ab hepate, hac ratione. Sanguis generatur ab hepate: ergo hepar est principium sanguinis. Item alia rōne. Superfluitates rei, originem illius circumstant, sed urina est una superfluitas sanguinis, quae continetur in uesica: item sanguis melancholicus est alia superfluitas, q̄ cōtinetur in splene, item sanguis cholericus est alia superfluitas, q̄ cōtinetur in cysti: omnes istae superfluitates, & earū uasa, collocantur circa hepar: ergo in hepate est principium sanguinis, cū superfluitates circumstant ipsum. Ad hoc dicit auctor, q̄ nihil prohibet sanguinem ortum habere ab hepate licet hepar carnosum sit, uena aut sit neruo similis. sicut in luto crescit corallus. Pōt at dici, q̄ tam cor, q̄ hepar est principium sanguinis: sed primum, & mediatum principium est cor: ab eo. n. est calor artificis: hepar uero est principium immediatum, & proximum. Hepar concauū est, ex una parte, gibbosum ex alia, positum sub diaphragmate, declinans magis uersus dextrā: Concauum, ppter meliorem receptionem, recipit. n. stomachū ex parte intra concauitatem suā. unde hēt plura ad damenta, quaedam minora, quaedam maiora, q̄ se hēt ad concauitatem stomachi in comparatione digiti ad manū: mēbra. n. bonae cōprehensionis dāt esse sicut uolae manū &c. Extrinsecus autem gibbosum est hepar, ut forma eius exterior sit similis formae corporis interioris. corpus enim interius rotundum est. Et hepar coniungitur spinæ dorsī: unde secundum formā rotundam ei assimilatur. Ponitur at in dextra parte ex directo, ut suscipiat supra se insufflationem cordis ipsum uiuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit q̄dā uena, q̄ post suū exitū in una parte diuiditur in plures ramos, s. in quasdam uenas subtiles, q̄ meseraicae dicuntur: quarum quēdā subintrāt intestina, & iugunt ab eis: quēdā uero intrant stomachū, & ibi terminantur fugentes ab ipso q̄ melius est, & subtilius. Prædicta at uena ramificat, & diffunditur p totā ipsius subam. Ex parte quidē eius gibbosa rami hepatis, quae conueniunt, & constituunt quandā uenā maximā à gibbo hepatis, q̄ caua uena appellatur: & dirigitur ad ipsum cor, ubi ramificatur interius in concauitate, quae lactea appellatur, quia quasi lacteus est humor ille, quē fugit ab intestinis, & a stomacho.

De Anatomia uesicae, fellis, & splenis.

Creauit Deus singula uasa singulis superfluitatibus sanguinis, quia plura conferunt iuuamēta naturae. In secunda enim digestionē tres superfluitates exeūt a sanguine, s. spumosa superfluitas superius calida, & sicca, quae cholera appellatur: & faex inferius residet, q̄ melancholia dī & aquosa superfluitas, quae admista sanguini phlegma appellatur, intrans autē uesicam urina dicitur. Fecit enim natura duas cystes, i. uesicas, maiorem. s. & minorem, sed maiorem. s. uesicā urinae: minorem autem, q̄ cystis fellis appellatur scilicet folliculus continens cholerā. Et supponit ille folliculus, s. cystis fellis in concauitate hepatis, s. in loco generōnis sanguinis, habēs continuationem cum hepate, & habet tres meatus. Vnus dirigitur ad fundum stomachi, quo trāsmittitur cholera in ipsum stomachum. propter digestionē confortandā. Alium habet meatum, qui ad intestina dirigitur per plures ramos, ut ad ieiunum, per quos transmittitur cholera ad mundificationem ipsorum intestinorum: unde ex oppilatione cysteos fellis plures accidunt passiones in intestinis: cholera enim, quae transmittitur, mordicando, & pungendo mouet intestina ad expulsionem. Habet autem meatum ad ipsum hepar, quo mediante fugit ab hepate, quod calidum est ad sui nutrimentum, quia calide, & sicce complexionis est. Collum habet iste folliculus, in quo dominatur

A minantur fila lōgitudinalia propter attractionē fortem. Componitur autem filis latitudinalibus propter expulsionem: & filis transuersis, propter retentionem. Proprium autem superfluitatis melancholicæ est splen. Ponitur autem splen inter duo membra calida, cor s. & hepar, ut sua potentiali frigidity inducat temperantiam in extremis, est enim melancholicę complexionis. Et habet duos meatus: vnum, qui dirigitur ad os stomachi, quo mediante transmittitur melancholia ad illam partem, ad prouocandum appetitū: vnde ex oppilatione splenis accidit fastidium: sicut ex nimia apertione eius, & transmissione melancholiæ superflua, accidit bulimus, siue caninus appetitus: Aliū autē meatū habet, qui dirigitur ad hepar, quo mediante fugit ab ipso, quod melancholicum est ad sui nutrimentum. Habet autem figurā linguæ aliquantulum oblōgā, & ad modum cinguli cingit ipsum stomachum: ex altera parte coniungitur hepati, ut fugat ab eo, quod melancholicum est. Et propter hoc in passione splenis patitur stomachus, quā nō transmittit ad ipsum melancholiā in debita quantitate, patitur etiā hepar quā non attrahit ab eo melancholiā in debita quantitate, quā ex retēione eius in hepate in frigidatur hepar, & accidit error secundæ digestionis. Cōponitur autē splen ex crassa carne, & dura, & melancholica, rara tñ & porosa, ut possit suscipere intra se melancholiā ad sui nutrimentum, cum melancholica superfluitas generetur ex sanguine, ut deportet sanguinē per mēbra: neque. n. est necessariū totā superfluitatē illā dispergi per mēbra: necesse autē fuit illā separari a sanguine, & vno loco deponi: donec eiiceretur a corpore.

De anatomia renum.

C reauit Deus duo colatoria, quibus separaretur aquositas a sanguine, ne sanguis corrumpatur per ipsam: quę quidē renes appellantur. Et sunt duo potius, quā unū: quia si esset vnū solū, oporteret esse amplū, per superfluitatem aquosam quā reciperet, & sua amplitudine impediret alia mēbra vicina sibi: propterea sunt duo parui, ut suppleatur officiū vnus magni, quia nō habet locum alijs mēbris sufficere. Itē alia est ratio, quare sunt gemini, ut si impediatur vnus aquosam superfluitatē recipiendo, accipiat eā alter pro maiori quantitate. Habet autem sitū vnus in dextra parte, alter in sinistra, ut directe sibi opponatur: quia ille, qui est a dextra parte superius collocatur, & cōiungitur hepati: ille qui est a sinistra, inferius locatur, ut amplificet locū spleni. Sūt autē renes ex solida substantia, propter multiplex iuuamentū. Vnum est, ut concurrant multa in paruo spatio, & recipiāt multā superfluitatē in paruo spatio. Aliud est, ut sua soliditate resistāt humoribus, ut humori cholerico pungenti, & scindenti, qui trāsīt ad ipsos a stomacho. Tertiū iuuamentū est, ut ex sua duritie & soliditate cōprimat sanguinē cū superfluitate, ad modū duorū nodorum comprimentium aliquot meatus, rectificando sanguinem ad sui nutrimentū, reprimēdo aquositatē. Triplex enim est separatio sanguinis ab aquositate: prima in gibbo hepatis. secunda in caua uena, a qua transmittitur aquositas cum primo sanguine, quasi lotura carniū ad ipsos renes, quibus fit secūda separatio: in renibus uero tertia. Vnde si meatus renū nimis aperiātur, ut sanguis fluat in uesicam, sanguis tunc exit in urina. Habēt autē renes duplex os: unū superius, per quod trahunt ab hepate per quosdam canales, aliud per quod emittitur inferius ad uesicam. Dirigitur autem quædā arteria a corde ad hepar per medium hepatis ad renes, deferens eis spiritū uitalem siue vitam. Itē quędam uenę diriguntur ab hepate ad ipsos renes exterius, deferentes sanguinis nutrimentum ad exteriores partes renū. Interius. n. non habent renes uenas, sed nutriuntur a sanguine, quē attrahunt per canales cum aquosa superfluitate. Coniunguntur autem renes cum quibusdam spōdyliis dorsū: unde transmittunt eis uestem, quę uestit eos exterius, & dant eis sensibilitatem. Habēt autem figuram intus concuam aliquantulum, exterius gibbosam, & nodosam. Et circa orificia, quędam habent additamenta, quę circundantur pinguedine, cuius ratio per similia alibi assignatur.

De anatomia uesicę.

D sicut creauit Deus propriū uas superfluitatis primę digestionis, ita creauit propriū uas superfluitatis secundę digestionis, ut uesicā uas urinę. Hēnt ergo renes duo emunctoria, quasi duos canales, per quos trāsuehitur urina post separationē eius a sanguine in uesicā. Subintrāt ergo illi duo canales exteriores tunicā uesicę circa mediū tumore eius: & fluit urina inter duas tunicas ex utraque parte uesicę ad os illius: ubi tandē intrāt per interiorē tunicā uesicę penetrādo ipsam: Et dū intrat uesicā urina trāsmissa a renib. clauditur exterius os uesicę, ne aliquid exeat: & cōuerso dū exit urina a uesica, claudūtur duo p̄dicti meatus, ne aliquid subintret uesicā interim: & hoc per dilatationē interioris tunicę, & cōprehensionē eius cū exteriori. Cōtexta est autē exterior tunica ex filis lōgitudinalib. & uiget in ea magis attractiua: Interior autē tunica cōtextitur ex filis latitudinalib. & hoc per cōprehensionē: & ex transuersis, per retēionē. Os autē uesicę cōstat ex quibusdā lacertis, quibus mediantibus cōstringit, & aperitur in horis necessarijs. Duplicatur autē eius interior tunica ad exteriorē, & infundo uesicę, quia necessariū fuit ut esset densa & fortis, ne acutis humoribus & sanguine melancholico scinderetur: quod accideret sibi, si subtilis esset cōpositionis.

De anatomia matricis.

C reauit Deus matricē radicē, ut esset instrumentum, & locus generationis in muliere. Cuius collū est in cōparatione uirilis uirgę: & eius siphac, s. interior cōcauitas, est in cōparatione

Spury.

G 4 oschei,

oschei, i. bursæ testiculorum, & hac comparatione se habent instrumentum generationis in muliere ad instrumentum generationis in masculo, in qua sigillum imprimens se hēt ad sigilli impressionē in cera. Instrumentum feminae habet figuram inuersam & protensam. i. fundatam intus: instrumentum hoīs hēt inuersam, & protensam extra. Collum autē matricis lacertosum est, multas hēns pelliculas, & inuolutiones ad modum bursæ, sicut, & collum vesicæ vt possit dilatari, & cōstringi: qñ opus fuerit. Qm̄ ante horam partus ipsius feminae os matricis constringitur fm̄ oēs suas plicas, ad modum rosæ, cuius folia cōplicantur anteq̄ expandatur ipsa: vnde ita strictus est meatus colli matricis, quod solummodo viam habet vrina per ipsum. In prima autē defloratione dilatatur collum matricis, & rumpitur quædam venæ subtiles, quæ sunt in dextra parte ipsius colli, & exit sanguis. Duplex vero est os matricis, vnum exterius, & apparet visui, ad quod terminatur collū matricis: aliud vero interius, in quo inchoatur collum. Istud vero os in hora cōceptionis ita clauditur, q̄ nō posset ēt acus intrare: ita. n. disposuit natura, ne post conceptionem aliquid de spermate exeat, vel de alijs superfluitatib. subintret, & lædat fætum. In hora autem partus ita dilatatur collum matricis, q̄ eius amplitudo fere concauitati interiori ipsius matricis adæquatur, ad modum rosæ, quæ tota expanditur secundum omnes suas partes. interius autem circa medium tumorem ipsius matricis sunt duo additamenta inuersa, siue protensa, sicut duo cornua, vel duo capita mammillarum, q̄b. adherent duo foetus, vnus a dextra parte. s. masculus, alius a sinistra. s. femina. Sicut. n. natura exterius præparauit duo instrumenta nutritionis. s. duas mammillas, ita interius duo suspensoria: & si cut plures sunt mammillæ extra, & intra, & plura sunt iuuamenta matricis interius, q̄ ēt visui apparent. Vnde quidam persimile dicebant decepti, in muliere esse quinq; cellulas, quidam septem, quia tot fætus possunt simul esse in matrice. Ad hoc dicendum, q̄ sicut in arbore plura pira apparent uel adherent in stipite prouenienti ex arbore, a quo accipiunt nutrimentum, ita in matrice possunt plures fætus adherere uni additamento, a quo oēs accipiunt. Patiuntur autē ista duo additamenta duas distinctiones corporis mammillæ: unam p p colligantiam unius cum dextra mammilla: reliquam, ob alterius cum sinistra. Dicit Hipp. "q̄ si glacilescat dextra mammilla, masculi abortum faciet. Ponitur inter longaonem, & uescicam, & illi est illud intestinum, quasi culcitra su p q̄ quiescit. In quibusdam collum matricis est gracilius, & longius, & tortuosius: & in quibusdā breuius, & rectius, & crassius. sicut in quibusdam uiris uirga gracilis, lōga, & tortuosa: in quibusdā, aliter disposita. Componitur autē matrix ex duab. tunicis, quarū exterior magis carnosā est: interior uero magis neruosa aliquantulum, ut sensum possit habere, non tñ magnum, quia si nimium sensum haberet, matrix nimis læderetur in partu. Exterior autē spissior est p p hoc, ut seruaret naturalem calorem: interior autē ligamentalis est. i. ex ligamentis, & componitur ex oī gñe neruorum. s. longitudinalibus, latitudinalibus, & transuersalibus. Alligatur autem matrix spinæ dorsī fortiter posterius, & duabus coxis. Similiter eius ligamenta descendūt ad genua: a genibus vsq; ad pedes. Superius autem alligatur diaphragmati, cuius ligamenta ascendūt vsq; ad mammillas, & oculos. Sub istis autem additamentis extra ex utraq; parte inferius prope os matricis ponūtur duo ianitores, quasi duo oua, s. testiculi, qui scilicet aliquantulū sunt latiores, quā testiculi maris, qui aliquantulum sunt oblongi. Illi latiores propter humiditatem descendentem: isti oblongi, p p caliditatem. Creauit autē natura ista gemina, vt eis esset locus digestionis ipsius spermatis, ad hoc vt ex ipso esset materia corporis humani. Sunt autem uasa seminaria antecedentia, & consequēria, quibus defertur sperma vel materia spermatis. Vasa autē antecedentia sunt quædā venæ, quæ prodeunt a cerebro usq; ad testiculos, & deferunt sanguinē dealbatū, qui erat ad nutrimentum cerebri ad ipsos testiculos, qui mediante sua uirtute attractiua talē sanguinē attrahunt ad nutrimentum: residuum autem illius nutrimenti a testiculis transmittitur per seminaria uasa consequentia in ipsa uirga virili, & per illā in matricē, ad generationē fætus. Cuius quidē spermatis in homine strictus est meatus, & tortuosus, & longus, ut subtilietur, & habilitetur per lōgum tempus: in muliere non est ita necessarium ut subtilietur, quia eius sperma debet crassius esse, & humidius, quā sperma viri maxime ab isto agente patiens. Propter hoc breuior est transitus a testiculis mulieris ī matricē: statim. n. subintrat matricē sub inferiori ore a latere matricis ex vtraq; parte illius, & nō p illud os: vñ nō cōiungitur cū spermate maris anteq̄ utriusq; sperma perueniat in matricē. Sub interiore autē ore matricis, illius iacet os aliud, s. vesicæ qd̄ subintrat collū matricis, & ita exit vrina fm̄ eādē viā, per quā intrat sperma. Cōueniūt autē spermata maris, & mulieris in matrice ita, q̄ sperma maris agit in sperma mulieris: sperma autē maris naturaliter intendit imprimere formā eius a quo deciditur, & sperma mulieris intendit suscipere. Illud autē facit sperma viri in spermate mulieris, vt dicunt alij in sanguine menstruo, quod facit fermentū in pasta, s. ebullitionē. Et Gal. vult, q̄ vtrunq; agat in reliquum, & patiat a reliquo. In principio. n. admiscuntur spermata, & fit spuma in eis mediante ventositate eleuante ampullas. In ipsis. n. sunt tres spūs, s. naturalis, spiritalis, & vitalis, q̄ mouent materiā quolibet genere motus: quorū quilibet intendit ad generationē proprię causę materialis, s. spiritus vitalis ad generationē cordis, spiritus naturalis ad generationē hepatis, & animalis ad generationem cerebri. Subint ante ergo in profundum spermatis ventositate, actione

In Aph. sec. 5.
Aph. 38. Ext.
ord. 41. a.

DE ANATO. VIVORVM.

A ctione triū spiritū in medio nascitur uesicula quādā : superius autē propē alia uesicula : à latere iuxta inferiorē alia. ex prima uesicula formatur ipsum cor : ex secunda superius posita cerebrū : ex tertia hepar. Tamen maxima est dissensio inter auctores de ordine formationis. Hipp. n. in libro de natura foetus uoluit, q̄ cerebrū esset primum in creatione, ut patet ex sensu, quia in ouo primo apparet caput pulli. Isaac uidetur cōsentire, quia comparat hominē arbori inuersā, & cerebrum radici arboris. Alij uolunt, q̄ hepar primū sit in creatione, quia illud mēbrum cuius operatio primo est necessaria, primo debet creari : sin minus inordinate procederetur. et ista rōne dicit Arist. q̄ cor primo creatur, quia eius operatio primo est necessaria, & ideo primo dēt creari : nō. n. posset nutriri nisi primo, uel prius fieret uita : unde cū operatio uitalis primo sit in corde, primo creatur cor. In istis tribus membris, artifice natura petente exteriores partes, exterius terminatur uehiculum, quo mediāte alligatur fētus uni partiū capitū māmillarū, per cuius uehiculi inferiorem meatū transmittitur de puro sanguine menstruo matris, uel alio, per quē mēbra, quæ prius erant alba, rubificantur. Illud autē uehiculū alligat foetū matri : & cū illud uehiculū posterius sit in cōceptione, alijs tñ prius est in perfectione. Per sex autem primos dies in illa materia apparet spuma, & aliæ tres ampullæ principalium membrorum. Postea per tres sequentes dies inchoantur interiorius lineationes, & pūctationes aliorū membrorum. Per primos autē sex dies nihil attrahitur à matrice, quia parū aut nihil deperditur de illa materia : & si deperditur, nō est utilis restauratio, unde nihil attrahitur. Per sex autē dies sequentes penetrante uento sitate, & spiritibus ad exteriora, perficiuntur ramificationes uenarū, & arteriarū. Per xij. dies sequētes, subintrat sanguis p̄ uniuersa mēbra carnea : unde in abortu apparēt tūc tēporis frustra carnea : & per ipsos diuidit̄ ēt spinalis mēdulla à cerebro p̄ spinā dorsī. Itē per ix. dies sequētes distinguūtur mēbra à se inuicē, latera à collo, & collū à capite, coxæ à naribus, & ita de singulis alijs. Et ita in vniuerso erūt xxxv. dies : tñ in quibusdā ista tēpora formationis anticipantur, & in quibusdā postponūtur partitiones totalis tēporis formationis, tñ per unū diem, tñ per plures. Tripliciter ergo uariatur totū tps formationis : quoddā. n. terminatur in xxx. diebus, quoddā in xxxv. quoddā in xl. ita q̄ quinq; dies semper interueniunt, & intercidunt. Causa autē huius diuersitatis est calor intēsiōr in quibusdā, remissiōr in alijs : & materia magis, & minus obediēs. Fēminę corpus tardius formatur, q̄ corpus maris. Tps autē motus. i. illud, in quo apparet, uel sentit̄ motus uolūtarius ex animā sensibili, duplū est ad tps formationis. Tēpus autē partus triplū ad tēpus motus. Et p̄ p̄ istas diuersitates tēporū formationis, ēt variantur tēpora partus. Et ideo quidā nascuntur in vij. mense, quidam in viii. & quidam in ix. Totum autē quod dictum est de tēporibus formationis, experimento compertū est per diuersa tēpora abortuū, in quibus apparent uisui antiquorū medicorū successiuæ diuersitates formationū.

De anatomia panniculorum fetus.

I n quibusdā autem materijs calor est maior. Statim autē declināte calore, & penetrāte in profundū extremitatibus relictis, induitur pellicula ad modū corticis exterius, sicut patet in ouis, quæ vestiuntur extra tenuissima tela prius, & postea testa duriore. Similiter in arboribus, quæ vestiuntur triplici cortice : & in fructibus quarundā arborū, quæ duabus, uel tribus tunicis teguntur. Similiter fētus in utero matris inuoluitur tribus pelliculis : quarum prima uersus foetū tenuissima est, & dicitur camisia pueri, uel profundatio sudoris : ista. n. pellicula abstergit puerū à sudore, qui est quasi aerea superfluitas. Inter hanc pelliculā, & sequentem recipitur secunda superfluitas, s. uirina : statim. n. qñ excolatur per renes, non intrat statim uesicam, sed per quendam meatū dirigitur ad umbilicū, ubi exit, & subintrat istas duas pelliculas, & non expellitur inde ante partum, immo exit cum puero. Cuius retentionis hęc est causa, s. ut ex humiditate mollescat, & perfundat matri cē, ut sufficienter amplificetur ad exitū pueri, quia facilius excolatur per humidū, quā per siccū. Interior autē tunica subtilior est cæteris, & cōponitur ex arterijs, & uenis, in quibus defertur sanguis ad nutrimentū fētus, uenalis sanguis hepatis, arterialis cordi : & hęc est tunica similis retinæ. Prima autē superfluitas nō est in foetu, quia nihil dum est in matrice, intrat per os, & ita nihil in stomachū & intestina, quod postea exeat per secessum. Venit autē ei nutrimentū per umbilicū de sanguine materno, qui trāsmittitur ad hepar, & ibi quādā suscipit digestionē. Inuoluitur ergo tribus pāniculis foetus, sed nō p̄ p̄ dictas causas solū, sed ut fētus firmiter adhæreat matri : non. n. sufficeret illud vnū solū uinculū per umbilicū, nisi in pluribus locis per pelliculas illas alligaretur matri : habet. n. fētus positionē, & sitū mēbrorum naturalem fm diuersas sui plicaturas naturales. Ambas autē manus hēt positas supra duo genua, brachijs extēsis ex utroq; latere, & faciē positam inter manus, & nasum inter genua : & habet genua flexa, & pedes iunctos : processu autē temporis crescit, & augetur uehemētius, & fortius mouetur. Et tēdit ad exitū triplici de causa : una causa est propter angustia loci in utero materno : alia cā est p̄ p̄ defectū nutrimenti : non. n. sufficit ei, quod trāsmittitur à matrice : tertia causa est angustia inspirādi, & expirādi, & paucitas aeris, qui quidem nimis calidus attrahit. In matrice ergo tēpore partus puer cōuertit se ad exitum, s. caput inferius, & extremitates superius. Hic naturalis ordo est in exeūdo, ut præcedat caput, & sequantur cætera membra : caput. n. ex sua crassitie, & grauitate facit locū cæteris membris gracilioribus. Quando uero

LIBER

vero præcedunt pedes, timendum est ne brachia frangantur: quando præcedit vnus pes, timendū est de alio: idem dico de cæteris membris. Rumpuntur, n. corylidones, & exit sanguis cum aquositate, qui retentus inter pelliculas mollicat, & perfundit matricem. Matrix autem post tantam dilatationem cito redit ad propriam, vel pristinā constructionem, & hoc nimia operatione naturæ.

De Anatomia genitalis virgæ.

Habet autem virga virilis compositionem ligamentalem. Componitur, n. ex crassis venis, nervis, & arterijs, vt recipiat multum intra se de spiritu, & ventositate, quæ faciunt ipsam inflari & erigi, qñ opus fuerit, & per ipsam deportari materiam sementalem. Longitudinem naturalem hêt inter sex, & nouem digitos vt possit attingere ad locum sibi destinatum in projectione spermatis. Item hêt duos meatus, vnū in quo defertur sperma a testiculis, aliud in quo defertur vrina a vesica, qui tñ duo meatus conueniunt tandem in vnum meatum. In ipsa, n. virga sic accidit, sicut in collo matricis: quia per alium meatum exit vrina, & per alium meatum intrat sperma viri, tñ ipsi duo conueniunt in ipso collo & fit meatus vnus. Veniunt autem nerui ad eius compositionem ab inferiori parte spinalis medullæ: veniunt etiam quædam ligamenta a pubis ossibus. Virga habet duo paria musculorum, vnum par longitudinale, & protensorem, quibus erigitur, & extenditur: & aliud par habet musculorum transversorum, quibus mediâtibus erigitur. Quare si vnus musculorum spasmetur, tunc declinat versus vnum latus: si alter, versus alterum declinat: si neuter, dirigitur. Istis etiam mediâtibus post iniectionem spermatis retrahitur ad priorem mensuram.

De Anatomia cordis.

Creavit Deus cor ex carne crassa forti, & dura, vt esset longinquum à læsionibus, neque nimis velox, neq; nimis tardū esset ad motū, neq; nimis parū propter multū aerē, & sanguinem quem recipit. Figura autem eius est pineata, quia latum aliquantulum in rotundū est in parte vna: & hoc vt locum haberent amplum venæ, & arteriæ exeuntes, & subintrantes in illa parte. Et in alia sua extremitate punctale hêt acutū, vt in vna sua parte cōtingeret ossa costarū, quibus vicinatur, ne læderetur ab ipsis. Et pineatam hêt figurā, & rotundā, quia nulla figura melius, quā ista, cōiungit punctū cū superficie, cum à puncto per crescētes circulos gradatim perueniatur ad vltimā superficiem. Inuoluitur autē cor in quodam forti pāniculo ad sui defensionē, quæ capsula cordis appellatur: inter quē & ipsum cor, tñ uacat spatiū, quod sufficit ad plurimā cordis dilationē, ne ex constrictione inducat suffocationē in ipso. Colligatur autē cordi in tribus locis, s. in punctali extremitate, vbi magis est cartilaginosa, propter defensionem illius partis a duritie ossium vicinorum: & in duabus auriculis similiter. Quæ quidem auriculæ apparent extra, quasi duo addita menta carniū, per quarū inferiorē subintrat vena deportans sanguinē ab hepate ad nutrimentum cordis, & ad generationē spūm, & sanguinis vitalis: superiorē autē auriculam subintrat cāna pulmonis deportās aerē ad temperationem caloris innati: & ita leuioris, s. aeris, meatus est superior. Cor autem habet tres distinctiones, siue folliculos, ad modū quarundā bursarū: in quarū parte suprema recipitur aer: in infima recipitur sanguis: in media, quæ fouea appellatur, fit aeris, & sanguinis cōmistio, & spirituum generatio. Vnde ille locus in corde dicitur minera spirituum. Cōponitur autē cor ex oībus generibus filorū, s. longitudinalibus, quibus attrahit: latitudinalibus, quibus expellit: & trāsuerfis utrorumq; quibus retinet. Vergit autē cor versus sinistrū aliquantulū, vt det locū hepati posito in dextra parte, ne duo tam calida membra in una parte corporis ponātur corpus calefacientia. Sunt autē duo subintrantia cor, uena concaua deferens sanguinem ad nutrimentum cordis, & generationē spirituum: & cāna pulmonis deferens aerē, ut ex ipso, & aere generetur spiritus. Duo egrediuntur, sicut est uena arterialis, uel arteria uenalis, quæ sic appellatur, quia media est inter uenā, & arteriā, quæ deferunt sanguinem calidū, & subtilem ad nutrimentum pulmonis. Et propter hoc dicunt quidam, q pulmo calidam, & siccam habet complexionē, quia nutritur calido, & sicco sanguine, s. cholerico: tñ ex accidenti frigidus est, & humidus, unde dicitur proprium uas phlegmatis. humor, n. distillat à cerebro ad pulmonem, quasi pluuia, unde ex accidenti abundat in eo phlegmatica humiditas. Ista autem uena unā tantum habet tunicā, cum oēs aliæ ad minus duas habeant: & hanc mollē habet: & hoc multiplici ratione. Vna ratio est, quia intrat substantiā pulmonis, quæ tenera est, & mollis: & si uena esset crassa, & dura, de facili posset sicari, & suscipere rimam & fissuram, & pulmo per ipsam. Alia ratio est, quia mollis est, ut sequatur motum pulmonis: qđ nō faceret si esset dura: & est ad modum iunci in aqua, & qui ex sua mollietie, & flexibilitate sequitur motum aquæ. Alia ratio est, quia uena non procedit per longam uia, immo tantum per substantiā pulmonis: unde iacet super pulmonem sicut super culcitram: unde, si sanguis uenā impleat, cum non habeat durum, & resistens, non lædetur ex percussione. Alia uena egrediēs à corde est illa, quæ dicitur aorta, quæ defert sanguinem uitalem per totum corpus: & habet duas tunicas, interiorē durā, & exteriorē mollē. Durā propter subtiliorē sanguinem, & penetrantē, ne illa extra resudaret: defert, n. sanguinē pulsatile ista: Exteriorē habet mollem, quia si haberet eam durā, cū iste sanguis pulsatile impleret illā interiorē, & ipsa exterior ex eius duritia repercuteretur, et læderetur tūc: & propter hoc exterior, mollis est, ut receptio ictus siue pulsus sit

A sit tanquam in molli. Ramificatur autem ista per totum corpus: & eius rami interius superiacent uenis quietis, ut tanquam uolubile oïno, sustentetur ab illis: exterius uero iuxta superficiem corporis superponuntur eis, unde habeant ea quasi scuta, & tegmenta. Et discernitur iste sanguis pulsabilis, qui uitalis est, ab ipso qui nutritivus est, quoniam hic saltatim exit interpolate, alius continue, & quiete.

De Anatomia pulmonis.

V luit cor cum suis dilatationibus, & constrictionibus, & quietibus intermediis: cuius calor excellens signum est audaciae: superexcellens uero signum est maniae. Non enim magnitudo cordis causa est audaciae, neque paruitas est causa timiditatis, quoniam lepus & ceruus magnū cor habent secundum mensuralem sibi proportionem, cum timidi sint: quaedam similiter animalia paruum habent cor, sed calidū & propter hoc audacia sunt, sicut serpēs, thirus, mustela &c. Et quoniam cordi necessaria fuit continua aeris attractio, ut in animalibus ambulabilibus, neque potuit attrahi ab extrinseco, tū propter loquelam & uociferationem siue cantum, tum propter corruptionem aeris exterius: necessarium fuit, ut esset aliquod uas receptaculum aeris attracti interius, ut aer reseruetur ad tempus, & rectificaretur a suis nocuius qualitatibus. quod quidem uas pulmo uocatur. Est igitur pulmo caro tenera, & rara, ut recipiat aerem in magna quantitate. Unde animalia, quae magnum habent pulmonem, & ualde rarum, multum morantur sub aqua: quae paruum, parum morantur: haec enim frequenter inspirant, & expirant, alia uero rarius. Habet autem pulmo magnam quandam cannam, quae superius terminatur ad epiglottidem, per quam attrahitur aer: quae quidem canna ramificatur, & dispergitur per multā substantiam pulmonis. Et iterum ex opposita eius parte est canna, quae subintrat cor descendendo. Non autem mouetur pulmo per se, & suo proprio motu, sed potius motu dilatationis in inspiratione, & constrictionis in respiratione: qui quidem motus a corde sunt, quoniam in sui compositione pulmo non habet neruum, a quo est motus communis membro animalis. Exterius autem inuoluitur quadā pellicula, quae fit ex neruo dilatato circa ipsum: & ex ista pellicula totum sensum habet in se. Et est pulmo in illa comparatione ad alia ambulantia, in qua sunt branchiae piscium ad ipsos pisces. Habet autem pulmo quinque distinctiones, pelliculas, scilicet tres ex una sua parte, & duas ex altera: duas maiores, & tres minores: ut si forte laedatur in una uel duabus suis partibus, saluetur in alijs: quoniam si esset continuatio in sua parte, laesio unius partis per continuationem totale membrum laederet. Habet autem pulmo distinctiones duas maximas, & quinque subdistinctiones paruas, quas pelliculas nuncupamus, ut si forte una earum laedatur, & impediatur a suo effectu, & actione, altera suppleat, neque cesset ab officio suo. Tres autem illarum pellicularum magis uergunt uersus dextram: quarum una non mouetur sicut ceterae, sed tamen ad hoc est, ut per eam transeat uena *Al. thorace.

C oncaua, quae ab hepate dirigitur ad ipsum cor: & illa uena est quasi lectus in quo iacet. Duae uero pelliculae magis uergunt uersus sinistram: cuius distinctionis haec est ratio, quia tres pelliculae a dextris sunt, ut una illarum sit uicinior uenae concauae, quae uestit: alia ratio est, ut exeuntes ex aequo duo panniculi ex parte cordis, cum ipso corde teneant sinistram partem pectoris. Et tres pelliculae ex parte hepatis tenebunt dextram partem pectoris ex aequo, ne aliqua pars pectoris relinquatur uacua magis quam alia. Tibia autem pulmonis, instar stipitis habentis multas radices ramificatur secundum substantiam pulmonis: qui quidem rami per totum pulmonem diffunduntur ita, quod eorum capita siue orificia extrinsece sunt aperta, neque aliquo tempore clauduntur, sed sugunt continue, & attrahunt superfluitates pectoralium, descendentes a capite ad loca inferiora pectoris. Neque solum per illos ramos canna pulmonis attrahuntur superfluitates cordis, sed et superfluitates a capite descendentes. Est autem pellicula quaedam diuidens duos thoraces a se inuicem, transiens per maiorem diuisionem pulmonis, quasi distinguens eum in duas medietates, alligatas cum spinis dorsi posterius, anterius uero pectori. Cuius causa finalis prohibet, ne transeat aliquod laesum ab uno thorace ad alium, si laedatur, uel patiatur prius, quam alius. Canna autem pulmonis superius componitur ex annulis quibusdam perfectis, inferius autem ex annulis imperfectis: quanto enim magis ascendit canna, tanto perfectiores sunt.

D circuli, ita quod in ascensu decrescunt, donec perueniant ad perfectionem. Gibbositas autem ipsorum annulorum uergit exterius, & efficit gutturis tumorem: uersus autem interior em partem ubi deficiunt circuli, est quaedam pellicula fortis, & spissa, quae supplet officium circulorum. Quoniam autem cibus recipitur in gulam, illa pellicula cedit ipsi, & reflectitur interius hora deglutitionis, ne impediatur illam, sicut impediret, si esset cartilago interius, sicut exterius. Superioris autem partis illius cannae, & exterioris illius, duplex est inuamentum: unum, ut inspiratio, & expiratio fiat per ipsum: aliud, ut sit primum instrumentum formationis uocis, & ita fiat instrumentum uirtutis uoluntariae mobilis. Et est simile de pellicula cooperiente cerebrum, cuius duplex est inuamentum: unum, ut coniungat uenas, & neruos & arterias exeuntes a cerebro: aliud ut regat, & inuoluat cerebrum, ne laedatur, & dissipetur, cum sit tenerae substantiae. Expiratur ergo superfluitas aerea, quae perueniens ad guttur, format uocem. Natura ergo format sibi superfluitates, & adaptat ad quaedam sua inuamenta, scilicet squamas in piscibus, & pilos in corpore. Componitur autem guttur ex tribus frustulis ad formandam uocem secundum plures suas differentias, scilicet gracilem, & crassam, & ita de alijs: quoniam ad diuersos motus, & contrarios alius cuius membri, necessaria sunt plura frustula alicuius membri: sicut patet in digitis, qui ad uarios motus aptantur, quorum primum frustulum est quaedam cartilago composita ad modum aliarum cannarum

cannarum ambarū. Ipsius circulus est imperfectus, ad modū peltę, cuius gibbositas extra apparet **E** in gutture: eius uero defectus est uersus gulā: unde cartilago peltalis uocatur. Cuius quodā modo supplet defectū quædā cartilago supposita isti inferius, similiter circulū faciēs imperfectum: sed cōtrario modo se hēt peltali, qā eius gibbositas interius est uersus gulā, defect⁹ uero exterius uersus guttur est. Et ita se hēt hęc cartilago, q̄ oritur, seu collocatur sup̄ inferiorē cartilaginē: cuius opus est, ne impediat deglutitiōē, qñ gula dilatat⁹ uersus ipsā. Hęc at cartilago cymbalaris, & cooperitoria uocatur. Et est alia cartilago, q̄ appellatur nomen nō hēns, cū modo collocetur uersus partē exteriorē, modo uersus interiorē, qñ opus fuerit: qā eius iuuamentum est, ut qñ deglutitur cibus in gulā, interim tegat os tracheę: & iterū cū formet⁹ uox in gutture, interim tegat os gulę. Si autē accidat, q̄ loquatur deglutiēs aliqd, remouetur id operculū, & aperitur os tracheę: & qñ subintrat mica panis per tracheā, tūc natura per fortē tussim conatur expellere illā. Cartilago autē nomen non habens, duo habet additamenta, hac illa quę subintrant illud coopericulum, siue cymbalarē cartilaginē, & tenent ipsam in debito loco, & positione. In formatione autē uocis, quāto magis eleuatur peltalis, & cymbalaris, tāto magis gracilescit uox, & trachea arteria tāto magis elongatur, & arctatur: qñ uero illę cartilagine deprimuntur, uox crassescit, & trachea dilatatur intus magis.

De Anatomia Diaphragmatis.

Diaphragma est quædā pellicula diuidens regionē uitalium à regione nutritiuorum: unde dicitur diaphragma, quasi duo frangens. Cuius compositio est ex neruis, & ligamentis. Habet autē illud iuuamentum, s. ut sit primum principiū motus inspirationis, & expirationis: motu enim diaphragmatis mouetur pulmo: pulmo autē nō mouetur ex se, uel per se, cū non habeat neruū in se. Alligatur autē diaphragma spinę dorsī retro, & antē pectori. Et annexū est circūquaq; corpus corpori per circuitū, per musculos autē habet motum circularem. Cum autē motus dilatationis in circulo, à medio puncto incipiat, & terminetur in extremitatibus, & motus constrictionis incipiat ab extremitatibus, & terminetur in medio: necesse fuit, ut principiū motus diaphragmatis esset in medio illius. Descendit ergo à sexto pari neruorum quidā neruus directē, & perpendiculariter per mediū punctū ipsius diaphragmatis, præstans & sensum & motū, qui postea ramificatur, & diffunditur per totum diaphragma. Præterea ueniunt alij duo nerui à quinto, & quarto pari neruorum ab ipsa spinali medulla, & spondylis, ferentes prædicto neruo principium: qui quidem ut adhæreat uestitur carne, ut in suo defectu subintret pelliculam illam, quę est diuidens duos thoraces, facientes duas distinctiones pectoris: & quodammodo uestitur, & adhæret, donec perueniat ad diaphragma. Contingit autē q̄ diaphragma quandoque apostematur, & impeditur à suo motu: & tunc iuuatur à quibusdam musculis lateraliter ei uenientibus, qui sunt 84. testante Galeno: & etiam iuuatur a folijs narium per uehementem inspirationem, & expirationem. **G**

De Anatomia cerebri.

ET cerebrum diuiditur in tres substantias, in uelārē, medullarem, & uentres plenos spiritū, qui sunt principia neruorum a cerebro orientium. Cerebrum autē est frigidum, & humidum: Frigidum uero, ne inflammetur uapore fumorum ascendentiū a stomacho: & ne inflammetur motu neruorum sensibilibus, uel per operationes sensibiles, ut imaginationes, & cogitationes: & ut temperet sua frigiditate spiritus uitales calidos ascendentes. Molle & humidum est, ut de facili suscipiat impressiones sensibiles: & ut possit esse nutrimentum neruorum, qui a principio suo molles sunt, & gradatim, & successiue indurantur. Item leues sunt nerui, rari, & flexuosi: leues, ut suscipiant spiritus: rari, ut præstent ei facilem motum, & directum, & uelocem: flexuosi, ut deseruiant membris ad regendum se faciliter uersus quamlibet partem. Item cerebrum in anteriori sua parte est mollius, & humidius, propter neruos sensibiles inde orientes, qui molliores habent esse, quam nerui motui. In posteriori sua parte durius est, propter neruos motuios inde orientes, qui duriores habent esse, quā nerui sensibiles: & propter illā partem, in qua est thesaurus memorię, & repositio formarum. Cerebrum autem secundum latitudinem diuisum est in duas partes, ut hoc membrum unū sit, sicut & cætera membra bina, ut si forte lædatur una eius pars, altera seruetur illæsa. Descendit autem posterior pars cerebri cum suis uelaminibus in concauitatem spinę, & ex illa parte oriuntur nerui, ex utraque parte lateraliter, atque ad ambas partes corporis uicinę tendunt. **H**

De anatomia neruorum à spinali medulla orientium.

A spinali medulla xxx. paria neruorum oriuntur, & unus neruus, qui caret pari. Quorū vij. a spondylis colli oriuntur. Alia uero vij. a superiorum costarū spondylis oriuntur, quę in rectitudine pectoris sita sunt. Alia uero quinq; quę sunt post ipsa, ab inferioribus costarū spondylis nascuntur. Oriuntur & alia quinq; a quinq; spondylis renū. Ab osse uero, qđ renibus supponitur, oriuntur alia tria. Post quę alia tria ab osse caudę nascuntur. A caudę autem summitate neruus carens pari oritur. Primi paris egressio est a duobus spondyli primi foraminibus, qđ in capitis solum musculos spargitur: & est paruum, & minutum, quoniam melius uidetur, cum locus, a quo egreditur, sit angustus. Par secundum a foramine, qđ est inter primum spondylum, & secundum, oritur, cuius maior pars, transuersa ad cutem capitis ascendit, dans ei motū. Et quod primum minus facit

- A** nus facit p p suam paruitatem, consequens ipsum cōplete emendat: musculoq; colli & maxillarū coniungitur, dans ei motum. Per tertium exiens a foramine inter fm, & tertium spondylū, statim in duo diuidetur ex vtraque parte: quarum vna musculus qui maxillas mouent trāsmittitur, & est qā musculus miscetur tēporū, & cū musculis aurium in bestijs, & qñq; in hōib. alia vero pars ipsius per musculos dispergitur, qui inter vtrasq; locantur scapulas. Par vero quartum inter tertium, & quartum spondylum exoritur, & partitur in duo sicut pcedens, sed pars ipsius ascendēs est parua. Et quidam dixerunt iam, q ab ea penetrant rami sicut aranæ tela extensa super venā, donec ad diaphragma perueniat, separans super duo latera diaphragmatis. & pectus in duo media partien do incedēs: sed eius pars minor ad superiora reflectitur, & in fundo musculorum profundatur, do nec ad suprema vadat, & musculus mandat ramos, qui inter caput & collū sunt cōes: & dixerūt q dā, q ab eo ad dorsum descendit ramus. Quintum vero par inter quartum, & quintū egressum, in tres diuiditur partes: & est vnus ramus, & est minor pars perueniens ad musculos, qui caput ante rius peruertit, & ad alios musculos q capiti sunt cōes & collo: & alter ramus ad musculos scapularum dirigitur, & miscetur, & ad medium penetrat diaphragmatis. Par vero sextum, septimum, & octauum, ab alijs fm ordinem egreditur foraminib. sed octauū egressio est a foramine cōi inter finem spondylorum colli, & primum spondylum dorſi. Et eorum rami vehementi miscentur mīstura: fm plurimū eius ad scapulæ peruenit superficiem: & pars eius maior, & est ex quarto, & minori parte, q est ex tertio, peruenit ad diaphragma: & plurimum septimum peruenit in adiutoriū: licet ſins quidam qui ex ipsis ramis ad musculos capitis, & colli, & dorſi cum ramis quinti associati vadant ad diaphragma: sed tñ ille, qui est ex quinto, ad partē manus tēdit, & non trāsit scapulā. Sexti vero paris quidā ad musculos scapularū dirigitur, & alij mouent adiutoriū, alij vero a superiorib. partib. dant sensum adiutorio, alij mouent brachiū, alij per cutē adiutorij. Septimi vero paris quidā mandantur musculus, qui sunt in adiutorio, qui sparguntur dantes eis sensum. Octauū vero paris partes qdam per cutem hanc quidem partiuntur, dantes ei sensum, alij vero ad musculos brachij tendunt motum manib. præstātes. Primum aut par ex parib. membrorum pectoris, egreditur inter primum, & fm spondylum pectoris, quod in duas diuiditur partes: q aut maior est, in oīb. musculis spargitur costarum, & in musculis dorſi super primas costas extensum procedit, & octauo neruorum colli obuiat, & ſimiliter ad manus protenditur, donec ad digitos, & palmā perueniat, & manum, & segregatur per eam, dans ei motū, vel sensum. Par vero fm, a foramine egreditur, quod prædictum sequitur foramen, cuius pars ad adiutorij tendit superficiē, dans ei sensum: & ipsius residuum cum alijs partib. q remanserunt, aggregantur, & ad musculos scapulæ, qui sup eam positi sunt, ascendunt, ipsius mouentes iuncturā: & ad musculos perueniunt dorſi, qui ex istis neruis spondylorum pectoris oriuntur. Et ramus, qui ad scapulam non protenditur, ad musculos dorſi vadit & ad musculos qui sunt inter costas primas in posteriorib. pectoris positas. qui vero ex spondylis scd arum nascuntur costarum, ad musculos veniunt, qui sunt inter costas, & ramos, cū istorum neruorum ramis: pterea a ramis neruorum arteriæ, & venæ aperte currunt, & spinalē medullam ingrediuntur per loca vnde ipsi egrediuntur. Nerui exeuntes a duob. spōdylis pectoris in hoc cōicant, q pars eorum ad musculos dorſi peruenit: & pars ad musculos vētris, & ad musculos qui sunt in dorſo pressi: tertia aut superior cum neruis miscetur, qui a cerebro sunt descendentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurum multos transmittunt ramos cum quib. ramus tertiæ partis, & ramus nerui primi, ossib. alchatim miscentur. Sed isti duo rami coxæ non pertranseunt iuncturam, sed in ipsius sparguntur musculis, & ita eos pertranseunt incedēdo ad crura. neruorum autem crurum, & pedum forma, a neruis manuum, & pedum separatur in eo, q non iunguntur, & inclinant submersi ad cerebrū. Non est aut forma continuitatis adiutorij cū scapula, sicut forma continuitatis femoris cū coxa, neq; extremitates cum origine suorū neruorum: Et isti quidē nerui ex parte cruris, diuersis tendunt modis: sunt. n. ex eis qui occultantur, sunt qui manifestantur, sunt qui submerguntur sub musculis cooperti. Et quia musculi qui ex parte femoris oriuntur, neruos ad vtrosq; pedes non habuerūt a posteriorib. partib. neque ab occulto femorū, p p ea ibi musculi multi, & venæ factę fuerunt, vt pars neruorum, q est in pectine, curreret, & penetraret in foramen, quod ad testiculos descendit, donec ad musculos vadat femoris, & descēdat ad musculos poplitis. Primum autem par ex neruis sequētiū spondylorum commiscetur cum neruis antecedentibus, sicut diximus. Alia vero paria, & vnum par, quod ab extremitate oritur caudæ, musculis sparguntur sphincteris, & ipsius virgæ, & musculo vesicæ, & matricis, & in panniculis vētris & in partib. domesticis superiorib. ossis femoris, & in musculis qui nascuntur ab ossibus alchatim.

De Anatomia uenæ concauæ.

Vena ventrem habens ad cor, qñ venit in rectitudinem diaphragmatis, transmittit ramos ad ipsum nutriendum: quę postea perforat diaphragma: per cuius foramen venę subtiles ab eis dilgregatæ panniculo, qui pectus in duas diuidit partes, & cordis capitulæ, atque glandulæ, quæ a medicis vocatur mina, continuantur, & per prædicta sparguntur membra. Postea uero quidam magnus ramus ab eis separatur, qui vni duarum cordis auricularū, dextræ scilicet continuatur, & diuiditur

L I B E R

diuiditur in tres partes: quarū maior dexterā cordis aurē intrat: secunda cordis superficiem exte-
riorē circuit: tertia vero ad inferiora ramos transmittit, & postea procedit ascendendo, & retor-
quet ad furculas, & transmittit à se ramos ad nutritionē oīum partiū vicinarum interiorum, &
exteriorū. Qñ at ramificat ex vtraq; parte, & uenit in rectitudine axillarū, ramus quidā magnus
exterius ab ea egreditur, & ad locū qui est in alis axillæ protenditur, quæ basilica appellatur. Sed
ē prior, q̄ relinquitur circa furculas, q̄ est stipes huius basilicę, in duas diuiditur partes: quarū vna
ad dextrā, altera ad sinistrā tēdit. Et iterū vtraq; istarū subdiuiditur: quarum vna diuisio, humero
superposita ad manū tēdit, & uocat cephalica: Alia vero diuisio vtrinq; in duas diuiditur partes:
quarū vna per interiores partes colli ascendit, quousq; craniū intret, & partes mēbrorū cerebri,
& suorū pāniculorū ibidē irrigat: & in transitu eius per collum vsq; ad cerebrum diuiduntur ab
eo rami subtiles, qui mēbra in collo humectāt: et hæc vena gaudet cholera: Alia vero manifesta
ascendit, quousq; per faciē, oculos, caput, & nares diuidatur, vt omnia mēbra nutriat: quæ ideo
manifesta uocatur. A uena aut humerali, dum per cubitum transit, rami quidā subtiles separātur,
à quibus ea, quę in adiutorio exterius manifesta sunt, irrigātur. Similiter sub vena axillarū aggre-
gātur rami subtiles, qui rami adiutorij musculos nutriunt. Et quando humeralis uena, & axillaris
prope cubiti iuncturā ueniunt, duæ partes ab eis separantur, vna, scilicet ab axillari, alia ab humerali: **F**
& cōiunctim ascendunt quousq; ex eis vna fiat vena, quæ purpurea uocatur. Alia vero humera-
lis pars protēditur secundum diuersas adiutorij partes, & super arundine altera transit, vocatur
funis brachij. Axillaris vero pars altera, quæ vna est ex inferioribus partibus brachij, quæ est in
profundo, vsq; adeo protenditur, quousq; ad caput inferioris arūdinis perueniat: & fit ex ramis
suis vena vna, quæ est inter medium, & auricularē, quæ saluatella appellatur. Pars autem quæ ad
corporis inferiora descendit, super spōdylos costarū transit, descendendoq; inferius porrigitur:
à qua egrediūtur rami, qui vadunt ad renū fascias, & suorum panniculorū, & ad mēbra quæ ex
eis disponūtur, & ea nutriunt. A qua postea duo rami magni separantur, qui renum intrant con-
cavitates: post quos reperiuntur duo alij, qui ad testiculos vadunt. Deinceps ab eodē in rectitudi-
nē cuiusq; spōdyli duo alij separantur, qui ad utraq; procedentes mēbra, quæ circa ipsa sunt, vel
quæ sunt occulta, vt uulua, uesica, uel manifesta sicut uēter ilia, humectant: quæ quando ad ulti-
mum uenerit spōdylū, in duas separatur: quarum una ad dextrum pedem, & alia ad sinistrum ua-
dit. Et ab his segregantur partes, quę sāmorum musculos nutriunt: quarū quædā sunt occultæ, à
quibus occulti nutriuntur muscoli: quædā manifestę, quæ manifestos humectant musculos. Quę
iterū qñ peruenierit ad genu, in tres diuiditur partes: quarū una per molā transit, cuius rami, oēs
cruris musculos nutriunt, qui interius, & exterius inueniuntur: alia uero ad partē cruris domesti-
cā tendit: q̄ similiter occultatur usq; adeo taliter, donec partē super malleolū interiorē operire
incipiat: & tunc ex ea, quæ saphena uocatur, fit uena: Pars uero tertia ad partem cruris syluestre
tendit, q̄ similiter occultatur, quousq; ad malleolum ueniat exteriorē, quæ dicitur ischiadica. Ab **G**
utraq; autē istarum, quando ad pedem perueniunt, separantur partes quæ per pedem spargūtur
quarum illę quæ in partibus digitorum sunt, & si ab eo reperiuntur, uenæ ischiadicę sunt partes.

De anatomia uenarum manus.

Venæ at manus, q̄ phlebotomantur, sunt quinque: nigra siue purpurea, basilica, funis bra-
chij, & axillaris, q̄ est ramus basilicę, & sceilē, & cephalica, q̄ oīb. maior est. Basilica ue-
ro magni timoris est p̄ p̄ea, q̄ arteria cadit sub ea: & neruus, & muscul⁹ ē sub ea cadūt.
In basilica quoq; phlebotomāda q̄to plus ad brachiū descēderis, erit sanius. Propterea
sciēdū, q̄ basilica axillaris, & cephalica sup iuncturā phlebotomię appropriātur, & non sub ea,
neq; in ea, ut sanguis bene saliat, & sic securitas à nocumētis neruorū, & arteriarū. Cephalica ue-
ro q̄ est ex collo supra ipsum partim, & partim sub ipso euacuat, & terminū partis hepatis nō p-
trāsīt, neq; hypochondriorū. Basilica uero euacuat partes pectoris, & qđ est à parte uentris infe-
rius. Nigrę uero iudiciū inter cephalicā, & basilicā medium est. Funis uero brachij similis est ce-
phalicę. Sceilē siue saluatella quidē, quę in dextra, doloribus hepatis confert: & quę in sinistra,
doloribus splenis; & q̄ sanguis phlebotomię dimittatur donec p se restringitur: manus quoque
illius qui phlebotomatur, in aqua calida ponitur, ne cito sanguis restringatur. Sed arteria manus
q̄ phlebotomatur, est arteria q̄ inter pollicē, & indicē existit. Eius iuuamētū in antiquis dolorib.
hepatis, & diaphragmatis est mirabile. Galenus hoc uidit somniās, & expertus est postea. Et ex
uenis pedum, quę phlebotomantur, una est ischiadica, & est à parte syluestri calcanei: est alia sub
ea, aut supra ipsum. Et ligatur in fasciis, & inuoluitur qđ est supra ipsum ī summitate coxę usque
ad calcaneū fortiter: & melius qđ ē est, ut balneetur ante. Et si ipsa fuerit occulta, aliquis suorum
phlebotometur ramorū, qui inter minimū, & secundū existit. Et iuuamētū phlebotomię ischia-
dicę magnū est in dolore ischij, & podagrę, & in uarice, & elephāiasi. Et saphena, quę est uersus
inferiorem partē pedis, manifestior est quā ischiadica, quę phlebotomatur ad euacuationem
sanguinis ex membris sub hepate, & ut sanguis à superioribus ad inferiora declinet: quare men-
strua prouocat, & hēmorrhoidum orificia aperit. Et super calcaneum retro est uena, quę est
saphe-

A saphenæ ramus, & operatur quantum ipsa. Et ad summum phlebotomia uenarum pedū confert ægritudinib. quæ sunt ex materiæ. ad caput declinantib. & ægritudinib. matricis: & magis debilitat, q̄ phlebotomia uenarum manus. In uenis capitis quæ phlebotomantur, quædam sunt quietæ, quædam pulsatiles. Quietæ sunt uena frontis, quæ inter duo existit supercilia: cuius phlebotomia confert grauitati capitis, & proprie illi quæ est in posteriori parte, & grauitati oculorum, & dolori capitis. Super cornu capitis phlebotomatur p p hemicraniam, & ulcera capitis. Et duæ uenæ tēporum, quæ flexuosæ incedunt: & duæ uenæ, quæ sunt in angulis oculorum lachrymalib. non apparent multum, nisi p p constrictionem suffocantem. Et in ipsis non est profundandus phlebotomus, qm̄ forte fierent fistulæ: & non egreditur sanguis nisi paucus. Iuuamentum phlebotomiæ harum existit in dolore capitis, & hemicrania, & ophthalmia antiqua, & lachrymis, & pano, & scabie palpebrarum, & nyctalopib. Et sunt tres uenæ, quarum locus est post locū, ubi extremitas auris tangit, qm̄ peruenit ad capillos. Et una earum est magis manifesta, q̄ phlebotomatur in principio aquæ, & qm̄ caput stomachi fumum recipit: & post hoc confert ulcerib. crurum, & colli, & posteriorum capitis. Et ex istis sunt duæ iugulares: & minuuntur in principio lepræ, & fortis angine, & angustatione anhelitus, & in asthma acuto, & in rauedine uocis, & in apostemate pulmonis & in spirandi difficultate, quæ ex multo sanguine fit calido, & ægritudinib. splenis, & laterum. Modus ligandi eas est, q̄ oportet trahere caput ad contrarium partis phlebotomiæ, ut uena extendatur sicut chorda. Et ex eis sunt uenæ labiorum. s. quatuor: super unumquodque existit par: quæ cōferunt ulcerib. oris, & pustulis, & dolorib. gingiuarum, & earum apostematib. & earum laxitati, & ulcerib. & fistulis, & fessuris, quæ sunt in eis. Et ex eis est uena, quæ est sub lingua: & propter grauitatem linguæ, quæ est ex sanguine, minuitur. Et ex eis est uena, quæ est inter mētum, & labium inferius, q̄ phlebotomatur p p oris fetorē. Et ex eis est uena furculæ, quæ phlebotomatur in mordicationib. oris stomachi. Et ex uenis, quæ phlebotomantur in corpore sunt duæ uenæ supra uentrem, quarum una supra hepar, altera supra splenem: et phlebotomatur dextra in hydrope, et sinistra in ægritudinib. splenis. Ex arterijs uero quæ sunt in capite, est arteria r̄pis, q̄ qm̄q; phlebotomatur, quandoque inciditur, quandoque extrahitur, quandoque aduritur: et hoc fit, ut rheumatismi subtiles constringantur, qui ad oculos descendunt. Et duæ arteriæ, quæ sunt post aures, quæ phlebotomantur propter species ophthalmiæ, et principium aquæ, et panos, et nyctalopas, et antiquum dolorem hepatis. In earum tamen phlebotomia semper existit timor, et tardatur consolidatio.

De Anatomia membrorum consimilium.

Omnis operatio ab aīa procedens, ut melius in actū procedat, in corporib. nostris perficitur. Instrumentorū aut corporaliū alia sunt simplicia, alia cōposita. Simplicia sunt, quarū quamcūq; partē sumpseris, sensibile cōitatē habet cū corpore, et diffinitionē. Composita uero sunt illa, quæ non, &c. Sed quoniā simplicia sunt in cōpositis, & non conuertitur, de his prius dicendum.

De ossibus.

Inter simplicia primum est os, quod est fundamentū totius corporis, & erectio, & sustentamentum motus, & sensus. Quædam ossa specialia habent iuuamenta. Quoddam enim propter fundamentum est, ut os spinæ, siue ossa spondylorum. Quædam, ut sint sustentamentum sensus, & motus, ut sunt ossa pedum, & tibiæ, & crurum. Quoddam ad tuendum, ut os cranij, nimirum ad tuendum cerebrum ab extrinseco nocumento. Quoddam ad replendum, ut os quod supra spondylum excrescit quasi additamentum: & hæc ossa tesamina, vel simemia dicuntur. Huiusmodi ossa maxime reperiuntur piscium, scilicet qui non habent medullam transeuntem per mediū spondylorum: quare parum apparent huiusmodi ossa in eis.

De cartilagine.

Est autem cartilago membrum mediocre in natura inter os, & carnem: est. n. mollior osse, durior carne: & est propter hoc in animali, ut sit diuissum ossis a carne, ne nimis durum cōiungatur cum molli immediate. Propterea uero caro quando vulneratur, & quassatur ab extrinseco, magis læditur ab intrinseco osse p p sui duritiem. Quædam tamen cartilagine specialia habent iuuamenta. Vnde quædam posita est in animali, ut sit iuuamentum extremitatum buccellarum ingredientium vacuitates alterius ossis, & concauitatum eiusdem: qm̄ inter illa minor lætio est, q̄ si durū supra durū fricaretur in motu. Quædam posita est in extremitate scapularum, & humerorum, ut in hora percussione minor fiat lætio. Quædam ad defensaculum nocimenti extrinsecus aduenientis, ut cartilago ante os stomachi posita quasi ensis protensa. Quædam est suscipiens, & retinens muscululos a remotis partibus venientes, & dicitur cartilago epiglottalis. Quædam ut sit suspenorium carniū inferiorum: quæ ponitur in extremitatibus costarum inferiorum, & perfectarum.

De neruo.

Neruus est membrum mediocre in duritia, dilatabile, & extensibile, solutionē continuitatis nō de facili recipiens, siue rupturam, sustentaculum motus, & sensus ad vniuersa corporis membra.

De chorda.

Chorda est membrum ab extremitatibus musculi ortum habens, ad similitudinem chordæ arcus

LIBER

arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus, & relaxatā relaxatur, sic musculo relaxato chorda impellitur a musculo, & relaxatur, quare membrum extēditur: musculo uero contracto, contrahitur & chorda, quare membrum incuruatur.

De ligamento.

Ligamentū est membrū insensibile, ortū habens ab extremitate ossis: insensibile per se, sensibile tñ per accidens, qm̄ per musculū: Et est duplicis iuuamenti in corpore: unū est, ut ipso medio iū gatur os cū neruo: aliud est, ut cum neruo iungatur ad hoc, ut fortis sit, cū subtilis sit in eius ortu, & cerebro. s. uel a spinali medulla alba: & cum multiplicem suscipiat decissionem in eius processu.

De musculo, & tendone.

Musculus est membrum ex neruis, ligamentis, & carne, ligamentorū, & neruorū interstitia replens: compositum, ut ipso tracto, vel dilatato fm̄ suas partes, sequatur extēsiō, vel incuruatio mē bri mediante chorda. Et est musculus idem quod lacertus, quasi laceratus. i. diuisus secundū diuersas suas partes. Tendo autē non est ligamentum ut quidam existimant, sed est idem quod chorda.

De arteria.

Arteria est membrum ortum habens a corde, concauum existens, ut per eius concauitatem concurrat spiritus uitalis ad omnes partes corporis.

De uena.

Vena est membrum ortum habens ab hepate secundum Galenum: concauum existens, ut per eius concauitatem sanguis nutritiualis transmittatur ad omnes partes corporis.

De panniculo.

Panniculus propter multam necessitatem in corpore creatus est. Quidam enim continet membrum in sua forma debita, & positione, ut panniculus inuoluens cerebrum: ipsum enim est molle: similiter panniculus inuoluēs intestina. Quidam est diuidens nutritiua a spiritualibus, ut diaphragma. Quidam est cooperiens intrinsecam costarum superficiem. Quidam est sensificans, & tales sunt qui pulmonis, hepatis, splenis, renum habentur: unde in profunditate substantiæ eorum non sensificatur homo extrinsecus, nisi secundum duos panniculos. Præterea renes mediante suo panniculo suspenduntur in fine dorsi.

De medulla ossium.

Medullam quidam existimant esse membrum, cum mihi dubium sit. Mollis est in substantia uetiosa, quoniam mediante eius uirtute sustentatur.

De carne.

Caro est propter hoc, ut repleat interstitia neruorum, & ligamentorum, uenarū & arteriarū.

De humore.

Et humor membrum molle, ad suscipiendum impressionem de facili.

Quenam ex spermate fiant: ac multa de corde.

EX his ergo potest elici, q̄ membrorum simplicium q̄dam sunt dura, ut ossa, q̄dā mollia, ut humor: q̄dam media inter mollitiem, & duritiem, ut media: q̄dam magis accedentia ad duritiē, q̄dam magis ad mollitiem. Item q̄ omnium membrorum simplicium: siue consimilium causa materialis est sperma, p̄ter q̄ carnis, & adipis, siue pinguedinis. Adipis. n. causa materialis est unctuositas sanguinis: frigiditas, & humiditas efficiens, & remotio a partib. a principio caloris. s. a corde, & positio eius localis. s. circa partes uentris, & renes. Carnis uero, purior pars sanguinis est causa materialis: efficiēs calor, & siccitas, uillorum a se decissione, uenarum, & arteriarum interstitia fm̄ suā positionem debitam adimplens. Item carnis diuersæ sunt species: q̄dam. n. dura, ut caro cordis: q̄dam mollis, ut caro pulmonis: q̄dam mediocris, ut caro hepatis. Item carnes differunt fm̄ colorē: quædam. n. nigra, ut caro splenis: quædam alba, ut caro glandis, testiculorum: quædā albior, ut caro uberum: quædam purpurea, ut caro hepatis: quædam rubra, ut caro cōis: quædā rubicunda, ut caro cordis: quædam flammeola, ut caro pulmonis: quædā crocea, ut caro maxillarū. De spermate autem dubitatur, utrum sit materia prædictorum ut dictum est, propter diuersas opiniones Aristotelis, & Galeni. Secundum Aristotelem sperma uiri coagulo comparatur: sperma autē mulieris lacti. Quare in spermate uiri est uirtus coagulationis actiue: in spermate muliebri est uirtus coagulationis passiue. Secundum Galenum utriusque sperma coaguli est materia: sed uirile fortius, muliebri debilius. Item pars spermatis trāsit ad glandulosam carnem in oscheum deposita, similis ex simili producta, ad similitudinem partis pastæ depositæ quasi fermentum alterius. Item glandularum quædam posita est in radice linguæ, humiditatis collectiua, unde hauritorium saliuæ dicitur: quædam in locis uncturalibus, similiter humiditatis collectiua, ut sub axillis, & in inguinibus. Itē quædam carnes sunt uillosæ: quædam carent uillis, ut caro pulmonis, hepatis, splenis, renum. Villosæ, ut musculi, quib. deferuntur sensus, & motus per diuersa corporis membra. Membrorum autem uillos habentium quædam habent uillos longitudinales, & hi sunt attractiui: quædam latitudinales, & hi sunt uilli expulsiui: quædam uero transuersales, & hi sunt retentiui. Quoddam autem membrum magis habet de uillis longitudinalib. & latitudinalib. ut gula: quoddam magis de trāuersis

* Al. intrinsec.

A uersis, & latitudinalibus, ut stomachus: quoddam magis de latitudinalib. quam de alijs, ut intestina. Item membrorum villos habentium quædam habent vnâ tunicâ tantum, ut vesica, quia huiusmodi ratione mollis substantiæ contentiue: quædam duas, ut arteriæ, stomachus, & intestina, & hoc ne fiat fissura in his, qua exiret sanguis: quoniam nimia relaxatione, ipsius exhalarent spiritus: & ad impedimentum vtriusque operationes, propter diuersas operationes descendentes a diuersis principijs diuersarum compositionum. item inter omnia corporis membra septem sunt membra regalia, & famosa multam sublimitatem habentia, secundum septem orbis planetarum, & eorû contradistincta: quæ membra sunt mineræ spirituum animæ, & intelligentiæ, scilicet cerebrum, cor, hepar, & stomachus. Reliqua minus principalia, scilicet renes, vesica, & testiculi. Secundum vero quosdâ, quatuor sunt principalia tantum, scilicet cerebrum, cor, hepar, & testiculi. Secundum quosdam uero, tria sunt principalia, scilicet cerebrum, cor, hepar, & testiculi non, eo quod non faciunt ad esse indiuidui, sed ad esse speciei. Secundum alios duo tantum, scilicet principium sensus, & motus, scilicet cerebrum, principium vitæ, scilicet cor. Secundum Aristotelem vero vnum tantum, scilicet principium vitæ, i. cor. Vnde videndum est, quæ sit eius substantia, quæ compositio, quæ complexio, quæ forma, quis situs, qualis sit eius motus. Substantia vero eius est caro crassa dura, & solida, unde ratione soliditatis ponderosa. Quod sit dura probo. Caro eius melancholiæ est generatiua. Item si cor distemperetur, reducetur ad temperantiam cum lapidibus, scilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & similib. duram substantiam habentibus: quare non est aliqua pars humani corporis, sub equali proportionem ad ipsum, quæ ita pendeat, sicut cor. Et frigida complexionis de substantia, & hoc secundum Aristotelem. Secundum vero Galenum est de calida, & sicca complexione de eo, quod continet in se calorem totius corporis, scilicet materiam caloris, scilicet sanguinem, & spiritum vitalem: quos per vniuersa corporis membra exufflat: quare ratione continentiae, & influentiae secundum Galenum dicitur calida sicca complexionis. Complexionem habet cor ex diuersis substantijs, aliorum membrorum substantijs similibus: scilicet ex carne dura, ut prædictum est: & cartilagine extrinsecus in radice eius existente, quæ non multum differt a natura ossis: & panniculis fortibus, & spissis ipsum cor inuoluentibus: nec etiam ipsum contingentibus in aliqua sua parte, præterquam in duobus ventriculis, & parte pineata extrinsecus: & hoc ut possit se dilatare, & constringere, secundum quod necesse est animali. Vnde secundum diuersas partes ipsum componentes, vniuersaliter assimilatur alijs membris, quam aliquod aliud membrum illi: quare est principium, & vniuersaliter alijs. Item formam habet ad modum pineæ aliquantulum rotundam: talis enim forma minus est superfluitas

C tis collectiua læsionem præstituræ: Superius est lata, ut secundum eius latitudinem venæ & arteriæ competenter oriuntur ab eo: inferius pineata & obstructa, ut secundum illam partem thoracem aliquantulum contingentem minus læderetur ab ipso. Item intrinsecus formam habet rugosam, quando constringitur: planam, quæ dilatatur. Itē intrinsecus ventres habet tres, scilicet dextrum, sinistrum, & medium. Dexter est inferior, & magis uersus hepar dispositus, attrahens ab hepate, quod sibi necessarium est ad sui nutrimentum. Sinister est minor & superior uersus pulmonem positus, attrahens ab eo de aere, quod sibi necessarium est. Inter hos ventres est medius meatus quidam siue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis sita, in qua sanguis cum aere attracto commiscetur, & fit ex his spiritus uitalis, quem per vniuersa corporis membra exufflat. Cordis vero positio est in medio, ut omnem corporis partem calefaciendo respiret, & ab omnibus attrahat ad sui iuuamentum: Declinans uero uersus sinistrum magis: & hoc, ut hepar ampliorem habeat locum quoniam ualde regale est; Præterea ut uena concaua uiam habeat ampliorem ab hepate ad cor, sibi deferens sanguinem: Præterea ut pars sinistra proportionetur dextræ in calore: quoniam splen membrum frigidum est, idest remitte calidum, secundum medicos: hepar uero membrum calidum est: & ita quod minus est ex parte splenis de calore, reperitur ex parte cordis.

D Item prædicta duo habent additamenta, cordis duabus auriculis comparata, quasi coxæ deposita, materiam spiritus uitalis utraque recipientia, & usque ad profunditatem cordis transeuntia. Itē huiusmodi additamenta in cordis constrictione sunt rugosa: in eius dilatione, extensa: idest suis uillis latitudinalibus, & transuersis, ut sit in ipso corde attractio, & expulsio: & ita in his tanquam instrumentis fit motus cordis. Motus autem cordis principium est uirtus motiua: uirtutis autem motiue causa est anima: caloris autem, motus: fortitudinis uero caloris, fortis motus & frequens: cor autem fortiter & frequenter mouetur. Motus uero cordis dilatatiui causa est attractio nutrimenti cibalis, cibatur enim spiritu & sanguine attracto. Fortiter autem mouetur, ut fortiter attrahat a membris, quæ prius hora constrictionis exiccantur. Præterea fortiter mouetur & frequenter, ut recuperetur in eo, quod fere continue calore eius consumitur: Item motus cordis constrictionis causa, est superfluitatum collectarum expulsio fortis: motus causa, est fortitudo uirtutis: frequentiae motus causa est necessitas. Item motu constrictionis exufflatur calor a corde per totum corpus, sanguinem subtilians, cursibilem efficiens ipsum, a putrefactione defendens: præterea a motu spiritus subulatur sanguis, & cursibilis efficiatur. Sūt enim cōiunctæ pulsatis uena & uena quiescens: sed quiescens supposita, pulsatis supposita, in interioribus membris: quia pulsatis dignior

LIBER DE ANAT. VIVORVM.

est. In exteriorib. vero pulsatis supposita, quæta superposita, vt sit eius defensor aculeum a nocumen-
to exteriori. Item cor non solum mouetur motu dilatationis, & constrictionis, licet villos in sui
constrictione habeat, sed etiam cerebrum sed diuersimode: quoniam cor per se, cerebrum vero
per accidens, id est per exufflationem spiritus vitalis a corde fit dilatatio cerebri, & per occursum
eius fit constriction. Similiter inferius orificium stomachi dilatando, & constringendo mouetur,
horis tamen determinatis. Similiter oris matricis in hora egressus fetus, & hora ingressus sperma-
tis, fit dilatatio: & tempore retentionis eiusdem, fit constriction. Similiter omnes venæ mesaraicæ
quædo fit animal audax: propter paruitatem eiusdem, fit timidum. Similiter propter diuersas qua-
litates materiæ contentæ suscipit cor in se diuersiones, & nō propter suam magnitudinem, & par-
uitatem, vt quidam existimant. Item tres posuit Arist. rationes persuadentes cor esse principium
venarum, & artieriarum existentium in corpore. Prima talis est: principium caloris est cor: sed ca-
lore fit digestio nutrimenti: ergo cor est principium digestionis nutrimenti. Item est principium di-
gestionis nutrimenti: ergo & eorum in quib. fit digestio: sed sunt venæ & artierie: ergo est princi-
pium illarum: si principium verum, ergo ultimum. Contra dicit Galenus, quod caua uena uadit
ad ipsum, deferendo ei nutrimentum ab hepate: Ergo a simili cum uenæ exeant a stomacho ad he-
par, similiter ab intestinis uenæ exeant ad hepar, non erit hepar principium uenarum, sicut neque
cor. Item cōtra Galenum sic. Omne quod trahit originem ab aliquo, assimilatur illi: sed uenæ tra-
hant ab hepate: ergo assimilantur illi. Contra, uenæ frigide & sicce cōplexionis sunt, ergo hepar:
quod falsum est. Item hepar componitur ex uenis & artierijs: sed componentia præcedunt cōposi-
tum in natura: non ergo hepar est principium illarum. Item omnia membra perforata sunt ex ue-
nis, & artierijs præter cor: quib. mediantib. exufflatur calor ad uniuersa corporis membra, sicut he-
par, splen, renes, testiculi, stomachus, pulmo, et diaphragma, similiter et cerebrum: decurrunt. n.
uenæ, et artierie a corde ad anterius cerebri, ab anteriori ad medium, a medio ad posterius, et sic ad
spinalem medullam, et ita ad neruos principium habentes a cerebro: artierie dico deferentes spiri-
tum uitalem exufflantur a corde ad neruos: quare pater cerebrum esse perforatum: cor autē non
est perforatum: sic ergo cor est principium illarum. Contra, Intra totam substantiam cordis cōtin-
git inuenire uenas et artierias: ergo est cor perforatum sicut alia membra: non ergo erit principium
illarum. Solutio. Tam uenæ, quam artierie originem habent a radice cordis: et egredientes, totam
substantiam cordis ipsius intrinsecus perforant: unde artierie uenientes ad sinistram auriculam ip-
sius ingressus reciprocantur in substantiam ipsius extrinsecus, et ita perforant extrinsecus. Simili-
ter uenæ ad dexteram aurem uenientes, iterum reciprocantur in substantiam propriam: sed non
aliæ uenæ et artierie, trahentes originem ab alio principio præterquam ab ipso. Item a forma. Si-
cut ab anima, simplici in essentia, tanquam puncto existente, effunduntur omnes uirtutes ad uni-
uersas partes corporis, ut anima in suis operationibus perficiatur: sic a cono cordis, et radice et pū-
cto porriguntur uenæ, et artierie ad suum circulum, et sic ad totum: in quibus defertur calor, qui
exufflatur ad totum corpus: sicque anima est principium uirtutum: ergo a simili, cor est principium
uenarum, et artieriarum: quod concedimus. Item dictum est Aristotelis. Omne quod habet ortum
ab alio, assimilatur illi a quo oritur: quare uenæ non habent ortum ab hepate. Cōtra hoc autem;
ergo corallus, qui est arbor durissima, non habet ortum a luto, et re molli in fundo maris existen-
te. Solutio. Aristoteles intelligit, quod dixit, quantum ad manentem materiam: appositio autē est
secundum materiam transeuntem. Item dicit Aristoteles, quod supra cor est resolutio uitæ: Item
supra communionem animalis ad plantas non percepit alias præter sensum, et motum. Sed secū-
dum Galenum cerebrum est principium sensus, et motus, hepar principium digestionis. Sed cor,
aut est principium uniuersale, aut non si primum, ergo ab eo sunt sensus, et motus, similiter & di-
gestio a principio: si nō, contra, aliquam habet uirtutem aliā a qua fit sensus, & motus, et aliā ab il-
la, qua fit digestio: illa uirtus quid erit, si uirtus sit? quare fit pulsus? Cum cor sit principium uniuersale
ad omnia membra, erit et eius uirtus uniuersalis, et ita pulsus fieret in omni membro; quod
falsum est, præterquam in arteria solum. Item in corde fundantur omnes uirtutes morales: quod
patet per hoc, quod ad complexionem cordis uariatam sequitur uariatio uirtutum moralium; mo-
rales enim uirtutes sunt dispositiones animalis interiores, uirtus autē motiua, et sensibilis exte-
riores; ergo cor erit principium illarum. Item uirtus motiua et sensibilis fundatur in corde; ergo et
uirtus uegetabilis; ergo et prius, cor erit principium uegetationis. Item, propter duas rationes po-
suit Galenus hepar esse principium. Vna talis. In hepate primo reperitur sanguis, et in eo fit dige-
stio; ergo ipsum est principium digestionis. Et alia talis; in qualibet digestionem expelluntur super-
fluitates ad sua propria receptacula, sicut ad uescicam fellis cholera, ad splenem melancholia, ad ue-
sicam urina; sed huiusmodi receptacula circumstant hepar, et non cor; ergo hepar est principium
digestionis, et immediatum, ut a quo; et cor est principium mediatum, et proximum, et immedia-
tum est hepar. Et ita patet diuersitas inter Galenum et Aristotelem.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE ANATOMIA OCVLORVM

Nicolao Rhegio Calabro interprete

C E N S V R A

Liber ex Galeno sed non admodum diligenter excerptus.

De Libri huius intentione, & utilitate.

B

Via oportet secundum amorē scientiæ, & utilitatem artis eos, qui conā-
tur passiones, quæ circa oculos consistunt, curare, scire naturam & posi-
tionē oculorū, qui integritate & sanitate sunt (nā & uetus ait magister
naturā corporis esse principium eius, qđ opus est ad medicationē) deo
necessarium putauimus existere, pauca de oculis ante usum & inani-
tatem operationum dicere; ut in dispositionibus, quæ in oculis cōsistūt,
uel à positione, uel à periprosi aliqua, & in doloribus qui sequuntur, &
consensorijs passionibus (sicut licet uidere in punctiōe facta in cornea
tunica, & cum ea uidelicet in secunda & tertia, nam magna ex parte in
sequenti die sequitur alteratio) possimus, eam quæ secundum naturam scientes, cognoscere sta-
tim causam, & ita conuenientem & congruam curam adhibere.

De tunicis & humoribus oculorum.

Consistit igitur oculus ex tunicis qđ quatuor, humoribus uero tribus, & musculi sex secū-
alterutrum oculum qui motus actum efficiunt, & aliis duobus qui cōprehendunt radicem
nerui optici, & tunicæ, quæ dīr circūocularis: quæ à natura creata subternitur toti oculo, circū-
tangens, & circuminduens os, ut oculus nō applicetur uacuitatibus ossium nudis. Accedit igitur
Cilla circūocularis a crassa meninge: pertransiens. n. ipsa futuras & pericraniam, quā & circūossalē
uocamus, ex eis peruenit ad frontem per spatia oculorum, & eorū quæ sunt circa oculū: & usq;
ad iridis quidē circulū, unde cornea incipit subtiliari, peruenit: prosum aut non procedens, sed
ē conuerso rediens, reliduā induitionem operatur corpori. Hāc igitur tunicā dicimus oculo he-
terocraniacam passionem operari: ac ē chemoses, quæ fiunt, illa suscipit. Videmus. n. in huius di-
spostionibus, circūscripta scđm circulū iridis, reliquas partes phlegmone laborare, & in eleua-
tione existere. Et quidem illi, qui de hac parte medicatiuæ diligentius tractauerūt, ita notificaue-
runt, chemosin, quæ est qñ album oculi tumefactū superat circulum iridis, & ut nigrū oculi con-
cauum uideatur: quo significat nobis, qđ in circūoculari habuit cōsistētiā, & nō in cornea. Sequit̃
āt sp̃ ut & circulus iridis similis eleuationi & equalis fiat. Sed tñ non est possibile in corneam per
se talē sustinere dispōnem, ceu cartilaginosa existētem & densam, sed totā eius circumferentiā,
præterq̃ si aliqñ toto oculo a basi eius moto disponatur similiter toti corneæ. Manifeste autē &
pterygia, quæ consistunt circa oculos, ostendunt istius naturā. Auēta. n. & modo quodā in dupli-
cata hac tunica efficitur pterygium, ita qđ aliqñ eius augmento procedente, & comprehendente
partes corneæ, cooperiatur non solum iris ipsa, sed & pupilla: & sic aliqñ comprehēsa tota pupil-
Dla, nō solū inuisibilitas sequatur, sed & deformitas, & improprium, pulchritudine oculi cooper-
ta à pterygio, & non apperente. Et de circumossali quidem tunica, unde habeat principium, &
quomodo perueniat ad oculos, moderate dictum sit. De reliquis uero particulis cōsequenter di-
camus: A basi cerebri pori duo oriūtur, ab una radice habentes & ipsi principium, subtiliata me-
ninge, quæ cerebrum comprehendit. In modum autem literæ lambda græce diuisi perueniūt ad
concauitates oculorum, portantes per foramina, quæ in eis sunt, spiritū uisuum. Vterq; uero ip-
sorum procedens figuratus angustationi ossis, contexit tunicas, adimplens concauitatem, quæ
est in eis: simul. n. atq; in poris incipit finē habere, incipit cornea ampliari, & inflata perficit præ-
dictā tunicā. Ista igitur tunica ab angustia quidem pori, unde ipsa habet principium, usq; ad cir-
culū iridis similis est, & sibi ipsi p totū cartilaginosa existens, & crassa. Inde aut, ingeniante natu-
ra ut possit spūs uisuius pcedere, & obiectum comprehendere, subtiliatur, & crassitiem permūtās
fit neruosa magis: & ita cornu similis cum fiat, pbet luciditatem spūi, qui uenit à parte interna.
Fides aut eius subtilitatis, est cicatrix, quæ consistit in oculis. Si. n. qñ post ulcus illius loci fiat cica-
trix, crassa accipiēte tunica naturalem crassitiem, quā & extra circulū iridis habebat, in colore

Spuri.

110 2 quidem

quidem talis apparet, qualis erat & ante iridem: operationē uero uisus, q̄ desuper ueniebat impediens offuscat, non adhuc potente uisuo spiritu pertransire, sicut quando naturaliter se habebat oculus. Secunda uero tunica à poro optico habet explantationem: proueniens autē & ipsa scdm̄ propinquā positionē primæ tunicæ vsq; ad iridem, colorem suum ostendit per corneam: deinde circa medium oculorū ueniens finem accipit ex foramine derelicto, quod nominant pupillam: in qua & tui uisus simulachrum uides: per quod spiritus pertingit ad id, quod extra est: & huius gratia foraminalis uocata est. Secundum intrinsecam uero partem cyanea est: gaudet. n. hoc colore uisuius spiritus. Neque enim nigram ipsam omnifariam fecit, ne tenebraretur uisuius spiritus: neque albam, ne dispersus fatigaretur quando aspicit: sed ut resumptio & reintegratione ei fieret, sic facta est. cum hoc autem colore adhuc & hispida cōsistit tunica uuea: unde & uiformis uocata est consimiliter acinis uueæ. Habet autem & uasorum multum in forma retis, unde & retiformis uocatur: quia est sicut & retiformis meninx, quæ est ex multis uasis complexa in modum retis, ut spiritus qui fertur desuper inhabitet: non quia præbeat reliquis particulis de uisu, sed partiatur in toto oculo: & ut sustentatio fiat crystalloidi sedes. Tertia uero tunica & ipsa à poro procedens, & perueniens secundum propinquam positionem vsque ad circulum, applicatur ad secundum uas palpebrarum explantationū, ad ipsam a cornea in circuitu explantatarum: deinde inde reuertens, similiter reti super attracto, unde & retina uocata est: sua enim pellicula amplectitur uitriformem humorem: qui humor efficit molem oculi, premens per suam repletionem, & cōuexum faciens oculum apud extrinsecam partem. Vnde & his a quibus euacuat ab aliqua plaga, concidit & residet inferius, tanquam humore, qui figuram eius custodiebat, effuso & exciso; subtilis enim est ualde tunica assimilians, & proinde araneiformis uocata est. De quarta uero tunica quæstio non parua facta est a medicis. Quidam enim aiunt esse tunicam, & cōtinere humorem crystalloidem, qui effunditur in pelliculam tertiæ tunicæ, ueniens quidem aduersus vitriformem, sustentata autem a tunicis, quæ sunt extrorsum. Et sicut circumocularis pueniebat ad oculum usque ad iridem, ita & araneiformis usque ad medietatem perueniens non comprehendit totum, ne impediatur uisum. Alij autem tunicam ipsam quidem esse aiunt: neque. n. explantationē habere a poro, sed supernatare: membranam autem esse crystalloidis humoris in hominibus, raro autem aliquando in aliquibus animalibus, sicut in leonibus: Est autem tertio humor aqueus, qui, sicut dicit Asclepiades, replet intermedium spatium humoris uitrei & tertiæ tunicæ, materiam præbens ad uidendum. Vt autem dicunt quidam, in medio primæ & secundæ tunicæ est, simulachra, quæ apparent, facit uideri: & hic humor coagulatur in suffusionibus.

De Musculis Oculorum & Palpebrarum.

Musculi in oculis sunt sex secundum utrumq; oculorum, habentes substratam pinguedinē quibus actus commotionis spiritus commissus est perficientis motus eius per ipsos. Facti sunt autem ut facile circundantur oculi, quando uolumus huc & illuc* mouere. Et duos quidem aiunt musculos habere superiorem palpebram & inferiorem: quarum superior fortioribus indiguit, ut quocunque uoluerit nuere oculus, contrahatur, & ad se attrahatur. Vnum autem secundum utrumque angulum. ut per eos flexiones oculorum efficiantur: quorum rursus ille, qui est extra & apud paruum angulum, maior & fortior est, propter prædictā causam ingeminatus & ipse. Secundum alios uero, octo dicuntur esse musculi oculi, utrique parti duos distribuētes. Est autem & illorum fidem considerare ex his. Si enim aliquando aliquis eorum patitur offensam siue a generatione, siue a periptosi, strabismi causa fit, uel spasmi. Et a generatione quidem fortassis paralytis offendet oculum, augmentum suscipiendo, ut habeat spatium oculi declinandi ad alteram partem: quo modo efficiuntur strabismi, oppositis quidem musculis, trahentibus ad se oculum secundum naturam: eis uero, qui patiuntur, assentientibus tractioni illorum. & strabismus quidem ita fiet à generatione. Ex periptosi autem, adueniente aliqua causa, quæ musculo plagam infligat, & spasmi & tractus apud eum causa fiat. Ac etiam musculorum, qui secundum oculum, aliquis percussus, offendet oculum uel secundum lagophthalmum, uel secundum relaxationem. Si enim aliquis inexperte & inartificialiter hydatidem auferens fecerit appunctionē phlebotomi ultra medicinalem coniecturam, & percusserit musculus, siquidem a phlegmone spasmaticè disponatur, passionis lagophthalmæ efficiet causa. Si uero relaxatio fiat, relaxabit palpebram, ut neque conante patiente eleuare musculus palpebram possit, aut aliquo modo oculos aperire, sed grauata palpebra propter relaxationē feretur semper deorsum. Quocirca oportet in chirurgijs huius pinguedinis, maxime quidem caute, & cum aduertentia, facere intromissionē phlebotomi. Maxime autem in medio palpebræ oportet incisionem facere apud uentres musculorum: non enim ita uentres q̄ uulnerantur anxiantur, sicut neruorum exortus, cauendo ab apostematibus, quæ accidunt, ut uituperia circa curam effugiens quis, sortiatur finem uenerabilē. Hæc igitur de humoribus, & tunicis, & periophthalmio seu circumoculari, ac etiā musculis, secundum nostram possibilitatem, quæ non erant in memoria audientū, ad nostram utilitatem, & amationem boni designauimus.

*Al. neruo.

**GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE COMPAGINE MEMBRORVM
SIVE DE NATVRA HVMANA.**

C E N S V R A.

Aliqua & hic uera, aliqua deridenda, videtur continere.

De Cerebro.

B Erebrum natura quidem frigidum & humidum est, & ideo, ut facillime ad susceptionem diuersorum conuertatur, & ut mēbris mouendis habilitatem præstet: & ut calido & sicco spiritui ad caput exhalato temperiē inferat. Cuius meninx frigida est, & sicca, et densa: & intra quam sunt diuisiones tres: prima dicitur phantasia, secunda rationalis, tertia memorialis. Inter phantasiā, & rationalem est pannus quidam frigidus & siccus, densior, eo qui diuidit inter memorialem & rationalem, habens in se modicum tenuissimæ carnis. Ex memoriali uero procedunt duo canales tenues, & humidi, ut spinalis medulla, qui penetrant per totam compaginē, & ueniunt usq; ad phantasię cellulā, per quos possit phantasticus spiritus, & rōnalis commendari memorię, & iterum memorialis duci ad rationem & phantasiā.

Qualiter fiat Auditus.

Vnicuiq; auri supponitur unum os frigidum & siccum, & sine spiritu quidem, inferius adherēs illi tenui panno, qui diuidit inter phantasiā & rationem: quibus sunt singula foramina in obliquo facta, habentia tenue initium ab ipso panno: quæ intrinsecus habent indumentum tenuissimum, frigidum tamen & siccū, per quod ducitur aīalis spiritus ab ipso interiori panno, præstās auribus uirtutem audiendi. Et est audibilis qualitas calida & humida, ut qualiscunq; sonus per aera infertur auri, atq; ab humiditate suscipitur, à calore attrahatur ad cerebrum, ut sciatur qualis sit.

C Siccitas uero ossium ad hoc est, ut sonitus in eis æque obseruetur secundum exteriorem euentū.

Qualiter visus oculis adueniat.

Oculorum autem tres sunt humores interiores frigidi & humidi: primus est ut aqua coagulata lucidissima, in qua uirtus uisibilis est: secūsus est ut tenue oui album: tertius ut uitrum, modicum habens citrini coloris ab ipsa. Sunt autem septem tunicę, quarum nomina ad præsens taceamus. Dicendum autem est, quo modo uisibilis qualitas adueniat oculis, & unde. Ab ipso tenuissimo panno, qui diuidit inter phantasiā & rationem, procedunt duo tenuissimi canales frigidi & sicci, per quos fertur spiritus ab eodem panno ad humiditates oculorum calidus & siccus & tenuis: qui penetrans omnes compagines oculorum præstat eis uisibilem qualitatem: quæ progrediens longius prope album ampliatur: unde quæ prope sunt, largius videntur, quæ uero longe, tenuius: quæ statim quando egreditur, si sint uisibiles res, rursus reuertitur ad eosdem oculos, & præscriptis humiditatibus imprimit cognitam in se rei similitudinem: unde producit cerebro, & à cerebro cordi præstat notitia. Est autem uisibilis qualitas calida & sicca; calida, ut per eam aperiat & exeat: sicca uero, ut per eam ad præscripta loca proprios habeat reditus.

† Al. progreditur longius prope album.

Qualiter Odoratus naribus adueniat.

D Naribus uirtus odorabilis præstat: quarū positio se habet ita. Superius ossæ sunt & foratę, intrinsecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis tñ & siccis: quæ principium à phantastico panno habentes, ferunt ab eodem spiritum odorabilem, qualitatem naribus præstantem. Inferius autem ab osse, cartilaginosa, & mobiles sunt, quarū natura frigida est & sicca: frigida est, ut prædictā uirtutē intus obseruent, sicca, ut aereum odorem naribus applicatum intus attrahāt, & cerebro ad discretionem ministrent. Sunt & alia duo foramina intra cartilaginosa concavitates sita, principium à palato, & finem infra ipsas nares habentia: quibus duæ uirtutes sunt, scilicet attractiua, & redditua: quarum unā attractiuā a superioribus hēt partibus, et ideo qñ attrahunt, nares deponunt: alteram uero ut reddituā, ab interioribus palato adherentibus, et ideo qñ reddunt, quasi replendo eleuant.

Quibus partibus gustabilem qualitatem præsent.

In toto autem ore præstat gustabilis qualitas, gingiuis, palato, capiti gurgulionis et linguę, sed magis omnibus linguę, quoniam tenuissimę carnis et spongiosę est, habens tenuissimum intra se humorem, qui saporitis rebus intra os positus se admiscens, eodem ad se tracto, infert sibi uarios saporis. Intra quos species sunt nouem, scilicet dulce, amarum, acre, salsum, conditum, acidum,

Spuri.

Pl 3 compri-

* Al. diuersa
tem:

comprimens linguam, fomicans, & sine sapore: quorum alios amicabiliter suscipit, scilicet dulce & conditum, & sine sapore: alios uero inuoluntaria. Gustabilis qualitas frigida, & humida est, frigida, ut obtineat, humida, ut saporum humiditatem excipiat.

Quod qualitas Tactibilis toti corpori præstetur.

Tactibilis virtus toti attribuitur corpori, sed maxime manibus: magis autem harum interioribus partibus, eo quod singulariter nervi lani & tenues spiritum tactibilem a cerebro ferentes per medias plantas usque ad digitos transeunt: ibique naturaliter manentes, ea loca sensibilia cæteris reddunt. Natura uero tactibilis uirtutis penè æqua est, media scilicet inter calidum & frigidum & siccum & humidum: unde calidum & frigidum, durum & molle, asperum & lenè, & cætera æqualiter sentit. Operationes autem cerebrum alias accidentales habet, alias naturales: accidentales uero amittit quando ab aliquo uicino membro uicissim patitur, ut in epilepsia, sensus & intellectus & memoria perduntur: illud uero humidum: quod per spinæ medullam dorso, & cæteris membris, & per viam consimilem lingue naturaliter ab eodem conceditur cerebro, inter ipsas omnes angustias præstare non cessat, & non amittit humiditatem.

Qualitas Vuula, & Organorum Respirationis.

Vuula propterea palato suspensa est, ut tenuiter consimilem lingue humiditatem tribuat, eamque flexibilem præstet, ut cibum ori applicitum dentibus ad molendum subdat: oesophago ad inglutendum cõcedat, etenim aliter inglutire non posset. Canales ad interiora ferentes duo sunt, unus pneumaticus, quem Latini spirituales dicunt: alter oesophagus, cui nomen Latini gulam attribuant: spiritualis autem ipse gulæ superponitur. Quorum capita quadam tenuissima cartilagine nectuntur, ut aperto ore, quoniam aliquid gulæ infertur, ex ipsa cartilagine spiritualis porus cõstrictus quicquam ex eo suscipere non permittatur: quando uero os clauditur, eadem cartilagine oesophago cõstricto, spiritualis porus ad inspirandum aptus, aut apertus reddatur. Eius constitutio non arteria vel uena continuatur, sed partibus quidem quibusdam lacertosis, & tenuibus unitis carnibus, constituitur: quod ita factum ad hoc asseritur, ut quoniam pulmo dextra læuaque sequestratur ad suscipiendum aerem exteriorem, valeat ad superiora ascendere: quando uero ad expellendas superfluitates innati spiritus constringitur, facillimo motu ad inferiora descendat. Eius inferior pars pulmoni affigitur: quæ diuiditur in duos canales, quorum unus per dextram pennam pulmonis alter per sinistram deriuatur: quorum dexter dextræ auri cordis, sinister uero sinistræ suppositus ad hæret: qui superius suscipientes frigidum & humidum aerem aliquantulum excoquant, & excoctum auribus cordis ministrant: ibique paulisper detentus iterum excoquitur: & sic interiori cellule cordis ad reperiendum, & extra & citra cor intra marsupium, quo circumdatur, ad euersionem faciendam præstat.

* Al. circa.

Qualitas Cordis.

Cor uero in summo crassum est, & in fine acutum. Est autem spiritualium membrorum principalissimum: & naturalis caloris fundamentum: & omnibus membris corporis calidius: quia inde calor naturalis ad omnia membra uiuificanda procedit, calidum enim est & siccum. De cuius interiori parte procedit arteria, quæ in simo hepatis coniungitur, per quam attrahat sibi nutritibile sanguinem. Et ab exteriore alia procedit, quæ in duos diuisa canales per unum nutritibile sanguinem & spiritum cerebro præstat: per alium uero in multis subdiuisa canalibus, naturalem calorem simul cum sanguine per totum corpus ad ministerium naturale infundit. Marsupium quo ipsum cor tegitur, duabus existit & constat membranis, una interiore, & altera exteriore, manente tenui carne qua nutriuntur. Et propterea ita a natura factum asseritur, ut sit obstaculum contra ea, quæ exterius cordi nocere possunt: & obseruet frigidum & humidum aerem: qui cordi ad temperiem faciendam tribuitur, ut superius admonitum aut commendatum est: cuius natura similitudinem dat, aut fert epiglottidis membranam, quæ diuidit spiritualia membra, id est pulmonem & cor in superiori cella manentia à nutritilibus membris in inferiori degentibus: Et de eorum natura in sequenti tractabo.

* Al. mediante.
* Al. nectunt:

De Oesophago.

Oesophagus, per quem cibus & potus stomacho attribuitur, frigidus, & siccus est. Et ex altera parte pneumatico canali supponitur uelatus: ex alia uero ceruici quibusdam tenuibus musculis nectitur, in similitudinem spinosæ cameræ subleuatus, quousque ad epiglottidis membranam producit: quod penetrans ori circumplicatur stomachi, quod ipsi epiglottidi suspensum est.

Qualitas Stomachi.

* Al. obregit.

Stomachus autem constat ex nervis tenuibus, & longis, qui lineares, & ex transuersis qui textiles, & ex obliquis qui uertentes dicuntur: quorum lineares helicticam id est attractiuam, & anelicticam id est retentiuam transuersi, apocreticam uero id est expulsiuam obliqui sibi uendicant potestatem. Qui intrinsecus quibusdam obteguntur membranulis trino schimate consistentibus, breui scilicet & medio prolixiore, quibus potum & cibum naturali calore in lacteum succum conuersum, & ita quasi remis quibusdam ad portam impingit stomachi. Quæ ideo porta dicitur, quoniam nam musculis in ea positis, ministerio naturali usque ad perfectam decoctionem nutritibilis materię

riç

Ariæ constricta clauditur: qua decocta, eisdem mollificatis aperta redditur, quousq; præscriptū succum duodeno intestino infundat, quod propterea duodenum dicitur, eo q̄ duodecim digitis spatietur: à quo accepta vice ieiunum intestinum succum ipsum suscipiens aliquantulum decoquit. Quod in duo diuisum, alterum, quod tenue est, in mesaraicis venis sibi spongiosis capitibus inhærentibus ab ipso subtrahitur: alterum vero idest crassum: longo & patulo, cuidam axūgiæ innexo intestino conceditur: à quo monomacum suscipiens aliquantulum decoquit, & sic crasso cōcedit intestino, quod manica dicitur: deinde ex tali diffusum, & ibidē a cholerica decoctum coloratur: cuius translatione aut titillatione per pudicū circulum foras dimittitur. Monomacum enim ideo dicitur, quia uno aperitur foramine, quod insitum est ori manicæ, vt sibi quicquid a longo accipit, sine contrarietate reddere possit: nam manica, eo quod largum magis cæteris est nominatur. Subtilis vero pars per mesaraicas de ieiuno subtrahitur. Quæ in obliquū positæ subtractum ad se succum decoquunt: & excoctum hepaticæ summæ ministrant: quo ibidem moram faciente, adminiculo virtutis naturalis in sanguinem vertitur: qui in duas diuiditur partes, quarum quæ tenuior est, & uritis dicitur, arte conceditur: hepatis quæ per duos uritides canales renibus deriuatur, ibiq; manens decoquitur, de qua sibi renes, quod vtilius est ad nutrimentum obseruant, ceterum vero de eiusdem poris vesicæ dimittitur: t̄quæ cum ad collū vesicæ deueniunt coadunata ruuntur. } Col-
lum autem vesicæ diuiditur quodā panno mediante, cui uritis porus ex una parte, & ex altera su-
periori mēbranæ scimatico schemate cōglutinatur, unde urina, & quicquid ex renibus affluit, fun-
do destinatur vesicæ. Per aliā vero, idest per inferiorē cum uirga quadā continuitate coniungitur,
& s̄m naturam & extra naturā vesica ipsam vrinam existentē foras transmittit. Altera vero pars
quæ adicialis dicitur cholicum rubrum felli, melancholicū spleni transmittit aut attribuit. Sanguis
uero quod vtilius est, ipsum hepar sibi ad nutrimentum obseruat: de quo quod tenuius est cor-
di, ipsum cor cerebro, vt præparatū est, ministrat. Ceterū vero diuersis corporis partibus per qual-
dam venas vnicuiq; proprie destinatas additionem largitur diuturnam, quod bene coquentes ad
similitudinē suæ naturæ à proprio esse mutantes, quod nutritibile est sibi retinent: inutile autem, cū
fortes sint, extrinsecus per hæc decenter expellunt, per capillos, per ungulas, per aures ceratas
gummas, per lachrymas, per sputa, per egestiones, per vrinas, per sudorem, & per cutis sordes.

*Al. quod au-
tē venit con-
iunctum vni-
tur.

De Sensibus Animalibus.

C Per animales quinque sensus corpus fruitur nouem voluptatibus, sibi a cerebro illatis, scilicet dilectione, odio, tristitia, gaudio, audacia, timore, verecundia, ira & furore. Nam per uisum, auditum, gustum, odoratum, & tactum, diligit uel odit, gaudet uel tristatur, audet vel timet, verecundatur, uel irascitur, uel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinque ad alicuius amorem erigitur, cor concutitur: & ex eius concussione duo quidem prodeunt spiritus calidi & sicci. Quorum unus, qui tenuior est, cerebrum adit: alter vero, qui densior est, subito per nervos diffusus ad uirgam ducitur: qui inter nervos quibus constituitur, & membranulas quibus inuoluitur, infiliens erigit eam, & tensione quadam eam inflexibilem reddit. Alter uero, quem cerebro adesse diximus, humidum quoddam ab ipso suscipiens, per spinalem medullam ad viam renum deducitur: per cuius duo foramina immisus, sibi substratum attingit membranulum, quod calefactum penetrat. Et sicut membranulum egreditur, & penetrat, sic uenarum retinaculum prædicto membranulo annexum aggreditur: ex quo tenuissimum sanguinem secum a cerebro delatum hunc miscet: & per duos canales inde procedentes ad testiculos funditur, ibiq; paulisper permanens excoquitur: & in lacteum & tenacem succum conuertens, inde per geminos canales uirgæ applicitos completo communi opere secum foras educit. Nam pterygomatibus i. alis (& sunt orificia uasorum spermatis, ex quibus mulieris sperma ad fundum matricis mittitur) sugentibus, per col- lum matricis subtrahitur, & sic ad inferiores cellulas eiusdem destinatur.

* Al. calefa-
ciens.
* Al. huic.

De Communi Sapore Coitus.

D Sapor igitur communis huiusmodi uiris in tota uirga, sed maxime in præputio est, mulieribus uero circa pectinem in confinio vuluæ. Mulierum testiculi duo sunt: quorum unus sub dextro rene, alter sub sinistro tenetur: qui fundo matricis coniuncti per singulos ex se procedentes, in citata uenere, ad cellulas eiusdem sperma ministrant. Quod si simul cum uiri spermate conueniat, uel modicum ante uel post, prius quam prælotum frigeat, unitur. Si uero in sinistra cellula matricis simul spermata conueniunt, foemineum embryum generant: Si uero in dextera, masculinum procreant: Si uero in media, quæ secundum calidum & frigidum equa est, secundum plus uel minus utriusque spermatis, aut masculinum, aut foemininum procreant.

* Al. cōionis.

De Embryo.

Oportet autem in embrii dispositione aliquantis per immorari: & dicetur quid in unoquoque mense a primo usque ad nonum sibi naturaliter fiat: & qualiter a primo mense usque ad septimum, & a septimo usque ad nonum, si genitum fuerit, pereat: & in ipso septimo uel nono si editum fuerit, salubre perduret. Cum ergo utrunque sperma uiri scilicet & mulieris in matrice conuenierint, si frigidum & humidum fuerit, omnino dissoluitur: si uero calidum &

spurij.

4 siccum,

LIBER DE COMPAG. MEMB.

ficcum, consumptionem incurret: si autem æqualitate perfruitur, nulla impediēte concipiet E
qualitate.

De Coniunctione Spermatis.

Spermate igitur vtriusque coniuncto, in specie conchulæ expanditur: & radice producta sibi
superficiētenus alligatur: ex cuius calore præfati spermatissummitatibus decoctis ab ipsa diui-
ditur, & ex sola radice, per quam nutrimentum accipit, cum ipso tenetur. Medium autem, quod
infra decoctas summitates in modum nucis emittit, inter eadem spatia sanguineam glebulā qua-
dam frigiditate constrictam primo mense obseruat, nulla alicuius similitudinis imagine in ea im-
pressa. Secundo, in uermiculi longi scilicet & rotundi producit speciem. Tertio, in eo crura di-
uiduntur, & à lateribus brachia: collum caputq; perficitur. Quarto, formatur cor & hepar, & ani-
ma id ingreditur, & naturaliter mouetur. Quinto, omnis interior completur compositio, intesti-
na scilicet quadam dispositione formantur: digiti manuum pedumq; scinduntur: aures, nares, os,
*Al. venter. *ueretrum, & ipse pudicus formatur circulus. Sexto oculi scinduntur, supercilia formantur, pal-
pebræ crescunt, capilli & ungulæ producuntur. Septimo, fiunt axungiae, & caro perficitur: cutis
& omnis humiditas secundum diuersas vasculorum compositiones constituitur: & completis se-
cundum naturalem dispositionem omnibus, laborat ut exeat: matrix autem nititur ut obtineat, F
& ut calore, quæ completa sunt, confirmet & muniat: si uero debilis est, concedit ei ut exeat, &
durat, eo quod naturaliter completum est: si autem matricis natura fortis est, nititur, ut id reti-
neat. octauo, embryo expugnato exitu non sibi concessio, fatigatus quiescit. In nono matricis ca-
lore iam firmato & crassitie confecto, natura concedente, patet ei aditus, & exire permittitur.

De Aetate Planetarum in Embryone.

Habent autem septem planetæ aliquid in compositione embryonis speciale. Saturnus quidē
rigidus & ficcus, sua frigiditate primo mense spermati grauedinem, & sua siccitate compaginē
parat: ideo non crescit embryo, sed à suo calore in sanguinem commutatus sine augmento per-
manet. Secundo, Iuppiter calidus & humidus, calefaciendo confortans, & humectando replens,
in longi & rotundi uermiculi speciem, sperma producit. Tertio, Mars calidus & ficcus, calore ro-
borans, siccitate incidēs, crura diuidit, à lateribus brachia separat, colla, & caput informat. Quar-
to, Sol minus Marte calidus & ficcus, & animam & cor & hepar creat & cerebrum: creatis ani-
mam ingerens, naturaliter embryoni motū præstat. Quinto, Venus frigida & humida, omnia in
teriora format, aures nares os uirgam & pudicum circulum format, pedum & manuum digitos
diuidit. Sexto, Mercurius secundum calidum & humidum frigidum & ficcum æquus, in quo ma G
nualis habetur scientia: & ponit supercilia, oculos scindit, palpebras crescere facit, capillos & un-
gulas producit. Septimo, Luna frigida & humida, replens axungias, carnem & superficiem com-
plet: uenis & arterijs humiditatem tribuens, toti corpori nutrimentum præstat: & quia omnia p
fecta sunt, si prægnans partureat, salubriter perdurat: sed quoniam adhuc in eo sunt membra nō
bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo, Saturnus reiterata uice si-
militer infrigidando embryonem, matrici grauitatem infert: suaque siccitate humores extenuās
embryoni nutrimentū parcius tribuit: & propterea ægre prægnantes in hac tenuitate existunt.
Nono autem, Iuppiter calefaciendo infrigidata, & replendo tenuia, embryonem corroborat, &
matricis aperit aditus, & sic exitus omnibus naturaliter perfectis conceditur. A primo autē men-
se usque ad septimum si genitus fuerit, non perdurat, eo q naturaliter imperfectus habetur: a se-
ptimo usq; ad perfectum* nonum, quamuis natura perfectus sit, tamen si generetur non subsistit
*Al. exterior- quia Saturni infrigidatione stupidus, & eius siccitate minorato nutrimento afflictus uel obstri-
ctus, corrupta matricis naturalitate calore materno exustus, si excussus fuerit, dissoluitur. Solet
ra. autem non omnibus membris perfectus, ut in pluribus apparet, embryo generari: plerunq; ue- H
ro crasso capite, & tenui collo, uel magnis pedibus, & subtilibus cruribus, pedibus genibus appli-
catis, aut manuum singulis uel duobus digitis perditis, hac luce perfrui. Sed hoc dupliciter in em-
bryonis compositione contingit: aut enim natura æquam habet materiam, & redarguentem spi-
ritum, & secundum horum duorum æquitatem, moderate uel perfecte informat: aut abundantia
materiæ & spiritu moderato, eidem materiei abundantiam alicui addit membro, ex qua nascitur
maius ceteris: uel ampliato spiritu, & materia minorata, aut ex parte membra attenuat, aut ex
toto non dimittit procreari: & hæc omnia aut æquitate utriusq; materiei scilicet & spiritus natu-
ra perficit, aut augmentatione horum unius. Solet etiam in generatione quibusdam uiris illud
muliebre, & quibusdam foeminis illud uirile, quo luxuriatur, adijci, sed illud impedita uel oblita
natura sic perficitur. Nam quando aliquo euentu impeditur uel obliuiscitur illud materiei humi-
dum superfluum, quod ad naturalitatem uel ad numerum alicuius membri solet disponere, ad al-
terius naturæ membrum sine ratione mutat.

A

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE VIRTVTIBVS NOSTRV
CORPV DISPENSANTIBVS.

B

C E N S V R A.

Ex veris Galeni libris fragmentum.

DE dispensantibus corpus nostrum virtutibus, quot sint numero, & quæ sit vnaqueque, & quem in animali quælibet locum obtineat, necessarium est scire omnes medicos, ad scrutandum de passionibus, & inuestigandum eam, quæ patitur, & sanandum maxime ipsam. Scire igitur oportet ipsas ex tribus provenire particulis: Ex capite quidem eam, qua ratiocinamur, & meminimus, & sentimus, & de loco ad locum permutamur: Ex corde vero eam, qua irascimur, & percalidifumus, & adhuc pulsum habemus in ipso corde, & in omnibus arterijs: Ex hepate autem eam secundum quam nutrimur, & augemur, & cibum appetimus, & assumptum elaboramus cōcoctione, & digestionē, & sanguificatione, & appositione, & prosphyfi, & discretione, & excretionē. Ad has autem suppositiones sequitur necessario desipientias quidem, & manias, & melancholias, & phreneses, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepsias, primi principij esse ægritudines: & omnino in eis pati caput, vel primum, & solum, vel compatiens alteri particulæ: Febres vero alias, & epialas, & impulsatilitates, & malas pulsatilitates, & infrigidationes, & rigores, & synco-
Cpas, & marasmos, & quæcunque alia talia, alterius principij esse passiones: & pati in eis ipsum cor, vel compatiens alicui alteri, & maxime ortorum ab eo: vel solo ipso secundum se male habente: Atrophias autem, & cachexias, & cacochemias, & discolorationes, & icteros, & diarrhoeas, & vrinarum immoderatas excretiones, & elephantiasas, & cancos, & vniuersos hydropas tertio principio fieri patiente, vel aliquo ortorum ab eo. Spiritus autem, qui secundum arterias & cor, vitalis est, & nuncupatur. Qui vero secundum cerebrum, animalis: non ceu existēs substantia animæ, sed vt primum eius organum habitantis in cerebro, quicunque sit secundum substantiam. Ignorare n. eam confiteor, cum a nullo demonstrationem euidentem didicerim: solum autē adinuenerim complexionem cerebri oportere custodire commensuratam necessario eos, qui meditari, & viuere recte eligunt. Sicut autem vitalis spiritus secundum arterias, & cor generatur, materiā habens generationis ex inspiratione, et humorum vapore. ita animalis ex vitali amplius elaborato habet generationem: decens, n. fuit magis omnibus eum transmutatione certissima potiri. Quod circa et velut labyrinthum telam perquam variam condidit natura prope cerebrum, retiformē plicatam, diuturnam eius moram in vasis ingenians. Oēs vero particulæ corporis, a cerebro habēt sensum et motum, peruenientib. alijs quidē nervis ad organa sensuum ad dignotionē sensibiliū: alijs autē mouentib. ea, quæcunq; mouentur motu, qui sū impetum. Cerebrū quidē non sensibile organū a natura, sed sensuum, factū est. Hæc igitur sufficiant ad præsens. † Cnatio vero aīalis, dispē-
Dtatio a trib. principijs consistit: Vno quidem eo, quod in capite seruatum est, cuius sunt opera secundum se quidem, phantasia, et memoria, et reminiscētia, et sciētia, et intellectus, et excogitatio: in ad aliquid uero, sensus particulis animalis sentientib. et eis quæ mouentur secundum impetū, motum præstare: alio autē eo quod in corde situatum est: cuius opera secundum se quidem modo est velut vigor aīæ, et permanentia in ijs, q̄ rō iusserit, et inuicta constantia: secundum passionē uero, velut ebullitio innatæ caliditatis, desiderante tūc anima punire eum, qui existimatur iniuriam fecisse, et hoc uocatur ira: in ad aliquid autem, principium caliditatis esse ijs, quæ secundum partem particulis, et arterijs motionis pulsatis: Tertij vero principij firmati in hepate sunt omnia, quæ secundum nutritionem animalis: quorum maximum in nobis, et in omnibus fere animalibus, est sanguinis generatio. Huius autem potentia est, et delectabilem fruitio, in qua cum uehementius quam deceat mouetur, intemperantiam et incontinentiam efficit.

† Ex libro 7. de
dog. Hippo. &
Plat. cap. 7.

GALENO

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE VOCE ET ANHELITV

C E N S V R A .

Videtur & hic ex Galeni libris ad Arabes peruenisse.

Dixit Galenus, Si neruis, qui sunt inter costas acciderit scissio prope spondylos, destruetur uox, et anhelitus. Hoc autem idem accidet, si ossa costarum scindantur, aut spinalis medulla secundum latitudinem inter finem colli, et initium spondylorum, qui respiciunt ex opposito pectoris. Si autem spinalis medulla infra huius loci initium scindatur, nec anhelitus omnino, neque vox omnino priuabitur: sed tantum de utroque priuabitur secundum numerum spondylorum, qui opponuntur pectori. Similiter accidet ex incisione costarum secundum magis, et minus. Musculus est organum motus voluntarij. Et ad unumquemque musculum peruenit neruus a cerebro, aut spinali medulla: qui si scindatur, non mouebitur musculus. Interior autem musculus, qui est inter costas, facit anhelitum: et tunc fit, quando aer expellitur uehementer a pectore: et ex eodem anhelitu fit uox, et est ei quasi materia. Et uoco collum illum locum, qui est inter superius epiglottidis, et superius esophagi, usque ad radicem linguæ. In collo autem sunt musculi bronchorum. Et raucedo accidet quando musculi colli extenduntur, et inchoardantur, ut extenduntur in assumptione cibi, et potus. Et quando epiglottis inchoardatur ita, quod constringantur, fit uox: et quando constringitur, inchoardantur musculi ex quibus pender. Et anhelitus quidem fit apud extensionem musculorum pectoris, et solutionem musculorum colli, et epiglottidis, et tracheæ arteriæ. Raucedo autem accidet ex tensione musculorum colli, alijs omnibus remanentibus in suo statu. Vox etiam fit, si musculi epiglottidis extendant, licet non musculi colli. Epiglottis ex tribus componitur cartilaginibus inæqualibus, et dissimilibus: quarum una est anterior, scilicet maior: duæ uero posterius, quarum altera supponitur alteri: quarum superior est minor: Habent quoque * duas iuncturas: quarum duæ sunt inter primam, et secundam cartilaginem: et duo capita primæ cartilaginis intrant in secundam: et sunt duæ iuncturæ inter secundam, et tertiam, quas continent sex musculi. In utraque, scilicet iunctura sunt duo musculi, qui attrahunt tertiam cartilaginem ad posterius, et aperiant os epiglottidis. E contrario agunt alij duo musculi, et sunt * exterius: et quando ambo extenduntur, claudunt os epiglottidis clausura perfecta, ita quod nihil ex aere egrediatur. Necessesse est autem ad hoc ut fiat uox, ut duo modi musculorum, qui mouent epiglottidem, sint fortes ita, ut neutrum par cedat alteri in actione. Et intellige per hos musculos, illos quibus aperitur, et clauditur: et sunt erecti, et positi in rectitudine: et continuantur ex inferiori, et non superius: et mouent iuncturam per superiorem extremitatem: et habent duos neruos proprios, unum in dextra parte epiglottidis, et alterum in sinistra, qui mouent tertiam cartilaginem: quorum concursus est ex inferiori parte ad superius: qui si scindantur, laxabuntur illi, * scilicet musculi, qui mouent epiglottidem, et destruetur motus eorum. Dum uox est in epiglottide, agunt in ipsam duo modi musculorum, illi scilicet qui aperiant, et illi qui claudunt: sed si illi, qui claudunt, soli agunt: tunc accidet retentio anhelitus. et si illi, qui aperiant, soli agunt aut neuter tunc accidet anhelitus. Destruitur autem uox, quando musculi, qui claudunt epiglottidem, destruantur: siue illi, qui aperiant, saluantur. non enim addunt, neque diminuunt in destructione uocis. Quando Creator uoluit in nobis ponere instrumentum uocis, primo posuit aliquid, quo aer sit in nobis uelociter, et est pectus: deinde posuit occursum aeris in ipso ex uia ampla ad canalem strictum, ut aer per stricturam canalium uelocius currat: uelocitas enim facit ipsum fortiolem: qui quando percusserit cartilagines, tunc fiet uox: percutit etiam præter hoc tracheam arteriam, et uulnam, et superius palatum, et locum cursus aeris per nares. Sed ex hoc non fit simpliciter eadem uox, sed quasi uox, ut stertitio et azegiz. Vox autem non fiet, nisi quando aer percutit primam epiglottidem, et est posita supra caput tracheæ arteriæ ad modum instrumenti, quo musici utuntur tibicines. Si epiglottis amplietur plus, quam oportet, minuetur uelocitas motus aeris: et sic diminuetur fortitudo uenti tunc secundum diminutionem uelocitatis, et debilitatem percussione: tunc enim minus resistent cartilagines aeri: non enim ampliantur, nisi quando non extenduntur, et remanent laxatæ. Quando autem epiglottis constringitur plus, quam oportet, tunc aer, qui exit ex epiglottide, erit paruus, et tunc erit minor percussio, quapropter, uox erit parua: uox enim non potest crescere, nisi crescant illa duo, quibus fit, aer scilicet, et percussio cremento proportionali: quodlibet

* Al. quatuor.

* Al. anterior.

Al. sex.

Abet enim crescit propter clementiā illius, à quo constat in substantia. Egressio aeris violenta nō fit nisi per extensionem musculorum ipsorū: hoc aut differt sē magis & minus, sē fortitudinem extensionis, & sē multitudinē & paucitatē musculorum. In egressione aut aeris violenta nimis, necesse est vt oēs musculi pectoris extendantur nimis, & maxime musculi costarum. Anhelitus aut & uox nunq̄ sunt absq; his musculis: In quibus si aliqd̄ impedimentū aut nocumentum acciderit, secundum numerū nocumentorum erit destructio uocis. Si. n. motus medij numeri illorum destruit, medietas uocis destruitur: & si tertia pars motus destruetur, tunc destruet & tertia pars uocis: & vniuersaliter illa pars quæ destruetur de uoce, erit scđm partē destructā de numero illorum musculorū. Adiuuant aut hos musculos duo musculi, qui sunt apud radicē costarum: & illi, qui sunt ex duobus lateribus spōdylorum: & ex duobus musculis procedentib. in longitudinem, musculi, qui sunt sub diaphragmate positi. Sermo est ex uoce: vox est ei quā materia cū .n. anhelitus occurrerit epiglottidi, ipsa epiglottide existente æquali in amplitudine, fiet vox: nā quando percusserit illam, fiet illud, quod fit in fistula apud exufflationem.

B *Tractatus Secundus.*

EX duobus neruis sexti paris ramificantur ex parte pectoris duo parui rami, qui reuertuntur ascēdētes ad collū ex duobus lateribus tracheæ arteriæ, quousq; perueniant ad epiglottidē: quorum vterq; continuatur cum quatuor musculis epiglottidis. Et sex ex octo musculis oīno necessarij sunt ad hoc, q̄ vox fiat: duo autem alij non in omnibus animalibus reperiuntur: quorum actio est, dum epiglottis clauditur completa clausura. Ex istis autem sex duo sunt in ipso canali epiglottidis: aliorū vero quatuor, duo sunt à lateribus, & duo posterius. Duo aut musculi, qui intrant in ipsum canalem epiglottidis, attrahunt iuncturam, q̄ inter secundam & tertiam cartilaginem: & aperiunt illā duo musculi, qui sunt in laterib. attrahendo illam iuncturam ad latera: & aperiunt eā duo alij musculi, qui sunt posterius, attrahēdo eandē iuncturam retro. Et sex* musculi præter duos prædictos neruos continuantur cum musculis epiglottidis: quorum duo nerui descendunt superne: & ramificātur ex septimo pari neruorum cerebri, quando illud par appropinquat collo: &* subiungitur per omnes musculos, qui sunt extra cartilaginem scutalē. Et duo nerui ex illis sex descendunt ex transuerso, & intrant interius epiglottidi, & illic diuiduntur. Et sunt duo nerui descendentes, qui occurrunt duobus neruis ascendētib. de pectore. Cooperculum epiglottidis est locus strictus, & est in medio primæ cartilaginis: in quo loco proprie fit uox. Et aer, qui venit ex pulmone: currit per tracheā arteriam: & primo* occurrit de amplissimo } loco, & percutit ipsum: deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod est strictissimum ex illo coopertorio: & acquirit velocitatem motus, & fortitudinem: & illic fortiter percutitur coopertorium epiglottidis, & fit uox. Extensio duorum musculorum qui sunt intra epiglottidē, prohibet ne coopertorium claudatur apud vocem: nam quando aer vehementer eleuatur, & continet in circuitu partes coopertorii epiglottidis, confringit illud coopertoriū, & claudit orificiū eius, & sic prohibet ne fiat uox. Cum enim hi duo musculi ponantur circundantes coopertorium epiglottidis, tunc quando extēduntur, resistunt aeri, qui venit fortiter. Coopertorium epiglottidis, quando homo* uociferat, & quando anhelat anhelitu, aperiunt & ampliatur multum. Quando autē anhelitus retinetur, aut quando aliquid comeditur, perfecte clauditur tūc, adeo q̄ nihil ex illo trāsibit, neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Causa aut huiusmodi clausuræ est in ipsa substantia coopertorii epiglottidis: est enim neruosa mollis & leuis, ut sit constās, & apta motui. Voci & orationi posita sunt tria membra, lingua, s. & epiglottis, & trachea arteria. Et unicuiq; eorum est positum quoddam instrumentum glandularum ad hoc, ut temperet ipsum conuenienti humiditate. Lingua autē habet duas glandulas, in quibus sunt duæ venæ, in quibus currit saliuā ad linguam, & ad totum os. Collum autē habet duas glandulas, in quib. generat humiditas. In epiglottide uero generatur humor phlegmaticus uiscosus ad hoc, vt humectet illa instrumenta. Sed ex duabus glandulis, quæ sunt in collo, & ex corpore, qđ est in epiglottide, non proueniunt uenæ, in quibus currit humor, sicut proueniūt ex duabus glandulis linguæ. Sed illæ, quæ sunt in collo, sunt in natura spōgiæ, ex quibus ptrāsit humor ille, qui currit supne deorsum, sine hoc, q̄ indigeat eis, aut sint ei necessariae uenæ, i quib. currat. Et posuit in epiglottide duos dentes, & duo foramina transeuntia ad illos dentes, ad cōcludendū orificiū coopertorii epiglottidis. Et sunt ibi duo musculi continui, continētes radicē tertiæ cartilaginis. Et necesse est ad hoc, q̄ vox fiat, q̄ aer exeat uehementer: & quod cursus eius in epiglottide sit strictus. Quā uero cāna erit stricta, vox erit acuta: & si ampla, erit grauis: si curta, erit addens in acumine: & si lōga, crescit in grauitate. Humiditas aut epiglottidis facit uoci grauitatē: siccitas uero acuitatē. Initiū generatio nis uocis, est ex orificio linguæ epiglottidis: q̄ orificiū q̄to magis extenditur, t̄to magis aeris percussio crescit. Existente ergo amplitudine orificij in suo statu, si longitudo crescit: altitudo uocis t̄cadit: sed magnitudo eius crescit sē extēsiōnem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo aut linguæ, dū percussio fit illa potentia, quæ erat antequā cresceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatē uocis, & crescit in crassitie & magnitudine. Si uero lingua creuerit nimis, & intrauerit de po

* Al. nerui.

* Al. submerguntur.

* Al. cōcurrit amplissimo.

* Al. fit infert

* Al. erit eadē

* Al. minuerit

ten-

tentia percussione, tunc crescit crassities vocis, quantum crescit in grauitate, sed non crescit in magnitudine: vox autem crassa fit ex multo aere sine potentia. Cetera autem instrumenta facta ad vocem seruiunt huic instrumento, sicut illa que sunt anteriora, usque ad orificium lingue, que facta sunt ad magnificandam vocem, non ad acuedam.

Tractatus tertius.

DVo sunt musculi eorum qui sunt epiglottidis, qui procedunt recte in longitudine: & continuant cartilaginem scutalem cum osse quod est inter linguam & epiglottidem: & attrahunt maximam cartilaginem epiglottidis sursum & ante: & incipiunt a loco alto, deinde descendunt ad epiglottidem ex quo habemus, quod illi attrahunt scutalem cartilaginem ad suum caput. Et similiter unusquisque aliorum musculorum attrahit membrum cum quo continuatur, ad partem sui capitis. Et si hi duo musculi incidantur, accidet voci maximum nocumentum: eradicabitur. n. scutalis cartilago, & amplificabitur locus ille totus: & laxatur multum ita quod non potest resistere aeri, non enim remanet in ipso nisi tela, quae continet esophagum & cannam tamen. Si autem nervus qui continuatur cum illis, scindatur, minus nocebit voci: diminuetur. n. magnitudo eius & fiet raucedo. Et sunt quidam musculi, qui continuant inter hanc cartilaginem & secundam, quorum motus si destruitur, modicum accidet nocumentum voci. s. duo musculi parui: qui si scindantur, parua erit remotio quae fiet inter primam & secundam cartilaginem. Et dixi de quatuor musculis, qui sunt super cartilagine epiglottidis, quoniam continent cannam, et epiglottidem intus: nam caput uniuscuiusque eorum est superius. Non ergo possunt declinari ad posterius, quia spondyli colli hoc prohibent: nec ad anteriora, propter hos musculos, neque ad latera, propter musculos ex transuerso positos; et sic remanent in canna et epiglottide extensi, hoc autem multum iuuat in hoc quod fiat vox; aer. n. ex quo fit uox, indiget cursu recto et stricto. Si trachea arteria ex una esset cartilagine continua, non posset fieri fluctuatio in aliqua parte eius in percussione aeris; sed facta est ex pluribus cartilaginibus. quas continet quaedam tela gracilis, et sic mouetur, et fluctuat quando aer occurrit; ideo necessarij fuerunt musculi ad hoc, ut adiuuent et coniungant ipsam. Et quia trachea arteria facta est et ad anhelitum et ad uocem, ideo posita est anhelitui tela que ligat ipsum inter cartilagine. Voci autem facti sunt cum cartilaginibus. isti musculi, ut constringant et adiuuent tracheam arteriam. Sunt. n. duo musculi in canali uocis, quibus proprie fit vox: sunt duo & alij extra, qui continuant tertiam cartilagine cum esophago: & duo musculi qui mouent cannam. Apud destructionem motus eorum fit raucedo, & fit vox rauca propter hoc, quod aliquod corpus non sonorum percutit anhelitum. Et ipsa canna est non sonora in radice, quia est carnosa humida: epiglottis autem est sonora acutae vocis, cum sit cartilaginosa sicca, resistens aeri: ideo quando humefit, accidet raucedo. Et tela quae est super cannam humefit propter multa humida, quae per ipsam transeunt: unde ante, aut porum, aut cibum vox est clara, post autem minus clara: quod si potus fuerit plus, quam oportet, vox erit rauca: Et ideo magis accidet raucedo senibus. propter multas superfluitates, quae generantur in eis. Et in omnibus corporibus. illa quae sunt sicca, sunt clarioris vocis, quam illa, quae sunt humida. Si omnia instrumenta vocis aperiantur, tunc exit multus aer subito, & est anhelitus: si vero constringantur, tunc cum anhelitu erit aliquod audibile, quod diuersatur secundum diuersitatem instrumenti quod constringitur, adeo quod fiet percussio. Si vero epiglottis fuerit illud quod constringitur, tunc ille anhelitus erit uox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddam inter anhelitum, & uocem, & est raucedo: & hoc erit, si non moueris epiglottidem, & dimiseris eam ociofam. Si uero dimiseris cannam non motam, & moueris epiglottidem, tunc fiet uox sine raucedine. Canna autem nullam habet actionem in uoce, nisi in hoc solummodo. Origo autem duorum uernorum qui sunt in collo a parte duorum neruorum ab alis, ex ipso cerebro est: & hoc est, quia actio eorum est de nobilioribus actionibus animalibus & subtilior. Genera autem actionum sunt tria, s. cogitatio, uoluntatis conseruatio, & imaginatio rerum. Et mittuntur a cerebro sensus, & motus uoluntarius ad alia membra. Vox autem est nobilissima actio uoluntaria: fit autem ex nobilissimo motu animae, s. ex motu cogitationis, & deliberationis. unde hi duo nerui descendunt ex ipso cerebro ad stomachum, ut quando cibus defuerit, sentiat homo: unde orificium stomachi fuit maioris sensus quam cetera membra: & ex illo ascendunt duo nerui ad musculos epiglottidis. Et non posuit creator hos neruos ex medulla spinali, quae est inferior, & propinquior his musculis, sed origo eorum neruorum fuit a cerebro, ut instrumenta uocis sint continua cum eo, quod regit uocem, s. cogitatione, quae est in cerebro. Reuersio autem horum duorum neruorum inferne fuit, ut continuetur cum musculis inferne, & motus fit superne. s. ex capitibus suis. Et duo nerui qui oriuntur a cerebro diuiduntur in quatuor ramos unusquisque: & currunt super radices costarum ex superiori ad inferius: & unus eorum intrat cor & pulmonem, alius stomachum, tertius reuertitur ad radicem musculorum epiglottidis, ceteri autem intrant alia membra interiora & canales. Et apostemata musculorum epiglottidis dicuntur angina interior, & exterior. Et si in superiori parte palati acciderit humiditas, tunc claritas uocis corrumpetur. Vox habet duos terminos in acuitate & grauitate, quos si excesserit, destruetur. Nam si orificium coopertorij epiglottidis post stricturam quam habet in acuitate uocis, amplius constringatur, abscindetur: si uero extedatur & amplificetur post amplificationem, qua uox fit in ultimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almacror: & secundum

*Al. nimis.

*Al. continuat

*Al. exit

† Al. ad partem
* Al. cognitio

* Al. intrat.

dimi-

A diminutionē anhelitus, si fuerit medius ab anhelitu qui est in nimia uelocitate, erit diminutio percussio-
 nis aeris in coopertoriū epiglottidis à prima percussione. Si vero anhelitus almacror me-
 dius iungatur amplitudine mediæ in orificio coopertorij epiglottidis, tūc uox in ueritate erit me-
 dia inter acutā & grauē, quia motus pectoris indiget potentia. Ideoq; qui multū debilitatur, iacet
 frequentius, nisi ex aliqua sollicitudine, & tunc cum magna angustia loquitur, & tunc muscoli de-
 biliter constringunt pectus, & transitus aeris erit tardus. Cogetur ergo ut coopertoriū epiglotti-
 dis ponat valde strictum, qñ uoluerit loqui, ut quod deficit ex uelocitate aeris, perficiatur ex stri-
 ctura cursus eius in epiglottide. Nā si instrumēta uocis amplissima essent, tunc uox destrueretur.

Tractatus Quartus.

Si spinalis medulla abscindat in initio pectoris, & fine colli, & in initio dorsi, ubi septimus spō-
 dylus occurrit octauo, destruitur exussatio totaliter, & uox omnino: nerui. n. ueniunt ad om-
 nes musculos, qui sunt intra costas, & intra hunc spondylum. Ad diaphragma ueniunt tria paria
 neruorum, quorum maius oritur ex spinæ medulla post spondylum tertium spondylorū colli: mi-
 nus oritur ex spinali medulla post spondylū nonum: tertium ex medio } inter hęc quidem oritur
 ex ipso cerebro. Si ergo spinalis medulla abscindatur apud tertium spondylū, tūc diaphragma ca-
 rebit duobus paribus neruorū, & remanebit ei motus tertij paris, quod uenit ex cerebro. Anhelitus
 almacror fit per musculos qui sunt inter costas: & muscoli qui sunt supra uentrem, augmen-
 tant anhelitū, & tñ, uox non ex actione istorum musculorū augmētatur. Et si duo nerui qui sunt
 ad partem duarum uenarum pulsailium destruantur, uox erit: & accidet musculis, qui sunt inter
 costas, aliqua occasio: & ramificantur ex his duobus neruis rami, qui continuantur cum canna &
 pulmone, & diaphragmate, & stomacho, & hepate, & splene, & omnibus intestinis. Ad musculos
 autem, qui sunt inter costas, non ueniunt nerui nisi ex sola spinali medulla. Et inter musculos &
 neruos, qui sunt in epiglottide & canna, non est continuatio. Et omnes muscoli, qui sunt inter co-
 stas, sunt xxii, qui totidem habent neruos: quorum si unus abscindatur ab uno latere, destruetur
 medietas anhelitus, & medietas uocis. Quidam putauerunt quod actio anhelitus sit naturalis, cum
 fiat in somno & uigilia æqualiter, & sine uoluntate. Alij dicunt ipsum esse uoluntarium, quoniam
 quando uolumus anhelamus, & quando uolumus retinemus: & hoc est uerum secundum nos, ut
 patet ex nostra anatomia. Alij dicunt quod est medius inter uoluntatem & naturam.

* Al. diuifio-
 ne.
 * Al. diuifio.

† quod est me-
 dium.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VTILITATE RESPIRATIONIS

C E N S V R A.

Multa uera in hoc quoque libro insunt, sed magna ex parte Aristotelica.

Dalorem uitalem, qui est in corde, dicit Aristoteles nutriri à sanguine, pingui &
 unctuofo existente, eodem modo quo flamma nutritur ab oleo. Et eiusdem ca-
 loris extinctionem, quemadmodum & flammæ, dupliciter fieri. Nam sicut flam-
 ma extinguatur dupliciter, siue consumpto oleo, siue addita ei maiore flamma, si-
 militer calor uitalis extinguatur in morte animalis, aut ex defectu puri & pinguis
 sanguinis ut in cōsumptis, aut aquoso sanguine repletis, aut ex superuentu calo-
 ris maioris, ut in febrilentibus. Inuestigans autem Aristoteles, quare maior flamma extinguat mi-
 norem flammam ei oppositam, dicit maiorem flammam consumere nutrimentum minoris flam-
 mæ usque adeo cito, ut non possit æque cito nutrimentum succedere. Dico autem maiorem flam-
 mam trahere ad se inuicem causa similitudinis usque adeo cito, ut non possit æque cito minor
 flamma attrahere aliam flammam, ex eo à quo nutritur sibi succedente. Nutritur autem flamma
 non solum à pinguedine aliqua, immo etiam ab aere uicino: & fit nutritio non ut quidam putant
 per alterationem nutrimenti, neque per assimilationem eius ad id quod nutritur, sed per attractionē
 partium nutrimenti, similem ei quod nutritur: id enim a quo nutritur ignis, necesse est ut in se
 habeat igneas partes. Quod autem ignis nutritur ex aere, probatur ex eo, quia si inter terram fo-
 diatur specus ampla angustis oris, & magna lignorum congeries intromissa incendatur immisso
 igne, obstruso quidem foramine, necesse est ligna eodem momento omnino extingui. Exit enim
 ignis per poros terræ superiectæ, & non potest aer subintrare ad reparationem ignis exeuntis,
 tum quia aer obstrusior est igne, nec æque mobilis est, ut ignis: tum quia necesse est plus aeris in-
 fluere, quam sit ignis affluens, qui reparandus est ex eo, pro eo quod non ex toto aere, sed ex solis
 igneis

igneis partibus, quæ sunt in aere, fit ignis, fitque ex plurimo aere multo minor ignis: nam & simili
 ter in omni nutritione fit ex multo nutrimento res modica per digestionem. Velociter et quicquid
 fit ex alio, minus est eo a quo generatur, quod tamen plerique negant: nam sicut, inquiunt, ex modica aqua
 fit multus fumus, similiter quoque ex modica aqua fit multus aer, ita quoque ex modico aere fit mul-
 tus ignis. Dico autem quod fumus non fit ex sola aqua, sed habet plurimum aeris, in quo disseminatae sunt
 aqueae particulae: quod est videre hoc modo. Nam quando bullit aqua in vase ad ignem, ignis quidem
 transit per poros vasis ad aquam, faciens illam tumescere, & ampullas eleuari: fiuntque ampullae ex
 directo ignis, qui est sub vase: sicque ad mediam aquam transit ignis ascendens in aerem, attrahitque
 secum aqueas particulas, cum quibus aeri admiscetur: ferunturque aqueae particulae sursum: de nec de
 feruntur a calore in inferiori aere, quem frigidum esse constat, ut ostensum est alias. Amplius autem
 nubes, cum sit fumus, congelata quidem fit nix, quemadmodum pluuia congelata fit grando. nix
 autem plurimum habet aerem quemadmodum spuma: & est alba utraq; propter aerem sibi commixtum
 quem Aristoteles esse album ostendit: sed hæc hæcenus. Quando autem flamma in continuo fluxu est, & conti-
 nue generatur alia & alia flamma, succeditque posterior flamma in locum prioris, immo in modum
 fluuij, putant quidam priorem flammam sursum ascendentem extinguere ab aere. Dico autem eam ad-
 misceri aeri, disseminarique in eo per minutas particulas: nam & similiter disseminata fuerat prius
 non solum in eo a quo generata est, immo et in aere vicino, praesertim cum multo plus nutriti-
 ti habeat flamma ex aere, quam ex aliquo alio. Sicut autem flamma in continuo motu est, & in mo-
 dum fluuij alia alij succedit, & ita calor continue effluit a corde ad venas, & per venas ad totum cor-
 pus, & inde continue effluit extra corpus: nam & uestes non ob aliud calefaciunt, quia retinent
 calorem continue euaporantem a corpore per poros. Sunt autem pori venarum subtilissimae propter
 effluit calor, & etiam sudor, qui nihil aliud est quam aqua sanguini admixta: quoniamque poris amplius di-
 latatis effluit ipse sanguis. Quod autem pori sint venarum subtilissimae, inde patet, quod quaelibet uena pro-
 ducit ex se aliam venam minorem, & aliam iterum minorem, usque dum diuisio perueniat ad ca-
 pillares venas. Accidit autem poros per frigiditatem, aut aliquo viscoso fumo oppilari: & tunc ca-
 lor multiplicatur in venis, non enim sufficiens euaporare potest: tum propter angustiam pororum
 tum quia fugit interius propter frigiditatem sibi contrariam, quæ est exterius. Dicit enim Aristoteles. vlti-
 mam digestionem cibi fieri in corde, sanguinemque in uentribus cordis generari. Dicit quoque Aristoteles:
 Primum & vniuersale instrumentum omnium sensuum est cor, non autem cerebrum, ut quidam
 asserunt. hoc autem est indicium, quod impossibile est dolorem fieri in aliqua parte corporis, dum fiat pas-
 sio in corde: & si multus fuerit dolor facit syncopen cordis: nam omnes partes corporis colligantiam
 habent ad cor per medias venas, & pelliculas, & nervos. A duobus igitur uentriculis cordis proce-
 dunt magna vena, & arteria ad supremum spondylum colli. Nam magna uena, quæ dicitur caua
 procedit a dextro uentre cordis: & primo transit ad gibbum hepatis, & inde per dorsum ad caput.
 Magna uero arteria, quæ dicitur aorta, quoniam procedit a sinistro uentre cordis, primo transit ad quintum
 spondylum dorsi, qui cæteris spondylis uicinior est cordi: unde quoniam oesophagus spondylis innititur
 declinat quidem in quinto spondylo dorsi, & in alteram partem dans locum magnæ arteriæ. Pre-
 dicta uena & arteria uenientes ad caput, coniunguntur duabus pelliculis cerebri, & est pelli, quæ per
 omnes spondylos protenditur, & tegit spinalem medullam. Dicunt autem anatomici duplici pel-
 le tegi spinalem medullam, quemadmodum & cerebrum. Ab his uero pelliculis cerebri & spinalis me-
 dullæ procedunt omnes nervi corporis. Nihil igitur de corpore sensibile est præter uenas, & arte-
 rias, & pelliculas, & nervos, cum sit ex eis unum quoddam continuum cum corde: alia uero mem-
 bra insensibilia sunt, ut ossa, & ligamenta ossium: Quorum duplex est genus: nam eorum quibus-
 dam colligantur ossa ad se inuicem, alijs uero colligantur ad musculos: Sunt autem & cartilaginee
 omnes insensibiles, quemadmodum & ossa: nam & plerumque ab ossibus procedunt, & si non omnes.
 Sunt autem maximæ duæ cartilaginee corporis, altera quidem ex qua constat trachea arteria, &
 altera quæ procedit ab osse puppis: & est maxima pars uirgæ uirilis, & colli matricis. Sunt et insen-
 sibiles omnes pinguedines, & medullæ, & ipsum cerebrum, & est etiam caro pulmonis insensibilis: cir-
 cundatur autem tribus pelliculis, quarum duæ procedunt a uena, & ab arteria, quæ a duobus uentribus
 cordis procedunt, & hæ duæ pelliculæ sunt sensibiles: tertia uero procedit a trachea arteria, quæ est
 insensibilis: quemadmodum ipsa trachea arteria a qua procedit, fitque per hanc inspissatio aeris ad
 cor secundum fistulas ipsius, quæ a trachea arteria procedunt. Similiter autem hepar & splen insen-
 sibilia sunt, quemadmodum & pulmo, exceptis etiam quibusdam uenis, nervis, & pelliculis, quæ in
 eis sunt, quæ procedunt ad pulmonem, & hepar, & splenem, dilatanturque in eis. Sunt autem glan-
 dulæ omnes insensibiles, quemadmodum & pinguedines, cum sint de genere pinguedinis: quam-
 uis quædam uideantur sensibiles propter pelliculas sibi insertas. Sunt autem tam pinguedines quàm
 glandulæ omnes in corpore ad fomentum, & conseruationem caloris naturalis: quamuis enim calor a
 corde ad totum corpus procedat, sunt tamen quædam corporis partes magis susceptibiles caloris,
 quæ ceteræ. Pinguedo enim, quæ superposita est hepati, & spleni, & intestinis, calefacit ea, facitque nutri-
 mentum digerere in eis. Vnde cum cuidam pugili pinguedo hæc in palestra rupta esset, & postmodum liui-
 da

*Al. uicinior
fit.

*pubis.

A da facta, à medico erepta esset, cepit pugil supra modum frigoris esse impatiens, & consueta cibi digestio in ventre mutata est. Glandulae autem quae à radice linguae sunt, non solum generant salivam, sed etiam digerunt sanguinem in venis, quae ad meningas cerebri coniunguntur. Cum enim meningis cerebri contentent & ex subtilissimis uenis, quae à crassis venis colli procedunt, non potest sanguis venulas meningum subintrare, nisi fuerit plurimum digestus. Item glandulae sunt in mesenterio caloris causa, attrahentis succum cibi ab intestinis ad venam hepatis. Item testiculi, & mamillae glandulosae sunt ad generandum sperma & lac. Adiacet et collo vesicae glandulae, caloris causa attrahentis urinam à renibus, & insuper sperma digerentis. Quidam et inter glandulas annumerant renes, qui urinam attrahunt à venis, quae est in gibbo hepatis: quamvis Aristoteles dicat non ob aliud renes esse in corpore, quam ut per eos excoleat urinam: nam uasa duo deferentia urinam à gibbo hepatis terminantur ad duos renes: & rursus ex alia parte renum oriuntur alia vasa vrinalia procedentia usque ad vesicam, perforata intra vesicam foraminibus pluribus atque subtilibus, per quae fluit urina vesicae: & haec quidem foramina in mortuo animali non apparent, pro eo quod frigiditate obtusa sunt. Dico autem calorem, qui est in sinistro ventre cordis & arteriis, non solum nutriri ab aere influente per fistulas pulmonis, immo et ab aere influente per poros corporis: quod probatur ex eo, quod addit in passione quadam, quae est suffocatio matris, in qua nulla fit manifesta inspiratio aeris. Dico autem in hac passione cor comprimi à matrice sursum eleuata: modicumque calorem remanere in eo, quod nutritur à modico aere influente per poros. Nam & similiter plura animalia viuunt, non habentia cor neque pulmonem, quorum calor vitalis cum sit modicus, nutritur ab exteriori aere influente per poros: haec autem sunt parua animalia, ut muscae, & similia: & etiam in piscibus polypodes, & alij omnes, qui sanguinem non habent: quamuis et de ceteris piscibus sanguinem habentibus dubitetur, quanto spirant intra aquam. Constat autem maiores pisces spirare aerem extra aquam, quos etiam pulmonem habere manifestum est. Minores uero pisces, qui loco pulmonis branchias habent, spirant intra aquam: spirantque aerem, qui modicus est intra aquam, per poros branchiarum, qui sunt proportionales fistulis pulmonis: quemadmodum enim fistulae pulmonis, ita similiter & pori branchiarum usque adeo angustantur in ea parte, quae terminatur ad cor, ut non capiant aquam, sed aerem solum, qui per poros excolatur ab aqua, transiens ad cor. Quod autem aer sit intra aquam, probatur ex eo, quod quando congelatur aqua, fit minor: propter aeris expressionem: unde Aristoteli uisum est, quod pisces, qui branchias habent loco pulmonis, non attrahant aerem, sed aquam attrahant ad refrigerandum calorem cordis. Nam & similiter de habentibus pulmonem dicit Aristoteles, quod attrahunt aerem ad refrigerandum calorem cordis, cum ostensum sit aerem inspiratum prestare nutrimentum calori cordis. Hippocrates autem in libro de generatione animalium dicit aerem inspiratum refrigerare pariter ac nutrire calorem cordis. Aristoteles quoque in quodam loco affirmat, quod omne nutrimentum influens, refrigerat id quod nutrit, & addit etiam quod deficiente nutrimento, fiat caloris augmentatio ratione uacuitatis: & hoc ostendit per simile eius quod accidit in uentre & matrice, quae postquam sunt uacua, calidiora fiunt, quam quando plena fuerint. Huius autem causam determinauimus in libro quem de spermate edidimus. Et hoc quidem haecenus. His igitur praemissis, postmodum scire oportet, quod cum in corpore sint uena, & pellis, & neruus, quae sunt receptacula sanguinis, & spiritus, & pellis quidem mediam habet naturam inter neruum & uenam: & manifestum est quod ad omnem pelliculam coniungitur aliqua uena, quae in ipsa pelle diuiditur in multas subtiles venulas subtilem sanguinem capientes. Habet autem & neruus venulas, ideo & findi potest in longum: sed habet eas plurimum subtiles, solum capientes spiritum. Dico etiam quod instrumenta omnia sensum continentur pelliculis, suntque sensus in ipsis pelliculis: ut est uidere in oculo, cuius pelliculae plene sunt humore aqueo, & originem habent a cerebri pelliculis: fitque visus non in crystallino humore oculi, ut Aristoteli uisum est: sed in pelliculis oculi. Quarum duae procedunt a duabus pelliculis cerebri: & tertia à neruo, qui opticus id est uisibilis dicitur: proceditque ab ipsis pelliculis cerebri. Est autem praeter has pelliculas tres, quodam alia quarta, quae est in oculo: quae alba est, & continet omnes alias, proceditque a pelliculla quae tegit cranium, & est insensibilis: est autem haec pellicula in piscibus valde dura, & fere in modum ossis. Similiter autem & pellicula plena aere locata est intra aurem, in qua fit auditus. Et pelliculae plene spogiosa carne locatae sunt intra nares, in quibus fit olfactus. Et omnes haec pelliculae originem habent a pelliculis cerebri. Idem quoque oportet intelligi & de pelliculis linguae, in qua fit gustus. De tactu autem dicit Aristoteles, quod fit in carne totius corporis. Dico autem quod non fit in carne, sed in pelliculis carni commistis: manifestum est enim reticulatam carnem esse pelliculis valde subtilibus, quae à crassis uenis procedunt, & ab eis deportant subtilem sanguinem ad nutrimentum carnis. Probat autem Aristoteles, quod principium motus, quemadmodum & sensus, est in corde, pro eo, quod omnis motio fit cum ui & conatu. Vnde autem facit contentio spiritus: origo autem spiritus est in corde: deinde ex contentione spiritus, fit in omni conatu inflatio uenarum, & neruorum, & etiam pellium cerebri, & spinalis medullae, & principaliter diaphragmatis. Constat enim uires corporis omnes esse ex neruorum tensione: causa autem tensionis nerui nulla est alia, quam spiritus neruum inflans. Sed quia origo spiritus est a corde, oportet prius diaphragma inflari, & postmodum uenas, deinde duplicem pellem spinalis medullae,

Fortassis illic de corde ad mediu: quo in loco inquit Hip. cor ipsu ex toto uentilari, & spm attrahere.

*Al. per quā.
*Al. inde.

& ipsius cerebri, ultimo uero nervos. Spiritum aut uoco nō solū uaporem sanguinis, sed et aerē inspiratū, qui ei admisceat: trāsit: n. aer inspiratus à pulmone ad ambos uentres cordis, & inde per uenas & pelles usq; ad nervos. In oī igitur conatu fit per contentionē anhelitus, conclusio spūs inter diaphragma, & in ipsis fistulis pulmonis, q̄ procedunt à trachea arteria, *post quā fit aeris inspiratio: & idem spiritus cōprehensione diaphragmatis trāsmittitur p̄ fistulas pulmonis ad uē tres cordis, & inde ad uenas, & pelles, & nervos. Contingit aut oppilationē fieri in loco, in quo uena & arteria procedentes à corde, transeunt p̄ collū, coniunguntur ad pelliculas cerebri & spinalis medullæ, ex humore, aut fumo multo aut paruo, & tātū crasso, aut subtili: fitq; ibi oppilatio per angustia uenularum, quæ procedunt ab illis uenis, disseminanturq; in pelliculis cerebri & spinalis medullæ. Dico autē ex hac oppilatione fieri somnum: qñq; epilepsiam, & qñq; etiam apoplexiā. Fit aut apoplexia ex humore plurimo & crasso. Epilepsia ex humore nō tātō, neq; adeo spisso: & qñq; ex solo fumo crasso, ascēdente à stomacho, aut pede, aut aliquo mēbro alio: in his quidē uidetur aura subtilis & frigida ascendere ad caput. Somnus autem fit ex multo fumo subtili, faciente diuturniorē, sed minorē, & facile solubilem oppilationem: unde quidam in somnō sentiunt, & mouentur, & etiam loquuntur, & imaginantur somniantes: & similiter imaginantur quidam in epilepsia, & etiam in syncope, quæ est passio cordis. Fit autem quibusdam in epilepsia spuma circa os, dū spiritus qui fertur à corde in uenas sursum, occurrit humori facienti oppilationem, & ei admixtus spuma fit. Est. n. spuma admixtio aeris & aque, aut humoris: ideoq; alba est ut aer: & ephialtes quædam epilepsia, q̄ fit in somno, fit at ex mixtione tanq̄ epilepsia: ideoq; non in uigilante, sed in dormiente. Ut enim prædictū est, somnus & epilepsia fiūt in eodē loco, & ex simili causa: unde Aristoteles dicit epilepsiā esse somnū quēdam: uerū ephialtes lōgo tēpe perdurās in epilepsiā conuertitur. Amplius autē dicit Aristoteles, q̄ quibusdam uenis colli compressis fit homo insensibilis: & similis dormiētī: unde & antiqui uenas illas uocauerūt carotidas, p̄ p̄ea, q̄ in eis fit caros, quod est insensibilitas & imobilitas totius corporis. Cōpressio diaphragmatis, q̄ fit in respirando, causa est prolotionis uocū, qñ uuula, quæ est in gutture, superponitur tracheæ arteriæ ita, ut respiratio fiat per angustum. Spiritus. n. exiens per angustum, qñ colliditur uuulæ sibi oppositæ, facit sonū, alioquin fit respiratio sine sono, quādo spiritus liberum habet exitum: est enim diaphragma, respirationis origo, & uocis, & omnium uirium corporis. Est autem & ipsa uuula principiū uocis, quia sensibilis ac mōbilis, quēadmodū diaphragma. Et insu p̄ efficit uires corporis, quemadmodum & ipsum diaphragma: nam in oī conatu fit oppilatio omnimoda tracheæ arteriæ suppositæ uuulæ, ut compressione diaphragmatis spiritus qui est in fistulis pulmonis, nō possit sursum per os exire: sed trāsmittat ad cor, & à corde ad uenas, & inde ad pelles cerebri & spinalis medullæ, à quibus nouissime transmittitur ad nervos: quorum tensio uires corporis efficit: tenduntur autem modico spiritu os subintrante & inflante.

Pulmo at est immobilis sē se ipsum & insensibilis, quēadmodū & ipsa trachea arteria, unde & in peripneumonia non sentitur dolor, sed grauitas sola. mouetur aut pulmo cū diaphragmate, eo q̄ colligantiā hēt ad ipsum quibusdā pelliculis: & insu p̄ ex eo, quia dilatatione diaphragmatis maior existit capacitas inter diaphragma: quam necesse est impleri ex aere inspirado, & inflante fistulas pulmonis, quæ intra diaphragma continentur. Queritur autem de motu diaphragmatis, utrum sit uolūtarius. Si enim est uoluntarius, quo modo igitur fit in dormiente: si at non est uoluntarius, quo modo ergo potest uoluntarie retineri? nam & quidam leguntur tandiu continuisse, donec extincti sunt. Dico autem motum diaphragmatis uoluntarium esse, fieri quidē uoluntarie per nervos, nihilominus et fieri propter aliam cām. Nā cum calor cōtinue effluat à corde, necesse est continue influere aerem ad cor, qui inflat pulmonē, & p̄ hoc totū diaphragma, pro eo q̄ pulmone inflato necesse est capacitātē diaphragmatis augmentari. Nō solum autē inflatio pulmonis, quæ fit ab aere inspirato, causa est ut diaphragma dilatetur, immo etiā, quia aer inspiratus transit a pulmone per cor ad uenas diaphragmatis, procedentes à corde, in quo est origo uenarū omniū, non solum pulsantium, immo etiam & aliorum, ut alibi ostenditur. Non solū autē uenæ diaphragmatis inflantur spiritu, immo et aliæ uenæ remotiores à corde, ut in forti conatu est uidere: nam & uenas pellicum cerebri ab eadem causa accidit inflari, ut apparet in habentibus fractum cranium, si anhelitū contineāt: nā & spūs, qui nervos subintrat, procedit à corde ad nervos per intermedias uenas: qđ probatur ex eo, quod quibusdam uenis colli compressis, fit homo absq; omni sensu & motu. Nō solū at pulmo ministrat cordi aerē ad nutrimentum caloris uitalis, immo etiam cōmunit & conseruat calorē, qui est in corde: cuius simile est in cinere uidere, qui superponitur igni ad cōseruandū ipsū. Hēt at pulmo, quēadmodū & cinis, plurimā raritātē, p̄ q̄ habet ignis moderatā respirationē, & moderatā aeris influxionem: fitq; inspiratio, & respiratio per fistulas, procedentes a trachea arteria, ad cor terminatas, q̄ sunt in pelle circūtegete pulmonem. Manifestum est enim, quod ad conseruationē ignis necessarius est aer, non ut qui dā putant propter refrigerationē, sed nutrimenti causa: est enim aer nutrimentū ignis: omne autem nutrimentum, simile fit ei, cuius est nutrimentū: aer enim influens per poros cineris, igitur ad re-

Ad restorationem euaporationis ignis: aer. n. per digestionem fit ignis. Digestionē voco separationem ignearum aeris partium ab alijs partibus: est. n. aer corpus dissimilium partium, habens caliditatis, & frigiditatis particulas in se ipso: vnde nec aer est elementum, sed, sicut alibi ostensum est, duo tantum sunt elementa, calidum & frigidum. Dico etiam q̄ ex aere fit aqua, euaporatione ignearum partium. Nam cum omnium fluminum origo sit à montibus, dicit Aristoteles non solum vapores aqueos ascendere inferne per venas quasdam ad crepidinem montium, & inde distillare, sed etiam in ipsis venis montium aerem per frigiditatem in aquam conuerti. Manifestum etiam, q̄ nec aqua est elementum, nec aer: fit enim ex aqua glacies, expressione aeris, qui in ea erat: vnde minor est glacies, quàm fuerit aqua, propter aeris educationem: nam & omne metallum maius fit, si liquefiat, quam fuerit prius: ignis enim subintrans liquefacit aquam quæ in poris metalli congelata est. Sunt autem pori in metallo adeo angusti, ut non possit aer, sed solus ignis subintrare. Rursus autem oportet scire, in omni nutritione id quod nutritur, attrahere & congregare particulas sibi similes, quæ disseminatæ sunt in eo, a quo fit nutrimentum, pro eo quòd naturaliter simile ad suum simile tendit. Fit autem digestio nutrimenti per calorem, pro eo quòd calor, vt ait Aristoteles, aggregat similia, & disgregat dissimilia. Quemadmodum. n. in ventilatione adunatur per commotionem granum seorsum a palea, ita etiam similiter in nutrimento fit per calorem commotio omnium partium, & in ipsa commotione similiter in nutrimento similia ad se inuicem adunatio. Facit autem calidum commotionē, pro eo quòd in continuo motu est, vt est videre in aqua bulliente. Amplius autem calor inspissat nutrimentum, dum continua sua euaporatione partes aqueas secum trahit: Deinceps autem oportet scire solum diaphragma esse principale instrumentum respirationis, pulmonem autem fistulis plenum recipere multitudinem inspirati aeris in fistulis suis: & ob hoc receptaculum spiritus appellatur. Subintrante igitur aere inflatur pulmo, & rursus paulatim detumescit, aere paulatim transmissio ad cor, ad nutrimentum caloris qui est in corde. Vnde quia colligitur multus aer in pulmone, qui sufficit aliquandiu ad nutrimentum caloris cordis, inde est, quòd aliquis potest aliquando absq; spiratione perdurare, & aliquando abque interpolatione uocem protrahere. Insuper autem, & aer breui aliquando tempore permanens in pulmone calido existente, ibiq; digestus efficitur competentius nutrimentum caloris cordis. Dicit. n. Aristoteles, quòd pisces, qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt interius aquam, ad refrigerandum calorem uitalem cordis. Dico autem calorem uitalem nutrimento indigere, non autem refrigeratione: nutrimentum vero ignis nullatenus est aqua, sed aer. Sunt. n. in prædictis piscibus pori quidem branchiarum ad cor adeo subtiles, quod non capiunt nisi aerem solum, per quos transit aer, qui est aquæ commixtus. Dicit aut Aristoteles aerem non esse intra aquam, persuadens hoc ex eo, q̄ cum aer leuior sit aquæ supernatat, non autem admiscetur ipsi. Est autem sibi ipsi contrarius, cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expressionem aeris qui est in ea. Verū pisces pulmonem habentes multo plus habent caloris, quam cæteri pisces, vt delphini, & phoca, & canis, & cetera omnia, & similia. Quoniam igitur multus calor qui est in eis multo indiget aere ad sui nutrimentum, inde est, q̄ spirant extra aquā. Scire autem oportet, q̄ trachea arteria ueniens ad pulmonem, facit circa eum pellē plenam fistulis pluribus ac subtilibus, quæ terminantur ad uentrem sinistrum cordis: habentq; foramina subtilissima, per quæ capiunt aerem solum, non autem sanguinem: fitq; per hæc foramina inspiratio aeris ad sinistrum uentrem cordis: sanguis autem qui est in sinistro uentre cordis, non potest per ea affluere propter eorum angustiam. Amplius aut uena, & arteria procedentes a duobus uentribus cordis, perueniunt ad pulmonem, & faciunt circa eum pelles duas, plenas uenis, & arterijs pluribus ac subtilibus. Quia autem in conatu fit conclusio spiritus, non solum in fistulis pulmonis, sed etiam in uenis, & neruis, contingit quæ terminos uenarum ex multo spiritu dilatari, spirituq; exeunte trahere secū sanguinē: estq; sanguis hoc modo exiens spumosus, p̄p spiritum sibi admixtum. Accidit etiam eadem causa sudorem exire per poros corporis. Est autem sudor, sanguini aqua admixta. Pori uero sunt uenæ subtilissimæ quæ a crassius uenis procedunt. Contingit autem poros ex multo, aut feruido spiritu usq; adeo dilatari, ut exeat sanguis per eos, fiatq; sudor sanguineus. Miror autem plurimum super eo, quod dicit Aristoteles se uidisse poros cordis in pulmone, per quos fit aeris inspiratio, & exspiratio, cum sint imperceptibiles propter suam paruitatem, quemadmodum & pori uesicæ, per quos ingreditur urina: maxime cum per frigiditatem obstruantur huiusmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres esse uentres cordis: cum sit patens uisui esse tamen duos, ab uno. n. procedit magna uena, & ab alio magna arteria: in paruis etiā animalibus unū tamen esse, a quo procedit magna arteria. Postmodum aut scire oportet, q̄ pulmo, cū sit spongiosus, & calidus, habet uim attractiuā: attrahitq; aerem ad se, ad refrigerandum calidum cordis, quemadmodum uentosa igne intromissa: exit. n. ignis per poros uentosa, & necesse est aerem subingredi. Idem quoq; est videre in hepate, quod spongiosum est, & calidum: attrahitq; succum cibi ab intestinis per medias uenulas cuiusdam pellis, quæ media est per intestina, & concauā uenā hepatis, & cōtinuata est utriusq; dicuntur aut uenulæ illæ mesaraicæ, siue mesentericæ: pellis in qua sunt, mesenterii siue mesarægi appellatæ, & protenditur a me-

*Al. conculea
tio.

LIBER DE VTIL. RESPI.

dio uentre per intestina. Dicit enim Aristoteles mesenterium vicem radicis obtinere: sicut enim **E**
 radix attrahit nutrimentum a terra, ita & mesenterium ab intestinis nutrimentum corporis ani-
 malis. Cor etiam, in cuius concauitate plurimus est calor continue effluens, attrahit continue à fi-
 stulis pulmonis: attrahit etiam succum cibi a concaua vena hepatis, quia, ut ait Aristoteles, in cor-
 de perfecte digestus sanguis fit. Rursus autem cor attrahit ab intestinis succum cibi aliunde, quam
 per hepar, id est per mediam arteriam: arteria enim, quæ protenditur a corde per dorsum & con-
 iungitur mesenterio, non transit per hepar, cum dicat Aristoteles, In hepate nulla est omnino ar-
 teria. Est autem sanguis arteriæ liquidior, quam venæ: & præ nimia sua aquositate non coagula-
 tur, quemadmodum sanguis qui est in vena. Huius autem hæc est causa, quæ hepar venæ suppositum
 maximam habet vim attrahendi: attrahitque succum cibi multum ac spissum ab intestinis: ideoque
 in vena multus est sanguis ac spissus, qui cito coagulatur euaporante aqua. E contrario vero san-
 guis arteriæ modicus est & aquosus, pro eo quod arteria habet vim attrahendi debilem ex solo pro-
 prio calore, & etiam ex corde. Dicit enim Aristoteles, quod in quibusdam animalibus sanguis ipsius
 venæ liquidus est, & non potest coagulari, ut in ceruo, & lepore: suntque huiusmodi animalia timi-
 da, pro eo quod habent sanguinem frigidum, & aquosum. Rursus autem quædam animalia habent san-
 guinem valde spissum ac terrestrem, qui coagulatur statim, ut taurus: cuius etiam sanguis veneno-
 sus est. Et huiusmodi quidem animalia habent pinguedinem quandam terrestrem, quæ sepum di-
 citur: & sunt plurimum ossuosa: & sunt etiam calida, & audacia: nam sanguis terrestris plurimum
 calidus est, pro eo, quod est receptaculum amoris: sed prius contingit calorem in eis egisse, ut est vi-
 dere in calce, & cinere, similiter & sale. Nam sal genus terræ est, estque sal terra incensa: quod pro-
 bat Aristoteles ex eo, quod quibusdam calamis incensis, & incineratis, fit sal, si mistus fuerit aquæ, &
 eadem aqua bulliat ad ignem. Vinum etiam quanto fortius est, tanto terrestrius est: quod proba-
 tur ex eo, quod quanto fortius est, tanto ponderis plus habet, adeo etiam quod supernatat oleum
 in eo. Amplius autem vinum, & liquores alij, varios sapores habent ex terra sibi admista: vnde in
 quadam regione vinum suspensum ad ignem in utribus, indurefcit in modum salis, euaporante
 aqua. Dicit etiam Aristoteles, quod in sanguine spisso inueniuntur neruuli quidam: & quanto spissior
 est sanguis, tanto plures insunt: in liquido autem sanguine nulli possunt inueniri. Dicit etiam Ari-
 stoteles, quod homines liquidioris sanguinis, sunt timidi, sed boni sensus, ex eo quod molles car-
 nes habent suntque passibilia maxime in eis instrumenta sensus. Videndum autem est deinceps, **G**
 vtrum aliquis meatus sit a vena ad arteriam: quod quidem probatur ex eo, quod si scinditur vena,
 aut arteria, effluit omnis sanguis, tam qui est in venis, quam qui est in arterijs. Quæritur autem quo
 modo sanguis intret arteriam, si uerum est, ut plurimi putant, totum succum cibi, ex quo fit san-
 guis, transire ad uenam hepatis. Aiunt igitur quidam, quod cum uena, & arteria habeant in cor-
 pore parietem communem fistulas quasdam habentem, sunt quidem in medio illarum fistularum
 quidam meatus angusti, per quos excolatur sanguis: & meatus illi in mortuo animali non appa-
 rent, quoniam per frigiditatem sunt obstructi. Dico etiam meseraicum, per quod transit succus ci-
 bi ab intestinis per totum corpus, non solum continuari uenis hepatis, immo etiam arteriæ cui-
 dam procedenti a dorso, & non transeunti per hepar, sicut testantur omnes, qui de anatomia scri-
 pserunt: ex quo manifestum est, succum cibi non omnino transmitti ad uenam hepatis, immo e-
 tiam partim ad arteriam. Amplius autem uena, & arteria simul in toto corpore sunt, præterquam,
 ut ait Aristoteles, in hepate, & splene: iungunturque adinuicem quibusdam pelliculis, in quibus sunt
 uenulæ subtiles, per quas ab arteria ad uenam excolatur liquidus sanguis. Scire etiam oportet, quod
 non solum a uena hepatis, immo etiam ab arteria sunt meatus quidam ad renes. Dico autem, quod ab
 omnibus uenis, & arterijs corporis mittitur urina, quemadmodum & sudor: nam quemadmodum
 urina, ita quoque sudor nihil aliud est, quam aqua sanguini admista. Dico etiam, quod quemadmodum
 hepar, ita quoque, & splen attrahit succum cibi ab intestinis per medium mesenterium, cui continua-
 ta est uena splenis, quemadmodum & hepatis uena: unde splen, ut ait Aristoteles, recte hepar si-
 nistrum potest appellari. Item a corde protenditur uena ad splenem, quemadmodum ad he-
 par, per quam cor attrahit sibi succum cibi a splene: quemadmodum ab hepate. In sple-
 ne autem, ut ait Aristoteles, nulla est arteria, quemadmodum nec in hepate. Di-
 co autem, quod in curuatura hepatis, & splenis inueniuntur tam arteriæ, quam
 uenæ: in gibbo autem hepatis solæ inueniuntur uenæ, quæ conueniunt
 ad cauam uenam: in gibbo uero splenis nec uena est nec arte-
 ria. Miror autem quam plurimos antiquorum ignoras-
 se usum splenis in corpore humano: alios autem opi-
 natos nosse, penitus errasse. Solus uero Ari-
 stoteles in libro de particulis animalium
 diligenter supra hoc scripsit: qui
 fuit solus ueritatis
 ostensor.

* Al. si prius
contigerit.

* Al. ouum.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

CVI TITVLVS EST

COMPENDIVM PVL SVVM

CENSURA.

Liber ieiunus, sed non omnino reiiciendus.

Ocei quod de pulsibus possibile est competētem modum circuit. Primum autem aiunt* egenum antiquum de pulsibus: item nō de pulsib. hoc intitulasse, sed de palmon. i. de saltibus. ignoravit. n. vt decens hic vir, quæ existat differentia pulsus, & palmi. i. saltus: sicut deinceps ostendemus, primum dicentes, quid sit pulsus.

* Al. forte Aegymium.

De Definitione pulsus.

Pulsus igitur est diastole, i. dilatio, & systole, i. constrictio cordis, & arteriarū: solæ. n. hæ eorum, quæ in nobis, pulsuali motu mouentur. Alia vero, quæcunque videntur, & ipsa pulsualiter moueri vt meninges, quæ circa cerebrum sunt in pueris visæ, secundum participationem arteriarum mouentur: circa quas particulas fit palmos, i. saltus, & tremor, & spasmus.

De ijs, quæ pulsui simulantur.

Similia vero pulsui sunt, & palmos, i. saltus, & spasmus, & tremor: etenim & hæ videntur quibusdam ita fieri, sicut & pulsus ex diastole, & systole. Differentia vero in eis existit plurima. Igitur Praxagoras quidem existimauit hæc ad se inuicem differre quantitate, non adhuc autem qualitate: fieri autem ex pulsu, qui magis, eo circa motum extenso, palmon, i. saltum: ex palmo vero, tremorem: & hoc quidem Praxagoras vir non liber, neq; in ijs, quæ secundum medicinam sunt, contemplationib. neque in alijs secularib. Herophilus vero diligentius insistens huic loco, in qualitate magis eas differentias inuenit: fieri. n. pulsum circa arterias solas, & cor: palmon autem. i. saltum & spasmus, circa musculos, & neruos: & pulsum similiter generari cum animali, & mori cum eo.

Fit autem pulsus ita. Quando cor attraxerit ex pulmone spiritum, primum quidem eum suscipit in sinistrum suum ventriculum: demum super concidens, deinde ipsis arterijs præbet. Contingit igitur in concisione, repletis ijs, quæ in corpore sunt, arterijs, pulsum perfici: euacuatis autem, systolen. Igitur arteriæ quidem, sicut dixi, repletæ cursum perficiunt, assumentes spiritum: cor autem euacuatum, sicut deinceps demonstraui. Proprium igitur terminum. i. definitionem dedimus eius, pulsum dicentes esse diastolen, & systolen cordis, & arteriarum.

Vnde constat pulsus.

Consistit autem pulsus ex diastole, & systole. Quia vero in pari, & eodem tempore, & cor, & arteriæ pulsum perficiunt, & propterea existimant fere omnes quod repletis vtrisque similiter fiat, volo repræsentare eorum errorem. Nam quod quidem impari tempore ex arterijs, & corde pulsum, qui fit, assumimus: manifestum est: quod autem arterijs quidem repletis corde euacuato. hoc fiat, volebam remittere eos, qui volunt discere ad anatomiam. i. ad incisionem: vt autē non videar inuidus esse, & liorem habere, paucis repræsentabo. Corpus cordis. i. substantia, pinea forma existit: & ampla quidem pars eius, in qua sunt ora vetriculorum eius, pulmone vnitur, & in medio quatuor fibrarum iacet: vna. n. fibra breuissima reliquarum existens, tertium thoracis spatium repleuit: Acuta vero pars eius, & oblonga secundum sursum cum pectore non vt sit continua, sicut est basis eius pulmone, sed est absoluta. Continetur autem undique cor, membrana, quæ vocatur pericardion. i. circa cor. Hoc autem non solum pulmone vnitum esse inuenies a latioribus, sed & pectori in illis partibus, in quibus diximus cordis acutum absolutum iacere. Contingit autem ita, quando quidem ex pulmone attraxerit spiritum repletum vndiq; ipsum ad latera incidere, & multum spiritum a pectore auferre: Quando vero rursus euacuatum fuerit cor, & euacuatum in naturalem figurā recurrerit, tūc profilit pectori, & percussione facit, & ita concidēs pulsum perficit.

De differentijs naturalium pulsuum sequentium ætatem.

His autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturalium unamquamque ætatem sequentium pulsuum: demum eas, quæ sunt in febribus: & postea pulsus, qui inueniuntur secundum passionem: in fine vero: pulsus qui ablati sunt denominati.

De Pulsu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorū pulsus puerorū existit brevis oīno, & indeterminatus, & in diastole, & systole. Hunc pulsum Herophilus alogō. i. irrationalē cōsistere ait: Irrationalē uocat pulsū eū,

Spuxy.

Is 2 qui

LIBER

qui non habet aliquam analogiam. i. proportionem. Neque. n. duplicem, neque hemioliam, neque aliam quandam rationem habet hic, sed brevis est omnino, & magnitudine puncturæ acus nobis aduenit: ideo & primum Herophilus alogon, idest irrationalem, eum competenter dixit.

De pulsu crescentium.

Procedente vero ætate, & corpore in augmentationem veniente, & ad rationem, & pulsus augetur ad rationem, diastolen latiore systole accipiens: quando de reliquo est eis logon. i. rationem, adæquare ad demonstrationem eius, quæ ex grammatica manu ductionis. Nam primus quidem pulsus, qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmum. i. tenorem eum, qui brevis syllabæ existit, etiam in diastole, & systole habet: & propterea ditonus intelligitur. Pulsus autem eorum, qui apud augmentationem sunt, proportionalis est pedi, qui apud eos theo: est autem hic tritonus, diastolen quidem in duo tempora accipiens, in vnum uero systolen. Pulsus uero eorum, qui in statu ætate sunt, in utrisque par existit, ut in diastole, & systole, comparatus pedi uocato spondeo, qui utique dissyllaborum pedum longissimus est: constat igitur ex temporibus quatuor: hunc pulsum Herophilus per paria uocat his qui pedi. Declinantium uero, & ferme iam senum pulsus, & ipse ex trib. componitur temporib. diastole duplo systolen accipiens longior em. Et hi quidem sunt pulsus, qui secundum latitudinem ætates in sanis sequuntur. Deinceps aut sunt in febricitantib. F

De pulsu in febribus.

* Al. intellectu. **E**orum, qui incipiunt febrere, pulsus paruus oïno est, & subintrās, persecutionē patiēs in utrisque, & in diastole, & systole, ut ferme quāq; & uix incidat tactui. In superadditione uero solum parum adauget diastolen, & systolen, accipiēs & maiore, & prolixiorē, propter spiritus ascensionē. In statu uero in utrisque par existit, & in systole, & diastole, ceu, & febris parilitatē accipiente. In descensione uero, systolen quidē diastole accipit prolixiorē. Calor uero in uentre, superabundat magis, quā in extremis, quia in primis quidem ferē uniuersus calor in medijs superabundat, ut multoties & in frigidari contingat extrema. Quā aut sunt in superadditionib. circa media quidem amplior est calor, in extremitatib. uero paucior. Statum autem accipiente febris, & calor pariter inuenitur in extremitatib. & in medijs. Et hi quidem sunt, qui secundum latitudinem sequuntur febrientes pulsus.

De pulsibus passionum in generali.

Pulsibus autem, qui secundum passiones sunt multis, & diuersis existentibus, & de his pulsibus qui in acutis passionibus sequuntur, dicemus.

De pulsu phreneticorum.

Phreneticorum uero pulsus brevis, & erroneus, & non bene robustus, propterea, quod contingit spiritus a uigilijs motus superaccidit tactui, ac si accideret motus ab arcu tensi nerui, & chordæ: & omnino minimis partibus manuum nostrarum superaccidit, idest occurrit.

De pulsu lethargicorum.

* Al. medijs. Lethargicorum uero pulsus est magnus, & uacuuus solum longitudinem, & latitudinem, nobis superaccidens profundo intellectu: quare & quidam præsumplerunt dicere pulsum incorporeum.

De pulsu cardiacorum.

Cardiacorum uero pulsus est minor qui finaliter est pulsu phreneticorum: robustior uero, & quasi morosior, ut & alijs partibus subaccidat, idest sentiatur tactu: hoc autem fit spiritu quandoque quidem remissionem accipiente, & retentionem, quandoque uero intensionem.

De pulsu pleuriticorum.

Pleuriticorum, & peripneumonicorum pulsum, in paucis quidem est differentia, solum autē ijs, qui ualde empirici, idest exercitati, seu experimentati sunt, comprehensibilis est: acutus enim, & vehemens quamplurimum inuenitur, & immisiones inæqualiter multoties faciens.

De pulsu epilepticorum.

Epilepticorum uero eorum quidem, qui fiunt sine spasmo, & contractione particularum, pulsus est magnus, & diacenus. i. uacuuus, & continuus, & fugatus, persecutionem patiens, quam plurimum. Et hi quidem sunt pulsus, qui solum hanc passionem, solum plurimum assequuntur, similes pulsi lethargicorum. Eorum autem, qui fiunt cum spasmis, pulsus est magnus, & diacenus, i. uacuuus.

De nominibus pulsum.

Sciendum autem, quod omnis pulsus consistit ex magnitudine, & uelocitate, & plenitudine, & ritmo, & tenore. Et magnus, est secundum longitudinem, & latitudinem, & profundū: digna ratione tactui accidens. Plenus autem, est vehemens, & quasi neruiter tactum percutiens. Eurythmos autem, i. bene tenoratus pulsus, qui in unaquaque ætate naturalem consequentiam seruat: dicitur autem hic pulsus eurythmus, pararrhythmus uero est, qui cito desinit a manu. Velocitas autem a spissitudine differt, nam uelocitas quidem secundum unam poterat arteriæ intelligi percussione, spissitudo uero secundum plures. Ita denique dicimus quidem uelocem, eum, qui in paruo tempore longitudinem explet: Spissum autem, qui continue per eundem locū deuenit.

De generibus pulsum.

Genera pulsum secundum quietem spissitudo, & raritas, in quo uelocitas, & tarditas: secundum torum

Atotum robur, idest tensionem, vehementia, & amydrotes, idest obscuritas: secundum corpus arteria, durities, & mollities. Igitur hi quidem ita.

De nominibus secundum antiquos quorundam pulsuum.

Deinceps autem de his pulsibus, qui a veterib. scripti sunt, & necessarij maxime sunt, & in quiete existunt, dicamus. Dicitur quis pulsus myurizon. i. muris modo caudatus: cuius sunt rursus duę differentia: Hic quidem non attritis digitis magnus, & vehemens, demum eas quę deinceps sunt diastolas longiores accipiens, in fine rursus, & citus, & magnus, & vehemens sentitur: Alius vero parvus* sentitur, & eas, quę deinceps sunt, immissiones magnas operans rursus, & citus, & parvus* Al. accidēs accidit: his pulsus quidem quandoq; inuenitur, & sanos naturaliter assequens: quando vero inueni-
tus fuerit in ægrotantib. in paruitate superabundans, eos qui debent abire perindicat: qui vero in magnitudine, eos qui in lethargum. Dicitur pulsus, & paremptipton, i. intercicens, quando plures diastolas, & systolas operari dimiserit, secundam diastolen spissiore attulerit: hic pulsus quidem quandoque sequitur, & sanos: quando vero in ægrotantibus inuētus fuerit, nihil irrationale significat. Dicitur quidem pulsus dicrotus, quando distans arteria maiorem vnā diastolen, alterā attulerit breuiorē; hic pulsus fit in sanis quidem, a cursib. vel exercitijs, vel aliud quid cito nobis operantibus: in ægrotantibus vero, manibus maxime febrientium inuenitur. Dicitur autem pulsus & dorcadizon, quando magnus prius accidens, mox brevis accidit, vt putetur antequam systolen faciat finaliter arteria, rursus dilatari: hic pulsus inuenitur magis in aegritudinibus, quę sunt circa thoracem. Dicitur pulsus myrmecizon: hic autem est, qui continue, & subtiliter diastolen facit, vt videatur myrmecos, idest formicę in manu fieri deambulatio: fere ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus vero omnium eorum, & breuissimus, est, qui vocatur scolecizon, idest vermiculans: hic vero ita parvus, & languidus, & amydrus, idest obscurus existit, quod formiculante, & breuissimo penitus existente intelligatur diastole, & systole, in hoc autem nequaquam, sed velut definentia solum, & reuolutio spiritus in arterijs perficitur in eo.

C GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MOTIBVS MANIFESTIS ET OBSCVRIS

Quem Ioannitius de Graca lingua in Arabicam transtulit: Marcus autem Toletanus de Arabica in Latinam.

C E N S V R A

Galenus huius libri sui sæpius mentionem facit: & in hoc etiam multos suos libros citat: ob varias tamen translationes aliquę mendę in eum irreperunt.

De Facultate, & in primis instrumentis Motus.

Dixit Galenus, Illi quorum proprium est anatomiam meditari per hoc, quod dicunt motus liquidos, eos qui videntur in corporibus animalium, sensui manifestos intelligunt: veruntamen quo membro fiāt penitus ignoramus: & quamuis hoc uideamus, qualiter fiant non scimus: ideo de his doctrinam oportet nos agere. Principium autem inquisitionis de motibus liquidis est, vt primo inspiciamus, an sint actiones membrorum, & an ex eo, quod sint passionēs ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimētes: & per passionēs, motus intelligo, qui fiunt a motore agente, quando ipse mouet aliquid aliud. Et tu poteris vnico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere: Nam motus manuum, & pedum, distendendo & complicando, vel inclinando, & mouendo ad utranque partem, quę quidem ossibus eorum interiacent, iuncturis efficiuntur. Manuum autem sit iunctura, quę est in compositione ossis adiutorij, & hæc quidē iunctura vocatur mabit: & iunctura, q̄ est in cōpositione duorū focilū, est cū ossib. & iunctura ossiū basiū, q̄ interiacent duob. focilib. † & pectini, & vocatur rasceta: & iuncturis* digitorū. Pedum vero motus fiunt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorū. Et si quid desiderat motus iūcture humeri numerare cū motib. manus, & iūcturę motus coxę cū motib. pedis, non intromittit in

* Al. ideo intē
tio nobis hic
est, vt eorum
causas inquiramus.

* Al. & est pecten.
* Al. iunctura.

Spurij.

I. 3 signi-

significatione diuersitatem per hoc, uel uarietatem: ueruntū sufficit in hac significatione, ut dicatur, q^d p^osum offis adiutorij in iunctura componitur humeri cum pyxide q^d est in osse scapulę: & q^d summitas offis adiutorij inferior, composita est in iuncturam ab it cum duob. brachij focilib. ficut duę summitates d^orum focilium, ab inferiori cum offib. paruis rascetę componuntur. Similiter in pedib. iuncturę ex compositione ossium, q^d sunt in eis, erunt. q^d si res in hoc ita se h^{er}, anatomici uerū in hoc dixerunt, q^d motus manuum, & pedum fiunt offib. non tñ ab eis, qm̄ hęc quidē est actio lacerti mouentis ea. Prouenit ergo ex hoc, ut motus lacerti sit actio lacerti: & motus offi sit passio eorū: & passio eius q^d fit, & actio eius q^d agit, simul existant: Discrepāt tñ in eo, q^d agēs est principiū sui motus ab ipso, & patiens est principiū sui motus ab alio. Sicut ergo qñ lacertus agit, mouet quidem primo vnum duorum ossium cōpositorum in iunctura, & est illud os, q^d cōtinuatur cum adiutorio: deinde mouet scđ o ipsam iuncturam mouendo os: ita anatomiam cōsiderantes inuestigauerunt, an oporteat dici, q^d lacertus ipse agit primo, aut recipit ēt uirtutem motus ab aliquo alio. Vt aut uiderunt, q^d unicuiq^d lacertorum continuantur arteria, & uena, & tertiu quiddā. i. neruus, unicuiq^d eorū intendentes unūquodq^d sigillatim uinculo constrinxerunt; cōsiderantes in ipsa constrictione, an motus impediretur lacertorū aut mobiles permanerēt. postq^d at motum lacertorū strictis arterijs, & uenis in suo manentē statu deprehenderunt, ipsumq^d strictis neruis impediri, q^d ad lacertos quidē uirtus d^ogeritur a neruis aliqua, per q^d fit actio eorū, iudicauerunt. Deinde iuxta hanc uia inquisuerunt diligenter, an hęc actio sit neruis ex sua natura, & substantia, an supra neruos aliq^d membrum sit, q^d neruis uirtutē motus exhibeat, sicut lacertis exhibere uiderunt: Adherentes aut neruis eosq^d p^oidentes sectionem eorum superiorem in sua sensus & motus habitudine persistere deprehenderunt: inferiorem autē, a loco sectionis sensu priuari, & motu. Ex hoc itaq^d q^d eis apparuit, uirtutē motus ēt neruis ab alio mēbro eis superiori trāsmitti, coniecturauerunt. Prospicientes igitur primā neruorum originē, eāq^d indagātes, quosdā eorum oriri a spinali medulla, quosdā a cerebro, deprehenderunt: abicindentes itaq^d spinalē medullā, deprehenderunt, q^d ab inferiori parte sectionis non transmittitur uirtus ad neruos quidē, a quib. uirtus oritur, q^d prius trans mittebatur ante abscissionem: & a superiori uero sectione, quę est super abscissionem, quę prius trans mittebatur uirtus, transmittitur; ac tunc iudicauerunt uirtutem quidem motus ad neruos a cerebro transmitti. Deinde postmodum inquisuerunt, an sit hoc, qm̄ illa uirtus sit innata substantię suę propria, an a corde sibi transmittitur, neque ad hoc in isto loco necessitas urget, cum nos inueniamus utiq^d neruos exhibere lacertis uirtutē motus a cerebro procedentem. Primum igitur membrum, ac p^ocipuum, vniuersa quidem membra corporis aīalis mouens motu uoluntario, est cerebrum, cetera uerō, q^d quidē cerebro interiacent, & ultimo mēbro q^d mouetur, mouent se fm̄ ordinem ita, q^d unūquodq^d eorū mouens, ac motū existat. Restat ergo ut cerebrum moueat tñ, nec aliud moueat ipsum. Similiter fit ut manus, ac pedes moueantur tñ. Et iā declarau in tractatib. quib. inuestigau de uirtute ordinatiua, de uirtutib. aīalib. q^d cerebrū eget hepate, & corde ad conseruandum substantiam suā: & q^d non transmittitur ab illis uirtus, quę fit motus uoluntarius, hic aut non est aliquid, q^d nos cogat, ut probationē ad hoc inducamus, cū sufficiat in hoc tractatu conclusionē propositionis illius uti duntaxat: quia non memorau, q^d apparet in anatomia, ut exponerē per hoc, q^d uirtus ordinatiua transmittitur per nernos a cerebro ad lacertos: uerum ut a me intelligeretur sufficienter, in quo differant motus, & actio: qm̄ significatio, quam significat nomen motus, generalior est: & significatio, quam significat actio, specialior est: cum nos appellemus actionem, motum agentem: & passionem motū ab alio procedentē.

De motu respirationis, quę notior est uisus ueteribus.

ET sermo iste, in quo nos sumus, est, quo intendo inuestigare de unoquoq^d motu, q^d sit membrum, q^d ab eo patitur, & q^d mēbrum operetur ipsum, u. g. de anhelitu: quia melius est, ut ponam sermonem meum de ipso, ut exempli causa luceat: cum non conferat ex exēpli quidem rōe duntaxat, uerum cū ipso exemplo non est utiq^d modica pars, de qua inuestigare proponimus. Videmus, n. manifeste, q^d anhelamus: & hęc quidem actio aīalis est cōposita ex aeris inspiratione, ab exteriori ad interius, & expiratione ē conuerso: & apparet ēt q^d id, q^d mouetur in concauitate pectoris in anhelitu facili suauiter, concutitur inferius duntaxat: in anhelitu uero magno, non solum mouentur inferiora tñ, uerum ēt mouentur loca lateribus oīb. uicina. Discordes ēt fuerunt medici in motu anhelitus, an sit ēt ex lacertis, ut sunt alij motus uoluntarij, aut aliter. Et quidam iudicauerunt, quod hęc actio naturalis sit, sicut pulsus arteriarum, & cordis: alij uero iudicauerunt actionem esse uoluntariam: alij autem quod sit actio composita. Et hęc quidem inquisitio magis ad dialecticam, q^d ad medicinam spectat. Inquisitio autem, q^d dignior est in operib. medicinę, est qua quidem inuestigatur, quo instrumento mouetur clibanus. i. concauitas pectoris, per quam fit anhelitus, qm̄ hic quidem dilatatur, prout apparet in anatomia. Apparet quoq^d in anatomia q^d hic clibanus ex offib. quę latera uocantur, & lacertis componitur interiacentib. Merito ergo anatomiam considerantes dixerunt, q^d illud membrum, q^d diaphragma uocatur, est una pars itius clibani, nec tñ illud totaliter: & hoc quidem usque ad tempus magistrorum nostrorum homines arbitrari

* Al. extrahitur.

A bitrati sunt, q̄ mēbrum istud instrumentis anhelitus nobilius existat. In n̄ro uero tēpore* factum eius patuit ex eo, quod de operatione huius membri declarauit, qđ .s. mouet partes clibani dunta xat inferiores, quē admodū illud, qđ mouet superiores eius, est lacertus à collo descēdens. Mouet quoq; id, qđ interiaceret, lacertus quidem, qui inter latera cōstituitur: nisi quia hic lacertus quidē nō dilatat clibanū tm̄, verum etiā ipsum constringit: cū vniuscuiusq; eorū habeat duas tunicas positio ne diuerfas. Lacerti nanq; descendentes à loco, qui est supra collū, dilatant, & distendunt clibanū tm̄. Et vidi sēpe plures homines in facto neruorū, qui mouent huiusmodi lacertos quos prā dixi mus, qñ quidē vinculo constringebantur absq; clibani ruptura, qđ vinculū illud eos motu clibani penitus priuabat: & discipulos meos instruxi qualiter hoc ipsum, quod declarauit, intelligerent. Et sn̄ia illorū, qui dicūt, q̄ anhelitus est motus volūtarius, vel actio volūtaria, nullū argumentū indu cit, qđ maioris, quā hęc, existat roboris, ad probandū veritatē eorū: qñ motus clibani impeditur statim, & aīal extinguit subito ore aperto cupiēs anhelitū, cū nequeat clibanū mouere. Vnūquod quē horū fuit ab antiquis inuentū: & quēdam prēter illa, quē ipsi inuenerunt, postmodum reperi.

Comparatur cognitio aliorum immanifestorum motuum, & liquidorum quorundam ad antiquorum cognitionem: & ponitur excusatio tractationis illius.

B E T quodlibet horū antiquitus reputabāt ignotū, qñ de ipso nihil anatomiā inspiciētes tēge rūt, cui posset aliquis acquiescere, vel quo posset esse cōtentus, nedū sufficiēter probarēt. Vti nā antē aliquis motuū, et aliqua actionū harū, quē reputabantur esse ignota, reperiretur à quo mē bro aīalis prodiret: & qualiter ab agēte causa, qñ quidē agit multa, quippe horū quē vltimo cōpe ri, penes me prius erāt ignota, quē admodū de motu clibani retuli: Et in tractatu quidem tertio de motu pectoris: & pulmonis quēdā: siquidē mei docuerunt me doctores ad tēpora sua, quibus adie ci postmodū in libro, quē de passionibus anhelitus edidi, quod adinueni, postquā à magistris meis didici. Confessus sum etiam in libro de iuuamentis mēbrorū ignorantia meā, quā habui de motu palpebrarū superiorū: deinde vero narraui postmodū, qualiter hoc fit, in tractatu decimo libri mei de cura anatomiae. Eodem quoq; modo ignorabam esse duorū neruorū ex utraq; parte arteriarū constitutorū, qui falso, & sine ratione vocantur apoplectici, cū fuerit in eis ingressa malitia, quali ter uox impeditur: demū quippe cū labore maximo ac difficultate cōperi hoc, cū nullus quidquā de ipsis tractauerit sufficienter. Et hęc quidē significatio erat incognita: demū facta est nunc nota, quia reperi neruos mouētes* lacertos epiglottidis a duobus neruis duabus arterijs uicinis: qui apo plectici uocantur, oriū. Ignorabatur quoq; cur, ex spondylis dorfi medulla spondyli primi si secū dū latū tota abscindatur, donec extrema non sese contingāt, uox impediatur illius aīalis. Et simili ter si vnus spondylus locū deserit: quia spinæ medulla comprimatur fortiter. Inueni quoq; hęc & alia quē reputabāt illi, qui fuerunt ante me, ignota de anhelitu, & uoce: & eorum inuentio fuit ex eo, quod in anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertū, qui utrāq; mouet genā, cū prius fuisset ignotus. Nec intelligo quidem in hoc loco per utranq; genam duo mandibularū ossa, sicut Hip pocrates intellexit hac appellatione in libro suo de iuncturis, *quē quidē ē contrario nempe uo cauerūt: sed intelligo per utranq; genam, corpora, quæ duas continent mandibulas, quē recipiūt, quod os implet de humiditatibus, & cibarijs aut uento, prout in illo, qui vtres inflat, videtur. Spe cierum item lassitudinis, actio diuersitatis earum per anatomiam fuit reperta: quando in quibus dam, qui laborabant hac passione, vel membri quod lassatur, sensus impeditur, vel in quibusdam motus, uel vtrunque simul. Et in pluribus eorum nunquam in hac specie locus putabatur esse du bietatis, quoniam quidem non dubitatur, quod in neruis, qui uadunt ad membra, in quibus acci dit ægritudo, quando ingreditur malitia, noceat sensui, & motui. Duæ vero species aliæ non puta bantur, donec reperi, secundum quem modum erant in membris corporis, in quibus accidit il lud, & non in alijs: quoniam hoc quidem nullatenus accidit in omnibus membris, ob hoc quod non reperitur in omnibus membris neruus, qui sensum tribuat, & motum lacerto, qui est in mem bro patiente, præterquam neruus, qui sensum tribuit cuti, membrum scilicet illud includenti.

De motu virgæ.

E T iam narraui oīa ista, quæ apparent ex istis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indaga t de istis rebus, remouet hēsitationē earū: et patet esse eius per hoc, qđ apparet in anatomia. Et quædam harum rerum, magis cōgruit, vt per dialecticā discurrantur: nisi quia cū hoc ad hoc ana tomia iuuamur. Vtpote linguæ prolixitas, donec emineat ori: & satyriasis, quæ accidit in pueris: & in quibusdā est velocior, qñ intuentur quā amant, aut imaginantur eam: quia causa augmenti ex utroq; modo est difficilis, siue ex volūtate fiat hominis, siue naturaliter sine volūtate. Et in om nibus motibus, qui sūt ex voluntate, nihil obscurius, & dubitabilius hoc. Qñ in pueris ego video, nedum in alijs, qñ ipsi volunt aliquod membrum ex membris suis replicare, aut distendere, aut in partem declinare, hoc quidem faciunt ex voluntate, & hoc quidem ipsi faciunt per lacertum, qui destinatur illi motui, & appropriatur, licet ipsi quidem lacertum illum ignorent, & non ipsi tan tum, sed etiā multi medicorum. Et illud est qñ inuenio mēbra corporis moueri per lacertum, cui Creator, qui nos creauit, & plasmauit, & in omni tēpore præsens est nobis, prudenter indidit po-

Spury.

1. 4 tentiam

*Al. lacertū.

In lib. de Arti culis com. 11. b. 4. 7. 261. h. *Al. quam.

rentiam mouendi. Quā igitur aliquē volumus motuū, mouet lacertum, quē ad hunc plasmavit, & E
creauit. Et declarauit in libro meo de iuuamēto mēbrorum, q̄ creauit nos non solum prudens sci
re quid oportebat melius agere, immo cū prudentia habuit potētīā, qua quidē nihil ei de hoc qđ
melius, & competentius prouidit esse, defuit agendū: & bonitatē ac largitatē, in qua nulla fuit aua
ritia creādi, quod melius est. Et imperscrutabile videtur opus Creatoris esse veraciter scire, & qua
liter inest corporibus aīabū: verūtamē non est quidem licitum dicere cū nō viuere, vel non agere;
immo utiq; est summe prudēs, & potēs, ac benignus, sicut iā declarauimus. Et si notū est, & publi
cum q̄ in oīb. corporib. est aīalium, sicut quidam putant, verbum istud inducit ad hoc, q̄ duē sunt
in corporib. aīalium aīa: quarum vna creatur naturaliter, & plasmatur oīb. membris, & est prae
posita oīb. quidem voluntatib. eius, ex quib. actiones procedūt per motum lacertorum, qui depu
rantur illis actionib. proprie: alia vero est aīa, qua voluntas inest actionum. Quidam tamē hoc re
spuentes non fuerunt contenti hoc: & ab ipso fugerunt, dicentes qđ aīa qua quidē uolūtas existit
est illa, quā per se & suā essentiā vniuersa corporis mēbra imaginatur, ut quod uoluerit de actio
nibus cōpleatur. Et huiusmodi quidā dicti apparet peremptio, propterea, q̄ si nobis esset hęc aīa,
ignoraremus cū ignorantia actionū inuenire, an illi quidē lacerti sint, aut nō sint. Et ex eo, quod
cōpetit ei quod diximus, est quidē, qm̄ illud quod diximus, non solum est uerū in animis hoīum, F
uerum etiā in animalibus remotioribus intellectu, hoc est in brutis, ut sunt asini, oues, porci: adeo
quidē ut animas habeant in summa potētīa, & prudētīa, & bonitate, ac largitate, iuxta quod expo
scit natura corporum eorum, aut creatura exigit. Et si nos quoq; cētera dimiserimus animalia, &
simus homine contenti, cui quorundā aīaliū cōparatione intellectus attribuitur proprie infra il
la, uidebimus, q̄ uita in actionibus, quę fiunt à uoluntate cōsistit, nec in alijs liquet actionibus, &
non nobilioribus, atq; precipuis. Congruit igitur ut dicatur, q̄ nō est actio quidē nobilior hoīi,
nec conueniētiō rōnali, quā ratiocinari, ac loqui: & hoc quidē circūdistinctione, quā lingua agit
in uoce expedita, ab epiglottide* distincta: Cū lacertos habeat lingua, quorū quidē ipsam sursum
attrahunt ad partē palati ad oris suprema: alij uero in contrariā eius partē trahunt eā, donec ad in
feriorē deponāt mādibulā: lacertos: quoq; alios habet quā plures, qui ad utranq; partē eā decli
nāt. Neq; aliquis est puerorū, neq; adultorū, & eorundē, qui anatomīā inspiciūt, qui lacertos lin
guā nouerint, qm̄ uoluerit aliqd̄ nōiū pronunciare: uerbi grā, si dicat Petrus, q̄ ualeat prius ex
cogitare, et intelligere, quo lacerto, et quo motuū, illud nomē proferat. Cōuenit igitur et cōpetit,
ut musculus, cui libido fuerit irrogata, fm̄ hāc rōnē incurrat satyriasm, qm̄ libidinem autumat, &
imaginatur per aptitudinē rei ad hoc. Et q̄ mēbrorū corporis immutatio imitatur & aīa immu- G
tationē, nō in motibus tm̄, sed in alteratione coloris erit instar hm̄ōi. Et ante modos huiusmodi al
terationū, quēdā sunt alterationes quę fiūt calore, & frigore: & ex hoc est q̄ sepe contingit dimi
nutio ei, quē arripit timor subitus, uel horror, uel angustia. Et ex hoc arguerunt quidā, dicentes, q̄
animę quidē non sunt aliquid per se existens, adueniens corpori, ut possibile sit absq; corporibus
existere, uerū animę sunt quid ex corpore. Et qm̄ hi inuestigauerunt de loco quid sit, diuersificati
sunt diuersificatione nō modica. Quidā. n. dixerūt, q̄ est spiritus: & quidā ipsorū dixerūt, q̄ est alia
maneries de cōmīstione elementorū, quā unusquisq; eorum proficetur, aut ex compositione eo
rum: & quidam nempe existimauerunt, q̄ uirtus esset substantiā, quā unicuiq; appropriatur ani
mal: & quidā putauerunt ipsi eidem animali essentiam sibi propriā. Verū substantiā, quā sentiūt,
& mouentur uoluntate, sunt illa, quā animalia nuncupantur: operatio uero eorum, quā operan
tur ex eis fm̄ epithetum substantiā, quā habent ex cōmīstione elementorum. Et iam sentētias in
libro nostro elementorū ceteras deteximus fm̄ suā Hippocratis, cū vera sit istorum sn̄ia, qui
dixerunt, q̄ substantia generationi, & corruptioni subiecta, qualitatibus quatuor calida frigida sic
ca, & humida, & non alijs immutatur: Inquirere autē de anima an eius substantia sit corporea, neq;
cesset qm̄ corpus accidit alicuius rei aīalis descēdere in ea: aut sit aliquid corpori cōtinuum, qđ cū H
corpore accidit: aut spermatis sit uirtus, & potentia aliqua, cui conueniant quidem cum creatione
corporis accidētia animæ: relinquo hoc illis, qui de se existimāt, q̄ hoc sciunt ueraciter. Satyriasis
autem uirgæ scio manifeste, q̄ fit uoluntate, & fortasse imaginatione tm̄. Similiter scio ab ore cu
iuslibet hoīs egredi linguā, qm̄ hanc actionē uult. Causæ autē propinquę, hac appellatione appel
lantur à peritis, & sapiētibus uiris in hoc ca. & subtilis speculationis. Merito autē dixerūt, qđ earum
causæ duæ sunt simplices, & una composita. Causæ duæ simplices sunt, qđ ab arterijs spiritus ad
ista duo mēbra destinantur, cū sint rara, & porosa interiorius. uirga uirili, & lingua: uel a se habēt, ut
erigantur et dilatentur: et utriusq; erectio sequitur, et comitatur spiritum intra uenas existentem
usq; ad exteriora utriusque: et pori, qui sunt inter utranq; necessitate vacuitatis implentur. Sic. n.
virgæ uirilis impletio fit ab imaginatione, & uoluntate: & distensio quidem vehemēs habitudine
ualida, prout dicunt, & testantur medici considerantes anatomiam, lacertis aliquibus attribuitur
paruis, & spiritibus qui continentur in arterijs. Et eodem modo fit in lingua, quando erigitur, &
dilatur, ei quidem continue spiritus immittuntur, cum eo etiam, quod aliqui lacerti in ea habi
tudine distenduntur. Veritati quidem huiusmodi dicti attestatur, quod arteriæ in lingua, uirga
uirili

* Al. circun
scriptis illis

* Al. destin a
ta.

A virili confixæ maiores, q̄ in ceteris membris existunt. Cauebo ergo eum qui verbum meū hoc audit, t̄ne scilicet abhorreat verbū meum, existimando, q̄ arteriæ, spiritum quidē dūtaxat continent, sicut Erasistratus existimauit: sed sapius dixi, q̄ in arterijs sanguis subtilis continetur *calidus cum suba quidem aerea: & extrema uenarū officia sunt adeo stricta, q̄ id quod ab eis egreditur, spiritus est t̄m. Et poteris quidē præcognoscere, qđ de duob. dictis propinquius existat veritati. Et magis elegi verbū illius qui dixit, q̄ distensio uirgæ virilis non est minor causa, q̄ illius, qui dixit, q̄ ab arterijs quidē spiritus destinatur ad virgā virilem, & linguā per id, quod narrabo. Quod est, quia præsumet aliquis, & anticipabit dicere, qđ vnūquodq; membrum, suo ipsius intēdit cōmodo, & reparationi: & hoc quidem non solum est sufficiens, sed & verū: sed quod dicitur, quod mēbrum, alterius intendat cōmodo, modum, & quantitatem naturæ excedit, cum hoc quidem in hominibus cunctis non reperiatur, nedū in brutis. Et hoc quidem declarauimus sufficienter in libro n̄ro de virtutibus naturalibus. Et qđ hoc affirmat, & asserit, est, quod stomachus nequaquā cibaria digerit, vt per hoc intendat oīa mēbra animalis reparare: neq; hepar quoq; cibū alterat hac intētionē, & immutat à stomacho progressum ad ip̄m, vt cōuertat in sanguinē, & ad cætera mēbra mittat. similiter quoq; à corde nō quidē pulsus actio prodit pro alio membro, sed pro suo cōmodo. Qđ at dictū est verisimilius sn̄iæ naturali, ut dicatur, quod vnūquodq; mēbrum attrahit sibi q̄ conuenit ei, vt ex ipso nutriatur: deinde illud immutat q̄ attraxit, & retinet, & assimilat sibi: & expellit à se, q̄ est sibi diuersum. Qđ uero dicitur q̄ vnūquodq; mēbrū non intēdit quidem reparationi suæ, sed quicquid operatur, operatur vt præstet obsequiū alijs membris, non est uerū. Cū ergo hoc sit unū de ijs, q̄ in libro nostro, De uirtutib. naturalib. declarauimus, oportet ut principiū repletionis accadat qđ mēbris, q̄ implent, nō ex arteriis, sicut qđā dixerūt, uerū ipsamet mēbra cū habeant erigi, & proprie dilatari, attrahunt sp̄s ab arteriis, & implētur ex eis.

De motu lingua.

Virga uero uirilis augetur manifeste, & fit magna, suscipiendo augmentum non solum in lōgitudine, uerum et in circuitione. Sed linguā uidemus in longitudine distēdi, qn̄ ab ore educitur, non t̄n augeri in omne corpus suum, quemadmodum uirga uirilis. Similiter quoq; nō uidetur ab ore uniformiter egredi, qn̄ fortius homo, quā pōt, os suū aperit, aut qđo penitus *exstat. *Al. non existat.

Erat apertum, aut qđo inter duas habitudines mediocriter se hēt. Qm̄ in ipso, cuius est os apertum fortiter, ac ualde plus, q̄ possit, inuoluitur in inferiori labio in tantum, quod si conetur quantū p̄t eam eleuare, non uidebis eam adaptare, ut ad figuram attingat mediocrē propter hoc, quod mā dibula quidē inferior concomitabitur eam, donec claudatur os: quoniam actio in aperiendo os & in claudēdo, est huius mandibulæ tantum, superiori quidem mandibula quiescente. Et maxime qđo aliquis quæsierit linguam eleuare sursum cum conamine, donec exterius inuoluatur sup labiū superius, eam concomitatur mandibula inferior, donec cōcurrant labia, & os claudatur: & hoc fit, quia uinculum linguæ est ex parte inferiori antierius: deinde post ipsum est extremitas linguæ absoluta, qua fit proprie distinctio uocis, ut fiat pronuntiatio, & locutio. Et hæc extremitas est, quæ egreditur exterius ab ore, cū oris apertio quidem fiat, quando mandibula inferior inferius attrahitur, & lingua mandibulæ sigillatur, cum sit ei ex parte inferiori tota continuata. Oportet igitur, ut non extrahatur extremitas linguæ sursum illa habitudine, cum uinculum ab inferiori attrahat ipsam, & prohibeat. Et fm̄ hanc rationem, si aliquis quæsierit uolēter linguam suam sursum eleuare, uidebit mandibulam suam inferiorem sequi eam, & appropinquare mandibulæ superiori: & attinget hoc quoq; conclusionem oris. Cumq; iam præmisimus hoc, cōcludemus sermonem nostrum, sicut oportet conclusionē suā: & narrabimus hæsitatiōem, quæ accidit nobis de esse linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cum non inueniamus causam, propter quam lingua prolixatur, donec ab ore quidem exeat: nec respōsio quam uidemus, egreditur ab illa ambiguitate. Scimus enim, q̄ lacertus mouēs linguam, sumit principium ex partib. tunice nodi gutturis, & ossis quod assimilatur lambda literæ. Ideo oportebat tunc necessario, ut, si lingua attrahatur ad illas partes, ascendant interdum per lacertos, qui continuantur ei desuper: & humilietur per lacertum, qui continuatur ei deorsum, quando ipse ad se attrahit: & declinet interdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum, qui circundat quidem in duas partes. Cum ergo anatomia inspicientes in hoc conueniant, q̄ nullus motus obedit uoluntati nisi motus lacerti tantum: nec aliquis lacertus linguæ continuatus distendit eam, donec adducat eam extra os, tunc merito in titubationem incidimus quod scire uolumus qualiter actio fiat linguæ. Et si motus aliquis posset in corporibus animalis inueniri, qui uoluntate fieret absq; aliquo lacerto, non incideret in hanc quæstionem aliquid ambiguitatis.

De motu uomitus, & deuoratiōis.

Oportet ergo de hoc inquisitione uehementi inquirere donec ad ueritatē ptingam' huius rei. Et inspiciamus si forte inueniantur in alijs quoq; mēbris motus uoluntates aīalis imitātes: et non solum uoluntates eius, uerum id, quod imaginamur existimādo, sicut in uirga fit uirili, quia impletur corpus rarificatum ex uento uelociter, ac leuiter: deinde ad tantum attingit motum

*Al. hac.

tum, & impletionem sui crescit. Et tu poteris scire manifestius ex animali quod ruminat, & motus voluntarius non est solius lacerti: quia hoc animal postquam implet ventrem suum herbis, aut ex alio nutrimento, redit in idem, & erigit ipsum paulatim ex eo, quod transglutit ad os suum, ut molat ipsum & terat actione ruminationis. Quidam etiam hominum intendunt euomere, quod potauerunt, praeter conatum uehementem uolentes expellere facile, ac velociter, ut non oporteat eos caput conquassare, sicut alij faciunt: & non egeant membrorum prouocatione quibus euomitur, neque eorum distensione. Et manifestum est hoc procedere ex eis, quia instructi sunt in hac actione plus, quam alij: & consueuerunt omni die, quando exeunt a balneo euomitare, & sumunt potum ante cibum. Quod si aliquis dixerit, quod oesophagus obedit uoluntati in huius actionibus: & si dixerit, quod stomachus obsequitur uoluntati: & si dicat, quod uterque ei obsequitur: nihil in hoc casu refert, in quo sumus inter haec, nisi quia alio modo, quam oportet inquiritur, cum intenderimus inuestigare de motu membrorum: & non sumus quidem contenti perspicere, ex quibus membris illi fiant motus, quin consideremus cum hoc, secundum quem modum fiat actio illorum. Et video manifeste in lingua, & in generationis instrumentis, illa eadem membra, quae mouentur: & cum hoc quoque video scientia manifesta, quod actio linguae, quae accidit quando ducitur ab ore, uoluntati quidem obsequitur: actio uero generationis instrumentorum non fit a uoluntate tantum, sed saepius sine uoluntate obsequendo ei, quod anima format, & imaginatur. In animali quoque ruminante: & in euomente facile, merito quisquis fuerit quaesuit, an illa actio fuerit solius oesophagi uel stomachi, & similiter habitudo in uoluntate. Iam diuersificati sunt homines in hoc. Et quidam eorum actionem eius attractioni stomachi attribuunt. Et quidam eorum attribuunt eam compressioni quidem oesophagi, qua comprimitur id, quod discurret per ipsum, & coarctatur. Qui autem in sermone suo distinxit, & per scrutatus est breuiter actionem membrorum, dixit quod oesophagus ex duabus componitur tunicis: una intrinseca, quae quidem obedit stomacho, per quam ipse attrahit, quod transglutitur, sicut quod per manum trahit aliquis: alia uero extrinseca impellit comprimendo circumquaque rem, quae transglutitur, donec ad stomachum perueniat, quemadmodum coqui faciunt, quando manibus suis comprimendo id, quod continent intestina, emungunt. Et quidam uiderunt, quod utraque tunica oesophagi agit in transglutendo, nisi quia maior uirtus ac dignior in hac actione, est in interiori tunica: & exterior ei facile suffragatur. Et iam quidem declarauimus in libro meo de uirtutibus naturalibus, quod praecipua uirtus, & maior, & dignior, quae ad transglutendum operatur, est quidem tunica intrinseca oesophagi: actio autem, quae est in tempore uomitus, quae est contraria transglutitioni, fit quidem per aliam tunicam, scilicet extrinsecam. Oportet ergo, ut ponamus causam in maiori parte, uirtutem quae est in stomacho expulsiua, quae non est uoluntaria, sed naturalis: & fortassis causa in illa operatione uirtus est uoluntaria: & forte uirtus naturalis in illa habitudine, uirtuti suffragatur uoluntariae facile, & modicum. Sed quando uomit homo sine uoluntate cibum, quando eleuatur ad orificium stomachi, sicut accidit pueris dormientibus, oportet quidem existimare, quod causa in illa actione est uirtus expulsiua: & haec uirtus etiam inuenitur in intestinis, & uesica manifeste, & matrice, & inuenitur etiam non minus in ceteris membris animalis omnibus: nisi quia in istis occultius inuenitur adeo, ut probatione indigeat. Et iam ad inuenimus in eis probationes, & fundauimus in libro nostro de uirtutibus naturalibus.

De motu egerendi, & uomendi.

ET sicut quidam uomitus fit a uirtute naturali sola, & quidam uel totus, uel maxima pars ipsius, fit prorsus a uirtute uoluntaria, ita reperitur in euacuatione per inferiorem regionem, id est per anum: & in euacuatione, quae fit per urinam quando mingitur, duplici quidem actione. Fortassis enim fiet hoc ab aliquo lacerti iuuamento, qui congruit ei, extrinsecus condensando, & comprimendo anum: uel forte absque illius lacerti iuuamento fiet ab intestinis ut egrediatur egestio, uel a uesica per urinam, & hoc fiet a dormiente. Et prouenit hoc etiam propter uigiliam nimiam, uel propter multam materiam, quam quidem continent illa loca, uel propter materiae punctionem, ut demum dimittatur absque uoluntate: & illa loca non comprimantur a lacerto, neque in illa quidem habitudine quicquam habeant de actione uoluntaria, nisi tantum unicam, scilicet relaxationis actionem, & circum hanc impedimentum lacertorum, qui continent quidem extrema lacertorum illorum, quine fiat absque uoluntate purgatio, solum uirtutem prohibent naturalem in eo, qui permanet in suo cursu naturali. Quod si quidem accidat lacertis illis laxatio, aut incidantur penitus, donec sectio totaliter appareat, & egestio quidem, & urina tunc progreditur prorsus absque uoluntate. Et iam quidam in hoc loco lingium induxerunt, ut uincere uideantur, non ex eo, quod sequeretur inde commodum, interrogantes an actionis lacerti laxatio, comprimendis orificia meatuum, & impedimentum eius de actione computetur uoluntaria, & dixerunt quod actio quidem lacerti fit per distensionem eius, & incuruationem, & non per relaxationem. Congruit itaque in hoc capitulo sententia eorum qui sentiunt, quod rerum uirtutes estimandae sunt: cum in eis iam conueniatur inquirere de nominibus. Restat autem ut concordemus simus, quod lacerti quando meatuum extremitates comprimuntur, non egreditur quicquam ab eis: quando uero ab eius actione arcetur, quod in illis extitit meatibus, egreditur. Merito igitur dicit obiecto, quod illud, quod egreditur quidem ab illis meatibus, quando relaxatio uincit, illi quidem lacerto contingit actio non uoluntaria, quae fit

*Al. cum.

A fit per virtutem tñ naturalem: & quod egreditur ab eis, eo in sua manente cōplexione, qñ suffragatur lacertis illis conueniens instrumentis extrinsecus, actio fit uoluntaria: ueraciter erit sñ primam intentionem, uel uiam, uel semitam primam, uel qualiter uoluerit nōtare. Et si quidē intendit uoluntate sua, illorum lacertorum impedire, uel laxare actionē, pñs in sua natura non permanentib. illud qđ egreditur actio uolūtaria p scđam intētionē, & uia scđam, nō primā appellatur.

De membris, quæ mouentur motu uoluntario.

ET sub hoc occupationis genere multa continentur al a dubia: immo quidem si dignius est uerum dicere, sub hoc capitulo omnia, quæ quidem accidunt, & arcentur a nostra uoluntate, continentur. Quoniā ambulare, currere, calcitrare, & cetera, quæ pedib. actiones perpetrantur, uoluntariæ dicuntur actiones, per intentionem primam: similiter actiones, quæ manib. aguntur, uoluntariæ dicuntur. Vox, & locutio dicuntur esse a uoluntate, prima quidem intentione: manuum autem & pedum quietudo, & cessatio a sermone, dicuntur actiones uoluntariæ, intentione quidem, & sententia secunda. Quoniam sicut, quando membra nostra uolumus mouere, est illud quod uolumus, actio uoluntaria: ita idem etiam, quando uolumus ea mouere, erit quidem, quod uolumus, & hoc sequetur præcisionem consilij apud homines in aliqua actionum uolūtaria. Nec hoc quidem currit in sermone dūtaxat hominum, uerum reperitur ad instar hoc in sermone Dei sublimis uiro comminantis, tempore necessitatis præsentis amico non subuenienti, in hunc modū dicentis. Nunquid tu præsens fuisti, ac amico quidem tuo in mortis articulo iam cōstituto nō subuenisti, deinde me fraudulenter adiisti? egredere a meo sancto altari. Et quidam hominū nō admittunt hunc sermonē, & existimant quidem, qđ non est appellanda causa illius, quod accidit, nisi qđ actio imprimat aliquid in accidentia illius rei, quæ accidit. & cogitur, qui hoc dicit uerbum, d. c. re, quod qui se, ne in exercitum magnum uadat ex regis edicto ad pugnam, & ad supponendum se periculo, occultat, nullam pœnam meretur: qm pugnantes illius exercitus si ceciderint, ipse cadet inter eos rōne cadentium, non quia ipse occultauit se ab eis. & determinauit inter eos, qui dicebant uerbum hoc, & inter illos, qui aliud uerbum dicebant, hoc modo discordiam magnam, & ualidam. & iam orta fuerat sapius inter medicos, & philosophos discordia, atque altercatio, utrū priuatio uel nō factio esset quidem causa accidentis rei, quæ accidit. & doctores legum, & reges, eos qui absentant a pugna, & eam subterfugiant uoluntarie, acrius puniūt, q̄ illos, qui post uictoriam hostium fugiunt. Illi. n. qui existimant, quod non est aliquid priuatum causa accidentis rei, nō possunt ratione defendere se in aliquo contra illum, qui dicit, quod illi, qui subterfugiant pugnam timore cedis, uel mortis, iuste puniuntur: sed contenti sunt hoc uerbum dicere, & ipsum sapius iterare, **C**et successiue, cum non possint declarare, atque ostendere, qđ nequit aliquis eis sufficienter probare, qđ priuatum licet esse causam eius, quod accidit præsentialiter. & quidam medicorum intendētes hoc fundamentum obseruare fundauerunt se per ipsum, existimātes, quod egressus egestionis & urinæ, quando fit absque uoluntate lacerti, qui est super orificia meatuum, actio est naturalis, & non uoluntaria, neque de actionibus animalibus prorsus. Sed qui sophistarum relinquit altercationes, & contrarietates, & intendit in eis, quæ in arte iuuant medicinæ, concedit ei, qui uult actiones istas appellare qualitercunque: & intendit inspicere qualiter ea, quæ iuuant, & utilia sunt, dūtaxat inueniantur, quod est qualiter hæc fiunt actiones: exempli causa, quod in stomacho, & intestinis uirtus uiget naturalis, expellens quidem id, quod eis nocet quantitate sua, uel qualitate nocua: & expellit etiam cum hoc interceptum in eis, licet non sit nocuum, quando nō iuuat: & hoc quidem in membris in sua manentibus natura, quando consequitur ex hoc, quod cōtinetur com modum per temperantiam. & fortasse aliquid intendunt expellere membra in tempore indebito, & non opportuno: & imitatur ipsa lacertus, qui comprimit, & coarctat illorum orificia meatuum, ut quid expellat, donec transiliat, & egrediatur: & similiter quando tempus accedit quo sentitur ille exitus superfluitatum, ille quidem lacertus relinquitur, ac remittitur: demum quiescit ab actione sua, de quo sermo præcessit. Nec huius negocij fecimus mentionem, nisi ob id, quod sermo se ingessit ex continuo, non quidem principaliter ex prima intentione, quæ proposito, quod intendebam, necessaria existeret præsentis. Nec est quidem absurdum cum eo, quod præcessit rememorari, quod sum narraturus: Quod est, quia qui uidet ophthalmiam patientem inuictus hoc uidere, oculi eius primo replentur humiditate: & si diutius inspicat, ophthalmiam quoque incurrit & ipse, quia oculi formidantes ægritudinem, debilitantur ex illa: & euanescit uirtus illorum essentialis adeo, ut aliquid ab oculis admittat uicinis, qui sibi continuantur, quando fuerit in eis superfluous humor atque prauus. Et iam quidem hoc innuit Hippocrates, & his similia ex eo, quod corpori communicat cogitatio, & comparitur in accidentibus, sermone quem scripsit in libro humorum huiusmodi. "Et fortasse quidem uidet homo serpentem subito, & in colore suo accidit pallor. Et fortasse quis incedens super apicem pinnaculi aut montis excelsi timet, & pedes eius tremunt. Similiter quoque homo uidet alium mingentē, aut egerentem, aut pādiculationes agentem, & ad hoc prouocatur idem operari, quasi in membris ipsis visio sit intellectus, & inspectio. Et manifestius hoc declaratur, ac liquidius sicut dixi in actionibus, quæ fiunt in lacertis quoniam

In lib. de humoribus ad medium.

quoniam illas actiones agunt pueri, nedū adulti, qñ uoces imitatur; quales alios audiunt proferen-
tes, cum ignorent ipsi lacertos linguam mouentes, adeo ut incidant uocem incisione locutionem
formate: similiter accidit inspiratio, & expiratio, anhelante lacertū quo hoc operatur ignorante.
Non est ergo mirandum linguam quidem moueri à lacerto uoluntate duntaxat, sed in ea virtutē
esse, qua quidem perpendit quod appetit intellectus, adeo, ut moueat se ipsam motu, ut ab ore
quid educatur, *competēti. Et iam quidē prā dixi qualiter hoc fiat. s. linguæ raritatem porositatē
eius, sicut in uirga uirili. Sed quia porositates in uirga uirili ampliores existunt, augmentū uirgē ui-
rilis immensum, multam aeris comitatur substantiā: linguæ uero porositates modicę, ideoq; non
accidunt in ea raritates multæ vel magnæ. Et huius generis quidem est, quod de dolore queritur:
quid nanq; est, q̃ illud, quod quidē incurrit occupatus ex aliquo, & negotiosus in loco in quo est,
apostema est minus. Qñ ergo euacuatur, cum eo quoq; quod ab eo non desistit augmētatur. Qui-
dam autē dixerunt, q̃ pars animæ dispositiua, & ordinatiua, qua fit ordinatio, quia causa motus exi-
stet uoluntarij, & sensuum omnium membrorum sensibilibum, qñ cogitatione detinetur, & occu-
patur alicuius rei, retardat prā uentionem. Et quidā dixerunt, q̃ in ipsis membris est quædam uir-
tus: qñ ergo illa pars ad angustiam peruenit *ordinatam animæ, & debilitatur, & euanescit, & etiā
laxatur: res autem debilitata, & euanescens hēt necesse, ut contra id, quod nocet ei, ualidius insur-
gat. Et hoc quidem excogitauit uir quidam philosophus, cuius philosophia atque prudentia pura
quidem, & non turbata fuit, neq; inuidia ducebatur, ueritatē secutus non uerbo tantum, sed etiam
opere. Percussionem sustinuit in femore, ex qua sibi contigit apostema. Factū est ergo per hoc
in quo dubitauit: & illud fuit, quoniam mirabatur ad plurimum, qualiter languor eius noctū ma-
gis intendebatur, cum etiā maioribus uteretur remedijs in tenebris, & pedes eius tunc magis ocia-
bantur quā in luce, & totum corpus eius erat opertum, & calefactum: Et ipse dixit, q̃ sicut reuela-
tum fuit, illud quidem non fuit nisi quia non erat de nocte alio negotio occupatus uidendi uel au-
diendi, neq; aliquid agendi, neq; in aliquo prospiciendi, nec cogitandi: sed eius cogitatio conuer-
tebatur in apostema coxæ duntaxat. et dixit, quod acciderat ei apostema prius semel in oculis
suis, & dolebat noctū uehementius: & illud est, quoniam sicut quando oculus sanus aspicit alium
oculum ægrotū, & intendit circa ægritudinem cogitare, & imaginari, etiam ipse oculus ægrotat.
Sic ita non est mirandum ut cogitatio operetur, ac imaginatio illud: & quamuis sit in ægritudine
femoris, quia dispositio eius, licet admodum sit modica, tunc tamen ægritudo intenditur, & aug-
mentatur. Harum autem rerum ueritatem licet non attingamus perfecta probatione, quod ta-
men de eis dicimus firme, est sufficiens: & possibile est, ut non sit sufficiens tantum, sed uerum.

De motu palpebrarum.

ET iam tempus est ut ad aliam speciem motuum liquidorū redeamus, ac si sit conuersio eius
quod narrauimus. Qñ sicut quædam membra reguntur in uirtutibus naturalibus, & motus
in eis apparēt animales, uel actionibus permisti naturalibus, sic inuenio alia mēbra, quasi uolun-
tatem sequentia: & uoluntas eis prā dominatur dominio manifesto. Et cum hoc inuenio, q̃ per-
miscetur eis motus naturales, sicut * motus palpebrarum: qñ quidem hæc actio erit in pluribus
hominibus absque uoluntate: & non reperiēs aliquem fere, qui sic arceat palpebras suas: ut non
moueat eas, & apertis permaneat oculis, usque dum uelit eos claudere, & claudat, nisi raro.

De motu clibani pectoris in tussi, risu, & sternutatione.

ET iam inuenimus quoq; in motu clibani pectoris totius in tempore tussis, risus, ac sternuta-
tionis, locū ambiguitatis. et hoc quidem est, quoniam istud membrum aīalis mouetur utiq;
semper per lacertum: & initium motus lacerti mouentis ipsum procedit à fundamento neruorum
& origine illorum, adeo q̃ homo si intenderet illis neruis, & illos amputaret omnes, incontinenti
prā pediretur anhelitus illius animalis. et si quis uoluerit forti conamine tussi resistere, ut fortas-
sis ualeat anhelitum arcere, ac continere propter tussim paululum, si fortis fuerit uirtus in arcen-
do, & comprimendo anhelitum suum, dominando ei, diuturniori tñ tēpore non poterit resistere
quin deficiat, & uiuat, donec siue uelit siue nolit tussiat. Similiter fit in sternutatione, qñ nequit
actor eius ipsam comprimere, qñ uolenter inuadit. eodem quoq; modo hoc quidem inuestiga-
tur, & anhelitus. et quidam existimauerunt, q̃ anhelitus esset actio naturalis non uoluntaria, ob id
quidē quia uiderunt eā in soporato, & apoplectico. et iam sufficiēter quidē exposuimus de anhe-
litu in tractatu secundo, libri nostri de motu lacertorum: & librum nostrum inspicienti competit
qđ ibi diximus de anhelitu, ad tussim reducere, & sternutationem. Risus autem incitatus ex eo, q̃
superficialia tīguntur loca sub axillis, & uolæ pedum, non quidem sub hoc capitulo comprehen-
ditur: neq; video quidem ad cognoscendam causam, propter quam si tanguntur huiusmodi loca,
huiusmodi tactu moueantur motu huiusmodi, uelut quando aliquid uidetur risibile, uel audi-
tur, secundum aliquam semitam penitus: nec ad cognoscendam causam propter quam, quando si
milia uiderimus istis uel audierimus, corpus prorumpit in motum risus, etsi uelimus arceri ab eo,
& continere quanto possumus conamine solliciti. Tussis uero, sternutationis, oscitationis, singul-
tus, pandiculationis habitudinem narraui quidem in causis accidentium.

A

De motu gutturis in deglutendo.

Contentus sum aut impræsentiarum ponere quidē exēplū ad inquisitionem aperiendam de actionibus ambiguis, de quibus hæsitatur, quō fiant. Et iam aliquid ex hoc narraui in tractatu secundi libri mei de anatomia uiuorū aīaliū. Nūc aut narrabo modum in alia specie aīaliū, causa quidē exercitij, conscius inter oīa nihil esse utilius ei, qui uoluerit acquirere finem habitudinē & modū in arte medicinæ; ut in pluribus exercitetur exēplis. cum in transitu eius, quod transglutitur in œsophago plures discordent, oportet ad inquirendū diligenter intendere, qualiter rei ueritas reperiatur. Et primo narrabo ex anatomia totā formā œsophagi qualiter sit, deī de post modum oīa alia mēbra, quæ sibi continuantur. Et primum eorum q̄ sibi cōtinuantur, & dignius oībus, est stomachus. At quidē si aliquis dicat œsophagū ipsius esse partē, non uerebitur hoc dictū, neq; uerecundabitur. Secūdu aut de iis, q̄ continuātur œsophago, est nodus gutturis, demum lingua, atq; os. Et illud est, qm̄ una tunicarum œsophagi. s. interior ī sua natura neruosa, cūcta, quæ sunt in ore & nodo gutturis inuoluit. Et uī apparibilibus (q̄ id quod transglutitur ad stomachū per œsophagū transmittitur) de suo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partē gutturis eleuari: q̄ aut quod transglutitum est residet in fundo stomachi, nodus gutturis incontinenti subtrahitur, donec ad pristinum locū redeat. Et ex hoc quidē, quod apparet in hoc capitulo, nobis aperitur initiū inquisitionis: oritur quæstio, an nodus gutturis tres habeat partes, q̄ sint, nomen non habēs, peltalis, & cymbalaris: & an nodus gutturis in aliquo suffragetur, semetipsū erigendo ad transglutindū nutrimentum: an quidē moueatur motu aliquo, quem agit, & operatur deuoratio: Post q̄ at cogitauit ille, q̄ magnæ fuit īuestigationis in inquisitione huiusmodi actionis, q̄ antecedit deuoratio transitū eius quod trāsglutitur in ore, & gutture, indagauit an in motu nodi gutturis sit aliquod institorū, q̄ actionē operetur illā. s. transitū nutrimenti in ore, & gutture: an nō sit ad hāc causam possibile, ut nodus gutturis attrahatur sursum, sed sequatur necessārio motum membrorū quibus fit trāsitus nutrimenti in œsophago. Deinde, nescio qualiter discordauerunt, ut quidam essent quibusdam contrarii. Et duæ illarum sectarum antiquiores, à ueritate fuerunt remotiores, q̄ iudicarunt q̄ nodi gutturis eleuatio atq; erectio motum q̄dem linguæ cōtingit, q̄ mouet eā, immittendo, q̄ transglutitur, donec ipsum ad œsophagum p̄ducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipse quidem existimauit, q̄ lingua, quādo magis flectitur in transglutendo, sursum attrahit duos lacertos: & attrahunt sursum illi duo lacerti nodum gutturis per attractionem suam, qm̄ inter radicem linguæ, & nodum gutturis infiguntur, propterea quidem, q̄ cōtinuātur cartilagini, q̄ scuto assimilatur. Et assertores huius uerbi existimāt, q̄ duæ duorū lacertorū extremitates horū desinant in cartilaginem. Cū oēs ergo, qui profitentur anatomiam, in hoc quidē cōmunicent, q̄ cuiusq; lacerti corpus, qm̄ operatur, & agit, uersus caput suum retrahitur, non est ergo mirandū, si qm̄ lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum uersus caput, eorum corpora unum quodque duorum sursum contrahit, & loca eorū iuxta linguam, & secum quoq; cartilaginem sursum scuto similem. Cum ergo residua cartilagine duæ nodi gutturis, huic continuentur cartilagini, totus iccirco nodus gutturis eleuatur atque erigitur. Quod si res, sicut existimauerūt, q̄ apparebat in anatomia, se haberet: uerbū quod dixerūt, oīb. q̄ dixerāt, sufficientius esset. Sed quia duo lacerti qui cartilagini quidem continuantur scuto simili, non continuantur utiq; cum lingua, sed capitum eorum origo existit à duobus ossis lateribus, quod lambda literæ græcæ assimilatur, eorum patet error, qui quidē existimauerunt, quod cartilago nodi gutturis assimilata scuto mouetur, si quidem motu linguæ p̄ attractionem duorū lacertorum, quos prædiximus, sursum. Et quamuis etiam cum hoc quod existimauerunt, uerum existeret, quod apparebat in anatomia, nō quidem cum cartilagine scutea sursum quidem attrahita duæ cartilagine residua de cartilaginibus nodi gutturis attraherentur, cum in eis distinctiones essent manifeste ualde inter quasdam cartilagine adinuicem. Quod si quidem in animali intendas mortuo illos duos lacertos sursum trahere, uidebis, & cartilaginem unicam sursum trahi parum, & non uidebis ipsum mouere nodū gutturis totū p̄ motū eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis, qm̄ unusquisq; eorum mouet quidē cartilaginem illam, quæ cōtinuatur cum eo duntaxat, motu facili ualde. Et manifestior quidē modus, quo deprehēditur error huius sententiæ, est quod in animali uiuo apparet. Qm̄ si tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos, deinde labia coniungas vulneris, & vinculo constringans, & dimittas animal agere quodlibet, uidebis post modicum temporis ipsum transglutire cibum suum, & potū, & mouebit nodū gutturis sui sicut prius: neq; hoc faceret, si forte lacertus qui ipsum mouet, amputaretur. Et qd̄ nō prolongetur spacium temporis inter incisionē illius lacerti, q̄ facis, & quod de hoc dixi oportet uidere. Est ergo ut animal, quod incidis, & scarificas, prius affligas fame uel siti: & quod de hoc dixi est superfluum, quod ad illud quod necesse habetur cum eorum ignorantia: cum quidem esse duorum capitum duorum lacertorum solum sufficiat ad errorem huiusmodi sententiæ & consilij detegendum. Quoniā quidem hos duos lacertos infixos esse uideo in duobus lateribus ossis lambda literæ assimilati: & duos alios lacertos uideo à summo uniuscuiusque laterum illius ossis

† Al. præsum
ptuosa.

*Al. cōtinua-
tis.

*Al. matrius.

*Al. ab istis.

†Al. Tunica
uero alteri.
& uilli q. ve-
stiūt, & etiā
currūt in cir-
cuiu scdm
latitudinem,
utiles sunt q.
dem, & suf-
fragantur.

offis oriundos, abinde uersus linguam tendentes, duobus quidem lacertis* cōtinuatos ad nodum E
gutturis discurrentibus. Et uidetur mihi q. decepti sunt, & errauerūt in anatomia simiarum: qm̄
in hoc q. dē aīali reperiuntur duo capita duorū lacertorū superiorū iūcta duobus duorū lacerto-
rū capitibus inferiorū ita, q. se contingunt, qn̄ aīal carnosum extiterit, & delicatū: & hoc erit p̄
angustia duorū laterum ossis lābda literæ græcæ similis, & subtilitate utriusq;. In aīali uero cuius
duo latera huius ossis fuerint lata, tu quidē capita istorū duorum lacertorum videbis adinuicem
sciuncta manifeste, & maxime qn̄ aīal extiterit magnum, ut taurus, & similia. Et inter illa capita,
distantia quoq; longitudinis est sensibilis in oībus aīalibus dētatis. Studeas igitur exerceri quidē
primo in huiusmodi speciebus animalis, ut inter capita lacertorū horū, de quibus fuit locutus, be-
ne distinguas: deinde hoc idem in equis, & in cæteris habētibus ungues, coneris. Qn̄ igit hoc fece-
ris poteris inter utrūq; hñ distinguere. In simiis ē facile: & maxime quidē si prius exercueris in
simijs, quorū capita capitibus canū assimilātur. Et qn̄ fuerit aīal antiquius, & *maturius, anatomia
oīum lacertorum melius perscrutaberis. Post aut q. perfecte deprehendimus, & uere scimus, q.
huiusmodi uerbi professores, qd̄ perscrutati sumus, errauerunt in eo, cōsideremus igr̄, an ab alia
re, q. sit in ore de mēbris, sit cā attractionis, & erectionis nodi gutturis t̄pe transglutitionis: & ape-
riā spectionē inquirēs secundo, cum inter ipsum, & oesophagum sit cōicatio non modica per tu- F
nicā quidē interiorem, in qua substantia carnis est modica valde: deinde cessat in ea caro annihi-
lari paulatim, donec ea priuetur penitus: & fit in modū pelliculæ spissæ, qua totus nodus tegitur
gutturis, & os, & cum ea regitur superior pars linguæ. Et iā uidi semel quosdā brutorum anima-
liū medicos ac chirurgos volentes in oesophagū infundere quēdā, quæ infundūtur animalibus,
tenebat eius lingua cū mādibula fortiter inferiori ita, q. cōmouebatur: & memini quorundam, q.
infunduntur hominibus, qn̄ apoplexiā incurrunt. Nos quoq; intēdimus faucibus oris quidē, &
ponimus quædā in eis cibaria humida liquida: & in radicē linguæ immitto, & infundo, quod est
in uase in oesophagum: & video, q. nodus gutturis tunc eleuatur. Et ex hoc patet manifeste, q. ele-
uatio nodi gutturis est accidens inuitabile transitus eius, quod transit per oesophagū. Et fortasse
ponimus in oesophago grana modica rotūda, quo quidē trasglutiātur narcotica, & quædā *phar-
macica, & quædam quidē, quæ alia opera faciunt, retenta cū extremitate lingua, vel interius ex-
pulsā, ne prohibeat digitos nostros, quibus intromittūt grana, donec ad principium perducantur
oesophagi: neq; tamē ex hoc huiusmodi ueritas patet uerbi, uerū ē ex hoc, quod non est possi-
bile, ut alius excogitetur modus q. iste, quem dixerunt quidā in lacertis, quo liceat linguæ quan-
do mouetur ad se nodum gutturis attrahere. Et illud est, quoniā cum radix linguæ, & duo lacer- G
ti descendant ad ipsam† a duobus locis, quæ prædiximus, oportuit illis duobus lacertis linguam,
neq; aliquid aliud moueri: quoniam uerbi illius, quod auctor asserbat, quod possibile quidē erat
nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis sursum descendantibus ad cartilaginem scuteam, er-
ror detectus est, & patuit falsitas. Cum ergo sit hic quidem existimare alium modum, quo possit
hoc stare præter hūc, manifeste patet hoc esse falsum: neq; aliquis aliud poterit dicere. Similiter
etiā nullus poterit dicere, nisi q. motus nodi gutturis erit cum transitu eius, quod transglutitur
in oesophago, non cum actione linguæ, cum actio quidē linguæ trāsitu eius, quod in oesopha-
go transglutitur, antecedit: deinde quiescit, & præpeditur tempore, quo cibus in oesophagum
transit. Restat ergo nobis indagare causam propter quā mouetur nodus gutturis cum trāsitu rei
iniectæ in oesophago a principio vsq; ad finem, donec incipiat eius motus quādo iniectū inchoat
in oesophago transire, & quiescit quando quiescit illud & residet. Et res etiam patet, & manifesta
tur ei, qui non exercuit cogitationem suam multo exercitio, quod non potest esse quin sit uno
duorum modorū: siue q. nodus gutturis innatum habeat intellectum, quo moueat seipsum, cum
videat hoc esse sibi melius, ac dignius, siue, quod eleuetur p̄ attractionem. Cum ergo per primū
dictū sit absurdum, restat ut secundum sit uerum, s. q. nodus gutturis eleuetur, quando trahit ip- H
sum oesophagus. Et approbat hoc esse uerum, & attestatur naturalis, quo declarauimus, q. in om-
ni mēbro uirtus est attractiua, qua quidem id, q. est simile, attrahit sibi, & assimilat: quemadmodū
in vnoquoque ipsorum est uirtus expulsiua ad id, q. est contrarium ei, & odit. Qd̄ si est, uerū est
q. declarauimus, q. desiderū est actio oris stomachi, & q. oesophagus attrahit, quēadmodū res at-
trahit manus q. competit ei, & desiderat, quod est in gula. † Tunica uero alterius pellicula, q. cur-
rit, & inuestit in circuitu secundum latitudinem, utilis eo quidem, & suffragatur, quādo stoma-
chus quidē ad euomendum aliquid mouetur. Similiter pellicula quædam, q. est in intestinis om-
nibus inuestit in circuitu in latū: nec aliqua pellicula in eis existit, q. aliter, quam hoc mō inuestiat
quoniam natura non aptauit ad attrahendum aliquid conueniens, sed ad educendū, quod in sto-
macho su p̄fluit, sicut explicauī in libro meo de uirtutibus naturalibus. Probationes ergo secun-
dum hāc uirtutē apud eum, qui cogitationem suam circa uirtutes actionum exercuit naturalium,
sunt ueriores, & magis urgentes, & ad credendum digniores, q. arguēta, q. sunt præmissa. Ille
āt cui non est insitum a natura, nec est aptus ad intelligendum subtilia: nec cogitationē suā circa
doctrinam eorum, quibus uere cōprehenditur cognitio, a pueritia exercuit: nec postea in scien-
tia

Atia rerum naturalium intentionem suam diu apposit: probationes, quæ sunt sensui manifeste secundum modum illarum quas superius narrauimus, non erunt ei firmiores, & magis uigentes: nō .n. prospexit, & sciuit, quod natura nil operatur frustra, & incassum. Et quia una tunica, f. interior œsophagi sola uidetur habere sollicitudinem apparibiliter in œsophagi actione, non reputo quenquam ad tantam deuenisse ignorantiam, quod dicat, quod stomachus attrahat id, quod competit tui, per pelliculam, quæ disponitur circulariter in latum: & expellat per pelliculam, quæ tendit linealiter in longum: nisi quis in hac uita nihil de hoc excogitauit: sed acquiescat quidē ei, quod nouit sensu, donec ipsum ueraciter comprehendat: ueluti quidam ostendere uolens cuidam uolenti hanc uiam in gallo, quod pellicula quæ disponitur in latum, quæ est in tunica œsophagi exteriori, quando amputatur amputatione in longum, uidetur illud animal trajicere. Et manifestum est, quod hac utique anatomia debemus uti in gallo fame prius afflicto: & illud est, quoniam postquā fueris usus hac abscissione secundum rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo sibi ad cōseruandum uitam efficiat, ipse quidem comedit, & bibit prius, quā locus uulneratus apostemetur & doleat, & tunc abstinebit ab esu, & potu. Et nō sic quidem declaratur ei, cuius hæc fuerit uia sua scilicet de tunica œsophagi: tuius uilli transeunt linealiter in longum, & non quia cum interiori parte nudi gutturis continuetur: hoc quidem modo factum in quo sumus, magis declarabitur, quam illo modo, quem prædiximus. Neq; declarabitur ei, cuius fuerit hæc uia sua, id quod accidit quibusdam piscibus, f. chamæ, & illi qui uocatur sonedis, q̄ stomachus uniuscuiusq; illorum, quando intensa fame conatur aliquod animal minus eo capere, & euadit illud, sepius inuenitur erectus usque ad os suum: & hoc quidem, quia in his animalibus appetitus ualde intenditur, & superat.

† Al. ei per villos, qui disponuntur circulariter in latum, & expellat per villos qui tendunt.

† Al. uilli qui disponuntur.

† Al. cuius pellicula transit.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE DISSOLVTIONE CONTINVA

C E N S V R A

C Pleraque ex libris De alimentis, & de cibis boni, & mali succi, in hunc librum ab aliquo longe post Galeni tempora tracta uidentur: inest tamen in libro nonnihil absurdi.

Via corpora hominum sunt in continua dissolutione, & propter calorem naturalem qui est in ipsis, & propter calorem aeris circūdantis ea extrinsecus, fuit necessarium restaurare in eis quod dissolutum est ipsis. Ideoq; fuerunt necessarij cibi, & potus: & fuit infusa in ipsis uirtus appetitus ad cognoscendum horam necessitatis eorum, & quantitatem assumendam de eis, & speciem conuenientem eis. Verum quia non restauratur id, quod dissoluitur, nec stat loco eius, nisi sit sibi simile: nec inuenitur in cibo, & potu aliquod simile ei, quod dissoluitur de corpore: ideo fuit necessarium naturam mutare cibum, & potum, ut stet loco eius quod dissolutum est, & ingrediatur in loco eius. Neque potest uir
Drus, q̄ mutat, & conuertit cibū, & potū in corpore hoīs, facere, q̄ mutetur, & conuertatur, nisi qd̄ est simile corpori, & propriū. Et qm̄ non totū, qd̄ comeditur, & bibitur assimilatur corpori, iō nō est dubiū, quin remaneat ex cibis, & potib. superfluitas in corpore: q̄ de corpore mūdificare oportet, & ab eo eiicere. Nam sicut ciborum, & potuum, qm̄ intrauerint stomachum, operatusq; fuerit in eis stomachus suas operationes, eorū pars transit ad hepar, & residuum fit egestio mundificanda de corpore, similiter faciunt organa corporis, & loca, ad q̄ peruenit nutrimentū, ad hoc facta. Oportet igitur penitus eum, qui uult custodire sanitatem, ad duas res intentionem suam dirigere: quarum una est ad corpus, cum cibo conueniente, loco eius qd̄ dissolutum est de ipso: alia est mūdificatio ab ipso eius, quod generatum est de superfluitatib. ciborum, uerum oportet te scire diuersitates naturarum ciborum, & diuersitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, ut scias, conuenientiam cuiuslibet specierum cibi, & cuiuslibet differentiarum hominis, propterea quod naturæ ciborum sunt diuersæ. Nam eorum quidam sunt temperati, sicut ex quibus generatur sanguis purus, & mundus: & quidam eorum sunt non temperati, sicut ex quibus generatur sanguis cum cholera, aut phlegmate, aut cholera nigra superflue, aut uentositas crassa & inflatiua: & eorū quidam sunt crassi: & quidam subtiles: & quidam, ex quib. generatur humor uiscosus: & quidā, ex quibus generatur humor sine uiscositate nocuus: & quidam, qui iuuant proprie naturas alicuius membro-

membrorum, & non alias. Et corporum quidam sunt temperata et, quibus datur naturalis sanguis purus, & mundus: & quidam sunt non temperata, & datur eis phlegma, aut una ex choleris, siue una duarum cholarum: & quidam eorum sunt rara, & uelocis dissolutionis: & quidam sunt spissa, & tardae dissolutionis: & quidam, quae in omnibus membris sunt sanae: & quidam sunt, quae sunt laesa in aliquo membrorum, & non in alijs. Itaque oportet, quando datur est in corpus sanguis mundus, quod ministrentur cibi aequales in quantitate, & temperati in naturis suis. Et quando est phlegma datur oportet quod sint cibi calefacientes, & exiccantes, & nutriatur cum ijs, qui addunt in caliditate, & consumunt humiditatem. Et quando ei fuerit datur cholera, oportet quod nutriatur cum ijs, qui extinguunt cholera, & addunt in humiditatem. Et quando ei nigra cholera datur, oportet quod nutriatur cibis calidis, & humidis. Et quando corpus est spissum, & tardae dissolutionis, oportet quod nutriatur cibis paucis, & subtilibus. & humidis, quia paucum est, quod dissoluitur de corpore. Et quando corpus fuerit rari, oportet, quod nutriatur cibis multis, crassis, siccis, & viscosis propter multitudinem eius: quod dissoluitur de corpore. & hoc regimen est conueniens de necessitate, nisi sit in aliquo membrorum corporis laesio: aut dolor, quia quando fuerit laesio, aut dolor in aliquo membrorum, oportet quod fiat consideratio de cibis conuenientibus membro dolenti. Et si fuerit diuersum a necessitate residui corporis, sicut bene hepar est frigidum, & stomachus, & in uisceribus sunt oppilationes, oportet quod administrentur cibi subriles, & dimittat cibos crassos. Et si sit residuum corporis praeter necessitatem eorum, propter maiorem tenuitatem, & raritatem, ut non faciant cibaria crassa oppilationem in hepate: aut si est aliquod hepar calidum: prohibebis cibaria dulcia, & si ipsi corpori conueniant propter uelocitatem conuersionis eorum in cholera rubram. Et quando stomachus est debilis: oportet confortare ipsum nutrientibus. Et quando est quod in ipso generatur phlegma, oportet ipsum lauare, & abstergere. Et quando est quod in eo cholera generatur uelociter, multa conueniunt, qui extinguunt acuitatem cholerae, aut quod praetermittantur res generantes ipsam. Et si est aliquod cibus remanens natans in orificio stomachi, ministrentur cibi crassi potenter, ut ponderositate sua descendant in fundum stomachi: & praecipiat ei, quod paulatim moueatur post cibum, ut declinet cibus de ore stomachi: & quando hoc non fecerit, non est necesse, quod memorauius de cibo, & motu. Et quando est descensus cibi de stomacho ante digestionem suam, indigemus ijs, quae stringunt, & retinent. Et quando est superfluitas cibi difficilis descensus de stomacho, & intestinis, indigemus ijs, quae descendere faciant, & ventrem mollescent. Et quando caput est calidum, suscipiens vapores, praetermittamus cibaria calida, & sicca, licet conueniant in reliquo corpore. Et oportet, quod non sis contentus ijs, quae memorauimus, sine consideratione, scilicet quantitatis motus ante cibum, & somnum post. Nam quando est motus ante cibum multus, cibus bene, cum cibis multis, crassis, viscosis, ad siccitatem declinantibus, qui sint difficilis dissolutionis: neque iniungas ei dietam, quia parum conuenit ei. & quando non est ante cibum motus, uel est paucus, oportet, quod non sit contentus dieta, cum, scilicet paucis cibis, & subtilibus, sine adiutorio, in purgando cum medicina laxatiua, uel cum balneo illud, quod generatur in corpore de superfluitatibus. & quandoque cum prouocatione urinae, & cum minutione sanguinis. & quando motus est conueniens, dabimus cibos temperatos in subtilitate, & crassitie. & quando est somnus post cibum multus, oportet quod donemus cibos multos, & crassos: & hoc conuenit fieri in hyeme propter longitudinem noctis, & multitudinem somni. & quando somnus est paucus, & leuis, subtilibus nutriatur, sicut in aestate, propter breuitatem noctis, & paucitatem somni. & dicamus, quod oportet, quod mensem in cibis quatuor modos. Primus est, quod nutriatur corpus bonis cibarijs hora qua nutritur, sicut ante memorauimus: quia quando est datur in corpus caliditas, indigemus cibis frigidis: & quando datur ei frigiditas, indigemus cibis calidis: & quando est temperatum conueniunt ei cibi temperati similes. & quando est aliquis ciborum praeter bonitatem, nec est ei conueniens, oportet ne sit simplex, immo admisceas ei alios, & comedas cum eo cibos conuenientes, ut rectificetur, quod cum eo timetur de nocumento ciborum malorum, quibus utitur cum eo. Similiter & modus secundus est mensura est ciborum ita, ut sint in mensura uirtutis digestiuae, quia & si est cibus in se ipso bonus, & est corpori conueniens, tamen si est uirtutem digestiuam debilitans quantitas sua, generatur ex ipso nutrimentum malum. Et modus tertius est praetermittere ex cibarijs, quae oportet praetermittere, & postponere, quae oportet postponere: Verbi gratia, quia aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in una comestione, & cibos stypticantes ipsum: quod si praemisit lenitiuum, & secuti sunt eum alij, leuiter descendunt cibi post digestionem suam: sed quando praemisit stypticum, et secutus est leniens, non descendunt, sed corrumpitur totum: et hoc ideo, quia lenitiuus separat inter stomachum, et inter descensum cibi styptici, et remanet in stomacho post digestionem suam, et corrumpitur, et corrumpit corruptione sua cibum alium: sed quando est cibus leniens ante stypticum, leniens descendit post digestionem suam, et stypticus leuiter per uias descendit. et ideo si aggregat aliquis in comestione una cibos uelocis digestionis, et alios durae, et tardae digestionis, praeponat cibos durae, et tardae digestionis in fundum stomachi propterea, quia fundus stomachi est calidior et potior super digestionem, propter multitudinem compactionis eius, quae est in eo de partibus carnis: et superius stomachi est neruosum, frigidum, debilis digestionis: et ideo quando natat cibus in stomacho, non digeritur. Et modus quartus est assumptio ciborum in hora sua, et ideo, qui accipit cibum

- A**bum secundū post descēsiōē primi, & p̄misit motū sufficientē, & secutus fuit somnus sufficiens, fit bona digestio. & qui accipit cibū, & remanserunt in stomacho aut intestinis reliquiae in quantitate ex priori cibo p̄ter digestionē, corumpit̄ cibus secundus cū reliquijs primi. & qui comedit cibū post motū sufficientem, & accipit sup̄ mundificationem & super necessitatē corporis, inuenit cibus calorē naturalem, sicut ignis qñ ardet. & qui sumpsit cibum p̄ter motū, & accipit p̄ter mūdificationē & p̄ter necessitatē corporis, inuenit cibus secundus calorē naturalē submersum, sicut ignis qñ operit̄ cinere. & in quo somnus sequitur cibum, reuocatur calor naturalis in ipso, aggregatur in interiorib. corporis, & digerit cibum. & in quo motus sequit̄ cibum, descendit cib. de stomacho p̄ter digestionē suā, & intrat venas sine mutatione, & adducit in hepate oppilationē, & renibus & reliquis membris, & morbum. & aliquā est mēbrū debile ut stomachus, & natat in ipso cibus: & non iniungas somnum, donec non descenderit cibus de stomacho: & sumat̄ immediate aliqd de uino, ut descēdat cibus de stomacho aliquo descensu, donec deueniat in fundū stomachi: & ante p̄cipias eum mouere parum, sicut memorauimus iam. Nec oportet vnq̄ q̄ accipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi, ne descendat cibus cum uino & prohibeat digestionem, propterea q̄ separet inter substantiam stomachi & inter cibum: et qñ non rāgit stomachus cibum non mutat in similitudinem corporis conuenientem, sed remanet in ipso indigestus. & debent isti qui accipiunt cibum cum ipso sumere de uino, quod solū sedet sitim: & abstineant se cum quantitate, qua possint: & quiescant, donec digestio fiat: postea sumant de uino, prout optauerint, nam ipsum adiuuat ad descēsum cibi, & subtiliat ut penetret, et ut ingrediat̄ in uenas subtiles. et debet similiter esse acceptio cibi in hora motus appetit̄, p̄ p̄ea q̄ qñ mouetur appetitus, et non incipit accipere cibum, attrahit stomachus ex superfluitatibus corporis: quę cum intrent stomachū, destruunt appetitum, et corrūpūt cibū, qñ admiscetur ei. et melior horarū in accipiendo cibū, est hora frigiditatis, p̄ p̄ aggregationē caloris naturalis in interiorib. corporis: sed in hora caliditatis oportet q̄ dimittatur acceptio cibi, q̄a caliditas aeris attrahit calorē naturalē ad exteriora corporis, et euacuatur ab interioribus, debilitat̄ calor in interioribus corporis ad indigestionem. et p̄ hoc est, q̄ antiqui p̄ferebant cōnam prandio, p̄cipientes q̄ sumeretur plus in cēna, p̄ p̄ aggregationem caloris in interiora corporis frigiditate noctis, et somnū, quia caliditas in somno reuocatur, et calefacit interius corpus, et ifrigidat extrinsecus: sed in uigilia accidit contrariū huiusmodi, quia calor extenditur in exteriora corporis, et debilitatur in interioribus. et ideo necessariū est q̄ homo, cui est dñum coplexionis calidę: et cuius stomachus est calefactionis uelocis p̄ p̄ generationem cholere citrinę: et cui generatur in stomacho, aut effunditur ei multa cholera citrina: nutriatur cibus crassis durę digestionis: et digeret eos, et non digeret cibos leues subtiles uelocis digestionis, q̄a cholera est potentior super leuibus cibus, et corrumpit eos, et non est potens corrūpere crassos. et ideo inuenimus homines, qui digerunt, carnes bouinas, et non digerunt carnes pullinas, et quę simulantur eis ex cibus leuib. et cōsuetudo in eis addit magnā partem, qñ qui cōsueuit p̄dare, & remouetur ab eo, & est contentus cōna, magnificat nocumentum sibi: & qui cōsueuit sumere cibū in aliqua hora determinata, & mutatur ad aliā p̄ter istā horā, declarabitur sibi hęc p̄mutatio nocua, & si mutauerit cibū ex horis malis ad horas bonas. & debet propterea imitari consuetudinē, qñ est antiquata & lōga, & si sit nō bona, qñ nō adducit aliquid necessitas ad mutationē suā: nā cōsuetudo est natura secūda, sicut memorat sapiēs Hippocrates. Qñ si eueniat aliquid uidēdū q̄ mutetur ab ea, cōuenientior rerū est in eis q̄ mutetur ab ea paulatim. & appetitus ē in opere digestionis cibi est maior pars, q̄a significatur sup̄ cōueniētiā & bonitatē. & qñ sunt cibi duo æquales in bonitate, & est necessitas
- D**appetitus de eis ad vnū eorū declinās, cōsentiemus dare rē appetitā p̄ alia, q̄a cōueniētiore est nature suę, & leuior ea in digestionē. & qñ duo cibi sunt, & unus eorū est melior altero, & necessitas appetitus in eo est ad peiorem declinans, eligimus eū sup̄ meliorem eorū, dū nō nō timeamus ex ipso nocumētū multo m̄ius, q̄ eueniat ex ipso iuamētū, p̄ p̄ea q̄ libēter sumatur, & melius stomachus digerat ipsum: ut explanauimus in eo q̄ rememorati sumus. q̄ oportet studere ministrare cibos bonos & electos s̄m cognitionē diuersitatū nature corporū, & s̄m operationē eorū, & diuersitatē uirtutum ciborum. & declarauimus diuersitatem nature corporū, et operationes eorū: et quod conuenit cuilibet uni eorum ex speciebus ciborum & potuum, & ego nominabo species ciborū. & rememorabo quod est in qualibet specie, & omnia quę sunt in qualibet specie ipsorum, & rememorabo in qualibet specie dispositionis corporis, & conuenientium eorum.

CAP. 2.

Ciborum subtiliantium tria sunt genera. Eorum enim sunt ex quibus generatur sanguis subtilis, & dicuntur ipsi subtiliantes, quia sanguis generatus ex eis quando cōmiscetur sanguini, qui est in corpore, reddit totū subtilius, quā prius esset, sicut medulla panis frumenti fermentati, loti lotionibus pluribus, & carnes pullorum, & carnes aduragi, & phasiani, & starnę, & axillę auisū omnium, & carnes piscium paruorum, in quibus non est uiscositas, et cucurbitę, et almesci, & quod similitur eis, & huius generis cibi conferent ei, qui non mouetur, & cuius labor naturalis in corpore suo est debilis, et qui non securatur quin in corpore eius generetur humor crassus, et

Spury.

Kx

gene.

generetur in hepate aut in splene oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cerebro, aut aliquid E
in iuncturis suis phlegmatis. Ciborum subtiliantium genus aliud est, quod subtrahat quod inuenit ex
re crassa propter id, quod est in eis de caliditate & acuitate: sed ipsa sunt in substantia sua crassa, ge-
nerantia humorem crassum: sicut pastinacæ, capæ, raphanus, & rapæ, & quod similatur istis. & hu-
ius generis ciborum, quoniam coquuntur & assantur, separatur ab eis caliditas, acuitas, & incisio, & re-
manet substantia mala: & quidem possibile est, quod eueniat iuuamentum per incisionem istorum ci-
borum & subtilitatem eorum: & quod discedant à substantiæ suæ natura secundum unum trium modorum. Aut
coquantur simul, ut eorum crassities attenuetur, sicut fit de capis, aut exprimantur, aut coquantur, &
post sumatur aqua sua, sicut fit de raphano: aut quod comedatur aliquid crudum ad incisionem phlegma-
tis, & vomatur cum eo, sicut faciunt cum eo omnes. Et tertium genus ciborum subtilantium est,
ex quibus generatur sanguis subtilis, & tenuat quod inuenit de humoribus crassis & viscosis in cor-
pore. Huiusmodi generis ciborum subtilium sunt quatuor differentiae. Prima eorum differentia est
eius quod est sapidum, dulce subtile, propter id quod est in eis de uirtute mundificatiua sicut aqua hor-
dei, & batheca, & ficus sicca, & amygdalæ, & filitici, & mel, & hæc ex his quæ abstergunt, & hæc
differentia est, propinqua in iuuamento, subtiliantibus cibis qui sunt ex primo genere, nisi quod illo-
rum perfectio est in subtili corpore, & secunda differentia est acutior, incisiva: sicut sinapi, nastur-
tium, allium, porrum, apium, eruca, origanum, ficus, menta, mentha, feniculus, ruta, anethum, cy-
minum, carui, uinum citrinum clarum subtile antiquum, calidum. & hæc differentia confert ei qui indi-
get apertione oppilationis splenis, hepatis, pectoris, & cerebri: & incidit substantiam & tenuat. Sed F
non oportet aliquis multum utatur eis, nam sanguinem adurunt, & reddunt ipsum aquosum. & hi
cibi minuunt corpus, & postea ipsum debilitant: & postea calefaciunt sanguinem calefactione ni-
mia, & redit plurimum eius cholera citrina: & postea, si continuus sit usus eorum, ex ipsorum continua
assumptione dissoluitur sanguis subtilis, & deducitur ad exiccationem & crassitiam & plurimum fit
cholera nigra: & quoniam generatur ex istis lapis in renibus nociturus, & hæc differentia uehemen-
tius, & perfectius operatur in eo, in quo est cholera citrina dominans & tertia differentia eorum
quæ dissolunt & tenuat cum salsedine sua, sicut muria, & pisces, quoniam sunt saliti leuis carnis & pauca
pinguedinis, & sicla, & aqua casei saliti, & omnes cibi in quibus positum est sal, & muria, & baurach. &
huiusmodi differentia iuuamentum & nocumentum est propinquum iuuamento superacutatum, & nocumen-
to earum, nisi quod hæc differentia in mundificando stomachum & intestina, & leniendo naturam, est perfe-
ctior. & quarta differentia est eorum quæ incidunt & tenuat cum acetositate sua, sicut acetum, & seca-
niabin, & acetositas citri, & aquæ granorum acetosorum, & omnes cibi qui cum eis accipiuntur. et hæc diffe-
rentia confert ei, quod est in stomacho & in reliquo corpore calidus, & quoniam generatur in eo phlegma ex cras-
sities ciborum assumptorum, aut ex multitudine eorum. Cibaria crassa quoniam inueniunt corpus calidum, mul-
tum laborant. & somni multi post cibum, digerunt, et nutriunt corpus nutrimento plurimo adhaeren-
te, et confortant, confortatione plurima, et melius est quod sumantur hæc cibaria in hyeme, propter aggre-
gationem caloris in interioribus corporis, et longitudinem somni, et quoniam quis sentit in corpore suo di-
minutionem manifestam, et si comedat aliquid, et sit in corpore suo caliditas paucæ, et proprie in sto-
macho, et labor ante cibum paucus, et somnus post paucus, non perficitur digestio, sed generatur in
corpore humor ex eis crassus nimium, crudus, generans oppilationem in hepate et splene. Ideo oportet,
qui comedit cibos crassos, et præter necessitatem dominij appetitus eius, quod paucos ex eis acci-
piat et commistos, nec assuescat eis, et sunt ex cibis crassis, qui cum crassitie et viscositate sunt multum
nutrientes, quando digeruntur: sed si non digerantur, ipsi eorum multitudine generant oppilatio-
nem, et cibaria crassa dominante eis siccitate duritie et viscositate, et simplicia et commista faciunt
idem: et hoc est quod rememoramus: aliquando enim propter nutrimentum ex natura rei, et aliquan-
do adducit eis ex contactu caliditatis et coctione. et lenticulæ, et glandes, et lepores, et fungi, et
fabæ assæ sunt crassa, quia siccitas est dominans eis in natura eorum, et hepata, et oua dura elixa aut
assa, et omne quod est fixum ex eis, et lac coctum coctionibus pluribus, et ubera, et uinum uuae H
quod est coctum, et specialiter quod est ex uua crassa in natura sua, omnia sunt crassa, quia calidi-
tas in coctione acquisiuit eis siccitatem et coagulationem. et caro cerui, et hirci. et carnes bouinæ,
et uentræ, et intestina, hæc sunt crassa, propter duritiem naturam eorum: et eodem modo lupini,
et grana pini, et rapæ, et fæoli, et panis furni in exterioribus est crassus, propter id quod acquisi-
uit eis ignis ex siccitate. et in interioribus est crassus, propter viscositatem quæ in pane est de natu-
ra frumenti: et similiter omne quod non est bonum, uti assatum, et confectum, et fermentatum,
aut nimis digestum ex pane, aut tenuius coctum: et omnis panis in testis cum oleo et sine oleo:
et dactyli. et sesamum, et fungi, et similia. et lagana, et cerebra, omnia sunt crassa, propter visco-
sitate quæ est in natura eorum. et pulles sunt crassi, propter coagulationem eorum et viscosita-
tem acquisitas eis ex decoctione. et melangianæ sunt crassæ, propter siccitatem et viscositatem,
quæ sunt in natura earum. et pisces duri et viscosi sunt crassi, propter aggregationem duarum re-
rum ex tribus in ipsis rebus. et caseus est crassus, propter aggregationem trium rerum in eo. et au-
res, et labia, et extremitates musculorum, sunt generantia humorem viscosum non cum crassitie, et
etiam

A etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus crassus, propter debilitatem calidi corporis, & digestionis, & subtiliationis sue, sicut accidit ex comestione fructuum ante maturationem eorum, & ex comestione citrulorum, & cucumeris, & carnis citri, & lactis acetosi.

CAP. 3.

Et ei qui est in corpore temperatus & sapius, nec labor eius est multus, nec est labor in uirtute; meliora sunt cibaria media inter subtilia & crassa, quia ipsa ei conueniunt, & non debilitant sicut cibaria subtilia, nec generant cruditate, & oppilationem sicut crassa. Et omnis panis bene preparatus arte, oua gallinarum, caro hedi anniculi, caput, & caro agni, & pecudum, omnes sunt humide & viscosae. Et caro pullorum columbarum, & paruarum auium, generat sanguinem calidiorem & crassiorem sanguine temperato. Sed hepata pullorum anserum, & axillae ipsorum, sunt temperata, & reliquum corpus multarum superfluitatum. Et omnis auis, quae est multi motus, & cuius pascua sunt in locis bona nutrimenti, mundi aeris & sicci, est melior multum, & subtilior: omnis vero auis quietis, est opposita, & peior, & immundior magis. Sed omnia oua bene preparata, & maxime quae sunt proiecta in aquam calidam, & reperiuntur ante, quam indurescant, sunt temperate crassitie. Et omnes pisces non dure carnis, nec multae viscositatis: aut quibus non est uiscositas, & sunt boni saporis: & quorum pascua sunt in aquis mundis à sorditie, & aquis fluminum: sunt temperati, & boni nutrimenti. Et de fructibus, uuae, & ficus, quoniam sunt bene maturae super arboribus, & cito descendunt de corpore, et quod generatur ex eis temperatum est in subtilitate: & si non cito descendunt, non sunt bonae. Et de oleribus, endiuia, lactuca, & asparagi. Et omne uinum cuius color est color granati clarus, nec est nimis antiquum.

CAP. 4.

Cibaria uelocis digestionis sunt unius horum modorum. Primus modus est, quoniam sunt naturae non siccae, sicut sunt lenticulae: neque sunt durae sicut lupinus: nec sunt uiscosae nimis, ut triticum: nec aspera multum, ut milium & panicum, nec multum unctuosae, sicut sesamum: nec abominabilia, ut uinum poticium nimis: nec sunt plurimarum superfluitatum, ut caro pullorum anseris: nec dura eis frigiditas uehemens, sicut lactis acetosi: nec caliditas uehemens, sicut mellis. Et modus secundus est secundum naturam digerentium ea: & hoc est unum duorum modorum: Modus primus est conuenientia cibariorum, & similitudo complexionis naturalis corporis, sicut, quae appetunt & sapiunt cili digerit, quod appetit, et ad quod multum declinat eius appetitus, quod quae non appetit, et ad quod non declinat. Et modus secundus est ex complexione accidentali corporis, in accipiendo cibos contrarios ei, sicut apparet, quod cui dominatur caliditas ex aliqua causa, est cibos frigidos fortius digerere, quia extinguunt caliditatem corporis, et temperant eam, nec calidos digerit: et cui dominatur frigiditas, calidos digerit, sed non digerit frigidos: et cui est corpus humidum totum, stomachus digerit cibos siccos, nec digerit humidos: et cui est actualiter siccum, est oppositum isti. Et iam declarauimus, quod cibaria subtilia, et media, de se sunt uelocis digestionis: et etiam aliquando euenit, quod cibaria crassa uelociter digeruntur in aliquo corpore, sicut iam memorauimus, et declarauimus, quod panis bene preparatus, et caro gallinae, duragii, et starnae, et hepata pullorum anserum, et eorum axillae, et omnium auium pinguium, et iuuenum, uelocius digeruntur, quam axillae macrarum, et antiquarum, et carnes auium omnium uelocius digeruntur, quam quadrupedum. et omne quod est ex animalibus siccis paruum, uelocius digeritur, quam magnum: et ideo caro uituli uelocius digeritur, quam caro bouis: et hedi anniculi, et agni, uelocius digeruntur, quam caro antiquorum, et quam capra. et omne quod est ex animalibus humidis maius, uelocius digeritur ante, quam durecat, quam minus: et ideo anniculus ex pecude uelocius digeritur, quam agnus. et caro omnis animalis, quod est in augmento et cremeto uelocius digeritur, quam eius, quod inueteratum et antiquum est. et caro cuius pascua sunt in locis siccis, uelocius digeritur, quam cuius pascua sunt in locis humidis, propter superfluitatum paucitatem, quae sunt in eo cuius pascua sunt in locis siccis: et multitudinem eorum, cuius pascua sunt in locis humidis. et omne cuius substantia est rara, uelocius digeritur, quam cuius substantia est spissa: et ideo nuces uelocioris sunt digestionis quam auellanae: et oua non dura uelocius digeruntur, quam dura: et omne quod leuiter et facile masticae, et similiter lactuca et endiuia, et citruli, et cucurbita, digestibilia sunt quam apium, et carbethum. et omnis cibus, qui melius sapit est digestibilior abominabili: et ideo uinum dulce digestibilius est aspero. Quae tarde digeruntur, tarditatem habent, quia in natura sua sunt aut sicca aut dura aut uiscosa, aut spissa, aut multae unctuositatis, aut superfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas est in eis nimia aut frigiditas, et quod est contrarium complexioni naturali, quoniam non appetit. et quod est conueniens accidentaliter diminuendo corpus, aut addendo in ipsum. et caro bouis, et caro cerui, et venter, et intestina, et interiora, et aures omnium animalium, et caseus, et oua dura, tarde digeruntur, propter siccitatem et duritiam eorum. et eorum quae sunt ex auibus alcaralym, galsaguelut, et pauones, et uentres omnium auium. et de granis, oryza, et lupini, et lentes, et milium, et glandes, et castaneae, et caro hirci, et maiores caprae sicut meminimus, propter spumositatem, et abominationem eorum. et caro pecudum, et hepata omnium animalium, et pulli anserum, sunt tardae digestionis, propter multitudinem superfluitatum eorum. et lac acetosum, propter frigiditatem suam. et frumentum coctum, propter eius uiscositatem et spissitudinem. et fabae, et faveoli, propter multitudinem inflationis eorum. et sesamum, propter multitudinem oleagineae substantiae. et uuae, et ficus, et reliqui fructus, qui non ualde maturantur.

Spurgj.

K x 2 Et ca-

LIBER

Et caro citri, & bedaruch, & rape, & pastinace, & oia olera, & radices, & uinum nouum crassum, E
 propter superfluitatem eorum. Cibi multarum superfluitatum sunt caro pullorū anserum pter
 axillas, & interiorum oīum aīaliū, & cerebra, & aues de paludib. & lacubus, & culture, & cicera
 recentia, & fabæ uirides, & caro aīalis lactentis, & oīs caro quiescens non uelocis exercitij, et pi-
 sces, sicut meminimus, & istorum, ij qui sunt de aquis sordidis thermarum. Cibi non habētes su p
 fluitates sunt axillæ auīū, & pedes quadrupedum, & genua: & aīalia, quorū pascua sunt in deser-
 tis, & in locis siccis. Cibi multi nutrimenti sunt oēs cibi crassi, quādo digerunt bene in multitudi-
 ne: & oē q̄ est su pfluitatū paucarū, & est plurimi nutrimentū. Sed oportet, q̄ cibi multi nutrimentū
 sumantur ab eo qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, sicut est conuale-
 scens: & hi cibi grauant stomachum p p multitudinē eorū: & corpori cōueniunt indigenti nutri-
 mento multo. Et caro uaccina, & cerebra, & medullæ, & interiora, & uētriculi auīū oīum: & pi-
 sces crasse & uiscose carnis, & similia: & fabæ, & cicera, & faveolæ, & lentesc, & lupini, & daſtily, &
 glandes, & castaneæ, & rape, nutriunt eū, q̄ digerit ea, nutrimento multo crasso. Sed axilla pullo-
 rū anserū, & panis similia, & uuæ passæ plenæ dulces, & ficus, & lac recenter mulsū, & uinū, nu-
 triunt multum, propter paucitatem superfluitatū eorū, & plurimam conuenientiā eorū ad cor-
 pus. Et nutrimentū lactis est crassum, licet subtilius minus nutriat: et crassum increffat, sicut uac- F
 cæ. Et subtilius est lac asinæ lacte camelæ: & lac capræ est medium inter ista. Et nutritilius est uinū
 rubrū crassum dulce: & post hoc nigrū, crassum dulce: & post hoc albū, crassum dulce: & post hoc
 crassum, rubrū asperum: postea nigrū, crassum asperū: & post hoc uinum subtile: & de istis ē: oē
 q̄ declinat ab rubedinem & dulcedinem, est magis nutritiuum: & minus nutritiuū, est albū sub-
 tile. Omnes cibi subtiles sunt pauci nutrimenti: & oēs in q̄bus est nimia siccitas & humiditas, aut
 multa superfluitas, sunt minoris nutrimentū: sicut pedes, & uenter, & intestina, & aures, & pingue-
 do, & pulmo, & caro oīum auīum, & aīaliū antiquorū, parum nutriunt, p p siccitatē, q̄ est in eis.
 Et ideo panicum, & milium: & papauer, & oliuæ, & nuges, & amygdalæ, & auellanæ, & zarur, &
 caules, & cappares, & fructus lētisci, & uuæ passæ pōtica, & pira pōtica, oia parū nutriūt, p p sic-
 citatē eorū. Sed pisces, & cucurbitæ, & granata, & mora, & poma, & pruna, & chrysomela, pa-
 rū nutriūt, p p multitudinē humiditatis eorū: & nutrimentū eorū neq; remanet, sed dissoluitur ci-
 to. Vnde panis hordei, & fursur, & fabæ humidæ, & oia olera, uelut caules, & ficla, & acetosa, &
 portulaca, & raphanus, & sinapi, & nasturtium, & pastinacæ, parū nutriunt, p p multitudinē su p G
 fluitatū eorū. Et capræ, allia, & porri, q̄ comedunt cruda, nō bñ nutriunt: sed q̄ coquuntur in ci-
 bis, nutriūt nutrimento pauco, bono, sicut memorauimus. Et medulla panis lota bene, & amyliū
 sunt nutrimenti pauci, p p subtilitatē eorū: sed ficus, & uuæ passæ, sunt inter ea, q̄ minus nutriūt
 & q̄ plurimū nutriunt: & eorū nutrimentū est tenerū humidū: & similiter est nutrimentū fabarū.
 Et oēs cibi quibus hoc dñatur dominatione forti, amittunt id, q̄ elixant, aut assantur, aut infun-
 duntur, et nutriunt nutrimento paruo. Cibaria boni chy mi sunt omnia cibaria tēperata, in qui-
 bus non est nimia fortitudo: & in quibus non fit egressio in quantitate, generant sanguinem cla-
 rum, mundum, sanum: et oē, q̄ est simile istis est conueniens omni corpori, & omni tpe, in cor-
 pore temperato, & in tpe temperato. Sed corpora, quæ egrediuntur temperamentum, indigēt
 cibarijs, quorum uirtus sit egressa temperamentum, cōtrarijs uirtuti dominanti su p corpus tem-
 peratum: et similiter ē corpora temperata in tpe non temperato. Ac cibariorum temperaturū
 quædam sunt crassa, et quædam subtilia, & quædam sunt media horum. & hæc cibaria tempera-
 ta, media inter subtile & crassum, sunt meliora omnibus hominibus, & maxime temperatis, & in
 tempore temperato. & iam quidem narrauimus cibos crassos, & subtiles, & medios: & nomina-
 uimus eos, qui sunt boni: et quādo quælibet eorum est bona species: & remansit ut nominemus
 cibos generantes chymum bonum, et diminutos, secundum quod diuisimus.

CAP. 5.

Dico, q̄ panis frumētī mūdi bene factus arte sua quādo comed. ē in die suo: & caro gallinæ, & H
 hoedi anniculi caput: & pisces non cum duritie, nec multæ uiscositate, q̄bus nō est zinum, nec
 malitia, nec pinguedo plurima: & quorū sunt pascua in aquis non sordidis, nec aquis thermarum
 q̄ non nutriuntur male, nec sunt uelocis corruptionis, sed remanent tpe longo ante q̄ mutētur:
 & oia oua non dura, bene parata & cocta: et oē uinum boni odoris, leue, in quo est dulcedo pau-
 ca: oia sunt boni chymi tēperati inter subtile & crassum. Sed panis de simila bene paratus ex ar-
 te, & phasian, et duragi, & pulli columborum, et axillæ omniū auīum: & pisces parui, quibus nō
 est pinguedo multa, et sunt teneri, in quibus non est uiscositas manifesta, & quorum pascua sunt
 scdm quod nominauimus: & piscibus paruis teneris sal remouet uiscositatem: & fursur hordei,
 & uinum boni odoris, persicum uel citrinum: omnia hæc sunt boni chymi ac subtilis. & lac recen-
 ter mulsū est boni chymi, nisi q̄ ipsum est crassum: & ideo aliquando caseatur in stomacho, et
 propterea admiscetur ei mel et sal, et tenuatur cum aqua. et melius lac et temperatius, est lac ca-
 præ, quia est subtilius, quā lac pecudum, et uaccæ: et est crassius, quā lac asinæ, et camelæ: et
 debet accipi lac ex aīalibus sanis, iuuenibus, bene nutritis: nec est accipiendum in tēpore, quo la-
 ctant, quia tunc est crassum: et tenuatur post paulatim, donec sit aquosum. et melius est recipere
 lac

A lac statim mullum, antequam immutetur ab aere, quia velociter immutatur. & lagana, & caseus humidus & panis similæ bene paratus, & ex arte coctus, & panis frumenti, & caro vituli, & partes, & vbera, & hepata, & interiora, & de granis fabæ: & de vino id, quod boni est odoris, dulce: ^{* Alut.} omnia hæc generant chymum bonum, & crassum.

CAP. 6.

Oïa cibaria, q̄ non temperata sunt, non generant sanguinem purum, mundum, clarum, & cibaria riorum mali chymi tres sunt species. Eorum. n. sunt, q̄ addunt in phlegma: & eorum sunt, q̄ addunt in choleram: & eorum q̄dam sunt, q̄ addunt in choleram nigram. & oportet omnem hominē dimittere multitudinem eorum, & continuationem assumptionis eorum: et si. n. digerant ea, nec inferant nocumentum cito, tñ adunantur in corpore continuantis acceptionē eorum in longo tpe chymi generantes ægritudines malas, & nō dimittat oēm speciem eorū: quæ addit in eo id, quod dñatur in corpore eius, sed accipiat et id, quod est oppositum ei, qđ dñatur corpori, quod est nocuū minus. & ego finio rememorationē horū cibariorū. & memoro, qđ gñatur ex quolibet eorū. & dico, qđ oē qđ accipitur ex pane, & farina multi fursuris, & frumētī antiqui aut farinæ, est mali chymi, addens in cholerā nigrā. & caro pecudis oīs addit aliqd in phlegma. & caro capræ multorum annorum omnis addit in melancholiam. & mala est caro hirci, & caro bouis, & hirci sylvestris: & post caro hirci maxime non castrati. & post caro pecudū multorū annorū. & post caro bovina. & ex istis caro castrati est melior multo. & caro capreoli, cerui, & leporis, est pter malitiā, q̄ memorauimus. & de mēbris aīalium, renes sunt mali chymi, p p spumositatē, & superfluitatem, quas acquisuerunt ex malitia vrinæ. & cerebrū addit in phlegma. & oēs ventres addunt in phlegma, p p multitudinē superfluitatis eorū. & oua cocta in tegamine vel in testis, generant nutrimentum crassum, & corruptibile. & similiter caseus, & maxime antiquus. Fungi generant chymū crassum, & frigidū. & foenū græcū, & cicera, sunt mali chymi p p id qđ est in eis de caliditate. & lentes addunt in melancholiam. & milium, & panicum generant sanguinem crassum. & pisces duri q̄b. dñatur viscositas, generant phlegma: et si fuerint saliti, et antiqui, generant melancholiam. et ficus sicca, si multæ sumantur ex eis, generant superfluitates putridas, et multiplicāt pediculos. et pira, et poma, si comedantur matura, generant chymū frigidū. et similiter cucumeres et citruli, et aqua bathecæ, et cucurbitæ aliqñ ante q̄ digerantur, adducunt in corpore accidentia mala: et aliqñ faciunt in stomacho corruptionē. corrumpuntur. n. in eo, et generant chymum malū. et maxime si inueniant in stomacho malā superfluitatē: et ideo accidit indigestio illi, qui comedit bathecam. et olera oīa sunt mali chymi, p p multitudinē superfluitatū in eis, et paucitatem nutrimenti. et cēpe et allia, et raphanus, et rapæ, et pastinacæ, p p malitiam caliditatis, q̄ est in eis, et acuitatis. et qñq; addūt in choleram, et qñq; in melancholiam, sicut meminimus iā. Sed qñ coquuntur, et effunduntur ab aqua illa, et coquuntur cū alia, remouetur caliditas, et acuitas ab eis. et bedarus calefacit sanguinem calefactione forti. et caules generant melancholiam: et similiter omnes herbæ similes.

CAP. 7.

Cibaria media sunt panis de farina crassa, et caro castrati, et ex uacca, et pecude: et ex mēbris, lingua, et intestina, et aures: et ex fructib. uuę, et batheca, et maxime appensę, et ficus maturę humidæ, et sicca cum nucibus, et castanæ: et ex oleribus, lactuca, et post endiuia, et post citruli, et atriplex, et portulaca, et olus iamenum, et acedula, et olera, quibus, non est multa acuitas.

CAP. 8.

Cibaria calida conueniunt ei, cui dñatur frigiditas: et in t pib. et in partib. frigidis, et in ciuitatib. frigidis: et vitare debet ipsa ille, qui est calidę cōplexionis, et in t pib. calidis, et in ciuitatib. calidis: ex quib. sunt frumentū coctū, & panis frumenti, et cicera, et fēnū græcū, et dactyli, et sesamū, et cānabis, et uuæ dulces, et passulæ dulces, et apiū, et ruta, et raphanus, et rapæ, et sinapi, et pastinacæ, et allia, et cēpæ, et porri, et caseus antiquus, et uinū dulce, et calidū, et uinū dulce antiquū citrinū.

CAP. 9.

Cibaria frigida debent administrari ei, qui est calidi corporis, et in temporibus calidis, et in ciuitatibus calidis, & ex illis est hordeum, et omne quod fit ex eo: et millium, et panicū, et cucurbita, et batheca, et cucumeres, et citruli, et pruna, et persica. et quæ declinant ad acetositatem, et pōticitatem, sicut uuæ, et passulæ, et fructus palmæ, et radix eius: et lactucæ, et endiuia, et portulacæ, et papauer, et poma, et pira, et granata pontica sunt frigida terrea: et ea quæ sunt acetosa, sunt frigida, subtilia: et acetum frigidum, subtile, nocens neruis: et uinum album ponticum est minus calidum uino albo, sed tamen hoc est crassum nocuum et malum. ^{* Al. nigrum.}

CAP. 10.

Cibaria sicca conueniunt ei, in cuius corpore dñatur humiditas, et in t p b. et in ciuitatibus humidis, et ex his sunt lētes, et caules, et sauich sicca, et oē quod affatur, et omne quod frixum est, et oē in quo plurimū uini, et muris ponitur, et acetū, et sinapis, et caro oīs multorū annorū aīalis.

CAP. 11.

Cibaria humida conueniunt ei, qui sicce complexionis est, et in t p b. et in ciuitatib. siccis, et ex eis est hordeum, et batheca, cucurbita, citruli, et cucumeres, et nuces humide, et uuę, et ficus, et pruna, et radix palmę, et mora, et lactuca, et olus iamenum, et cathasi humida, et fæcoli humidi.

CAP. 12.

Iam memoramus, qđ qñ est in aliquo membro corporis morbus, oportet sit plurimū intentionis tuę in cibarijs, quę conueniunt illi mēbro: et maxime qñ morbus existit in stomacho, aut in capite, aut in hepate, aut in splene, aut in renibus, et qñ stomachus est debilis, et mollis, rectificent eū cibaria styptica, sicut cydonia, et oliuæ, et aquæ, quæ sunt salis, et acetū, et oleū pōticū, et uuę

^{* Al. atriplex}

Spurgj.

K 3 sepul.

sepultę in uinacijs vuarū, & agreſta, & vinū pōticū ſubtilis odoris. Et cortex citri, qñ accipit de eo **E**
parū, cōfortat ſtomachū: & qñ accipitur de eo multū, grauatur, quia ſuſa eius ſola, eſt dure digestio
nis. Et oīs cibus, & potus ſtypticus, ſi pręmittat ante alios cibos, ſtringit uentrē: ſi accipiatur poſt
alios cibos, & potus, lenit uentrē, nā p p duritię eius adiuuat ſtomachū in deponēdo cibū. Et aliqñ
aggregatur in ſtomacho phlegma viſcoſum, & adherēs, & auferēs appetitū ab eo: & rectificat eū
cibaria, quę incidūt phlegma, & mūdificat ſtomachū, ſicut ſinapi, & naſturtiū, & raphanus, & vi-
nū calidū, & nuceſ cū ficubus. Et aliqñ eſt mollis, & debilis, in quo eſt phlegma adherēs: & conue-
niūt, q amouēt phlegma, & mūdificat ipſū, & corrugat ſuſa eius & cōfortat, ut cappariſ pparat
cū aceto ſolū, aut cū aceto, et melle, et ſumus terre, qñ comedit cū aceto, et uinū pōticū, qñ miſce-
tur cū uino calido boni odoris. Et qñ gñatur in ſtomacho calido, tūc cuſcutę, et apiū mūdificat eū.

CAP. 13.

Sicla eſt mala ſtomacho propter mordicationem, quā hēt ex acuitate, & bauracitate: & rapę,
qñ non ualde coquuntur, p p mordicatiū, quod eſt in eis: & olus iamenum, & cataſ, propter ui-
ſcoſitatē eorū, & ideo oportet, q comedatur cū aceto, & muria. Et ſenum gręcum eſt malum ſto-
macho, facit. n. incenſionem. Et ſeſamum eſt malum ſtomacho, p p unctuoſitatem, & multitudi-
nem oleaginofę ſubſtantię: & lac p p uelocitatē imutationis eius nature: nam aceſcit in ſtoma-
cho frigido, & cōuertitur in cholera citrinam in ſtomacho calido. Et mel, quādo plurimū accipit **F**
de eo, pūgit ſtomachū, & facit incenſionē. Et batheca ſimiliter facit incenſionē, quādo non digeri-
tur in ſtomacho: & generatur ex ipſa humor malus, & ideo generat indigeſtionem: & oportet, q
poſt comeſtionē bathecę accipiatur cibus plurimus boni chymi. Et cerebra oīa ſunt mala ſtoma-
cho: ideo oportet, q comedantur cum origano, & mentaſtro ſylueſtri, & ſinapi, & ſale: & medul-
lę. Et vinū nouū, craſſum, nigrum, ponticum, velociter aceſcit in ſtomacho, & facit incenſionem.

CAP. 14.

Lac, & dactyli, & uua, quę ſeptula eſt in uinacijs vuarum, & ruta, & ſenum gręcum, & ſinapi, ſa-
ciunt dolere caput. Et uinum citrinū antiquū facit dolere caput, & inebriat plus, quā vinū ponti-
cum nigrum. Et uinum album non facit dolere caput. Et omne uinum paucā ſuſtinens aquam nō
facit dolere caput: immo aliquādo ſedat dolorem capitis, & eſt capiti melius, quā aqua qñ eſt ſola.

CAP. 15.

Cibaria quę inflant ventrem, ſunt cicera, & fabę, & maxime quę coquuntur integre: ſed ſi tor-
refiant, minuitur earum inflatio: & poſt iſta faſcoli, & almeſci, & lentes, & hordeum, quando non
bene coquuntur, & foca, & ficus humidę generant inflationem: ſed eorum inflatio deſcendit uelo-
citer, & vuę multum maturę minus ſunt inflatiuę. Sed ficus ſiccę non inflant, & humidę inflant,
& lac generat in ſtomacho ventoſitatem: & mel, quando non coquitur: ſed quando coquitur &
remouetur ab eo ſpuma eius non inflat, & uinum dulce, & ponticum, & uua. **G**

CAP. 16.

Oīs cibus inflatiuus ſi ſit bene paratus ex arte, & bñ paratus in coctione, & maturitate, minui-
tur eius inflatio: et ſi miſcetur ei ſpēs diſſoluētes vētoſitatē, ſicut cinnamomū, aniſum, et lacheiſim,
& ruta, minuit inflationē, & acetū miſtū cū melle ſimiliter tenuat uentrē, & expellit inflationem.

CAP. 17.

De ijs, quę mundificant, eſt furfur, hordeū, & ſenū gręcū, & batheca, & oleū dulce, & fabę, & ci-
cera nigra ſunt de ijs, quę mundificat renes, & frangunt lapidē generatū in eis, & cappares cū ace-
to & melle, quādo comedūt ante cibū, abſtergunt & mūdificant ſtomachū & inteſtinū, & aperiūt
oppilationes, & ſicla ēt aperit oppilationes hepatis, maxime quādo comedit cū ſinapi, & cepę, &
allia, & porri, & raphanus, incidūt & ſubtiliat humores craſſos: & caſeus ſimiliter ſubtiliat, & ficus
humidę, & ſiccę mūdificat, & abſtergunt renes. Et amygdalę proprie amarę mūdificat, & tenuat,
& aperiūt oppilationes hepatis, & ſplenis: & adiuuat ad ſpuēdū humiditatē ex pectore, & pulmo-
ne: & fiſtici cōfortat hepar, & aperiunt oppilationē eius, & mel apū tenuat, & mundificat, & maxi-
me qđ colligūt apes de arboribus calidis, & ſiccis, ſiue plāta, ſicut eſt organū: nā mel tenuat ſpu-
tū craſſum, & iuuat ad ſpuēdū. & ſecaniabin tenuat, & incidit humiditatē craſſam, & viſcoſam: &
aperit oppilationē hepatis, & ſplenis: & mūdificat pectus, & pulmonem: & uinū ſubtile mūdificat
uenas ab humore craſſo, quādo ei eſt acuitas, et inciſio: et cōfert ei, in cui⁹ corpore eſt humor craſ- **H**
ſus et frigidus, et uinū ſubtile aquoſum adiuuat ad ſpuēdū humiditatē ex pulmone, cū cōfortatione
mēbrorū, et humectatione et tenuatione craſſarū ſu pſuitatū, q ſūt in eis, & hoc opat uinū dulce.

CAP. 18.

De ijs, quę oppilat eſt lac, quādo in eo fuerit aquoſitas pauca: & ſimiliter caſeus multus, qñ ad-
ducit oppilationē in hepate, & lapidē in renibus ei, qui multiplicat aſſumptionē eius, & cuius re-
nes, & hepar parata ſunt recipere læſionē. Et oēs cibi dulces ſunt mali hepati & renibus, quādo eſt
in eis craſſities. Et lac ſi comedatur ſolū, auget craſſities ſplenis, & hepatis: & ſi comeditur cum eo,
quod ſubtiliat, & mūdificat, ſicut eſt mentaſtrū ſylueſtre, et organū, et piper, aperit oppilationem
hepatis, et ſplenis: et dactyli humidī, et oīa quę accipiūtur ex frumētō, pter panē bene paratū ex ar-
te. Vinū dulce generat oppilationē in hepate, et lapidē in renibus, et craſſum reddit ſplenem. Om-
ne, quod tarde deſcēdit, eſt ſicut quod accipitur ex medulla frumēti, et fabarum, et lentium, et ce-
rebra, et hepata, et interiora, et omnia oua dura elixa, et aſſa, et oua frixa, et faſcoli, et ſeſamum, et
glandes, et poma, et pira pontica, et uinum dulce, ponticum, craſſum, nouum, et omnes aquę.

CAP. 19.

De ijs, quę velociter corrumpuntur in ſtomacho, ſunt chryſomela, et mora, et batheca: quę
ſi cito non deſcendunt de ſtomacho, et obuiant humoribus malis, cito corrumpuntur. Er debent
iſta

A ista comediente cibum, amouenda de stomacho, propter velocitatem descensionis eorum, & lubricitatem viarum in eo, qui comedit prius ista: nam quando comeduntur post cibum, corrumpuntur propter remanentiam eorum in stomacho, & relinquunt corruptum cibum corruptione eorum, & quandoque taliter corrumpuntur, quod euenit sicut venenum perniciosum.

CAP. 20. De cibis, qui non velociter corrumpuntur in stomacho, melior est crassus, solidus, tarde digestionis, sicut caro vaccina, & pedes: & maxime pedes vaccæ, quæ simulantur istis.

CAP. 21. Quando superfluitates ciborum tarde descendunt de stomacho & intestinis, debent dari cibi lenientes & pungentes, in quibus sit dulcedo, aut acuitas, aut faldedo, aut nitrositas, ut aquæ caulium, & lentium: leniunt enim uentrem, & eorum substantia stringit ventrem. Et brodium galli antiqui, & panis multi furfuris, & fœnum græcum cum melle. Et oliuæ cum aqua, quando comeduntur ante cibum cum muria, leniunt ventrem: & quando etiam comeduntur post cibum sine muria, & maxime quæ sunt ponticæ, cum aceto, confortant stomachum, & deprimunt cibum sicut iam memorauimus de rebus stypticis confortantibus stomachum. Et lac subtile, & multæ aquositas, & caseus quando maxime admiscetur ei sal & mel, caro paruorum animalium, & sicla, & charaf, & okis, & cucurbira, & barecha, & ficus, & passulæ dulces, & nuges humidæ, & sic-
† Al. atriplex

B cæ quando mollicantur in aqua, & mora, & pruna humida, & sicca quando infunduntur in aqua mellis, aut comedatur, aut bibatur vinum dulce, & differatur plurimum cibum, sunt lenitiua uentris. Et aqua mellis aliquando tendit uelociter in uenas, & vadit cum ea totum nutrimentum, & claudit uentrem, & prognosticat urinam: & aliquando mundificat stomachum, & mordicat, & excitat ad deponendum cibum, & leniendum uentrem. Et mel quando non coquitur lenit uentrem, & si coquatur non lenit: & similiter aqua mellis, quando multum coquitur. Et secaniabin mundificat stomachum & intestina: & quandoque facit intestinis tinesmon. Et uinum dulce, & mistum, leniunt uentrem.

CAP. 22. Quando est descensus cibi de stomacho ante suam digestionem, debent ministrari cibi stringentes styptici: & ipsi sunt, in quibus dominatur stypticitas, aut ponticitas, aut crassitudo. Et tales sunt cydonia, & pira, & grana myrti & fructus spinæ albæ, & substantia lenticularum, & castaneæ, & glandes, & uinum ponticum: & hæc stringunt uentrem cum stypticitate, & ponticitate ipsorum. Et oriza, & panicum, & milium, & sauc hordei, stringunt uentrem cum siccitate eorum. Et caro leporis, & caules costi post effusionem, aquæ primæ ab eis, cum aqua eorum secunda, & lac coctum, & caseus, stringunt uentrem cum crassitate sua. Et oportet quod lac coquatur, donec

C sit aquositas cōsumpta, nam eius aquositas lenit uentrem: & etiam possibile est, quod lapides fluuiales, aut fructus a ferri igniti, remoueant illam ab eo. Et quando separatur aqua eius, confert de secnui superfluitatum acutatum, nisi sint multum crassæ, quando fit operatio cum eo. Sed aliquando caseatur, & glutinatur in stomacho: & aliquoties egreditur a stomacho, & generat in hepate oppilationes, aut lapidem in renibus: & oportet propterea mittere in ipso post consumptionem aquositatis aliquid ad sublationem ipsius, & ut non caseatur, nec generet oppilationem, nec lapidem. Et

omnia acetosa, sicut poma acetosa, & grana-
ta acetosa, si inueniunt in stomacho
humorem malum, & crassum,
incidunt, & expellunt, &
leniunt uentrem: sed

D si inueniunt
mun-
dum, stringunt
uentrem.

EX GALENO ET ALIIS

PRAESTANTISS. MEDICIS

DE AQVIS

CAPITA SEX ORIBASII

Augustino Gadaldino Mutinensi Medico interprete.

*Libri primi ad Eunuapium. Caput xiiij. Et libri quarti ad Eustathium filium Cap. ultimum.
De Aquis ex Galeno.*

Quarum præterea bonitatis ac uitiositatis experti esse debemus, nam hæc F
ad omnem victus rationem multiplicioris sunt usus, quam cætera fere
omnia. Scire itaq; oportet illam aquam esse optimam, quæ nullâ prorsus
qualitatem gustu aut odore præferat. Statim uero & hæc bibentibus
iucundissima est, visuique pura: sique ab hypochondrijs confestim
descenderit, nullam aliam præstantiorem perquirito. Nam quæ in hypochondrijs
diu morantur, uentremq; feriunt instant ac grauant, licet prædicta bona
adsint, semipraue iudicandæ sunt: quin & quæ in eiuscemodi
modi aquis elixantur, tardissime ac deterius elixantur. Satiùs igitur est huiuscemodi
aquam experimèto iudicare. Quod si quis ex indicijs discernere ipsas velit, ex ijs
quæ dicuntur, iudicet. Quæ enim ad septentrionem spectant, ac Solem auersantur,
illæ tarde permeant, agre coquuntur, tarde etiam calefiunt & refrigerantur.
Quæ uero ad orientem uersæ sunt, ac per meatum quendam, vel terram puram
colatæ, celerrime tum calefiunt tum refrigerantur, eas optimas esse sperandum
est. Bonæ etiam & quæ estate frigidiore, hyeme calidiore existunt. Sunt qui
pōdere ipsas probent, ac quæ leues sunt meliores esse arbitrentur. Sed hoc si cum
prædictis alijs indicijs numeretur, laudandum est. Sin per se solum sit, non erit
sufficiens bonarum aquarum argumentum. Leuissimæ uero (ut ait Hippocrates)
dulcissimæ, ac tenuissimæ, sunt ipsæ pluuiæ, propterea, quod Sol, quod
leuissimum est, trahit, idque non ex cæteris solum aquis, sed & ex ipsis etiam
humanis corporibus: unde facillime omnium putrescunt aquæ hæc pluuiæ, ut
quæ uarijs ac multis constent qualitatibus. Nemo tamen aquam quæ facile
putrescit, pessimam esse autumet, nam quod facile alteretur, bonitati potius
quàm uitio tribuitur, quare ubi cæteras habueris optimæ aquæ notas,
licet facile putrescat, optima hæc censenda est: cum uero iam mutari cœperit,
ijs qui eam biberint, raucitatum, tussium, grauitatūq; uocis causa est. Harum
autem pluuiarum præstantissima est temporaria seu æstiuæ, deinde tonitruæ,
postremo nimbæ. Quæ uero ex glacie niueq; constantur aquæ uitiosissimæ
sunt: dum. n. aqua congelatur, quicquid tenuiorum partium sinerat
exprimitur. Aquas* palustres, fetentes, ac absurdis qualitatibus præditas,
expedit elixationibus ad melius reducere, sicq; bibere temperatas uino, acerbis
quidem dulciori, alias autem acerbiori. Aliquas etiam colare bonum est,
ut limosas: † sed salse polentis* colentur. } Quæ uehementer
frigida sunt, post cibum bibantur, non tamen affatim aut inhianter,
nec sine uino. Quidam cibos ac potus quosdam remedia aduersus
aquarum uitia inuenerunt: ac alij quidem cicera decoctū præbunt,
uel ipsa etiam cicera commaducant: alij caualidas pariter cum pisce
aliquo elixas, H
foeniculos itidem, alij betas & cucurbitas cum muria uinoq;
diluto præmandunt.

In lib. de ære, aq; & locis ad mediū.

*Al. fæculenras.

†Al. falfas & bituminosas.

*Al. elixetur

*Libri quinti Collectionem medicinalium ad Iulianum Imperatorem.
De Aquis ex Galeno, Caput 1.*

Gal. lib. 1. de fa. tue. ca. xi. Gal. 4. part. 6. epi. cōme x. 5. Aph. 26 Ex tr. ordi. 39. h. & in lib. de morb. popula. sect. 2. ad medium.

Aqua quæ optima est, omni prorsus carere debet qualitate non ad gustum tm̄, sed et ad olfactum. Fuerit aut & hæc ipsa tum iucundissima bibenti, tum exquisitè pura. Si uero etiam celeriter ab hypochondrijs descenderit, nō est, q̄ præstantiorem aliam perquiras. Ita ut quæ puræ quidem sunt, & splendide, & dū bibuntur non iniucundæ, diutius tamen in hypochondrijs morantur, uel uentrem ferientes uel instantes uel grauantes, semipraue cēsendæ sint. Enim uero multæ etiam tales sunt, de quibus præcipue mihi uidetur scripsisse discrimen ab optimis aquis Hippocrates, ubi inquit, "Aqua quæ cito calefit ac refrigeratur, leuissima est. Neque enim in cēnosis, uel

Auel maleolentibus, uel quid medicamentoſum guſtu præſeferētibus, eiufcemodi dignotio ex uſu eſt, ut quæ manifeſte omnib. appareant: ſed in quibus nihil quidem eiufcemodi inſit, uerū alia quædam ob prauī aeris admīſſionem uitioſitas circa aquam ſit: uel etiam aliquod aliud inſit uitium, ipſi aquæ connatum, quod latentem habeat cauſam. in hiſ. n. memorata hæc dignotio optimum eſt iudicandi inſtrumentum: neq; n. celeriter, aut caleſcunt, aut refrigerantur eiufcemodi aquæ. Alia quoque huic ſimilis eſt dignotio per ea, quæ in ipſa elixantur, uel olera, uel legumina, uel fructus, uel radices, uel carnes: celerrime. n. in optimis aquis, tardiſſime in prauis, elixantur. Haſq; tā prauas aquas ueteres quidam *ἀνὴρ γῆρας*, et *ἀνὴρ γῆρας*, id eſt indomitas ægreque coctibiles, ſeu crudas appellarunt: quo pacto, et ipſa etiam legumina, quæ difficilius elixantur. Tutiffimum ergo eſt ex perimento talem aquam iudicare. Quod ſiquis etiam ex indiſcijs eiufcemodi facultatem prænoſſe uelit. Gal. lib. 1. de ſan. tu. c. 11.

Quorum fontes ex ſaxis ſcaturientes, ad ſeptentrionem erumpunt, Solemque aduerſum habent, haſ omnes ægre coctibiles tardique tranſitus eſſe iudicandum eſt. ſtatim etiam ipſis accidit, ut tarde tum caleſcant, tum refrigerentur. Sicuti contra, Quorum fontes ad orientem erumpunt, ac per meatum quendam, ac terram puram percolantur, celerrimeq; tum caleſcunt, tum refrigerantur, haſ præſtantiffimas eſſe ſperandum eſt. Aquæ uero pluuiiales (ut inquit Hippocrates) ſunt leuiſſimæ, dulciſſimæ, limpidiſſimæ, ac tenuiſſimæ. Nam Sol leuiſſimam aquæ partem tenuiſſimamq; attollit, ſurſumq; rapit: attollit autem non ab alijs aquis tantum, ſed à mari, omnib; alijs corporibus: unde celerrime omnium putreſcunt. Maxime enim ea corpora quæ unam in ſe ipſis habent qualitatem, difficilius putreſcunt, quàm quæ multas obtinent: quando non ob aliam cauſam corpori adſit, ut uel difficilius uel facile putreſcat. Sane animum attendere oportet, ne quiſpiam aquā quæ celerrime putreſcit, deterriſſimam eſſe opinetur: eadem. n. etiam præſtantiffima eſſe poterit, ubi omnia optimarum aquarum indiſcia ſuperiore ſermone tradita habuerit. Nam quod facile ſecundum qualitatem alteretur, id in bonitatem potius, quàm uitioſitatem aquæ referendum eſt. ſignum autem bonitatis pluuiialis aquæ eſt, quod à ſolari caliditate cōcoquatur: nam & cætera omnia quæ elixantur, ſe ipſis dulciora euadūt. Cum uero putreſcere cōperit, penitus abſurda eſt: qui enim aquam adhuc putreſcentem bibunt, raucitatibus, tuſſibus, uocumq; grauitatibus, corripiuntur. Ex ipſis autem pluuiialibus aquis, quæ æſtate ſit, quam horean id eſt horariam ſeu temporariā Hippocrates uocat, nimbali præſtantior eſt. Melior etiam eſt nimbali tonitrualis. Quæ uero ex glacie uel niue liqueſcenti ſunt, deterriſſimæ ſunt: nam in ijs quæ à frigore congelantur, quicquid in ipſis continebatur, quod tenuiſſimarum eſſet partium, id totum exprimitur. Sane præſtiterit, quæ ſeculentæ ſunt & maleolentes aquæ, & quæcunque abſurdas habent qualitates, eas prius elixatione alteratas offerre. Et in alium et uſum aquam præcaleſcentes refrigeramus: quamuis neque guſtum neq; olfactum parū habeat, exquiſiteq; ſit pura, quando ipſam diutius in uentriculo cōmorari, nocuentūq; aliquod inferre experti fuerimus. Nam caliditas aquam, quæ elixatur, totam æqualiter fundendo, eā aptā ad ſecretionē reddit. Dum. n. refrigeratur, terreſtres quidem partes innata grauitate ſcendentes, ad uſculi fundum peruenient, aqua uero hiſ ſupernabit: qua ſenſim in aliud uas tranſuſa, citra noxam uti poterimus. Poſt elixationem uero qñ aquam frigidiffimam reddere uoluerimus, niuem quidem ſi habeamus, aquæ prius calefactæ extrinſecus ipſam circumponimus: niue uero ſi careamus, ex puteis, uel aquæductibus, refrigerationem ipſi comparamus, ipſam nimirum prius caleſcentes, ut alteratu facilis reddatur. Nam quicquid ante calefactum eſt, promptius in ſe ipſum totum, alterationem quæ à uicinis corporibus ſit, ſuſcipit. Cum uero uſculum in puteos demiſerimus, uel aquæductus ſubiecerimus, neceſſario operculū ipſi faciemus: ac undique ipſum exquiſite ſtipabimus, uſculum ſane non implentes, ſed uacuum id aliqua ex parte facientes, ut nimirum aer qui inter operculum & aquam in uſculo poſitam medius eſt, prius refrigeratus, ita contractu propinquam aquam refrigeret. Vbi autē nihil eiufcemodi Gal. in 3. de uict. rat. in morb. acut. com. 40. Ibidem.

Da deſt, ut in Aegypto, uſculum ſuſpendentes, detectum id, quod aerem ſuſcipiat, relinquimus. Quā uero nec incidentis nec calidi quicquam habet aqua, iure optimo tarde meat, ægre concoquitur, ægre itidem ſubducitur omnis aqua, quamuis alioqui optima ſit. Moratur enim multo tempore in uentriculo, fluctuationes ipſi ferē ſemper inferens: ſiq; uentriculus bilioſus fuerit, ſimul & ipſa aqua corrumpitur, cumq; uix à uentriculo in ieiunum tranſierit, haud facile diſtribuitur. Quapropter nec ad mouendam urinā, nec ad educendum ſputum natura apta eſt. Neq; tamen ſitum ſedat, etiam ſi diutiſſime in uentriculo moretur: quandoquidem in totam profunditatem non immergitur, nec ariditatem irrorat. Quod autem non nutriat, ſed vehiculum duntaxat nutrimenti ſit, dudum ab Hippocrate, alijsq; præſtantiffimis medicis dictum fuit: quare nec vitalē uirtutē poteſt roborare. Et hæc ſunt cauſæ, cur Hippocrates reliſta aqua, ad melicratū, oxymeli, & uinum, in ægrotantibus peruenerit. Ac quantum quidem ad hæc, nunquam ea quis ueretur: pleriq; tamen in alijs falſi, ad aquā conſugiunt, in qua danda magno opere non poteſt aberrari, cū nec uires etiā magnas ipſa habeat. Præuius autem ſit uſus oxymelitidis, uini, & melicrati, tum ob conſertas mutationes, & tum ob acraton hoc eſt intemperatam meracamq; ſeu impermiſtā miſtionē à medicis magna ex parte factam. Nam ueluti manus quædam quæ ad diſtributionem aquam rapiat, minimum

Gal. lib. 1. de
ſan. tu. c. 11.

In lib. de ae-
re, aquis, &
locis ad me-
dium.

Gal. 4. par. 6.
epide. com.
10.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Gal. in 3. de
uict. rat. in
morb. acut.
com. 40.
Ibidem.

In lib. de ali-
mento. in ul.
verb.

Ibidem.

Ibidem.

Galen. 3. de
uict. rat. in
morb. acut.
com. 41.
Item lib. 1. de
facult. simp.
med. cap. 8.

Ibidem.

num omnino uini immiscendum est quo nimirum aqua syncera esse definat: Sic sane oxymeli E
illud quod aquosum est, laudo. Posset etiam quis eo melicrato quod aquosum est, citra periculū
uti: nam quod impermistum est, nisi prius aluum subducatur, maxime nocuum euadit, ac præsertim
in picrocholis, & ijs qui magna habent uiscera: in quibus sane corporibus aqua etiam ipsa nocua
est, quando in bilem uersa fuerit, diutius in hypochondrijs morata: præter enim hæc omnia quæ
habet mala, adhuc etiam cum sit stercoreis expers, nullam alui subductionem facit. Quod uero hæc
ipsa, cum in accessionum initijs bibitur, lædat, omnibus sane notum est. Quando ergo in potu uti-
lis erit aqua? quando sola portione pro diæta laborans utitur, ptisanæ cremorem nondum assu-
mens. Tunc ergo in medio aliorum potuum aquam quis in tempore offerat, præcipueq; quan-
do laborans siticulosus sit: nam inundationem, græce *πλημυγία*, quandam, hoc est humiditatis
multitudinem, ab ipsa fieri asserit Hippocrates: quare inter melicratum, & oxymeli parum aquæ
dat, quippe quæ ad expuendorum humiditatem conferat. Quin & ubi vinum maxime nocuum
fit, tunc & aquam dat: nocuum autem est, cum vel delirat laborans, vel caput vehementer dolet.
Suam igitur propriam naturam humidam, ac frigidam habet aqua: ad cititiam autem acquires
caliditatem, calefacit quidem ac humectat propinquas sibi res. At non similiter ambo hæc facere
natura apta est, verum humectat quidem summe, siue tepida, siue temperata, siue etiam calidior F
existat: calefacit autem non summe, nisi quæ extreme ferueat. Exploretur autem hic sermo in tē-
perata natura. Si enim huic naturæ aquam temperate calidam offeras, siue lauando, siue perfun-
dendo quamcunque uelis partem, hanc ipsam humidiorē, ac calidiorē demonstrabis in ipso per-
fusionis tempore. Si uero posthac quieueris, ut qui frigida corpus, nec coegeris, nec desaueris, pau-
lo post frigidiorē ipsam se ipsa factā comperies, caliditate innata immoderatus perspirata, non
tamen, quemadmodum frigidius deinceps, ita etiam siccius demonstrat corpus calidæ aquæ usus:
quamuis certe, & hoc fieri uideretur, tum ob meatuum raritatem, tum ob corporis mollitudinē,
tum denique ob substantiæ fusionem. Necesse est enim ut largior in huiusmodi affectionib. fiat
evaporatio: vapor autem humor est attenuatus. Verum non sic se habet rei ueritas. Nam quæ in
uasis, ac alijs uacuis regionibus continentur humiditates, vniuersæ vacuantur: corpora uero ipsa
uaporum, ac vniuersum carnosum genus, humidius se ipso fit: & hæc solam facultatem, ut uidetur,
nunquam deponit aqua. Neque enim cum feruens comburit, corpora quæ uita sunt, sicca euadūt
ut quæ ab igne assata sunt, neque etiam cum summe frigida facta, toto die, uel etiam longiori tem-
pore super aliquam partem perfunditur, eam sicciorē reddit. Sed hæc quidem accidunt propte-
rea, quod humiditas, quæ in uasis alijsque regionibus continetur, vacuata est: innata autem, ac so-
lida ipsæ partes, hoc est *τὰ πικρότα*, nulla in re se ipsis sicciores fiunt. G

De Aqua frigida, & Oxymelitis in ægrotantibus exhibitione. Cap. 2.

Q Voniā omnis affectio corporis, quæ præter naturam est, a sibi ipsi contrarijs curari est osten-
sa, patet febrem quoque ipsam a frigida extinctam omnino iri, quando ipsa sola fuerit sine
ulla affectione, quæ a frigida lædatur. Non si cum febre, alia sit affectio, quam frigida lædit, licet,
quæ ex hac ipsa affectione orta est febris, a frigida confestim extincta fuerit, alia tamen deinde gra-
uior febris accenderetur, aucta ea affectione, quam frigide potio læserat. Læduntur autem a frigida
affectiones, tum quæ sunt partium phlegmone laborantium, tum quæ sunt succorum inconcocto-
rum: quorum nota, ac indicium est ipsa urinarum inconcoctio. Si igitur urinae concoctæ sint, si-
mulque nulla pars principalis phlegmone vexetur, hæc satis erunt, ut ad frigidam dandam nos im-
pellant. Quod si æstatis tempore uoluntaria febris aliquando uirgeat, laboransque iuuenis sit, ac
frigide potioni assuetus: si una cum aspectu, ac consistentia urinarum sublimamentum laudabile
uideas: frigidam dando, non peccaueris, quamuis aliqua particula phlegmone uexetur: sed ma-
lueris hoc in loco, febris quidem uehementiam quam primum sedari, reliquias autem phlegmo-
nes pluribus diebus indigere: scirrhosiores enim solutuque difficiliōres, ut ipsæ euadant, necesse
est. Si igitur non admodum adurentes sint febres, frigidam dando in particulis phlegmone labo-
rantibus, magnopere a coniectura aberrabis. Nam quæ uehementer flammeæ sunt febres, phleg-
monen erisipelatosam quoquo modo esse significant: ideoque frigida etiam hanc iuuat, sicuti in
exterioribus conspicitur. In ijs ergo, qui incipientes habent phlegmones in iecore, ventriculo, a-
lijsque eiusmodi particulis, exquisitori determinatione est opus: magnopere enim hi omnes læ-
duntur, licet in tempore assumpserint, si aliquantum potus ipse quantitate excedat. Quoniam au-
tem principia earum phlegmonarum, quæ sine ictu, aut uulnere consistunt, uel ob imbecillitatem
particularum, uel ob aliquam igneam caliditatem fiunt: Eas quidem quæ ob imbecillitatem fiunt,
semper frigida lædet: Eas uero quæ ob igneam quandam caliditatem, ea ipsa moderate exhibita
iuuabit: periculum enim est in largiori potu dando, ne pars ad contrarium excessum transeat. Ad
huc uero tales affectiones frigida potio iuuabit, si dum sani erant, ea ipsa uti solebant. Consideran-
di igitur sunt, qui in thorace, uentriculo, iecore, ceruice, ac toto capite sunt ualidi morbi. Nam ar-
tus

A tus (quæ cōla græcè hoc est membra longa dicunt) haud magnopere fortasse lædentur: lædentur etenim aliquantulum per quasdam affectiones, quas deinceps dicam. Quòd vero horum eadem futura sit noxa, quanta prædictarum partium ualide affectarum sit, ne id quidem idiota assereret. Si igitur erysipelatosæ uel herpistica, hoc est serpiginosa quædam affectio in hypochondrio sit, uel erysipelatosæ phlegmone, uel aliqua alia affectio summe calida ex intemperie nimirum si ne succis genita, tunc frigida potio iuuabit: Sicuti eadem maxime lædet, ubi abscessus, uel œdema, uel scirrhus, uel vlcus, uel intemperies frigida affuerit. Quoniam autem de artubus dicere sum pollicitus, sciendum est, quod quæ in his sunt phlegmonæ nervosarum partium, à quibus alioqui spasmorum imminet periculum, à frigide potione maximè læduntur. Si autem in carnosæ artuum parte phlegmone gignatur, bibere etiam frigidam homo poterit. et si extrinsecus membro phlegmone vexato obtulerit, lædetur quidem, non tamen insigniter nec omnino manifeste, præsertim si frigide potioni fuerit affluens. Cum igitur febris fuerit sola sine ulla alia affectione quæ à frigida lædi possit, tantum frigida dandum est, quantum laborans ipse anhelitu non iterato haurire poterit. Oxymeli autem æstatis tempore frigidum datur, ut laborantis sitim non exacuat: quapropter etiam ante, quàm concoctus sit morbus, oxymeli frigidum dare audemus æstatis tempore, B aquam certe in eiusmodi affectione ad saturitatem non daturi: nam tum phlegmonem densabit, si ob eam febricitent: tum succos seruabit inconcoctos, si ob hos egrotent. At oxymelitis tunc parum damus, tanquam tepidum prius sit in uentriculo euasurum, quàm eius frigiditas usque ad costam distribuatur. Quòd si exiguum quid distributum etiam fuerit, illud ab ipso oxymelite corrigetur, ut quod incidendi facultatem habeat.

Galen. 1. de
viâ. rat. in
morb. acut.
comm. 93.

*Ex libris Rufi de Aquis. Est in secundo libro de Diata seu
potibus. Caput 3.*

A Quæ, quæ refides sunt (uoco autem eas quæ sunt ex puteis) cum minime sint fatigatæ, neque ualde tenues sunt: siquæ intro inierint, minus madefaciunt ac dissoluunt cibos, minus itè concoquunt, nec bene etiam per urinam redduntur præ crassitie, & quia frigida sunt. Fiunt autem potabiliore, tum crebro hauſtu ac si effluerent, tum expurgatione puteorum. Quæ uero fluunt, multo sunt tenuiores, atque ad madefaciendum præstantiores, ad concoctionem item, & ad urinæ redditionem. Quæ uero sunt ex stagno, omnes pessimæ sunt: nam et odorem absurdum habent, sicuti putrefactæ: & æstate quidem calidæ fiunt, hyeme autem frigida: quod maximum si- gnum prauitatis aquarum statuo. Aestate igitur uentres perturbant: tarde etiam in vesicam tran- seunt: sæpius item difficultates læuitatesque intestinorum homini inferunt, à quibus res tandem in aquam intercutem cedit. Hyeme uero cum frigida sint, uentres quidem non admodum pertur- bant: rupturas autem, pleureses, & tussis faciunt: quin & ad lienem repunt, postea in aquam inter- cutem definiunt: ex liene autem & pedes ulcerantur, & ea ipsa vlcera celerem curationem non ad mittunt. Solæ autem quæ in Aegypto sunt paludes, ex omnibus quas nouerim, sunt salubres, quòd & hyeme aqua non putrescat, neque enim supercalefit: & autumnò Nilus paludes replendo, anti- quam aquam extrudat, & aliam recentem in eius locum reponat. De aquis autem pluuiialibus hæc cognosco. Aquæ pluuiiales leues sunt, tenues, puræ, gustantiq; dulces: & si quid in ipsis elixare uolueris, celerrime id elixatur: siquæ ipsas calefacias, celerrime calefiunt: uinoque perexiguo tempe- rantur: quare bonæ sunt ad concoctionem: bonæ ad urinarum secretionem: bonæ, iccori, lieni, re- nibus, pulmōi, ac neruis: cum enim facultatem valde refrigerantem non habeant, merito hisce partibus fiunt benigniores. Vernaes ergo ac hyemaes opportunissimæ, ac optimæ sunt: quas sa- ne ego præcipue laudo. Autumnales autem & æstiuales fuerint quidem alijs præstantiores, sed D non omnes omnibus: nam uiribus quidem eas quæ in terra sunt, antecellunt: quam uero sint uer- nalibus hyemalibusque inferiores, dici sane non potest, nam terra siccius uaporat æstate, & autum- no, {&} per multas habet terræ sordes, quas pluuiæ purgant. Tales igitur sicciore nitrosioreque ut sint necesse est, atque ad abstergendum per intestinaque descendendum idoneæ: minime tñ sunt ac- commodatæ renibus pulmōi, & arteriæ: quin & plus uini tales aquas ferre necesse est, quo earū nitrositas uincatur. Differunt autem non parum etiam aquæ penes flatu uentosue aquilonares & australes. In aquilonaribus enim dulcior quidem pluit aqua, uerum frigidior: in australibus autē minus quidem dulcis, calida autem magis. Et in uniuersum tempora quæ imbribus pluuijsue abū- dant, dulciorem: quæ eisdem carent, siccioreque sunt, nitrosiorem aquam præbent. Quæcunq; autem à niue & glacie fluunt aquæ, uniuersæ duræ quidem sunt, frigiditateque excedunt: dulces tñ sunt gu- stanti: aqua autem quæ dura frigidaque sit, neque ad concoctionē, neque ad urinæ redditionē commo- da est: quin & neruis, pectoribus, costisque mala est, nam & spasmos tetanosque infert, ruptionesque in thorace facit, ut etiam non nulli subcruenta expuant ac suppurentur. Fontanæ autē aquæ, quæ ad orientem uergunt, uniuersæ humiditate, tenuitate, odoris bonitate, quodque tum moderate hu- meſcent, tum moderate calefaciant, cæteris excellunt. Quæ ad septentriones, dulces quidē sunt, sed

*uicior est hui
græ. cod. ui-
de etiam Ae-
rium lib. 4. c.
de Aquis. ex
Ruso, q. uult
p. aqua co-
quat cibos in
uentriculo.

sed immoderatus refrigerant. Quæ ad occidentem, uolentæ sunt in refrigerando, uolentæ item E
& duritie: unde raucitatem, laterum morbos, ac spasmos inducunt. Quæ ad meridiem, saliores
calidioresque sunt minimeque ut per urinam reddantur idoneæ: ad secessiones autem per inte-
stina, præstantiores sunt. Atqui licet aquas quæ sunt in meridie, non laudem, Nilum tamen ita
laudo, ut paucis admodum fluuijs in bonitate aquæ comparandus uideatur: nam & ventrem
subducit, mulieribusque purgationes citat, & in puerperio bibitur. Pleræque vero meridionales
aquæ refides sunt, quibus duplex est noxa, altera à regione, altera quod non effluat. Pro terræ ue-
ro natura sic de aquis dignoscere oportet. Nam terrarum alia est plana seu campestris, alia colles
& montes. Campestris ad aquarum effluxiones deterior est: multique hoc in loco putei fossiles,
fontesque refides sunt. Colles, et montes sunt præstantiores, nam et puriores aquas, tenuiores, et
meliori præditas odore, dulcedineque suauiores præbent. Rursus camporum nonnullis falsugo
et nitrum infidet æstate et autumnus: nonnullis nihil, uerum terram hanc, dulcem appellant: hic
ergo et aqua est præstantior potabiliorque, illic salsa ac nitrosa. Ex montibus itidem alij terre alij
petrosi: ac terre aquas habent præstantiores, quo ad molliem, et quia minus sint frigida: petrosi, F
quo ad duritiem et frigiditatem aquas habent deteriores, puriores tamen cæteris sedimentoque
uacantes. Maxima autem, ac notabilissima in aquis est differentia, tum ex metallis, tum ex her-
bis illic natis. Ac metalla quidem tum ad aliam habitationem, tum ad aquæ potionem nocua
sunt. Herbe uero nonnunquam quidem admodum lædunt aquam, nonnunquam autem ipsam
adiuant, ut sium, calamintha, et adiantum: hæ enim plurimæ in riuis seu canalibus nascuntur,
ac laudabilem quidem aquam lædunt: prauam uero aliquæ iuuant, cum quoddam ab eis ueluti
medicamentum ipsi aquæ commisceatur. Euadunt autem præstantiores ut per urinam reddan-
tur, eiusmodi aquæ. Non minima ergo habenda est consideratio, an etiam à terra uel aliunde
aliquod aquis uitium adueniat, quod non satis sit fontes hic quidem præstantiorem aquam ac po-
tabiliorem, illic uero salsam ac nitrosam præbere, nisi etiam quæ ad riuos attinent, similia existât.
Quæ igitur maxima sunt, in hoc sermone dicta sunt: dicantur autem et alia signa bonitatis aqua-
rum. Quæcunque aquæ hyeme quidem calidæ sunt, æstate uero frigida, quoquo modo uidentur
esse optimæ. Quæ uero simili modo in calore et frigore, quo tempora, se habent, pessimæ. Nam
æstate in terræ superficiem calor adueniat, hyeme in profundum immergitur: ob idque mihi
uidentur fontes, quicunque à profundissimis partibus fluunt, et quæcunque antra caua, omnia G
per hyemem calidissima esse, per æstatem frigidissima: ideoque omnia quæ in superficie sunt, una
cum temporibus commutantur, quocunque modo ea ipsa tempora in calore uel frigore se ha-
beant. Mirabile autem est quod * alicubi aqua hyeme euanesceat, æstate appareat, quamuis contra-
rium iure esse deberet. Verum etiam huiusce rei causam calor ipse habet, ut qui profundas aquas
secum conuehat, nam et hæ calorem ipsum sentiunt. Quicunque enim fontes profundi sunt, pa-
rumque admodum ab externis imbribus suscipiunt, hyeme quidem, ac per uerementissima fri-
gora minimos, æstate uero maximos comperies. Quare et quod in Delo est stagnum, hæc ipsa
eisdem de causis patitur, puteique qui in Pythopoli sunt. Vna ergo hæc ipsa est bonarum, ac pra-
uarum aquarum cognitio: si hyeme calidæ, æstate frigida sint. Secunda uero, si in ore gustantis
nihil notabile habeant. Ita uero nec multo uino pro temperando indigebunt, omni uino
conuenient. Esto autem et pura illa, quæ præstantior est, nec aliqui colore infecta, nec fœcem
subsidentiamque habens. Statim uero quæ pura est pondere etiam est leuis, nam quæ pondere
leuis est, terræ semper impermixta est: quæ uero est grauis, terræ ratione plus grauatur. Sunt, et
hæc non minime consideranda, ut si cito ipsa calefiat, ac refrigeretur: nam eiusmodi aquæ cæteris H
sunt præstantiores: Et quomodo ad concoctiones, quomodo item ad secessionem se habeant:
nam quæ citius * concoquunt, sunt præstantiores, et quæ secedunt, si per uescicam secedant sunt
præstantiores: deterior autem est quæ per intestina secessio. Quarum uero in nostra arte non est
opera perdiscere, ea ab incolis percontari debemus: nequaquam autem facile sciri possunt, quæ
præter rationem eueniunt. Ne diutius morer, Aqua in Leontinis est, ex qua si quis biberit, mori-
tur: Huiusmodi alia in Phæneo Arcadiæ conspicitur, quam Stygos hydor appellant. Huius-
modi item alia in Thracia, et stagnum illud, quod apud Sauromatas est, quod nec aus transuola-
re potest. Et aliud etiam apud Medos est, cui ichorem nigrum supernatare dicunt, qui ubi igni
admotus fuerit, accenditur, hoc medicamento Medeam tradunt Creontis filiam perdidisse. Est
etiam Susis aqua, quæ si bibatur, dentes excutit. Sybaris autem fluuius homines infœcundos red-
dit. Quæ uero in Aethiopia est aqua rubra appellata, furorem inducit. Quæ in Aegypto est, bi-
bentium capita depilat. Horum sane nihil sciri potest, cur qui illis inconsiderate iam usi fuerunt
multi quidem mortem obierint, multi uero aliud quid inconueniens perpeffi fuerint. Sunt, et
aliæ multæ aquarum facultates, quæ non secundum communem naturam se habent. Nam quæ
Lycestis est aqua, bibentes ad temulentiam adigit. Quæ in Clitolio Arcadiæ est, in ea si quis se
lauerit, odorem uini amplius sustinere non poterit. Aqua Arethusa in Chalcide, mulieres qui-
dem iuuat: cætera uero animalia, si ex ea biberint, pedum doloribus afficiuntur. Cydnus pedum
dolores

* Græc. eod.
hic in mar-
gine habent,
Loquitur de
fonte illo,
qui in Lycia
est apud Chi-
marum mon-
tem, quem Pe-
gasus ictu un-
gula aperuit
se fingitur.

Codic. græci
habet in mar-
gine, De Para-
doxis, quæ
sunt in aquis

A dolores sedare creditur, quamuis frigiditate excellat. Qui vero habitat, vbi praua est aqua, excogitare debet, vt ipsam potabiliorem efficiat. Optimum igitur erit, vt ipsa in fictilibus vasis elixetur: ac vbi noctu refrigerata fuerit, rursusque calefacta, bibatur. Si vero exercitui bonam aquam ex praua preparare fuerit opus, foueas ex ordine ab altissimis locis ad decliua fodere, per illasque aquam ducere oportet, terra dulci, ac pingui, quę conficiendis fictilibus sit idonea, in foueas iniecta: semper enim hoc modo aquę vitiositas in foueis remanebit.

Aqua correctio ex libris Dioclis. Caput 4.

Aquam imbecillissimam efficies, si tertiam partem decoquas & ouorum alba similiter incoquas: iniicere autem in hæc ipsa oportet glebam argillę aridę, quousque maceretur: sit autem mensura semisextarius in amphoram. Vbi autem decoxeris, bibatur. Ita etiam odorem ab aqua extrahes, si calefactam manu ad ventum perfundas, & in vase immenso insoles, atque in multa vasa paulatim diffundas.

Aqua purgatio ex libris Athenai. Caput 5.

B Aqua defecatur partim vasis stillacidij (quę stacta a Gręcis appellantur) partim colis (quę ab eisdem hylisteres vocantur) quę nonnunquam quidem simplicia, } nonnunquam vero duplicia, vel triplicia fiunt, vt purissima aqua per hæc ipsa excipiat. Quin & foueę, tum iuxta mare, tum iuxta stagna fiunt: illic quidem, cum aquam potabilem a mari secernere volumus: hic vero, vt si conturbatum fuerit stagnum, hirudinesque in se, vel aliqua etiam alia vitia habuerit, purissima maximeque innoxia aqua per terram transudans, in fossas colligatur. Vbi vero multa aquę quantitas haurienda sit, vt in exercitibus, latera foueę lapidibus, vel lignis in orbem circundant, atque vbi pavimentum eodem modo instrauerint, puras conseruare aquas nituntur. Porro aquę quę defecantur, tenuiores purioresque fiunt, ob idque etiam frigidiores: pleręque vero, licet fuerint defecataę, vires tamen a sordidis corporib. perceptas adhuc conseruant.

*

DE VINIS EX GALENO

CAPVT SEXTVM

Libri quinti Collectionum Medicinalium Oribasij ad Iulianum Imperatorem.

Augustino Gadaldino Mutinensi Interprete.

Inum Aquosum nominant homines id, quod colore, & consistentia aquæ assimilatur: transparens enim, ac splendens est, & purum, ac consistentia tenue apparet: tibi que dum gustaueris, nullam forte habere qualitatem videbitur: dumque temperatur, multæ aquæ haud sustinet mixtionem, unde ab antiquis oligophoron, idest pauciferum, vocatum est. Haud omnino autem vinum hoc ab adstrictione est semotum, at eam exolutam penitus habet: si enim ipsum aquæ comparaueris, manifeste ex ea comparatione gustu persenties, id exiguam quandam adstrictionem assumpsisse. Est & viribus aquæ simile, nec caput imbecillum, nec nervos imbecillos tangens, quoniam nec manifeste calefacit. Videtur etiam nullam aliam conspicuam qualitatem possidere, non austeritatem, non acerbicatem, non dulcedinem, non acrimoniam. Idoneum autem est hoc vinum ad eorum, quæ in pulmone continentur, educationem, virtutem nimirum roborans, & humore humectans, ac incidens moderate. Idem & febricitantibus minori cum periculo datur, quam alia vina: nam huic vni ex omnibus vinis inest, ut aquæ, & vini malitias effugiat. Præterquam autem, quod nunquam caput lædat hoc vinum, sapius etiam iuuat, leues eos dolores, qui ab humoribus in ventriculo contentis excitantur, sedans. Inuenies autem aliquando quosdam ob aquæ potionem capite dolentes, præcipueque cum ipsa praua fuerit, quæ dum corrumpitur, naturale robur ventriculi exoluit: quoniam iam imbecillo reddito, ichores biliosi ex corpore in eius spacium confluere consueuerunt, sicuti ijs, qui ieiunarunt, accidit: a quorum malitia, & læsione prædictum vinum hominem liberat, primum quidem, ac statim epicraseos, idest, contemperamenti ratione: post modum autem, eo quod roboratus uenter, deorsum, quæ sibi noxia sunt, pellit. Ijs autem, qui admodum calidi sunt temperamento, aquæ potio magis, quam vini confert. Quod si quandoque vino indigent, dandum ipsis est, quod tenue sit moderateque austerum. Vina aquosa cum urinas creant, paucissimum corpori præbent alimentum: eaque sola ex uinis tuto etiam recentia bibuntur, quemadmodum Gaurianum nominatum, & aliqua ex Sabinis. In vnaquaque autem natione talia vina gignuntur, in Italia imbecillum Sabinum, quod etiam febrientibus dant: in Asia Titacazenum, & Tibinum. At si eorum signa audieris, facilius in vnaquaque natione talia uina inuenies. Apud nos cito potabilia euadunt Tibinum, & Arsyinum, & præter hæc Titacazenum. Dulce vinum, nec tenue exquisite, nec splendidum, sed plus minus a prædictis recedere, neutrum vero habere, comperies. Calefacit autem vinum dulce, crassumque consistentia est. Ac particulares eius vires, quas dum potatur, præ se fert, has duas qualitates consequuntur: nam color ex sua ratione nullam, vel in iuuando, vel in lædendo vim obtinet. Quam crassum autem consistentia est hoc vinum, tam etiam tarde meat, ita ut non solum aliquam ex obstructis particulis obstructione non liberet, verum etiam obstructionem adaugeat. Ob idque iecori affecto maxime nocuum est, præcipueque quando phlegmone aliqua, vel scirrhus in ipso sit: Moderatius autem lædit, quando a crassis obstructum fuerit humoribus viscus id: vel quando imbecillitate afficitur, sicuti in affectionibus, quæ proprie hepaticæ vocantur. Post iecur lien a dulcibus uinis læditur: non tamen pulmo, quando crassum humorem in bronchijs habet: dulce enim vinum in acutis morbis

Amorbus ad expuitionem confert, cum iam peripneumonia, & pleuritis concocta fuerit, nec iam phlegmone vexentur particulae. Quo autem magis a vehementi caliditate distant uina dulcia, eo minus capitis grauitatem mentisque lesionem faciunt: ac facilius, quam alia uina deiciuntur, magnaue reddunt uiscera. Non sunt autem picrocholis idonea, materia enim sunt omnia uina dulcia flauę bili. Nec solum, quia multa caliditas tales humores amaros reddit, uina dulcia febricitantibus non conueniunt, sed etiam quia cum crassa sint, neque ad urinam transeunt, nec secum uinabiosos humores educunt, nec euacuant. Vnum autem duntaxat bonum hoc ipsis inest, quod ventrem leniunt: quare ipsa prebunt: nam si hoc non fecerint, omni sane modo ledunt. Preter alia enim sunt sicculosa, hac ipsa re indicantia, quod facile bilefcunt. Sunt & talia uina flatuosa. Inferioribus tamen intestinis haud sunt nocua, quod flatus ab ipsis genitus tarde meet, moteturque in hypochondrijs, quousque perfecte concoctus, ac tenuatus fuerit. Dulce simul & austerum est uinum, quod in Cilicia est (Abates appellant) contrarijs constans qualitatibus: quare prauum existit, quippe quod nec distribuatur, nec descendat, sed diu in uentre permaneat ipsumque inflet. Nigrum uinum, quod citra dulcedinem austerum apparet, vel acerbum, replet, ac tarde meat: ambalque deiectiones, tum quę per aluum, tum quę per uesicam fit, cohibet, facileque acescit, & vomitum prouocat: Solis autem uentris fluxionibus conuenit, nec in his ad saturitatem est bibendum. Album simul, & austerum uinum, nec ipsum urinas cię: sed si crassum est, in hypochondrijs moratur: si non crassum, non eque ad urinas transit, sicut alba, & mediocriter austera. Cirrhum, id est fuluum, & austerum uinum, fluxionibus uentris, & ipsum competit. Duplex autem fuluum fit: & nigrum, est, alterum dulce, austerum alterum. Sed fuluum caput, & mentem magis ferit, quia nigro calidius est. Flauum uinum summe calidum est, quemadmodum & quod post ipsum est fuluum, post hęc rubrum, postea dulce. Album ceteris alijs minus nutrit. Ex albis uinis nullum est dulce, uerum quędam austera, ac crassa sunt: quędam aquosa, ac tenuia. Ex flauis, & fuluis quędam sunt dulcia, ut Hippodamantium, & Faustianum Falernum: quędam omnino dulcedine carent. Rubra uina his sunt crassiora: quemadmodum rursus rubris alia, quę iam proxime ad nigra colore accedunt. Atque omnia hęc pro crassitudinis ratione nutriunt: ob idque ijs, qui refectioe indigent, ut uinum dulce bibant, concedendum est, presertim quę cum eorum iecur, lien, & renes uitio careant: Qui uero crassum humorem in uenis collegerunt, ijs tenuis consistentię uina utilia sunt: sique humor ille frigidus fuerit, acria & uetusta; si nō frigidus, quę nec acrimoniam, nec uetustatem habeant, conueniunt. Ad probos autem succos gignendos odorū prestantius est, sed caput ferit. Austeris ad roborandum stomachum, ac sistendam aluum fluentem utimur, alioqui sane non usuri, propterea, quod nec alimento distribuendo, nec sanguini procreando, nec probis succis gignendis, nec urinę cięde, nec sudori prouocando, nec aluo subducendę, conferunt. Biliosus igitur corporibus, nec Falernum, nec Tmolites fuluum, & dulce, nec Ariusium, nec Lesbium illud, quod odorū, ac fuluum æque, ac prædicta uina, est, conuenit. Calidiora enim omnia hæc uina sunt: facileque, qui ea biberint, caput dolent, ac febricitant, atque aliqua neruorum affectione tentantur. Igitur nec biliosis naturis, nec Sole exustis, nec ijs, qui in laboribus multis, aut penuria, aut mœrore, aut tempore, & cœli statu calido uiuunt, danda sunt talia uina. Contra uero ijs, qui calefactione egent, pituitosis frigidisque temperamento, ac humorum crudorum copia refertis, ociose uiuentibus, in regione frigida, & hyeme, & cœli statu frigido, ac humido, bona sunt. Sanē omnium uinorum, quę nec ualde crassa, nec admodum dulcia sunt, ut Theræum, et Scybellites, commune est, ut cum in longum temporis spacium extensa fuerint, flaua fiant colore, ac quiddam more ignis coruscans acquirant. Nam nigra (quale apud nos Perperinium) si uetere rascunt, in rubrum quidem prius uel fuluum, postea uero in flauum colorem transeunt. Et albū, quale est Bithynum, quod cum inueteratum est, Romani Cæcubum uocant, iam quando est tale, amarum est, & propterea potui inutile. Vitanda igitur et ita uetustorum potio est, sicuti etiam recentium. Maxime autem abstinendum est a uinis natura crassis, quando recentia sunt: tantum enim abest, ut ciborum concoctionibus quicquam conferant, ut uix etiam concoquantur. Præterea nec per aluum transeunt, nec distribuuntur facile, nec urinas prouocant, nec sanguini procreando conducunt, nec nutritioni: sed diutius in uentre suspensa (ut aqua) remanent: sique de ijs parum quis biberit, facile acescunt. Vetusissima uina ita ab albo simul, et austero, et recenti, et crasso differunt, ut alterum quidem ualidissime calefaciat, alterum sensibilibiter refrigeret. Glaucos autem, id est mustum, quā flatuosum concoctūque difficile, et crassi succi sit, omnes norunt. Solum hoc unum bonum habet, quod uentrem subducit: quo si forte aliquando priuetur, maxime nocuum redditur. Celerrime omnium uinorum alba, et aquosa inueterascunt, id est prompte in ueterascentium qualitatem transmutantur. Hęc autem est acrimonia quidem primum, quę plane calefacit: postea uero amaritudo: ad quam aliquando in decem annis peruenire conspiciuntur, nisi primis tribus quatuorue annis prius acuerint. potentia autem simul, et austera, et alba uina, quę crassitudinem habent, etiam post decimum annum quandoque, nisi rite fuerint reposita, acescere contingit: contingit autem et ipsa plurimo tempore inueterari. Talia sunt in Italia

LIBER

Tiburinum, & Signinum, & Marsum, & Surrentinum, quod fermè ante annum vigesimum ad-
 huc est crudum: viget enim, dum tot annorum est, diuque potui aptum perseverat, haud facile ni-
 mirum amarefcens: ac virtute cum Falerno contendit. Secus autem patiuntur, quæ aquosa sunt,
 Sabinum, Aurianum, Arsyinum, Titacazenum, Tibinum, & id genus alia: facile enim ad contra-
 rias qualitates transmutantur: ad acidum quidem in principio, ad amaram autem si perdurarint.
 Locus sanè in quo reponitur vinum, multum ad eius alterationem facit. In principijs enim opti-
 mus est frigidus, postea vero calidus, nam tepidus facile acida reddit vina. Quando vero vina in
 frigido loco reposita, duobus tribusve annis perdurauerint, exinde calefieri admodum desi-
 derant, nec amplius locum tepidum, ac temperatum requirunt. Quædam autem vs-
 que adeo sunt debilia, & aquosa, vt ne a principio quidem frigidum ferant. Ex
 vasis porro vina continentibus, quodcunque finas sine obturamento, faci-
 le accescit. Sicuti sanè, & ex ijs, quæ obturata sunt, minus patiuntur,
 quæ plena sunt: nam quæ subuacua sunt, quia in se ipsis acrem
 continent, per illum medium citius ab ambiente extrin-
 seco alterantur. Quæ vero vsque adeo sunt repleta,
 ut operculum a uino tangatur, per illud so-
 lum alterationem habent, at tam imbe-
 cillam, ac debilem, quam sanè est
 densum operculum. Quæ
 uero a pice, uel gipso
 stipata sunt, ma-
 gis perdu-
 rare
 comperies: quæ a corio solo minus: quem
 admodum, & quæ a folijs sunt.
 Vina obturata autem fulua
 apud nos optima, tria
 sunt: Tmolites,
 Lesbium,
 &
 probatissi-
 mum ueteribus
 Ariusium, quod in Chio
 prouenit: quo omnes ad
 optima medicamenta conficien-
 da, ac præcipue ad antidotos utebantur.

F

G

GALENO ASCRIP. PRAESAGIVM EXPERIENTIA CONFIRMATVM

B Georgio Valla Placentino Interprete.

C E N S V R A.

Imitatur & hic liber ueros Galeni libros,
sed ieiuna admodum
oratione.

Vicunque praesciscere libuerit mortis non diem modo, sed etiam horam, considerare expedit, quo potissimum tempore languens ab accessione vehementer affligatur, num inter accedendum, tum impense obrigescat & estu conflagret, diuque ea permanferit intentio, pulsusque sit exiguus & segniter somnum coeperit, somnolentusque fuerit, uel id genus aliud subierit detrimentum, id omne tempus suspectum habere oportet, uel si etiam ita mediocriter habuerit: At circa uigorem, si egrotum deiectum, aut cedentem, aut moerentem spectes, febrisue magnitudinem minime tolerantem, plurimumque exestuauentem, & se tenebricum uoluantem, & capite dolentem, & corde succumbentem, aut tali aliquo affectu uexatum, suspectum id tempus tibi esse maxime oportet, si etiam accessionis principio, ac uigore sint mediocria. Verum id si circa uigoris decessum fuerit, anima consterneretur, & sudores sint inaequales, aut frigidi, aut circa caput, aut circa pectus insurgant, pulsusque obscuros, & debiles efficiat, aliaque id genus, id tempus expedit suscipere: neque tum definiendum quicquam: neque dies mortis proferenda. Nam se cunda die si contingant, & quarta accessionem uehementiorem esse prima, tertius, & quintus, & sextus diem mortis indicabunt. Quot de causis succeduntur febres? quandoque aut ob additamentum idoneae materiae, aut ob motum, aut ob distictionem, aut putredinem, aut ob accessum caloris extrinseci. Ac ob additamentum quidem, ut cum temperamentum nato calidum, adiectum fuerit piper, sinapi, allium, & similia: horum enim qualitas si cordi fuerit iniecta, & insita, succendet caliditatem, febremque inflammabit. Ob motum autem dupliciter: nam is, aut ab anima, aut a corpore suscitatur: ab anima quidem, ut cupiditate, & cura: a corpore autem, ut in labore immenso. Ob adstrictionem, cum ob glutinositatem, ob quampiam crassitudinem, exaruerint, obstructique fuerint incerti corporis meatus, aut extrema uasorum, & in profunditatis diffaminatione febris fuerit incensa. Verum ob putredinem, ut cum subiecta, & redundans materia putruerit introrsus, cordique fuerit obiecta, ac febrem succederit. Ob accessum autem caloris alterius, uelut cum in Solis ardore caput exestuauerit, praecipue tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta, febremque succenderit.

Signa febris futurae.

I Mminentis febris nuncius est hiatus, horror, oscitatio, nausea, somnolentia, tussicula subaspera, extremorum membrorum infrigidatio. Atque haec quidem extrinsecus praesagia. A pulsibus autem ex paucitate, et inaequalitateprehenditur etiam quod desideratur: ac iniectione quidem, cum impensior correptio, frigeretque cum aliquanta inaequalitate atque exiguitate: at in ascensu fere sunt improbi, aucta diductione ad perfectum usque uigorem: sed calore intenso,
Spurij. La primum

LIBER

primum magnitudo augetur, deinde celeritas assumitur. Nam cum satis succensa febris conflagra-
rit, tum ingentes simulque celeres efficit pulsus: sin autem impensius, etiam crebros. Quo nempe
pacto ante febres hiatus progignuntur? hiant ante febres ægri ob concussionem, & vim ipsos in-
tendentem. Nam quemadmodum ex ahenis ad ignis violentiam positus uapor attollitur multus
deferuente in ipsis aqua, ita etiam ex eis, quæ introrsus in corpore sunt, uapor exhalans intendit
conuincitque corporis musculos: solent namque nerui tepesacti desidere, atque ita fiunt oscitatio-
nes. at quo nam demum pacto capitis dolores febricitantibus incitantur? nempe, cum uenæ ple-
næ, & flatibus intumescentes, interfectæ fuerint, in caput dolores aduehant, vi, ac tenore interno-
rum flatuum, qui immixti dispersique sunt.

De significatione sudorum.

Febrem uero sudoribus dissolutum iri cognoscimus ex eo, quod languor sit uigoris maxi-
mi, ut est qui causus nominatur. Biliofus namque is demum est morbus, qui cum impen-
sius moueri oporteat, rigor efficitur. Et proinde si uenter astrictus sit, urinæ, proxima
tubente crisi, rigor erit expectandus: Sin amborum fuerit astrictio, nec ullus præsto est uomitus, F
aut sanguinis eruptio, sudor multus consequatur necesse est, præsertim cum languentes proci-
derint, accessione incrementum capiente, ut ea de causa magis incalescant: non nullaque corpo-
ris sit calida euaporatio, qualis antea non fuerit in dudum memoratis. Pulsus ingentes, & subli-
mes, & celeres, in diductionemque potius properantes, ac uelut undosi: cū arteriæ tunica mollis
humidaque apparet. Totius uero corporis extrema superficies perpruriscit, ac remollescit, &
quandoque ad horas rufescit. Atque hæc in critica accessione adueniunt, præunte concoctione.
Et si critica die bona existente, salubrium, ac resoluentium sudorum fuerint indicia, non dubium,
quin calorem esse expediat mediocriter sudoris solubilem, per uniuersum corpus sibi constare,
exinanireque iuxta proportionem, atque habitiolem alacrioremque reddere hominem. At fri-
gidi sudores cum acuta febre erumpentes, mortem subesse minitantur: at cum ardore, morbi lon-
gitudinem coarguunt. Si a sudoribus febricitantibus fuerit initium, boni & tertiani, & quintani, &
septimani, & nonani, & undecimani, & quartodecimani, & uigesimalseptimani, & trigesimalquarta-
ni, hi namque sudores morbos iudicant: qui autem ita non sunt, laborem significant, & longitudi-
nem morbi, & subuersionem, ac ubi est corporis sudor, ibi quoque dicito subesse morbum. Et ubi
est corporis frigus, aut calor, ibidem est quoque morbus. Et ubi in toto corpore mutatio, fuerit- G
que refrigeratum corpus, aut rursus incaluerit, aut color ex alio alius emerferit, morbi longitudi-
nem pronunciat. Sudor ex somno factus citra manifestam causam, corpus significat cibum assum-
pisse plurimum. Quod si cibi plurimi causa non fuerit, significat egere euacuatione febricitan-
tium corpora. Sudor aduentante febre, nec deficiente febre malum: longum namque morbum, &
humiditatis significat copiam.

De sanguinis detractione ex uenis.

Vide libro De Curandi ratione per sanguinis missionem, ex quo
totum fere hoc caput extractum est.

IN omni die, & noctis hora, urgente necessitate, sanguinem detrahit, Aduertendo tamen in
febricitantibus uigorem cessantem accessionis. In alijs autem, siue ex lippitudine, siue ex alia
ratione citra febrem, ubi sanguinis detractione ex uena opus sit, doloris, aut inflammationis
considerato magnitudinem: qua enim hora mitigatum dolorem inspexeris, sanguinem de uena H
mittes. Re nulla urgente quo minus fiat, satius fuerit matutino tempore de uena sanguinem detra-
here: nec statim cum ex somno experrectus, sed posteaquā ad horam peruigilarit. ac prius ablue-
re aliquos præstiterit, & alios prius obambulare. In quo autem præoccupata custodiæ causa san-
guinē de uena detrahere permittitur, etiā post aliqua consueta exercitia sanguis de uena trahendus.
Cæterum languoris magnitudo, & uirium robur, atque firmitudo, primæ sunt sanguinis de ue-
na detractionis considerationes. Proinde perspicendum cuiusmodi ea sit naturalis hominis com-
plexio, ac atras habentibus uenas, & mediocriter tenues, neq; albis, neq; carne molliculis, ad eua-
cuandum minus parcendum est: At contra parcendum, quando sanguinis parum habent, carnē-
que dilabilem. Hac de causa, neque pueris sanguinem ex uena detraxeris ad quartumdecimum
usq; ætatis annum. At in maximis inflammationib; ualidissimisq; dolorib; nullū noui maius adiu-
mentum, q̃ ad deficientiam usq; animam euacuare. Aduertenda sanè est diligenter, qualis sit pul-
sus eleuatio ab eo, qui ipsum attineat suffluente adhuc sanguine: quemadmodum in alijs unde san-
guis detrahitur, siquid agere expediat: ne quid modo lateat deficientis animæ, quod ad interitū ad-
uehat.

A uehat: Quòd si tempus fuerit uernum, locusque natura temperatus, & fuerit natura concinna, de trahito sanguinem. Et impensius, ubi pericula insideant aut pulmonis aut anginae, aut lateris aut cuiuspiam alterius acuti ac vehementis morbi, detrahendus, ut dictum est, sanguis pulsu usque explorato: omne nanque percussum membrum aduerteris nō annorum modo numero, sed etiam corporis habitudine. Formidanda vero frigidis temporibus larga euacuatio, ob consequentem refrigerationem. Neutiquam perferri potest singulorum hominum definienda euacuationis mensura. Perspexi nanque in nonnullis, nec plusquam sufficeret, sanguinis libras sex ablatas esse, & confestim extinctam febrem, neque ullam consecutam fuisse uirium exinanitionem: Quibusdam vero libram dimidiam nō citra lētionē: quibus si quis duas modo exhaustisset, impēssime offecisset: uidimus unam quoque aliquando auferri, & minus, ac profuisse. Reuulsione gratia, qui in rectum languentium secat venas, confestim perspicuam inspexerit utilitatem: Si quispiam anularis digiti venam secet, ut non nulli mediam inter medium, & anularem digitum venam, sinentes sanguinem effluere, quoad sponte cessauerit, lienem iuuari, ut in ancone venam secando interiore. satis commode nanque lienem prodest male habenti sanguinis detractio ex manu sinistra. Atque adeo profecto in pleuriticis in rectum languentis ex vena sanguinis detractio utilitatem frequenter demonstrat euidentissimam. at ex opposita manu, aut prorsus obscuram, aut aspectabilem. Ingentibus oculorum doloribus succurrit siue humeralis appellata uena, aut quæ ab ea deuia in ancone secta, perspicuam confestim afferendo utilitatem. In latere autem languente, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, ac ventre paraxillæ ad anconem distractionem peruenientem diductam secare quidem expedit, præcipue ad emissionem, quæ per fracturam cui infidet humerali uena discreta pariter auulsa. Tres nimirum hi modi sunt ad anconē sanguinis detractioes, quæ extra, & intra, quæ, & media. Quæ igitur intus, infra collum languentibus utilis: quæ extra, in facie, aut in capite: at medius locus quandoque quidem ambas habet diductas venas ad partes anteriores manus protensas: deinde hic copulatus quandoque statim in se in uicem existentes ad inflexionem distractionis. Incerta igitur existente sua languentis membri uena, ad mediam aliquam eundem: diductioneque potius, quam in sua sectio facienda. Est etiam cum distractio infra anconem, quæ in brachio diducenda nihil prohibet, non apparentibus in ancone. Ut autem dicta omnia membra in ancone sanguinis detractioibus adiuuantur, ita inferioribus his est, ut in poplitibus, & talis. Sunt autem dictorum, quæ ad coxendicem, & uesticam, & uulvam, & renibus alternantes. Ideo in ancone quandoque sanguinis detractioibus obtemperant, cum recens fuerit inflammatio, & sanguinis uis multa. Sin affectio sit, quam proprie phrenitum appellamus, poplitem secare oportet, & in talis uenas. Ut in uuluis inflammationes, sectarum in cruribus uenarum adiumento, non parum leuantur. Enimvero euacuationibus ab anconibus siquid sit infectum, & obseruandum frigus expedierit alimentum exhibere mediocre ad tres, aut quatuor modo dieculas.

Cum olim pestilentia ingens Asiam occupasset, qua cadebant innumeri, tum ego secundo die nulla facta remissione, crus scalpendo, ad binas libras sanguinis euacuationem fieri permisi: & perinde deuitali periculum. Multi quoque alij eo usi adiumento conseruati sunt, præcipue qui large sanguinem euacuauerunt. at etiam mediocres capitis aufert dolores, fauciumque inflammationes. at uetustiores tales casus scarificationum sectionibus dissoluimus. Oportet itaque ex atrocibus morbis ad naturalem habitum perducere: neque quicquam tam ad concinnam conuersionem agit, quam ex scarificatione sanguinis euacuatio. In indicem uero, & pollicem secta uena, et fluens sanguis, quoad sponte constiterit, uetustum dolorem, præsertim si ei membro infederit, curat. Purgatorum autem, et plus mediocritate euacuatorum, et refrigerantium, et resolutorum, et conuulsorum, cessare purgationem expedit, a quamque tepidam exhibendo uomere hortabimur: at præstabit illinere calido oleo manus, & pedes: sistit nihilo minus somnum, et lauacrum. Cæterum non satis purgatis balnea congruentiora sunt, nam noctu purgantur: hos minus pascere conuenit: at tuto purgatis, oua, et alicam, et sorbitiones, et uinum dulce exhibere expedit, quo intestinum purgatione moueatur per * xelimum: conuenit etiam per posteriora lac immittere, cum hircino adipe, dulcive uino, atque ita suffluentia componere clysteribus ad mouendo omnifariam purgationem.

Ex ca. 2. libri septimi Oribasij ad Iulianum Imperatorem.

* Al. clysmū.

De adhibenda cautione in sanguinis detractioe.

Qui detrahare sanguinem uelit, aduertere debet ne stercus multum cohibeatur inter intestina. Proinde molli clystere euacuandus eger, ne uenæ ab intestinis uenentur, attrahantque putridam quampiam superfuitatum essentiam. Ex præsentis igitur morbo qui sanguinis detractioe egent, quouis tempore è vena sanguinem detrahemus, uigorem, et delirium in febribus particulariter custodiendo, et accessionem. Si continua sit febris omnino, matutinum tempus accommodatius. Qui uero non præsentis morbo occurrunt, sed cauendi causa sanguinis exquirunt detractioem, his uerum congruit tempus. In ætatibus porro supra quartum decimum annum detractio facienda, sicut intra annos sexaginta: nisi si qua modo efflagitans nos ingens ur-

Spurij.

La 2 gear,

LIB. EXPER. CONFIR. PRAESA G.

geat, necessitas. In totumque vires imbecillae obseruandae sunt. Necnon sub lingua venas, ut in an- **E**
ginæ morbo, oblique diffecamus, adstrictionem obseruando: Quemadmodum, & in capite, & in
oculis ex morbis vetustis eo modo dispescunt, In pede autem, sicut in ischiadicis: aut ob anum, su-
pra interiorem talum vtiliter secant. Verum per morbos acutos, detrahito ex vena sanguinem, si
vehemens appareat ægritudo, & occupati morbo iam puberes sint, roburque eis adsit. Si igitur an-
gina fuerit, delige purgationem, vel si quid fuerit pleuriticum. Quod si debiliores appareant, si e-
tiam plus sanguinis detraxeris, clysteribus tertio die aluum exhauri: ac si tutus fuerit æger, etiam
inedia vtitor. Detrahendus igitur ex vena sanguis brachij dextri vena interiore: iuxtaque
habitudinem auferendus sanguis: ætati que plus minusve considerandum. Eueniunt
istorum pluribus talia, rubores faciei, & oculorum vacillatio, diductioque ma-
nuum, pandiculatioque, stridores dentium, pulsus, maxillarum contra-
ctio, refrigeratioque extremorum, flatuum oblationes per venas:
quamprimum prope sanguis de vena detrahendus sublimibus
cunctis existentibus mæstis, flatibus, & fluxibus ad feren-
dam opem id accommodatius. Ferendum illud
perpetuo est ad curam salubrem, uictum uni-
uersum, quam medicinam longe præ-
stantius esse.

*

DE VRINAE SIGNIFICATIONE EX HIPPOCRATE

Georgio Valla Placentino Interprete.

C E N S U R A.

Nulla hic methodo Hippocratis, & Galeni uerba exscribuntur.

Quoniam prima urina est cum eius alba fuerit hypostasis, quam substantiam dicere possumus, & laevis, & aequalis perpetuo, donec iudicatus fuerit morbus: significat nanque securitatem, nec diuturnam fore aegritudinem. Si uero intermittat, & puram quandoque mingat, quandoque subsidat album quoddam, & leue, tum diuturnior efficitur morbus, & minus tutus. Si fuerit urina subrubra, & hypostasis subrubra, & leuis, diuturnior haec, quam prima, uerum multo salubrior. Crassioris autem farinae specie in urinis hypostases, malae: quibus adhuc peiores sunt etiam foliosae: at tenues, & albae, admodum malae: quibus improbiore furfuraceae. Nebulae suspensae, & mobiles in urinis, albae quidem bonae, nigrae uero malae. Si erit tenuis, & rutilla urina, aegritudinem significat crudam, ac diuturnam: & sine periculo esse non potest. Lethalis autem male olens, & aquosa, & atra, & crassa. Virilis autem siue muliebris atra urina, pessima: infantibus autem, aquosa. Quibus urinae tenues, & crudae minguntur diuturnae, si alia signa tanquam euasuris adfuerint, hos abscessum ad septi transversae regiones infernas expectare oportet. Pinguedines quoque superne innatantes araneosas licebit improbare: collifactionis enim signum est. Considerandae porro urinae, in quibus sunt nebulae, sursumne, an deorsum meent, quosque colores habeant: deorsum enim labentes cum coloribus iam memoratis, malas esse decet arguere. Nec te fallat uesica ipsa agra, quae huiusmodi aliquam reddat urinam: nec enim totius est corporis signum, sed ipsius per sese. Quibus urinae crassae, grumosae, paucae, & quidem febri citantibus, copia ex his tenuius adueniens prodest: praecipue tales adueniunt, quibus a principio, uel a uestigio stabilitur hypostasis. Quibus urinae perturbatae uelut iumentorum, ijs cephalalgiae, aut adfunt, aut aderunt: Quibus urinae perspicuae albae sunt, improbe, praecipue in phreniticis apparentes. Quibus hypochondria sublata, murmurantia, illum dolore accedente, ijs alui humectantur, nisi flatus erumpant, uel urinae proueniat copia: haec sane in febribus. Quibus sanguis, uel pus mingitur, renum, uel uesicę exulcerationis est argumentum. Quibus in urina crassa existente minutę carunculae tanquam pili pariter adueniunt, ijs a renibus excernitur. Quibus in urina crassa existente furfuracea eminguntur, eorum uesica scabiescit. Quibus sponte sanguis mingentibus exit, eis a renibus significatur uenulae fractura. Quibus in urinis arenosa subest materies, ijs uesica calculescit. Si noctu mingatur multum, exiguum excrementum significatur. Quibus biliosę hypostases, superne autem tenuitates, celerem aegritudinem significant. Quibus in urinis insident bullę, ex renibus significant aegritudinem, eamque longam fore. Quibus febrium uertigines a principio sunt, & pulsatus capitis, & urina tenuis, eis expectanda est ad crises febris acumine augeri: nec mirabor cum caput circumferri uidebitur, si in amentiam deciderint. Quibus pinguis hypostasis, & accumulata, ijs renum uitia, & acuta significantur. Quibus ex renibus laborantibus praedicta signa sint, laboresque circa musculos spinales extiterint, si in locis sint exterioribus, abscessus, quę Gręci apostemata uocant, foris expecta futuros: si in locis exterioribus fuerint dolores, abscessus in interioribus fore expectato. Si sanguinem meiat, & grumos, stranguariaque affligatur, dolorque ad perineum, ac epigastrium incidat, significat circa uesicam esse aegritudinem.

Spuriy.

La 3 tudinem

EX HIPPOCRATE

rudinem. Quibus a principio vrinae sunt sabulosae, vel etiam crassae, purgandi sunt, si caetera con-
 ferre videbuntur. Quibus a principio vrinae sunt tenues, ijs medicamen ne exhibeas: at si videbitur,
 clysteribus vtere, ita namque si curentur profuerit. Quod futurum quoque est, ex vrinis licebit
 conijcere. Nam si densior, vel pallidior, melior erit vrina: si tenuior, & nigrior, erit deterior: salu-
 tem namque pronunciat. Hunc Hippocratis locum alenus hoc modo interpretatur. Manife-
 sto nunc crassiores tenuibus comparans dixit: non naturalibus autem tenues, & nigras, pessimas
 ad solas tenues effectas, minime concoctam significans ægritudinem: integre namque tenuius a-
 quosa est, & perinde etiam alba. Quod si mutationes habeat, tempus significat: & necesse morbum
 commutari ad inæqualitatem in deteriore, & meliorem. Ex febribus inquit porro Hippocrates
 præcipue morbis vrinarum significatio colligitur utilissima. Sed quoniam omne contra naturam
 ab eo, quod est naturale inuenitur, a naturalibus sumamus principium. Vrina igitur in sanitate, &
 habitu bono constitutis hominibus, optima est, quæ subrutila, aut subflaua, crassitudine, medioeris
 quæque colorem non mutat, cumque emicta fuerit, læuem, & albam, & æqualem perpetuo ser-
 uat hypostasim, iuxta bibentis rationem. In foeminis naturalis vrina colore albior sit, quam in vi-
 ris, fere necesse est, maioremque habeat hypostasim. at infantium crassa est hypostasis propter pue-
 rorum uoracitatem, inordinatumque, & intempestiuum motum. Læuem inquit Galenus hypo-
 stasim uocat Hippocrates, continuam, & indiuisam significare uolens, læue si quidem opponi-
 tur aspero: æqualem uero, ut in totum semper similem mingat, nam quæ manet concocta, neque
 deinde inconcocta, non utique hypostasim, uel profusionem totam habet inæqualem. Si quæra-
 mus igitur in naturali urina colorem, uel profusionis constitutionem, & quæ a profusione inferun-
 tur, ut nebulam, subnebulam suspensam, & in fundo hypostasim, non dubium quin ad hæc con-
 uersa urina inconcoctionem indicet in uenis esse. Optima quidem, inquit Hippocrates, urina est
 in ægrotantibus, quæ simillima sanorum urinae, subuiridis uel subflaua, & albam, & læuem, & æ-
 qualem habens hypostasim. at deterior, eleuationem habens albam, & læuem, & æqualem. Est
 porro inconcoctior, quæ nebulam habet, quæque est subternubilata. In qua enim flatus est in pro-
 fundo crassus, & inconcoctus, si exiguus quidem sit extrudit reliquam materiam, ut ad fundum ua-
 sis deferatur: ipsamque dispescendo dirimendoque uniri non permittit. Quod si redundet incon-
 coctus in fundo flatus, attollit ad profusionis medium hypostasim, facitque eam sublimitatem ap-
 pellatam. Quod si flatus impendio plus fuerit inconcoctus, ad extremum profusionis agit hypo-
 stasim: quæ nebula nominatur, aut subnebula. Quanto igitur potuerit flatus distribuere, nec su-
 stollere hypostasim, tanto inconcoctiorem esse urinam arbitrator. Quod neque hypostasim, ne-
 que sublationem, neque subnebulam, neque nebulam urina habuerit, sciendum est morbum fa-
 cientes humores naturam concoxisse. Quod si quandoque quidem habet hypostasim, uel subla-
 tionem: uel subnebulam, uel nebulam, quandoque autem non, pugnam naturæ ostendit cum æ-
 gritudine. In puris namque tertianis, & quotidianis nebula solum, uel sublatio, sæpenumero ad
 morbi solutionem sufficit: quandoque uero bene coloratam duntaxat esse urinam. Plerumque e-
 tiam color albus eius, quod intus apparet illatum in profusione, fallit ignaros, quod hypostasim
 utilem, quæ non sit, esse opinentur, euenit siquidem ut uel crudus humor, & albus cum urina ex-
 cretus subsidat, præbeatque uidendam utilem hypostasim. Quandoque etiam iecore, aut renibus
 languentibus pus cum urina excernitur, & subsidendo fallit etiam minus acutum artificem: sed
 prius definiendum excutiendumque est, languere hominem, aut ex renibus, aut ex iecinore, a-
 lioue membro, unde per urinam purgari consuevit: deinde etiam grauiter olens puris particeps
 inuenitur. at crudus humor per utiles hypostases distinguitur ab inæquali substantia eius quod
 subsidet: neque enim id sibi continuum manet, sed in minutas partes dispescitur tanquam arenu-
 las: neque omnino læue est, sicut uera est hypostasis. Subinde utilium vrinarum primum quidem
 apparet nebula: deinde succedens sublationem facit: postremo residens in fundo uasis hypo-
 stasim facit, cum perfecte id concoctum fuerit. Verum in crudis humoribus statim ab initio
 in uasis fundo substernitur uis multa, quod non sit utilis, sed mala tota profusio: deinde pedeten-
 tim concocta, & attenuata ad medium sustollitur profusionis, facitque sublationem. Cum uero at-
 tenuatior, ac concoctior euaserit, subsidet in profusione, & nebulam facit, planeque ignaros fallit,
 ut existiment in deterius lapsam esse ualitudinem. Si fuerit urina magis biliosa inquit Agrius Hip-
 pocratis interpres, & hypostasis similis, debes euacuare, siue per urinas, siue purgamine. Si bilio-
 sus fuerit color, hypostasis autem alba, erit bilis cum pituita, utrunque euacuato. Si color albicans,
 & hypostasis rufa, seu manifesto, seu obscure, uel plus fuerit, si potentia ualida firmeque sint uires,
 mitte sanguinem ex uena: sin imbecillis sit, medicamen adhibe, aut ei rei accommodatum adhi-
 becibum.

In prognosti-
 cis com. 2. t.
 29. 4. 200. b

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS

AD P A T E R N I A N V M .

C E N S V R A

Liber cum multis rationibus, tum ea maxime omittendus, quod hæc doctrina in proprijs Galeni libris verior, & clarior habetur.

P R A E F A T I O .

Vm mihi proposuisssem, charissime Paterniane, omnia Sinigmata tam metallica, quam aromatica, & omnem herbationem describere, optimum duxi, quia studiosissimum, & peritissimum esse te probaui. Itaque accipe, tibi exemplum voluntatis, & ingenij offero. Igitur frater solcite exquire tota tua peritia hanc scripturam: ne autem calumniarieris prospexi. Et nequis cum aut herbulam, aut aliquam aliam speciem, siue aromaticam, siue metallicam requirit, diutius erraret, & totum volumen euolueret, ordine primarum literarum a b c d & c. agam omnia sinigmata nominare: quæ in simplario tractantur, & in vsum medicinæ cadunt. Incipiemus igitur ab a. & sic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De Aere vsto.

Aes vstum fit maxime de clauis cupreis vetustis, qui in olla fictili cruda missi, in furno incendiuntur, aspersi sulfure, vel sale, vel vtroque, vel alumine, & coquantur. Bonum autem æs, quod est optime vstum, vtpote rubricæ colorem faciet ad ipsa capitula in se, quod enim est fructuosius, est combustum. Est ergo virtus, & efficacia æris vsti similis squamæ, sed tamen fortior est.

De Acacia.

Acacia fructus est arboris spinosæ, quæ maxime in Aegypto nascitur. Hic igitur fructus velut oliua exprimitur, & succus illius in Sole siccatur, & in glebam redigitur. Erit ergo optima acacia, quæ est penitus levis, leuiter subrubra, suauitate odoris sui subaciditas transiit, & gustu valde styptica: hæc enim maxime de immaturo fructu premitur: nam nigra de maturo fructu premitur. Omnis autem acacia viscide stringere potest.

De Aerugine, vel vitreolo.

Aerugo circa aliqua metalla in quibusdam pelagis lente, & veluti stillicidium manare perhibetur. Verum, & conficitur hac ratione. Granula interiora vna, quæ quasi sunt, quæque græce tritapta dicimus, valde substruuntur in uase aperto: & asperguntur miua: & aceto: deinde superponitur lamina ærea, & lata: & iterum operitur eisdem tritaptis similiter aspersis: & lamina alia superponitur, & hoc ulterius fit quandiu uas capit: deinde oppilatur diligenter, ne aliquod habeat aspiramentum. Et sic die septimo aperitur, & prolatis laminis, ærugo, quæ traxerint, leuiter abraditur: & rursus intinguntur, & hoc fit usquequo totæ consumantur. alij super acerrimum has ipsas laminas suspendunt, & diebus decem relinquunt: deinde proferunt, & æruginem quantâ inueniunt abradunt. alij massulas æris ligant, & eis quasi scobis ligamenta decidunt in acetoque mittunt: & quotidie bis, aut ter commouent, usquequo ærugo euadat. Est ergo optima ærugo quæ est levis, & tactu nullam asperitudinē habet. Vires autem habet quasi æris vsti, uel lapidis, & maxime acutiores.

De Ammoniaco.

Ammoniicum est quasi lachryma herbæ, quæ græce nartex, .i. ferula appellatur, similis altit, .i. assæ, sed viscosior, & folijs ueluti pinguioribus: quæ contrita, est glutinosa quasi gluten. Nascitur autem in terris Ammonis quondam regis in ultima Cyrene. Colligitur autem ammoniicum sic: Maximis æstatibus huius herbæ radix, & thyrsus inciditur & sic lachrymam fundit: & postea in terra colligitur: unde & sordem capit. Verum est optimum ammoniicum, quod est mundissimum, & recentissimum, & colore candidum, & quasi pingue ut thus. Et, si frangatur, spissum, & splendidum apparet: odore sub simile castorio. Potest igitur efficaciter remollire, & relaxare.

De Aloe.

Aloe succus est herbæ, quæ est similis scille, cuius radices incisa hic ipse promanat succus, & colligitur: uel tota herba contusa premitur, & siccatur, aliqui enim dicunt de petris eam collectam in Iudæa, & Asia, atque in India. Verum optimam iudicamus, quæ est fragilis, gleba munda, pinguis.

Spurij.

L 4 splendida,

L I B E R

splendida, subrufa, & dum aliter facile exhumidatur odore, subuiscosa, & gustu amarissima. Effe- E
ctū autem duplicem habet. Si. n. bibatur, & deglutiatur, ventrem soluit, & purgat putredinem, &
cholera, & phlegma deducit: cum oxymelite datum drach. ij. stomachicis, & hepaticis magnū
adiutorium est. Alij post cenam bina, vel trina grana sicut ciceris magnitudine deuorant, quoniā
corpus procurat, & escas nō corrumpit: & si sitis fuerit, extinguitur, q̄a triueris cum succo caulū,
& feceris ad ciceris magnitudinem. Alii miscent colocynthidos interiora, & scammoniam, & dāt
ad typos, vel ad varias infirmitates. Si vero corpus extrinsecus illinatur, efficaciter stringit.

De amylo.

Amylum omnibus notum est: est. n. quasi medulla frumenti, quod infunditur in sportellam, &
cum pressura colatur. Cuius est optimum quidem, recentissimum, & candidum, & leue, & sine vl-
lo acrore, uel lutofo aliquo, aut inquinoso odore. Potest autem leniter stringere: propter quod
collyrijs ad lachrymam facientibus misceatur: & ad profluuium uentris prodesse comprobantur,

De alumine.

Alumen dicitur rotundum, & scissum, & liquidum. Inuenitur autem omne alumen in insula, f
q̄ Melos dī, sed & in Aegypto, & in Macedonia, & plurib. locis. Verū est optimū scissum alumen,
q̄d græcæ schiston dī, quiq; illius rotūdi veluti flos est. Hoc igitur simile est albis capillis uexatis,
& quodā modo carminatis. Liquidū deinde, q̄d est leue, perlucidū, & aliquid in summo in modū
floris quasi lactis hēt, q̄d ipsum probamus siccū ad dulcorē. Syncerū aut si fit, non inficitur ab illo.
Rotundum eo, q̄ est subalbidum, & aliquo pallore uelut pinguenatum, fragile mundum: & colo-
rem mutat asperso succo quem diximus. Potest autem omne alumen uehementer stringere.

De auripigmento, & psilotro.

Auripigmentum, quod aliqui arsenicum dicunt, naturale est. Intrinsecum colorem habet au-
reum: quod comminutum in laminas tenues comminutas funditur, quod in modum auri reful-
get. Inuenitur in montibus Asiæ, & Armeniæ, Ponticæ, & Cappadociæ. Verum est quod de Ami-
tra, & Disponto affertur: hoc enim laminas habet latiores: & optimum est, & syncerissimum, &
aurigeneo colore limpidissimum. Vires quoque habet sicut ignis, quod urere possit, & alienatio-
nes consumere. Si cum calce uiua mistum fuerit, & corpori illinitum, pilos tollit. Vnde græcæ hæc
ipsa mistura psilotrum dicitur acilea nuncupatur.

De aphronitro.

[Aphronitrum optimum est, quod est leuissimum, candidissimum, latum & fragile. Potest enim G
& calefacere, & cum aliqua mordacitate relaxare, & omnes sordes de corpore abstergere.

De alofardio.

Alofardium est veluti pinguamen, quod aquis supernatat, stantibus prout stant alia, colore cro-
ceato. Cuius optimum est, quod nullo fallimine colligitur: hoc enim coloratissimum est, & cum
aliqua pinguedine, aquosum, & pene putridum. Potest igitur acriter, & incidere, & calefacere, &
quasi sal aliena consumere. Item collyria, & malagmata colorare.

De alcimonio.

Alcimonium species habet duas: videtur autem siccum, & liquidum. aliqui aiunt vtranque la-
chrymam esse arboris, qui in Iudæa, & alijs locis nascitur. alij quidem certius veluti pinguamen
stagnorum esse dicunt, valde glutinosum, & in se cohærens, & aquis palustribus supernatare: hoc
igitur in scaphulis pusillis attrahi, & imponi, & impletis scaphis non aliter præcidi: & sic in terra
expositum siccare: & hoc ipsum maxime in Iudæa, & alijs locis fieri: Liquidum autem, quod in Ba-
bylone, & Iacinto colligitur circa quosdam lacus. Est igitur siccum asphaltum, quod est opti- H
mum, frigidissimum, & colore rufo veluti purpura splens: quod autem nigrescit, pice adultera-
tur liquida: deinde quod est lucidum, & glutinosum, vtrunque odore grauissimo. Vires autem ha-
bet viscidas, & efficaciter relaxantes.

De aphrofelino.

Aphrofelinum in Aegypto tantummodo inuenitur: quod ita creatur: Res cœlestis positus ad
Lunæ claritatem, in specie lapidis, quem specularem vocamus, coagulatus stringitur: vnde & no-
men sumpsisse videtur. Cuius eligimus, quod est colore cæruleo, & lucido. Potest autem omnia
vitia capitis potatum emendare: & cephalalgicis, & epilepticis vtiliter prodesse.

De argemone, & eupatorio.

Argemone herba est pluribus nota, cuius vires faciunt contra venena ad diuersas compositio-
nes. Huius igitur radicem Græci eupatorium dicunt, & est diuretica valde.

De apio.

Apium herba est, quæ in hortis nascitur, omnibus nota: & cuius semen facile nouerunt, magis
tamen ad medicinam aptum est. Mittitur autem in purgatorijs, & in antidotis. Est autem viribus
acrius, & excalfactorium, & diureticum certum.

De aniso.

Anisum optimum est Creticum, deinde Aegyptium. Gallicum incertissimū, veruntamē habet
vires

A vires relaxantes, & excafactorias, & diureticas, & ad vsum idoneas. Et semen eius simile cicuta.
De nutrientibus, si bibatur, lac prouocat, & auget, odore eius suauis.

De agarico.

Agaricum ab arboribus excrefcit, prout tubera, vel boleti: & est fractu leue, & quasi vanum: est pallidum valde, & aspectu subrubrum, penitus subalbidum, non diffimile fursuri: gustu initio videtur dulce, sed ex lento euadit amarissimum. Quod autem est optimum, in Ponto maxime inuenitur: quod autem in alijs locis nascitur, multum est ineptius. Vires autem habet acriter relaxantes, & venenosis moribus, & potibus resistentes. Sic & ventrem purgat aliquatenus: & choleram & phlegma deponit. Ideo nec dolorem nec vomitum facit.

De absinthio.

Absinthium omnibus notum est & Sâtonicum, tam Gallicum, & marinum, quam Ponticū, quod ipsum ex omnibus notum est. Hoc. n. & in succum redigitur contusa tota herba: & succus eius expressus siccatur, vel in aqua vsque ad tertias decoquitur, & sic ipsa aqua recocta in mellis re
B digitur spissitudinem, Vsu quoque, & vires absinthij, & quod lumbricos expellit, nemo ignorat.

De amurca, vel fece olei.

Amurca fax est olei quando premitur: nigra & aquosa: quæ coqui solet in mellis spissitudinē. Cuius est optima quæ de recenti coquitur & sic venustatem accipit. Vires habet stypticas, valde propinquas ei quod in emplastris mittitur, & in alijs multis compositionibus.

De aristolochia.

Aristolochia est rotunda. Est hoc ipsum quod non est uetustum, & graue, siccum, & quodam modo spissum, & gustu amarum, in emplastris mittitur, & caua vulnera comprehendit, & replet. Ad viperarum morsus, & ad alia venena intrinsecus facit.

De aconito.

Aconitum herbula est, quæ folia habet à sua radice duo vel tria similia cucumeri, & thyrsulū non altum, radicē oblongā, & ad vnū magis tenuiorē, & minutorē, speciem & colores ad similitudinē scorpionis pusilli sine pedibus. Vires autem habet quasi thapsia. Et ualde venenosa esse dī.

De artemisia.

Artemisia herba est sublimilis absinthio, sed p oīa vastior. i. folijs latior, ramis altior, & fortior sed aspectu & colore humidis. Pōt autem relaxare, mēstrua, & urinā prouocare, & partū expellere.

De asparago.

Asparagus, & semen, & radix eius urinam prouocat. Potest duritiem relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias, & diureticas,

De amygdala.

Amygdala est, & suauis, & amara, & utraq; uiribus styptica. Magis tamen sunt in usu medicinae, & aptiores amaræ, eo quod subtiles magis.

De anagallide.

Anagallis est herba, quæ nascitur in locis humidis. Et ipsa species habet duas, etenim una cæruleo flore, altera quasi roseo, uerum utraq; sunt in reliquo similes. Sunt autem thyrsulo humili, folijs mollibus, et pusillis, & quasi rotundis, habentes circa ramulos suos radículas minutas, & subdulces, uiribus stringentes. Efficacior quidem est illa cærulea, quæ in emplastris mittitur. Et succus illarum cum melle attico ad oculorum facit claritatem.

De ami.

Ami semen est Aethiopicum, cymino minutius quidem, & exalbuis, & quodam modo spissum. Cuius optimum est quod est recens, & non fursurosum. Vires habet acres, & excafactorias, & relaxantes: unde prorsus inflationem sedat, & uri nam, & mēstrua prouocat.

De ardacha.

Ardacha nascitur in Gallia, locis humidis, circa calamos, quibus adheret: & est spuma q̄ est in spēs spongiæ, cōsimilis halcyonio, sed asperior, & siccior, & leuis ualde. Vires habet acres, & in modū ignis excafacientes. Et si corpus de ea fricemus, cū magno calore pūctionis densat, & anathemata facit.

De amomo.

Amomum genus est herbe odoratissime, quæ ramulos habet duos, et siccos, uirgulis asimiles, colore subrufo, circaque folia habet iuncta, & copiosa, & in speciem racemorum implicata: flos eius, quasi uiolæ, tota gustu acriter excafaciens. Cuius etiam optimum dicitur Armenium: sequitur Ponticum, quod ipsum asperius est, & durius: nam de Media, omnium est inertissimum, eo qd̄ locis humidis nascatur. Vires autem habet omne amomum calefacientes, & siccantes. Eligere tamen debemus, quod ab una radícula omnes suos ramulos excrefcētes, & integros habet folijs & florib. qualiter diximus. Item reprobare debemus, quod gummi conglutinatur coniunctum cum amomo, aut amomide herba, quæ est asimilis, sed caret odore, & flores habet origano similes.

De asaro, idest bacchare.

Asarum radícula est minuta, & nodosa, & trāsuersa, suauiter olens: quæ & in Gallia, & in Phrygia

L I B E R

gia inuenitur. Verum optimum Asarum Ponticum & huius quod est recentissimum. Vires autem habet excalescentes, & cum acrimonia relaxantes. Vnde & urinam, & menstrua prouocat: & totum corpus calefacit, cum oleo, & uino unctum, atque laeuigatum.

De acoro.

Acorus herba est, quæ & thyrsus emittit, & folia iridi similia, lata, & oblonga, & exalbida, & in summo extensa, & acuta, quasi gladius. Floræ aureum habet, radicem quoque implicatam, & nigriorem, quæ iris habet, nodosam, & gustu acrem, & aliquatenus ad odoratum. Semen plenum, spissum, integrum, & ipsum odore suauiter perstringitur, quo & meui: & per omnia est efficacius, & magis excalescit. Et intra splenem uidetur consumere potum. Et succus radicis illius claritatem oculis facit mirifice.

De auena.

Auena crescit in segetibus: & est tota similis folijs & culmo frumento: sed fructu differt. Hæc igitur vires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De portulaca.

Portulaca omnibus nota est. Ea uiscide stringit: proprie tamen, masticata dentium offensam, quæ ab immaturis fit, quam græce hæmodiam dicimus, sanat.

De asphodelo.

Albus, qui dicitur asphodelus, nascitur in molli terra: & habet folia similia porro capitato, & circaterram diffusa: thyrsus lenem, rotundum, & oblongum in summo ramulos excrecentes, habentes florem exalbidum, fructiculum nigrum: radices quoque oblongas, & rotundas, quæ sunt potentiores. Combustæ, n. & in cinerem redactæ alopeciam emendant, & albidas maculas.

Item coctæ aqua ipsa bibita renibus dolentibus prodest. Vrinam & menstrua prouocat: & ad tussim ueterem facit: nam tunsa, & imposita duritiem emollit.

De abrotano.

Abrotanum omnibus notum est, & amaritudine, & acrimonia sua: Similiter, ut absinthium proficit: sic lumbricos expellit.

De anetho.

Anethum vires habet acres, & excalescentes, & diureticas, aptas, & idoneas rursus ad infrigidationes omnes intestinorum.

De gramine, quæ dicitur agrostis.

Agrostis herba est, quæ in campis nascitur: & habet folia quasi auena pusilla, & ueluti uinculis in terra repentia, nodosa, radículas quoque longas spissas nodosas, quæ faucium uulnera glutinat: potata urinam prouocat. Canes etiam quando uolunt purgari, hanc herbam manducant.

De armeanio.

Armeanium, uel minium optimum dicimus, quod est leue, æquale, cæruleum, fragile, sine lapillis. Vires habet chryfocollæ, & tamen inferiores. Proprietate genas siccant, & nutrit palpebras.

De halosachne.

Halosachne est ueluti spuma maris, & quæ in petris infidet, & remanet. Vires habet quasi sal, & omne nitrum.

D E B D E L L I O.

B Delliū lachryma est arboris, quæ in Arabia nascitur, quæ in modum resinæ manat. Optimū est, quæ perlucet cum aliqua pinguedine prout chryfocolla, & gustu est amarū, mundū, & nihil in se torridū, aut alienū habet, molle, & ab igne odorem suauem emittit. Potest tamen penitus in instanti excalescere, durities neruorum emollire, & strictiones relaxare, & ea quæ sine collectione hæt euaporare. Sed & adulteratur gummi ipsius: quæ gustu & sapore deprehendimus, amittit. n. suam mordificationem.

De balauftio.

Balaustium flos est syluatici mali granati: cuius floris aliquæ sunt species. Inuenitur autem, & album, & purpureum, & simile rosæ. Et quidem ipsum vires easdem citynis habet.

De butyro.

Butyrū fit ex lacte bubulo, & ouillo. Est autem optimum ouillū, quæ colore subrufo, & amplius est pingue: quod ita conficitur. Emittere. n. in capillam longam: & cum uirga, quæ habet in capite rotulam, quæ intra cupam capere possit, agitur diutissime hoc ipsum lac: & fit, ut quod est illius pinguius supernatet: quod colligitur, & in uasculo reponitur. Optimū est ergo butyrum, quod est pinguius, & ex ouillo lacte æstate factum. Vires autem habet leuiter relaxantes: unde ad uuluarum dolores: & tumores, & loca neruosa, & delicata, & siccitatem pulmonis, proprie uir facere.

De batrachio.

Batrachium herba est in modum cicutæ, similis coriandro, vel apio, arescens ueluti ferula: & in summo florem habet aureum, & splendidum ualde: & radices subalbidas, & longas. Nascitur in locis humidis. Vires habet causticas, & exulcerantes.

De bryonia.

Bryonia, herbæ radix est plerumque habens uastitudinem rapæ, & longitudinem pastinacæ.

Viribus

A Viribus aeris, & calefactoria propter quod oleū, in quo est cocta, ad acopa, & malagmara facit, naturaliter nascens in plurimis locis.

De Bulbo erratico.

Bulbi erratici flos est rufus, & odoratus. Cuius est optimus qui lōgitudinem, & æqualem habet vastitudinem, et nimīā vastitudinē, in summo veluti apicem abijciētē, recens, et aspectu pro ut succinum perlucens, & ad tactū non humidus, & ad gustum linguā submordens, & saluā diu multumq; inficiēs: huiusmodi erit optimus licet cornetum, licet sium, vel egeū, uel selgium, vel syriacum, & cyrenaicum, & centuripinū, siculumq; appellemus, vel siquid est aliud, à suo tractu taliter cognominatur. Vires autē habet omne crocum leuiter stypticantes: mitigat enim omnes dolores cōmistū collyrijs, antidotis: & alijs q̄ plurib. cōpositionib. Verū adulteratur oleo rosaceo perunctum: atq; de fructu, læuigata cum ea spuma argēti, aut molybdæna, aut lapide sparto: sed dignoscitur, aliquid enim tactu bullastrum inuenitur: odor situosus, & terrenus: & de fructu au sterus occurrit: & est lentissimus.

DE CADMIA

B Cadmia fit in metallis ubi æs, cuprū, & argentū, cōquitur: & coñatur, qñ prima terrea pressa sunt. Nā qđ est terreū, coctura ipsa separatur, & quasi fuligo laterib. & cameris ex ipsa plenitate furnorum agglutinatur: & sic tpe crassatum, & in speciem lati lapidis induratū auellitur. Est ergo optima cadmia, & quasi prima, quam Græci botrytin appellant: q̄ exterius, quasi racemulos habet, & intrinsecus subuirdicat. Secunda, quā onychitē appellamus. Tertia ostracitis, quæ est tenuissima, & aspectu testæ assimilis. Oīs tñ cadmia styptica est, & vehementer stringere potest: propter quod collyrijs miscetur, & vulnera sordida expurgat, & ad cicatricem perducit.

De Cerusa.

Cerusa sic fit: Acetum acerrimum funditur in amphorā, vt faciat quasi dimidiā: deinde plumbum dilatatum, & extenuatum super acetū suspenditur: & sic ipsa ui acetī remissa in soluto plūbo in amphora, veluti fæx subsidet: quā fæcem de limpidato aceto læuigamus, & in Sole siccatā terimus, & ex aqua tandiu lauamus ut nihil habeat asperum, & læuigatam aquam in Sole siccamus. Cuius est optima, quæ est candidissima, et non grauissima: & quæ lingua non denigratur.

Vires autem habet stypticas: sed ex aqua, et uino potata, venenosa esse dicitur.

De Chitran.

Chitran lacticinum est q̄ plurimarū arborum: oīsbus notū est. Cuius quasi optimū eligimus, quod est candidum, et mundum, et glutinosum. Præstat aut, quod et dragantum facere dicimus.

De Chalcitide.

Chalcitis gleba est naturalis, quæ est in Cypro insula: quæ in metallis inuenitur colore subaureo, intus uenas habens diffusas prout alumen scissum, & in modum stellarum fulgentes. Cuius est optima, quæ est recentissima, & mundissima, & æqualiter fragillis. Potest igitur sine mora vehementer stringere: vnde ad profluuium sanguis, humoris, & ventris, habetur utilissima.

De Como.

Comum herba est omnibus nota, cuius semen est simillimū aniso, & ad usum medicinale colligitur. Refrigerat autem, & stringit. Sed, & succus illius expressus seruatur, nam, & ipsum eadem præstat. Verum optimum comum habetur Creticum.

De Castorio.

Castorium animalculū quadrupes: & qui Castor appellatur, testiculus eius est: quod partim in aqua, partim in terra uiuit, & circa aliqua flumina capitur. Verum optimū castorium est ponticum: hoc enim plenissimum inuenitur, & coherentibus suis testiculis positum, siccum colore cereo, odore grauissimo. Potest igitur firmiter excalescere, & relaxare, & sic eliminare lōginqua uitia neruorum, quæ nimijs doloribus contrahuntur.

De Chalcantho.

Chalcāthū in metallis inuenitur. Cuius est, q̄ naturaliter foditur. Cuius quoq; optimū dicimus, quod est colore cœruleo potius, q̄ pallido. Et aliud, quod ex hoc qđ fit. Admixta. n. aqua copiosa coquitur in plūbeo uase satis amplo: & sic ex partib. copiosis instāter cōpositis ueluti lamina insequuntur: post quod ipsum chalcāthū in glebulas dispartitū spartitoris agglutinat. Verū est optimū, quod est colore prout diximus cœruleo graue, mundū, per lucidū, & uiscide stringere potest.

Item de Chalcantho.

Chalcanthum in metallis fit. Quando enim æs remissum est, & purificatur, aqua frigida aspergitur subito, aut in fimo cōficatur. Ipsum flos est in spē milij: & optimū est, q̄ est rotūdū, graue, & aliquatenus splēdidū, siccū, fragile si læuigetur. Adulteratur tñ scobe æris, q̄ frāgitur. Verū enim vero æris flos uires habet uiscidas, et stringentes: sic. n. cicatrices deducit, et factas in gulis extenuat.

De Crocomagma.

Crocogmagma fit ex p̄ssis aromaticis crocini unguenti, et est quasi gleba lata, et oblonga. Cuius optimum dicimus, quod croci habet colorē, et similiter redolet, ut myrrha, et gustu linguam submor-

LIBER

submordet, dentes quoque & saliuam, & manus inficit, graue, & minime asclotum. Vires quoque & ipsum croci representat, idest stypticas: nam & hoc stringit. Plures autem in compositione propter precij distantiam pro crocomagmate mittunt crocum.

De Cucurbita sylvestri.

Cucurbita syluatica nascitur maxime in Aegypto, magnitudine similis infantili pile, gustu amarissima, nota quam pluribus. Hec igitur amaritudine, & acrimonia sua viscide, & cum vexatione totum corpus commoueat, sic & ventrem purgat, & in antidotis commiscetur.

De Centaurea.

Centaurea herba est origano affimilis, aliqua maior, & aliqua minor: verum folia habet magis oblonga, quam rotunda, incisa quasi ferula: ramulos ab ipsa radice plures, & longos, in quibus summus flos illius est purpuratus. Vires quoque habet cum aliqua exasperatione laxantes: vnde totum ventrem purgat, & nigram bilem prouocat, & menstrua amouet, & partum expellit. Radix autem eius est vasta, ardens velut ignis, mollis, fragilis, succosa, acris cum magna amaritudine. Cuius succus est colore subrufo, & facit suspiriosis, & tussientibus.

De Chelidonia.

Chelidonia herba est omnibus nota: Quæ succum quasi croceum emittit: qui in ictu citrinis, & in nigris bibitur: & collyrijs mista ad caliginem oculorum facit.

De Cedro.

Cedrum lachryma est arboris eiusdem nominis, solidum, viscidum quoque, & ipsum efficaciter, et omni vexatione refrigerat, et stringit, propter quod maxime causticis admiscetur.

De Cinadar.

Cinadar non est sanguis draconis, quod aliqui putant, sed fit de lapide, qui dicitur argyritis arena. Et est optimus, quod in Hispania fit: hoc enim, splendidissimum est, & coloratissimum est colore sanguineo, ueluti coccineo. Potest igitur leniter stringere, quapropter quod de collyrijs addit: sed et coloris gratia: inficit enim, & colorat adhuc magis, quam hematites. Aliqui dant ipsum esse mini cinnabar.

De Cera.

Cera omnibus locis inuenitur: Sed optimam dicimus, quæ aliquatenus pinguis est, munda, et odore suauis, et quasi melleo. Verum omnis cera remollit, et laxat durities, propter quod in emplastris, et acopis, et malagmatibus mittitur.

De careo.

Careum est semine omnibus notum. Cuius et usus, et efficacia ferè talis est, qualis et apij: hoc tamen aliquatenus uirosius uidetur esse, et magis ad compositionem idoneum: uerum in antidotis, et in purgationibus mittitur.

De Cypero.

Cyperus radice sunt pusille, non dissimiles oblongis oliuis. Quarum eligimus, quæ sunt grauiiores, et splendidiore, sed et duriores, et ueluti lanuginem habentes ad similitudinem spicæ, et ipsæ colore fusciore, redolentes suauiter, et gustu acres, et subamaræ. Viribus excalescentes: et aliquatenus stringentes.

De Cocco Cnidio.

Coccus cnidius fructus est herbe, quæ in montosis crescit. Autumno colligitur, et in Sole siccat. Duos habet ueluti cortices, unum extrinsecus rubrum: alium intra se, quasi nucleum album habentem. Verum purgat vehementer: et nimio suo calore prout ignis excalescit.

De Cyclamino.

Cyclaminos herba est, quæ radicem habet nigro cortice, clausam in speciem rapæ, et thyrsum pusillum: circa quam folia similia hederæ, sed nigriora, tria uel quatuor, et flosculum roseum in specie. Hæc igitur radix, quo tempore tota herba florescit, conciditur, et in pila tunditur: et sic in pressorio succus eius exprimitur: et in patella fictili siccatur, vel et coquitur, usque dum mellis habeat spissitudinem. Vires autem habet acres, et excalescentes: vnde et uenter purgat. Hic ipse succus potatus, et commistus cum melle, aut cum lacte, aut aceto, per nares infusus, caput purgat: et suffusiones super oculos inunctus dissipat.

De Costo.

Costum radice sunt non ignota, et plenula, et spissa, et sicca, non vermiculosa. Quod ducimus ex Creta, eo quod sit recens, tale est enim optimum costum. Sed et gustu submordet, et excalescit. Hæc omnia in se habet, quod ab Aegypto affertur: sequens est Arabicum: hoc enim leuius quidem, et odore suauius: deinde Indicum, quod est uastum, et nigrum, et leue, prout ferula, infirmius Syrium est, strictum est enim, colore buxo, et graue valde, et odore graui. Verum omne costum uires habet acriter stringentes, et excalescentes.

De Cantharidibus.

Cantharides animalcula sunt. Quorum sunt efficacissima, quæ in spicis frumenti adhuc florentis inueniuntur, uirides, et quasi distinctæ circa papillas suas, uiolaceo colore, oblongæ, et uastæ, inertiores enim sunt, et minores, et latiores, quæ circa rosas colliguntur, et adhuc infirmiores quoque: ut colore sunt. Hæc enim animalia momento à uapore aceti suffocantur, et in uas non picatum reponuntur. Faciunt enim ad aliquas antidotas, et ad aliqua caustica, sed uenena esse dicuntur.

De

DE SIMPL MEDIC.

A

De Chrysocolle.

Chrysocolle est quasi pulvis viridis valde: Cuius optimam dicimus de Armenia: est enim levis, & sine vlla aspredine, & omnium viridissima: sequens est Macedonica: postque Cypria, ærugini similis. Verum omnis chrysocolle vires habet acriter stypticas. Vnde & collyrijs ad lachrymam facientibus miscetur, & in cerotis posita carnes luxuriantes stringit.

De Calisua.

Calisua fit de lapide, qui affectatim vritur: & est viscidissima, quæ est recens, & non mundata. Mittitur autem in emplastris, & in causticis, est enim, & ipsa caustica, & vires habet acerrimas.

De Coriandro.

Coriandrum notissimum est. Huius ergo succus viscido refrigerat, & stringit: propter quod ad ignem sacrum proprie facit, sed & ipsa folia trita, & imposita. Item semen eius tritum, & potatum cum oleo lumbricos occidit.

De Cymino.

Cyminum viribus præcipuis præditum videtur Aethiopicum: sequens Afrum. Verum omne cyminum leuiter laxat, & calefacere potest: & sic inflationibus, & tortionibus prodest: & viscido dolorem placat: & si bibatur, pallorem facit.

De Chamæleonte.

Chamæleon herba est non vna specie. Inuenitur autem nigra, & albida. Verum albida, est quæ folia habet circa suam radicem in terra diffusa, varia, densa, aspera, quasi spinosa: & in medio velut furculum acutum stantem: florem purpureum, densum, & minutum, qui & albescit: semen quasi anethum: radicem albam, & vastam, mollem, grauiter redolentem, gustu subdulcem: Quæ cum passione vrinam mouet, & hydropicos siccatur, & lumbricos occidit. Nigra deinde quæ est, folia habet tenuiora, & pauciora, & subrubicunda: thyrsulum oblongum, crassitudine digiti, & ipsum rufum: in quo summo cumulum, & florem spinosum, hyacinthino colore: radicem vastam, & nigram, uel uariam, spissam, subrusam, & submordentem, sicut asseritur: Quæ facit ad maligna vlcera, quæ græce cacoethe dicuntur. Item maculas, & lentigines cum alijs rebus commista tollit. Vtranque tamen quibusdam locis circa folia sua dicunt viscum emittere.

C

De Cardamomo.

Cardamomum semen est, quod nascitur in Arabia, & in alijs locis. Est optimum, quod est flavum, plenum, graue, durum, & quasi lentum, & non rugosum, & totum conclusum, & si frangatur puluerosum, gustu subamarum, exalfaciens, odore graue. Vires habet acres, & exalfactorias, relaxantes: vnde torsiones, & inflationes ventris sedat, & vrinam, & menstrua prouocat: & partum expellit, & ad tussim ueterem facit.

De Chamæmelo.

Chamæmelus herba est omnibus nota: Cuius uirtus, & efficacia est cum suauitate calefactoria, & cum omni dulcedine temperata, & sudorem prouocans.

De Calamo aromatico.

Calamus aromaticus est, qui in India crescit, & subrusus, & nodosus maxime, & quasi araneas habens, & qui frangitur in plura frustra sicca, & minuta, & odore suauis, fructu & uiribus stypticis, & glutinosis, acris & exalfaciens. Reprobamus autem, qui aut exalbidus est, aut nigricans, & modos raros, & paucos habens.

De Chamædry.

Chamædrys herba est oblonga: cuius folia sunt simillima quercus, sed minora, gustu amara, & thyrsulum, & florem ex parte rubicundum habens, & pusillum: nascitur in locis asperis. Vires habet acres, & relaxantes: propter quod ad tussim ueterem facit, & menstrua, & urinam prouocat, sed & partum expellit, & hydropicis prodest.

De Casia.

Casia cum plures habeat species, & aliquibus locis colligatur. Optima est, quæ in Arabia inuenitur: est enim aspectu grauissima, colore rufescente, tenuis, levis, longa fistula maiori, ad tactum leuissima. Hæc igitur ipsa certis est cum uirgulis, quæ sibi crescunt tenues, & oblongæ: quarum cortex tempore certo à uirgulis suis recedit, & quasi tribulus adducitur, prout dracones squammis suis se exuere dicuntur. Verum omnis casia fistula vires habet acriter calfacientes, & stringentes: unde ad omnia uitia thoracis facit: & in antidotis mittitur, aliquando pro se, aliquando pro cinnamo duplicatis ponderibus eius.

De Chisien.

Chisien est quasi suffimentigenus. Quod ex his rebus conficitur, calamo aromatico, cinere aspalathi, myrrha, primo cypero, iuniperis ueteribus, & nuce elapidata: puluerizari quæ possunt, tunduntur, & cribrantur: & siccum reliquum in uino maceratur una die: deinde aspalathum comburitur, & læuigatum aspergitur: & tunc mel decoctum admiscetur: & sic omnia in unum diligenter commouentur, & in uase fictili reponuntur. Hæc antiqui, qui eis utebantur. Medici quoque illud in aliquas compositiones mittunt. Potest autem acriter, & efficaciter relaxare.

De

L I B E R

De Cinnamo.

E

Cinnamum sunt quasi ramuli, & uirgulæ, quæ ab vna radice plures excreſcunt recte, & minutæ, & non adeo longæ, & colore ſubruſæ, & extenſo cortice, non rugolo, qui cortex ungue non facile abraditur: nodulos plures, & interualla habent, & in medio leues: & ſi frangantur, quaſi puluerem emittunt: odore oïa vincentes: ſerè. n. hæc maxima probatio cinnami eſt, q̃ eſt omnium rerum odoratiſſimum. Guſtu uero, & viribus eſt acce, & excaſfactorium: & extenſos ſtringit, & ſubmorder: propter quod in multas compoſitiones mittitur: tamen in antidotis precioſum eſt valde.

De Cucumere Erratico.

Cucumer erraticus naſcitur maxime in locis ſabuloſis: & eſt per omnia dulci cucumeri ſimilis, ſed pilioſior, ideſt aſperior, & multo breuior, & minor: radicem habet quidem uaſtam: Quæ læuigata, & pro fomento impoſita, ad dolorem, uel durities nervorum, & ad podagras facit: & ſiccata, & raſa, & cribrata, omnia mala de corpore tollit.

De Conyza.

Conyza eſt omnibus nota: Cuius folia præ acrimonia ſua viperas, & ſerpentes fugant, & ad morſus earum faciunt: ſed & uulua longinqua uitia remediunt.

De Colchico.

Colchicon, uel ephemerum hanc ipſam herbam aliqui bulbum erraticum dicunt: efferit autem F florem album, deinde emittit quaſi bulbi fructum in thyrfulo rubrum: radicem ſubruſam, & nigricantem, intrinſecus albam, & mollem, dulcem, lacte plenam: Quæ dicitur vicem fungi ſtrangulatoris facere: & ferro præciſos ſanare linita.

De Clematide, uel Vite Alba.

Clematis, hanc aliqui uitem albam dicunt, flexibilem, ſubruſam, & quaſi circumflexam: folia habet acia, & exulcerantia: fructum uua ſimilem: Phlegma deorſum deducit, & purgat.

De Cnico.

Cnicū thyrfos habet bene longos ſpinoſos, capitella, & folia habentes oblonga, aſpera, & uirioſa, & ipſa ſpinoſa: florem quaſi croceum: ſemen oblongum, & quaſi anguloſum, rubrum, & album: Quod totum uentrem purgat, & phlegma, & choleram deponit. Sed moderate tunditur ſemen eius: & expreſſo ſucco eius, datoq; in piſana, aut in iure pulli, alumen, uel aniſum. uel amygdalas miſcent: & faciunt dyſentericis magnum adiutorium drachmæ ſex.

De Corallo.

Corallus eſt colore rubro, quaſi arbuſtum. Vires autem habet ſtypticas: unde ſanguinem excreantibus mire proficit.

De Cuculo, i. Vua Lupina.

G

Cuculus græcè cinenon dicitur. alij ſtrychnon uocant: & eſt herba facile nota. Naſcitur in hortis: ramos habet plures, & diſfuſos, folia autem maiora, & latiora: quæ facit grana rotunda, & uiridia primum, ſimilia quaſi granis uua: deinde quando maturuerint, nigra efficiuntur: & dicitur uua lupina. Vires igitur habet ſtringentes, & bene refrigerantes,

De Cano.

Canū optimū habetur, qđ validiſſimū eſt, & eſt cæruleū. Inuenit. n. in metallis, in quib. cōſlatur, & quibuſdā littoribus maris. Vires habet, uerum acriter ſtringentes, & quodammodo cauſticas.

De Cornu Cerui.

Cornu ceruinum Vires habet ſtringentes: vnde ad oē profluuiū facit. Sed & limatur, & raditur, & in ouo in potum datur, & lumbricos expellit. Item ſi ſuſſumigatur, uiperas, & ſerpentes fugat.

De Coagulo.

Coagulū oē ſtringere, & glutinare pōt: vnde ad oē profluuiū, aptiſſimū & ualidiſſimū habetur.

D E D I C T A M N O.

Dictamnū herba eſt mollis, quæ quaſi ramos emittit rotundos, & oblongos, nodulos copioſos habentes circa quos foliola excreſcunt ſimilia mentæ, ſed exalbidiora, & anguſtiora, & in ſummis ramulis floſculum roſeum: & in hoc ipſo ueluti ſemen nigrum, & ſimiliaſtrum: odore penè artemiſiæ, ſed ſuauiore, & guſtu exlento excaſfacit cum amaritudines. Vires habet excaſfacientes, & leuiter ſtringentes. Et proprie tamen urinam, & menſtrua prouocat: ſed & foetum mortuum expellit, & odore ſuo uiperam, & ſerpentes occidit.

De Diphryge.

Diphryges eſt ueluti ſex, quæ a cupro uerò creſcit, quod ſubinde calefacit, quod ſimiliter, ut calx uiua uritur, quodque primum in Sole ſiccatur, deinde coquitur. Poſteſt igitur uiciſſiſſime ſtringere, & in modum niuis refrigerare, unde optimum dicimus, quod guſtu ualidiſſime ſtypticum eſt, & ſimiliter, ut alumen exiccat.

De Dryopteride.

Dryopteris ſilix eſt, quæ in arbore creſcit, quod Græci polypodium uocant: Per omnia iridi terreſtri, & ſpecie ſimilis, & efficacia.

De Dauco.

Daucum optimum eſt creticum. Hoc igitur radicula habet oblongam, craſſitudine digiti: thyrfulum

A sulum eadem longitudine: in quo summo flosculum exalbidum, & in medio semen, quasi pilosum, magnitudine milii. Est et aliud, cuius semen oblongum uidetur, & cymino simile. Tertium uero, quod cymulam habet quasi coriandri. Verum o[mn]e daucum vires habet acres, & excalfactorias: sic protinus ad gustum linguam remordet, & excalfacit. Vrinam quoque & menstrua prouocat: & partum deijcit: & ad tussim veterem, et ad omnia uitia thoracis, quaecumque fuerint, idonee facit.

De Dorycnio.

Dorycnium, & alicacabum aliqui dicunt. Folia habet colore similia oliuæ, sed longiora, & aspera: florem habet album: & semen quasi orobi, & in folliculos: Quod aliqui quasi amatorium describunt. Verum tota herba uenenosa est.

De Cridrio.

Cridrium radícula est plerumque pusilli digiti colore humaceo, id est terreo maxime penitus. Cuius eligimus, quæ est sicca, & spissa, non uermiculosa, gustu excalfaciens. Vires habet acriter relaxantes: & maxime ad oculorum claritatem facit.

B DE EUPHORBIO

Euphorbium est lachryma arboris, quæ in Mauritania nascitur, & ut aliqui uolunt, & in partibus Italiæ, quæ Galliæ adiacent. Optimum est ergo euphorbiū, quod est recens, subalbidū & guttulis suis assimile minuto thuri, gustu ex læto linguam uehementer mordens, & excalfaciens. Potest autem purgando humores stringere, & calefacere aquaticos humores, prout sinapi Alexandrinum, quod est minus acutum, & igneum. Hydropicis maxime datur, & colicis omnibus, qui frigidi sunt. Ventres autem cholericos turbat: & sitim grauem facit, quia nimis exiccat. Commiscebis autem ei petroselinum, aut anisum, aut cyminum.

De Ebena.

Ebenum genus ligni, quod in Aethiopia nascitur. Cuius optimū est, quod est nigrū, & equaliter læue, simile sua lenitudine coruo. Est. n. aliud in India, quod aliqua in se adiectitia h[ab]et subrufa: verum melius est ad usum medicinale, quod prius diximus. Vires autem habet ad gustum acres, & aliquatenus stypticas: unde scobis illius in collyrijs miscetur, & ad vulnera polyhæma.

*Al. cornu.

De Ebea, seu Oliuæ Lachryma.

C Ebeas drachi, oliuæ lachryma est, & gummi assimilata: & similiter ab ipsa matrice oliuæ manat: & maxime in Aethiopia inuenitur. Cuius est optimū, quod est recens, mūdū, pingue, rufum, gustu submordens. Vires autem habet uehementer excalfactorias, & ad oculorum caliginem facit.

De Elaterio.

Elaterium succus est erratici cucumeris: quod hac ratione conficitur. Collectis quam pluribus cucumeribus prius, quā in plenam maturitatem veniant, hos ipsos o[mn]es admordemus: & in colū mittimus, supposito alio vase, quod succū excipiat illorū: & sic maxime illos supprimimus, ut nō solū humorē exprimamus, sed et ipsius cucumeris quicquid est carnosū: deinde si fieri potest siccamus in patella fictili, nimisquē probatū delapidamus. Si quid aquosū est supernat: & quod est admodū quasi feculentū, in mortario læuigamus, & in pastillos redigimus. Aliqui et aquam miscēt, aut pluuialem, aut marinā, et rursus delimpidat: deinceps cætera similiter faciunt. Verū optimū est elateriū Ciruzai cū: hoc. n. est cadidissimū, & leuissimū, & maximā h[ab]et amaritudinē, & gustu aliquatenus excalfacit, & saliuā euocat in modū ueratri. Quod autē est quasi pallidū, vel fuscū, & asperū, & graue, peius est.

Vires quoque habet similes elleboro, vel etiam vastiores. Totū. n. corpus promouet: sic et uentrem, & uiscera depurgat, & uomitum suscitatur: & si plus modo sumatur, uenenum esse dicitur.

Sed & adulteratur amylo, propter candorem, & leuitatem: Item cinere poline: Item farina orobi, vel succo ipsius radices. Hæc tamē intelliguntur eo, quod amaritudinis, & candoris, quod diximus aliquid amittat, et aliquid grauitudinis assumat, nec ad gustum sic excalfacit.

D *De Erisicio.*

Erisicium herba est, quæ in summis montibus inuenitur: quæ folia habet similia apio, & thyrsulum oblongum: in cuius summo flosculum, quasi uiolaceū habet, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem, & ualitudinem in specie capræ oblongæ, et ueluti ad unum extrusæ: habetque radices alias, quæ sic radículas minutas elaterib. emittunt nigro cortice clausas. Hæc ipsa uiribus est aconito similis, & thapsiæ. Proprio gustu omnes illas probare deuita.

*Al. eleua

De Helenio.

Helenion herba est omnibus nota, nam & in hortis nascitur, & est assimilis lapathio, folia habet asperiora, & latiora, habet thyrsulum alium, in cuius summo flos est aureus, aliqui sine thyrsulo describunt, radicem habet bene olentem, vastam, subrusam, amaram. Huiusmodi igitur folia ex uino cocta, et imposita renibus, coxiosos emundat. Item succus florum cum ruta tussientibus, & ruptis prodest. Vrinam quoque, & menstrua prouocat, & partum expellit.

De Eruca.

Eruca omnibus est nota. Et habet uires excalfactorias, et diureticas, et coitum per suam uirtutem ad uenas poritat.

De Hedera.

Hedera nascitur diuersis arboribus, parietibus vel petris, & terra: est oībus nota. Huius trita folia dysenterias remediāt. Itē trita, & p fomēto ēt posita, ad cōbusta, & vulnera cācerosa faciunt.

De Eleliphaco.

Eleliphacos herba exalbida, vasta, & oblonga: virgam habet vastam, & quadratam: folia aliquatenus aspera, odore non insuauī: fructus in summis ramis quasi ormini syluani: nascitur locis asperis. Potest autem acriter stringere: propter quod ad dysentericos facit: & succus foliorū eius denigrat, & vrinam prouocat.

De Epithymo.

Epithymum est flos herbae assimilis setae, subuirdis, & nauseosus. Qui ventrē tēperat, & uomitum facit. Nam verus epithymi flos exalbidus est, & asper, & plurimum in Pamphilia inuenitur.

Cholerā nigrā soluit tritū drach. vj. aut cū uino dulci, aut cū melicrato, miscēdo & modicum salis: & his dabis quibus p̄cordia ab inflatione uexantur, & hepaticis, & qui suspirium patiuntur.

De Erpyllo, vel Serpyllo.

Erpyllum herba est, quae in hortis sentur, & in campis saudis, & petrosis crescit. Iacens veluti repens ramulis, & oblongis, foliolis densis, pusillis: odore suauī in modum sampfuchi: flosculum habens in summo rubicundum: inuenitur aliquando, & stans. Potest igitur urinam, & menstrua prouocare. Et in fomentationibus capitis phreniticorum, & lethargicorum aliqui illo utuntur.

De Erythrodano.

Erythrodanū ramulos habet tenues, & quasi nodosos: folia ex intervallo, & iuxta singula ueluti stellulas: fructū rotundū, uiridē, deinde rubicundū, & ad maturitatē nigrū: radicula tenuem, pusillā, rubicundam, diureticā: Cuius vsus ad eadē proficit, ad quae alias diureticas herbas facere diximus. Latos ramulos habet vj. vel vij. tenues, & oblongos: folia quasi ex se pilosa, & styptica, vñ fronti imposita lachrymā oculorū stringit, & cocta deinde, & māducata ad dysentericos facit.

De Ebulo, & Sambuco.

Ebulus, & sambucus videntur quasi magnitudinem, & folia, & florē, & grana similia habere, & ferē easdem habere vires. Proprie tamē ebuli radix hydropicos, & inanit, & purgat, sed et ipsa folia cocta, et manducata, ventris sunt purgatiua.

De Erice.

Erice adsimilis hirciae, sed multo breuior est, et acris ualde. Propter quod comula illius serpentes, & uiperas fugat.

DE FICV

Ficus fructus est arboris eiusdem uocabuli. Quae nimium comestae stomachū cōburūt, vētrem deponunt, feruores nutriunt, sudorē prouocāt, sitim prohibēt. Siccae uero, quae caricae uocantur, stomacho utiles sunt, sitim operantur, & ventrē stringūt, faucibus, arterijs, renibus, & uescicis utiliter profunt, & eos, qui spm̄ tarde recipiunt, iuuant, illos ēt, qui de longa aegritudine colore pallidi vident, meliorāt, hydropicis profunt, thoracis sorditiē purgant. Decoctae uero cū hyssopo & careno, potui ieiuno date, tussib. antiq; profunt, & pulmonū uitia mūdāt. Cū aqua uero mulsa decoctae, arterijs, et tōsillis tumētib. optimū gargarismū est. Durities, et parotidas, et feruores solnūt sicut iris, et intra decocta imponant. Crude quoq; similiter, nitro et sale pmisto, durities, et vulnerū rheumatismū emēdāt. In aceto coquatur, et cū eodē succo pmistae coquatur, et imponantur: Impetigini, et maculis utiles sunt.

De Feniculo.

Foeniculū est oībus notū: De cuius radicibus contusis in pila lignea, vt betae succus exprimitur. Idoneus ad multa medicinalia, et maxime ad uitia oculorū premitur. Similiter et de semine, et de ramis illius adhuc uiridibus. Verū optimus est succus, qui de radicibus fit: leniter. n. calefacit, et remollit.

De Folio.

Folium folia sunt herbulae, quae in India nascitur locis humidissimis, et paludibus: colliguntur autē haec ipsa folia in aqua supernatantia. Verū est optimū, quod pilosum, et hastile est, notissimum et integrū leue, exalbidū uiscide, suauiter redolens in modum spicae, et eundē odorem diu multūq; seruans, gustu subamarum. Potest autē vires habere similes, quas spicam habere diximus.

De Faecula.

Faecula faex est uini, uel aceti, quae coquitur, et reponitur: Cuius est efficacissima, quae est rectissima. Mittitur autem in caustica.

De Filice.

Filix herba est sine flore, sine fructu: ramulos habēs longos, vastos, patulos diffusos, et in specie alarum, et pinnarum ad apertos, uasta, extrinsecus nigra, penitus uiridis, nascitur maxime in locis petrosis. Vires habet acres, et relaxantes, et aliquantulum uentrem mollientes, et proprie tineas, et lumbricos expellit ex mulsa aqua potata.

De Phu.

Phu herbae genus est, quae in Ponto nascitur, quaeq; habet folia similia apij saluatici, thyrsum rufum

Arusum, mollem, cauum, leuem, ex interuallo nodos habentem, & flores maiores, quam Narcissi, cum aliquo pallore purpur ascentes: radiculam subrusam, uastitudine pusilli digiti, ex aqua alię ex crescunt minores in se implicatae: Quę tota radix uires habet excafactorias, et diureticas.

De Fimo.

Fimus omnis efficacissime tumorem lenit, et ueteres durities remollit. Item podagricos in accessionibus mitigat. Caninus finus albus, tritus, cum melle impositus, et tumores et uulnera delicate mundat: Asinus autem cum aceto tritus, uel succus eiusdem, dentium dolorem tollit.

De Felle.

Fel omne uires habet acres et thermanticas: unde potest omnem sordem de corpore abluere et abstergere. Item caligines, et cicatrices oculorum eximit.

DE GLAUCIO.

Glaucium succus est herbe eiusdem nominis, humilis, et foliosę: cuius folia similia sunt papaueri: nascitur autem locis planis et humidis. Hęc ipsa folia siccant, et calido cinere opprimunt, ut sic succum remittat. Alij hanc herbam tantummodo in olla noua addunt: et sic ollam luto undique circumstant, et in fumum feruentem mittunt: et sic folijs maceratis succum eorum exprimunt, et siccatum in Sole, in pastillos redigunt. Alij ex aqua dulci coquunt, quousque aqua croci colorem habeat, et tunc colant, et similiter siccant. Est autem optimus glaucius, quod recentissimus, et tinctus croci colore, quasi similiter inficiens croco mundo, odore graui et defrutato, gustu amaro. Vires autem habet stypticas; unde resolutum in aqua, et inunctum prius, imperus lippitudinis, et lachrymas stringit.

De Galbano.

Galbanum est lachryma naturaliter manans ex arbuscula affimili ferulę, quę in Media nascitur. Cuius lachrymam eligimus, quę est mundissima et similis ammoniacum, non uida, nec dura, quam minime astulosa. Cuius uires præstant, quod et ammoniacum.

De Git.

Git herba est, quę in segetibus crescit, habens semen nigrum et minutum, et odore non insuaui pluribus notum. Hęc igitur relaxare et calfacere potest. Si potetur, menstrua et urinam prouocat, et lumbricos expellit. Imposita tumores, et durities soluit.

De Galla.

Galla est quasi nux parua, uel malum arboris affimilis quercui, quarum sunt aliquę percussę, aliquę integre, et extrinsecus asperę, quę ipsę sunt uiscidiores. Verum omnis galla uehementer stringit. Elegimus tamen quę sunt nigriores integre grauiore, et quodammodo pleniores, quas Gręci cicidas appellat.

De Fenogreco.

Fenogrecum est omnibus notum. Vires autem habet leniter relaxantes: unde ad omne rigorem, et tumorem idonee facit.

De Glycyrrhiza.

Glycyrrhiza herba est, quę folia habet actu pinguia et gumosa circa uirgulas oblongas, et flosculum quasi hyacinthi, fructiculum magnitudine similem pilulis, plantę radices quasi buxo colore oblongas, et in omnem partem diffusas in modum uicularum, ad gustum dulces, ex quibus succus coquitur similis glaucio. Nam habent uires suauiter relaxantes, et cum dulcedine exhumectantes. Nascitur autem locis glareosis, et in campis. Unde et sitim sedant, et renum et vesicę dolorem mitigant, prouocant enim urinam et menstrua, et omnem tumorem tunę et impositę placant.

De gentiana.

Gentiana herba est affimilis coctę lactucę, folia quidem in gyro habet incisa in speciem serrę, et thyrsus oblongus, crassitudine digiti, cauum, mollem, ab ima rubicundum: semen in foliolis: radicem longam, similem aristolochię, sed nigriorem et lentiolem corticem: hęc igitur gustu est amarissima. Et habet uires acres, excafactorias, et relaxantes, et acrimonia, et amaritudine sua potest partum expellere, et omnem serpentem fugare, et aduersus uenenosa prodesse.

De gladiolo.

Dgladiolum omnes nouerunt. Huius igitur radix potata ex uino, et ad uenerea percitat, & menstrua prouocat. Item trita, et in modum fomenti posita, surculos, et spinas de corpore extrahit: etenim durities dissoluit, et euaporat.

De Gesen Terra Samia.

Terra samia terra est naturalis, et genus cretę. Cuius optimam iudicamus, quę est leuissima, candidissima, mollis, et fragilis, et quę solaris oblonga habet, et lingue applicata uehementer adheret: huiusmodi quoque est, quam florē alterē appellamus. Facit autem terra samia ad ea, quę instatius stringere uolumus, sic et celiacis, et dysentericis, et ad omne profluuium fortiter prodesse obseruatur.

De Gypso.

Gypsum lapidis genus est, simile uitro. Cuius optimum est, quod uenas habet latas, lucentesque; et hac ratione paratur: In clibano missum, ut calx candidum sit. Vires habet, quas et terra samia, et amplius stypticas, et refrigerantes fortiter, unde illinitum fronti, sanguinis fluxum restringit, potatum uero, et dysentericis et coeliacis omne profluuium sistit.

Spurij.

Mu De

L I B E R

De Ge seu Terra Ampelide.

Terra ampelitis terra est, & genus cretæ, colore nigra: Cuius optimam dicimus quæ est nigerima, splendida, leuis, & quæ ab humore cito resoluitur, Stringens valde, & denigrans: propter quod capillos inficit. Sed & in calliblephara mittitur.

De Ge seu Terra Erethria.

Terra erethria gleba est rubicunda: Cuius est optima quæ sine sabulo est & sine lapillis. Vires habet valde stringentes, & efficacius quàm terra samia.

De Ge seu Terra Chia.

Terra chia gleba est alba & lara, non ualde candida: aufert aliquando & in patellis rotundis aut quadratis, & ipsa efficaciter stringens. Sed & cutem purgat, & extenuat, & splendidam facit.

De Ge seu Terra Selinusia.

Terra selinusia vires habet quas & terra chia. Et est optima quæ est lucens, candidissima, splendens, & quæ ab humore cito remadet.

De Ge seu Terra Melina.

Terra melina est colore spodij, & dura ualde ad gustum sapore aluminis, & linguam exiccat. Eligimus aut quæ est melior, & recens, & quæ ab humore cito resoluitur, nec in se quicquam lapidositatis hêt. Hæc aut probatione in omni creta desideramus. Et hæc quoque prioribus illis similiter proficit.

De Ge seu Terra Cimolia.

Terra cimolia est aliqua candida, & spissa, & purpurea, velut pinguis. Et melior uidetur & ad tactum frigida. Valde quoque illinitur ad ignem sacrum & combusta, pustulas enim fieri prohibet.

D E H E R B O

Herbum nascitur in lenticula: quod & feritur: & aliud pallidum, aliud subrufum. Vires habet acres, & diureticas ualde. Et si comedatur extra rationem, caput grauatur, uentre soluit, per urinam sanguinem educit. Boues faginat, si decoctum detur. Fit autem farina de illo quod albius est, ita ut si aqua parum aspergatur, & in patellis assetur, corium dimittat, & sic tundatur, & tenuissime cribelletur. Ventrem utiliter laxat, urinam mouet, & colores malos emendat, ad mensuram trium cochleariorum cum melle uel uino datum. Vulnere quoque similiter cum melle optime purgat & implet: lentigines uel maculas tollit, duritiem mammillarum soluit, carbunculos etiam malignos sanat, & contra canis & uiperæ morsum utiliter imponitur: cum aceto uero acceptum urinam mouet, tortionibus prodest. Aqua uero ubi coctum fuerit pruritus prohibet, si totum corpus indelauetur.

De Herba Sauina.

Herba sauina omnibus nota, est inter vires acres & excalfactorias: propter quod & in uino potata partum expellit, & super urinam sanguinem inducit.

De Hasceg.

Hasceg, id est minium, species habet duas. Est enim unum lene, et plus uenustum et ualde cæruleum: quod inueniri solet circa primitiam. & quasi radículas foliorum calamorum, qui in India nascuntur. Est & aliud, quod maxime in Italia fit, quando purpura tingitur: nam quod est spumofum, & quasi supernatur, & lateribus uasorum illorum adhæret, colligitur: & cum ipsa argyritide terra mistum in similitudine digitorum formatur, uel in pilulas siccatur: Cuius est optimum quod uehementissime cæruleo colore fulget æqualiter, & fragile. Potest igitur siccare & refrigerare: unde locis turgentibus et distensis impositum cito emollit, & quasi rugulas facit.

De Hustolige.

Hustolix est quasi collyrij genus subcæruleum, quod confringitur aliquatenus. Huius ipsius sunt genera duo, est enim, quod foditur & in terra inuenitur, est, quod potius præparatur ratione tali: Mortarium est cupreum cum pistillo, & sic læuigatur alumen liquidum, & sal uel nitrum eisdem ponderibus, ex aceto acerrimo (alij & aceti lutei uetustissimi duas partes commiscunt) & hæc læuigantur sub maximis & in Sole calidissimo usquequo spissitudinem aliquam accipiat, & colorem cæruleum, deinde fingitur uelut collyrium. Aliqui ex urina infantis masculi hoc faciunt, & fit aurificibus idoneum ualde ad aurum glutinandum. Vires autem habet uiscide stringentes ualde, & nimis cum magna exaspiratione.

D E I R I D E.

Iris ad similitudinem iridis, quam in cælo uidemus, dicitur & hæc cognominata, quo modo. Illa plures & dissimiles habet colores, sic & hæc varios & differentes emittit flores, aliqui enim purpurei sunt, aliqui uiolacei, uerum folia sunt similia gladioli, sed maiora & latiora et pinguiora, ramuli quoque ipsi, similiter radiculæ nodosæ & duræ, suauiter olentes in modum violæ. Quarum optima est iris Illirica & Macedonica, est enim spississima, & breuis, & non fragilis, & subrufa, odore suauissima, & gustu linguam uiscide excalfacit, & dum tunditur sternutare facit. Ab istis Africa laudatur, quæ est colore candidior, & gustu amara. Verum si tempore relinquuntur & quasi fenescant, fiunt quidem uermiculosæ, sed odore suauiores. Possunt igitur excalfacere leniter, & vulnera concaua replere.

De

A *De Ibisco.*

Ibiscus genus est herbae similis erraticae maluae, omnibus notum: Cuius radix & tota quidem herba lenit: & efficaciter omnem duritiem & rigorem mollire & relaxare potest.

De Iunipero.

Iuniperum fructus arbusculae rubicundus & dulcis, omnibus notus: Cuius vires sunt exca-
storiae, & diureticae, & ad digestionem facientes.

De Ichthyocolla.

Ichthyocolla est aliqua quae conficitur coctis ex aqua corticibus quorundam piscium: est ali-
qua quae ventriculus videtur esse piscis: quae in Ponto nascitur. Verum omnis ichthyocolla strin-
gere potest: unde & cutem extendit, & splendidam facit.

De Inante, idest Floribus Labruscae.

Inanthe, flores sunt vitis syluaticae, qui solstitio colliguntur. Idus viij. nā qui ante hūc diē uel post
eū flos colligitur, infirmus est. Vires autē hēt inanthe bene refrigerantes, et stomacho praestantes.

D E C H A M A E P I T Y

C Hamæpitys species habet tres. Est autē quae ramulos emittit oblongos, & curuos in similitudi-
nem anchorae, & fruticulum, tenuem comulā, flores tenues, & aureo colore, semen nigrū
& odore plenum. Est & alia, quae asculus dicitur, quae folia habet tenuiora: & quasi pilosa, thyrsu-
lum asperum, tenuem, molliculum, & subaureo colore, semen & ipsum pinum redolens. Est & ter-
tia, quae quasi in terra serpit, folia habens similia cardis, sed quasi pinguiora, ueluti pilosa: floscu-
lum aurei coloris: & ipsa similiter olens prioribus. Verum omnes vires habent acres & diureticas.

De Chamædaphne.

Chamædaphne folia habet quasi laurus, sed leuiora, tenuiora, & in extremo spinosa: fructum
in ipsis folijs rotundum, & subrufum, & diureticum.

De Chamælea.

Chamælea ramulos habet oblongos: folia fortiora quā lapatij, in speciem quasi folij oliuæ, den-
sa & tenuiora, & spinosa, & gustu mordentia. Tota herba uentrem purgat tepida attractione.

D E L E P I D E I D E S T S Q V A M A

C Lepis colligitur quando massæ cupreae diu multumque in igne calefactae & in aceto luteo ex-
tinctae super incudem atteruntur, ut lamulae, & ueluti squamulae decidant. Has igitur colligi-
mus: & Graeco nomine lepidas appellamus: Quae & ipsae uiscide stringere possunt. Eligimus au-
tem quae sunt vastissimae, & colore subrufae.

De Lycio.

Lycium succus est arbusculae pusillae & spinosae: Cuius grana, & folia, & radices in unum ex
aqua dulci coquuntur: & diebus admodum quinque relinquuntur: et iterum coquuntur, donec fa-
cis habeant crassitudinem: et sic in uascula defunditur: maxime Ponticum tale est. Aliqui diutius
coquunt sic, ut in glebam redigant. Verum est optimum lycium radicum: haec enim gleba est ex-
trinsecus nigricans, et intrinsecus subrufa, & assimilis aloe, gustum habens amarum, et stypticum.
Vnde adulteratur amurca, et absinthij succo.

De Laſere.

Laſer lachryma est herbae, quae silphium appellatur, quae in multis locis in speciem et magnitu-
dinem ferulae crescit, folia circa se habens maiora quam apij, semen simile. Optimum est ergo la-
ſer quod Cyrenaicum dicitur: hoc enim subrufum est, et perlucidum et intus exalbidum odore ui-
scidum, et ab humore cito resoluitur, et ad gustum confestim humorem prouocat. Vires autem
habet acerrimas: unde cum magnis uexationibus exaltat.

De Libystico.

D Libysticū semen est herbae eiusdem uocabuli, acre. Vtile stomacho, et excaſtorium, et ad dige-
ſtionē ualde utile: p.p. qd ad inflationes potū facit: et in antidotis, quae colicis profunt, admiscetur.

De Lauro.

Laurus omnibus nota arbor est: fructus illius est quem baccam lauri appellamus. Quae bacca
et tota arbor vires habet acriter calefacientes, euaporantes et relaxantes. Lixiuum eius in causti-
ca mittitur, et est ad ulum medicinae efficacissimum. Quod est ex cinere quae de quercu fit, non so-
lum hominibus prodest, sed et pecoribus: multis enim causis necessarium est in uulneribus. Sed et
interioribus partibus ut potio datur, habet enim propriam rationem, quibus uero causis detur de-
monstrabo. Pecora quibus pulmo tensione uexatur, et quibus uenenata aliqua res per cibum ob-
repperit, ex hac ratione liberantur. Hac ratione multum et uulneribus praestat.

De Lixiua.

Lixiua vires habet stypticas et acres: inurit. n. et exuulnerando instaurat: humectantia uulne-
ra extaurando et exuulnerando siccant: ideo uix cohaerentia uulnera, et fistulae, et his similia quae fue-
rint, lixiua calida clysterizantur saepe. Facillime curam medicamentis sentientia ad sanitatē perdu-
cit. Difficilia ad sanandum uulnera callosa, longo tempore sordida, quae nullam medicamentorum

Spurij.

M 4 2 virtutem

L I B E R

virtutem pro longo tempore senserunt, vtile ex lixiuia quotidie lauari: ex cuius virtute oīs limus, & quæcunque pro vetustate stupida facta sunt auferuntur, si quotidie fiat: & post hoc deinde curari oportet, sicut ipsa vulnera dictauerunt medicamentis aptis: virtus. n. lixiuiæ non sanat, sed ad sanandum vulnera disponit. Hoc idem superius in interioribus fieri partibus dixi. Ex quo cinere lixiuia facta, cuiue necessaria sit, & qui cinis, & quō reperatus, impositus quid p̄stet uide. Etenim ex sarmentis cinis, ex cinere lixiuia fit. Dicenda. n. est res acris, & styptica, cum tā solide curet, sed magis stringat. Sed & ipse cinis in recentia vulnera in profundum positus sanguinem statuit a cursu: Ideoq; oīb. pecorib. castratis cinis impositus prodest, oīb. q; a scissis. De sarmentis tā oliuæ cinis acerrimus est, & ex nucleo solo acrior est: & ex hoc lixiuia, uulnerum cancerata aufert: etenim acrior lixiuia sordida uulnera lauanda sunt. Caprifici cinis omnibus superioribus acrior est.

De Lentisco.

Lentiscus arbuscula est similis myrto: corticem in cyma subrubrum habet, folijs pusilliorib. Virtus est styptica. Huius folia, aut extremitatem amaram, uel radicis corticem, in aqua uehementer decoques, quousque mellis habeat spissitudinem, & sic uteris: facit autem eis, qui sanguinem reijciunt. Ex posca frigida dato scrup. v. uel vj. & ad fluxum uentris, & ad dysentericos similiter oblatum, & ad ueretri uitia tritum imposito. Fit autē succus de folijs eius, uel cymis contusis, & expressis, similem in omnibus habens uirtutē. Aqua, in qua folia eius fuerint decocta, si fracturas frequenter fomentaueris, aiunt celerius solidari. Facit & ad dentes se agitantes: si. n. frequentius in ore teneatur, stringuntur. Fit quoque de semine eius oleum similib. causis necessarium: Capillis cadentibus inunctum prodest, eo quod calidam, & stypticam habet uirtutem. Nascitur uero in Chio insula. Vtile sanguinem reijcientibus, & tussibus antiquis in potatione sumptum. Prodest hæmoptoicis cum aqua frigida, seu posca: tussientibus in mulla calida. Est autem stomacho optimum, & ructuosus, & foetori oris prodest manducatum. Pilos etiam qui iam in oculis nascuntur contrarij acu uel graphio calefacto optime colligat. Gingiuas tumentes impositum emendat, & sanat.

De Lenticula.

Lenticula herbae semen est, quod seritur locis sabulosis, lapillofis, & tosis: Quæ si sæpius fuerit comesta non cocta, inducit caliginem turbando: excoiata uero decocta in aceto, uentrem stringit. Podagricis cum polline mista præstat medelam: cum melle autem uulnera purgat & glurinat: in aceto posita cocta & imposita, durities & scrophas emollit. Oculorum doloribus uel tumoribus optimum adiutorium est. Si cum cydonio in aqua cælesti fuerit decocta, & oleo rosaceo admista, ueretri uitia emendat: & si melle adiecto ponatur in succo mali granati sanat. Et ad uescicas, & ad ignem sacrum, & perniones simili modo decoctum imposito.

De Lupinis.

Lupinus herbae fructus est, quæ seritur omnibus prouincijs. Virtus eorum est calida: nutriunt corpus: sunt indigestibiles, & uentrem temperant si cocti manducentur. Aqua uero ubi cocti fuerint cum ruta, & pipere, modice potui data splenicis prodest. Scabiei maculis, uel serporibus, apta, optima fomentatio est. Cum aceto uero in modum cataplasmatum impositus, scrophas, uisiones, & malignos humores accipit. Farina uero eorum cum marrubio pari pondere in umbilico imposita lumbricos expellit. Radix eorum in aqua decocta, et in potu data urinam mouet.

De Lipsianis.

Lipsiani comesti lupinis minores, sed uirtute similes: Tā optimi sunt qui maiores sunt: Nā possunt acriter relaxare, & sua amaritudine non solum lumbricos occidere, sed & partum expellere.

De Lapathio.

Lapathium herba est omnibus nota: & inuiscatiuū esse dicitur. Huius igitur radix, & radicis cortex intus, ex aceto, uel alumine liquido, oēm maculam a sudore factam infricata in balneo tollit.

De Lilio.

Liliū oēs nouerūt: Cuius uires possunt durities neruorū remollire: & ipsa folia cocta, & imposita ad cōbusta p̄ficere: sed & potata, aut ipsū semen menstrua puocat, partū deiicit, et ad serpentis morsum facit.

De Ladan.

Ladanum hac ratione colligitur: Fnniculi ligati circa hederam distrahuntur: et sic quicquid illis glutinosum in modum sordis adhæret, abraditur, et in glebularum expansas redigitur. Aliquando etiam genibus, et foeminibus caprarum, quæ hedera uescuntur, adhærens, hoc ipsum ladanum inuenitur, et similiter abraditur hoc totum. Verum est optimum quod olet, et quod est subuicide, et pingue, et resinofum, sine ullo sabulo: maxime tamen in Cypro colligitur: quod enim a Cilicia, uel Arabia affertur, infirmum est. Vires autem habet ladanum acres, et excaustorias, et relaxantes: propter quod in malagmata, et in emplastra mittitur: et ad tussē ueterem facit. Item capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De Lonchitide.

Lonchitis folia habet rubicunda, florem nigrum, assimilem personis comedorum, quorum orificia parent: semina albū, oblongum in specie lancearū: radicem quasi dauci, similiter diureticam.

A

De Lathyride.

Lathyrus nascitur circa aquam & ipsa: à qua foliola habentur pusilla rotundula: flosculum exalbidum. Tota herba est acris, diuretica, acuta. Thyrsus habet oblongum, uastitudine digiti, cauum, & in summo quasi ramulos diffusos, folia longa, fruticulus in summis ramis triangulare & penè subrotundum quasi capparis, in quo sunt tria granula rotunda, & interstrata tenui veluti membranula: Quorum septena, vel *nouena ventrem viscide purgant, aqua frigida superbibita: quæ choleram rubram, & phlegma deponunt. * Al. octona.

De Linozostide uel mercuriali herba.

Linozostis folia habet quasi ocimum: thyrsulos binis nodulis, & densis, & pluribus cauos: fructu femina quæ dicitur, habet copiosum, & quasi racemosum: quæ deinde masculus, pusillu & rotundum, combinatum quasi testiculos, folijs ipsis adhærentem. Verum utrunq; ventrem soluit, similiter & phlegma, & humores calefaciendo deponit: & quasi olus decoctum māducatur, & succus idē & ius bibit.

De Lapide Hamatite.

Lapis hæmatites est naturalis, qui ab Aegypto, & India, & Hispania affertur: durus est extrinsecus, & lenis, & veluti colore liuidus intus, deinde sanguineus: Cuius maxime idoneum iudicamus, qui tritus in cote ex aliquo humore in modum sanguinis inficitur. Verum potest viscide stringere, & tamen sine magna acrimonia.

De Lapide Schisto.

Lapis schistus colore fusco, aliqua in se ostendens subrufa, oblongus, & spinas habens directas, prout alumen scissum. Hunc quoque optimum iudicamus, qui & ipse viscide stringere potest.

De Lapide Asio.

Lapis Asius in Alexandria tantum modo inuenitur: Cuius est optimus ad usus medicine qui est colore candidus, fragilis, levis in modum pumicis, & veluti pulvis in manibus insidens. Effectum autem viscide relaxare potest: aliquid enim falsuginis, & nitrosi saporis ostendit. Vnde & corpora, quæ in eo sepeliuntur, tempore consumit: quapropter Græci sarcophagon appellant.

De Lapide Pyrite.

Lapis pyrites est purissimus, & grauissimus, colore æris: & si ferro percutiatur, scintillam, & ignem mittit. Vires habet acres, & ad similitudinem cadmiæ, & proprie ad oculorum claritatem.

De Lapide Magnete.

C Lapis Magnes inuenitur circa litus Oceani, colore cœruleo, qui probatur. Hic quoq; ferrum ad se trahit, & tenet. Vires autem, & purgatorias habet: propter quod hydropicis in potu datur, & omnem humorem per ventrem emittit.

De Lapide Gagatē.

Lapis Gagatēs colligitur in Lycia: circa ripam fluminis quod Gages appellatur: & est colore niger, & aridus, & quasi latus, levis valde: Cuius est melior qui ad lucernam accenditur facile, & odorem asphalti habet. Potest autem remissus ex aqua dentes, qui agitantur restringere, & stabilire.

De Lapide Tracia.

Lapis Thracias est niger quasi calculus: nascitur in Scythia in amne quodam, qui Pontus dicitur. Vires easdem habet, quas Gagatēs: & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De Lapide Quadrato.

Lapis Quadratus in Aegypto inuenitur, & est exalbidus. Vires habet uiscidas, & stringentes: unde conceptum uitare dicitur. Inuenitur & in Aethiopia.

De Lapide Phrigio.

Lapis Phrigius in Phrigia inuenitur: Cuius melior est qui est pallidior, & aliquatenus grauis. Hic eo quod nimium stringit, & exulcerare solet.

De Lapide Galactite.

D Lapis Galactites est quasi cinereus, & dulcis ad gustum, & humorem facit quasi lacteum, leniter stringens: propter quod ad lachrymam oculorum facit.

De Lapide Melitite.

Lapis Melitites per omnia priori similis. Sed hic spernitur, quod dulciorem humorem emittit.

De Lapide Morochtho.

Lapis Morochthus in Aegypto inuenitur, & est pallidior. Vires hęc & ipse efficaciter stringentes

De Lapide Phlogino.

Lapis Phloginus, & ipse in Aegypto inuenitur, aureo, vel flammeo colore. Illinitus senium facere dicitur.

De Lapide Chryſtallo.

Lapis chryſtallus est limpidus, & perlucidus colore. Vires habet stringentes, & lac prouocare dicitur.

De Lapide Thyte.

Lapis thytes, quem vidimus, in Aethiopia colligitur, colore subuiridis, & ab humore remissus. Habes vires acriter mordentes: propter quod caliginem & cicatrices oculorum extenuat.

Spury.

Mμ 3 De

De Lapide Batrachide.

Lapis batrachides ab Aegypto affertur, colore ranæ rubræ. Vires habet lenientes et relaxantes.

De Lapide Smiride.

Lapis smiris potest uiscide stringere, et penè nimie: propter quod in caustica mittitur.

De Lapide Misy.

Lapis misy, prout chalcitis et ipse in Cypro, insula inuenitur, et in eisdem metallis: similiter et glebula est, et auro refulgens, ac fragilis. Cuius fragmenta sunt super minuta, et in modum fabuli. Optimum autem misy dicimus: quod in igneum colorem maxime splendet, et dum læuigatur molle sentitur, et æqualiter fulget. Qui est idoneus non est pallidus, et æqualem tractamus, et aqua tantum cito denigratur. Verum effectu uidetur exuperare chalcitin.

D E M E L L E

Mel succus est roris cœlestis, qui ab apibus colligitur: Cuius sunt genera duo: Vnum quod in cupiliones ab apibus quæ sunt oblonge colligitur. Aliud est quod sub terra inuenitur, et atticum appellatur, quod uariolæ et lanuginosæ et fortiores apes reponunt: et habetur melius ad claritatem faciei et oculorum. Vtriusque uirtus est calida. Solum enim mel quasi compositionem in se habet, quia ex multarum flore uel succo herbarum colligitur: propter quod omnibus ualitudinibus pro occurso citato prodesse potest. Ideo omnibus antidotis commiscetur. vulnerum sorditiem adhibiti comedit adiuncto sale: illinitur extrinsecus faucibus exiccatis: deducendo humores aperit. Mel solum fastidium tollit, orexin facit, nauseam prohibet: unde pulmoni et interioribus omnibus per totum leniendo medetur, atque ea relaxat.

De Myrrha.

Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quæ maxime in Arabia inuenitur: quæque aliquo loco incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ergo optima myrrha quæ est mundissima, et tactu quidem aspera, et arida, et fragilis, et leuis, et glebulis pusillis, extrinsecus uno colore, intrinsecus deinde subrufa, et ueluti uenulas habens albicantes, odore suauis, gustu amara, et excalescens: hæc igitur in montibus inuenitur. Colligitur autem altera myrrha in planis, quæ et ipsa est melior et pinguior: quam exprimere in liquorem solent. Quod est illius quasi liquidissimum, in uascula reponitur, et Græci myrrham stacten appellant. Verum est omnis myrrha styptica, et acris, et excafactoria. Huius itaque effectus uehementer commouere potest.

De Mandragora.

Mandragora herba est pluribus nota: sic et aliqui herbam ipsam apollinarem appellant. Huius ergo succus colligitur, folijs ipsius herbæ penitus et improbe excisis, ut quasi concauus locus earum relinquatur: aut ipsam radicem, prout panacis, aut mala eius uel totam radicem in pilatundunt et sic omnis illius succus organo exprimitur, quod græce mandragorochylon appellamus. Vires autem habet refrigerantes, et hac ipsa ratione stringentes, sed et grauem marcorem facere potest, unde et somnifera creditur, compescit autem dolores et uigilias.

De Molybdæna.

Molybdæna est quasi iterius auri et argenti. Est et alia quæ foditur in Corintho. Verum optima est quæ est colore quæ diximus, et lapidosa, fragilis, splendida. Vires quoque hæc assimilēs spumæ argenti.

De Malo Granato.

Malum granatum quod græce rhœa dicitur, fructus est arboris eiusdem uocabuli. Qui recens et maturus manducatur sine suo cortice, qui malicorium uel sidia dicitur, et cum aliqua dulcedine sua uentrem stringit, et stomachum erigit. Magis tamen stringit quod est sub acidum cuius ipsius flos cytinus dicitur. Vehementissime stypticus est et efficacissime stringit, unde dysentericos sanat, et uulnera recentia glutinat. Eadem et cortex illius præstat, quam malicorium diximus nominari.

De Medulla.

Medulla quidem omnis leniter mollire et relaxare durities et tumores potest. Veruntamen efficacissima uidetur ceruina, sequenter uitulina, inde caprina numeratur.

De Menta.

Menta herba est, quam omnes nouerunt. Quæ est apta stomacho ualde, ualde sanguinis abundantiam stringit, et capitis dolorem sedat, item singultus et nimios uomitus reprimat, et conceptum uetare dicitur.

De Mastiche.

Mastiche genus est resinæ, quæ in modum gummi ab arbore manat, quæ schinus dicitur, et in Chio insula nascitur, locis asperis et petrosis. Est ergo mastiche aliqua albida, uerum optima est, quæ candidissima et perlucida, et quæ, dum maturatur, aliquatenus mollescit. Vires autem habet euaporantes, et cum suauis euaporatione laxantes. Adulteratur resina a cypresso, et à pino, sed ista odore suo deprehenduntur.

De Marrubio.

Marrubiū herba est, quæ ramulos emittit oblongos uel minutos tres aut quatuor, circa quos folia mollia, et exalbida, quasi rotunda: flosculum rufum, et assimilem pulegio: nascitur in campis

A pis⁹ laudis & petrosi, & est optimum creticum. Vires autem habet acres, & efficaciter relaxantes: unde succus illius cum melle ad tussim facit, & in partibus neruosis optimum est.

De Myrta.

Myrta genus est herbe lignosę. Duobus generibus est, & nigra, & alba: utraq; est oib. nota. Vires hęc stypticas valde: & nigra tñ illa stringit potentius, unde & sanguinē excreantibus remediū est, & dysentericis, & oē profluuiū stringit. Eius uero nigre, quę in montosis locis nascitur, grana sicca uel uiridia cōmanducanda offerūtur ijs, qui sanguinē reijciunt, & viscida tēdia sustinent. Sto⁹ macho est cōueniens: urinā mouet: & scorpionū moribus prodest, si imponatur, aut potui detur, aut locus qui tactus fuerit ex eadē cataplasmetur. Et uiridis myrta similiter operatur. Coctura ei⁹ cū uino mista capillos tingit. Et ex uino decocta, & in modū cataplasmatismatis imposita, uulnera sanat. Cū polline tritici immista, tumores oculorū cōpescit, & egypcijs utiliter facit: grana ē cōtusa & expressa faciūt: & ideo parū decoqui expedit, ne acefcat: & uase piceo reseruatur. Fit aut cōtra ebrietatē, & fursures capitis: & uulnera curat, si frequēter inde lauētur: & capillis fluētibus prodest. Fit ē oleū de folijs eius cōtusis, & in oleo diu decoctis, qđ in incuruationibus prodest: & articulis uel fracturis utiliter imponitur: sed & maculas perfricatū emendat: aures pruriētes curat, sed tepesactū immittatur. Ipsa folia trita cū aqua imposita uulnerū rheumatismū sanant, uel locis fluētibus profunt, fluxū uentris emendant, & ignē sacrū, uel tumores testis curant. Sicca autem & cribrata, panaritijs, & locis urentibus profunt. Commista autem folia eius tenuē cum ceroto ignem sacrum curant. Folia eius trita, pensus piperis medi etate, acetū quantū sufficit, masculis profunt.

De Meu.

Meu radiculę sunt herbe affimilis⁹ anisi, quę radices inueniuntur in omnem partem exportatę, tenues, oblongę, suauiter olentes, & gustu linguam exalfacientes: nascitur maxime in Macedonia. Vires habet ipsa radix relaxantes: unde potata omnem rigorem uescicę, & renum remouet: & inflationes dissipat. Item urinam, & menstrua prouocat.

De Malabathro.

Malabathrum qui putant esse folium spicę, falluntur: licet autem sit similis odore, tamē certe alterius est naturę. Inuenitur autem supernatans quibusdam paludibus in India in specie foliorum, & sic habetur leuis, lino trahitur & siccatur. Est ergo optimum, quod est recentissimum, odoratissimum, tenue, integrum, nigricans, gustu non salum, sed potius picem referens. Potest autem eadem pręstare, quę spicę: & easdem vires habet, quas & cetera aromata habere diximus.

De Marrubiastro.

C Marrubiastrum est sub simile marrubio, & facile notū: cuius vires faciunt ad serpētum morsus, & ad suspiriosos. Itē strum. i. scrophulas, uel hæmorrhoidas cęcas dissoluit, & mēstrua prouocat.

De Millefolio.

Millefolium thyrsus habet ex una radice mollem, & subrufum, & quasi manu lineatum, folia quasi foeniculi, quę uulnera glutinant, & sine tumore custodiunt.

De Myrice.

Myrice fructiculum affert mollem, fragilem, & ueluti florem, in Aegypto quidem, similē gallę. Huius igitur succus, & aqua in qua fuerit coctus, pediculos occidit: & culices, & pulices fugat.

De Moro.

Morus arbor est spinosa, q̄ affert mora similia rubo, sed & fortiora, & albidiora: quę & vētrem laxant, & digestionē faciunt. Succus eorū cū melle & careno, uel uino austero, pari mensura permixtus, & ad spissitudinē mellis decoctus, synanche laborantes curat. In Sole in uase æneo positus uehementior erit: & ideo uulnera & attritiones curat, uel putredines. Sed, ut supra dictū est, synanchen cū tumore ueniētē emēdat. Si cū alumine scisso uel galla, croco, & pauco myrrhę, cōmiscetur, nō solū his rebus prodest, sed & uitia oris abstergit. Cortex radicū eius, in aqua decocta, in portione data, vētrem soluit, & lūbricos ejcit. Folia eius quoq; trita & imposita, in igne combustum sanant.

De Moris Syluaticis.

Mora uero syluatica, ratione quę de rubro colligitur, stringunt fortiter: et synanchicos melius curant. Succus eorum, uel alicuius rubi succus cum melle æquali mensura coquatur ad tertias, et sic gargarizetur frequentius: si enim bibatur, uentrem stringit apte.

DE NEPITA.

Nepita est omnibus nota: Cuius sunt species tres: est. n. quę folia similia ocimo habet: et est, quę pulegio affimilatur: est, quę menta habet speciē. Verum omnia folia gustu sunt acia, et exalfactoria ualde sunt. Igitur coxiolis genere sinapismi prodest: & regium morbum emendat: et lumbricos, et tineas, et partum expellit: et uermes in auribus occidit.

De Narcisso.

Narcissus thyrsus habet oblongum, folia, quasi porri, sed breuiora, et plena: florem album, inter croceum, aliquā purpureum fructum quasi quasdam membranas nigrum, oblongum: radicem quasi bulbi, quę maculas in facie tollit, et suppurationem ponit, et intumescere non permittit.

Spurij.

L I B E R

De Nascaphtho.

E

Nascaphthum affertur ab India: & est quasi cortex elamulæ, non odoratus, & viscido excalescens: Propter quod & in antidotis excalescentiis mittitur.

D E O P I O.

Opium succus est quodā modo erratici papaueris: quod sic colligi solet: Cum quidē hoc ipsum papauer flores suos amittit, & ampullulæ succrescunt virides, & teneræ, harū ipsarū capitella homines scalpello acuto leniter abscindunt sic, ut intrinsecus non lædāt: & deinceps in gyrū scarificant; & sic lacticulum quod promanat digito conterunt, & in conchulis reponunt, & siccant. Meconium autē fit contritis in vnum folijs, & ampullis viridis papaueris. Verū succus organo pressus, & siccatus in pastillos redigitur, & meconium appellatur. Erit ergo optimū, quod est odore grauissimum, & colore subrufum, & gustu amarissimum, & quod humore quo resoluitur, quod citissime candidū facit, & accessum splendidū, & aliquatenus durantiē flammā emittit, & rursum extinctū pristinū odore referuat: maxime Hispanū tale inuenitur. Adulteratur autē, & lētis, & lupinorū farina: sed, & gūini nigro, & lactucæ erraticæ succo: itē glaucio. Sed & adulteratū quod est, sic intelligimus, eo quod non omnia coeant, quod synceritatem illius comprobare diximus. Potest autem syncerum opium lachrimā stringere collyrijs admistum. Habet & circumlinitum refrigerare, & auricularum dolorem, & totum corporis languorem mitigare, illa videlicet ratione, qua etiam somnum facere dicimus.

De Omphace.

Omphax succus est de radice moræ syluaticæ, & immaturæ vuę: qui expressus siccatur in Sole: & in pastillis latis vsquequo fieri potest formatur, & sic reponitur. Optimum est illud, quod est colore rubido, & fragile pistillo, & gustu styptico valde, & linguam submordens. Vnde potenter stringit, & omne profluvium confestim tenet.

De Opopanace.

Opopanax succus est herbæ, quæ panax dicitur, simillimæ per omnia ferulæ: quæ nascitur in Cappadocia, Africa, & Macedonia, locis asperis, & lapidosis. Colligitur ergo hic ipse succus hac ratione: Medijs æstatibus terra, quæ est circa radicem, & herbam foditur, & cauatur, deinde folijs ipsius sternitur: & sic ipsa radix, & ferula in oblongum, & in gyrum inciditur: postque humor lacteus emanat, & in folia supposita defluit, & siccatus quasi exalbidæ myrrhæ colorem accipit. Ergo optimus est opopanax, qui ab Africa affertur: hic est extrinsecus veluti crocatus, intrinsecus lacteus, mundus odore graui equidem viscido. Potest igitur opopanax, & laxare, & calefacere, & mollire stricturas, & durities, fugare viperas, & omnem serpentum accessum.

De Opobalsamo.

Opobalsamum lachrima est arboris, quam balsamum appellamus, similis malo granato, ramo faramis renuibis, & exalbidis, qui xylobalsamum dicuntur: quæ folia habet similia erucæ. Hæc ipsa arbor in India tantummodo crescit, & fructum affert aliquatenus oblongum, circa medium uastiores, & quasi uentrosus, ad capitula utraque subito deductum, rubicundum valde, grauem & plenum, & si frangatur mollem, & si masticeretur similiter, ut piper mordentem, & suauiter redolentem, quem carpobalsamum dicimus. Huius ergo arboris lachryma colligitur vere vsque ad autumnum. Inciditur autem ipse truncus in aliquot locis, & ipsi ramuli: & sic uascula supponuntur, quæ lachrymam fluentem excipiant. Quod ipsum aliquot coloribus videtur. verum est optimum quod recens, & syncerum, & exalbidum est, & austerum, & odore graui, & aceto, & non acri, & quod aliqua lenitudine linguam submordet. Sequens est quod est colore subrufo: & quasi glutinum se distillat a digito, leue etiam aspectuque gratum. Tertium autem, quod est tenue ualde, & perlucidum. Omne autem opobalsamum quod uetustatem accipit fit subrubrum, & terrestre, & siccum. Verum optimum est syncerum, quod quando aquæ mundæ instillatur, non protinus diffunditur, sed magis subsidet, postmodum totam aquam exalbidam facit: lacti autem admistum, in caseum illud adstringi ut coagulum. Item vestimento albo, aut mundo instillatū, maculā non facit. Quod, si syncerum est, in summa aqua diffunditur, & supernatat, & prout oleū quasi pilulas ostendit. Nā vires habet aliquatenus aciores, quæ viscido excalescere, & relaxare efficaciter possunt.

De Oleo.

Oleum uetus optimum est, quod cum bona pinguedine perlucet, odore & gustu simile uetusto pinguamini. Vires autem habet excalescentiis, quæ penitus relaxant. Sed & ad caliginem oculorum facit, si fuerit de pluribus annis: & ad diuturna, & iudurata uitia neruorum. In cibis uero admistum omnibus conuenit, & lenitiem stomacho, & uentri reddit, & si qua strictura, aut uulneratio intrinsecus facta est, leniendo relaxat. Accepta rosa refrigerans inuenitur. Nardo decoctum, meta syncreticam uirtutem habere incipit: Chamæmelo uero, itidem metasyncreticum esse uidetur. Cum bacca lauri decoctum, plus quam oportet thermanticum esse certum est. Semini lentisci mistura, sicut rosaceum, per longum tempus, stypticam uirtutem affert. Mastichæ admistum, collecticum esse uidetur. Anethum illic per tempus madefactum, thermanticum comprobatur. Mala cydonia illic per tempora madefacta, paregoricum, uel stypticum aliquantum inueniri faciunt.

Cucumeris

A Cucu meris agrestis radice admista, & decocta, cathartica, & thermantica habet virtutem: & quidem proprie attritis inunctio facit. Iridi admistum, pluribus valetudinibus prodest.

De Ouo.

Ouum partus gallinae est, quod omnes nouerunt. Effectum habet duplicem. Si semicoctum bibatur, virtutem stomacho praebet, & non permittit corpus debilitari, eo quod naturae sit animantis: lenit. n. omnia, quia laeuem vicem habet. Crudum autem potatum, rancos emendat. Lachryma quoque tepida in oculis dolentibus inuncta salutem restituit. Vitellus vero eius extrinsecus in aliqua parte corporis illinitus, paregoricus, vel stypticus inuenitur. Coctum vero in aceto ut sit perdurum dysentericis prodest. Virtute aut sua cibi, & potus vicem praestat. Si crudum bibatur sitim prohibet.

De Ocimo.

Ocimū herba est oib. nota. Vires hēt acriter excalfaciētes, & relaxantes, & vrinā prouocantes.

De Origano.

Origanum & ipsum omnibus notum est, & habet vires acres, & excalfactorias, & relaxantes, & euaporantes: Vnde & suspiriosis, & tussientibus prodest, & serpentes fugat, item biles detrahit, ventrem detrahit, sed vrinam, & menstrua prouocat.

B

De Orobo.

Orobum omnes nouerunt, Huius igitur farina cum melle vulnera purgat, & maculas tollit: & alienationes tenet. Ipse autem orobus manducatus, caput replet & ventrem, & sanguinem pervrinā prouocat. & est optimus Atticus: est. n. colore violaceo, effectū viscido sistens, & in modū cani.

DE P O N I T I O.

Ponitium hac ratione conficitur: Chalcitidis partes duae, & cani una in mortario laeuigantur aestu calidissimo, infuso subinde feruente, & acerrimo aceto: & hoc fieri habet, donec res rubro colore apparent. Habet igitur ponitium vires, quam chalcitis equidem vastiores.

De Pipere.

Piper fructus est arboris, quae in India nascitur: Quod quando primum crescit, oblongum & rotundum apparet: & longo piperi assimilatur, quod ex minutis, & quam pluribus granulis veluti constipatis constat: & quae tempore ipso accrescunt, at dissipantur: maturata. n. & nigra facta nigrum piper dicuntur. Eligimus. n. Longum piper, quod quando frangitur, & strictissime granula sua coniuncta habet, & circa suam veluti medullam cohaerentia, quodq; gustum viscido mordet, & calefacit. Album deinde, quod sine ruga sit candidissimum, graue, & non minutum, & ad gustum simile longo. Item Nigrum, quod praeter colorem in reliquis sit simile albo. Potest autem omne piper sincere stringere, & excalfacere, & totum corpus vehementer commouere. Sed adulteratur longum quidem, sinapi, & gummi formatis in speciem piperis longi: & album deinde laeuigatur cum spuma argenti, & excuditur in pilulas eiusdem magnitudinis redactum: item nigrum his ipsis pilulis denigratis, sed & leue, & cauum, & farinosum piper est, lapillulis admistum.

De Pompholyge.

Pompholyx est quasi flos spodij. Simul autem utraq; colliguntur, circa metalla, ubi aes, & cuprum, & argentum conflatur. Verum pompholyx prout leuissima fuligo in ipsis cameris inuenitur: spodium circa parietes, & adulteratur stellis siccis, tenuibus combustis, ite cannis quibuslibet, sed sunt fusci diores, & non aequaliter laeua. Est. n. optima pompholyx, quae est leuissima, & candidissima, & ad tactum nullam hēns asperitatem: eadem. n. & spodium vires habet, stypticas & q̄ siccare possunt.

De Purpurisso.

Purpurissum quod & fucum aliqui dicunt, glebulae sunt quadratae, & pusillae in modum tessellarum: quae ab insectoribus tinguntur colore roseo: tale est maxime Canusinum, sequens Puteolandum. Vires habet aliquantulum stypticas

De Pyrethro.

Pyrethrum radix est oblonga, colore fusciore, intus exalbida crassitudine digiti pusilli, gustu excalfaciens vehementer, & saluam copiosam prouocans. Cuius optima est quae est recens. Potest autem efficaciter relaxare, & calefacere acriter.

De Pumice.

Pumex lapidis est genus, qui in littoribus maris inuenitur, quique assidue a fluctibus illisus sit leuissimus, & exalbidus, & vndique concauus in similitudinem spongiae. Facit ergo pumex ad dentificia. & scriptores pennas, vel calamos sibi in eisdem temperantes bene scribunt. & mittitur haec ipsa pumex in malagmata. Abradit autem, & sua asperitudine laeuigat.

De Pulegio.

Pulegium herba est oib. nota. Quae cum aliqua acrimonia excalfacit: & est diureticum valde: sed & menstrua prouocat, & partum expellit: & olim tussientibus prodest: & odor eius nauseam prohibet.

De Propoli.

Propolis circa fauos, & circa aluearia apum inuenitur: & est quasi genus cere. Cuius eligimus, q̄ est colore subrubra, odore melleo, est autem quasi mum. Vires habet similes cere, sed efficaciores.

De

De Psyllio.

Psyllium semē est herbae nigrū, & minutū, pulicis magnitudine, vnde ē cognominatū videtur: herba tota affimilis sceno, longa, & angusta: & calamum minutū, & oblongū hēt: a quo medio incipit quasi spicula oblonga, in qua ipsum semē inuenitur: quod efficaciter refrigerare, & stringere potest: vnde oculis lachrymantib. cito prodest. Item dysentericos, & podagricos emendat: & capitis dolorē ex aqua leuigatum, & in fronte linitū cōfestim sedat. Et hęc ipsa herba pulicaris dicitur.

De Plantagine.

Plantago similiter herba est. Et huius succus. & folia efficaciter refrigerant, & stringunt: quapropter succus illius sanguinem excreantibus vtiliter datur. Item folia contrita cum pane imposita, quæ stringere, & siccare volumus, id vtiliter faciunt.

De Polio.

Polium herbula est oblonga, exalbida folia habens: & in summo quasi canitiem & comulam semine plenam, odore graui, & non suau. Potest ergo omnem viperam fugare: potest & res venenosas extinguere. Laxat quidem stomachum, & caput purgat: sed & urinam, & ventrem mouet.

De Pelecino, vel capacina.

Pelecinus herba est, quæ in itineribus nascitur: plures & tenues ramulos habet, folia pusilla: & granula in folliculis terna, vel quaterna, subrufa, & amara valde: Quæ possunt cum aliqua acrimonia viscida stringere: propter quod & in antidota mittitur, & menstrua prouocat.

De Panace.

Panax radix est herbae, de qua opopanax cōficiē: q̄ & ipsa ē, & si infirmus, eadē p̄stat, q̄ opopanax.

De Peucedano.

Peucedanum herba est, thyrsū & ramos hēns similes vt feniculum: radicem uastam, & nigrā, odore grauē, succi plenam: & circa illam comulam densam: florem aureo colore. Hęc igitur radix aliqñ p p succum suum exprimitur: & succus eius melior est, si sit colore subrufus, & ad gustū exalfacit, aliqñ siccatur & reponitur. Facit autē ad uulnera antiquata & expurgat uiscide: p p qd̄ in aliquib. emplastris, & malagmatibus mittitur. & radix eius incensa serpentes, & uiperas fugat.

De Pastinaca.

Pastinaca omnibus nota est: nam sumitur in cibo, & in reliquis uirtutibus. Vires habet acres, & exalfactorias, & diureticas.

De Petrofelino.

Petrofelinum nascitur circa petras. & est optimum Macedonicum: est. n. odoratum, subdulce, diureticum valde, & exalfactorium: vnde & stomachi, & coli inflationes, & tensiones remediat.

De Peristereone, vel uerbena.

Peristereon herba est columbaria: folia habet modica quasi incisa, radicem mollem, thyrsū stypticum. Tota herba uulnera glutinat, & alienationes stringit: & ad omnia uenena potui data optime facit: similiter ad tertianas, & quartanas disposita est. Huius succus in collyrijs mittitur. Hęc autem & columbina, & uerbena, dicitur.

De Polypodio.

Polypodium herba est similis filici, quæ in petris, & circa radices arborum uetustarum, & in quercis arboribus crescit: hęc melior habetur: cuius radix pilola, & hirsuta uidetur, gustu styptica cum aliqua dulcedine: in folijs uero habet binos ordines quasi punctorum aureorum. Vires habet uentrem soluentes, & bilem distrahentes.

DE COLOCYNTHIDE

Colocynthis similis est cucurbitę rotundę, uel malo granato. Huius uero medulla, i. quod intus habet carnosum, et semen, uiscide uentrem purgare pōt: et in plura cathartica mittitur.

DE RVTA

Rvta herba est omnib. nota utilis ualde. Hęc. n. stomachū erigit, et rufficibus prodest, et coli dolorem sedat: item urinam et menstrua prouocat: partum quoq; si plus sumatur, expellit.

De Resina.

Resina est quasi lachryma herbae: et locis quam pluribus colligitur. Verum sicca quæ est, inuenitur circa nuchpinum, et pityn: alia liquida circa terebinthū, et peucen, et cypressum: et quæ circa lentiscum, quam aliqui mastichinam esse dicunt, in Chio insula colligitur: alia, prout diximus, pluribus locis inueniuntur. Communiter uero omnis resina laudatur, si sit munda, perlucida, et si odorem suum pristinum seruet. Specialiter tamē liquidarum optima est terebinthina, habet. n. et candorem, et munditiem, et perlucet, et uitro affimilis esse debet: post mastichina recipitur, colore non dissimili ponticę ceræ: Item siccarum receptissima est pityina: post quā numeratur peucena et nuclipinea, quam græce strobilinam dicimus. Verum omnis resina efficaciter relaxare, et remollire potest: et in usu aliquando crudæ accipiuntur, aliquando friguntur.

De Rosemarino.

Rosmarinus herba, est fruticulus: et semen dicta cachrys, adsimilis spondylis: quæ herba radicem

A cem & folia habet quasi feniculū, sed asperiora, & exalbidiora, & crassiora, & ueluti thyrsus oblongum, & ramosum. Huius igitur semen quod est breuius, & vastius, cachrys dicitur: quod inde tenerius & oblongum, ros marinus. Verū tamē efficaciter stringere, & relaxare potest: unde & urinam mouet, & antidotis contra maligna admiscetur. Et quidem cachrys acrius, & uiscidius.

De Rubo.

Rubum omnes nouerunt. Huius igitur, & folia, & flos, & mora laeuitur stringunt: unde ad uulnē & fauces euidentes faciunt: quamuis omne profluuium idonee stringant.

De Rhu.

B Rhu, quod ab aliquibus radix dicitur, aliquantulum vasta, & nigricans, fragilis leuissime: odore & gustu amara, & leniter stringens: & si fricetur, & masticeretur, fit ueluti glutinosa & croceato colore: Unde optimum rhu est ponticum. Vires autem habet efficaciter stringentes: propter quod cum vino laeuigatum, & quasi fomentum impositum, inflationem siccatur, & vulnera glutinat, & sanguinis abundantiam reprimat. Mittitur & in antidotis.

De Rosa.

Rosam omnes nouerunt: Quae et ipsa suauiter stringit, & refrigerat.

De Rapa, & napo.

Rapa omnibus nota est. Huius radix comesta inflationes facit, & multum carnis, sed inutilem nutrit humorem. Aqua uero, in qua fuerit cocta, podagricis, & ad praegnationem optimum fomentum est: sed ipsa contrita, et imposita idem operatur. Si excanetur, & accipiat oleum rosaceum, & cerae modicum, & sic in cinere calido coquatur ita, ut cerotum faciat, vulnerosos promouet, & curat. Est etiam rapae similis napus, qui similiter inflat: sed semen huius napi contra uenenam potui cum uino optimo datur, uel ex mulla contritum.

De Raphano.

C Raphanus omnibus nota est, quae radix appellatur. Radicem habet similem rapae, sed longiorem: Quae comesta a ieiuno, prout antidotum, magnū est adiutorium sanitatis, & tutamentum corporis: sed inflationem operatur, ructus foetidos facit, & urinam mouet, uentrem relaxat: decocta autem in cibo sumpta phthysicis prodest: & thoracē a phlegmate laborantē emendat. Cortex uero eius cum aceto & melle acceptus, uomitus mouet: hydropicis & splenicis prodest: si in modum cataplasmati imponatur cum melle comista, et prodest. Putredines curat, et liuores tollit, & contra uiperarum morsus prodest. Alopecias capitis iuuat. Fungos malos, aut in potu, aut in cibo sumpta, comescit. Semen uero eius cum aceto datum, splenem minuit. Si in aceto, & melle radix ipsa coquatur, & sic gargaretur, synanchen curat. Folia eius tusa & imposita, omnibus articulis dolentibus profunt.

DE SARCOCOLLA

S Arcocolla est, prout aliqui aiunt, lachryma arboris, quae in Perside nascitur. Alij quidem fidenter dicunt ex suffimentis aequae similiter resinae per parietes laeuigando. Alij enim sarcocollā, argemonē herbam uocant: Quā optimā iudicamus, quae est subalbida, fragilis, sine odore, flore subrufo, folijs quasi rotundis, radice longa, quarum sunt infirmiores, quae subrubicant, & ad gustum comista dulcedine aliquā habet amaritudinem, & dentibus pressae agglutinantur. Potest igitur stringere lachrymam, et quodammodo hilarē uisum facere. Adulteratur autem gummi, & resina, sed tactu facile deprehenditur.

De Spica nardi.

D Spica nardi ad similitudinem cognominata est: similis est enim spicae frumenti, et haec plurimas habet uelut aristas, et quasi setarum uel capillorum fasciculus ad modum patet, nascitur enim in India ex una radice sine folijs. Dicitur tamē et Syriaca, non quia in Syria legatur, sed quia mortis illius in India, in qua plurima inuenitur, pars ad Syriam aspectat. Verum optimā diximus, quae est odoratissima, & colore subrufa, recens, & ad tactum non grauis, nec uasta, sed magis densa.

Hac ergo uires habet suauiter stypticas, & leniter calfactorias.

De Syrico.

Syricū fit de cerusa plurimū siccata, & cribrata. Coquitur autem in patella fictili super carbones usque quo sandycis habeat colorem, quod ipsum cerusae uires representat, est optimū, quod ignis habet colorem.

De Saluicula.

Saluicula herulae genus est, quae radículas et folia sub floribus similibus uiole, quae plurima habet, quae tota prodest, hac resossa in modum strabularum stringitur, nascitur autem in alpinis summis, et in Norica regione. Quam ipsam optimam iudicamus, quae est odoratissima, cui tamen, & haec adesse oportet, ut recens, et sine sabulo sit, et quae plurimas cum ramulis suis radices habeat, illae autem sunt uiscidissimae. Potestas igitur saluiculae est, quae et spicae, et si infirmior.

De Sale.

Salē oēs nouerunt. Colligitur autem in quibusdā littoribus, et partibus maris, aut foditur, aut paratur, prout aliquibus in locis in Gallia, maxime tamen in Italia uel in diuersis prouincijs. Verū est optimus sal, qui ex mari fit mundus, et candidus, cuius uirtus sapore ipso probatur, potēs comedere, et purgare, multis quidem rebus misceri praecipunt. Cuius salis uirtus est, quod omnibus cibis

L I B E R

bis admistus conuenit, & orexlm facit, fastidium auertit, nauseam prohibet. Qui aut foditur, est E
velut uena alba, & plucida: venas habet prout schillos, quem & nos salem armeniacu diximus.

De succo.

Succi virtus duplex est, vel triplex. Hic eadem, & si incertius, prestare potest, q̄ & ouum diximus facere: vicem. n. cibi & potus prestat. De hordeo prissanas faciunt, q̄ frigidam, & humidam habent uirtutem, & relaxare possunt: si oleum rosaceum admisceas, & febricitantes refrigerat, & reparat. De hordeo imaturo succus uentre stringit, & infigidat, & uires acquirit. Et alicæ, vel orizæ succus similiter operatur: Siligo enim tritici uentre stringit, et ardorem, & corruptionem.

De stibio.

Stibiu lapis est fulgēs, & splēdēs, nulli lapidi similiter, q̄ i metallis inueniē, colore affimilis plūbo: Cui⁹ est optimū, qđ late refulget, fragilissimū, & qđ est i se mūdū, lapidosum uel terrenū nō continens. Vires at hēt stypticas: & vñ refrigerare, & stringere, & lachrymas uelut oppilare pōt.

De sandaracha.

Sandaracha affertur maxime à Pōto, & Cappadocia, & Cilicia: & est à principio lapis igneo colore, qui in minuta, comminuitur. Est ergo optima sandaracha, quam florē appellamus, quæ est roseo colore, munda, uel nihil exterum habens: Effectū, & ipsa fortiter stringens. F

De sagapeno.

Sagapenu est lachrymæ genus, quod in aliquibus locis colligitur: Cuius optimū dicimus, qđ est gl. bulis minutis durū, colore subsimillimū myrrhæ, gustu acri, et quasi glutinosum, odore ce pastrū, recēs, mūdū, & intus albidū, & extrinsecus rubidū. Vires hēt, quæ cū acrimonia uiscide laxare possunt. Hoc ipsum galbano aliq̄ adulterāt, formatis ex eo guttulis eiusdē magnitudinis.

De sepo.

Sepum omne mollire potest durities. De quadrupedibus optimum est leoninum: melius est leopardinum: nunc melius ursinum, quam taurinum, uel ceruicum: caprinum uero spissius est, & ficius, & magis hircinum, uel asininum. De uolatilibus uero optimum est anserinum, melius pullinum. Item melius phasianinum, & omnibus melius vulturinum.

De sanguine.

Sāguis oīb. humidus est. Foris i corpe illinit⁹, stypticus iueniē: et oculis prodesse cōprobatur.

De syricio.

Syriciū herbulæ radix est, nota q̄ pluribus, exalbida, & spissula: Quæ acrimonia sua, & asperitate, urinā, et calculū prouocat: Sternutare copiose facit tunsa, et cribata, et in naribus imposita. G

De staphide agria.

Staphis agria semen est herbae, quæ florescit similiter, ut uires erraticæ: & fructum affert in folliculis uiridibus quasi ciceris, triangularem, album, subrufum, gustum acerrimum, et amarum. Verum optima est, quæ est recens, nigra, plena. Hæc ipsa cum maximis vexationibus, viscidissime relaxat. Pediculos quoque ex oleo læuigata, & corpori illinita occidit.

De Sepia.

Sepia est marinum animalculum, cuius testa, & item os siccatum, et repositum, leue, & candidum, & oblongum videtur, & ad usum medicinalē facit. Admiscetur autem collyrijs: & solū in mortarium læuigatum, dentifricium est optimum.

De Sulfure.

Sulfur optimum est, quod uiuum appellatur, & est splendidissimum, & perlucidum, & veluti perunctum uires habet uiscide relaxantes, et plurima uitia remediates.

De Silphio.

Silphiū radix est, cuius lachrymā laser esse diximus, & est radix pluribus nota. Virosce, et acriter excalfacit, et uescicā lādīt: verū admisceat antidotis, & purgatorijs: & sale cōdita suauiter facit. H

De seseli.

Seseli semē est herbe, q̄ timilatur feniculo, & anetho: crescit, & grauat, & grana affert uastiora & oblōgiora, q̄ utrūq; Verū, & hoc est diureticū, & in plurima antidota mittitur, proprie tñ ad colicum dolorem facit. De Scammonio.

Scammonium, quod et colophonium, vel diagridium dicitur, succus est herbae, quæ à sua radice plures ramos intra se mittit, quæ nascitur, & in Mysia, et in colophone: & similiter, ut creditur, mādragoræ, aut quasi panacis, radix illius inciditur, et folijs suis suppositis lachryma, q̄ emanat, excipitur. Verum optimū diximus scammonium, quod est medium, leue, perlucidum, intus nō spissum, sed magis prout spōgia fistulosum, & splendidū, et quod simul, ac salua tangitur humorē lacteū, & amarum ostendit. Hoc igitur ipsum stomachum quidem euertit, sed uentrem uiscide purgat. Adulteratur autem tithymali succo, sed ita deprehenditur, quod tithymali succus ad gustum minime excalfacit, quodammodo, sed urit, quod abest ab sincero colophonio.

De Singibere, seu zingibere.

Singiber herbulæ radix est pusilla, exalbida, leuis, et ueluti trūca. Inuenitur maxime in Troglō-

A glodytis, & Arabiæ partibus: & aliqui illam piperis radicem putant. Hoc ergo optimum est, quod est recentissimum, & sine fistula vlla, quod *αργεον* græce dicimus, odore suavi, gustu, & sapore simile piperi. Cuius vires plurimæ sunt, sed proprie digestionem facit: & stomachum confirmat, & corroborat: & ventrem laxat.

De Styrace.

Styrax est quasi lachryma arboris, quæ & ipsa styrax appellatur, similis tota cydonia. Huius igitur arboris ramuli, & virgulæ, vt vermiculi, circa ipsas medullas nascuntur: a quibus inciduntur, & foramina ipsorum scobem quasi fursur emittunt, quæ cum lachryma confiscatur: quod in modum resinæ pityinæ manat, maxime æstibus medijs, & Sole candidissimo. Verum optimum dicimus styracem, qui est subrufus, & qui multum resinæ specie permanet, odore suavi, & quasi melleo, & subausterus, sine humore, & levis dum fricatur. Viribus autem potest leniter relaxare: calefacit enim, & lenit durities, & mollit. Sed adulteratur copiosa scobe ipsius arboris, vel etiam alterius, exinde tunsa, & cribrata, & cum melle decocta, subacta, & rursus cera, & adipe reuoluta.

De Symphito.

B Symphitum, quod aliqui anagallicum dicunt, herba est pluribus nota: cuius radix videtur oblonga, cortice nigra, ad gustum subamara, & glutinosa. Propter quod ad restringendum, sanguinem excreantibus datur: viscida autem stringit, & glutinat.

De Spuma argenti, vel lithargyro.

Spuma argenti fit in metallis, & purgamentis argenti quando conflatur. Item è scoria, quam Græci molybdenam dicunt. Aliqua ex plumbo, & ipsa coctura in speciem pusillorum tribulorum redigitur. Verum optimam dicimus, quæ est colore assimilis auro, & vsque grauis. Potest autem aliquatenus stringere, & refrigerare: & eadem præstat, quæ & cerussam facere dicimus, Ab aliquibus vero lithargyrus appellatur.

De Sori.

Sori glebula est viridis, quæ foramina habet quam plurima. Dicitur & aliud eius genus inueniri colore argenteo. Verum optimum iudicatur Aegyptium, idest, quod ab Aegypto affertur: quod plurima habet foramina, & est fragile, & dum comminuitur insulcatur, gustu stypticum, & odore nauseosum sic, vt & vomitum quibuldam moueat. Coquitur autem vsquequo sit colore rufum. Et habet vires valde stypticas, & acres: vnde & alienationes continet: & vulnera, quæ luxuriantur, exiccat.

De Stæchade.

C Stæchas herbula est, quæ ramulos emittit tenues & oblongos, circa quos habet folia oblongiora, quam thymbra, sed non dissimilia, & semen minutum: tota herba est odore suavi, gustu acris, & subamara. Vires habet relaxantes: unde menstrua prouocat, & urtica thoracis sedat, & in antidotis miscetur. Nascitur plurimum in insulis, quæ stæchades dicuntur.

De Sapone.

Sapo conficitur ex seuo bubulo, uel capri no, aut veruecino, & lixiuia cum calce: Quod optimum iudicamus Germanicum, est. n. mundissimum, & veluti pinguiissimum: deinde Gallicum. Verum omnis sapo acriter relaxare potest, & omnem sordem de corpore abstergere uel de panis, & exiccare similiter ut nitrum uel aphronitrum. Mittitur & in caustica.

De Sampsuca.

Sampsucus herba est: folia & ramos habet plures & pusillos, circa terram diffusos, non dissimiles nepitæ, tota herba olens est suauiter: Viribus acris, & excafactoria, & ad omnem duritiem, vel rigorem valde idonea.

De Sinapi.

D Sinapi omnes nouerunt: Cuius efficacissimum est Alexandrinum: habet enim Vires acriter et viscida distinguentes: propter quod urtica longinqua eliminat, eo quod loca sanguine manantia exiccat, & extringit, & corroborat simul stomachum: quod ipsum sinapi mosano uidimus contingere.

De Sertula.

Sertula herba est humilis, odore suavi, exalbida: flosculum habens subrufum: Cuius melior habetur, quæ est recens, & vastior, & non nimis exalbida. Vires autem habet leniter relaxantes: propter quod et oculorum tumorem sedat: & partibus neruosis, & delicatis, ex aqua multa cocta, in modum fomenti trita & imposita facit.

De Syro.

Syrum nascitur in Africa, & in India: Optimum tamen habet Arabicum, & huius ipsius, quod est recentissimum, & plures & breues calamos habet: & si frangitur, rubicundum intus apparet: redolens suauiter, si fricetur inter manus: & gustu linguam submordens, quod Vires habet acriter relaxantes. Proprie quidem vesicam petit, & urinam prouocat. Mittitur & in antidota, quæ aduersus venena faciunt.

L I B E R

De Scilla.

*Al. allio.

Scilla radix est herba pluribus nota: est enim colore & corticibus vasta, & caepe uel ^Ebulbo affinis. Vires habet acerrimas, & calfacientes: unde & tussientibus, & hydropicis utiliter datur. Et si fricetur in corpore, magnam, & intolerabilem pruriginem facit.

De Scordio, vel allio agresti.

Scordium herbula est virgulas mittens quadratas, rectas, & oblongas: & folia stringentia, ad gustum subamara, odore oleaginosa, flore rubicundo. Vires habet acres, & diureticas, & ad uiperas facientes.

De Scinco.

Scincus animal parvulum est, quod in India inuenitur, quadrupes, & simile lacerto, sed multo maius, & longius, & ventrosius: hoc igitur salitur. Et uenerea facit, drachma una carunculae illius ex uini cyatho potata: si enim plus sumatur, affert periculum.

De Sedo.

*Al. umbilici.

Sedum herba est, quam aliqui senecionem uocant: quae & in petra nascitur, & super tecta: folia enim habet uiridia, densa, & quercui similia, sed crassiuscula, & pingua: thyrsulum emittit oblongum & subrufum: capitella habet oblonga, in summo habens in modum ^Fverticilli. Vires habet stringentes, & refrigerantes: propter quod similis est plantagini, & ad eadem proficit.

De Satureia.

Satureia fere eadem vires habet, quas & thymus, & eadem facit, etsi est aliquatenus infirmior.

De Spondylia.

Spondylium locis humidis crescit, & habet radicem albam, & assimilem radici, quam in cibos mittimus: & thyrsos oblongos quasi sceniculi: folia quasi platani: semen quasi fesculeos, duplex, sed candidius, & latius, & ueluti pilastrum, florem album. Huius igitur semen potatum bilem detrahit, & ventrem soluit acrimonia sua. Regio morbo, & ad tussim, & suspirios uidetur prodesse.

De Sisymbrio.

Sisymbrium est assimile mentae: latiora quidem folia habet, & odore suauis: Et excelsatorium est, & diureticum: & ad apicularum & similibus animalculorum puncturam confert praesidium. Semen illius potatum ad eadem facit.

De Smyrnia.

Smyrnum est assimile apio, sed folia habet latiora, et subaureo colore, et quasi pingua, et fortiora, redolentia cum aliqua acrimonia, ramulum et capitellum, prout anethi: semen rotundum nigrum, fere gustu mirastrum: radicem saccosam, mollem, leuem, odore suauis, cortice nigro, intus uiridem aut exalbidam, et ad gustum fauces mordentem. Vires autem habet acres, et sudorem suscitantes: unde et tussientibus, et suspiriosis, et hydropicis, et coxiis prodest, et ad serpentum morsum facit.

De Satyrio.

Satyrium herba est, ramulum habens oblongum, et purum florem purpureum, exalbidum: folia quasi lilij, subbreuiora et subrufa, tria uel quatuor, ad terram iacentia: radicem duplicem, quasi testiculos: quae radix potata uenerea prouocat. Succus illius inunctus lippitudines optime curat. Est et aliud satyrium erythraicum, quod assimilatur semini lini: uastius quidem est, et leue, et splendidum: cuius radicis cortex tenuis est et rubens, ipsa penitus alba et dulcis. Tertium quidem satyrium aliqui herbam basilicam appellant: cuius folia sunt priori satyrio similia, sed grauiora, et leniora, punctis asperis, nigrioribus: radix eius, pedis uersi habens similitudinem: flore aureo vel croceo: et si cum aqua uel uino fuerit trita, croceum efficit colorem. Vires habet excelsatorias, et aduersus venena facientes. Quam herbam si quis secum habuerit, ab omni genere ^Hserpentum erit securus.

De Sisario.

Sisarium notum est omnibus. Et huius radix vires habet diureticas.

De Scolopendria.

Scolopendria similis est scolopendriae animalis: in petris humidis nascitur, nec florem habet: folia ipsius in superficie uiridia sunt, sed rufa et limosa. Cum aceto potata splenem curat: et extrinsecus cum uino posita iuuat: et calculos expellit. Vires habet diureticas.

De Scopa regia.

Scopa regia facie est nota omnibus: et habet radicem tenuem, et oblongam: et virgulas oblongas: et folia ex interuallo assimilia lactucae, sed fixiora et fortiora. Vires autem habet et ipsa acres, et diureticas.

De Sinopide.

Sinopsis optima est, quae in Lemno insula inuenitur: et huius ipsius, quae sphragis appellatur. In terris autem sinapis in quibusdam speleis colligitur: et caprino sanguine in modum fermenti subigitur, et in pastillos redigitur. Adhuc optima sinopsis dicitur cuiuscunque loci erit, si bene fuerit

A fuerit cocta, quæ est rubicundissima, & spissa, gravis, per omnia eodẽ colore, & sine lapillis: quæ ex vna mica plurimum humoris in similitudine sanguinis inficit. Vires habet efficaciter stringentes.

De Syo.

Sium semen est, quod maxime de Assyria defertur, fuscum, oblongum. Acre, & viscido ex-calfactorium: propter quod ad inflationes, & rosiones stomachi, & cholere proprie facit.

DE TRAGACANTHA

Tragacantha est lachryma herbæ lignosæ & spinosæ: cuius radix incisa hanc ipsam lachrymam emittit: quæ aliquatenus sicca, prius tamen quam indurescat, cultello in tennes laminas secatur. Est ergo optima tragacantha, quæ mundissima, tenuis, lucens, recens, & subdulcis. Vires autem habet quales sarcocolla, & aliquatenus efficaciores: magis. n. stringit, plus & lachrymam reprimat.

De Thure.

B Thus lachryma est arboris, quæ in Arabia & in India nascitur, quæ græce libanus dicitur. Quod ergo de Arabiæ arbore manat, candidius est. Quod de India, subrusum: verum utrumque masculinum appellatur. Est & tertium minutum valde & rufum, de quo maxime manna conficitur. Erit ergo optimus thus, quod masculinum diximus, subrusum, rotundum, & naturaliter lene, fragile: & si pressatur, in miculas minutas, & ut sabulum dissipatur: & quod ad ignem cito accenditur, odorem suauem & copiosum emittit. Vires autem habet leniter excalfacientes. Sed adulteratur resina pityina, et gummi, et thure commistis, et fit in speciem synceri thuris fortis. Itidem et manna adulterant aliqui, læuigata resina pityina, vel farina, et cortice thuris, et cortice nuclei pinei. Sed deprehenduntur ita: Thus enim quod resinam uel gummi habet, si masticeatur, fit quasi mastiche, et ad ignem non cito accenditur, nec talem odorem habet. Similiter et manna, et cortex, si syncera non sint, tardius et fumosius incenduntur.

De Tithymalo.

C Tithymalus fere tot habet uocabula, quot et species, sed non refert: eadem autem omnium vis est. Colligitur ergo et quasi lachryma, et quasi succus: quasi lachryma sic: Singula uirgulae prope ipsa capitella franguntur, & sic lachryma veluti colum quod manat, in conchulas quasi opium colligitur & siccat, similiter et hoc est uiridissimum. Succus deinde ab ipsis folijs contusis & expressis excipitur, & eadem ratione siccat, & est infirmior. Verum eadem facere tithymalus potest, quæ & elaterium facere diximus, & extra quasi psilothrum pilos tollit, etsi incidat eum quasi causticum urit, maxime quando est recens, & dum colligitur.

*Al. ualidissimum.

De Thapsia.

D Thapsia succus est herbæ eiudem uocabuli: quæ folia habet similia faniculo, sed rectiora & uastiora: thyrsulum quasi ferula: florem uiolaceum: semen latum: radicem albam & uastam, quæ qui uolet effodere, aut siccum illius exprimere, prius corporis sui quicquid erit nudum, ceroto liquido perungere debet: sin minus, inflationes & pustulas circa faciem et manus patietur. Exprimatur ergo succus thapsiæ lota ipsa radice, & in pila contusa, & sic organo pressa: qui succus in mortario læuigatur, & in Sole siccat. Aliqui & folia cum radice iungunt, & nimium tundunt, & exprimunt, quod est inertius. Alij autem, quod est optimum & uiscidissimum, ipsam radicem resossa terra nudant, ita tamen quod una in terra maneat: et sic eam cum ferula sua acuto scalpello incidunt, & veluti scarificant, & lachrymam quæ manat, colligunt. Vires autem habet thapsia acerrimas, & in modum ignis causticas: prodest tamen longinquis uitijis, illa ratione, qua & sinapis.

De Thymo.

Thymus herbula est humilis, & ramosa, et ramulis duris, & lignosis, quæ folia habet pusilla, & angusta, & oblonga et subalbida: in summo capitula in speciem formicarum in se implicatarum, & concurrentium. Vires habet acres, & excalfactorias, et stringentes: propter quod omnibus uitijis stomachi, & thoracis, aptissimum est.

De Thlaspi.

Thlaspis herbula est, quæ folia habet magnitudine digiti: thyrsulum subalbidum, tenue, et oblongum: semine assimile cartamo, & quasi patulum & dilatatum. Vires quoque habet acres, & relaxantes, & ueluti mordentes: unde asperitudo oculorum, & cicatrices extenuat. Et potatum, uentrem sursum & deorsum purgat cum oleo læuigatum. Punctiones, frigora, & horrores in accessione discutit.

De Trifolio.

Trifolium herba est omnibus nota. Huius igitur folia et pota, & pro fomento imposita, uiperæ morsus remediunt. Item semen illius in emplastrum mittitur, & radix in antidota: utraque ad uenenosorum serpentum morsus facientia.

De

LIBER

DE VERATRO VEL ELLEBORO

Veratrum radiculæ herbe sunt eiusdem vocabuli, ex albidæ, et oblongæ, et ab vno capitulo copiosæ et directæ, et quæ per ætatem maiores quidem, quàm porri capitula, sed non dissimiles: Quarum optimæ sunt quæ aspectu unctulæ videntur, & non rugosæ: & quæ medullam tenuem habent, & gustu magis ex calfaciunt, et uomitum prouocant: tale nanq; est Creticum, nam Gallicum multo est inertius. Verum omne veratrum est uiscidissimum medicamentum, & fortissimum purgatorium in tantum, ut uenenosum esse dicatur. Est & aliud ueratrum nigrum, quod magis purgat. Aliqui secundum ambo purgant ueratra, et elleborum dicunt.

De Visco.

Viscum succus herbe est, quæ de ramis arborum excrecit: quæ herba habet fructum rotundum in specie vuz, pallidiusculum: qui fructus tunditur, et commodatur ad aquam frigidam copiosius, et diligenter, usquequo nihil asperum de cortice eius fructiculus habeat, sic. n. euadit glutinosissimum. Alij quoque in aqua coquunt, et eadem diligentia expurgant. Verum optimum est, quod in quercu arbore crescit: et quod est mundum, subuiride, purum: et quod si extendatur, non rumpitur, sed in specie membrana extenuatur. Vires habet acres, et quæ durities remolire possunt.

De Viola.

Viola species habet tres: est enim alba, et purpurea, et aureo colore: floresque de radice eius excrecunt: Quibus melior habetur, quæ est purpurea. Verum omnes viscidæ relaxant, sicut et urinam prouocant aliquando. Et semen illarum partum expellit, et lumbricos occidit. Odorem uero habens est flos ipse suauem.

De Vrtica.

Vrtica est omnibus nota: Et est calefactoria ualde: quapropter attrita, cum oleo uel axungia inuncta, contra frigus facit. Item potata cum uino, morbum regium emendat: et antidotis, quæ colicis quidem sunt propria, admiscetur. Item trita cum melle singula cochlearia diurno potui data, tumorem uentris, uel frigus ex pulmonibus conceptum, sedat: et calore suo omnes humores dissoluit.

De Vella.

Vella herba est folijs quidem minor, quàm eruca, sed non dissimilis: flore uiolaceo: semen habet uelut folliculis oblongis, ordinis stipati, prout nasturtii: & gustu calefactoria est, submordens, et uiribus relaxans: unde ad tussim ueterem, et ad regium morbum cum melle optime facit.

De Vetonica.

Vetonica herba est, quæ radices habet aliquatenus crassitudine digiti: et ramulos longos quadratos: folia quasi quercus, suauiter olentia: florem purpureum: semen circa ramulos in circuitu in modum spicæ, nigrum: nascitur in pratis et montibus. Vires habet leniter acres et diureticas.

De Vite.

Vitis est, quam omnes nouerunt, ex cuius fructu uinum exprimitur. Huius igitur folia viridia in frontem frequenter exposita & immutata, oculis ex rheumate dolentibus prouident, eo quod stypticum & austerum habent. Botrus uero eius maturus calidus est: infundit & procurat ventrem, et maxime si albus sit. Passa autem uua ardorem facit, & uentrem procurat. Immaturus uero botrus uua, frigidus est, & uentrem stringit: unde & dysentericis facit.

De Vino.

Vinum omne calidum est. Vires atque motum corpori præstat, eo quod calefacit, & refumit, & reficit omnia membra, quæ ex frigore & dolore constricta tenentur. Vinum & oleum si calidum ex unguento ponatur, oportet diu perfricare, quousque totum corpus illud perbibat: similiter & ijs quæ in humoris dolore tenentur. Vinum recens, calidum minus est vetusto & uentrem procurat. Vinum album, diureticum est, et toti corpori aptum. Vinum nigrum et dulce, sanguinem nutrit: & oculis contrarium est: & capitis scotosin. i. vertiginem, & corpori grauitudinem, & stomacho turbationem, et somnos graues infert. Vinum maxime si cum modica aqua bibatur, salutis corporis prodest, eo quod nutrit, et custodire potest sanitatem. Primo quod album est magnum remedium corpori facit. Vnde et de ipsa aqua ratio est reddenda. Omnis uirtus aquæ frigida est, & dulcis, & humidà: et febribus acutis aliquoties facit. Vulneribus cancris si sola adhibeatur, perniciem infert: quia omne vulnus in corpore dulce esse videtur, et tunc gaudet cancer, et crescit, dum sibi consentiens et amplius nutriendum incrementum acceperit: nam cum melle et aqua iuncta, aut ex lixiua, cancer semper lauari præcipitur, aut cum uino et melle simul. Vinum autem aceto factum, incipit frigidum esse, et stypticum, et non nutrit, sed magis compescit. Fiunt nanq; de uino diuersis modis proportionibus corporibus apta. Vnde mel et uinum solum uentrem procurat, et calefacit, piper uero adiunctum. i. conditum plus calefacit et siccatur, similiter et animam deducit, et corroborat stomachum, maxime si crocus modice admiscetur, et infundit, et uentrem procurat. Sambucatum similiter, et mastichatum uentrem procurat, et choleram rubram temperat.

Rosatum

A Rosatum in frigidat, & urinam & uentrem procurat. Absinthium, uentrem à cholera emundat, Violaceum, urinam prouocat, plus stomachum corroborat, & lumbricos excludit.

DE XYLOBALSAMO

Xylobalsamum ramuli sunt arboris, quæ balsamus dicitur, tenues, exalbidi, suauiter olentes gustu & viribus aeres, & calfactorij, & relaxantes.

De Xylocinnamo.

Xylocinnamum est, assimile aspectu cinnami, sed crassius, & longius, quodam modo lignosum sed viribus & odore infirmius, & ad eadem sumitur, & eadem præstat.

DE HYOSCIAMO

Hysciamus est quem aliqui altercum dicunt, herba omnibus nota: quæ species habet tres: est enim, quæ semen & florem album habet, quæ utrunque nigrum: quæque uehementius velut purpureum maxime, quod eligimus: quod quidem folijs, & cauliculis non multum uires habet refrigerantes stringentes, & marcorem facientes. Quapropter succus ex folijs & cauliculis dū adhuc sunt uirides exprimitur, & ficcatur: & similiter ut opium in antidotis & collyrijs mittitur: & eodem modo omnem dolorem compescit. Aliqui uero eum interficere dicunt sibi batur, & esse venenosum.

De Hyssopo.

Hyssopus est quasi sordes & succus lanarum succidarum: qui hac ratione colligitur: Lanæ succidas sordidissimas, & iam mox detōsas, mittimus in uas, quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus ut aliquantulum ferueat: deinde refrigeramus, & quod supernatat in modum pinguinis, abradimus manu, & in uase stanneo abstergimus: & sic ipsum uas aqua pluuiali implemus, & opertum tenui linteo in Sole ponimus, & rursus delimpidamus: & tunc hyssopū reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes, & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli: sed statim deprehenditur, eo quod syncerus hyssopus reseruat succidum lanæ, & si manibus fricetur, in similitudinem cerussæ efficitur.

De Hyssopo herba.

C Hyssopum herba est; est uero erraticum & hortulanū: uerum omne hyssopum facile notū est: Et habet uires acres, & calefactorias: unde tussientibus, & suspiriosis, prodest: & lūbricos expellit.

De Hypocistide.

Hypocistis herba est, quæ nascitur subrufo. Huius succus exprimitur, & reponitur, non dissimilis acaciæ, sed mollior tactu, & effectū uiscidior, stringit enim uehementissime: unde uentris profluuium, & sanguinis abundantiam reprimat, & sine mora præbet effectum.

De Hyperico.

Hypericum herba est, quæ ramulos habet plures, tenues, & oblongos, colore subrufo: folia similia rutæ: florem tenuem, & aureo colore, vel est similis uiolæ: semen nigrum, in forma hordei. Vires habet acriter stringentes, potatūque ischiadicos emendat, & urinam prouocat, uentrem stringit, & pro fomento positum, combusta sanat.

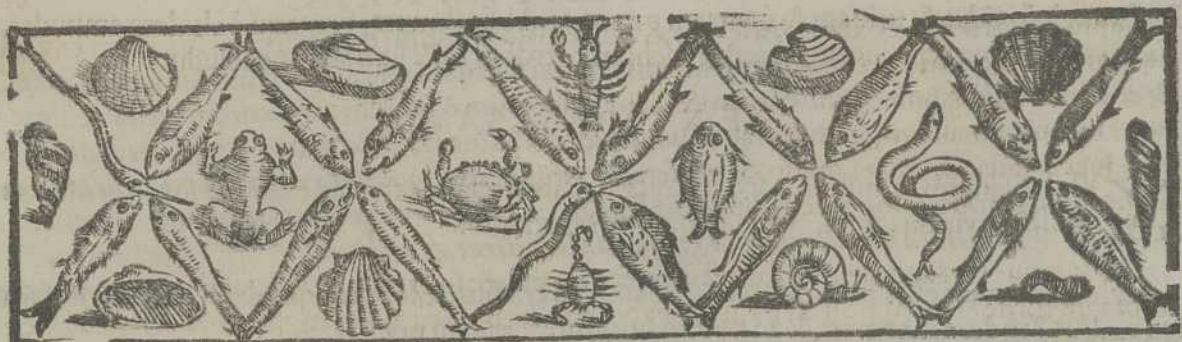
De Hyacintho.

Hyacinthus thyrsulum habet læuem, florem purpureum, folia & radices quasi bulbi. Tota herba uiribus & affectu styptica est ualde.

EPILOGVS

D

Hæc sunt frater charissime Paterniane, quæ memoriæ nostræ subuenire potuerunt: & quæ partim ipsi probauimus, & quæ experti sumus, & apud antiquos & receptissimos auctores medicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinatissima diligentia curabis omnia examinare, & etiam singulas res cum scriptura comparare, ideo ut si quis post auctorum lectiones ad hanc fuerit conuersus scripturam, in nullo possit reprobis inueniri.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VIRTUTE CENTAVREAE

C E N S V R A.

Liber qui licet Galeni non sit, pleraque tamen, quæ in eo continentur,
ratione non carent,

De intentione eius in hoc libro.

CAP. 1.

Go vidi frater mi Papias, sicut Themistius famosus magister narrabat de arnoglossa, quod re uera incredibilia existimantur esse quæcunq; de centaurea volo narrare, ita multas, & difficiles passiones curat. Sed si nō crederis mihi, & probare volueris, quam virtutem habeat, non decredes, sed miraberis de eius succo, sicut de nullo alio pharmacorum: nihil enim est propè dixerim inuenire euidentius, & ad multa utilius centaurea. Fortassis autē non erit iniustum, illis qui liberaliter eius experientiam ostenderunt, præbere grates. Sic enim a certa notitia uteris hoc pharmaco, cogitās quod non sunt solummodo pronuntiationes ea, quæ dicuntur, cū sint iam ad actum producta. Apollonius igitur senex vnus virorum, qui valde erant approbati in Roma, cuius magister fuit expertus medicus, utebatur hoc pharmaco in multis aduersitatibus: & per Deum miratus sum de ipso in circumambulatione; plurimum enim propter hoc circumambulabam cum ipso. Cumque quendam morsum à carne rabido curaret præsentē me, & deridente, & dicente, nunc non habes uti centaurea, conuersus ad famulum ait, da mihi pyxidē: cūque dedisset ei, videns eum de pyxide accipientem de pharmaco, primo quidem putabam & ipsum deridere: erat enim maxime simplex homo: postquam autem vidi curam facere de ipsa, multum miratus fui de succo: & exinde diligens inquisitor factus sum de ipsa, ut dicta antiquorum percurrerem: & eorum, qui secundum nos, plurimos medicorum interrogarem de ipsa, ut nihil tibi deficeret eorum, quæ à nobis cognita sunt. Hæc quidem in tantum dicta sunt.

De speciebus Centaureæ, & notificatione earum.

CAP. 2.

Centaureæ autem sunt species duæ: & secundum ueritatem ita est, ut Crateuas dicit in tertio libro eorum, quæ eradicantur. Vna quarum folia habet sicut lapathium hortulanū, minoratamē in circuitu autem sunt scissa, sicut terra: caulem autem habet sicut trium palmorum: opū uero habet rubrum: in summitate uero eius caput laminiginosum cancro marino simile: radicem autem habet solidam, & crassam: & est in gustu dulcis, & subacris: nascitur uero in locis altis, & aliquando in planitie, & in locis, quæ aspiciuntur à Sole, hæc quidem centaurea solida dicitur. Altera uero subtilis centaurea dicitur: nominatur autem ab aliquibus limnesia. Magna igitur cētaurea fructuosa est, & in pratis nascens. Parua uero est unius palmi, ramos habens paruos, & flores paruos, radicem uero omnino subtilissimam, & debilem, & in gustu est amara sicut absinthium: nascitur autem maxime in locis stagnosis, & paludosis.

De modo succationis seu extractionis, & conseruationis, succi Centaureæ.

CAP. 3.

Est autem sermo hic de uirtute. Succatur autē sicut & alia, quæ prædicta est, modo tali. Lebes ponitur magnus, sicut qñ sit hepsēma, i. uinum coctū: & ponitur centaurea minor, ut plurimū tpe quo uigent oporæ: & aqua super infunditur tanta, quanta sufficit continere herbam, & tunc superponitur ignis, & coquitur herba sufficienter. Demum postquam bene cocta fuerit, ut uirtus tota sit emissā in aquā, auferitur cētaurea, & exprimitur, & mēsuratur decoctio: & tertia pars hepsēmatīs, i. uini cocti, superinfunditur ei, & coquitur quousque habeat spissitudinem mellis. Ego autem, sicut

A sicut prædictus senex, coxi eam in lebe, & auferens, & exprimens incidi eam: & iterum coxi in aqua: deinde exprimens, & colans mēsuravi: & iunxi vini dulcis decocti optimi tertiam partem, & coxi quousq; habuit consistentiam: & feci valde fortiorē huiusmodi confectionem: & ille senex laudavit. Fit autem, & abso; aqua huiusmodi herba incisa, & expressa. Et fit etiam de flore eius succus, inciso eo, & expresso, & confert in ophthalmijs. Oportet vero attēdere in decoctione, ne induretur: post hoc autem dimitte in frigidari: & reponere in vase, & obtura diligenter.

De natura succi Centaurea, & eius conseruatione, & utilitate.

CAP. 4.

Est at huius succus, vt sensibilibus est dicere, stipticus, & siccatus, & calefactius, cum uirtute immanifesta operans: q̄ non est possibile exponere verbo, neq; ad excogitationē venire, ita est utilis ad multa.

Ad Passiones capitis.

Confert enim dolori capitis, qui fit propter multam adustionem Solis, vel vini meri potationē, q̄ permiscetur cum aceto, & ungitur. Confert et ad sudores capitis, permistus cum uino, & unctus abrafo capite. Iuuat etiam ulcuscula, quæ fiunt in capite spissa, & parua, & rubicunda paruis papillis similia, & phygerhla spissa, & parua, & rubicunda, permistus cum aqua, & unctus abrafo capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abrafo, & praelauato capite cum aqua falsa.

Ad Passiones oculorum.

B Confert etiam ad canculos oculorum asperatos, & ad pruritus oculorum, & cicatrices albas, & caligines, & sycofes, & communiter ad omnes antiquas dispositiones oculorum. Mitigat etiā phlegmonas oculorum, & dolores, quando ungitur desuper: & rubicundos, & sanguinolentos oculos sine phlegmone, si ungetur cum aqua: & similiter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad Passiones aurium.

Mitigat etiam aures phlegmone laborantes, & dolentes, si apponatur in quantitate lētis cum aqua rosara, vel uino. Sanat etiam vlcera quæ sunt in auribus, cum uino. Et etiam confert auribus sanie manantibus, & humidis, & foetidis, si cum uino austero colluantur, & postea cum uino solo. Confert etiam ad sonitus aurium, permista cum aceto, & infusa, & ad difficultatem auditus cū succo raphanidis. Iuuat etiam ad pulices, & cimices, & cōsequēter ad omnia alia, quæ ingrediuntur ad porum auditus, cum aceto permista: proprie uero ad cimices cum oleo. Mitigat etiam phlegmonas, quæ fiunt in poro auditus in superficie, et rubores, et quassationes aurium, cū uino.

Ad Passiones narium.

C Confert etiam ad narium ulcerationes, & putredines, et foetores, cum aceto. Et sistit fluxum sanguinis narium cū aceto permista, et cum lixiuio posita. Iuuat etiam fracturas narium, ungen-
do narem, quæ patitur, ab intra, & ad extra.

Ad Passiones oris, & partium eius.

Confert etiam ulcerationi oris, si ungetur cum aqua: et alcolis tam albis quam nigris, in pueris quidem cū aqua, in perfectis uero cū uino austero colluta. Confert autem putredinibus oris, & depascentijs malignis, si colluatur cum uino, et ungetur. Iuuat etiam os humidum, et fetidum si colluatur cum aceto. Prodest etiam scissuræ labiorum, et gingiuis diu sanguinolentis, et tumidis, & phlegmone laborantibus & ulceratis, et corrosis: et etiam eis quæ pungunt in productione dentium, si colluatur cum uino, & ungetur. Confert etiam ad parulidas, et epulidas, quæ sunt tumores gingiuarum, et paristhmia phlegmone conditancia: et communiter ad palatum, et radicem lingue cum aqua generose. Iuuat etiam synanchicos, si ungetur cum aqua: et similiter confert ad eicharas paristhmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiam cionida seu vuulam dislocatā, uel relaxatā, uel phlegmone affectā, cum aqua. Confert etiam post chirurgiam cionidi, si ungetur cum aqua hoc pharmacum.

Ad Liuiditates oculorum.

D Tollit etiam hypopya, i. liuiditates, quæ fiunt in oculis, et alias liuiditates recentes oculorum, seu sanguinem mortuum, permista cum aqua, et uncta, fascia super apposita.

Ad Pudenda.

Cōpetit etiā pudendū, et oschei ulceribus, uncta cū uino. Cōfert et rhagadijs, & thymis, & phlegmonem patientibus pudendorum, uncta cum aqua: et annadibus pudendorum cum uino. Generose etiam operatur, et in depascentijs et nigrioribus qui circa pudendum, et in extremitate uirgæ, quæ dicitur glans. Vius autem in his est diuersus. Accipitur. n. de succo tantum, quantum est nux, et de uino cyathus unus uel duo, et feruent simul: et de hoc colluitur locus quolibet die: deinde superapponitur ab extra hydromeli. Non oportet autem pudendum trahere deorsum, ut fluant liquores, sed apprehendatur cum ligaturis, sicut multi medicorum apprehendunt, et ligant: ita enim, ualde multos uidi curatos ab illo sene, et ego ipse curavi non paucos.

Ad Anum.

Mitigat etiam sufficienter, et phlegmonas ani cum uino: & ulcerationes eius cū aqua, et quassationes eius, uel depascentias, uel putredines, cum uino. Confert etiam exitui ani colluta cum aceto, demum uncta.

Spurijs.

Nu 2 Ad

Ad unguis.

Confert etiam quassatis vnguibus, & apostematis, superligata fascia.

Ad sudores, erysipelata, & exflorationes.

Totum autem corpus iuuat ad ludores, cum uino: & ad erysipelata cum uino, & ad exflorationes similiter.

Ad herpetem.

Sistit etiam herpetas depalcentes, seu ambulationes, cum aceto: eos autem qui non sunt depalcentes, cum aqua. Et etiam impetigines, cum aceto.

Ad combustionem ignis.

Confert etiam combustis ab igne, cum uino, absque superligatione, absterfo prius loco cum spongia infusa in uino.

Ad ulcerachronica.

Confert etiam chronicis, & antiquis vlceribus, vncta cum uino: in corrosis uero, cum aceto: & in putridis similiter. Vnus autem fuit Apollonius in gangræna cum aqua, & circuncharaxauit locum, vt ipse dixit: ego enim non vidi, sed credidi huic uiro: multum enim erat ueridicus.

Ad plagas.

Maximum autem est hæc succositas pharmacum ad omnes plagas. Plagarum autem aliæ sunt superficiales, & aliæ profundæ. At superficialium aliæ quidē sunt in diuisione sola, aliæ in quassatione, aliæ in aposyrmate: aliæ uero usque quo emititur os. Ad hæc autem oīa excellens pharmacum est centaurea: quia uero diuersus est usus eius, redeo ad eum. In omnibus igitur superficialibus, vngitur cum aqua: vel ponitur in corio, & superapponitur loco, & ligatur cum fascia. In profundis uero, cum ellychnio cum melle, & superappositione fasciæ: qui modus etiam confert qñ fuerit scissio usq; ad ossa. Vidi ergo tertiam partem cutis capitis aposyrma pati, & curari illo modo per dies septem, & aliquando nouem, & aliquñ undecim. Habet autem proprietatem hoc pharmacum non colligendi humiditates. Iuuat etiam per modum collyrij in plagis, in quibus denudatum est os, & non est magna diuisio. Colligens, n. tu labia uulneris, immitte pharmacum, & consolidationem ducet: & si futuram feceris, fasciam de panno, vel coriopone in septem, vel nouē, uel quatuordecim diebus, & fomentes cum spongia. In sagittis autem, & aculeis, & calamis, oportet immittere hoc pharmacum superapposita fascia. In percussionib. uero gladij, sicut in duellantibus, ponatur in fascia, de corio, fomentato loco prius cū spōgia infusa in oxalme, idest aqua falsa, & aceto: et tunc utendo centaurea, cum melle, dimittendo usque ad quatuor dies. Iuuat at, & in chirurgia, quando consolidare uoluerimus posita in fascia, sicut in colobomatibus, & atheromatibus, & fauis, & adipiminibus, & scrophulis, uel aliquo tali: confert et, & acrochordonibus, & similib. unctis p fasciā. Cōsolidat et plenas plagas cū melle mista. Ego at usus fui in cura duellionū hoc pharmaco, proiciens fascias, & ligaturas, & utēs hoc pharmaco solo usq; ad cōsolidationem.

Ad apostemata incisa.

Summe etiam confert in apostematibus incisis paruis, & multis diuisionibus, propter decorem, aut magnitudinem, uel loci ineptitudinem. Quando igitur utemur in apostematibus, ut dictum est, multis, aut paruis incisionibus, tribus aut quatuor diebus exungentes cum aqua falsa, & aceto, diligenter iniungimus centauream cum melle.

Ad feras venenosas.

Confert etiam, & in feras venenosas interficientibus, & non interficiētib. In apium quidem & incisiuorum moribus, vncta cum uino: In reliquorum uero, sicut & hydri, et cerasæ, & aspidis, & aranæ, et scorpionis, & turturis marinæ, et mygales, & hammoditæ, & amphibianæ, & basilisci, & dryini aquatilis, & prassii, & scolopendræ, et ascalabotæ, et canis omnis, & proprie rabiosi, et lepardi, et crocodili, et similib. usus quidem est diuersus. Statim enim quod plaga facta est, uel mordificatio, scarificare oportet eum qui in circuitu est locum: & in ipso loco qui patitur facere unam diuisionem profundam, et sic mulgere, et educere humorem: deinde in plaga superponere collyrium, et desuper fasciam de corio: soluere per dies octo, aut quatuordecim ad plurimum, & uino abstergere infuso in spongia. Aquam uero non oportet adducere, et maxime in morsis à cane: quinimmo abstinere oportet a balneo usque ad annum ex omni aqua. Vlcus autem in morsis à cane rabido custodimus in consolidatum tempore multo, sicut multi medicorum faciunt, secundum ueritatem tamen permitendum est consolidari, sicut et alia ulcera in propriis temporibus. Ita enim, et Apollonius curauit quendam genere Gallicum, morsum a cane rabido: & ego curauī quendam iuuenem, dans ei ab bibendum pharmacum istud, et aliquando ex superabundanti cum oxymelite. In omnibus autem, quæ edemate intumescunt, per excellentiam confert, si iungatur cum ouo: mitigare, n. & replere natum est in omnibus extrinsecis. Tussis etiam mitigare uidi datum in faba magnitudine cum aqua, et stomachicis similiter cum aqua. Purgat etiam cholera cum melicrato: et soluit crassos, et uiscosos humores, in quantitate auellanae cum aqua. Iuuat etiā asthmaticos,

&

A & orthopnoicos, in quantitate auellanæ datum cum oxymelite. Confert etiam ad ruptiones, & vulsiones: Et similiter curat spleniticos, in quantitate fabæ ægyptiacæ datum cum aqua. Iuuat etiam empyicos, in eadem magnitudine datum cum aqua: & hydropicos in eadem similiter. Confert etiam dysentericis, in quibus requiritur stypticatio, & retentio. Confert etiam in dysuria, in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita cum aqua: & in ischiadicis in quantitate auellanæ datum cum melicrato. Operatur etiam in hydropicis, si inungatur cum vino: & bibatur cum aqua, vel hydromelite in quantitate modica. Iuuat etiam matricem, & orificium eius, quando phlegmone laborat, si inungatur cum vino: & similiter vlcera eius: Si autem nigra fiant, & putrescant, vel sint depascentia, oportet vt vino, & alumine colluantur. Mundificat autem, & matricem immun dam, in quantitate vnius auellanæ cum aqua. Bonum etiam est in collutionibus mulierum quide communiter, proprie uero matricis. Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta sufficiant.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CATHARTICIS.

C E N S V R A.

C Liber corruptus, & adhibitis ueris libris cum iudicio legendus.

Voniam cognouimus, qualiter Hippocrates de augmēto humorū locutus est, nunc demum introduco medicum, qui de virtute catharticoꝝ locutus est ut prædictos humores possit examinare, & expellere, quæ nocua sunt corpori: primum considerando quomodo Erasistratus Homeri versus cantabat: & Hippocrates libros, amore medicinæ per diuersas ciuitates, prouincias, & singulas regiones proficiscens, experimēto cognoscitur collegisse, & artificiose uitam, & theoremata consummasse: & quomodo ordinando nobis medicinam derelictam, uoluisset perquirere, vt posteris traderet. His omissis oportet nos commodari ordinem disciplinæ, ut hi qui post nos huiusmodi artis fuerint rectores, correctius teneant ea, quæ ab eodem videntur esse composita. Fuit igitur sollicitudo non tantum mihi, sed etiam multis desiderantibus gloriam, vt de cathartice scriptis aliqua traderent, & propter senectutis obliuionem thesaurizarent sequentibus: purgationumq; genera, & uirtutes, & usus eorum, diligenti sollicitudine traderent. Dicendum est ergo in primis de cathartici uirtute, & officio eius. At Hippocrates, "Graciles, & facile uomentes sursum purgare conuenit, vitantes hyemem, difficile autem, & medie crassos deorsum, æstatem vitantes. Melancholicum ergo humorem deorsum purgare ea de ratione contraria apponentes: transitoriam uitam opposcentes mihi, quia multum laborauit ad explicandam artem medicinæ, sed de cathartice tacuit, & nihil inde exposuit: nam si salutate esse conspiceret, utique de his nequaquam reticeret: quod ille se fecisse commemorat, sed eius bibliothecam Romæ arsisse cognouimus, & librum ipsum ibi crematum non dubitauimus. Pro qua re liber de cathartice ab eo scriptus non inuenitur, quem uobis scriptum tradere conamur.

De generibus catharticoꝝ.

Catharticoꝝ uero genera tria esse scripserunt phyfici. Primum trahendi, secundum euacuandi, tertium purgandi: habet facultatem. Et ex his tribus definitionibus, vna quidem est a loco, altera a quantitate, tertia a qualitate: A loco quidem declaratur locus ab eo, quod trahitur: quantitate, ex eo quod euacuatur: qualitate, ab eo quod purgat. Hoc igitur modo disposito, querendum est de significatione trahentis. Habet namq; genus tractionis, sicut a phyficis dicitur, contemplatiuam esse suam similitudinem, cui cōparari potest, sicut & euacuans, & purgās. Trahens uero simile est magneti lapidi ferrum trahenti ad se: & sicut ceruus serpentē de cauernis naribus educit. Similiter purgatio a simili fit, & a contrario. A simili, quādo lacticia mucos aquosos, & tenue phlegma purgāt. A contrario, quando colocynt his, & elleborus phlegma purgat. Virtus

Spurij.

Nº 3 nan-

In Ap. cō. 4.
extra ordi-
nem Aph. 6.
27. a

LIBER

namque quæ ad se trahit, dicitur græce helictice: quæ autem educit, epispastice uocatur. Attrahens E adiutorium fit, quoniam sanguis de naribus fluit, & quoniam uentosa hypochondrijs imponuntur. Nunc quod iam diximus omnem detractionem, medicinæ esse calidæ, & humidæ, dicentes quod dulcia sola, omnia secundum qualitatem suam dulcedinis tanto plus calore participant, quanto dulciora fuerint: & quanto minus dulcia: tanto frigidiora. Et ideo phlegma aquosum, & magis tenue educit detraçtio.

De Aloe.

Aloe igitur in se habet aliquid cathartici, sed humorum non est purgatorium, sed stercus, & cholera purgat. Quare falluntur qui dicunt aloem non esse amaram, & stypticam uirtutis. Aptæ est ergo stomacho, & cholera de uentre, & intestinis educit, & non de alio. Hæc ergo irritationem uentris, & depositionem per naturalē meatum facit. Bene ergo antiqui ad similitudinem, cholerici de uentre, vel intestinis, humores esse purgandos dixerunt, & eos stercore esse definierunt.

De colocynthide, scammonia, epithymo, & elleboro.

Colocynthis uero in tertio gradu est calida, & sicca. Scammonia autem in primo gradu ponitur. Nihil ergo erit admirandum: si aloem frigidæ, & calidæ temperantiæ sit, & condensatoriæ, & extenuatoriæ. Veniamus igitur ad epithymum, & elleborum. Ergo cathartica sunt, & melancholicum purgant humorem, nam calidæ, & siccæ sunt temperantiæ. Intelligere iam debes, quod duplex est siccitas in eis, & una pars ignea: & extenuatoria sunt natura, frangendi namque; & incidendi pinguem habent facultatem. Etenim elleborus, & epithymum tenui, & calida natura consistunt, & frigidam, & terrestrem habent substantiam, id est humorem purgant melancholicum, & à contrario medicinæ.

De cathartici purgantibus superiorem uentrem.

Querendum est, quæ qualitates medicaminum superiorem purgent uentrem, & quæ inferiorem. Nam quæcumque medicamina calidæ, & siccæ, & igneæ substantiæ, vel spiritus compositæ sunt, hæc per vomitum purgant uentrem: ex quibus primum est elleborus albus. Et quæcumque; terre stri substantia participant, inferiorem purgant uentrem, ut sunt lepis, colocynthis, & elleborus niger. Et quæcumque; admixta, hæc spirituali, & terrestri grauitate, hæc superiorem purgant uentrem, & inferiorem. Et quod colocynthis caput purget, experimento testamur: quia lenis est, & lanuginosa, & tumentia: & ideo purgat superiora: & si datur drach. j. cum mulla, ex capite purgat phlegma & eadem ratione cetera cathartica perpèduntur; quæ à multis per longum tempus inuenta sunt sapientibus.

Nunc autem, quia de catharticijs disputare statuiamus, in primis quæ purgant cholera rubram querendum est. Ergo purgat cholera scammonia, agaricum, aloem, succus herbe heliotropij. Phlegma educit coctus Cnidius, lathyrus, euphorbium, colocynthis, elleborus albus. Nigra uero cholera purgat epithymum, polypodium, niger elleborus, & prassij succus. Sanguinem educit porri succus, malua agrestis, herba mercurialis, lilipagus. Et hoc ad exemplum proposuimus, ut quis amator honorum operum, qui ad hæc arcana desiderauit accedere, ex his quæ proposita sunt cetera doceat cognoscere. Mihi autem tempus est ad alias passionestransire, id est locales: & per singula loca cathartici operationes exponere. Oculis namque; adhibenda sunt purgatoria medicamina, & auribus, & naribus. Cathartica autem lateri, thoraci, uentri superiori, & intestinis superioribus. hepatis & simæ eius parti, & spleni. Cæteri oculi purgantur per lachrymas, per nares, per mucos: Os, per phlegma, & saluam: Mamillæ, per lac: Thorax, per tussim, & sputum: De stomacho uero educuntur cibus, & phlegma, & omnes humores, & cibi indigesti, & lubrici rotundi: Ex hepate, & simo eius, humores per uentrem educendi sunt: ex gibbo autem, per urinas. De splene uero, humor melancholicus, & sanguis seculatus: De renibus, sanguinis superfluitas, & lapidum imminens periculum: Ex matrice, sanguinis ichores: De uesica, urina: Ex maioribus intestinis, scybala, & lumbrici latissimi: De extremo intestino, ascarides. De cute, corporis pediculi, & lendes, & sudores. Sed & sanguinis fluxum ex matrice factum uentosa in mamillis posita restringit, & phlebotomia in contraria parte facta. Et sapientius irrationabiles impetus sanguinis, ligatis coxis retinemus, & qui sunt ex naribus. Purgare autem uolentibus, per phlebotomiam adhibendum est adiutorium: & considerandum est quanta sit materia in purgandis. Sed hæc purgatio cathartico-rum purgationi compaginatur, & copatur quid modice, sicut herculeus lapis ferrum ad se trahit, & electrum fricatum paleas, & ceruus spiritu suo serpente de cauernis, & serpens spiritu suo mures ad se trahit. Sed reuertamur ad propositum, ostendamus non solum copatiētes rationes extrahere, sed ipsa utique; medicamenta de capite, & thorace, & pulmone, & hepate, & stomacho, & renibus, & uesica, & arteria, et neruis, quæ optima sunt, extrahunt. Et si quis approximauerit naturæ cogitando, nidebit non solum propriam in humoribus habere uirtutem proposita medicamenta, sed in partibus membrorum corporis predictum ministerium medicamentorum facere uirtutes. Quidam autem nos culpantes directo extenso supercilio, directi sunt ad fallaciam, ut dicant cathartica experimēta longa esse ab experimēto. Etenim naturalē cognitionem admittentes facti sunt hæretici male intelligendo: & non discernētes uirtutem, & naturam splenis, et renū operationes, consentiunt utique; dicētes, quod sit talis materia medicaminum, quæ has possit habere uirtutes. Si autem uerum est, sicut uerum constat esse, ut aliqua expediētia credat esse localia medicamenta, in hepatis passionibus festinanter adhibenda sunt adiutoria, et natibus. similiter, et in collo, et in intestino, et uesica,

*A. tractio-
ni.

Aca, & splene quod ad hoc fuerit utile: neq; medicamen ad patientes locos adhiberi potest, sed æqualiter singula suum præbere beneficium. Ex quibus manifestum est, quæ sunt medicamenta ad humores, vel ad corporis membra expedientia. Nam si non est admirandum, q; alia sunt coprotica, idest tantum stercora mouētia: alia hydragoga, i. humores liquidos, & tenues, & aquosos educētia, spissos humores non deponentia: alia uero cholera rubra: alia autem nigra: alia phlegma: alia sanguinem sunt deponētia: Et cum alia caput purgent, alia thoracem, alia pulmonem, alia hepar, alia splenem: quædam etiam in uentre purgent humores, quædam renes, quædam vesicam, quædam matrices, quædam intestina tenuia, & arterias, & neruos, & musculos: & quæ horum omnia sunt purgatoria, diuersas habent uirtutes: Disce si potes species eorum, quæ experta sunt ad purgandum superiorem ventrem, & eorum quæ ad inferiorem.

De simplicibus medicinis.

Volo igitur dicere de simplicibus medicamentis, quæ Græci hapla uocant. Ergo colocynthis caput purgat, & phlegma. Scammonia autem, corpus superius, & inferius, & caput, & phlegma cū cholera: quia natura eius calida, & sicca tenuē habet substantiam, generans tractoriā uirtutē. Siquis igitur simplicia medicamenta scire desiderat, requirat, & inueniet uirtutem suā in primo gradu esse calidam, & acutissimam ad purgandum. Lathyrus ē cōtra purgatoria est phlegmatici humoris: semen eius moderate in gustu est dulce: & dictum est dulcia mediocriter esse frigida. *Oculorum cenotica, quæ ex oculis lachrymas educunt.* Oleum amygdalinum, nucinum, & laurinum, & anethinum, opobalsamum, centaurea, succus rutæ, succus chelidonie, cæpæ, castoreū, calcanthum, stypteria, sinapis, ammoniacum, mel, crocus, & alia plurima, sicut in dynamidijs diximus, oportet prius per catharticum corpus purgare. *Aurium cenotica.* Aures purgat mel, vinum, oleum nucinum, et amygdalinū, cæpæ succus cum adipe plurimo, aphronitru cū melle, & aceto, et hydromeli, et acetum, nitrum mistum cum uino, oleū roseum, succus betæ. *Narium cenotica.* Purgat enim nares succus betæ, cæpæ, elaterium, piper nigrum, sinapi, pyrethrum, hyssopus, thymus, elleborus albus, struthium, euphorbium, cardamomum. Purgat caput per os staphis agria, piper, sinapi, pyrethrum, hyssopus, thymus, et alia plurima, quæ in dynamidijs scripta sunt, et gargarismata. Lac in mammillis reuocat prifana, semen fœniculi.

De purgantibus pulmonem, & thoracem.

Pulmonis, & thoracis cenotica. Purgat pulmonem, et præcordia, daucus, papauer nigrum, semē lini, thymus, anisum, piper, costus, sulfur, scilla, amygdalæ, iris, mel, orobus, prasiū, capita porri, et alia plurima, quæ in dynamidijs possunt reperiri. Est autē confectio ad purgandū experta. *Cstyracis, terebynthinæ, sandarachæ, mastiches, medullæ ceruinæ* añ drach. i. iuuat stomachicos, pleureticos, phthificos, et omnem tussē. *Superioris uentris cenotica.* Vomitus facit cedri cortex cū oxymelite, sinapi cū mulsā, elleborus albus, ireos puluis cum mulsā. *Intestinorum tenuium cenotica.* Purgat nanq; in intestinis crudos humores, et indigestiles cibos, et lumbricos rotundos excludit, semē rithymali: et opus eius cum caricis, aut cum dactylis comestus: iris, herba mercurialis, thymi decoctio, aloë, absinthium, abrotanum, et alia quæ in aliis commemorauimus. *Hepatis simorum cenotica.* Purgat ea polypodium, lathyrus, canubea cum absinthio, et lupinorum apoze mate. *Hepatis gibborum cenotica.* Purgat nardus celtica, squinanthum, agaricum, gētiana, absinthium, peucedanū, opobalsamum, myrtus. *Splenis cenotica.* Purgat splenem elleborus niger, epithymum, polypodium, agaricum, capparis cortex, scolopendria. *Renum cenotica.* Purgat renes apii semen, fœniculi semen, daucus, asarus, squinanthū, sanguis hircinus, graminis decoctio. *Matricis cenotica.* Sanguinem educit pessarium cinnamomi, sabina, calamus aromaticus, absinthii decoctio, artemisia, dictamnium, elleborus niger, sicut in dynamidijs continetur.

De prouocantibus menstrua.

Per impositiones prouocant menstrua calamus aromaticus, castorium, lupinorum decoctio, ruta, piper, melanthium, balsamum, pœonia, artemisia, dictamnium, lapathij radicū decoctio. *Vesicæ cenotica.* Euacuant, et purgāt uesicam aserū, apozema acori, amygdalæ amara, absinthii ponticum, semen balsami, bryonia, pœonia, semen liquiritiæ, pulegium, dictamnium, draceni radices. *Renum & vesicæ lapidis cenotica.* Lapidēs frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdellium, semen fœniculi, amygdalæ amara, lapathij radicū decoctio, lini semen, saxifragia, electrum, i. succinum, sanguis hircorū, semen oleris atri. *Sybalorum cenotica.* Scybala euacuant mel, sal, fœnigræci decoctio, maluæ decoctio. *Ventris cenotica.* Aloë et taleū cum melle coquas, et subijce. *Aliud mirabile medicamen.* Myrthæ, cæparū succi, añ drach. j. mellis drach. ii. in truliones coquas, et subijcies, ut pastillos. *Sudoris cenotica.* Sudorē educūt uinū cū oleo irino, et oleum chamæmelinum, et anethinum, et sicionum, et alia. Per os data hæc prouocat sudorem, staphis agria, pulegium, sisymbrium, artemisia, costus, libanotides, castia, cinnamomū, agaricū. Quæ per suffumigationem sudorem mouēt, sunt castoreū cū pulegio, semen balsami, bdellium. *Quæ pruritum mouent.* Sunt porrum, allium, cūl s, asparagus, patinaca, ruta, cardamomum, raphanus, omnia salsamenta. Et hæc de simplicibus, quæ per longa tēpora colligere potui habere experta:

Spuri.

Nº 4 GALENO

*Al. myrrhæ

GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE GYNECEIS. IDEST

DE PASSIONIBVS MVLIERV M

Nicolao Rhegio Calabro interprete .

C E N S V R A .

Ieiuna prorsus, & angusta tractatio.

DE passionibus mulierum, & matricum vtile præuidi vobis scribere. Superuenientium, n. diuersarum, & plurimarum passionum in matrice, aliquæ periculosa, & infanabiles fiunt: ob quam rem turpitudinem non præferendam censeo, quoniam abscondere periculosum est. Fit igitur in ore matricis dolor, & symptoma forte: & si cito non occurratur, vulnera in ipsa fiunt. Et quandoque ad hypochondria supposita suffocationem facit: & ad cor dolor superuenit fortissimus: & nominata consequitur amara saliuæ, velut si aceto, & aqua os adimpleatur: & tibiæ frigida fiunt: & caput, & lingua formicitant: & vox deficit. *Cura.* Sub matrice ponenda est lana inuoluta balsamo aut oleo amaracino, aut alio qualicunque bene redolenti. Naribus vero offer asphaltum molle: & vomica cum capillis nigrientibus, aut pennis coruinis in acetum immixtis pro vomica, offer naribus sternutamenta: & soluto ore, & lingua ad loquendum, bibendum est castorium cum uino, & digitum tinctum in oleo naribus offer. Lana autem supposita sit donec sanetur: quia si tollatur, reuertetur passio. Si autem descensio in vesica dolores magnificet, & fiat formicatio tibiæ, & urina concludatur dum vis sana re, huic offer bene olentem myrrham, & omne suauissimi odoris, quæ inueneris: & ad matricem vero appone inolentes suffumigationes, usque dum restituatur. *Fumigatio.* Ad matricem suffocationes, si vox deficiat, & ad periculum mortis deuenerit, ut per os potionem recipere non possit, suffumigatione succurrit. Rutam viridem frica & confert. Item sulfur cum aceto naribus impone. Item asphaltum in carbones pone, & nares suffumiga. *Potio ad idem.* Succus vrticæ colatus datus in uino, aut melicrato, mox iuuat. Item in periculo castorium in uino bibat. Aut castorium, & anisum in oxymelite: *Sternutatio ad idem.* Elleborum album, asphaltum, castorium tere, & offer naribus. *Pessarium ad idem.* Ruta cum melle bono linias os matricis. *Ad idem.* Lenticulas infunde in uino, & postea tere, & vellere calefacto collige, & appone: mirificum est. *Item quæ in pectine habent dolores quasi vesperam incidentem.* Apium tere cum castorio, & adipe anseris, & pessarium impone. *Item ad eas quibus facta est aphonia de suffocatione matricis.* Picem in lanam mollem inuolue, & pessarium impone, *Ad dolorem matricis propter abstinentiam viri, ut contingit saepe viduis, & virginibus, & quarum viri diutius absunt.* Fit aut illis dolor, nausea, saliuæ, tibiæ frigent, & quæ in matricem suffocatione contingit patiuntur (ad eam curam adhibenda sunt quæ in genesis Cleopatrarum leguntur capitulo x.) ite febris acuta, eleuatio uentris, & duritia, dolor renum, & stomachi, anaptæ, nausea phlegmatica, aut quasi acetosa, aut cholericæ, urinæ detentio, strictio uentris, fastidium, sitis, aspera lingua & nigra quasi atramento tincta, dolor cervicis, & in genis, tempora salit, & oculi, dolent extremitates digitorum, & ungulæ: & si in natura deponunt digitum, sentiunt magnam calorem, & siccitatem, & duritiam, & strictum os matricis. Axungiam porci uirginis cum melle aduna, & post balneum suppone: hoc etiam ad omnem passionem matricis prodest. *Item ad illas quæ tumorem habent, nec faciunt aliquid sanguinis.* Adipem anseris misce in lana, & suppone. *Item ad eas, quæ ante, & retro patiuntur in coxa, & per totum uentrem, neque surgere, neque dormire possunt.* Butyrum medullæ ceruinæ misce, et utere. *Ad dolorem matricis.* Cera citrinæ, ceruinæ medullæ, terebynthine, adipis anatis, opij obolos ij. cum oleo cyprino utere in pessario: facit ad ignem sacrum, & febrem in fistulis apostatam, atque caliginem, & punitionem, & ulcera, & alia multa. *Item ad pectinis dolorem, dorsi, & ventris, & frontis, & quandiu stare non potest.* Adipem anserinum, & myrrham cum mero uino teres, & in linteis pones. *Ad eas, quæ dolorem matricis patiuntur.* Si cum viro dormiunt, si hæc passio perseverat, colicæ fiunt. Vniuersaliter aut hæc latas venas habet, penitus libidinosa, natura tumescit plus intus quam foris, patet palpebræ oculorum quæ concumbunt: curabis sic: Lac mulieris quæ masculum lactat, & cerulam misce, & calefac, et pone pessarium in ore matricis. Item galbano cum rosæ simul utere, Item oui assu inure modicum, & rosæ impone pessario. *Ad inflationem, & apostemata matricis.* Butyrum cum opio & rosæ aduna, & in melle pessario appone. Suffumiga sic: ceram, terebynthinam, uel sagapenum carbonibus appone, superposito

Aposito em moto. Si lumborum dolor, & circa matrices prurigo, in natura, & in ventre humidior, tunc nanque iam patet se rheumaticam factam. Cura. Ireos radicem sicco mali granati misce: & ecligma facies postquam urinam fecerit. Ad cancrum matricis, cuius hæc sunt signa, dolor in ventre, & sexus ut putet se spinam, vel lignum in corpore habere: aliquando effusio sanguinis cum urina. Betam syluaticam, & alumen scissum, & nitrum in ligno tere, & cataplasma impone. Item succum solatri cum adipe anserino in pessario. Item raphanum tempera cum eo, & vtere. Ad vlcera matricis. Ceram, myrrham, & adipem porcinum, cum melle in lana suppone. Item oui testam assam, fileron cum rosis misce, & impone. Ad matricem frigidam. Si frigida fuerit dolet & sanguinem profert, frigidus sudor superuenit. Cura. Terebinthinæ, mellis, adipis anserini, ana: misce & vtere. Item artemisiā, adipem anserinum oleo rosarum misce, & impone. Signa ventositatis matricis. Renum amotis, & intestinorum, conducit ei ventrem, & clausa dolorem concitat. Cura. Myrrham in nigro uino bibat, scilicet temperate. Item medullam ceruinam tere, & misce rosis ad crassitudinem mellis, & fac pessarium. Matricis hydropica signa. Nares mucosæ, oculi nigri, torpet per loca calida. Cura. Cuminum, vnam passam, sal modicum pinse, & misce, & pessarium appone. Item rubi radicem coque, & bibat ieiuna. Ad matricem clausam. Bdellium tempera, & appone, ac suffumiga. Si matrix exiuerit, & tardauerit, & foris vulnerata fuerit. Terebinthinæ, medullæ vitulinæ, opij, croci, rosarum, cicutæ pessarium impone. Ad hæmorrhoidas in ore matricis. Coronam spinæ tere, & superaspersperge. Ad rheumatismum album vel aquosum, vel rubrum, vel sanguineum, aut nigrum, sine dolore, aut cum dolore. Sanabis sic: Papauer cum vino nigro bibant: testam oui contere, & appone in capite funium ceræ cum olibano, & impone. Item acaciam tere cum aceto, & appone in lana. Signa matricis plena humoribus. Vlceribus nimis impletur: extrema oculorum fiunt sanguinea, febres assidue, & acutæ. Cura. Cyperum, & rutam cum uino albo temperata ieiuna bibat ad cotylam unā, & non plus. Ad effusionem sanguinis matricis. Grana vici sicca tere, & cum uino da: aut folia uiridis maluæ. Si ex partu contingit sanguinis fluxus. Corion basilicon incende, & tere, & cum aceto inuolue, & impone in pessarium. Item lapathi succo intinctum pessarium appone. Si ex partu, naris plaga fuerit. Testiculos tauri etiam solue cum aqua frigida, & cum rosis liquefactis lineo in panno cum modico croci impone. Si uero consuetudine super menstrua venerit. Cyneres vitis teras, & in linteo imponas: uel calcem teras, et similiter apponas. Potio ad idem. Radicem myricæ, et corticem tere, et cum vino bibat. Si matrix ex parte ulcerata fuerit. Helenium butyro veteri misce, et fac pessarium, et suppone. Ad consuetudinem prouocandum. Piperis grana commisce staphidi agris, da post balneum cum vino, et cito lubueniet. Item centauream tere cum folijs in aqua, & fac pilulas, et impone ori matricis. Item rubiam, nigellam, et myrrham, ana, cum vino bibat. Ad Rhagadias in ore matricis. Coronam spinæ, gallas omphacinas tere, et unge adipe anserino, ut adhæreat puluis, et super sparge: facit et ad condylomata. Ad eas quæ non pregnantur. Castorij, piperis, grana xii, vino communi simul temperata cum pulegio bibat. Ut non conceperit. Nitrum in ore matricis in modum ciceris post concubitum mittat. Ut cognoscat si sua culpa, aut viri est, quod non concipiat. Vasa fictilia duo signa, intus posito hordeo, et ibi fac eam et eum urinare, et pone in loco frigido per xii dies, cuius ordeum in germinauerit, eius culpa est. Ut cognoscat an pregnant masculum vel feminam in utero habeat, & cognoscat, si sua culpa aut culpa viri non concipiat. Apium cum radice sua capiti eius appone, ipsa ignorante: et si primo nominauerit dum loquitur masculum, masculum: si foeminam, foeminam pariet. Ut femina concipiat. Vuluam leporis siccam tere, et ambo bibant, et edant. Ut cognoscat si conceperit. Si collum calidum habet, dorsum frigidum, concepit: si vero æquale corpus, non. Ad eam quæ prius secunda fuerit, postea sterilis facta est. D Folia mali granati sicca tere, et cum melle fac pessarium digitorum quatuor: et post purgationem impone diebus tribus, non tollatur. Et vnam passam cum granulis suis tere, et fac pessarium, ut dictum est: et quando coagulata stillauerit, cognoscat virum. Ad violatam ut non cognoscatur. Alumen scissum, gallas omphacinas cum vino amineo tere, et fac encachisma. Item cum succo pastinacæ collige, et fac magnitudinem orobi, et apponatur per vnam horam ante, quam coeat. Ad tumorem vberum. Betam oleo coque, donec soluatur, et sic tere, et simul ceram solue, et cataplasma impone. Item ad vbera ulcerata. Portulacam tere cum oleo rose, et linteolo impone. Ad duritiem, vberum inflationem, & vlcera, & crassitiem, & omnem passionem. Caulem uiridem tere, et cataplasma fac. Succum autem eius spissum line. Item ad vlcera, & cancrum, & Diataphin. Folia hedere coque fortiter, et cataplasma, et ex apozemate fomenta. Ad lac augendum. Lumbricorum viuorum 3. i. tere, et cum melle bibat, ut non cognoscat. Item lac vaccinum aqua calida salsa vel marina fomenta, et postea cum vino calido bibat.

E

GALENO ASCRIPTVS LIBER

SECRETORVM AD MONTEVM

C E N S V R A

Secreta hæc ut Galeni non sunt, ita non omnino inutiliter legi possunt.

Ogasti me, amice Montee, ut describerem tibi librum in medicatione ægritudinum secundum experimentum medicinale, & considerationes rationales ex eis, quæ expertus sum multis sapietum & bonorum in cultu legis. Feci igitur illum, & posui ipsum ex secretis, quæ non est necesse propalare unicuique hominum, timendo ne fiant pigri, confidendo in ipso, & dimittant, quod necessarium est in scientia radicū & ordine capitulorum, super quam est fabricatio artis. Et ego quidem scripsi tibi in illo secundum mensuram uirtutis, & fideliter. Dico igitur quod substantia subiecta generationi & corruptioni mutatur in qualitatibus suis, quæ sunt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: quæ adinuicem agunt & patiuntur: & eorum equaliter, complexionis existit bonitas. Quod est, quia complexio est factorum substantiæ cuiuscunque membrorum animalis propria. Complexio igitur est substantia corporis, & natura eius. Et postea sunt res sequentes complexionem necessario, & sunt odores, & sapores, & colores, & durtities, & mollities, & lenitas. Natura uero de tribus dicitur rebus: quarum una est complexio, secunda est uirtus rectorix, tertia est compositio. Et quamuis ars, quæ sollicita est de corpore, sit una, sicut uerificatum est iam in libris alijs, tamen partes eius sublimes sunt duæ: quarum una est regimen sanorum, & altera est curatio ægrorum. Et sunt ambæ in operationibus suis diuersæ, quia ambæ prima intendit ad conseruandū corpus secundum dispositionē in qua est: & secunda intendit ad permutandum ipsum ab eo secundum quod est. Et quoniā sanitas antiquior est ægritudine, & sublimitate & tempore, tunc necesse est nobis ut acquiramus in primis, qualiter conseruemus sanitatem: & post illud, qualiter sanemus ægritudines sanatione bona. Via autem communis ad inueniendum eas ex rebus duabus est, ut sciamus dispositionem, quam nominauimus sanitatem, quæ dispositio sit: quia non possumus seruire ipsam quando existit, nec reducere ipsam, quando corrumpitur nisi sciuerimus quid sit. Nos uero iam processimus, & ostendimus, quod sanitas similium partium est æqualitas: & quod sanitas membrorum compositorum completur positione membrorum similium partium, & eorum numero. Illud uero quod surgit per conseruationem horum membrorum, est post conseruationem sanitatis: sicut si corpora nostra nunquam finirentur, nisi per dolorē communicantem eis, non esset nobis ars, necessaria, qua sciremus læsiones eorum omnes. Genera autem ægritudinum corporum nostrorum, & corruptiones eorum, sunt duo, quæ eis sunt necessariae, quæ sunt ex operatione caloris innati: & sunt eis corporibus a principio esse corporum radices. Et ex eis sunt, quæ non sunt necessariae, & nos non sumus eas mouētes, quæ quidem corrumpunt corpora nostra non minus illis necessarijs. Et ego quidem sum distinguens unumquodque duorum generum secundum se. Dico igitur, quod principium nostri esse est ex sanguine & spermate: ueruntamen sanguis est materia properans in receptione eius quod descendit. Et nos quidem intelligimus per materiam hylen, sequentem formam in omni parte: sperma autem stat loco Factoris. Et unumquodque istorum duorum est compositum ex elementis, ex quibus compositum est alterum (& nos quidem demonstrauius ita in libro, quem edidimus de elementis secundum sententiam Hippocratis) ueruntamen in mensura missionis specierum diuersificatur, quia plus est in spermate. Et iam nos quidem demonstrauius secundum quod diximus, & testificati sumus illud in libro de morbis et accidentibus. & mihi quidem uidetur, ut vadā ad fundamentum sermonis, in arte medicationis per experimentum, & considerationem, & copulationem & abbreviationem sermonis, & appropinquationem locutionis. Frater Montee, iste magis iuuatius liber est, quem composui in medicina: omnem namque descriptionem eius expertus sum multoties in complexionibus comparibus. Descriptiones autem quas diximus in almemiri, id est pharmacorum, & est liber qui nominatur de medicinis, compositis, non sunt nisi compositiones quorundam quos dixi, sicut Archigenis, & Archelai, & Seueri, & aliorum: quibus si uireret aliquis secundum quod dixerunt, non fieret iuuamentum per eas, immo generarent ægritudines. Verum ego rectificaui eas, & exercitaui super errorem, qui est in eis. Prima ergo descriptionum eius, quas ego composui, est descriptio medicinarum huiusmodi.

Ad Stupo-

A

Ad stuporem, & frigus, & paralyfin.

Vir quidam sexagenarius fuit super quem vincebant humiditates superflue, & ventositates phlegmaticae, & erat mollis corporis, & ipse quidē cōquerebatur de stupore in corpore suo, & frigore addito, & inceptione paralyseos. Cōposui ergo hanc confectiōē, quae est medicina multorum iuuamentorum. Et ego quidem iuuamenta ipsius dicam, post artem eius. *Confectiōis permissio.* Rec. euphorbij, croci, casia lig. cinnamomi, apij, acacia, costi amari, spicē, gūmi arabici, seminis vrticæ, granorum al Kerua, bdelij, olibani, sumach, ellebori, sulfuris citrini, styracis calamitæ, piperis albi, oīum ana. 3. vi. rosarū siccarū, pyrethri, arthanitæ, fetefusiæ, seminis apij, oīum ana. 3. iv. seminis albedarogiez. i. ammeos, seminis taraxacō, amborū an. 3. medullę cartami, zingiberis, amborū an. 3. iv. tere & cribella: deinde infunde in uino antiquo trib. diebus, donec fiant sicut mel: deinde fundatur super ea mel crassum despumatū: deinde misceatur, & fundatur super ea ex oleo balsami mensura uncię vnus: deinde ponatur sup ignē leuē, & bulliat ebullitionibus duab. leuib. & fundatur in vase vitreo: & dimitatur sex mensib. & quāto plus antiquatur, tanto est melius ei. Vltus est ea vir, & conualuit vsq; ad quartā hebdomadā. Et dosis quidem eius est ex aureo

B vsq; ad 3. iv. Quod si ille qui vititur ea, fuerit adolescens, sumat ex ea. 3. i. & s. Hæc at medicina cōfert morbi factō a cane rabioso iuuamētū manifestū statim: & dolori qui fit in acuminē verticis antiquo, & cui radunt pili capitis, deinde accipit de hac medicina pondus aur. vnus, & soluitur cū aceto uini, & linitur cum eo caput. Et ad dolorē dētiū fricatur cū ea. Et ad dolorē auris soluitur oleo balsami, & colat, deinde destillatur in aurem. Et ad anginam datur in potu cū aqua, in qua cocta sunt sebesten, & anethū, & deglutitur post ipsam butyrum tepidum. Et similiter ad asthma & splenē. 3. i. & s. cū aceto, in quo decoctæ sunt radices capparis, & tamarisci. Et ad renes, & ad dolores eorū cū aqua, in qua decocta est calamintha fluuiialis. Et ad serpentes in vētre. 3. i. & s. cum aqua, in qua decocti sunt cortices granati dulcis. Et ad hæmorrhoidas aur. i. cū vino antiquo. Et ad dolorē hepatis, & stomachi, & ad hydropē itaq; qñ est cōplexio decliuis ad frigus. Ad ultimū vero serua à me secretum magnū in oī medicatione tua. Caue igitur multiplicationē calefactionis, & inclina ad frigidationē per cōparationem, et non absolute: et incipe in propinquitate complexionis hominis: et hic quidē est locus cōsiderationis. Serua igit hūc modū cūrōnis, et intellige

C ipsum. Et fac medicinā, immittēs spēs boni odoris aromaticas: est. n. electuariū magnū: et nō errabis, si Deus uoluerit. Et fuge a stupefaciēte oculū, nisi raro, et apud necessitatē: nā faciet festinare ad eū qui uti ipso debilitatē tunica corneæ. Et hoc iterū considerandū est, intellige ergo ipsum.

Ad Phrenitim, & tussim siccam, & febrem conclusam.

Medicina aut Austri, qui est ex illis de Luca: qm cōquestus est mihi de phrenitide, et apostemate in cerebro suo ita, q̄ permiscebat: et fuerūt cū eo calor, et tussis sicca, et dolor capitis intolerabilis, et febris conclusa. Et iam medicati fuerunt ei quidam medicorum, et errauerūt super eum. Incepi ei uti hmōi medicina, et sanatus est usq; ad hebdomadā vnā. *Medicina permissio.* Rec. psyllij infusi in aqua cucumeris indi: deinde extrahat, et coletur cum cribro, et coaguletur cū rob vug leui igne: et sumatur tragacanthæ albę, gūmi arabici, medullæ se. citruli, et medullę cucumeris & medullę se. cydonij: medullę se. cucurbitæ, medullæ amyli, sandali, seminis portulacę, sem. malua uisci, oīum ana partē. i. terantur contritione bona: deinde misceantur coagulato. i. rob. Et admittrentur de eo oīi mane 3. iv. et apud somnum similiter. Et cibus eius sit aqua hordei, in qua decocti sint cancri fluuiales, et sebesten. Hoc enim medicamen est, cui non est par.

Ad dolorem capitis, & lachrymas oculorum, & ad insomnietatem.

Et conquestus est mihi adolescens uicenarius (cuius cōplexio erat calida, et cuius color erat fuscus, et erat multæ quietis, et tranquillitatis, et erat uincens semper cōplexionem regionis eius caliditatis) de dolore capitis superfluo in quietante, lachrymis in oculis suis, et dolore in eis, et non dormiebat. Cōposui ergo ei hoc caput purgiū, conualuit ergo ex uice vnā. *Modus confectiōis.* Rec. croci daa Kirat, ladanij. 3. s. conditi. 3. i. lache Kirat i. cāphoræ Kiratā mediā, lubue, ambue, ana 3. iij, opij, 3. ij. terantur, et aggregentur cū melle medicinæ siccae, et soluantur humide cū sambucino, terantur, et aggregentur cum melle despumato. Qñ igitur necessitas eius est, sumatur, sicut milium, et soluat in lacte melleis, et fiat cum eo caput purgiū. Vir autē cuius corpus est forte, sumat pōdus sex granorum: huiusmodi. n. medicina est ultima. Primum autē quod oportet p̄mittere in curatione ægritudinu n, qñ uides repletionē, et tempus nō longinquū phlebotomiæ, est ut præmittas phlebotomiā in cephalica, si ægritudo est in superioribus corporis: et in basilica, si ægritudo est in inferioribus corporis. Noīter autē sermo in hoc iam p̄missus est in multis nostrorum librorum. Qui at vult esse prudens in arte ista, legat libros meos, et nūc utatur istis medicinis, quas ego composui, et expertus sum, post quam cognouerit cōplexiones utentium eis.

Ad dolores oculorum & ophthalmiam.

Quia dolores, qui accidunt oculo, sunt multi, et diuersi, et ex eis est dolor, qui uocat ophthalmia, multoties accidit oculis in multis dispositionib. uidetur mihi ut p̄mittā cām eius super reliquos dolores oculi. Quia cuidā uiro qui noīatur Fisulus, aduenit dolor inquietās, et ophthalmia calida

L I B E R

calida per causam: & erat quadragenarius: & erat quietus, crassi corporis. Leniui ego ei naturam E cum infusione myrobalanorum: & firmabo vel ostendam eā in hoc libro. Deinde præcepi ei, vt aperiret cephalicam. Et composui ei hoc sief: & nominaui ipsum iuuatiuū, quia iuuatus est per ipsum ipsa uice Prima. *Modus Sief.* Rec. cerusa de plūbo, amyli, amborum ana partes ij. & s. sacocol lā, croci, opij omnium ana quartā partem illius: teratur cerusa, & cribelletur, cum orali: & addatur super ipsam de aqua dulci, quantum necesse est: & teratur in mortario diebus x in hora quie ta a vento, & in loco in quo non sit puluis: deinde infundatur gūmi post illud in aqua dulci in va se mundo. Quando ergo soluitur, & fit sicut aqua, coletur cum pāno lini super medicinā in mar more: deinde teratur cum ea. Quando ergo facta est medicina sicut pasta, proijciantur super ip sam reliqui pulueres, & terantur cum ea, donec inspissentur: deinde fac ex ea sief, & exiccantur in ymbra in loco tecto: deinde proijciatur super ipsam pannus sabini, aut pannus subrilis, descendēs ipsa a puluere postea reponantur, & medicetur cum eis. Et sumatur ex eis unum, & soluat in aqua rosa, & lacte mulieris: & sumatur in uenera, & distilletur in oculum. Hoc autē sief est conue nient, vel conferens apostematibus, & inflationi, & vuæ, & vlceri nigro, & uescis accidētibus in oculo, & pluribus ægitudinibus eius.

Ad Albuginem oculi.

Alcohol autem, quo usus est Ebinus monachus ad albuginem, quæ erat in oculis suis: & om nes medici conuenerant, quod sanaretur: & posui ipsum ei, & conualuit usq; ad triginta dies. *Mo dus alcohol.* Rec. Spumę maris, quę natat super aquam, stercoris lacertæ, sacchari, massacumia, baurach, omnium partes æquales: terantur, & cribellentur: & sumatur ex memire media un cia, teratur, & decoquatur cum libra aquæ, donec consumatur medietas: & coletur, & imbibat ur cum hac aqua in marmore: deinde cōtinuetur cum contritione in Sole diebus aliquot: donec consumatur aqua: deinde fiat puluis: Hoc enim est vltimum, & secretum magnum.

Ad conseruandam sanitatem oculi alcohol.

Alcohol autem, quod conseruat sanitatem oculi, Montee amice, ego usus sum ad sanitatem amicorum meorum: & nulli, qui eo usus est, accidit nocumentum in oculis suis dum remāsit. Et ipsum quidem conueniens est omnibus hominibus propter subtilitatem suam. *Modus alcohol.* Rec. alchoronia, & est thutia Inda, antimonij, hæmaritis, rubiem, & est sepia abluta, & fit marina nec aduratur, tutiæ, eris combusti, corticū æris, aloes, folij, croci, omnium ana partē unā: piperis, macropiperis, salis ammoniaci, oīum ana partē mediā: margaritarū minutarū, myrobal. Kebu lorum, spumę maris, cadiniæ aureæ, sacchari, mulci, camphoræ, oīum ana quartā partē, terantur & cribellentur, & fricōtur in marmore diebus aliquot donec fiant sicut atomi: Hoc. n. est vltimū.

Ad Impetiginem & pruritem.

Medicina, cuius descriptionē incepti pro Sertato, pro qua ipse proiecit medicinas multas aua rus de ea viquequo accepit illam: & rectificaui ipsam, & curauī cū ea multos homines ab impe tigne, quę in capite, & cruribus, & baras, & pruritu, & casu capillorum, tabal, & alopecia, & len dibus, & pediculis, & scabie ulcerosa: et est certa. *Modus vnguenti.* Recipe gallarū. 3. iij. granorum armenij baurach aureum. i. sulfuris citrini aureos ij, arsenici rubri, aristolo. amborum ana aur. s. fa lis ammoniaci, frustri testudinis, fimi ueteris, amygd. amararū ex corticatarū, colocynthidis, eris vlti, uenarum citrinarum, merdalengi, radices capparis, foliorum fici sicce, radicum cānæ, siccarū & ziniar, aluminis, iamenī, sief memithe, myrrhæ, aloes, olibani, oīum ana 3. s. Kitrā, foliorū oli uæ, fellis uaccini, oīum ana aur. i. terantur, et cribellentur, et conficiantur cum aceto vini, donec per misceatur: deinde leniatur cū eo: Est enim bonū ad tineā, et afflati, et ad ægitudines antiquas.

Ad uermem auris.

Ingenium, in extractione uermis de aure, quod ego feci multoties. Distilletur in aurem quod distillat caro uaccina, s. quando affatur cum aqua almarmacur: deinde preparetur cannula cum mensura quę ingreditur in aurem: et fugatur cannula a superiori parte eius uehementi suctio ne, egredientur enim uermes, si Deus uoluerit.

Ad extractionem aquæ cadentis in aurem.

Pro extractione aquæ cadentis in aurē sumatur uiga iunci triangulata, et est planea quę oritur super flumina et inuoluatur eius extremitas cū coto, et liniatur cū oleo, deinde intromittatur ex tremitas eius secūda in aurē cū mensura, quę possibilis est, et incendatur extremitas in qua est cotū cū igne. Quāto igitur plus cōburitur, aqua cadet de aure: et itera illud, donec egrediat aqua tota.

Ad extractionem spinæ de gutture.

Ingeniū in extractione spinę, quā adheret in gutture aut trāsuersat. Elixetur frustū carnis uaccinæ, et liget cū chorda, et deglutatur, deinde extrahatur extractione subtili, egredietur. n. spina.

Ad dolorem auris.

Ad dolorē at in aurē factū res magis iuuatina est, ut sumantur uermes inuēti sub urceis aquę, & decoquantur cū oleo ro. et mādragora, et destilletur in aurē post quē tepet. Quod autem dicitur amice de ægitudinibus aurium, iam ostendi illud in libro De ingenio sanitatis, et in alijs libris.

Ablu.

A

Ablutio capitis cerebrum confortans.

Dico igitur, quod quicquid accidit naribus, ægritudines, quæ prohibent ab olfactu, & inspiratione. Dico ergo, quod prohibens ab illo, non est ex ægritudine nervorum: quoniam duæ extremitates anterioris cerebri quæ sunt similes duobus capitibus, mammillarum, & sunt illæ, quas diximus in eo quod præterijt de sermone nostro, quod sunt lenes, & ipsæ non numerantur in numero nervorum: complent inspirationem, & expirationem, sine medicatione nervorum: & ad ipsas ascendit odor ex foramine, quod est in cartilagine intra coronam. Cuius medicinæ descriptionem scripsi Costæ monacho, & fecit ipsam: & similiter scripsi descriptionem eius Chilchedeo, & Festito, & excusavit eos ab omni cura. Et abscindit nocumenta attracta ad caput, & confortat cerebrum, & cauterizat ipsum, et expellit nocumētum ab ipso, et separat inter ipsum & vapores, & humiditates, ex quibus, proveniunt coryzæ, & delet sodā, *Modus ablutionis confortans cerebrum.* Rec. salis gemme, salnitri combusti, spumæ maris, baurachi albi, olivum an partē unā: ellebori albi partē mediā: codisi, staphidis agriæ, sinapis: fœcis uini i. tartari combusti, olivum an partē unā: sulfuris, ros. gallarum, sumach, alchamæ, squinathi, prasilij, gummi arabici, olibani, gariophyllorum, xyloaloes, lycij: arsenici, aluminis, folij, picæ, nucis muscatæ, olivum an partes. s. terantur, & cribellentur, & solvantur in aquæ saponis cois part. iv. cum aceto uini antiquo, & conficiantur cum eo medicinæ, & percutiatur in mortario: & sit acētū bulliēs, quā soluis ipsum cum sapone: & fiant trochisci, sitque unus trochiscus ʒ. v. & exiccetur in umbra. Quā igitur necessarii sunt, teratur vnus trochiscus, & soluat cum aqua calida, & abluatur caput cum eo, & caueatur ne cadat aliquid ex eo in oculum: & sit natura lenis.

Ad fluxum sanguinis narium.

Et conquestus est mihi uir ex illis bonis de Roma: in primis quā hospitatus fui in ea, & erat quadragenarius, & erat delitiosus, teneri corporis, complexioque eius declivis ad caliditatem, & humiditatem (& hæc est complexio Romæ) quod ipse fluxum sanguinis narium patiebatur superfluum. Et medicati fuerunt ei multi medicorum, & non contulerat eorum medicina. Composui ergo ei hanc medicinam, cuius descriptionem acceperam a patre meo, & iuuaui eum statim. Et ego quidem permutaueram me a domo eius, et ipse permutavit me ad eam: & hæc fuit prima domus in qua quieui. *Modus medicinæ ad fluxum sanguinis narium.* Rec. chartæ Indæ i. de papyro, cucurbitæ sicce combustæ, atramenti uiridis combusti, olibani, opij, aluminis uisti, olivum ana. 3. i. terantur, & puluerizentur, & cribellentur super ellychnium, quod submersum sit in aceto, & supponatur in nares ex eo de foris. Et ponatur super tempora, & frontem lutum armenum tritum, confectum cum aceto: & ligentur stricte manus, & pedes, & duo adiutoria cum ligamentis, & testiculis erant: & sugatur cum ventosis supra hepatic sine incisione, & super splenem: et cephalica phlebotometur ex parte sanguinis: & embrochentur pedes cum aqua calida, ut attrahatur sanguis ad inferiora: & dormiat supra dorsum suum: & fundatur super faciem eius aqua frigida cum aceto, hoc enim est secretum magnum, serua igitur ipsum. Hæc quidem medicina abscindit sanguinem à quocunque membro, & si submergantur in ea pili leporis carminati, erit mirabilis.

Ad mollificationem linguæ.

Et conquestus est mihi uir senex mollis corporis de mollificatione in lingua sua, & fuit de quadam uilla ex villis Romanis. Composui igitur ei hanc medicinam, & sanatus est usque ad paucos dies, qui fuerunt minus tribus septimanis. *Modus pilularum ab accidentia phlegmatica.* Rec. albotiz, opopanacis, alitit dulcis, nucis muscatæ, omnium ana partem vnā, terantur, donec fiat sicut pasta, & fiant sicut cicer pilulæ. Et ponatur sub lingua una post unam, & sugatur, & assidue gargarizetur cum sinapi, & balneatio cum aqua non dulci. Et sanatus est.

Ad nauseam, et malitiam digestionis, et combustionem in stomacho et retentionem urinae.

Et conquestus est mihi uir quadragenarius, cuius complexio erat declivis ad caliditatem et siccitatem (fuit in Alexandria regione) de nausea & malitia digestionis, & combustionis in stomacho & retentione urine. Composui igitur hanc medicinam, & iuuaui eum statim. *Modus syrupi de fructibus.* Recipe succi basilici, succi granati dulcis, et succi granati acetosi, aquæ tamarindorum, aquæ casiarum, aquæ citrulorum, aquæ melonum aquæ cydoniorum, omnium ana lib. i. rob. vuæ uere dulcis, & est carenū, lib. iv. decoquantur, donec fiat ei spissitudo, eius malitiam securans, i. ne putrefiat. Et sumatur de ea omni die cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad debilitatem stomachi, & uomitum, et solutionum ventris.

Rob. de fructibus conferens debilitati stomachi, & uomitus, & solutioni ventris superflua, & angustia, & adustioni quæ fit in stomacho. Composui quidem hanc medicinam Rufo propinqui temporis, qui fuit Persa. *Cuius permissio.* Recipe granati acetosi, cydoniorum, amborum ana xx. numero, pirorum, iuiubarum, amborum ana c. numero: sumach aur. xl. granorum myrti, ceteræ terantur omnia, & ponantur in vase bireno silebete, & fundantur super illud aquæ xx. chist: & decoquatur decoctione bona et exprimat fæx, & proijciatur, & sumantur lib. tres mellis, & ponatur ipsum cum illa aqua et accendatur sub ea ignis, donec fiat sicut mel spissum et coletur, et reponatur. Cuius dosis sit cochlearium unum cum aqua frigida.

Ad

LIBER

Ad febrem adustam & sitim, & adustionem in stomacho.

E

Et conquestus est mihi uicenarius adolescens de febre adusta, & siti, & de adustione in stomacho. Composui ergo ei hos trochiscos. *Modus trochif. febris adustae.* Recipe seminis citrulorum excorticati, se. portulacae, liquiritiae decorticatae, oñum añ. 3. viii. tragacanthae. 3. iiii. terantur, & molliantur, & conficiantur cū mucilagine psyllii: & fiat inde trochisci, sitq; omnis trochiscus. 3. i.

Ad febrem tertianam trochisci.

Trochisci boni (quos ego sum expertus, & quos composui uiro ex bonis, qui habebat febrem tertianam & medietatem quotidianam, & iuuatus est ex eis cito iuuamento ueloci) ad febrem tertianam, & febrem incensuam, & febres permixtas calidae causae: & sunt nobilis quantitatis: serua ergo eos. *Modus trochiscorum febre tertiana.* Rec. rosarum. 3. xx, spodii. 3. v. amyli. 3. iiii. tragacanthae. 3. ii. croci danich. ii. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua, & fiant inde trochisci: sitque omnis trochiscus. 3. i. Et sumatur in potu cum aqua, & syrupo acetoso.

Ad stricturem anhelitus, & dolorem stomachi, & dolorem duorum laterum, & malitiam digestionis, & eructationem acetosam, & dolorem hepatis, & splenis.

Et conquestus est mihi Herodes religiosus de illis de Roma de stricture anhelitus, & dolore stomachi sui, & dolore duorum laterum, & malitia digestionis, & corruptione hystimbrae, & eructatione acetosa, & dolore hepatis sui, & splenis, & dilatatione anhelitus magna, & fuit infrigidatus aetatis quadragenarius. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea multum usq; ad hebdomadam. *Modus syrupi iuuatiui.* Recipe scillae lib. ii. se. feniculi, petros. anisi, pyrethri, hyssopi, se. ocimi gariophylati, colti, alari, oñum añ un. i. se. apii, piperis, cymini carmenj, oñum ana vn. ii. dauci, ammeos, libyfici, cardamomi, oñum añ un. iiii. ocimi hortulani, satureli. i. aceti acetosi, chisti. i, mell. chisti. i. rob. chisti. i. tere medicinas, & infunde eas ī aceto trib⁹ dieb⁹: deinde coq; ipm, donec consumatur medietas aceti: deinde proice sup ipsum uinū, & coq; ipm donec consumatur quantitas medietatis uini: deinde remoue ipm, & cola ex ipso medicinas, & dimitte ipm, donec infrigidetur bn: deinde infunde sup ipm mell. despumatū, & accende ignē sub ipso, donec fiat sicut mel subtile, & repone ipm. Sitq; portio eius cochlear unū cum aqua frigida. Et si uolueris ipm solutiuū, tūc bibatur ex eo cochlear unū cū aqua repida, & duobus danich scāmonii, est. n. mirabile.

Ad frigus stomachi, & corruptionem eius.

Et conquestus est mihi vir, qui erat in aetate, & cōplexione, sicut ille q̄ p̄cessit ante hunc. Composui ergo ei hanc medicinam ad frigus stomachi eius, & ad corruptionem eius, & ad malitiam hystimbrae ei⁹, & febrem quartanam, quae erat a putrefactione phlegmatis, p̄p debilitatē, quae euenerat in corpore eius, & ī manibus eius, & ipsius renibus. *Decoctio ad febrem quartanam.* Recipe uini antiq̄ boni odoris albi lib. iiii. mellis lib. i. zingiberis. 3. v. heyl, cardamomi, oñum ana danich. ii. & s. croci. 3. ij. musci, piperis, macropiperis, omniū ana danich. i. & s. terantur, & cribellentur, & puluerizētur sup syrupum: & dimitte eum in Sole diebus multis. Deinde utere ex ipso cochleari i. cū aqua frigida.

Ad corpus infrigidatum, & humectatum, & alia multa.

Et conquestus est mihi uir infrigidati, & humectati corporis: mutati coloris ex fluxu sanguinis superfluo, qui accidit ei p̄p syncopen, & frigus in hepate suo, & suo corde: & debilitate in suo stomacho, & corruptione in uenis suis, & solutione ventris superflua, & uomitu multo. Composui igitur ei hanc medicinam sublimem. *Modus concoctionis.* Recipe costi, folii, calami aromatici, gariophyllorum electorum, omniū ana vnc. ii. casie lignae, alis romani, amborum ana. vnc. i: gallie, acacie, foliorum ro. spodii, faufel, † thuris masculi, oñum ana vnc. s. terantur, & cribellentur: & conficiantur cum rob cydoniorum, & reponatur. Et sumatur, ex ea ad magnitudinem nucis, quando necesse fuerit: est enim vltima primaria valde.

* Al. piperis
vsualis.

Ad tristitiam, & cogitationem, & debilitatem, & angustiam.

H

Et conquestus est mihi vir adolescens ex filiis regum (& erat teneri corporis, & deliriosus) de debilitate nimia, et subtilitate eius, et angustia, et tristitia, et cogitatione: et erat continens nos zer autumnalis corruptus, alteratus: et locus in quo conuenerat, erat horizon ciuitatis Luce, super cuius aerem vincebat caliditas et humiditas. Composui ergo hanc medicinam, et exiuit ab aegritudine sua velociter. *Modus confectiois magna.* Recipe se. ocimi, buglossae siccae, foliorum proprie mentae siccae, lapidis lazuli adusti abluti, margaritarum paruarum tritarum, Karabi marini abluti, coralli albi, lapidis armeni, setae combustae, omniū ana. 3. x. galliae, spicae indae, myroba. epithymi Cretensis, cinnamomi, thuris, mastiches, zedoariae, daronici, been albi, et rubri, folii, cardamomi, gariophyl. electorum, vsnec, castorii, liquir. excorticatae, croci, se. lactuca, se. hyoscyami, ozanorhizae, squinanthi, mandragorae, xyloaloes bonae, paeoniae, rauedsceni, se. armel, nucis muscatae, darfessaham, carnub, selinia felelias i. agni casti, se. coriandri, ana. 3. v. limaturae argenti. 3. iiii. limaturae auri. 3. s. camphorae. 3. i. rosarum, spodii, amborum ana. 3. vii. musci aur. i: terantur oia et cribellentur, et leniantur cum vnc. i. olei ros. et quarta vnc. balsami: et adiungatur ei tantum sacchari triti, et cribellati, quantum sunt omnes medicinae: et conficiatur totum cum mirra, et reponatur sex mensibus in primis. Et sumatur ex eo omni die sicut abundachari assidue.

Ad

A *Ad Tussim, & ad asthma.*

Et conquestus est mihi uir quinquagenarius (cuius complexio erat equalis, decliuus ad caliditatem, & humiditatem crassi corporis, & erat regio eius multorum uentorum meridianorum) de tussi, & anhelitu latitudinis, & asthma antiquo. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea in hebdomada una. *Modus medicinae.* Rec. hyssopi sicci, ocimi, capilli ueneris, prasij, liquir. decorticata, omnium ana. 3. vi. funde desuper mensuram sacra iati unius de aqua, & coque ipsam donec pueniat ad medietatem: deinde cola, & infunde super ipsam cochlear mellis: deinde da ei in potu.

Ad Sputum sanguinis, & solutionem uentris.

Et conquestus est mihi Iefas, qui erat ex Armenis, de sputo sanguinis, & uentris solutione: & erat adolescens trigenarius, extenuati corporis, & calidi: & eius regio calida ualde. Composui ergo ei hanc medicinam. *Trochisci nobiles.* Rec. carabi marini adusti, acaciae abluta, gummi arabici, spodij, rosarum, theracit, omnium ana. 3. x. opij drach. i. mastiche drach. iij. coralli drachmas iv. teratur, & cribellentur, & conficiantur cum mucilaginib. granorum cydoniorum, & fiat trochisci, sitque ois trochiscus eius drach. i. Cuius dosis, sit trochiscus unus cum aqua frigida apud somnum. Et si dimiseris hos trochiscos, donec aggregentur partes eorum diebus aliquot, erunt completiores ad operationem suam.

Ad Retentionem menstruum, & multa alia.

Et conquesta est mihi mulier cuiusdam amicorum meorum, q̄ erat ex sapietibus mulieribus: & pepererat, & retenta erant ei menstrua, & minoratum fuerat lac eius: & acciderat ei sputum sanguinis, & saniei, & tussis, & anhelitus dilatatio. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuat eam. *Modus electionis.* Rec. succi prasij vn. vi. boni uini unciam unam, mellis unciam unam: piperis albi, thuris, myrrhe, omnium ana drachma unam: coniungatur aqua prasij, & uinum in olla, & coquantur donec consumantur duae partes tertiae, & tunc projiciatur super ipsum mel: & accedatur sub ea ignis donec coaguletur, & fiat sicut mel: terantur ergo medicinae, & puluerizentur super ipsum, deinde misceantur super ipsum, quando igitur permiscantur, tunc reponere ipsum in uitreato. Et lambat eo infirmus cochlearium. i. ieiunus. Iuuata est ergo hac medicina in spatio breui.

Ad Sputum sanguinis, & solutionem uentris, & sanguinis.

Emplastrum quod ego composui: & ponitur super pectus, & abscindit fluxum sanguinis: & super ipsum stomachum ex solutione uentris, & super caput ex fluxu sanguinis narium. *Cuius permixtio.* Recipe myrrhe, thuris, aloes omnium ana. 3. iv. balauftiorum, sanguinis draconis, acaciae, sief memithe, feluzaharagi, & loco eius chochol caubem. omnium an. 3. viij. opij, radicis spicæ, hyoscyami, omnium ana 3. iij. aluminis abluti, lacunae sigillae, atramenti, omnium ana. 3. ij. sumach, gallarum, granatorum summitatum s. balauftiorum, omnium ana. 3. vi. tere illud, & cribella ipsum cum cribello subtili, & confice ipsum cum uino passularum bono, aut cum aceto uini permixto, donec fiat sicut mel spissum. Deinde line super pectus ex sputo sanguinis, & super caput ex fluxu sanguinis narium, & super omnem locum ex quo egreditur sanguis, & line ipsum super stomachum ex solutione uentris. Et hoc ultimum est in eo, quod diximus, serua ergo ipsum.

Ad uentositatem uentris, & apostema in hepate, & hydropem.

Et conquesta est mihi mulier de uentositate in uentre suo, & apostemate in hepate suo in superioribus eius, & in ceptione hydropis, & erat mulier tricenaria, aut quasi tantum, & erat causa eius retentio menstruum, & erat uincens continens non aer calidus, et humidus. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuata est ea usque ad xxx. dies. *Confectio, quae prouocat menstrua, & expellit uentositatem.* Recipe eupatorii, spicæ, corticum casiae lignae, croci, seminis apij montani, & domestici, liquir. iquinanthi, carpobalsami, rubiae, omnium an. 3. iv. reuetseni. 3. iij. mastiches, lacce, quae non est operata, spodij, rosarum rubrarum, aristol. omnium an. aur. i. terantur omnia, & cribellentur: & conficiantur cum melle despumato. De quo sumatur omni die pondus. 3. ii.

D *Ad Ictericam nigram.*

Et conquesta est mihi mulier religiosa, quam extenuauerat religiositas, & abstinentia, de icteritia nigra multum apparente: & erat corporis macri, quae iam transierat. Lannos, & erat eius regio Romana, & erat tempus autumnum, in diebus in quibus ego fui ibi. Composui ergo ei hanc medicinam: & accipit ex ea aur. i. & exiit ex agitudine sua exitu bono. *Medicina ad extrahendum melancholicam.* Recipe aloes pondus. 3. viij. masti. 3. viij. agarici, polypodij, cartami, epithymi, ois ana pondus drach. ij. folij, casiae lignae, spicæ, omnium ana drach. ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato. Sitque dosis eius aureus i. cum uino, si non fuerit febris.

Ad Ictericam citrinam.

Et conquestus est mihi uir tricenarius, qui erat monachus bonus, multae lectionis in libris: & erat calcfactus de icteritia citrina multum apparente. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea uelociter. *Medicina ad extrahendum choleram.* Recipe amygdalarum amararum, amygdalarum dulcium, spodij, folij, rosarum, abstinthij, mastiches, spicæ, anisi, omnium ana. 3. iij. seminis scariolae drach. x. coriandri syluestris drach. ix. aloes drach. vi. terantur, & cribellentur, et conficiantur cum uino. Et sit dosis omni die drach. ii. pondus.

Ad

LIBER

Ad Duritiem splenis, & apostema in hepate, & aquam citrinam, & dolorem Stomachi, & renum, & tussim cum icteritia.

E

Et conquestus est mihi vir ex amicis meis ex bonis religiosis de duritie in splene suo, & apostemate in hepate suo, & aqua citrina, & dolore in stomacho suo, & dolore renū, & ex tussi cum icteritia. Composui ergo ei hanc medicinam. *Confectio ad agritudinem ventris, vel vacuitatis.* Rec. spica Indæ, costi, corticum casia lignæ, omnium ana pondus drac. ii. fœniculi drac. iii. piperis, semi. apii, acori, andacochæ, ireos, xylobalsami, omnium ana drac. iij. venarum cappar. drac. quinque: passularum mundatarum à granis suis, drac. x. terantur donec fiant sicut medulla: & terantur medicinæ, & cribellentur: & cōficiantur omnia cum melle despumato. Et sumantur ex eo omni die drac. iij. cum aqua capparū, & calaminthes, & secaniabin pauci aceti. Iuuatus est ergo ea iuuamento manifesto in spacio paruo. *Emplastrum conferens duritiei splenis & hepatis.* Recipe ammoniaci, bdellii, ireos, sepi vaccini, oīum ana dra. * x. ficus, thuris, opopanacis. galbani, omnium ana drac. viii. piperis c & l grana: cera, picis sicca, amborum ana. 3. xx. aluminis iame- ni, sulfuris myrrhæ, omnium ana. 3. x. pyrethri, radicum cappar. amborum ana drac. v. uisci, aristolochiæ, croci cordumeni, amomi. olei nardini, omnium ana drac. iij. terantur bene cum ace- to, & cōficiantur cum eo donec permisceantur: & liquefiat cera, & permisceatur omnia teren- do in mortario, donec fiat corpus unum: & ponatur super splenem.

*Al. xvj.

Ad Febrem quotidianam, & fluxum ventris, & tenesmon, & tussim.

Pilulæ quas ego composui uiro oratori, qui habebat quotidianam, & fluxum uentris super- fluum, & punctiōem, & tenesmon uehementem, & tussim: & iam erat desiccatus: & desperaue- rat se, & sperauerat mortem. Iuuatus est ergo his uice una. *Pilularum permissio hac est.* Recipe castorii, myrrhæ, amborum ana aur. i. & sem. seminis hyoscyami albi. 3. iij. seminis apii, 3. viii. tere illa, & confice cum uino, & fac inde pilulas sicut piper, & sicca eas. Sitq; dosis eius grana v. cum rob myrrhi, & aqua. Inquit Galenus non est nobis necessarium rememorari in hoc libro ra- dicum agritudinum, quoniam iam eas diximus in aliis libris: hunc autem librum non fecimus, nisi ad descriptionem proprie. Et quamuis nos confortemus per ipsum rationes Empiricorum, tamen quando ego cogito, ratione certa agnosco, quia est unum de secretis medicinæ, & thesau- rus ex thesauris eius. Et omnem * medicinam eius iam expertus sum uicibus multis in eo, qui a- ptus, & cui conuenit, & est conueniens * complexio eius.

* Al. modum.
* Al. comple-
xionis.

Ad Dolorem, & tenesmon, & uentris solutionem, & puncturam.

Ellychnium quod supponitur in ano, & efficit opus pilularum. immo melius. *Eius permissio.* Recipe myrrhæ, thuris, mastiches, croci, omnium ana, partem unam: terantur, & cribellentur, & cōficiantur cum uitellis ouorū, aut cum succo alefinis i. psyllij & fac inde, quod sit simile glan- di, & pone in unoquoque eorum filum. Quando ergo facis illud, inunge ipsum ante oleo rosato, & pone ipsum in ano, & præcipe ut teneat ipsum nocte tota. Quando igitur uoluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipsum. Hæc autem medicina est sublimis ad dolorem ani, et tenesmo san- guineo, et solutioni uentris, et puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad Colicam, & uomitum, & dolorem stomachi.

Medicamen ad colicam, quod composui adolescenti trigenario, cui acciderat colica, quæ di- citur ileos, et uomitus, et exiccatio fortis, et dolor stomachi. *Cuius permissio.* Recip. myrobalano- rum citrinorum, et nigrorū, masti. anisi, ammeos, seminis apii, corticū * thapsiæ, medullæ seminis cartami, omnium ana partem unam: salis Indi partem s: aloes scotrensis ad pondus omniū medi- cinarū terantur, et cribellentur, et cōficiantur cum aqua foliorum citri humidorum: et fiant in- de pilulæ Sitq; dosis eius aur. ii. cum aqua calida ante cibum: est enim bonum ad digestionem ci- bi, et lenit uentrem, et ad colicam, et uentositatem, et dolorem dorfi, et crudum humorem.

* Al. casia li-
gneæ.

Ad Lapidem renum.

Et conquestus est mihi uir de lapide, quem habebat in renibus suis, et quandoq; exierat in uri- na: et narrauit quia egressus est: hoc autem longinquum est, ueruntamen ego audiui, quod Ar- chigenes in quibusdam libris dixit hoc, sed * nescio causam eius. Composui ei hanc medicinam: et iuuatus est ea usque ad xxx. dies. *Confectio ad lapidem.* Recipe aristolo. dauci. floris squinanthi, carpobalsami, spica, croci, meu, phu, apii, casia, camædryos, scorodi, ammeos, prassii, dragacan- thi, enulæ: ireos, origani montani, carui, seseleos, corticū radicū cappar. gariophyllorum, cymini, seminis fœniculi, scillæ assatæ, sinapis, mirrhæ, seminis eruca, condisi, omnium ana partem vnam: pinearum decorticatarum ex cortice suo, quantum est pondus omnium: terantur, et cribellentur, et cōficiantur cum melle despumato. Sitq; dosis eius omni die. 3. iij.

* Al. dixi.

Ad Debilitatem coitus, & ad dolorem vesicæ, & lapidem, & Dolorem in utrisque lateribus.

Et conquestus est mihi adolescens teneri corporis ex filiis Regum philosophorum ex amicis meis, de coitu, de uesica, de dolore in ea, et lapide, et de dolore in utrisque lateribus. Composui ergo

H

A ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est ea uelociter. *Confectio ad coitum.* Recipe pinearum excorticatarum de cortice suo libræ unius quartram: medullæ seminis melonum, medullæ seminis cucurbitæ, been ru. & citrini, sesami decorticati, gala agæ, zingiberis, secacul, semi. alphagdi, sepitcini, omniū ana drach. x. seminis urticæ, seminis sinapis, seminis capæ albæ, anisi, seminis papaueris albi, liquif. decorticatæ, seminis bauciæ, omnium ana drach. vij. penidiorum quantum est pondus omnium: terantur, & cribellentur, & conficiantur tum melle despumato. Et accipiat ex ea mane, & apud somnum, quantum est nux. Et præcipe ei, ut fiat hoc sibi cibarium diebus, quibus accipit confectionem. Recipe bauciarum mundatarum ex venis suis & cortice suo medietatē libræ: elixetur ergo donec dissoluatur, & proiciatur in eam oleum omphacinum, & mel: formetur cū uittellis v. ouorum. Et quandoque decoquuntur cum eo passeris: Et coloretur cum croco & zingibere: & aromatizetur cum musco.

Ad Satyriasm.

B Medicamen cui non est simile super terram in satyriasi, & est uelocis sanationis. *Cuius permistio.* Recipe olei sambacini uel de zambach. i. de iefemino, libram, unam: formicas habentes alas, mille: nemerefin unā & est femina parua vulpes, quæ in Sabaro moratur: & cum formicis miscetur: inungatur cum hoc unguento mirach, & duo testiculi, & virga, postquam suspenditur in Sole duabus hebdomadibus.

Ad dolorem testiculorum, et apostema, et uentositatem in eis, et pruritus.

Et conquestus est mihi uir ex bonis religiosus ex amicis meis de apostemate in testiculis, & ramice, & uentositate in eis, & dolore eorum. Composui ergo ei hoc emplastrum, & iuuatus est eo inuamento magno. *Cuius permistio.* Recipe mastiches, setæ, thuris, sarcocollæ, oīum ana drachmas vi. terantur, & cribellentur, & incorporentur cum uino, & liniatur super apostema, & annectatur super ipsum coctum: & dimitte ipsum donec exiccet: deinde accipe pannum, & liga duo oua ad duas ancharum pyxides. *Ad Pruritus testiculorum.* Ad pruritus in duobus testiculis, sumatur cerusæ drac. vi. sulfuris citrini drach. ii. opij drachma una: terantur omnia cum aceto uini permisto cum aqua, & pone ipsum tribus uicibus. *Ad Apostema Testiculorum.* Et ad apostema in duobus testiculis, fumantur cicoris partes ii. althææ par. i. terantur cum aceto, & leniantur super apostema: est enim bonum.

Ad Dolorem iuncturarum

C Et scripsi ad Glauconem philosophum, qui erat ex bonis & puris amicis meis: & erat eius ætas adolescentia: & erat teneri corporis delicatus: & ipsius regio Beneuentum: inuaseratque eum dolor iuncturarum & carniū, quæ super dorso in directo ancharum sunt, & podagra, & dolor ancharum. Composui ergo ei hanc medicinam, & una ex illis quam accepi ab Archigene: & addidi in ea, & rectificaui eam. Iuuatus est ergo ea usq; ad lxx. dies, & non rediit ad ipsum: & est secretum magnum ex secretis medicinæ. *Pilule ad dolorem iuncturarum.* Rec. myrobalanorum Kēbul. indorum, & corticum cucumeris asini, buzaram, loco cuius ponitur zingiber, colocynthidis interioris, salis indi, hermodactylorum, aloes scottensis. omnium ana. 3. i. sagapeni. 3. ii. terantur, & puluerizentur, & conficiantur cum aqua foliorum KēKengi, & aqua albuze: & fiant pilulæ sicut piper, desiccantur in umbra. Et bibantur ex eo omni nocte tertia. 3. iii. cum aqua calida. Et sumatur post illud hæc medicina, cuius modus est. Recipe buziden. i. satyrionis partem, i. hieræ picræ partes. ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle. Et bibantur ex ea. 3. iij.

Ad Ischiadem.

Et conquestus est mihi uir ex vna uillarum romanarum, super cuius aerem erat uincens humiditas, & uincens super complexione uiri simile illi de ischiade. Purgauit ergo corpus eius semel cum hac medicina: & excusauit ipsum a cauterio, & unguento. *Medicina ad ischiadem.* Recipe hermodactylorum, turbith carnosum, buziden. i. satirij, sanæ, medullæ seminis cartami, pulpæ colocynthidis, medullæ seminis citruli, omnium ana drach. i. terantur & cribellentur: conficiantur cum butyro & melle. Et est hæc potio una.

Ad Humorem crudum lapidosum, et mollificationem crurium, et debilitatem corporis.

Et conquestus est mihi Abyn, qui erat exiccatus (cuius erat ætas adolescentia, mediæ habitudinis, delicatus) de humore crudo lapidoso, qui faciebat eum sedere, & mollificatione crurium suorum, & debilitate corporis sui, & stupore in utrisque. Composui ei hanc medicinam, & usus est ea per mensem, & rediit ad sanitatem suam naturalem. *Medicinam ad humorem crudum.* Recipe myrobal. Kēbul. & emblicorum, & indorum, & satireiæ, ammeos, opij, origani persici, hermodactylorum, turbith gummosi in duabus extremitatibus, omnium ana. 3. i. buzaran, loco cuius ponitur zingiber, drach. ij. senæ arabicæ lib. i. tertiam, spicæ, hehel, amomi, omnium ana drach. viij. cinnamomi, neremisch, piperis, macropiperis, spodij, ro. salis naptici, omnium ana drach. iv. nasturtii vnc. s. salis ammoniaci aur. i. acori drach. iv. berengi, doronici, zedoariæ, tertiam aur. i. terantur, & cribellentur, & leniantur cum butyro vaccino, præparato cū clississia tritici. i. simila, donec eliciat

Spurij.

O ipsum:

* Al. zedoaria.

* Al. ex ficulis.

LIBER

ipsum: & adiungatur media libra penidiorum, & conficiatur cum melle despumato. Et sumatur **E**
ex eo omni die. 3. s. cum aqua, in qua decocta est acorus. Et utatur hoc oleo, est enim ultimū in
ægritudinibus iuncturarum, & mollificatione earum, & corruptione complexionis earum, &
ipsarum dolore. *Oleum probatum, Cuius permistio.* Recipe costi, carpobalsami, corticis, casia, om-
nium ana. 3. xxx. calami aro: buzaran loco cuius ponitur zingiber, abrenge, loco cuius sagapenū
oīum ana. 3. xx. macropiperis. 3. vij. cordumeni, zingiberis, staphidis agria, omniū ana. 3. vi. cy-
peri. 3. xi. venarum squinanthi, ireos, amborum ana. 3. xij. cyperi, lactæ byzantiæ, foliorū myr-
ti samplici, omnium. 3. x. tere medicinas contritione crassa, & infunde eas in uino boni odoris,
fm mensuram qua cooperiat eas, die ac nocte: & pone ipsum in olla, & infunde super eā ex aqua
quantum est mensura uini: deinde infunde super illud oleum sesami, & oleum lentiscinū, de uno
quoque x. sacraiat: deinde accende sub ipsa ignem lentū quantitate viij. horarum: deinde tolle
eam ab igne, & pmitte illud infrigidari, & funde oleū ab aqua: Deinde accipe in decoctione eius
scdā, asari spicā, amomi, ana. 3. x. folij. 3. vi. myrrhæ vnc. i. tere oīa, & infunde ea die ac nocte: de
inde cola eam in ollam, & funde super eā oleum sitq; olla, in qua decoques vice prima, & secun-
da, & tertia, olla limpida, in qua ponantur medicinae, & oleum. Et accipe ollam magnam à lo-
co* masiam, & funde in eā aq̄: deinde pone ollā, in qua sunt medicinae & oleū in concavitate eius **F**
& accende sub ea ignē lētū, donec cōcoquatur oleū, & medicina per calorem aque. Qñ ergo de-
coxeris ipsum fm terminum quem narraui, & peruenerit ad finem, remoue ipsum ab igne, & p-
mitte ipsum infrigidari. Deinde cola ipsum oleum, et coq; ipsum tertio. Et accipe gariophyl. bla-
ctæ byzantiæ, nucis muscatæ omnium ana. 3. iv. bdellii. 3. iv. mellis, styracis, calamitæ. 3. xxx. olei
balsamit. 3. s. tere medicinas siccas, et infunde eas in uino die ac nocte. Deinde cola eas in ollam:
† Al. vn. fe- et funde super eas oleum: et accende ignē sub eis fm q̄ narraui tibi: deinde cola oleū, et repone:
mis. Ipsum enim est vltimum in ægritudinibus iuncturarum. Et in lē sione fiat inunctio ex eo, et bibe-
tur: soluit enim naturam, et extrahit humorem crudum, et cōfert colicā, et ægritudinib. vīcerū.

Ad Caninum appetitum, et Singultum, et Eructationem acetosam.

Electuarium diatrion pipereon quod ego cōposui Hedino, qui fuit ex bonis: et erat intra Ro-
mam, et erat septuagenarius: conquestus est de frigore in complexione, et humiditatibus super-
fluis, et canino appetitu, et singultu, et ructu acido. Composui ergo ei hanc medicinam, et iuu-
tus est in hebdomade. *Cuius permistio.* Rec. piperis albi, piperis nigri, macropiperis omnium ana
quartam libræ, xylobalsami. vnc. i. spicæ, amomi, amborum ana. 3. iv. se. apii, zingiberis, seseleos
Keisim, casie mundatæ, enule, asari omnium ana. 3. iii. tere omnia, et cribella, et confice cū melle **G**
despumato, et repone ipsum. Et sumatur ex ipso quantum bundacha.

Ad Tremorem cordis, et in quietudinem, et cogitationem.

Syrupus quē composui Demicrati, quē est mulier bona, multi ieiunii, cui accidit tremor cor-
dis, inquietudo, et cogitatio, et stoliditas, et mentis ablatio, et quandoq; egrediebatur a ratione
sua, et erat quadragenaria, cōstrictæ carnis albæ. *Cuius permistio.* Rec. blugossē exiccatæ, foliorum
rosarum, foliorum citri, foliorum ocimi citrati, capilli ueneris, ocimi gariophyl. omniū ana hos-
marum. i. quod est quarta libræ, et tria grana, malorum mandragorē incisorum. 3. vii. frustū pa-
nis, Karabe contriti, sere crudē incisæ, lazuli contriti, nucis muscatē contritæ, zedoariæ, doronici,
been albi, et rubri sandalorum alborum, margaritarum minutarū, coralli, spodii berberis, xyloa-
loes boni crudi, mastiches, thuris masculi, omnium ana aur. i. terantur et decoquantur omnia in
xiiii. libris aque fontis, donec consumantur duæ tertiæ, et comprimatur manibus pannus, in quo
sunt species, et colentur, et aggregentur duæ libræ aque cum x. libris boni uini, et x. libris mellis de
spumati, et coquatur, donec fiat spissitudo, et frigidetur, et aromatizetur cum 3. i. musci contriti
Et bibatur septimanis iiii. *Ad tremorem cordis linimentum.* Rec. thuris, ro. xyloaloes, gariophyl.
spodii, sandalorum rubrorum. Karabæ marini, sandarachæ, omnium ana 3. i. aluminis iameni. 3. **H**
s. terantur, et cribellentur, et conficiantur cum aqua ro. aut cum aqua malorum, et ponantur su-
per cor et stomachum, est enim ultimum.

Ad Dolorem hepatis, et Splenis, et multa alia.

Et cōquesta est mihi mulier deuota magnæ quātitatis nobilis (cuius cōplexio decliuis erat ad
caliditatē, et eius anni xl. erant) de dolore stomachi, et hepatis, et splenis, et duritie in ientre, et
apostemata, et inceptions hydropis, et dolore amborū renū, et pulmonis, et amborum laterum
et uescicæ, et matricis, et dolore in oībus membris suis, et sputo sanguinis et pleuritide. Composui
ergo ei hoc emplastrum. *Cuius permistio.* Recipe cere, helKalimbat, terebinthine, bdellii, thuris,
ammoniaci, cordumeni. fructus myrti, fructus uitis, tortellarū de seni, amomi, spicæ, croci, myr-
rhæ, mastiches, oīum añ. 3. viii. olei uiolati, olei sesamini, amborū añ. 3. xl. uini boni odoris, quan-
titate qua infundat, donec sit emplastrū, et accipe ammoniacū, bdellii, et rhus, et myrrhā, et tere,
et uino ea infunde, et contere ea, et liquefac ceram cum duobus oleis, et bulliat. Qñ ergo lique-
fiunt repone ea desuper ignē, et tere reliquas medicinas, et pulueriza super ea, et moue ea tādū
donec pmisceant adinuicē. Deinde line ea super loca in quib. durities est, et apostema, et dolor.

Ad Vo-

A *Ad Vomitum immoderatum, & Fluxum ventris.*

Emplastrū quod composui mulieri religiosæ deuotæ, cui acciderat uomitus immoderatus, & solutio uentris superflua, & febris conclusa, & sitis, & adustio uehemens: & erat trigenaria, & erat tempus æstiuum. *Cuius permissio.* Rec. cydoniorum mundatorum decoctorum cum aceto lib. i. galliæ, seminis myrrhæ, iumbach. acaciæ, fructus uilis, myrrhæ, mastiches, oīum ana. 3. iij. tortellarū de seni. 3. viij. aromatici. 3. i. tere illud bene donec permisceatur: & funde super illud oleum ros. & acetum vini, & aquam ro. tali mensura q̄ humectetur, & line stomachum. Et iuuata est ea statim.

Ad Febrem quotidianam trochisci.

Modus trochiscorum ad febrem quotidianā q̄ maturatur. *Quorum permissio.* Recipe rosarū spodij, eupatorij, seminis cuscutæ, berberis, seminis endiuæ, oīum ana. 3. iij. xyloaloes, tragacanthi, absinthij, anisi, doronici, omnium ana. 3. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua calida, & fiant inde trochisci, quorum unus sit drachmæ duæ. Et bibatur cum syrupo acetofo septem diebus, & eradicabitur.

Ad Febrem tertianam decoctio experta.

B Decoctio ad febrem tertianam post tres accessiones experta. *Cuius permissio.* Recipe terenia bin. i. semen album habens saporem mannæ, medullæ cassiæ, tamarinorum, omnium ana. vnc. s. myrob. vnc. i. decoquantur cum lib. s. aquæ, donec consumantur duæ tertie, & coletur. Et bibatur cum media vnc. olei sesami, ipsa enim eradicatur statim.

Ad Febrem Quartanam trochisci.

Modus trochiscorū ad febrem quartanam inquit, G. iam narraui in multis librorum meorum, q̄ quartana q̄ inuadit in autumno, pertransit in uere: & quando inuadit in æstate, dimittit in sex periodis, quando medicus est prudens: nam quando maturatur, & utitur hac medicina, tunc facit eam redire, tertianam, deinde medicatur tertianæ cum eo quod dixi. Quare eradicatur febris tertiana hoc regimine ante horam quam determinauerunt medici, qui fuerunt ante me: & ego quidem determinavi illud. Verum ego iam ingeniaui cum hoc, & est secretum magnum: veruntamen nos non utimur nisi in corporibus fortibus. *Quorum permissio.* Rec. eupatorij, absinthij, costi, zurū bet, doronici, ammeos, aristol. scorodi, myrrhæ, euphorbij, oīum an. aur. i. aloes, bdellij, pyrethri, sagapeni, opopanax, harmel, acori, amom, oīum ana. 3. i. infundantur sagapenum, & opopanax in uino, & moueantur, & terantur medicinæ, & cribellentur, & conficiantur omnia: & fiant inde trochisci, sitq; trochiscus. 3. i. & bibatur cum aqua raphani.

C *Ad Hydropem pilula.*

Et conquesta est mihi filia Nicolai Regis, & ipsa quidem monacha erat deuota: & senserat de hydrope horrida, & aqua citrina (in qua fatigati erant medicantes) & strictione naturæ. Preparaui ergo ei hanc medicinam: & conualuit usq; ad septimanas quatuor, & exiuit ab ægritudine sua egressione bona & sana. *Pilula ad hydropem.* Rec. spicæ indæ, & Romanæ, ambarum ana. 3. iij. agarici, aristol. amom, croci, æris combusti, epithymi, mastiches, hyperici, costi, chamædryos, omnium ana. 3. iij. myrrhæ, Kerse medicinalis, squinanthi, tithymali, omnium ana. 3. i. aloes viij. tere illud, & pulueriza ipsum: & cerne eum, & confice cum aqua, & fac de ipso pilulas, & inunge manus tuas in cilini. Sitq; dosis earum. 3. iij. cum uino misto.

Ad Isteritiam sparsam.

Medicamen ad isteritiam sparsam. i. super totum corpus, quod ego composui. Rec. euphorbij epithymi, aloes, sulfuris, omnium ana partem. i. tere illud, & di in potu ex eo. 3. iij. cum aqua calet: est enim ultimum, quando non est calida. *Ad Isteritiam causa calida, Medicamen, quod ego composui.* Rec. aquæ lactis caprini coagulati cum tam aridis lib. i. succi endiuæ lib. i. succi totate lib. i. quartam, aquæ absinthij humidi vnc. s. berberis, sandalorum alborum & machoziri. citrini, aloes omnium ana. vnc. i. spodij, spicæ, raudeseni, omnium ana. 3. i. terantur, & cribellentur: & permisceantur omnia, & permaneant in nocte. Et bibatur ex eo omni mane lib. s.colato cum vnc. iij. iulep. Postea pone ipsum in loco frigid, aut sumatur cum geneli bin.

Ad descensum aquæ in oculum, & uertiginem, & Ischiadem

Modus medicinæ ad descensum aquæ in oculum, quam ego composui uiro qui erat ex uiris religiosi, qui multiplicauerat comestionem hordei, & assiduationem uigiliarum: quare euenit super eum malum ex descensu aquæ in oculum suum: & acciderat ei vertigo, & ischias: iuuatus est ergo & conualuit. Et ipsa quidem confert omnibus ægritudinibus, melancholicæ, & phlegmatis, & angine, accidentibus ex crassitudine humorum: & ad morsum canis rabidi: & habentium uenenū & præfocationis matricis. *Cuius permissio.* Rec. epithymi aur. xx. scammone, prasilij, stoechados, myrrhæ, ellebori nigri, ana aur. iij. scillæ assatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselin, ammoniaci, opopanax, omnium ana aur. i. polij, cinnamomi, sagapeni, myrrhæ, spicæ floris squinanthi, calaminthes fluuiialis, aristolochiæ longæ omnium ana aur. ii. teratur illud & cribelletur: & infundantur gummi in uino boni odoris, & conficiantur cum melle despumato, quod sufficit, & dimittatur donec antiquetur. Sitq; dosis eius aur. iij.

Spurij.

Of 2 Ad

Ad inquietudinem, id est gressus.

Modus medicinae quam ego composui religiosae mulieri, cui acciderat inquietudo ut & sola loqueretur secum, & sylvestritas; & medicati fuerunt ei multi medicorum, & non valuerat eorum medicatio in ea ita, quod iam desperauerat de se. Composui ergo hanc medicinam, & iuuata est per eam. *Cuius permissio.* Rec. scammonie, anisi, Karabe, coralli combusti, xyloaloes purae seminis coriandri sicci, marguritarum minutarum, foliorum rosarum, spodij, mastiches, omnium ana. 3. iij. myrobalanorum indorum, citrinorum, chebulorum, omnium post mundificationem ex nucleis suis, ana 3. x. turbith albi aur. xij. agarici aur. viij. zedoariae, daronici omnium ana. iij. sacchari tabarzet ad pondus omnium medicinarum: teratur illud totum, & cernatur cum orali, & permisceantur. De quo sumantur. 3. v. in puluere, & sumantur diebus multis, & bibantur cum aqua frigida. Cibus autem sit illud quod lenes est, sicut pulli: & alteretur aqua cum syrupo myrtino aut cum syrupo de rosas recentibus.

Ad Oblivionem, & frigus in renibus, & dolores in iuncturis & alia multa.

Et conquestus est mihi vir Aburosus religiosus, qui erat amicus mihi: & iam consecutus fuerat de oratione sua, quae alius in suo tempore consecutus non fuerat: & de aetate consecutus fuerat annos lxx. & erat propinquus mihi: & partes quidem frigoris iam vicerant super eum, quare acciderat & obliuio, & frigus intensum, & dolores in iuncturis. Composui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus est iu- F uamento sufficienti, exiit ab egritudine sua usque ad duas hebdomadas. Et ego quidem probavi eam in multis, & inueni eam conferre egritudinibus vesicae & humori crudo: & sanatio eius est ex omnibus egritudinibus iuncturarum, & sorda generatis ex humoribus frigidis, & eo quod eleuabatur ad cerebrum ex uaporibus ab illo humore, & a tussi phlegmatica, & praeparat stomachum ut coria praeparatur galla, & rectificat ipsum, & fugat uentositatem crassam ex eo, & digerit cibum, & excitat appetitum, & resoluit quod ex phlegmate in crassatur in stomacho, & aliquando abstergit uisum, & acuit mentem, & delet obliuionem: & clarificat uocem, & tardat canitiem, & dissoluit podagram frigidam causam: & quicumque senex utitur ea, non indiget alio in conseruatione sanitatis. *Confectio Diatrion piperis secundae.* Rec. piperis albi & nigri, macropiperis, galange, cassiae lignae, calami aromatici, croci, spicae Indae, gariophylli, cardamomi, carpobalsami, asari, zingiberis, seminis myrti siccae, oilum ana partem. i. mastiches partes uterantur medicinae, & cribellentur, & conficiantur cum melle despumato, & ponantur in uase nitreo laeuigato. De quo sumatur aureus i, apud omnem, & est ex secretis magnis.

Ad dolorem iuncturarum, & complexionem corruptam.

Et conquestus est mihi Arsatus religiosus (qui erat amicus, & erat orator, & iam consecutus fuerat annos lxx. & dicebatur de eo, quod nunquam irascebatur, neque contrarius fuerat alicui: & erat multae taciturnitatis, & dilatatae scientiae) de dolore in omnibus iuncturis suis: et uidi complexionem eius corruptam, & alterata erat ei mens. Praecepit ergo ei, ut uteretur hac medicina: *Hiera magna.* Recipe chamapityos, scorodi, amborum ana vnc. s. seminis apij, ammeos, haesce, agarici, oilum ana unc. i. gellanum aur. iij. centaureae minoris vnc. s. myrrhae, spicae, calaminthes montanae, spodij, petrolini, prasij oilum ana unc. ij. seminis rutae, hyperici, hyssopi sicci, phu, omnium ana aur. iv. chamadryos vnc. iij. folij unc. j. terantur omnia, & cribellentur cum orali, & leniantur cum ij. vnc. olei balsami, & conficiantur cum sufficientia mellis origani despumati: & repone in uase leni interius, & dimitatur sex mensibus: ipsa nanque iuuat, haec medicina est melior. Montee, si sciueris mensuram eius excusabit te ab alijs, ego. n. uidi ipsam conferre ei: et est complexio eius sicut theriaca. Huic quidem uiro rediit sanitas eius. Deinde posui ut experirer ipsam. Inueni ergo in quibusdam iuuamentum eius, quia excitat uirtutes naturales et praecipue digestiuam: & extrahit melancholiam cum uapore, subtiliat phlegma, & attenuat ipsum, & alleuat exitum eius ex corpore, & refrenat choleram citrinam: & confert omnibus egritudinibus hepatis & splenis, quoniam aperit oppilationem: & si profundatur in uenis mirabiliter valet, ita quod forsitan est ex mundificatione sanguinis: & conseruat ipsum ad substantiam suam, si fuerit seruans sanitatem, quoniam uadit in uenas & arterias, & consumit quod inuenit in eis de superfluitatibus crassis, & mundificat meatus: propter illud frangit lapidem, & mundificat faeces humorum ex corpore propter subtilitatem suae operationis deinde non soluit superflue propter suam frigiditatem. Et eius potio integra est aureus cum aqua calida.

Ad maciem, & dispositionem.

Et fuit mihi de Montee amicus ex bonis qui erat aequalis complexionis subtilium humorum, ex tenuati corporis: & ipse quidem multiplicauerat lectiones librorum, ieiunium, & orationem, & laborabat multum: & erat paruus obuius cibo, & vigilabat plurimum noctis: & erat trigenerarius dies quae cognoui eum quare minorata est humiditas corporis eius, & addita est ei macies, & siccitas complexionis: & non consecutus fuerat xl. annos, & iam superauerant ei modi egritudinum. & albificatum erat eius caput, et debilitati erant motus eius innati, & factus erat in dispositionibus senectutis ultimae. Praecepit igitur ei comedere: quare humectatus est hora post horam, & paulatim secundum gradationem. Composui ergo ei hanc confectioem: et praecepit, ut uteretur ea. Excitauit ergo eius caliditatem innatam: et rectificauit ex dispositionibus eius multum: et ambulabat super pedes suos, & confortata est quidem

* A. superueniant.

A quidem virtus. Et est bona senibus multū, qm̄ aperit oppilationes, & cōfortat caliditatē innatam in eorū corporibus: & resoluit humiditates corruptas, & confortat digestionē, & confert ventositati, & resoluit phlegma à stomacho & à iuncturis: & confortat, & expellit nocuentū frigoris, et prouocat vrinam. *Modus Confectionis.* Rec. piperis, macropiperis, cinnamomi calidi. i. acuti, floris squinanthi, spicæ Indæ, galangæ, ammeos, cymini carmeni, oīum ana aur. v. mastiches, seminis feniculi, anisi, zingiberis sicci, calaminthes fluuiialis sicca, oīum ana aur. x. folij Indi, cyperi, croci, asari, casie lignee, costi dul. seminis apij hortulani, oīum ana aur. iij. gariophyl. cardamomi minoris, cubebæ, nucis muscatae, maceris, xylobalsami, carpobalsami, pyrethri, foliorum agni casti, zarnebi. i. roris marini, acori, oīum ana aur. ij. terantur medicina, & cribellentur, & ponatur cum eis sacchari tabarzet libræ tertia: & conficiantur omnia cum duplo sui cum melle despumato: & reponatur in brumati leni. Et sumatur ex eo ab aureo, i. vsq; ad aureos ii. ante cibum, & post cibum.

Ad Anginam Emplastrum optimum.

B Iste autem est modus emplastri, quod accepi ex libro antiquo, & rectificaui secundum sententiam meam, & probaui ipsum in apostematibus gutturis, & inueni ipsum mirabile, & non uidi, quod velocius conferret ipso: & est ex magnis secretis. Rec. vnc. merdasengi id est plumbi vsti, super quod projiciatur ex oleo sesamino, & oleo violato, quo coaguletur: postea accipiat mucilaginis psyllij, mucilaginis seminis lini, & seminis althææ, seminis almaru, oīum ana vnc. s. ouorum trium, gummi amygdalarum vnc. i. infundantur in aqua coriandri die ac nocte: deinde coletur, & projiciatur in ea chamæmeli, meliloti, amborum ana vnc. iij. aggregentur, & percutiatur, percussione bona, deinde fiat corpus vnum, & fiat ex eo emplastrum.

Ad Omnes agritudines Emplastrum.

Emplastrū mirabile conferens oī agritudini. *Fit hoc modo.* Rec. olei, aceti vini, amborū ana lib. iij. merdasengi lib. i. & s. chalcu cecaumeni. 3. xx. ziniar. 3. xvi. colchotar, qđ est atrametū album, chalcāthi, corticū eris. i. batitura, oīum ana 3. xvi. decoquatur acetū & oleū, & remoueat ab igne, & projiciatur in eis lithargyrus & reliquæ medicina: deinde reducatur ad ignem, & decoquatur donec inspissentur, & rubeant. Deinde vtatur in oībus vulneribus, & vlceribus, & apostematibus.

Ad Morsum canis rabidi.

C Illud aut, qđ sanat à morfu canis rabidi, est id, qđ dico tibi: & est ex medicinis nobilibus, & secretis magnis: & est medicina, quā faciebat Asinius senex antiquus, qui vituperabat medicinas per eā. Et ipse quidē non vidit aliquē, quē momorderit canis rabiosus, & biberit eā, mori: & si non cōsequebatur ipsum in principio, qm̄ momorderat cū canis. Dabat ergo in potu ex ipso cochlearia duo, & potabat ipsum ex ea xl. diebus integris: & emplastrū faciebat loco morfo, quod dicā post medicinam. *Modus Medicina canis rabidi.* Rec. cineris cancrorum partes decem, gentianæ partes vij. thuris partem vnam. Dosis eius est cochlear unū magnum: & puluerizetur super aquā & bibatur: & non bibatur ex ea minus. 3. iij. *Modus Emplastri.* Rec. aceti vini Kist. i. opopanacis vn. ii. picis lib. iij. aggregetur illud, & fiat emplastrū ex eo. et emplastretur ex eo locus mortuus: est. n. mirabile.

Ad strangulationem prouenientem ex fungis.

Quid aut sanat ex comitione fungorū illū, cui accidit præfocatio? Dixit Gal. ego vidi medicū de terra Alexandriæ, qui utebatur stercore gallinæ in medicatione stragulationis eius, qui comederat fungos: vsus fui isto, & probaui ipsum: Quod fuit, quia exiccaui ipsum, & cōtrui ipsum, & dedi in potu ipsum in aceto, & aqua, & melle, & uino: & uomuit statim humorē crassum, & phlegmaticum: & sedatus est, & quieuit, & inuenit tranquillitatē integrā: & euasit ab accidētī, qđ ei acciderat.

Ad Petram medicamen.

D Medicamen ad petram, quod ego composui uiro ex Regibus Alexandriæ, cui euenerat lapis: & lassus erat medicantes, donec desperauerant se ipso. Composui igitur ei hanc medicinam, & iuuatus est per eam, & exiuit ab agitudine sua egressione integra. *Et eius modus est.* Rec. opij. 3. iij. acori danichi. & s. pyrethri, euphorbij, castori, corticis radicum capparis, seminis hyoscyami, galangæ, oīum ana. 3. i. cinnamomi, seminis bauciæ syluestris, seminis apij, costi, petrolelini, casie lignee, mentæ, myrrhæ, chamæpyctios, calaminthes fluuiialis & mōtanæ, gentianæ Romanæ, radice liquiritiæ, enulæ, chamædryos, prasij, scolopendriæ, aristolochiæ rotundæ, seminis ammeos, mastiches, radice lilij celestis, cymini carmeni, gariophyllorum, seminis foeniculi, scille assæ, sinapis. granorum pini, anisi, carpob. seminis cruce syluestris, cordumeni, seminis rutæ syluestris, seminis agni casti, aniuden nigri, ana danici. i. & s. terantur omnia, & cribellentur, & leniantur cum oleo balsami, quantitate quartæ unius uncie: & conficiantur cum melle despumato. Dosis eius est Kist. i. & usque ad 3. s. Deinde probaui illud post illud, & inueni ipsum frangere maiores lapides, & extrahere omnes eos. Quod autem dicunt omnes homines de lapide Iudaico, iam expertus sum, & non inueni in lapide uesticæ operationem: uerum ipse in lapide renum est fortis, & ualde mirabilis operationis. Et ipse quidē est lapis ualde albi coloris, in quo sunt fila nigra: qui lapis inuenitur in Palestina. Et modus dandi ipsum in potu, est ut fricetur super cotem uiridem, donec ex eo resoluetur aliquid: deinde aggregetur limatura illa, & abluatur: & detur in potu cum aqua calida.

Spurg.

O 3 Ad

LIBER

Ad Aegritudines Phlegmaticas, & Melancholicas, & morpheam.

E

Decoctio mirabilis, quā composui ad aegritudines phlegmaticas, & melancholicas, & ad morpheā sparsam, & icteritiā, & ventositatē, & humorē crudū, uiro quinquagenario. *Cuius hac est permistio.* Rec. specierū triū myroba. absinth. epith. cū semine, stoechados, suchaha, bedegvad, floris uiolarū, seminis anisi, seminis feniculi, polypodij, turbith carnosī, cartami, agarici, centaureæ, chamæpytios, chamædryos, oīum ana. 3. s. capilli veneris, fumi terræ, oīum ana cabdati vnū: tamarin dorum quartā libræ vnus: sebesten quinquaginta, iuiubas totidem: contundātur medicinæ, & infundantur in x. lib. aquæ bullientis die & nocte: & decoquantur lento igne, donec consumantur duæ tertiæ: confricentur digitis, & colentur cum æquali pondere de rob, & reponatur. Dosis eius est quarta lib. vnus cum quarta libræ aquæ calidæ, & guttis olei sesami, & pondere duorum denariorum scammonia antiochenæ. Cibus eius sit caro ouis annualis, & potus sit syrupus de melle.

Ad Multam infrigidationem, & humectationem corporis, & ventositatem.

Electuarium Diatrion pipereon, quod ego composui Fortunio, qui iam processerat ætate: & erat magni corporis humectati, multæ vētositatis, infrigidati corporis. *Cuius permistio.* Rec. piperis nigri, & albi quod est leuius ex eo, macropiperis, cinnamomi, zingiberis, seminis feniculi, anisi, asari, mastiches, omnium ana vnc. i. xylobalsami, carpobalsami, spicæ, corticis casia lignæ, amo. F mi, omnium ana vnc. i. cardamomi minoris, semi. apij ammeos, croci gariophyllorum, costi, mastiches oīum ana quartā vnc. i. terantur, & cribellentur, & cōficiantur cū melle despumato. Et sumatur ex eo omni mane pondus. 3. ii. cum aqua mentæ & mastiches, & anisi, & sit cibus tenuis.

Ad dolorem Frontis, & acetositatem in Stomacho, & punctiōnem.

Tryphera, quā ego cōposui Mōteo, qui habebat dolores frontis, acetositatem in stomacho, & punctiōnem. Vsus est ergo ea diebus aliquot, & sanatus est ea ab ægritudine sua. *Cuius permistio.* Rec. specierum trium myrobalanorū, & emblicorū, & fitarabegi, & est butyrum conditum cū melle & lacte, oīum añ aureos x. terantur, cribellentur, & leniantur cum oleo de amygdalis dulcibus. Deinde sumatur zingiberis, mastiches, cinnamomi, piperis, asari, croci, oīum ana aur. x. costi dul. macropiperis, setaragi Indi, cortic. casia lignæ, oīum ana aur. iii. nucis muscatæ, maceris, cardamomi, xyloal. indē, cubebarū, calami aro. oīum ana aur. ii. penidiorū vnc. ii. terātur, & cribellētur, & leniantur cū oleo balsami: cōficiantur cū melle despumato. Et sumatur ex ea oī die aureus i.

Ad anxietatem & humectationem.

*Al. annosus. Tryphera, quam composui filio Regis, qui erat religiosus, *anxiosus, humectatus. Rec. myrob. Kebul. bell. emblicorum, oīum ana quartam libræ vnus: coquātur in x. lib. aquæ, donec cōsumā G tur tres quartæ & coletur, & proijciatur illa aqua super myroba. & bell. & emblicos: & ponat in sufflatione venti septentrionalis, donec bibatur aquositas: deinde exiccentur, & puluerizentur, & cribellētur, & leniantur cum oleo bal. Deinde addatur turbith gummosi pondus 3. xxx, postquā teritur, & lenitur cum oleo de amygd. dul. masti. bdeli, hoch. i. mororū celsi, ammeos, granorum neræ, cinnamomi, asari, xyloaloes Indæ, setargi Indi, ligni pæonia, oīum ana. 3. iii. terantur omnia, & cōficiantur cum melle origanali despumato. Et sumantur ex eo omni die. 3. iii. cum aqua mentæ: est enim vltima ad epilepsiam, & melancholiam, & colicam quæ est ileos.

Ad Diabetem.

Conquestus est mihi vir de ægritudine quæ nominatur diabetes. Cōposui igitur ei hanc medicinā. luvatus est vsq; ad hebdomadem. *Medicina ad hanc lesionem.* Rec. spodij, xyloaloes vstæ, sandali, seminis portulacæ, tragacathæ, gūmi arabici, turbith, berberis, seminis endiuie, boli armeni omnium ana 3. iii. Mastiches, cinnamomi, origani, oīum ana 3. iii. sacchari vnc. i. terātur & cribellētur, & cōficiātur cū geleniabin, & reponatur. Et sumātur ex ea oī mane. 3. viii. cibus aut eius, sit aqua hordei, & robur fructuū: & emplastretur dorsum eius taratit trito & confecto cū aqua rosarum.

Ad Retentionem menstruorum, & dolores.

H

Conquesta est mihi mulier, cuius ætas xxx. annorum, de retentione menstruorum cum doloribus: erat æqualis complexionis per comparisonem. Composui ego ei hanc medicinam, & iuuata est ea cito. *Medicina ad Prouocationem Menstruorum.* Rec. spicæ Indæ & Romanæ, & corticem casia lignæ, rubiæ tinctorum, asari, anisi omnium ana quartam vnc. i. medullæ seminis melonum, medullæ seminis cucurbitarum, medullæ granorum faseolorum, seminis apij, rutæ, cicceris nigri, seminis endiuie, berberis, & euerberis i. costi, omnium ana aur. i. terantur, & cribellentur & leniantur cum melle despumato. Et sumantur ex eo ante aduentum menstruorum octo diebus. 3. iii. omni die cum aqua in qua decoquantur cicera aut faseoli.

Ad Dolorem iuncturarum, & podagras, & ventositatem.

Et conquestus est mihi Afflius (qui erat ex manchara: & habebat corpus strictum, ad æqualitatem propinquus) de doloribus iuncturarum, & ægritudine podagræ, & ventositate. Composui ergo & hanc medicinam, quæ est mirabilis medicina ad podagram. Rec. acori, dactyli albi recentis. 3. i. ossium vetustorum, lentis excorticatæ, turbith, senæ, omnium ana vnc. i. sacchari vnc. i. terantur, & cribellentur. Et bibantur ex ea omni die. 3. iii. cum aqua calida.

Ad

A

Ad Varices.

Et conquestus est mihi vir prædictus nuper de quo iam dixi, qui erat de illis de Manchara, de ægritudine uaricum in cruribus suis. Composui ergo ei hanc decoctionem. *Modus decoctionis ad Varices.* Rec. epithymi cretensis, myrobalanorum Kebulorum, amborum ana vnc. i. polypodij ex corticati, succahaha, bedegoad, floris violarum, tamarindorum, absinthij romani, squinanthi, centaureæ, herbæ eupatorii, oīm añ vnc. s. passul. enucleatarum quartā libræ vnius: cōtundantur, & decoquantur cū tribus libris aquæ, donec cōsumatur duæ tertiæ & cōfricetur manib. & coletur. Et bibat ex ea tertia libræ cū unc. olei amygdalini amari in oī die tertio: & fiat emplastrum super crura cū emplastro de adipibus. *Emplastrum de Adipibus, cuius iste est modus.* Recipe adipis agni, adipis porci, adipis urfi, vituli, cerui, hirci, asini syluestris, anatis, gallinæ, vulturis, ana oīm vnc. i. olei sesami, olei de Kerua, olei lētiscini, medullæ cruris uaccini, olei amygd. amararum, ceræ albæ, oīm añ vnc. s. ceræ rubræ, butyri vaccini, amborum ana librā vnā: liquefiat: & coletur, & administretur.

B

Ad Hemorrhoidas.

Et conquestus est mihi uir qui mecum cōuersabatur, & erat multi ieiunij, sicci corporis: super quem uicissim eueniebāt hæmorrhoides, quæ erant in interioribus eius & ipsius exterioribus, & illud erat p p multitudinē ciborum suorum frigidorum, sicut est farina hordei, & comestio lentis: & acciderat ei cum illo tremor vehemens. Composui ergo ei hanc medicinam, & euasit ab ægritudine sua usq; ad decem dies. *Confectio ad Hemorrhoidas.* Recipe myrobalanorum Kebulorum, citrinorum, belliricorum, serēblegi, oīm an. 3. i. terantur, & cribellentur cū ij. vnc. olei amygdalarum dulcium, donec proiciat ipsum: deinde adiungatur ei bdellij Indi quarta lib. i. foliorum rosarum, spodij, granorum myrti torrefactorum, scorij ferri infusæ scilicet in aceto, Karabæ, mastiches, xyloaloes, neruiK, abrengi, plūbi usti cū sulfure, oīm ana. 3. iij. terantur cum rob coagulato. Et sumatur ex eo oī die. 3. vj. cum aqua calida: & utatur hoc emplastro. *Modus Emplastri ad Hemorrhoidas.* Recipe plūbi usti cum sulfure & cerusa, lithargyri, cineris vitis, cineris corticū nerigil, balauftiorum, oīm ana. 3. i. ceræ albæ, olei sesami, butyri, oīm ana quartam libræ unius: adipis porci vnc. ij. medullæ cruris uaccini vnc. ij. liquentur, & colentur dum calent in mortario de plūbo nigro, & sit manica eius ex ipso: & siccentur in Sole diebus aliquot donec accipiat ex plumbo uirtutē. Emplastrum autem de adipibus nuper prædictum est magnorum iuuamentorum ad uentositatē gibbositatis, & dolores iuncturarum & ægritudines earum, & ad uentositates, & ad spasmum qui nominatur tortura, & ad omnē spasmum in neruis, & paralyticos siccorum corporum. Et similiter hoc emplastrum in quo diximus plumbum, confert omnibus ægritudinibus ani, & ægritudinibus neruorum, & vlcerib. melancholicis: & administratur in ægritudinibus multis, quando medicus est prudēs.

Ad Cogitationem & Tumorem.

Descriptio electuarij dia pepereō, quod composui viro ex regibus qui erat Caron: & erat septuagenarius, & erat magnus, & acciderat ei cogitatio & timor. Composui ergo ei hanc medicinā, & iuuatus est ea plus alijs medicinis. *Cuius permistio.* Recipe piperis albi, & nigri macropiperis, neremisk, galangæ, zingiberis, spicæ Indæ & Romanæ, Keisim, amomi, carpobalsami, xylobalsami, corticū cassiæ, lignæ, mastiches, xyloaloes, gariophyllorum, asari, cinnamomi, Kessati, abrengi, corticū citri siccorum, oīm ana. 3. i. been albi & rubri, zedoariæ, doronici, ammeos, radicū liquiritiæ margaritarum minutarum, Karabi, coralli, lazuli abluti, sandarachæ, croci, nucis muscatæ, aristolochiæ longæ, seminis portulacæ, seminis apij, coriandri, setæ erudæ incisæ, oīm añ vnc. i. & s. maceris faufel, galliæ, oīm ana quartam partē vnc. vnius: musci. 3. iij. terantur, et cribellentur, & leniantur cū duabus vnc. olei amygdalarum: & cōficiantur cū melle de fauis, postq̄ aufertur spuma eius: Et sumantur ex eo oī die vnc. ij. hoc. n. stat loco confectio num magnarum, cum medicinæ speciales sint uelocioris iuuamenti alijs medicinis, propter susceptionem a natura.

D

Ad Torturam, & inclinationem, & Spasmum in facie.

Et composui hanc medicinā puero paruo, cui aciderat tortura, & inclinatio, & spasmus in facie sua, a casu uirtutis mouentis lacertos, exentis a ventriculis cerebri. *Medicina ad Spasmum & inclinationem faciei.* Recipe calaminthes, rosarum, cinnamomi, zedoariæ, gariophyllorum, oīm ana auz. i. sandalorum, xyloaloes, amborum ana. 3. i. musci. 3. s. terantur, & cribellentur, & leniantur oleo balsami: & cōficiantur cū melle despumato. Et bibatur ex eo oī mane quarta. 3. i. usq; ad 3. vnam cū syrupo de calaminthe, cū quo sigillatur liberiste. Iuuatus est ergo ea usq; ad hebdomadam.

Odoramentum quod est Caput purgii Spasmo cōferēs, et inclinationi quæ dicitur uentostas torturæ: et ipsum confert statim. Rec. castorij, doronici, been albi & rubri, cōditi, opopanacis, abrengi, spicæ baurach, oīm añ partē. j. terat, & cribellatur, & aromatizet cū musco: & fit sternutatio cū ipso.

Syrupus. Acetofus, quo conseruatur Sanitas corporis.

Syrupus acetofus purus, quo cōseruatur sanitas. Rec. aceti albi libras x. mellis despumati libras decem, rub libras decem: decoquantur omnia donec fiat eis spissitudo mellis. hoc est. n. ultimum.

Syrupus de calamintha, qui est iuuatiuus Spasmo, et alijs pluribus.

Syrupus de calamintha, cuius descriptionem conditionauimus in fine libri: qui est iuuatiuus

Spary.

Oj 4 spasio

LIBER SECRET.

spasmo accidenti pueris, & decrepitis, & medijs, & hydropicis, & asthmaticis, & anhelitui dilata-
tionis, & ægitudinibus phlegmaticis, & melancholicis, & est gloriosioris quantitatis medicinis
omnibus in hoc modo. *Cuius permittio.* Rec. calaminthes fluuiialis: calaminthes montanæ, vena-
rum, radicis liquiritiæ, radicis iquinanthi, radicis endiuia, radicis scariolæ, radicis lilij cælestis, polij,
centaureæ, omnium ana quartam libræ vnius: contundatur, & decoquantur cum xx libris aquæ,
donec consumantur duæ tertiæ, & remaneat tertia: fricetur manibus, & coletur. Et sumatur pan-
nus lenis, & ponatur in eo spicæ Indæ, & Romanæ, & raudeseni, croci, mastiches, squinanthi, ga-
riophyllorum electorum, nucis muscatæ, cyperi, araKieri, cubebæ, omnium ana aureū i. terantur
& ponantur in panno preparato ad modum bursæ, & ligentur ligamento mollicato: & deco-
quantur cum eo quod clarificatur ex aqua: & sit sicut aqua mellis despumati: & sit medietas eius
de rob: & decoquantur donec fiat spissitudo, & coletur, & reponatur: & administretur, quando
necesse fuerit, ad omne quod narrauimus. Inquit Humayn filius Isaac, Istud est quod inuenimus:
ex libro religiosorum Galeni: & est gloriosioris benedictionis quam libri eius alij, & iuuamenti.
Quod si acciderit alius liber ab ipso, transferam ipsum.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MEDICINIS EXPERTIS CVI TITVLVS EST MEDICINALIS EXPERIMENTATIO CENSURA.

In huiusmodi Arabum experimentis iudicium & ratio adhibenda est.

Ignis qui de coelo descendit super altare, combussit libros Regis: & cum his
combussit plurimos libros medicorum. Mihi autem combussit plurimos li-
bros: quorum quidam erant completi, & quidem quos inceperam compo-
nere. Et non doleo de illis libris, quantum de quibusdam experimentis me-
dicinæ, quæ erant ibi: acquisiueram a quibusdam bonis viris experimenta-
toribus, & forte pro vno experimento acquisito dabam multa bona expe-
rimenta, & forte dabam pecuniam. Et scio vnum qui curabat lapidem in
vesica perfecta curatione, & hoc in multis hominibus, & lucrabatur infinitam
pecuniam per hoc: & solummodo per hanc medicinam acquisiuerat sibi nomen optimi phi-
losophi. Et scio alium, qui curabat ficum in ano perfecte: & lucrabatur infinitam pecuniam: & ali-
quem docere nolebat. Et scio alium, qui curabat morsum rabidi canis perfecte: & alij medici vo-
cabant Bezar, idest a morte liberantem. & forte medicus ex istis medicinis poterit congregare
multa. & bonus medicus ex Græcis quando sciuit aliquem hominem scire aliquod experimen-
tum, tribuit illi magnam pecuniam, vt ab eo doceretur. & Thamor de regione Aethiopia, qui
fuit ex bonis experimentatoribus, habebat bona experimenta experta: quæ sic custodiebat, quod
nullus in tempore vitæ suæ potuit ea habere: & postquam mortuus fuit, peruenerunt illæ medici-
næ in manus Satiriorum, qui per ea, mirabilia faciebant: & exultauit eis nomen inter medicos. &
nos non laudamus hominem ignorantem artem, vt habeat has, quoniam veller prodesse forte, &
nocebit. & propter hoc oportet hominem scire complexiones, causas, & accidētia, vt cognoscat
ægitudines, & earum accidentia: quoniam qui ignorat hæc, non securus, quin noceat plurimum
& pro maiore parte: & si aliquando proderit etiam, hoc erit ex fortuna. & fortassis est aliqua me-
dicina composita ex magna scientia experti viri, aut ad fluxum ventris, aut colicam passionem,
aut ad ledandum dolores, aut ad alias ægitudines: & quoniam vtetur illa medicina non in suo
tempore, nec in suo loco: ideo nocebit. Verbi gratia, ponatur quod aliquis patiat fluxum uen-
tris iamdiu, donec corpus extenuetur, aut ex humore, qui alterat cibum, aut ex frigore interio-
rum membrorum ita, quod non attrahant cibum: aut ex debilitate cysteos fellis in attrahendo
choleram, ita quod cholera impellatur ad intestina, & faciat fluxum: aut ex apostemate duro, ex
genere apostematum melancholicorum, in concauitate hepatis, ita quod cibus non possit perue-
nire ad ipsum, sed ad intestinum faciat fluxum ventris. videatur tibi, quod cura sit eadem, tamen
non est, ego aut. in dico, quod medicina experta laudata, quando usurpata fuerit ubi non conue-
nit.

A nī, cum eo q̄ nō prodest, ēt nocet. Quare nos laudamus medicos altarium, qui curant cū cibis sacrificiorum, qm̄ error velociter corrigitur, error autem medicinā, forte ducit ad mortem. Quare oportet ut medicus consideret cōplexiones & curationes consideratione perfecta. Et ego cōposui hunc librū ex medicinis expertis, quas ego probavi, et acquisiui ex bonis medicis, et magnę solitudinis. Et nō ponā in hoc libro id qđ notū est iā medicis, sicut hierā, opiata, et theriacę, et alię medicinā, q̄ sunt notę oīb. hoīb. et non ponā in eo nisi medicinas, quas fere oēs ignorant. Hunc ēt librum fecimus unius tractatus. Et si accidat postea, q̄ experiar aliquas medicinas, scribam eas.

Prima compositio ex eis est medicina, quam accepi ab Astorone experimentatore, qui erat de ciuitate Tereste, & curabat cum ipsa febres antiquas, & ualet ad complexionem corruptam, aperit venas, & prouocat urinam, & adiuuat digestionem. Cuius hac est confectio. Rec. cinnamomi drach. i. spicę nardi dra. ii. xyloaloes drac. i. s. mastiches drach. i. anisi 3. ij. spatana, gariophyllorum, ana drach. s. conficiantur cum melle optimo. Et accipe ex eo quantum auellana vna, cum aqua calida: et qui est frigida complexionis, et habet oppilationes, cum aqua foeniculi, et anisi. Et iste Astoron, quando aliquis patiebatur dolorem acutum, coquebat chamemelum, et dabat aquam ad bibendum, et curabatur: et nos experti sumus multoties, & inuenimus esse uerum. Et experti fuimus medicinam primam saepe, et non sefellit ex eis, quę nominata sunt in laude. Et testificatur hoc ratio ex compositione eius: Quoniam cinnamomum contra operatur putrefactioni: illi autem est bonus odor quare confert membris interiorib. et subtiliat. Et spica nardi habet bonum odorem, et stypticitatem: et operatio eius est quasi propinqua operationi cinnamomi, sed cinnamomum est subtilius. Lignum aloes cum eo quod ualet ad hoc, ad quod ualet cinnamomum, est utilissimum ad frigiditatem stomachi purgans id quod est in humiditatib. per mirabilem eius proprietatē. Et mastiche dol. sedat in stomacho, et digerit humiditatem. anisum prouocat urinam, et aperit oppil. est. n. ualde subtile: et liquefacit superfluitates: et facit dol. quiescere. Spatana, aperit oppilationes, et ualet splenis utilitate magna. Gariophylli deficcant humiditates extraneas, et confortant membra interiora. et dabat ad potandum aquam, in qua decocta fuerat radix iridis, patientib. oppilationē crassam, ea prima hora curabantur. et ego dico qđ decoctio absinthij, et centaureę minoris faciūt hęc, sed radix iridis fortius operatur. *Alia medicina, quam accepi ab aduena Aegyptiaco, qua curabat oppilationes antiquas, & febres, & asthma antiquum, & non est ei similis. Et iste aduena acceperat ab uno medicorum altarium. Cuius hac est confectio.* Rec. rad. iridis, aristolo. longę, et ro. succi marrubij, ana. 3. iiii. succi gassit, myrrhę, chamępityos, et camphorę, ana dra. j. spicę nardi, spatana ana. 3. ij. granorum balsami, ligni aloes ana dra. ij. et s. puluerizentur, et conficiantur cum syrupo mel. *Qui fecit secundum hunc modum.* Rec. garioph. cinnam. cardamo. myrrhę, ana. 3. j. et s. liga has medicinas in panno raro, et pone in j. lib. aquę die, et nocte: deinde cola, et colaturę admisce lib. i. mellis boni: et coque super prunas sine fumo, et flamma, et coque, donec fiat syrupus: postea confice cū oleo alias medicinas, et serua. et da ex eo in egritudinibus quas diximus, in modum auellane, uel castaneę. Hoc electuarium est de melioribus medicinis quas uidimus. et vidi hunc medicum curare multas egritudines per medicinas simplices. et ex eis quas dabat est. 3. i. aristolo. ro. asthmatico. et dabat decoctionem in epit. epileptico ex melancholia: et accipiebat. 3. j. ex eo, et ponebat in aqua calida per noctem: mane colabat, et apponebat a sexta parte 3. scammonie, usque ad octauā partem 3. nos aliquando addidimus agarici. 3. j. et dabat ad bibendum decoctionem agar. contra dolorem capitis. et dabat ammoniacum contra dolorem iuncturarum ex humore crasso: et sepe curabat taliter. ego autem semper soleo dare de succo marrubij, et stęcados, mistis cum aqua, in qua decoctum fuerit marrubium uiride, et chamędris, et dabam asthmatico: et ex eo sanauī multos.

Aliud medicamen, quod accepi ab aduena, cui non est simile: ualet epilepticis, & anhelosis, & tussientibus, & est expertissimum ad epilepsiam. Rec. hyssopi sicci, ireos, myrrhę, piperis nigri & lō. cardā. sed in loco eius ponitur nastur. et carui, ana. 3. ij. spicę nardi, costi, ammeos, ana dra. j. confice cum aqua, in qua decoctum sit squinanthum: et si uolueris qđ purget cum melle confice: et da ex eo tñ a. 3. ij. usque ad iij. et ultimum ad hoc. *Et dicamus decoctiones quas probauimus, & lucrati sumus ab isto medico.* Decoctio squinanthi, et granorum balsami, quando biberit ex ea epilepticus, et qui habet hu. crassos, quotidie, confert ei. Aquam, in qua decocta est assa, qñ biberit tristans, curabitur. Decoctio agarici, quam si quis biberit, qui habet dolorem antiquum capitis, sanabitur. Decoctio carui, & seminis apij, prouocat urinā, & menstrua fortiter, & subtiliat humores crassos. Decoctio centaureę curat ischiadem. Decoctio corticis fistici confortat stomachum, & mundificat cannales pulmonis, & hepatis. Decoctio asari prouocat urinā & menstrua fortiter: Decoctio mastiches confortat stomachum debilem ualde. Istas ergo decoctiones accepimus ab aduena Aegypto expertas: & probauimus eas, & inuenimus esse veras. *Medicamen, quod accepi a quodā sene, curat splenem durum. Et si positum fuerit super scrofulas, dissoluit: & est sublime ualde.* Rec. ammoniaci. 3. quatuor, dissoluatur in succo chamęmeli, aut in succo anethi, aut in decoctione floris chamęmeli: & misce cū eodem rad. capparis: conficiatur, & da ad bibendū. 3. ij. cū decoctione carui. *Medicamen expertum quod habui & accepi a quodam uiro experimentatore, ualens ad splenem.* Rec. scolopēdrie, granorum

LIBER

granorum balsami, granorum tamarisci, rubiæ, ana. 3. ii. confice cum melle: & dentur ex eo. 3. iii. E
 & postea bibat acetum in quo cocta fuit spatana. i. acorus, ita q. de spatana. 3. ii. mittantur in octo.
 3. acetum: & coque vsque ad iii. 3. *Medicamen quod accepi ab eo est, & valet stomacho frigido, prouocat*
urinā, aperit oppilationes, & est minus forte. Rec. cinnamomi. 3. i. folii, corticis fistici, cardamomi, ab
 sinthii, agarici, squinanthi, granorum balsami, ana. 3. ii. succi stoechados, seminis fœniculi, anisi, asa
 ri, ana. 3. iii. myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, rad. iridis, mastiches, ana. 3. i. confice cū melle bono: & sume
 dr. ii. cum aqua, in qua decoctum sit asarū, & semen fœniculi. *Aliud medicamen, quod recepi ab Agar*
geo, confortat membra frigida, & valet spasmo, & mortificationi membrorum, & generaliter omnibus
passionib. cerebri frigidis & nervorum. Rec. agarici, ammoniaci, succi stœchados, piperis trium gene
 rum, squinanthi, carui ana. 3. ii. castorii, asari, scillæ assatæ, ana. 3. i. rad. iridis, & mastiches, & seminis
 apii, ana. 3. s. spatana, scorodi, zingiberis. ana. 3. i. s. confice cum melle bono: & sumat ex eo. 3. ii. cū
 aqua calida. Et iste Agargeus fuit de sapientib. qui fuerint t. p. suo. Et erat qui habebat unā medicī
 nā, q. neminē docere volebat. Dabat. n. eam habentib. fortem dolorem, & statim prouocabat urinam, &
 ventositatē expellebat, ita, q. mox auferebatur dolor. Cuius confectio hæc est. Rec. iridis, chamædrios, se
 minis fœniculi, anisi, apii, asari, ana. 3. ii. cinnamomi, zingiberis, carui, foliorum chamæmeli, ana. 3
 i. succi stœchados, gentianæ, marrubii, ana. 3. ii. puluerizentur, & conficiantur cū decoctione asari, F
 squinanthi, seminis fœniculi: fac pilulas. 3. i. & da cum aqua in qua decoquitur flos chamæmeli. Hæc
 est medicina est fortis valde, & non est ei similis in prouocando urinā & subtiliando humores: & a
 perit oppilationes, & stomachum frigidum temperat, & confortat. *Aliud medicamen quod accepi*
ab eo, & valet ad febres compositas, & digerit humores crudos. Rec. seminis apii, seminis fœniculi, rad.
 iridis, aristolochiæ longæ, & rotundæ, fol. chamæpityos, meu, phu, ana: confice cū oxymelite scil
 lę, & sumat ex eo cum aqua calida, in qua decoquitur semen apii. *Aliud ad febres cōpositas, & chro*
nicas expertū, & iam probati multoties. Rec. assæ fetidæ bonæ, piperis nigri, & longi, & seminis apii,
 anisi, fœniculi; puluerizentur, & conficiantur cum vino antiquo; & da de eo cum aqua decoctionis
 fœniculi. *Aliud expertum prouocans urinam.* Rec. asari, seminis fœniculi, rubiæ, costi, ana. 3. i. satu
 reiæ, hyssopi sicci, ana. 3. ii. puluerizentur, & formentur pilulæ; & detur ex eis. 3. i. cum aqua deco
 ctionis fœniculi, & anisi. *Aliud ad puncturas scorpionis.* Rec. assæ foetidæ, scorodi, cetaureę mino
 ris, ana. 3. ii. seminis rutę, castorii, ana. 3. iii. puluerizentur, & conficiantur vino antiquo. *Experimē*
tum probatum, quod laxat humores viscosos, & est optimum contra ischiadem, & est de experimentis
Irimi Romani. Rec. satureiæ, mastiches, rad. ireos, succi stœchados, zurungę, ana. 3. i. agarici, tur bith,
 ana. 3. iii. conficiantur cum succo fœniculi; fac pilulas & da sū virtutem patientis. *Aliud constipās*
naturam Arostrorum, valens ad fluxum ventris, quando fit ex debilitate virtutis retentivæ. Confor
tat intestina, & membra interiora. Rec. ro. pul. granorum myrrhę, sumach, luti armenici, ana; confi
 ciantur cū succo plantaginis, et fac pilulas. 3. ii. & da cū aqua decoctionis granorū myrrhæ. *Aliud*
valens ad fluxum ex debilitate hepatis: & est expertum. Recipe ligni al. ros. spicæ nardi, cinnamo
 mi, berberis, ana. 3. ii. laccæ, rhu barbari gariophyl. ana. 3. s. conficiantur cū aqua decoctionis rosa
 rum: & da. 3. ii. *Aliud, & est ad fluxum prouenientem ex causa frigiditatis membrorum. Et iste modus*
fluxus quando accidit, nix separatur: & ista medicina est nimis utilis ad hoc. Rec. cinnamomi, ligni
 al. gariophyllorū, anisi, carui, chamædryos, aristolochiæ rotundæ, spatana, ana. 3. i. puluerizētur,
 & conficiantur cū aqua decoctionis ligni al. *Medicamē aliud, quod accepi ab Acostror, qui fuit socius*
Astrocanti: & uocabat ipsum, electuarium ligni al. & non est ei simile: & iam probati id sape. Et ualet
ad debilitatem membrorū interiorem, & ad fluxū hepatis, & aperit canales, & subtiliat humores, &
confortat hepar ualde. Rec. rhu barbari, laccæ, spicæ nardi, asari, chamæpityos, galagæ, garioph. ani
 si, ana. 3. iii. ros. maioranæ, mastiches, granorū balsami, phu, meu, ana. 3. i. squinanthi. 3. i. & s. ligni
 aloes, chamædryos, succi stœchados, ana. 3. i. cōficiantur cū aqua decoctionis ligni aloes & spicæ
 nardi: postea misce mel q. sufficit, & malaxa, & sume ex eo. 3. ii. uel iii. cū aqua decoctionis ligni H
 aloes & spicæ nardi. Et hæc medicina est de nobilioribus medicinis ad ea quæ diximus, quoniam
 prouocat urinā, & confortat mēbrū, & aperit canales, & valet ad lapidē. Et iste Acastror dabat ad
 potandum decoctionē chamæmeli ei, qui patiebatur dolorē fortē ex frigida causa: & ponebat pa
 tientē in balneo eiusdē herbæ. Et dabat decoctionē vtriūque arist. asthmaticis, & ad prouocatio
 nē menstruorū. Et dabat saccharum ros. habentib. flammam in stomacho. *Medicina breues, quibus*
utebatur Casion, qui erat ex Armenia anteriori: & fuerunt expertæ, & bonæ inuenta sunt. *Medica*
men valens ad morsum scorpionis. Rec. assæ foetidæ, galbani: conficiantur cum decoctione scorodi,
 & aristolochiæ: & accipe ex eo auellanā, cum aqua calida. *Medicamē ualēs asthmaticis.* Rec. marru
 bij, arist. ana. vii. laccæ 3. iii. conficiantur cum melle; & da 3. iii. *Aliud subtiliās humores, & ualet cō*
tra putrefactionē. Rec. spicæ nardi, cinnamomi, garioph. arist. longę, conficiantur cum uino odo
 rifero, aut cum aqua decoctionis arist. rotundæ, & gasit. *Aliud ualēs ad hepar, & canales eius: & ex*
tenuat pingues boiēs. Rec. aristolochiæ ro. laccæ, rhu barbari, spicæ nardi, ana. 3. iii. conficiantur cū
 melle; & da. 3. iii. *Medicamē prouocās urinā fortiter, & est valde bonum cōtra febres phlegmaticas, &*
melancholicas. Rec. cassiæ, laccæ, anisi, apii ana: conficiantur cum melle: & da. 3. iii. cum aqua calida,
 in qua

* Al. florum.

Ain qua coctum fuerit anisum. *Medicamen dissoluens naturam cito, & dissoluens uentositates.* Rec. mastiches, anisi, zingiberis, ana. 3. i. turbith drac. iij. puluerizentur, & conficiantur cum melle bono, & da 3. ii. *Aliud huiusmodi expertum.* Recipe turbith, agarici, ana 3. i. mastiches, anisi, an. 3. i. & s: conficiantur cum melle: & da 3. iij. *Aliud purgans cholera: & datur in qualibet hora, & dissoluit cito.* Accipe scamonia 3. ij. mitte in coctano, & assa sub cinere calido: postea extrahe, & mitte cum scammonia in cydonio drac. i. mastiches: postea pinse, & fac trochiscos a drac. i. usq; ad iij. & da i. Iste ergo sunt medicinae confectae: & sunt ualde bonae, & expertae.

De medicinis Catilinae.

Catilinae medicinae, qui fuit medicus Lithois Regis. *Medicamen expertum ualens hydropi, dissoluens uentositates crassas, & confortans stomachum debile: & est sicut bezahar ad has egrotudines quas diximus.* Rec. anisi, iridis, laccæ, spicæ nardi, ligni al. gariophyl. agarici, ana. 3. iij. carui, hermel, foeniculi, ana 3. ij. aristo. lōgæ & rotundæ, cetaureæ minoris, satureiæ, ammeos, myrrhæ, origani, ana 3. iij. mastiches rosarum, ana drac. viij. rhu barbari, gentianæ ana drachm. v. squināthi, & myrrhæ sicce, ana drac. vj. Conficiantur cum melle bono: & sume drac. ii. usq; ad iij. cum aqua decoctionis carui & aristol. Et hæc medicina est nobilis ad ea quæ diximus, & eius cōpositio hoc ostēdit. *Electuarium expertum ualens febribus antiquis, & uentositatibus crassis: et purgat urinam.* Recipe floris chamæmeli, anisi, laccæ, aristolochiæ rotundæ, ana drac. iv. mastiches drachmā, rosarum drac. i. rubiæ drac. i. conficiantur cum melle: & utere. *Aliud.* Recipe floris chamæmeli, anisi rubiæ, fœniculi, asari, ana conficiantur cum melle: & sume ex ea drac. ij. cum aqua decoctionis anisi. *Aliud prouocans urinam.* Recipe asari, rubiæ, seminis cucumeris & cymini, seminis apij, ana: conficiantur cum syrupo facto ex marrubio & melle. *Medicamen expertum ualde hydropi: dissoluit enim inflationem.* Rec. iridis, aristolochiæ, agarici, ana: conficiantur cum syrupo facto ex asaro, carpo-balsamo, & melle: & sumat drac. ij. cum decoctione fœniculi. *Aliud prouocans urinā.* Recipe amygdalarum dulciū, seminis cucumeris, asari, aristolochiæ lōgæ, ana drac. i. conficiantur cum aqua decoctionis rubiæ: & detur cum aqua decoctionis fœniculi & apij. *Aliud ad Hydropem, & asthma.* Recipe iridis, succi marrubij, aristolochiæ longæ & rotundæ, laccæ, ana: conficiantur cum decoctione iridis: & detur cum aqua calida decoctionis gentianæ. *Aliud prouocans urinam.* Accipe saluicæ seminis cucumeris, laccæ rubræ, ana, confice eū melle, & dentur ex eo drac. iij. *Aliud confortans Hepar confortatione magna: & ualet complexionem frigidam & humidam, & est mirabile.* Recipe rhu barbari, laccæ, gariophyllorum, ligni aloes, rosarū, rubiæ, an. conficiantur cum aqua decoctionis corticis fistici & gasti: & detur drachmæ duæ ex eo cum aqua decoctionis aristolochiæ rosarum, & gasti. *Aliud expertum ad splenem.* Rec. scolopendriæ ammoniaci, radicis capparis, ana, confice cum melle & aceto, & dentur ex eo 3. iij. cum decoctione aristolochiæ rotundæ. *Aliud ualens contra lapides.* Recipe sanguinis hirci sicci, lapidis iudaici, saluicæ, lapidis qui inuenitur in cysti fellis uaccæ, asari, amygdalarum amaranū, seminis cucumeris, bdellii, costi, ana, conficiantur cum aqua & melle, in quib. sunt decocta rubia & costus, & detur drac. ii. cum aqua decoctionis asari, et floris chamæmel. *Aliud expertum contra lapidem renum.* Rec. sanguinis hirci sicci, lapidis citrini qui inuenitur in cysti fellis uaccæ, fœniculi, saluicæ, amygdalarū amaranū, ana, confice cum uino antiquo, uel aqua decoctionis radicū apij & fœniculi, forma trochiscos unius drachmæ, et da vnum cum syrupo de saluica

De medicinis Socionis.

Socionis medicinae. Iste fuit maximus medicorum Græcorum, qui habebat experimenta plurima in fine nobilitatis, quæ nos acquisuimus a discipulis eius, scilicet, Teranoz & Hargomez & Harcoz. *Medicamen magna nobilitatis & utilitatis, laxans & dissoluens crassas uentositates & non est ei simile: quod etiam iam probauimus.* Accipe agarici drac. tres, ellebori nigri drachmas duas & semis, mastiches drac. decem, folij, ligni aloes, asari, radicis iridis, turbith, squinanthi, ana drac. ii. anisi, carui, fœniculi, ammoniaci, ana drac. una, scillæ assatæ drac. quatuor, rosarum. 3. vi, Scammonia drac. i. confice cum melle bono, & da de eo quasi auellanæ pondus. *Decoctio purgans matrices mulierum, & dissoluens uentositates, & prouocans menstrua.* Rec. florum ammeos, harmel, asari, florum chamæmeli, fœniculi, gentianæ, spicæ nardi, squināthi, chamæpitios, chamædryos, anisi, rubiæ, ana 3. decē: coquantur in tribus libris aquæ, donec remaneat libra una, deinde amoueatur ab igne, & dissoluatur in eadem aqua calida drac. vna ammoniaci, & detur de eo, quoniā est mirabile. *Decoctio ualens nimis in declinatione febris quotidiana.* Rec. gentianæ, radicis apij, radicis fœniculi, rubiæ, agarici, turbith, asari, rosarum, spicæ nardi, ana drach. unam: ponantur in caldario cum tribus libris aquæ, & coquantur super ignē leuem sine fumo & flamma, donec remaneat libra una & soluatur in ea calida drachmæ. i. laccæ, & utatur. *Aliud prouocans urinam cito.* Recipe plu. rubiæ: terantur: et dentur ex eis 3. duæ & s. cum aqua decoctionis hyssopi & satureiæ calida. *Aliud dissoluens omnes durities: curat & duritiem splenis, & scrofulas.* Recipe. traga-canthe, floris chamæmeli, & picis liquide, ammoniaci, medullæ cruris uituli, galbani, ana, conterantur, & dissoluatur ammoniacum in aceto antiquo, liquefiat medulla & pix, & conficiantur pulueres, & misceantur, et super locum ponantur. *Aliud huiusmodi.* Accipe foliorum caparis

LIBER

paris, ammoniaci, galbani, capillorū ueneris, floris chamæmeli, medullæ cruris cœuini, ana: cōfi- E
ciatur, & ponantur super locum durum. *Aliud quod cito laxat et dissoluit inflationem, et prouocat
urinam, et ualet hydropicis.* Recipe turbith, agarici, fæniculi, anisi, ana drac. i. scāmōniæ octauam
partem drac. i. radiceis iridis, l. accē, spinæ romanæ, rubiē, phu, ana drac. i. semis: conficiantur cum
syrupo facto cum melle, hyssopo, & origano, satureia: & utatur. *Aliud ualde bonum, subtilians hu-
mores: bonum contra asthma, & laxat humorem uiscosum.* Recipe aristolochiæ, rot. rhu barbari, suc-
ci marrubij, laccæ, turbith, ana 3. vnam, mastiches drachmas duas, agarici drachnam unam: con-
ficiantur cum syrupo facto ex melle & marrubio: & utatur. *Aliud ualde bonum, & dicitur electua-
rium iridis: & est multarum utilitatum & est valde mirabile contra hydropem, & contra debilita-
tem hepatis, & prouocat urinam & menstrua, & laxat humores diuersos.* Rec. aristol. rotundæ, laccē
squinthi, marrubij, ana drac. tres: ligni aloes, rosarū, ana drac. iv. agarici drac. viij. radiceis iridis
unc. i. conficiantur cum bono melle: & detur secundum uirtutem cū aqua decoctionis spatanzæ
& satureiæ. *Aliud electuarium, et dicitur electuarium rhu barbari: & confortat hepar: & est nimis
expertum, & nos iam probauimus ipsum sape.* Recipe aristol. rotundæ, ligni aloes, laccē, spicæ nardi,
folij, rosarum, añ drachmas decē: rhu barbari drac. xx. conficiantur cum syrupo facto ex melle: &
detur ex eo quasi auellana cū aqua calida decoctionis folij & gariophyllorū: est .n. optimū in cō- F
fortatione hepatis, & omnium membrorum interiorum. *Aliud electuarium aristolochiæ ad remo-
uendum typum in febribus chronicis.* Recipe assē fetidæ, zingiberis, folij, chamæmeli, piperis nigri,
& longi, centaureæ, harmel, ana drac. i. arist. rotundæ, ad pondus omnium, conficiantur cum
syrupo facto ex melle, et aristolochiæ: & utatur sū uirtutem patientis à 3. i. vsq; ad drachmas. ii.
Aliud dissoluens uentositates. Recipe assē fetidæ, rutæ, satureiæ, castorij, ana drac. ii. anisi, fæniculi,
ana drac. i. conficiatur cum melle: et utatur cum uino puro. *Aliud dissoluens uentositates, & prono-
cans urinam fortiter & menstrua.* Accipe anisi, laccæ, aristol. rotundæ, rubiæ, gentianæ, meu, phu:
spicæ nardi, costi: conficiantur cū melle, et dētur ex eo. 3. iij. cū aqua calida decoctionis fæniculi.

De medicinis azariconis philosophi.

Azariconis medicina. Iste uir quamuis non habuerit nomen inter medicos, recepi tamē ab
eo quatuor medicinas nimium expertas. *Primum medicamen ualet ad febres, chronicas, qua
sunt ex humore crasso, & aufert T pum: & soluit uentositates: & laxat humorem uiscosum, & ualet
Paralyti.* Recipe iridis drac. x. piperis nigri & lōgi & albi, assē fatidæ, scorodi, castorij, folij, seminis
rutæ, asari, ammoniaci, galbani, satureiæ, sanguinis anseris sicci, sagapeni, xylobalsami, carpobal- G
sami ana drac. s. spicæ nardi, croci, ana 3. iij. chamæpityos, chamædryos, ammeos, mētæ, maiora
nē, foliorū rubi agrestis, earui, gariophyllorū, ligni aloes, cinnamomi, anisi, ana 3. iij. turbith, ad
pondus omnium: agarici drac. x. terantur, et confice cum syrupo facto ex melle: et detur ex eo
drac. i. et s. cū aqua calida decoctionis gentianæ et asari. Istud enim medicamen est ualde exper-
tum contra infirmitates frigidas iuncturarū, et asthma, et dolores frigidos, et dissoluit uentositat-
es, et sape probauimus ipsum. *Medicamen confortans membra interiora: & est valde bonum ad
fluxum chronicū, & confortat stomachū, & aufert uomitū.* Rec. nucis cypressi, ligni aloes, tamarisci,
añ drac. iij. rosarum, mastiches, laccæ, cinnamomi, ana. 3. ij. confice cum aqua decoctionis rubiē
et myrtæ: et da cum aqua decoctionis cypressi. *Tertium medicamen ualet ad lapidem renum &
vesicæ: & aperit oppilationes, & expellit feces per urinam: & est expertum.* Rec. capil ueneris, cineris
scorpionis gentianæ, uitri adusti, lapidis iudaici, seminis cucumeris et cucurbitæ, anisi, radiceis li-
lij coelestis: puluerizentur, et conficiantur cū aqua decoctionis chamæmeli uel meliloti, et melle,
et sumatur cum decoctione agarici. *Quartum medicamen ualet hydropicis, & frigiditati hepatis,
et citrino colori.* Recipe agarici, lilij cælestis, laccæ, aristol. longæ et rotundæ, succi itachados, succi
marrubij, olibani, phu, chamædryos, chamæpityos, cinnamomi, añ drac. ij. folij, gariophyllorū, H
ana drac. v. rhu barbari, anisi, ana drach. iij. ligni aloes, ad pondus omnium. puluerizentur, et cō-
ficiantur cum melle: et dentur ex eo drachmæ. iij.

De medicinis Gereonis.

Gereonis medicina Græci. Ab isto uiro habuimus undecim medicinas expertas ad diuersas
ægritudines: quas nos probauimus, et inuenimus ipsas esse mirabiles. *Primum medicamen
ualet ad infirmitatem stomachi frigidi, & confortat ipsum: et est nimis mirabile.* Rec. trium piperū,
spicæ nardi, zingiberis, ro. ana drachmas decem: ligni aloes ad pondus omnium: confice cū mel-
le: et cum decoctione ammeos, et mentæ, et gariophyllorum. *Secundum ualet ad dolorem fortem
& iam probauimus ipsum.* Recipe floris chamæmeli, squinthi, cētaureæ, aristol. rotundæ: cōfice
cum melle: & da drachmas quatuor cum aqua calida. *Tertium huiusmodi est, sed precedens secu-
rius est.* Rec. croci, spicæ nardi, opij thebaici, ana drac. duas: chamæmeli drachmas duas, confice
cum melle, & da drach. s. cum aqua calida. *Quartum huiusmodi, et est mirabile.* Recipe succi coro-
næ regiæ, chamæmeli, quando fuerit uiridis, ana drac. quatuor. Et si iste herbe non fuerint inuētæ
uirides, accipe earum decoctiones: & pone octauam partem drachmæ croci, squinthi 3. iij. &
bulliant vsque ad medietatem, & da bibendam colaturam. *Quintum ualet ad dolorem ex
oppilatione.*

Oppilatione. Recipe radicis lilij coelestis, agarici: ana drac. iv. aristolochia longæ & rot. chamæpityos, ana drach. v. coquantur, & ponantur in lib. iij. aquæ, & bulliant super igne leuē, donec remaneat lib. j. & appone laccæ. 3. i. & s. & da adbibendum tepidum. *Sextum dissoluit Ventositates, & valet Colicæ & ventositates.* Recipe cymini, fœniculi, carui, anisi, ana: terantur, & conficiantur cū syrupo facto ex melle & ammi & satureia & origano: & sumatur ex eo cū aqua decoctionis radicis apij, & cum. 3. i. agarici. *Septimum huiusmodi.* Recipe anisi, cumini, agarici, absinthij centaureæ: terantur: & dentur de illis 3. iij. quando ventositates fuerint multæ, & passio fortis. *Octauum Laxat humorem viscosum: et est nimis bonū contra Epilepsiam & Paralysin: quo ego semperutor.* Recipe agarici, absinthij, colocynthidis, ana. 3. i. anisi, ligni aloes, mastiches, ana. 3. ij. ipatanæ, ammoniaci, sagapeni, assæ foetidæ, radicis lilij coelestis, ana. 3. i. & s. aggregentur, & conficiantur cū aqua decoctionis anisi, aristol. longæ, & ro. & melle, & sumatur ex eo quasi auellana. *Nonum valet Tristibus et Timidis.* Recipe radicis aristol. rotundæ, gariophyllorum, ligni aloes, ana. 3. iij. conficiantur cum melle & aqua maioranæ: & da de eo. 3. iij. *Decimum valet Lapid renū & uescicæ: dissoluit Ventositates, & Laxat diuersos humores: & est Bezahar.* Recipe turbith, agarici, uetri vsti, zinziberis, lapidis iudaici, sanguinis hirci sicci, anisi, fœniculi, trium piperum, chamædryos, chamæpityos, bdelij ana. 3. iv. confice cum bono uino decoctionis agarici & carui. *Vndecimum valet ad Asthma.* Rec. turbith, agarici aristol. ro. ana. 3. i. confice cum decoctione marrubij: & da cū decoctione asari. Istæ sunt medicinæ, quas probauimus sæpe, & inuenimus eas optimas.

De Medicinis Betarnem.

Betarnem Siciliae medicinas modo dicam, et sunt tres, quas probauimus sæpe, et inuenimus eas esse ueras. *Primum valet contra medicinas mortiferas, & est nimis experta.* Rec. laureolæ, luti sigillati, phu, meu, apij, cinnamomi, ana. 3. i. rutæ, xylobalsami, carpobalsami, ana. 3. ij. confice cum melle: & da 3. i. et s. debilibus, vel 3. ij. fortibus. *Secundum valet ad morsum Scorpionis: & Calefacit corpus: & aufert tremorem in febribus.* Recipe castorij 3. i. scorodii drac. ij. costi amari 3. i. & s. zingiberis 3. i. conficiantur cum melle: & detur 3. i. & s. cum uino. *Tertium prouocat urinam & Menstrua.* Recipe pulegij, cymini, radicis lilij coelestis, aristolochia rotundæ: conficiantur cū melle: & dentur 3. iij. *Medicamen quod composuit Amalox de Macedonia: valet ad Febres phlegmaticas, & dissoluit humores, liquefacit eos: & est bonum Duritici splenis.* Recipe scolopendria, squinanthi, chamæpityos, castorij, trium piperum, spicæ nardi, folij, atari, ana. 3. i. turbith, radicis lilij coelestis, carpobalsami, xylobalsami: puluerizentur, & conficiantur cum melle decoctionis asari squinanthi, opopanacis: & det de eo quasi auellana. *Medicamen Squilitam, quod valet morsibus Scorpionis.* Recipe aristol. longæ, & rotundæ, ana. aur. i. cymini 3. i. assæ foetidæ, carui, seminis rutæ, ana. 3. ij. castorij. 3. iv. confice cum melle: & da 3. ij. cum aqua calida decoctionis gētianæ, uel aristolochia, vel cū bono uino. *Medicamen melius, quod valet ad Dolores fortes: & iam probauimus, ipsum, & inuenimus melius quam theriacam.* Rec. cymini, carui, assæ foetidæ, aristol. chamæmeli, coronæ regie, absinthij, agarici, ana. 3. x. trium piperum, opij, ana. 3. i. croci, carpobalsami, squinanthi, cinnamomi, ana. 3. ij. asari, gentianæ, ana. aur. i. pulueriza, et confice cū syrupo facto ex melle & squinantho & chamæmelo & corona regia & aniso: & da cum aqua decoctionis anisi.

De Medicinis Achaasos.

Achaasos experimentatore Athenarū, sumptæ medicina. Ab isto nobilissimo medico accepimus tres medicinas cōpositas, quibus semper vsi sumus, postquam nouimus eas: sunt. n. mirabiles. Et ab eo acquisuimus triginta medicinas simplices expertas in diuersis ægritudinibus. *Primum Medicamen compositum valet ad Asthma antiquum, & aperit Oppilationes.* Rec. asari aureum unum: succi marrubij, hyssopi, styracis sicci, castorij, ana. 3. s. trium piperum, anisi, ana. aureos duos: conficiantur cum oxymelite scillitico: & detur ex eo a 3. iij. v. lque ad iv. *Medicamen Secundum valet ad Fluxum antiquum, qui contingit ex frigidityte membrorū.* Recipe nucū cypressi, folij, ligni aloes, spicæ nardi, rosarum ana. 3. ij. confice cū aqua decoctionis ligni aloes: & da de eo 3. iij. cum decoctione rosarum. *Medicamen Tertium confortans uirtutem Retentiuam.* Recipe galliarum, sumach, berberis, ana. aureum unum: gum. mī arabici vsti, ligni aloes ana. 3. i. rhu barbari drac. iij. confice cum decoctione seminis lapathij acuti, & granorum myrti: & detur cum decoctione cypressi. Iste vir curabat ægritudines multas cū medicinis: ex quibus elegimus triginta medicinas ueraces. Primo dabat mastichen ad dolorem stomachi. Secundo dabat 3. ij. assæ foetidæ contra morsum scorpionis. Tertio dabat drac. iij. aceti fortis calidi contra morsum viperæ: & est fortis operationis. Quarto mittebat succum iari, & intro mittebat contra maculam oculorum: & sæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandum pectus drac. iij. radicis lilij coelestis. Sexto dabat drac. i. asari, & curabat stranguriam. Septimo dabat chamæmelum puluerizatum, & malaxatū cum melle, ad dolorem ventris: & renū, propter frigidos humores existētes in illis instrumentis, et prouocabat urinā, et curabantur. Octauo dabat drachmas duas laccæ contra oppilationes hepatis. Nono dabat drachmas iii. ammoniaci splenitico, et curabat eum oīno in paucis diebus. Decimo dabat lac leprosis, & curabat multos. Sed in hoc requiritur scientia in

*Al. aristolochia.

*Al. uescicæ.

cognoscent-

†drach. 3. rhu
barbari.

*Al. matricis

cognoscendo causam lepræ in qua lac conueniat. Vndecimo dabat rhu barbarū ad debilitatem E
hepatitis, de frigida causa, & curabat oēs omnino. Duodecimo dabat drachmas duas cubebarum
ad aperiendū oppilationes, quæ accidunt in membris interioribus. Tertiodecimo dabat drach-
mas tres maioranæ cum †drachmis duabus rubiæ ad prouocandū mēstrua. Quartodecimo da-
bat drachmas duas asari ad prouocandū mēstrua. Quintodecimo dabat carui romanum contra
ischiadem cum calida, & curabantur. Sextodecimo dabat castorium contra lapidem renum. De-
cimoseptimo dabat. 3. iv. laureolę cum aceto, & curabat morsus scorpionum. Decimoctauo da-
bat. 3. iij. zingiberis ad infirmitates frigidas, & calefaciebat: & est nimis forte. Decimono dabat
drach. iij. aloes contra tristitiam, & ad confortandū os stomachi, & curabantur vsitando. Vigesi-
mo dabat centauream minorem ad ischiadem, & curabantur. Vigesimo primo dabat puluerem
gariophyllorum contra debilitatē virtutis digestiuæ. Vigesimo secundo dabat decoctionem casti
contra debilitatē hepatis, & oppilationes, & curabat omnes. Vigesimo tertio dabat oleum viride
contra spasmus ex siccitate. Vigesimo quarto dabat decoctionē agarici contra ægrotudines ce-
rebri & hepatis. Vigesimo quinto dabat alfenid idest penidiā, contra infirmitates pectoris, & cu-
rabat asthma. Vigesimo sexto dabat decoctionem centaureæ & rutæ contra morsum rutelæ. Vi-
gesimo septimo dabat decoctionem iuniperi ad prouocandum mēstrua. Vigesimo octauo da-
bat decoctionē squinanthi ad dolorem mulieris post partum. Vigesimo nono dabat decoctionē
gentianæ ad frigiditatem membrorū, & ad fluxum prouenientem ex ea. Trigesimo dabat galba-
num ad prouocandum urinam, & ad extrahendum embryum. Nos autē non scripsimus has me-
dicinas, quamuis plures earum cognoscantur ab omnibus, nisi ut non negligantur ab eis: quā si
utatur de illis ut oportet, erunt mirabiles. Et quoties vsus fui decoctione facta ex hyssopo, & asa-
ro, & duabus aristolochiis, curavi de epilepsia: Et cū decoctione solius hyssopi, ex asthma. Sed
oportet medicum scire, quando oporteat dare has medicinas, & in quo tempore, in quibus com-
plexionibus valeant: aliter non valent.

De medicinis Andrezeos.

Andrezeos medicinae sunt he. Iste fuit philosophus in tempore suo, & habebat multas me-
dicinas compositas: ex quibus elegi quinq; expertas, & dimisimus alias, quę cognoscuntur
a pluribus. *Primum medicamen valet Hydropicis, et frigiditati Hepatis: & prouocat urinam gene-
raliter & fortiter: & dico q nulla medicina est ei similis in aperiōne hepatis.* Rec. rad. lilij celestis,
agarici, calami aromatici, laccæ, asari, rosarum, spicæ nardi, cinnamomi, ligni aloes, ana. 3. i. gasi-
fili ana. 3. i. mastiches, anisi, ana. 3. iij: puluerizentur, & misceantur cum uino & melle: & datur.
3. iv. cū decoctione rad. lilij celestis, & gasi. *Secundum medicamen valet ad Asthma, cuius causa
est humor crassus.* Recipe gentianæ, hyssopi, agarici, ana. 3. s. mastiches. 3. ii. confice cum melle. &
da drac. v. Et nō est similis isti medicina: laxat enim humorem crassum, & scindit humores, cras-
sos. *Tertium valet ad Dolorem membrorum interiorum: & liberat a Colica passione qua fit ex crassis
humoribus in intestinis.* Recipe agarici. 3. viii. rad. lilij celestis, arist. rot. hyssopi, mastiches, squi-
nanthi, carpobalsami, anisi, ana drac. i. turbith ad pondus omnium: confice cum decoctione aga-
rici: & da drach. iiii. cum calida. *Quartum valet ad extrahendum Embryum: & est valde forte.* Reci-
pe arist. longæ & rotundæ, asse fatidæ, ana drach. v. spicæ nardi, agarici, ana drac. iiii. myrrhæ dra-
i. confice cum decoctione aristolochiæ rotundæ, & da drac. ii. *Quintum est laxatiuum diuersorum
humorum.* Recipe turbith, agarici, mastiches, lilij celestis, ana. 3. i. ellebori nigr, mastiches, scille as-
fatæ, ana drac. i. colocynthidis 3. ii. scammonia drac. s. confice, & da. 3. i. & non plus. *Electuarium
quod valet ad morsum Scorpionis.* Recipe rutæ, sulfuris viui non positi ad ignem, ana. aur. vi. casto-
ri aur. i. asse fatidæ aur. semis: pyrethri, styracis liquidæ, ana aur. i. confice cum melle: & da 3. i. &
s. cū uino puro. *Electuarium bonum ad Dolorem membrorum interiorum: quod habui a quadam mu-
liere, quæ acquisuerat illud a medicis altarium.* Rec. croci aur. v. opii aur. i. spicæ nardi aur. iv. spata-
næ aur. ii. rad. lilij celestis aur. vi. floris chamemeli aur. ii. cōficiantur cū bono melle, et utatur de
eo. *Aliud optimum ex cōpositione Games, & est nimis forte.* Rec. cinnamomi aur. vi. croci aureos
quatuor & semis, piperis albi aur. iv. & semis, galbani aur. quatuor, costi aur. ii. et s. cōfice cū mel-
le: et da drac. duas, vel tres in maiori fortitudine. *Electuarium Zacharonis de Babylonia contra uen-
tositates, & passionem Colicam, & frangit Lapidem, & Laxat ventrē: & iā probauimus ipsum. Et est
valde bonū, qd dubitamus in ægrotudinibus, verū sit Lapis vel Colica, quia cōmune est ambobus.* Rec.
turbith, spatana, añ. aur. vi. cymini carui, aur. i. agarici, rad. lilij celestis, aristol. ana aur. vi. origani
hyssopi, ana aur. i. squinanthi, mastiches, ana drac. i. cōfice cū melle, et da quasi auellanā. *Theria-
ca valens ad Dolore capitis chronicū, & Ventositates, & est mirabilis.* Rec. succi stēchados, succi mar-
rubii, absinthii, mastiches, rhu barbari, chamēdryos, chamēpityos, añ. 3. viii. hyssopi aur. i. agari-
ci ad pōd^o oīum, pulueriza, et cōfice cū melle. Et da de eo ad infirmitatē cerebri, cū aqua calida de
coctionis stēchados: et ad asthma, cū uino bono: et ad prouocandū mēstrua, cū succo iuniperi et fe-
niculi: et ad dolore fortē, cū aqua decoctionis chamēmeli: et ad oppilationē, cū decoctione absinthii
et ad epilepsiā, cū decoctione pyrethri: et ad ischiadē cū decoctione centaureæ minoris: et ad lapidē
cum

taliter viij.

- A** cum de coctione radice lili celestis. *Electuarium laccæ, ualens contra Oppilationes chronicas & prouocans Menstrua: & est bonum ualde. Est etiam utile ad Asthma chronicum, & ad tussim chronicam.* Rec. laccæ aur. xx. piperis lōgi, & nigri, cētauræ minoris aristol. rotundæ, costi, galbani, ammoniaci, ana aur. x. marrubii, asari, ana aur. iiii. folii, radice lili celestis, liquiritiæ, ana aur. vii. pulueriza, & cū bono melle: & da quasi auellanā cum aqua calida. *Electuarium Laccæ magnū, quod habuimus ab Aridone filio Meliz: & est expertum, et est multa utilitatis. Valet Asthmati, et Tussi, & prouocat Urinā & sedat Dolorem fortem, liquefaciendo phlegma: & auferit Tristitiam, & dissoluit Ventositatē: & est mirabile ad tremorē cordis, & Melancholiam, & aquā oculorum, et contra morsum Canis rabidi, et contra puncturā Vipera. Et generaliter dico, quod ualet omnibus puncturis mortiferis.* Rec. Arist. rotundæ, radice lili celestis, ana aur. x. squināthi aur. ix. a sari aur. xv. pipe. nigri, & albi, an. aur. vii. chamæpityos, succi marrubii, succi stœchados, ana aur. viii. spicæ nardi, spicæ romanæ, mastiches, ammoniaci, galbani, scillæ assatæ, ana aur. x. rosarum, iuniperi, ana aur. ii. turbith, agarici, cypri, ana aur. decē: folii, ligni aloes, rhu barbari, croci, olibani, cētauræ min. ana aur. xx. laccæ, aur. i. cōficiātur cū melle rosato: & detur ex eo secundū q̄ conuenit ægro. Et est hæc medicina nimis mirabilis ad dolorē fortē; & laxat humores sine labore: & confortat cor, hepar, & stomachum. *Electuarium*
- B** *Assistri, Calefaciens corpus, ualens Oppilationibus hepatis, et splenis.* Recipe aristol. rotundæ aur. xx. marrubii, chamædryos, gasit, ana aur. v. assæ fœtidæ, costi, trium piperū, ana aur. decem: mastiches aur. viii. pyrethri aur. quatuor: cōfice & da cū uino. *Decoctio Squinanthi, Valēs ad Febres chronicas, et aperit Oppilationes, et prouocat urinā, et soluit uentrem.* Recipe squināthi drac. octo, marrubii drachmas duas: absinthii, radice lili celestis, ana drachmas tres: aristolochiæ rotundæ aur. vi. agarici aur. iiii. radice fœniculi, carui, ana aur. decē: costi aur. ii. mastiches aur. quatuor: ponātur ī caldario, & cū libris tribus aquæ decoquātur, donec remaneat tertia pars: & dētur de eo drachmæ tres. Hæc decoctio est ualde mirabilis habētibus ægitudines phlegmaticas, & debilitatē interiorū membrorum ex causa frigida. *Decoctio Asari confortans mēbra debilia ex frigore, & auferens Dolores, et scindens humores crassos, et aperiens Oppilationes: et est expertissima.* Rec. asari aur. iiii. anisi aur. viii. absinthii, gētianæ, ana aur. iiii. seminis fœniculi, cētauræ min. ana aur. ii. ponātur cum tribus libris aquæ, & bulliant donec remaneat tertia pars: & da de eo drachmas iiii. *Decoctio Aristolochiæ ualēs ad Lapidem.* Recipe aristolochiæ aur. x. asari aur. ii. marrubii aureū unum, radice lili celestis aur. quatuor: saluincæ, seminis cucumeris, anisi, ana aur. vi. coquant cū duabus libris aquæ, donec remaneat tertia pars; & da de eo drac. quatuor. *Decoctio Agarici, ualens ad Epilepsiam, et purgans matrices, et prouocans urinā.* Recipe agarici. 3. x. turbith. 3. i. anisi drach. iiii. armel drach. ii. radice apii. 3. v. radice lili celestis drach. iiii. mastiches drach. ii. radice pœoniæ drach. vii. coquātur cū tribus libris aquæ, donec remaneat medietas: Et dentur qualibet die tres drachmæ: utilis enim est ualde, & in epilepsia id expertum est. *Decoctio Assæ fœtidæ, ualens ad Oppilationes aperiendas, et est utilis ualde.* Rec. assæ fœtidæ, rad. lili celestis, rad. apii, radice fœniculi, aristolochiæ rotundæ, ana. 3. x. coquantur cum libris quatuor aquæ sufficienter: & dentur de eo drach. iiii. *Decoctio Pœoniæ, quæ aperit crassas Oppilationes, et est ualde experta.* Rec. pœoniæ. 3. x. radice pentaphylli, drac. v. aristolochiæ rotundæ drach. vi. coquantur cum libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drach. iiii. *Decoctio perfectā Aristolochiæ et est mirabilis Hydropicis, et cito curans eos.* Recipe duarum aristolochiarum, centaureæ min. chamædryos, squinanthi, laccæ, ligni aloes, rosarum ana aur. x. spicæ nardi, phu, meu, apii, anisi, radice lili celestis, rad. apii, fistici, cubebæ, hyssopi, gariophyllorum, marrubii, stœchados, cinnamomi, ana aur. viii. ammeos, myrrhæ ana aureos v. costi aur. ii. coquātur in libris tribus aquæ sufficienter: & dentur drachmæ quatuor cum 3. iiii. istius electuarii. Recipe aristolochiæ rotundæ, granorum iuniperi, centaureæ, ana drac. ii. ligni aloes aur. i. spicæ nardi drac. i. marrubii drac. iiii. conficiantur cum prædicta decoctione. *Decoctio Chamemeli, prouocans Menstrua, et auferens dolorem fortem.* Recipe chamæmeli aur. ix. aristolochiæ aur. iiii. laccæ. 3. ii. spicæ nardi, cinnamomi, radice lili celestis, ligni aloes, ana drac. i. coronæ regiæ drac. x. decoquantur cum libris decem aquæ in igne lento & sufficiēter, donec remaneat tertia pars: & dentur drachmæ quinque. *Decoctio Hyssopi, contra passionēs, Pectoris, et Tusses chronicas et ægitudinē Asthma, et Anhelitū malum.* Rec. hyssopi, agarici, rad. lili celestis, liquiritiæ, squinanthi, pœoniæ, asari, aristolochiæ rotundæ, ammoniaci, seminis fœniculi, succi stœchados, succi marrubii, laccæ. ana aur. ii. decoquantur in libris tribus aquæ sufficiēter: & dētur drachmæ quatuor in mane. *Electuarium optimum contra Aegritudines diuersas: et ualet Scotomiæ et Vertigini: et scindit Phlegma uiscosum, et purgat ipsum: et auferit Dolorem frigidum. Et est bonum contra Venenā: et aperit Oppilationes: et prouocat Menstrua, et urinam: et Calefacit corpus: et ualet ad Febrem chronicam, et purgat Matrices.* Rec. agarici, aristol. rotundæ, succi marrubii, laccæ, ana. 3. v. assæ fœtidæ, galbani, rhu barbari, spicæ nardi, phu, seminis fœniculi, radice apii, trium piperū, ana drachmas vi. ligni aloes drachmas quatuor, turbith aur. decem; confice cū syrupo factō ex melle. & a saro, & agarico, & spica nardi, & laccæ. Et dentur drachmæ quatuor cum aqua calida. *Electuarium expertum contra Oppilationes matricis.* Rec. aristolochiæ, laccæ, radice lili celestis, ana: confice cum decoctione

LIBER

atione gasc & dentur drachmæ quatuor cum aqua calida. *Electuariū curans Lapidem in Vesica.* E
& est expertum. Recipe squinanthi, stēchados, ana drac. vnam: sanguinis hirci sicci drac. vi. lapi-
dis iudaici drachmas duas, anisi. 3. iiii. puluerizentur, & confice cum decoctione radicis apij.
Aliud ad lapidem. Recipe sanguinis hirci sicci, anisi, aristolochiæ rotundæ, de lapide inuento in
felle tauri, vitri combusti, saluincæ, agarici, lapidis iudaici, amygdalarū amaranū, ana: puluerizen-
tur & conficiantur cum melle. Et dentur drac. iiii. cum aqua decoctionis seminis apii. *Aliud mi-
rabile contra uentositatem fortem.* Recipe anisi, cymini, satureiæ, carui, ana: cōficiantur cum melle:
& dentur cū decoctione agarici, quæ sic fit. Recipe agarici, cyperi, folij, radicis squinanthi, aristo-
lochiæ longæ, & rotundæ, radicis apii. 3. vi. ponantur in caldario in libra vna aquæ super ignem
leuem. Et dentur drac. iiii. cum duabus drachmis medicinæ prædictæ. *Medicamen bonum contra
Asthma chronicum.* Recipe laccæ aur. x. aristol. lōgæ aur. vi. succi marrubii aur. vii. conficiantur, &
dentur quasi nux cum aqua calida. *Medicamen quod accepimus ab Acritone contra frigiditatem sto-
machi, & contra humiditatem eius.* Rec. ligni aloes, cinnamomi, rhu barbari, spicæ nardi, mastiches,
cardamoni: confice cum decoctione rosarum & nucum cypressi: & detur quasi nux. *Aliud va-
lens ad Colicam ex ventositate & humore crasso.* Recipe anisi, cinnamomi, absinthii, cymini, florum
chamæmeli, ana. 3. x. agarici drac. xx. scamoniæ drac. i. mastiches drach. v. conficiantur cum
decoctione carui: & dentur. 3. iiii. cum aqua decoctionis gasit. *Aliud ad Dolorem capitis, & contra
Cephalæam, quod est expertum.* Rec. succi stēchados drac. viii. gasit, spatanz, ligni aloes, ana. 3. iiii.
mastiches drac. vi. agarici ad pondus omnium: conficiantur cum decoctione rosarum & masti-
ches: & detur à drac. ii. usq; ad tres drachmas. *Aliud quod ualet in principio descensionis aqua ad
oculum, quo saepe curauit multos: & est expertum, & velocis curationis.* Rec. spicæ nardi aur. x. cinna-
momi aur. octo, agarici aur. ix. mastiches ad pondus omnium: conficiantur cum bono melle: &
sumantur de eo quotidie drachmæ duæ, est enim mirabilis operationis.

De Medicinis habitis à Zenone.

ZEnonis de Athenis medicinæ. Ille fuit unus de magnis medicis. Ego autē nō uidi ipsum, q
nō fui temporaneus eius: sed magister meus uidit ipsum. Et ille habebat experimēta bona:
ex quibus discipulus eius dedit nobis uiginti experimēta experta. Et nos pbauimus ea sepe, & in-
uenimus ipsa optima. *Primū medicamē, qd dicitur Electuariū spicæ nardi, confortat Hepar debile &
Cor, & ualet contra Vomitu chronicū.* Rec. spicæ nardi aureos cētū, spicæ romanæ aureos decē, ab-
sinthii aureos octo, cinnamomi aureos quidecim, laccæ mūdātæ aureos nouem, gariophyllorum
aureos quique, gasit aur. xvi. marrubii aureos duodecim: aristolochiæ rotundæ, rhu barbari, ana
aur. xvi. cōfice cū melle: & da aureos duos cū aqua calida. *Medicamē Secundū, quod dicitur Electua-
riū Centauræ, ualet ad Podagrā, & ad omnes passiones Iuncturarū, cui nō est simile in hoc. Nā puocat
urinā, laxat crassos humores & diuersos, & sedat dolores & aperit Oppilationes: & est optimū ad Lapi-
dē. & liquefacit phlegma: & mūdificat supflua à Pulmone & pectore. Hoc medicamen dedit Zotion de
scriptis Zenonis, q cōposuerat id p uersus.* Rec. cētauræ min. aureos cētū zirūgē * aur. d. cē: anisi, se-
niculi, apii, ana aur. vi. olibani, gariophyllorū ana. 3. unam: agarici, radicis lilii cēlestis, ana aureum
unū: cubebæ, galbani, ammoniaci, castorii, triū piperū, spicæ romanæ, ana aur. xx. spicæ nardi tur-
bith, ana aur. triginta: aloes succorinæ aur. xvii. carpobalsami, xylobalsami, scillæ afflatæ, ana au.
xvi. mastiches, croci, ana aur. x. scāmoniæ aur. viii. puluerizentur, & cōficiantur cum melle: & sub-
mittantur in hordeo per sex menses: & dētur ex eo drachmæ quatuor. Et hoc medicamen est de
maximis medicinis, quas habebat ille medicus. *Medicamen Tertium, quod dicitur Electuariū Co-
locynthidis, quod Laxat humores aquosos, & phlegma, & melancholiam; & cum hoc prouocat urinam.
Et vere dico quod non est ei simile ad acuendum visum, quia est in hoc mirabile.* Rec. colocynthidis,
scillæ afflatæ, à sari, triū piperū, an aur. vi. spicæ romanæ, anisi, apii, feniculi, carpobalsami, gasit, cro-
ci, ana aur. duos: spicæ nardi, chamēdryos, chamēpityos, arist. rotundæ, gentianæ, ana aur. vii. pulue-
rizontur, & cōficiantur cū melle: & submittantur in hordeo per sex menses: & detur à drachmis
duabus usque ad tres. *Medicamen Quartum, quod dicitur Electuariū Squinanthi, ualet ad dolores
fortes, & prouocat urinam, & aperit Oppilationes, confortat Hepar confortatione maxima, & frangit
Lapidem, & ualet ad Febres chronicas.* Rec. squinanthi, aur. ccc. aristol. rotun. aur. sex, ligni aloes au-
reos tredecim, gasit aur. xiii. croci, spicæ nardi, carpobal. opii, ana aureū unum: mastiches aur. iiii.
triū piperum, folij, chamēpityos, ana aur. septem: conficiantur cū bono uino: & detur de eo quasi
auellana cum eo quod conuenit tali ægritudini. *Medicamen Quintum, quod dicitur Electuariū
Capillorum ueneris, ad purgandum quod est in Pectore ex humore crasso: & est nimis expertū.* Recipe
capillorū ueneris aur. uiginti: que: radicis lilii cēlestis, liqritiæ, pēoniæ, carpobalsami, marru-
bi, floris chamæmeli, aristol. rotundæ, * ana aureos quidecim, pulueriza, & cōfice cum syrupo
facto cum melle & capillis ueneris: & dentur drachmæ quatuor cum decoctione chamæmeli.
*Medicamen Sextum, quod dicitur Electuariū Folij, ualet ad Aegritudines fortes, qua accidunt mu-
lieribus in matricibus earum: & prouocat Menstrua, & ualet ad Dolorem matricis, & calefacit Renes.*
Recipe folij indi, aureos uiginti: cinnamomi, spicæ nardi, spicæ romanæ, rubiæ, castorii, trium
piperum,

* Al. gētiang.

* Al. rosarū.

A piperum, gariophyllorum, ligni aloes ana drac. xx. rhubarbari, mastiches, thymi, ana aur. xvj. confice cum melle, & detur quasi auellana. *Medicamen septimum, quod dicitur Electuarium Aristolochiae, valet contra dolorē matricis, valde prouocat menstrua, & confortat stomachū debilem, & interdicit fluxum chronicum, & est mirabilis operationis, & non est ei simile: & saepe probauimus ipsum, & iste* * Zotion utebatur ipsum. Rec. aristol. lōgæ, & rot. ana aur. viginti: radicis lilij cœlestis, laccæ, squinanthi, marrubij, ana dr. ix. rhubarbari dr. xxv. spicæ nardi, ligni aloes, ana aur. xx. puluerizetur, & conficiantur cū melle, & dentur drac. iij. cum aqua calida: & ad fluxū intercipiendum cum decoctione xyloaloes: & ad menstrua prouocanda, cum decoctione aristol. * rotundæ: & ad do-
 * Aliter Ze. no.
 * Al. longæ.
 * Al. dr. duabus vsq; ad tres.
 * Al. aur. j.
 * Al. aur. j.

B ligni aloes aur. vj. gariophyllorū aur. ij. cinnamomi aur. xxj. squinanthi, cubebæ, rhubarbari, ana aur. xvj. rosarum aur. xvij. aloes nō abluti aur. ij. agarici aur. iij. mastiches aur. x. puluerizetur, & cōfice cū syrupo factō ex melle, & agarico: & est medicamen valde nobile. *Medicamen decimum, quod dicitur Electuarium Rhubarbari maxime valet fluxibilitati stomachi, & confortat hepar, & valet hydropicis: & non est neque fuit aliquod simile in hoc: & Zenon nemini volebat dare. Cuius compositio nō lateat medicos, quoniam eius compositionem acquisiuit eius compositor cum magna sollicitudine.* Rec. rhubarbari aur. centū, laccæ aur. xx. ligni aloes aur. xxxvj. cinnamomi aur. xj. aristol. longæ & rot. aur. triginta, fistici aur. quinquaginta, squinanthi aur. lxxx. maioranæ, anisi, luti sigillati, ana aur. xx. agarici, folij, ana aur. vj. gasit. aur. triginta, spicæ nardi aur. xvj. trium piperum, zingiberis, ana aur. decē: stœchados, origani, ana aur. ix. radicis lilij cœlestis, radicis endiuia, ana aur. vj. hyssopi sicci, mastiches, croci, ana aur. vij. carpobalsami, xylobalsami, ana aur. xvij. puluerizetur, & conficiantur cum melle: & detur à * drach. tribus usq; ad quatuor. *Medicamen undecimum, quod dicitur Electuarium Capparis, valet ad duritiem splenis, & aperit oppilationem eius, & est optima operationis.* Rec. capparis aur. xx. opoponacis, scolopendriæ, marrubij, ana aur. v. gasit. aur. xvij. ammoniaci aur. decē, sagapeni aur. octo: puluerizetur, & conficiantur cū bono aceto: & da drach. duas cum decoctione carui, & capparis, & gasit. *Medicamen duodecimum, quod dicitur Electuarium scolopendriæ, valet ad duritiem splenis, & est expertum.* Rec. capparis dr. xx. marrubij dr. quinque, scolopendriæ aur. xvj. confice cum aceto, & fac trochiscos: & da dr. duas cum decoctione tamarisci & gasit. *Medicamen decimum tertium, quod dicitur Electuarium turbit, valet ad febres chronicas, & laxat humores viscosos, & calefacit renes, & est optimum ad passionem colicam ex ventositate, & prouocat urinā: & est mirabile.* Rec. turbit aur. quinquaginta: agarici aur. xvi. croci, mastiches, ana aur. vi. squinanthi, aristol. rot. stœchados, ana aur. viii. cōfice cum melle: & detur à drach. duabus vsque ad tres. *Medicamen decimum quartum, quod dicitur Electuarium ellebori, valet contra vertiginem.* Rec. ellebori nigri aur. xx. ligni aloes aur. i. & s. croci aur. i. anisi aur. ii. mastiches aur. iiii. maioranæ aur. i. agarici aur. vi. radicis lilij cœlestis, stœchados, ana aur. viii. turbit albi & gummosi aur. iiii. confice cū melle, & da dr. iiii. *Medicamen decimum quintum, quod dicitur Electuarium Agarici, valet contra Cephalæam veterem, stomachum confortat & hepar.* Rec. agarici aur. xvi. pæoniæ, centaureæ min. ana aur. v. laccæ, ligni aloes, ana aur. viii. gasit, anisi, chamædryos: chamæpityos, squinanthi, floris chamæmeli, mastiches, ana aur. vii. rhubarbari, spicæ nardi, an. aur. ii. turbit. aur. iiii. cōfice cū melle, & da dr. i. & s. usq; ad dr. ii. cū aqua calida. *Medicamen decimum sextum, quod dicitur Electuarium Scillæ, valet ad asthma, & ad oppilationes, & ventositates: sed non debet dari habitibus vulnus in membris interioribus.* Rec. scillæ assatæ aur. vi. † stœchados aur. iiii. agarici dr. † xvi. mastiches 3. ii. gasit, costi, triū piperū, ana aur. x. rad. lilij cœlestis aur. v. capillorū ueneris aur. iiii. florischamæmeli aur. iiii. confice cū decoctione agarici & melle: & da 3. ii. cum aqua calida. *Medicamen decimum septimum, quod dicitur Electuarium gummi, & valet contra passiones frigidas, & ventositates crassas, & ad dolorē iuncturarum, & Ischiadem.* Rec. ammoniaci, sagapeni, opoponacis, an. aur. x. sarcocollæ aur. ii. mastiches aur. iiii. anisi, cymini, assæ fetidæ, ana aur. iiii. euphorbi † 3. ii. aristol. lōgæ & rot. rad. lilij cœlestis, ana aur. iiii. pone gūmi in succo feniculi, vel in decoctione eius: & reliqua terantur, & conficiantur cū melle: & da à 3. ii. usq; ad tres cū aliquo qđ conueniat passioni. *Medicamen decimum octauū, quod dicitur Electuarium Luti: & est vtile contra venenū.* Rec. luti sigillati, anisi, salis indi, agar. ana 3. ii. rhubarbari, auellanarū, radicū pæoniæ, an. aur. iiii. pulueriza, & cōfice cū melle: & detur quasi auellana. *Medicamen decimum nonum, quod dicitur Electuarium Asæ fetidæ, valet cōtra morsum scorpionis, & contra febres chronicas, & liquefacit phlegma viscosum, & dissoluit ventositates.* Rec. assæ fetidæ, costi amari, & dulcis, an. aur. v. arilt. rot. zingiberis, aiari, an. aur. ii. castorii, cinnamomi, aloes, ana 3. iiii. rad. lilij cœlestis, sarcocollæ ana 3. i. & s. arilt. gentianæ,
 Spury.
 Po
 ana

LIB. DE MED. EXPERTIS

Aliter. xij.

ana drach. vj. pulueriza, & confice cum bono uino, & melle rubro: & dentur drachmæ tres. *Medicamen uigefimum, quod dicitur electuarium rosarum, valet in fine quotidiana, & Hydropicis, & dissoluit nemotitates.* Recipe rosarum drach. lx. radices lilij coelestis drach. j. & s. agarici aur. ij. marrubij. drach. iv. laccæ, rhu barbari, ligni aloes, cinnamomi, anisi, sem. fœniculi, cymini, absinthij, mastiches, ana drach. vi. spicæ nardi, aristol. rot. ana aur. j. confice cum melle: & da drach. iij. Ista ergo sunt medicinae Zenonis, & iam probauimus ipsas. Nunc uolumus scribere medicinas quas multoties experti sumus, & deinde abscondetur tractatus. *Medicamen subtilians humores, & preparans ad exitum, in principijs agitudinum frigidarum ante acceptionem laxatini.* Recipe absinthij, anisi, seminis, fœniculi, aristol. rotundæ, squinanthi, carpobalsami, folijs, cyper, agarici, radices lilij coelestis, ana pulueriza, & confice cum melle: & detur quantum auellana. *Electuarium, quod dicitur euadens, valet ad dolores chronicos, & confestim.* Rec. spicæ nardi aur. xvi. myrrhæ, opii, laccæ, opo panacis, castorij, olibani, ana aur. *septem: galbani aur. vj. mastiches aur. v. folij aur. vi. piperis longi ij. croci aur. x. squinanthi aur. ix. ammeos, cinnamomi, ana aur. iij. scorod. aur. ij. bdelij aur. i. radices lilij coelestis, agarici, ana aur. xvj. pulueriza, & confice cum melle. Istud electuarium expertum est multoties, & confestim aufert dolorem. Sed non debes dare plus, quam drachmas duas. *Medicamen Amoronis Regis, valet contra podagram, & dolores iuncturarum ex phlegmate uiscofo, quod destruitur motus, & ualet ad repletionem, & ad debilitatem neruorum, & est optimum mulieribus in quibus abundant superfluitates phlegmaticæ, & et ualet contra Lapidem: Et generaliter dico quod compositio huius electuarij est per adiuuamen diuinum: quod infinitis uicibus probauit, & a me non separauit nec in ciuitatibus, nec in uillis.* Recipe radices lilij coelestis aur. xx. galbani aur. vi. & danieli. iij. ammoniaci aur. x. & drach. ij. ellebori nigri aur. vi. aristol. longæ, aur. v. rosarum aur. xx. turbiti aur. vi. liquiritiæ aur. x. stēchados aur. viij. satureiæ, centauræ min. ana aur. viij. & s. squinanthi aur. viij. croci aur. i. meu. aur. vi. phu. aur. iij. gafir aur. i. eupatorij aur. xvi. zirungē aur. xx. & drach. viij. xylobalsami, carpobalsami, ana aur. viij. olibani aur. ij. chamēpityos aur. xvi. chamædryos aur. ij. mastiches aur. vi. anisi, asari, granorū iuniperi, ana aur. v. spatanae, hyslopi, ana aur. v. harmel, cymini agrestis, maioranae, scillæ assatæ, ana aur. viij. sagapeni ammoniaci, aloes succotrinnae, ana aur. v. costi, gentianæ, ana aur. ij. origani aur. vij. nasturtij, casami aromatici, ana aur. iv. confice cum melle: & submitatur in hōrdeo per sex menses, & detur quasi auellana cum aqua calida decoctionis satureiæ & duarum aristolochiarum. *Medicamen Asiritæ Romani, ualet ad Lapidem uesicae, & prouocat urinam.* Recipe amygdalarum dulcium, seminis cucurbitæ, & cucumeris, lapidis iudaici, agarici, floris chamæmeli, gentianæ, ana drach. iv. aristo. capillorum ueneris, siliuicæ, sanguinis hirci sicci, uitri combusti, lapidis, qui inuenitur in felle uacæ, anisi, radices apij, bdelij, myrrhæ, ana aur. v. pulueriza, & confice cum melle: & dentur drachmæ quatuor cum aqua decoctionis radicum apij, & fœniculi. Dixit Galenus, iam dicimus in hoc libro nolito, quem uocamus librum experimentationis medicinarum, quas probauimus, & accepimus à sapientioribus hominibus, & habentibus sollicitudinem erga artes: & nos ideo composuimus hunc sermonē ut semper medicus habeat considerationem ad ipsum. Scias autem q̄ medici altarium curabant per cibos sacrificiorum: unde nobiliores probantur aliis medicis. Optime enim debemus laudare uirum, qui illa facit per cibum, & plus, quam illum qui curat per medicinam: quia corpora, quæ curantur per exhibitionem diētæ, reducuntur melius ad temperantiam, quam q̄ curantur per medicinam. Et medicus pro uirili sua debet considerare, ut cibis, & materiæ, quæ debent propinari, sint propriæ naturæ patientis, uel accipientis: Et sint boni saporis, ut eger delectetur in ipsis, & diligat. Et non debet uti eadem medicina diu, ne fiat ei quasi naturalis. Et caue ne præbeas medicinas mali saporis, quoniam medicina, quam infirmus habet in odio, plus nocet, quam profit. Vnde & medici dignum duxerunt cum medicinis miscere res dulces, & res saporitas, sicut nos fecimus in rob nucum, quod accepimus ad anginam. Et similiter ingeniati fuerunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua: quæ stomachum confortant. Et debes cauere in curatione malitiæ cōplexionis, sine materia ab euacuatione, & è conuerso. Et debes laxare naturam à leuioribus cōsuetis generaliter, sicut diximus in libro interiorum. Sed semper quando uolueris euacuare, primo subtilia, post euacua parum, deinde mediocriter, deinde fortius. Et caueas a medicinis nō expertis, sed utaris expertis, & usitatis a bonis physicis, & expertis. Et scias, quod omnes istæ medicinae sunt bonæ in locis suis, scilicet ubi conueniunt: & sunt uenena in suis contrarijs. Nos autem iam diximus in hoc tractatu de istis medicinis plures expertas, & si postea acquisuerimus alias, scribe mus eas in fine huius tractatus.

DE MELANCHOLIA EX GALENO RVFO ET POSSIDONIO

Caput Nonum Libri sexti Aetij.

Iulio Martiano Rota interprete.

Sicut in apparentibus corporis membris interdū eadem omnibus temperatu-
ra cōspicitur, uelut in deprauato corporis habitu, uocataq; elephantiasi, &
aqua inter cutem: interdum unum aliquod membrū, uel biliosum vel melā-
cholicum, vel pituitosum humorem suscipiens, ipsum suā tm̄ temperaturā
immutat: ita contingit, & cerebrum lædi, quandoq; totius ratione, quia san-
guis, qui in omnibus uenis continetur, melācholicus effectus est: qñq; par-
tis, quia reliquo sanguine illaeso permānēte, is qui cerebro continetur, solus
immutatur: hocque duobus modis, aut quia talis in cerebrū aliūde fluat, aut quia melancholicus
in cerebro reddatur: redditur autē ab eius caliditate, vel flauam bilē, vel crassum & nigrum sangui-
nē, adurente. Ferē semper at partes, q̄ in prēcordijs sunt, ita prius affectæ cerebrū tacito quodam
consensu in eundē affectū trahunt, atq; ita desipere hominē faciunt, vel atra bile cerebrū occupā-
te, vel melancholico uapore in idem ascendente: quēadmodū fieri consueuit in eo morbo, quem
flatuosum, & hypochondriacū nominamus. Neq; n. propositæ tractioni quicquā obstat, aliunde
atq; ex alio mēbro, huiusce affectus initiū originēq; esse, cū facile ostiolū uentriculi quiduis pa-
tiens in similē affectum cerebrum ducat, nimirum ob cōuenientiā quā cum eo hēt p p̄ duos ner-
uos, qui desuper à cerebro ad ipsum maximi descēdunt. In eisdem affectus cor quoque idē tra-
hit propinquitatis ratione: itē & septū transuersum, cui adnatum est. Conuenit quoq; uentriculi
ostiū cū spinali medulla, qua parte ipsi adhæret, & colli uertebri adnexū est. Principiū at hmoi
melancholiæ, ut plurimum ex cruditate confurgit: nā status plurimi consequuntur, & quocunq;
cibo assumpto, & sublimis, & ferē semper in prēcordijs obuersantes: ructus insuper acidi, fetidi,
ac ueluti piscē olētes subsequūtur, quibus eiusmodi nihil comederit: alius ut plurimū ipsis est sicca:
somnia exigua, atq; diuulsa, & p̄ somnū uisa perturbantia, enormiaq; saltu toto corpore alij
atq; alij: capitis uertigines, & in aurib. uētorū sonitus: putātq; se ali. caput repletū aggrauatūque
hēre: cōtra alij vacuū & leue: quidā ne caput qdē prorsus sibi esse, cui Philotimus ad alia remedia,
plumbeā galeā imposuit, qua oppressus caput sibi adesse intelligeret. Euadūt pleriq; melancholi
ci in uenerē prōiores, obliuiosi, timidi, misericordes, ad stertū prōpti, solitudinū amantes. Dēmo-
nes ab inimicis ueneficis immisos sibi qdā suspicant. Alij noxiū quippiā se deuorasse credunt: q̄
opinionē id ipsis cōfirmat, q̄ mox abominabilia, & monstruosa uomūt. Vidēt at alijs alia: prorsus
que morbi hic varius est, & inexplicabilis. Velut ecce, ut de timore loquar, qui iā amicissimos for-
midat, alius oēs ēt alios hoīes metuit: hic in lucē prodire timet, ille tenebrosū aerē sectat, alius
eūdē refugit: ferē uēs tñ in obscuris locis uersari gaudent, sepulchrisq; & solitudinib. Nonnulli
ēt vinū, oleū, aq̄ quoq; & oīa liquida metuūt, ut qui à cane radido demorsi sunt. Atq; ut paucis,
me expediā, melācholiæ, & insaniæ multas spēs hēnt, si quis uniuersas earū imaginationes cōse-
ctari velit: uerū ex eis oīb. duæ cōes sunt. timor & mœstitia: mœsti nanq; sunt oēs p̄ter yōnē, nec
si p̄cōteris cām, ob q̄ tristes sint, reddere valent; metuūt. n. nō pauci mortē, & qdā alia, q̄ metu di-
gna nō sunt, quibus nonnulli mortē ēt uehemēter appetāt. Cæterū cū rōnalis animi sedē atra bilis
occupauerit, mirādū non est si metus, si tristities, si mortis expectatio obnascatur: cum ex ijs, quę
extra corpus nostrū posita sunt, nihil adeo nobis formidolosum sit, ut tenebræ: quamobrem, cū
ueluti obscuritas quædam rationalis animæ sedem occupauerit, necesse est semper hominem
terreri, eo quod terroris causam secum quocunq; deferat: nam ut in tenebris pueri timent, &
ex adultis non consueti, sic & atræ bilis color, tanquam nox quædam rationalis animæ sedem
obumbrans metus procreat. Oēs itaque causas accidentium q̄ cuique contingunt explicare ne-
mo pōt, cum pleraq; dubitationes haud paruas contineāt, ut cur aliqui qdā fugiunt tāq̄ mole-
sta, cū tñ molesta non sint, & quædā q̄ bona non sunt tanquā bona sectantur: itē, cur alius dome-
sticos timet, alius oēs hoīes, atq; id genus alia. Medico tñ plurium accidentium causas exponere
difficile non est, uelut is qui se figulinū uas arbitrabat, ob siccitatē arbitrabat: frigidus. n. & sicc⁹ est
melācholicus humor, qua de cā & alius cutē suā pellē siccā opinabatur. Nā qui caput se non hēre
putabat, fortassis ob læuitatē capitis id arbitrabat: læuitatē at capitis, status qui attollebatur, effi-
ciebat. Sed cur melancholici plurimos cibos appetunt? an quia frigidū os uētriculi hnt? Cur uinū

Spury.

P 2 eorum

DE MELANCHOLIA

eorū aliqui plurimū hauriunt? an quia calefieri frigidus humor desiderat? Cur seiplos perimūt? **E** an quia putant se à maiorib. malis explicare? nisi talis opinio pridem ipsis indita sit, ut mortē sibi inferre pulchrum existiment, qua in opinione pleriq; barbari perstant. Cur at assidue cruditate laborāt? an quia turbulentū plenūq; excrementis corpus hāt? atq; ideo eorū uentriculus male tē peratus semper ob humorem melancholicū friget. Cur ipsis ferē semper alius stricta est? an quia flatus ipsis circa p̄cordia uagatur, nec deorsum admodū inclinat, atq; idcirco eorū aluos astrictas esse oportet? interdum tñ ex longa detētionē multa repente, & colliquata remittunt. Conuiuet aut. oculisq; prominentibus, & labris crassis sunt, ut plurimū, ob spiritū crassitiē. Fusci sunt, qm̄ humor ad cutim effundit. Pilosi euadūt istorum plurimi, quia multis, & crassis excrementis abundant. Linguā uelocem ferē semper habent, sed & balbe, & exili uoce loquuntur ob linguā incontinentiam: nā uehementes linguā motiones à spiritu crasso fiunt, omne at q̄ uehementer mouetur, celeriter quoq; motū suū absoluit. Sed finē faciamus, nam hisce excitatus poterit quisquis uoluerit aliorum quoq; accidentiū cās indagare. Nigret at humor iste qñq; calefactus plusq; deceat, qñq; frigefactus magis q̄ conueniat. Quod. n. carbones accensi patiuntur (nā lucidissimi cū sint, extincta flāma nigri fiunt) id hilaris sanguinis color patitur, frigiditate sublatus: cuius rei exēplum habere possumus in quibusdam membris, quæ frigore liuida primum, tum nigra fiunt. Nī **F** mia quoque caliditas cum exiccet, & consumat humorē, quo naturalis calor nutritur, humores nigrefacit, non aliter atq; Sol fructus, & hominum corpora.

Hactenus, q̄ medicū scire oportet prius, q̄ curationē aggrediatur, diximus. Nunc quē noscere debeat is, q̄ hoc morbo laborātibus succurrere velit, subiūgemus. Nō minimū aut̄ interest scire, vnde morbus originē ducat. Nā cū uniuersum corpus, totum sanguinē melancholicū hēt, principium curationis à missione sanguinis auspicandū est: cum at solum cerebrū, sanguinis missione aeger non eget, mō sanguinē non abūdet, & præseruandi cā sanguinē detrahēre nolimus. Ex his at cognosces, utrū totum corpus melancholicū sanguinē contineat, an in cerebro tm̄ is sanguis acervatus sit. Nam qui nigri, & hirsuti sunt, uenasq; latiores habent, facile melancholicū humorem gignunt. Interdū tñ & hoīes rubicundi repente in melancholicam temperaturam deueniunt. Et ab ijs, qui fuluo colore sunt, præsertim si vigilijs, laboribus plurimis, solitudinibus, uictui tenui, melancholicis cibarijs, se diu exposuerint in super si se uena aliqua in sede suppresserit aut aliqua alia consueta sanguinis euacuatio, uelut in mulieribus menstrua. Non parū quoq; ad hoc facit anni tps, aeris cōstitutio, regionis situs, ægrotantis ætas, & eiusdē ars. Hæc oīa, ubi p̄spe **G** xeris quoties in oīb. uenis corporis sanguinē melācholicū cōtineri dubitabis, firmissimā dignotionē cōficiēs, si cubiti venā secueris: mediā uero secare melius est: q̄ statim suppresses, si sanguis, q̄ effluit melācholic⁹ eē nō uideat. Sin erit, tm̄ detrahes, quātū laborātis habitū exposulare cēsueris

Tertia melancholiæ species, quam principū à uentriculo habere dicebamus, quamque hypochondriacam, hoc est p̄cordia infestantem, appellabamus, ex antedictis plerumque dignoscitur: Primo nanque superius dicta accidentia circa uentriculū incipiunt, inflationes dico, gurgulationes, ructus acidos & uirulentos, astrictam aluum, atq; id quod egerendo uel euomendo excernitur supernatans: tum ipsi ægrotantes in p̄cordijs turbati oīa & commisceri sentiunt. Quemadmodum igitur plerunq; uapore quodam fuliginoso fumoso, aut crasso sursum ad oculos eleuato cæcutire sibi nonnulli uident, ut qui suffusionem patiuntur: ita & nunc in cerebrum ascendente melancholico uapore tanquā fuligine quadā aut fumo, melancholici casus menti obuersantur. Quoties igitur melancholicæ dementiæ propria signa magna nō apparebunt, & citra uētriculum, aut nihil turbulentum affuerit, aut parum admodū, existimādum erit cerebrum primo affectum esse, quēadmodum dictū est. Quæ igitur cerebro primū affecto melancholia consistit, assiduis balneis, uictu boni succi & humido, nec flatuoso, procurāda est, omisso quouis alio potēti remedio, qñ noxius humor diuturnitate t̄pis nondū euacuationis rebellis erit: tunc. n. uarias, **H** & ualentes magis conuenit adhibere medicinas. Oportet aut̄ incipiente morbo mederi, nam inueteratum & auctum medentis manus respuit. RVFL. Cōia autem remedia siue cerebrum, siue p̄cordia primum patiantur, sunt, quæ aluū subducunt. Sed in primis studium adhibere oportet, ut concoctio probe fiat, postmodum purgare epithymo & aloē: siquidē ex his uel exiguū quiddam singulis diebus sumptum plurimū iuuat, & leniter aluum subducit. POSSIDONII. In quibus sanguis abundare uidebitur a principio statim uenam cubiti incidere conuenit, præsertim in quibus consueta aliqua sanguinis euacuatio retenta est, in mulieribus autem quibus menstrua defecerunt, tali uenā aperire confert. Quisq; uero pro habitus sui ratione inaniendus est. In quibus autem mali succi potius abundant, ubi prius ægrotantē recte cibaueris, utere Ruffi hiera uel Archigenis aut Iusti. Quod si & sanguis & prauus succi abundauerint, primum uenam incide: tum purgationem exhibe: postea diebus aliquot interiectis, clysteribus aluum subducas, primo cremore fursurum, spuma nitri, & melle: deinde siliculæ radicem contusam uel epithymum fursuribus incoques: ab hoc clysteri diebus tribus interpositis hieram dabis amaram, quæ aloē recipit, & præ cæteris omnibus epithymū habet. Conficies autem ipsam, sicut Themison docet: im-
ponesque

- A** ponetq; aloes drach. centum: mastiches, croci spicæ nardi, cinnamomique, & casia duplū: asari uero, & carpobalsami, singulorum unc. j. addesq; epirhymi duas vncias. Ex aqua mulsa hanc dabis quantū magnum cochlear capit bis, aut ter, ex modicis interuallis. Hinc ubi laborantem rursus vitu conuenienti recreaueris, hierā Ruffi denuo exhibebis, aut Archigenis, aut Iusti. Quantitas autē qua exhiberi debet, sunt drach. ii. ex aqua mulsa, & salis cochlearium paruum. Melius est autem aluum inanire iis, quæ leniter vnus diei spatio subducunt. Nigram autē bilem ducunt amaracus, & quam cunilam vocant, inspersæ mulsæ, & ebibitæ duum drachmarum pondere. Confert etiam sero lactis aluum inanire, sed non id quod è caseo fuit dandum: est: melius est enim, quod feruescat o lacte seiungitur ab alio. Sit autem potus lac equinum, sin minus, bubulum: imponaturq; nouæ ollæ, agiteturq; ramo ficus: ac dum efferuescit, ter aut quater aqua mulsa irroretur: postea colatū exhibeatur, melle primum admisto: tum ubi venter fluere cœperit, non amplius addito melle: sumatur autem ad cotylē mensuram, nec minus quinq; cotylis. Post omnes autem alui subductiones, maluæ semen valde læuigatum ex aquæ cyathis tribus dandū est duarū drachmarū pondere: summopere nanq; ad rem facit: quamobrem eo frequenter utendum est. Optimum est etiā pulegii decoctum crebro bibere, tam ante, quam post purgantia medicamenta. Idem & centaurii minoris decoctum potest. Nam absinthii decoctum, & frequenter, & subinde præbebis, cum & aluo, & ventriculo æque proffit, ac præter hoc multam in uentre uentositatem gigni prohibeat, nec in totum sicari aluum permittat: lotium insuper prouocat, & cōcoctionē impensius adiuuat, adeo ut hoc solo quosdam viderim ipse liberatos: Exhibenda sunt etiam quæ vrinam mouent, anisum, daucus, petroselinum, nardus, & asarum, atq; præ oībus his hippomarathri semen, & radix: quamquam chamæpityn, & trixaginem sumere promptius sit: quodcunq; uero ex istis, aut ex aqua elixum dabis, aut comminutum poculis aridum insperges. Bonæ sunt etiam inanitiones, quæ per sudorem fiunt, siue laboribus, siue balneis procurentur, siue inunctionibus in Sole factis, veluti ex oleo chamæmelino, nitro oleo admisto. Quibus peractis, ubi ægrotantis habitus melior esse videbitur, ad hieram denuo redi. Curam quoq; præcordiorum habere conuenit cū eum qui curare quempia incipiat, tum eum qui in curatione multum processerit. Fomenta itaq; cōueniunt, quæ ex oleo fiunt, in quo rutæ, anethi, serpilli, absinthii, artemisiæ, pulegii, viticisq; semen, & lauri bacca, aut folia tenera bullierint: hoc enim & dolores mitigat, & inflationes minuit. In uentositatibus autem quæ uentriculū mordēt, cumini & pulegiū aceto incoquenda sunt, & spongiis admo- uenda: aceto quandoq; alumen inspergimus. Cataplasmata oleo consent, in quo decoctū sit, uel canisum, uel apium, uel cumini, uel cyperū comminutum, irimque, & libanotidem adicies, confert autē, ut plurimū, tā ante, quā post cibū facta. Cataplasmate autē ablato præcordia cōtegenda sunt, uel lana quā latissima, uel agnina pelle leuissima, & pura, ubi prius nardino pigmento locum inunxeris. Vnctionibus cucurbitulas adicies, aduersus inflationes quidē leues: aduersus inflammationes autē, & tumores duros, scarificatas: quibus ablatis cyprino ceroto uteris, & polyarchio, & eo qui ex styrace cōstat, & alio præcipue qui è seminibus cōficitur, atq; alijs id genus. Procedente uero curatione proderit admodū uti rubificatē, quod è ficibus, & sinapi cōponitur: concoctionē. n. reuocat, uētriculoq; robur addit: & si quis dolor in præcordijs remāserit, ipsum aufert. Vtemur, & acriter abstergētibus præcordia, medicamentisq; picē recipiētibus, hoc est pice sicca per se ipsam liquefacta, uel cū modico oleo: calida uero cuti imponitur tā ante, quā in dorso, quoad spōte decidat: quare & cū ea lauatur, & si quid parū à cute recedat, auferendū est forfice. Summe autē inuantur qui siccū bouis stercus aceto mulso cōmistum sibi indiderint: bulbique cū nitro, uel alumine læuigati, magnopere prosunt: hæc q; bubulo stercore cōmissa utilia sunt, maxime cū mordicationis sensus in ore uētriculi ipsis aderit: nā quibus corpus frequēter cōuellitur, expedit bibere castoreū, & eodē in oleo sicyoneo dissoluto corpus inungere. Conuenit etiā ipsos ante cibū ambulare, & exerceri quantū uires tolerāt: nam balnea bene cōcoquenti non admodum sunt necessaria, nisi lassitudinē quāpiam sedare uelis: quicūq; uero uentriculū habet ad concoquendū non idoneum, huic frequenter balneis uti prodest, uel ieiuno, uel peracta iam concoctione. Post balnea dabimus cibaria concoctu facilia, non infantia, bonam aluum facientia: diligenterq; obseruabimus, quomodo à singulis ægrotus afficiatur: neque enim omnes eodem modo, iisdem cibis afficiuntur. Verum qui fere omnibus cibi cōueniunt, sunt panis recte confectus in furno coctus, aues quæ nec pingues sint, nec edaces, & in montibus degant: oua gallinacea leuiter cocta. Pisces saxatiles, quiq; carnes teneras habeant: echini uero marini plurimum excellunt cum gratia, tum utilitate: reiicienda sunt, quæcunq; in cœno, & paludibus uiuunt. Carnes hœdinæ conueniunt, & lactentiū animalium: horum præcipue partes sunt, quæ multam carnem non habent, elixæ: inutiles quoque nō sunt uulua, sumē, & pedes porcini. Ex oleribus quo ad cōem uictum prosunt dulcia: nam quæ acria sunt, ut medicinæ exhibeantur, uelut palustris asparagus, petroselinū, & similia, Quantitas omniū quæ assumuntur moderata sit: Vinum autē album, tenue, nec ualde antiquum. Non oportet autem inter cibum repente multum bibere, neque plurimum sit id quod bibit, ne cibus in uētriculo fluitet. Placet etiam, ut præter hæc omnia, aceti acidissimi cochlear unū post cœ-

DE MELAN. EX GA. RV. ET POS.

nam sorbeat, cum dormitū uadit, & eo inter comedēdū obsonia intingat. Præstat aut̃ aceto scillæ E parū, & rutæ aristolochiæ tenuis admiscere. POSSI DONII. Ad inflationes Oxyporium tale conuenit. Legustici: seminū api, zingiberis, thymi, singulorū uncia: mellis despumati quantū sufficit: dato cochlearis dimidiū, tā mane, q̃ uesperi. Quod si mellis dulcedinē auerferent, aliud qđ concoctionē iuuat ita cōficiēs: Scillæ tostæ un. i. salis ammoniaci vn. v. semi. api, faniculi, thymi, petroselini, anisi, sisonis, zingiberis, singul. 3. iv. panis sicci, & puri un. v. piperis unc. i. & s. ex hoc dato ad comedendū quantum cochlear capit, cum cibo, quo pacto uult ægrotus. Dandum est in super per quædam interualla, quantum cochlear continet theriacæ p̃sertim hyeme, & ueris initio. RVFI. Vomāt ex longiorib. interuallis à cibo, & ieiuni p̃sumpto raphani origanive aut thymi decocto: nequaquā uero sumant, q̃ vehementius uomitū concitant, noxia sunt, n. eiusmodi, uentriculoq; & eius ori debilitatē addunt, in ijs, qui iamdiu morbo laborarint: nā quidā ob uomitū acrius concitantia, uisi sunt melancholia capi. Illud quoq; nouisse conuenit, plerosq; hoc morbo infectos, quo tēpore curabantur, nihil profecisse, sibi dimissos cōualuisse, propterea, quia recte prius à medicis tractati, postea uires aduersus morbū maiores acceperint, cū antea remedijs attriti foret. Quamobrē naturæ, quies condonāda est: q̃ pluribus auxilijs affligi, quiete refici, uidemus atque iā extenuatos morbos superare. Qui canina lupinave melancholia tenentur, Februario mēse noctu domos exeunt, in cunctisq; lupos, & canes imitantur, vsq; ad diluculum uagant, sepulchraque p̃cipue recludūt. Ita affectos his notis dignoscēs. Pallidi sūt, segniter aspiciūt, oculos aridos habent, concauos, nō lachrymātes, linguā siccā proferunt, saliuam nunquam reijciunt, siticulosi sunt, in tibijs vlcera gestant, quæ sanari non possunt, & quia crebro offendunt, & q̃a à canib. mordentur. Hæc eorū indicia sunt, estq; hoc morbi genus melancholiæ spēs. Quā curabis cū se cōstitutio aeris immutabit, si uenā incidēs, & vsq; ad animi deliquiū sanguinē effluere sinēs egrotantēq; boni succi cibis ales, in balneas dulces adduces: & ubi trib. diebus serolactis vsus fueris, ægrotantem hiera, quæ colocynthim habet, purgabis, Rufi, Archigenis, aut Iusti, bis aut ter ipsā per interualla p̃bens. A purgationibus theriacā propinabis, quæ uiperas hēt, Alia quoq; remedia quorūcūq; supra meminimus, admouebis. Vespere demum aduentante morbi uiolentia soporiferis medicamentis caput irrigabis: odoramēta somnū procurantia porrigēs, naresq; papaueris succo inungēs: & interdum aliquid, quod somnum conciliet bibendum exhibe bis.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CVRA ICTERI

C E N S V R A

Multa hic uera, & ex Authoribus doctis exscripta.

AD Icteri curam prima quidē duo sunt maxime necessaria auxilia, i. phlebotomia & purgatio. Sed purgatio quidē est p̃pinqua, eo q̃ cholera & nō sanguis abundat in ictericis. Fiet at̃ & aliqñ phlebotomia propinqua, qñ si mul cum cholera abundat sanguis, & qñ hepar vel splē ab inflammatione tēdit & dolet, sicut multoties accidit: nihil. n. est aptius phlebotomia i dolore viscerū. Alius at̃ & phlebotomās curabat, sicut & Praxagoras: sed nō distin H guebat qui erat phlebotomādus, & qui non. Purgationes uero magis appropriatæ sunt huic egritudini: & plus iuuantur patientes, qñ purgantur iuxta principia. Ego at̃ euphorbio miscens epithimum, & aloē, & petroselini, & dauci semen, & piper albū, purgo ictericos: ut plurimū quidē solū hoc sufficit. Bene uero purgat & scāmonia cū aloē, & sicyoma, & q̃c quid aliud acutis euacuat, maxime at̃ q̃cunq; cholera ducunt. Debiliora uero subductoria fortassis non cōferūt, eo q̃ nō curantur facile ictERICI p̃p uētris siccitatē, nec oīno descēdit cholera ad intestinū. Quib. at̃ i impedimēto est aliquid ut purgent, his cōfert uomere per raphanidas frequēter, aliqñ at̃ & post cenā: etenī hepar ad ambas euacuationes, eā s. q̃ p̃ subductoria, & eā q̃ p̃ uomitus, nō improprie ducēdū est. Et hypochondriū, ut utiq; mollius exiitens, cataplasimādū, miscēdo farinæ hordei de rore marino, & scinco, & artemisia, & absinthio, & abrotano, & gramine, & ruta, & cardamo, et chamēpity, & allio. & cētaurea: hæc. n. alterna urinas mouent, q̃ egritudini ē magmū bonū, & cōtrahitur uiscus. Vētosarū at̃ appositionē uidi p̃ manib. existere i medicis, qñ carēt eis q̃ propria sunt ægritudini: nō tā ualde laudo, neq; uitupero eā, sed fm rps. In eis. n. si ictERICI qui à uentre, post eos qui ab hepate, puto conferre: secundario uero eis qui ab hepate bene tumorem, aut dolorem habet. In eis autem qui a splene, nihil prodest uentosa: hepar enim & uēter applica-

- A** applicata phrenibus, possunt euacuari per vētosam uersus hypochondrium, propter cōtinuitatē: splen aut nullū cōe habet cū phrenibus, sed multū ab eis distat. Nequaquā igitur oportet eos, q̄ a splene, iēteros curare vētosis. Mitigatis uero febribus, cerotū apponere, primū quidē cerā, & resinā coquēdo cū cyprino. i. alcāna, & meliloto, & bdelliū, & ammoniacū miscēdo. Ignita uero hypochondria nequaquā la des, & farinā hordei cū floribus uitis albæ, meliloto cataplasmas: coquere autē oportet melilotū in dulci, & terere cū farina, effudēdo de ipso dulci: fit autē id, & absq; farina p panē mollē. Bibere autē oportet pharmaca in hac ægritudine, succū absinthij infundēs in aqua cum nardo. Fortius autē oportet coquere absinthiū in aqua, & colatum dare iētericis: optimū. n. est pharmacū si quis animose offerat, nō attēdēs ad amaritudinē. Et nimirū apparebit tibi magis dulce, quā amarū, esse absinthiū, amariora. n. noui hoc aristolochiā, gentianā, cētaureā, & alia multa. Nēpe & prætērmittēre quid iuuantiū propter gustū, ingenerosum est: sicut & assumere quid nocuū propter delectationē, nefandū. Et nimirū patiuntur iēterici quid inconueniens: amara enim eis apparēt quę sunt dulcia: unde amaritudo, quę inest absinthio, à passione obtusa erit. Bonū autē est bibere ad iēterū, & hoc, Calaminthen: peristereonem, uocant at̄ sacrā herbam: acetosulā, lapathium acutum, quod est rubrum in stipite, & frondibus, & stipes est quadrangularis, plenus semine, radix uero eius est lutea: hoc autem per se comestum: & decoctio radicis bibita, cito iuuat. Iuuat autem, & domesticum lapathū similiter: comedere autem oportet & de ea in prandio, & de decoctione radicū bibere. Nullo autem minus est anchusa, & sulphium, & chamæpitys, & erythrodani radix, & rosmarinus, & uocatum hemionium, & subtilis aristolochia, & adiantum, & ferpyllum, & hypericon, & struthion: horum enim singulū bibere licet coquendo in aqua uel cū uino: uel incisum permiscere cum melicrato, uel uino antiquo: ut plurimum uero pondus uniuscuiusq; est. 3. i. Bonum autē est, & terere ipsa in aqua, ut in magnitudine fabæ. Expurgant autem bene in iēteris, & sulfur cum ouo sorptum: & allia assa & cruda comesta, & capæ, & raphanides: & melicratum per se est optimum, & cicerum decoctio, & cichorium cum uino, & caulis succus, staphilini radices, & cornu cerui abrasum, & in uino bibitum, & amygdalæ amaræ, coctæ in ptisana, & petroselinū, & smyrnij molles radices, & anisum, & meu, & acorus, & radices de ponto odoriferae, maximē autem asarum, & nardus, & solarri succus, & chamæmelum, & mercurialis, & * tamariscus. Hæc enim omnia sunt pharmaca iētericis purgatiua: & offerre ipsa oportet sicut ^{* Al. amarac.} ego cum multa experientia scripsi. Non aut in solis pharmacis faciebam curam, sed diætans quā maxime: aliquibus enim solā diætā præbuit quod quærebatur. Optimum autem est post exurrectionem mane à somnis, tentare fricari moderate cum oleo puro. Coquatur autem in oleo saluia, uel amaricinum, uel artemisia, uel bacca lauri: uel chamæmelum, uel iris, uel nardus, uel cassia lignea, uel costus: expurgant enim prædicta colorationes, & sudores mouent: Deinde absterfo suauiter, ut remaneat pinguis, apponere hypochondrio cerotum uel malagma Amathonis, uel Polyarchi, uel alicuius talium, quæ primo quidem remittere habent: deinde cyprinum cerotum: & recto hypochondrio, et superaccincto patiente, ad deambulationem oportet exire: modicum uero moto bibere de prædictis Pharmacis. Supra potum autem, modico motu quiescere: deinde ire ad balneum. et ibi prius moto ut uocitante balneari cum aqua multa, et calida, simul. n. sudores sic conferunt: simul autem, et pruritus cessant, et maxime si nitro, et facie uini uista abstergetur cutis. In balneo autem et melicratum bibitum confert. Cibaria uero iētericis, et pulmenta, sunt panes bene fermentati, et non multum puri, ad secessiones enim ij conferunt. Pulmenta uero, præsuccū gaziricum, uel byzanticum antiquum, et raphanides, et capparis cum oxymelite, et pisces mollium carniū, et petrini assi, et cum croco cnidio, et coriandro, et aniso cocti, et ericio, et cum melicrato: hæc autem et ut pharinacum profunt ducentia ad urinas. Quando autem, et terrestris fuerit ericius, non oportet abstinere. Quando autem pisces non adsunt, cicera coquendo, bibere oportet aquam: comedere autem saluginosa, et bibere uinum album odoriferum. Neq; ab oleribus oportet abstinere, sed et horum brodia quam maxime oportet sumere, quæ suauissime mouent mictionē: sunt autem talia, pastinaca, et cartamum, et struthij germina, et scandix idest endiuia, et cyminum, et sesamum*, et molles cardui, et sceniculus, et eryngij radix, idest uitiale porrum, et asparagus, et smyrnij stipites, et mercurialis, et omnia talia: bonum est autem, et origanum uiride. Domesticorum uero olerū, aptissimum est caulis, et orinibū eius, et siclum et raphanis, et rapa, et cæpa hortensis, et germen sinapi, et tritio quæ est de semine eius et de allio. Carniū autem, syluestres sunt meliores domesticis, et elixæ magis, quam assæ: appendant autem selini semen, et * anethi, et cymini. Domesticas uero assas oportet comedere, quæ ^{* Al. anic.} sint iuuenescensium. Excipere autem oportet omnia paludosa, et aquatilia, et gallos nisi moderate carnosī fuerint. Fructuum uero uentosi quidem oēs non sunt apti, sed qui sunt uisceribus familiares, et urinas prouocant, absq; quod sint bene cibabiles. Dactylorum uero balani, id est fructus, ita sunt diuretici, ut si quis uirides comederit, sanguinolentas urinas copiose faciat. De tragematibus aut, frixa cicera sunt optima. Vinorum autem, alba, et substyptica, et subtilia, et non ualde antiqua. Et iuuenum melius est oblationem facere post labores, et balnea, cauendo à reple-

DE CVRA ICTERI

tionem, sicut, & ab indigentia, ambæ. n. ictericis sunt pessimæ, repletio quidem propter indigestiones, & eo q̄ obstruit hepar, indigentia uero propterea, q̄ cholericiore ostendit humores, & propter inanimositates, quæ sequuntur ægritudinem s̄m multā necessitatem. Vbiq; igitur q̄ est moderatum, est optimum, hoc autem magis, ubi et excessus, & defectus nocuum non paucum infert, semel aut bis assumpti. Oportet autem, & tardante ægritudine, perigrinationes tētare, & appēsiones, & equitationes, & in Sole nudari, & per se natis balneis uti: maximum. n. est ab unoquoq; eorum iuuamentum. Venerea uidi quosdam quidem medicorum laudantes in hac ægritudine: manifestum autem est, q̄ si quidē utēdum est eis, in ultimis declinationibus competūt. Melius uero est magis sobrie diætari in alijs, et in ueneris: nō enim possunt tantum iuuare remissione, & lētitia mentis, quantum nocent imbecillitate, & infrigidatione corporis, ultra autem, q̄ in frigidant, tristiores faciunt: Omnino autem bonum animum, et mansuetudinem sistunt excitando quod contristat. Hæc quidem est diætā ictericorū. Scire at̄ oportet timendum esse si hoc te faciente, et pharmacis, et adinventionibus, nihil ad melius addunt, sed magis fiunt, peiores habitibus, hi quidem aquosati, alij aut exiccati. Duæ. n. sunt euerfiones malignæ, et difficile tractabiles s̄m ægritudinem: iccirco et à lōge prohibere oportet, et obuiare eis, et obfistere, humidiores quidem, per purgationes q̄ per diuretica, et labores, et solares stationes, et per sudorū educationes sic cādō: sicciore uero per bonā nutritionē humectando. Si at̄ quid remanet in vultu de ictero, q̄ fieri solet, effusionibus, quæ ad nares, oportet uti. Fortissimū at̄ est ad hæc elaterium, et cyclamini succus permisti cum lacte, ut nō molestet repleto ore aqua: debiliore autē est anagallis, et siclū, et nigella, non tamen sunt inutilia: Eligat uero medicus q̄ conueniunt ægritudini. Purgentur autē primo quidē mucilago, deinde, cholera crassa, sicut uitellina. Licet at̄ his, et post balneum uti citius enim euacuant, et simul balneum cōsolatur, et est minus mordax. Et hæc est cura ictericorū.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE CVRA LAPIDIS

C E N S V R A

Utilia etiam, et hæc esse possunt, quæ hic Arabs scripsit, si cum iudicio legantur.

Anon quem scripsit Alguazis Albuleizor filius Abumelech Filuzer Imperatori Saracenorum Any filio Ioseph filij Resaphin de curatione lapidis. Accidētia à quibus conuenientius est, cauere, et a quorum tractatione cautela est adhibenda, sunt dolores propter timorem, qui est in eis: debiliore namq; eorū prostrat uirtutem, et soluit inter hominē, et inter suas salutes. Et ipsi quidem nō sunt sicut accidentia, in quorum curatione interuenit inimicus. Et oportet, licet det inducias, ut abscondat in ipsis suis inducijs, propter suā debilitatem in resistendo: et non sit contentus in debilitando ipsum, sed abscondat ipsum cum eo quod acquirit ei uires, aut præparationes. Et canon conferens in segregatione causæ huiusmodi accidentis per cuius assiduationem confido quod securabitur ab eo, est iste. Dum tempus estatis perseverat usque quo pertranseat plurimū t̄p̄oris autumnus, & descendat pluuia multa, tūc valet acceptio un. i. 5. de syrupo acetoso, facto cū aceto expressionis uinæ puræ; et medietatis eius de syrupo uiolato cū un. v. aquæ, in qua bullierint cortices radicum faniculi 3. i. 5. et cubebe contritæ. 3. i. donec consumpta sit aquæ pars quinta, et colata est cōuenienter: sumat hoc omnibus modis in omnibus xv diebus. Et acceptio aquæ ciceris secundum, qđ dixit, est bona, et bñdicta. Et si inueniat aqua, et misceat cū ea in decoctione eius acetū, qđ destruat ipsius caliditatē, et roboret eius incisionē, et ipsius absterfionē: et ad ultimū qñ inuenitur in acuitate complexionis, exquirat studium in infrigidando: sumat hūc syrūptū, siue medicinas decoctas in aqua quā narraui et utat syrupo endiuic, et syru. acetoso, et syrupo nenufaris. Et ponatur in oībus pibus in aquam cibariorū factorū cū aqua ciceris nigri, nisi apud uehemētiā caliditatis aeris: decoquat ergo cum aceto qđ decoquatur cū aqua ciceris, et sit cū aceto cucurbita: uerū in cibarijs de cucurbita multiplicat organū. Qñ ergo aduenerit autūnus (et nō intelligo p autūnū illud de quo absolute dī hoc nomē, qm̄ tora autūni natura est ex natura t̄pis æstate, sed uolo per ipsū qñ cōplectit cōplexio aeris, gradatim ad frigus, et associat ad illud ut humectetur aer per descensionem pluuiæ) sumat de cōfectione quā feci ei nūc quatuor drachmas cū decoctione ciceris nigri, condita cum sale et pauco piperis, die una et interpolet diē quatuor uicibus, aut quasi illis. Qñ ergo uehemens sit fit.

A sit frigus aeris, & figitur hyems, accipiat de theriaca magna oibus decem dieb. aut quasi illis. 3. i. cū tāta aqua calefacta, quantū capit os semel, p̄missto ei de syrupo de corticib. citri. Et qñ possibi le est ut utatur cibario factō ex olere vrticē, fiat ei cibarium olerum, decoctum factū cū carne hōe di, qđ sumat in principio suae comestionis. Hoc regimen sufficit ad auferendas causas hmōi acci-
 dentis. Et de illis, quae oportet ipsū in cibo sumere, est lepus, postquam confirmatur hyems, & ^{† Al. huiusmo} defectus pluuiar: & in uere die aliquo in dieb. At uero adolescens est multo melior quam aries* bi di.
 nus in istis duob. t̄ pib. proprie. Et de illis, quibus oportet conseruari sanitas ab oib. accidentibus, q̄ de proprietate caloris est ut faciat accidere, aut ut accidant causa eius t̄ p̄e autumnī, est ut sumat in mēse Maij circa finē eius, & in principio Iunij, Istud: Hordei excorticati, & contriti, & florū nenusaris, & oculorum uaccarū mūdatorum ex suis interioribus, oīum añ. 3. viij. seminis scariolae, & uolubilis, exiccatae, & medullae seminis croci hortulanij, & medullae seminis melonis oīum ana. 3. iij. florū violarum, & capil. ueneris, corticum radicis apij recentis, oīum ana. 3. iij. rhu barbari ele-
 cti recentis, quartam. 3. vnus: terantur, q̄ sunt terenda, & infundantur oīa nocte una in mensura librā aque feruentis & in mane ponantur super ignē leuem: qñq; inceperint bullire, confricentur manib. calida, & colentur, & confricentur manibus in colatura de condito rosato ex saccharo. 3.
B xij. & de medulla casiae fistulae mundatae a suis interiorib. & suis tunicis. 3. iij. & coletur, & misceat̄ cum eo tertia unc. de syrupo iuleb. ex saccharo: & sumatur mane alto: & quiescat die assumptio-
 nis eius, & secunda. Illud uero qđ aufert esse lapidis, & eius prohibet generationē, est esse cōtentū in cibo, panē fermentato spongioso, cuius farina molita fuit in proximo, cū auibus laudabilibus, sicut pullis, & perdicib. & interpolatione lepore, & asparago, qñ possibile est: & cibarium olerum ex urticis, & sicla est benedictū. Et non repleatur comestione multū: immo dimittat de saturitate sua parū: & nō labore post comestionē penitus. Et si est necessarium, ut frangat illud, quod gene-
 ratū est ex eo, & extrahat illud, sumat de hac confectioe, Recipe corticū radicū asparagi exicca-
 tarū, & corticū radicū foeniculi exiccatarū, & polij, scolopendriae, & cubebae: oīum ana. 3. v. ebe-
 ni, & gummi prunorum, & lapidis iudaici cōtriti super cotē, & casiae, & cyperi de harach, & bdel-
 lij uarij, & ammeos, oīum ana. 3. ii. terantur singulariter, & cribellētur, & cōficiātur cū syrupo de
 saccharo: & sumatur ex ea ex trib. 3. usq; ad illud qđ est quasi illud, cū aqua calida in qua bullitū
 fuerit parū foeniculi. Et similiter ad ventositatē, & dolorē lapidis, & dolorē capitis, & stricturā an-
 helitus, & dolorē brachiorū confert ei. Ad uentositatē sufficit regimen, quod ego praecepi ad pro-
 hibendam eorū generationē penitus. Ea uero ex quibus generantur sunt permissio in cibo, & in
C tromissio cibi super residuū cibi, & labor post comestionē. Illud aut̄ quo est utēdū apud vehemē-
 tiā doloris, nā dolor p̄dictis nō accidit nisi à gñatione lapidis stantis in aliquo meatuū vrinae, & q̄
 ego determinauī ei, phibet eius gñationē, si ei alligetur ita, ut de eo nunq̄ cōqueratur: & nō acci-
 dit aliquid ex eo, si alligato ceciderit iteratio mundificationis renū: ueruntamē nō est possibile,
 nisi imperiū mandati auditur administratum in hmōi dispositionē, & istud. Rec. foenugreci. 3. iij.
 seminis apij, seminis dauci, amborū ana duas tertias. 3. i. bulliat totū in un. viij. aque, donec redeat
 ad medietatem: deinde cōfricetur manib. donec aliquantulū uiscosum fiat, & in colato fricet̄ ma-
 nib. de condito uiolato ex saccharo vn. i. s. fricatione ultima & coletur: & sorbeatur in hyeme su-
 per medietate. 3. i. de theriaca magna, & in æstate & suo simili de t̄ pib. aeris calidi, sine theriaca pe-
 nitus. Et uaporetur locus totus cū hoc. Olei anethini. vn. iij. sumantur, in quo liquefiat adipis gal-
 line unc. i. demum submergatur in eo lana succida, et uaporetur cum ea tepesacta locus multis ui-
 cib. post potū medicine p̄cedentis: demū administretur sternutatoriū bis vel quater. Dolor ue-
 ro capitis qñ inuenitur, tūc si fuerit in t̄ p̄e caloris, sumat istud, qđ narro: Conditi rosati ex saccha-
 ro. 3. xij. medullae casiae fistulae mundatae a suis interiorib. et a suis tunicis. 3. vi. fricētur ambo in un.
 v. aquae calidae, et colentur, et addatur colato syrupi violati de saccharo vn. i. s. sumatur in mane,
 et vngantur frons, et anterior pars capitis cum oleo rosato, concusso, cum tertia parte sui ex ace-
 to forti, et infrigidetur: et sit effusio eius super caput cū uale stricti oris ab altitudine mensurę pal-
 mi, qñ est melius, et uelocioris iuuamenti. Si autem accidat in tempore frigoris, sumat hāc me-
 dicinam: Agarici uehementis albedinis. 3. i. et tertia, raued seni. 3. i. terantur ambo, et conficiātur
 cum syrupo acetoso de saccharo, et sumat super illa duo, istud quod ego narro: Casiae contritae et
 anisi, uniuscuiusque. 3. i. ferneant cum un. vi. aque, donec consumatur ex ea mensura tertiae, et co-
 letur: misceatur in ea syrupi acetosi un. i. s. et sorbeatur. Et bulliant chamæmeli, et meliloti unius-
 cuiusque ma. iij. in aqua quae cooperiat ea, donec uehemens fiat eius calefactio: demum inclinē-
 tur frons, et tempora super illum uaporem ascendentem ex ea. Cum ergo tepuerit aqua, in qua
 bullitum fuit illud, quod dixi, submergitur in ea pannus lenis, et uaporetur cum eo ubi inuenitur
 dolor in capite. Stricturae uero anhelitus non est causa nisi additio carnis, et dimissio exercitij in
 ieiuno, et conseruatione illius eleuatur. Illud uero quod accidit de dolore brachij, et membris,
 inungatur, quando inuenitur illud, cum oleo anethino, quoniam destruet illud.

Ad lapidem.

Et est ei iterū descriptio Suffus ad Lapidem. Rec. gūmi prunorum, et cubebae, et lapidis iudaici
 ana

DE CVRA LAPIDIE

an. drach. iij. cortices radices asparagi, & ebeni, ana. 3. ij. seminis dauci drac. s. terantur, & cribel-
lentur, & adiungatur ei media un. sacchari. & bibatur de eo omni die ex. 3. ij. vsq; ad circuitum
eius, cum aqua, in qua misceatur syrupus acetosus. Et sit cibus tasea ex lepore aut feniculum, &
cibarium olericum ex vrticis. Et est ei descriptio infusionis illa ad illud. Recipe corticum radicū apij
corticum radicū foeniculi, ana. 3. ij. corticum radicū asparagi drach. iij. rubiæ tinctorū drac. i.
terantur omnia, & bulliant in vi. un. aquæ, donec minuatur medietas eius, & coletur: & misceat,
cum ea de syrupo acetofo scillitico un. i. s. & bibatur.

Ad lapidem in uesica.

Valet lapidi in uesica, i. frangit illum in uesica hoc modo. Accipe cortices radicū petroselinī,
foeniculi semina eorum, milium Solis, semen maluæ & maluauisci, foenigræci: omnia uniuersali-
ter habere poteris: & bulliant in aqua, & colabis. In parte istius colaturæ pones un. p̄dicti olei: &
totum tepidū dabis ad bibendum, siue in balneo: & hoc ieiuno stomacho post aliquā horam post
cibum: & hoc frequenter, quousq; totum lapidē emittat. Veruntamen si fuerit iuuenis, & fectus,
aut macilentus, & in æstate, dabis ei cum decoctione seminis melonis citruli, cucumeris, & cucur-
bitæ, lactuæ seminis, maluæ vel maluauisei, oīum æqualiter. Valet ægritudini uesicæ qñ impedi-
tur vrina humore frigido oppilante collum uesicæ: quod percipies, qñ non sentit calorem circa F
partes illas, nec ardorem in urina: & q̄ calidis iuuatur, & frigidis læditur: & qñ sentit frigiditatem cir-
ca pectinē, certior eris. Item quando sanies uulnerata, vel sanguis congelatus est in uesica, dabis
cum aqua mellis: sed caue ne vulnera recentia sint in renibus: de antiquis ne timeas.

Ad incontinentiam urinæ.

Item si urina præter uoluntatē emittatur, da ad bibendū de uino, ubi decocta sint ruta, casto-
rium, cupulæ glandium, semen myrti, & thus: ista eadē facias si mingat lente, partes illas frequen-
ter vngens. Prouocat urinam ex humoribus frigidis, vel sanie, vel sanguine congelato, aut lapi-
de in collo uesicæ, meatus uicinales aut ipsum collum uesicæ oppilantibus: uniuersa curabit, sicut
scriptum est. Item ualet doloribus frigidis, passionibus aurium frigidis. Valet paralyti, tremori mē-
brorum, & torturæ oris bibitum: debes ungere membrum læsum in his tribus prædictis passioni-
bus, sed primo, & præcipue principia membrorum patientium, s. occipitium, & toram spinā dor-
si frequenter. Sed in paralyti, nō in principio, sed post iij. vel quinq; dies: nā tūc præsumitur, q̄ hu-
mores nō sint superflui. Verum in paralyti sanguinea nequaquā fiat, nisi in declinatione: & tunc
cū cautela, ne sanguis aduratur, & febricitet infirmus, & periclitetur: in alijs duabus in ipso prin-
cipio usq; ad finem. Aut bibitur in hunc modum. Mentam, saluiam, calaminthen, nucem musca-
tam, galangam, facies bullire cū pingui gallina: & in ipsa bullitione pone de oleo: si copiam non
habes olei, ad medietatem ponas olei cōmunis. postea de illo iure bibe ieiunus: & differas pran-
dium per duas horas: deinde ipsam gallinam comedas cum suo iure: si tantam copiam nō habes
olei, in parte illius iuris, si quod habueris, facias bullire, & haurias. Prædicta disciplina poteris cum
piscibus uti, addens cum prædictis herbis, & speciebus origanum, & pulegium: si etiam piscē eo
unctum assaueris, utile erit. Item hoc idem oleum cum aceto calido sumat in ore, patitur tortu-
ram oris uel paralytim, & colluat os frequenter: maximum enim consequitur iuuamentum. Va-
let etiam ischiadicæ passioni, quādo frequenter locus læsus ungitur, & per clystere immittitur. Va-
let etiam podagricis, & arthriticis, ex frigida causa, cum quo fiat frequens iunctio pedū uel arti-
culorum, addito modico aceti calefacti, & postea in fine ægritudinis sine aceto. Valet dolori dor-
si emplastrū ex eo: & ammoniacum in eo dissoluitur, & dorsum emplastratur cum eo: hoc etiā
emplastrum apostema splenis, & eius duritiem dissoluit modico spacio tēporis, & oēs duritias, &
omnia apostemata dura. Iniectum naribus, ualet epilepsia: & quando epilepticus cadit, destilla
in aures eius cum penna aliquas guttas: & apprehende nares cum manu tua, & agita caput, & si H
agitatur, sinatur post unam horam: in tempore interpolationis injectum multum confert. Valet
oppilationi narium, quando nares oppilantur ex frigido humore, quod intelligas per absentiam
caloris: et ipse infirmus sentit nares frigere, & asserit istud sibi accessisse. Et calefacit cerebrū quan-
do ex eo ungis pollicem, fricans palatum, vel coronam, & tempora eo inungis, aut cum cibo su-
mis, aut cum iure parum ex eo usq; ad ij. drach. bibas. Valet contra obliuionem, i. delet eam quan-
do tu radis occipitium, & ungis frequenter illud: & etiam sumptum per os, siue in cibo, siue in ui-
no, in quo bulliat castorium, & saluia, & olibanum. Ista frequentare debes quousque iuuamentū
sentias: & hoc intelligas in omnibus operationibus istius olei. Et sedat dolorem dentiū, qñ est ex
frigido humore, uel ex frigiditate cuiuslibet rei: & iniungendo dentes uel gingiuas eo, parum ca-
lefacit. Et injectum in matricem prouocat menstrua, quando in matricem cum pessario immitti-
tur, prius ad ignem calefactum. Aperit orificia uenarum, sumptum scilicet per os, sicut superius
diximus. Et dissoluit sanguinem congelatum in stomacho, & in uesica, quando sumitur sicut dixi-
mus, ubi locuti sumus qualiter iuuat renes, et soluit urinam, & frangit lapidem in uesica. Valet an-
helosis ex frigidis humoribus in pulmone contentis, sumptū cum decoctione hyssopi, et ficuum
siccarum, et liquiritiæ, aut alicuius istorum ad pondus drachmarum duarum ieiuno stomacho.

GALENO

A

GALENO ASCRIPTA QVAESITA IN HIPPOCRATEM

C E N S V R A.

Ex Prognosticorum, & Aphorismorum commentarijs,
sed ieiune pleraque desumpta sunt.

B

Vid' significat tenuis, & pallida vrina? nempe incoctam, substantiam, colore concoctam, imbecillitatemq; naturæ: colore nanque, q̄ facilem concoctu concoxit: non utique substantia, q̄ collatu difficilis. Quod si ita diu feretur, a periculo immunis perdurare homo non poterit, quoad morbus concoquatur: admodum nanque tenuis urina perniciosam significat cruditatem, quatenus calor quod tenuium partium est, depascitur. Quid significat tenue, & fuluum? nempe tenue substantia, & fuluum colore, melius est pallido: sed tñ substantia incocta. Quid significat rufa vrina? nempe inconcoctionem, non interitum: sed non tam cito concoquitur, est nanq; ex sanguine putrido, qui nec dum perfectam accepit concoctionem, nec est suū colorē: ob hoc morbū significat diturniorem. In continuis aut febrib. vi multa sanguinis excitatis excernitur urina rufa, & crassa cum hypostasi rufa, manifestumq; ex colore, & profusionis substantia, quod assistit incoctum esse: egritudinis certe incoctæ vrina flava quidem colore, substantia uero tenuis. Quid significat tenue mictum, & foris turbulentum? utiq; incoctum ex circumfluentia crassi flatus: significat uero naturam incepisse concoquere. Quid significat crassa mictura, & pmanēs crassa? talis mictura ita permanens est, ut iumentorum: pubescere ac uigere significat crassos humores, & spūs, ut feruorem. In his capitis dolor, aut iam præstō est, aut mox affuturus, p̄p̄ perturbationem, ac fumidas exhalationes, quæ sunt in humorib. Quid significat crassum emictū, & deinde perdurans? quiescere quidem in humoribus ebullitionem, & attenuari: moderatam. n. significat quantitatem; hinc discernendi esse principium. Quid significat mictum tenue, & idem perdurans? extremam inconcoctionem id significat: nam si natura ad concoctionem inclinare tē tasset, nequitiam tale excreuisset. Hoc autem fit aut uirium imbecillitate, aut obstructione oppilationeque, aut ob ægritudinis longitudinem. Nam quoniam longa quartana est, in principio ob multitudinem, & materiæ difficultatem, vrina directu difficilis tenuis mingitur. uerum tenuis mingitur ob oppilationem iecoris, aut renum: cæterum ex loci dolore dignoscitur. Mingitur sane tenuis, & alba etiam in æstuosis febribus, quæ causi nominantur: significatq; amentiam imminere. Causus nanque febris, copiam significat bilis: at diuturna vrina non est: manifestumq; facit in uasis bilem non manere, sed sua ad cerebrum euolui, ac uolitare leuitate: ac si amens non sit, hinc noris fore: quod si iam est, mingitq; tenue, & albam cum interclusa febre, mortem proximam fore prædico: neque. n. cerebri uires sustinebunt per febrim ætuosam immixta bilis acorem, & discerptionem putrescentis. Vndenam oleosæ gignitur urina? Consuevit febris primo quidē pingue liquefacere, deinde carnem, postremo solida exurit corpora: pingui ergo exusto, oleosæ excernuntur urina: sensim autem eliquescit pinguedo: inde principium habet, & ascensum, & vigorem. In principio itaque colliquefactionis oleosi coloris urinas facit, ut ambiguum sit aquosæne sint, an oleosæ. At in ascensu oleum esse apparet, ut olei missionem iam habere uideatur. Verū in vigore iam tam colore, quam substantia oleum esse dixeris. Idq; renum est duntaxat, aut totius corporis, ac si renum sit duntaxat, acruatim huiusmodi excernitur multitudo, cum multo caloris sensu circa renes, sin totius corporis, pedetētim sumit incrementum. Quid significant eruosæ hypostases? cum iā depasta pinguitudo est, & reliqua eliquescit caro, ēt eruosas in urinis excernit hypostases. Cæterum aut renum est aut totius corporis: ac si ex renib. fuerit, urina ēt concocta est, & eruosas excernit hypostases: si cruda, totius corporis est malum. Quid significant fursuracæ hypostases? cum febris depasta fuerit pinguedinem ad uasorum profundum in putrefactione, tum tales euadunt, angustiores foliosis, eis tamen crassiores excernuntur quandoque ex vesica, at si febris affuerit, totius corporis est malum: sin minus, uesicæ solius. Ac si urina fuerit incocta, morbus totius est corporis: sin concocta, solius uesicæ: verum locum suum obtinet dolor. Quid pronunciant foliosæ? cum solida oblanguescunt, primo nanque multum abraduntur: ac si

cum

QVAESITA IN HIPPOC.

cum febris, vniuersum affligitur corpus: sin secus, sola uesica. Ex vesica quidem sunt concocta: ex toto autem corpore, crudæ. Quid portendunt in vrinis hypostases crimnodes. i. farinæ crassiori si miles: cum febris profundum vasorum comprehenderit, & maiorem latitudinem assumpserit, & longitudinem ampliorem, fiunt fursurum hypostases, uocanturque crimnodes. Cæterum crimna duo significant: aut enim sanguinis torridam uim pronunciant, aut solidorum corporum ualidam colliquefactionem: Ac si alba sit hypostasis, solidorum est corporum languor: si rufa, id à sanguine est. Quid significat grauiter olens? tabem, & naturæ futuram extinctionem. Quid atræ significant urinæ? cunctæ profecto hæ, & crassæ omnino sunt, & perniciosæ. Rarissime, aut prorsus nunquam atræ inuenitur tenuis urina. Nigrum certe corpus, aut propter tostum efficitur sanguinem, aut ob totius corporis refrigerationem, aut melancholico humore purgato. Trinæ itaque hæ sunt differentiæ, quæ crassissimas obtinent substantias: ac crassæ inueniantur atræ urinæ, necesse est. In acutis profecto ægitudinibus perniciofa, ut plurimum atræ urina est. Cum male olens, & hypostasis atræ fuerit, in ægitudinem acutam lapsum talem urinam emingentem, nō mori impossibile est. Si sublatio sit atræ, minus malum: similiter si nebulam, vel subnebulam habeat si milem, mitius est malum. Siquidem atrum quandoque frigiditatem ostendit, quandoque caliditatem, seu quoquo modo uim torridam: Si igitur liuidum prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatem obtinet: Si fuluum antecesserit, inde in atrum conuertatur, tostum ex nimio calore ostendit sanguinem atrum euasisse. Nos utique ne prætereant, quartana & melancholica dissoluta amētia, atras excerni urinas, & crassas: lienosī nanque tales frequenter emingunt. cū languens ita lien apparet: nullam nanque digestionem, & apparitionem intendit in redundantiam melancholicam. At nos ista perniciofa esse pronunciamus in acutis ægitudinibus: cū tam uiris: quā fœminis atræ urinæ existunt, esse pessimas, at infantibus, si aquosæ. Minus uero erunt perniciosæ atræ urinae lienem habentium inualidum: ac non ex æstuatione, at ex frigidityte, atratus liuescit quodam modo sanguis, sicut aliorum quorundam: at id ex humoris melancholici refusione.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE HUMORIBVS

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

Qvod in mundo elementum, hoc in animalibus humor: sicuti sanè, & in tempore tempestas: non absolutam omnino identitatem, uel similitudinem habentia: sed eadem quidem actiuis, & passiuis qualitatibus, quibus ea habent ipsum esse, componentiaque sunt, & principia eorum quæ sunt in nobis: differentia uero inter se tum multis alijs, tum ipsis etiam nominibus. Etenim elementa (ex quibus mundus) aer, ignis, aqua, & terra: Tempestates (per quas tempus) uer, æstas, hyems, & autumnus: Humores, bilis, sanguis, pituita, & atræ: ex quibus animalia constituta sunt, & homo. Humiditate autem omnia temperata sunt, caliditate, siccitate, & frigidityte. Sanguis enim & aer, & sanè ipsum et uer, humida & calida. Bilis, quæ flaua est, & æstas, & ignis, calida & sicca: Atræ, & terra, & autumnus, sicca & frigida: Pituita, & aqua, hyemsque etiam, frigida, & humida. Vniuntur autem & inter se mutuo humor, elementum, & tempestas, distantque. Aer enim, & ignis, siccitate & humiditate differunt, caliditate uniuntur. Ignis & terra, frigidityte & caliditate discrepant: sicca uera omnino ambo. Sicuti terra, & aqua, frigida: distant autem siccitate, & humiditate. Aqua etiam & aer humida quidem sunt, caliditate autem & siccitate differunt. Ita etiam humores, & tempestates inter se constant, & distant: ac mixtionem illam *μίληξιν*, quam uocant, hoc est ex amore, & odio conflatam, perficiunt. Verum elementa quidem eadem omnino sunt, & in eodem singula manent loco: transmutationeque inutua permanſionem habent, proportionalique nutrimento, quippe quæ, prouisorie quadam ratione, nutriantur. Eodem etiam modo tempestas motibus Solis ad Notum, & Boream, & fit, & dicitur. At humores non eodem modo, nec iisdem penitus sunt: sed inter se differunt loco, colore, consistentia, & qualitate. Ac transmutari quidē necesse est

inter

A inter se humores, sicuti etiam elementa inuicem transmutantur: non semper tamen eundem transmutationis modum seruare, nec æqualiter ipsos augeri, necesse est: sed nonnullis quidem à terreo in aqueum ordine quodam, & ab illo in aereum, à quo in ignem fit transmutatio: nonnullis vero inordinate à pituita in flauam, & à sanguine in atram. Testimonia autem huius rationis sunt, terreus sanguis, & atrabilarius, salsa pituita, quæ proxima est bili isatodi, facileq; in eam transmutatur. Conspicitur autem, & pituitosa bilis, & mucosa, & sanguis eiusmodi, veluti nimirum in hyderis, & cachecticis: sicuti etiam sanè in calidioribus, & siccioribus, impermixta flaua: atq; si ipsi non concoxerint, porracea euomi, & deijci conspiciuntur. Ordine itaq; transmutationum ordo quoque exuperationis progreditur: contrarium vero, ijs quæ secundum ipsum transmutantur. Augetur autem in alio, atque alio alius, atque alius subinde humor, temperamento, hora, regione, ætate, & victus ratione generascens: sicuti in omnibus omnes ordinatis circuitibus, & suis ipsorum tempestatibus generascens, & incrementum habentes. Aestate enim augetur Amara bilis, ætate quoque & temperamento, & victus ratione eiusmodi, adhucque etiam externis rebus: nam & curæ, & iracundiæ, & tristitiæ, & labores, & exercitationes, & vigiliæ, & inediæ, & indigentia, largiorem flauæ bilis humoris congerunt: Sicuti sanè somni, & aquæ poriones, & marinorum humidiorumq; omnium, & crassorum, & viscosorum esus, Pituitosum. Carnes vero, & volucrum pulpe, & oua, & concoctu facilia omnia, & bono succo prædita, Sanguinè: nisi forte aliquando proprietas aliqua oblatum cibum iauertat: Similiter quoque, & Atrabiliu. Quin & cõplicate quoque, prout etiam complicatis vtimur alimentis, & consentanea sequuntur. Augetur autem adolescenti quidem Sanguis, quare, & gratiosi ij sunt, insaneq; ad ludendum animati: Bilis vero iuueni, iracundum ipsum, & animosum, & amarum reddens: Declinanti autem Atra, pessimus hic humor, & quocunque imperu fecerit, difficilis contentu, difficilisque permutatu existens: ac subdolam suam ipsis ætatem, maliq; memorem, ac quoquo modo difficulter corrigibilem efficiens. Est autem & seni Pituita, segnis ipsa ætas, & obliuiosa, & comatosa; humida. n. & frigida: sicuti declinans, sicca & frigida; & adolescens, calida & humida: & iuuenum, ea quæ est humoris proportionem respondentis, & vincentis. Loci vero ipsorum tum generationis, tum permanentionis, tum motionis. Sanguinis quidem iecur, venæ, & ambæ nares. Flauæ vero, vesica ipsa propria, & circa iecur, & per aures, quod & conspiciuntur: Pituitæ autem, stomachus, & lumbi, & per os: sicuti Atræ, subiecur, & lienem, & per oculos, vt dicitur. Color vero ipsum: Sanguinis quidem, ruber: Pituitæ autem, albus. Flauæ vero species septem: nam alia quidem est flaua, quæ & elementaris dicitur: alia, pallida: alia, rubra: alia, porracea: alia, vitellina: alia, æruginosa: alia, isatodes. Atræ autem, oleosus color peculiaris, & hic, qui *μὲλαννα*, idest atra dicitur: Est autem & gustui sanguis, dulcis: amara, Flaua: acida, atra: pituita vero qualitatibus quidem expers primo, postea salsa, postea acida, ac præterea dulcis. Sunt autem Atræ, quatuor differentiæ: nam alia est à fæce sanguinis, alia ex superaffatione flauæ, alia bituminosa, quod bituminis instar splendeat: alia autem * *

Ex his autem sanguis, & pituita, & atra, crassa sunt consistentia. Tenuis, & levis, & sursum tendens, Flaua: sicuti alij duo humores, graues. Sanguis vero medium tenet, quod caliditatis sit particeps. Videtur autem charactere obsignari sanitas, horum equalitate, & symmetria. Deficientibus vero his, vel redundantibus præter modum, vel quantitate, vel qualitate, vel locorum mutatione, vel complexu inordinato, vel putredine vitiat, morbi contingunt. Sicut etiam dicitur morbos accidere humorum ametria: Quemadmodum etiam sanitatem reuerti ablatione, & adiectione, & tenuitate, & crassitudine humorum, & breuiter eucrasia, & symmetria ipsorum. At in sexto Epidemiorum ab Hippocrate optime dicitur, "Humores, hos quidem expellere, hos vero exicare, hos vero imponere, tenuare, in crassare, cõtemperare, partim quidem sic, partim vero non."

Pro affectuum enim causa, remedium sequelam comparat. Oportet autem, vt humores exquisiti sint tum qualitate temperati, tum quantitate æquales, vt & sanitas præsens permaneat, & absens reuertatur; unde etiam denominationem sortiti sunt, vt qui *χυροὶ παρὰ τὸ χυρὸν εἶναι*, idest liquores à liquefendo simul dicantur. Manifestum enim est, si hoc sit sanitas, id quod non eiusmodi est, morbum utique esse, sicut etiam ostensum est. Quoniam vero morbus genus, in diuersas species diuiditur, necesse est differentias à quibusdam differentibus causis prouenire. Cause vero, humores, & symptomata, hæc quidem, extrinsecus superuenientibus; hi vero, incrementis & decrementis, & ætatibus, & tempestatibus, & victus rationibus, & temperamentis permutati, vt prius dictum est. Hoc autem & Hippocrates significare videtur, "alios in alia hora florere dominarique in corporibus humores asserens, coloresq; differentes esse dicens corporibus pro exuperantia eorum humorum, qui in temperamento dominantur; Morbosq; pro redundantis humoris natura gigni solere. Quin & in procemio libri de Humoribus, Color (ait) humorum, vbi non est eorum turbatio, sicuti florum. Pro exuperantia enim humorum, solet in etatū successione hominibus immutari: Sicuti sanè, & mores animi; moratum enim animum faciunt humores. Ac sanguis quidem hilariorem reddit; Flaua, iracundiorem, vel audaciorem, vel terribiliorem, vel etiam vtrumque: Pituita, pigriorem & stupidiorem: Atra, iracundiorem & impudentiorem.

Immu-

t. 2. 3. 160. f.
6. Epid. cõ. 2.Libr. de Hu-
mo. com. 2. r.
26.

DE MELAN. EX GA. RV. ET POS.

Immutantur autem animi mores, & in morbis ad speciem redundantis humoris, vt in vacilla-
tionibus. Quæcunque enim ipsarum à sanguine fiunt, cum cantu accidunt, & risu. Quæcunque
vero à flaua, audaciores, & amariores: ob id etiam Hippocrates dicit, ^a "Quæ cum risu fiunt defi-
pientia, securiores, quæ vero cum studio, periculosiores: studium, audaciam intelligens. Quæcun-
que vero ab atra, toruiore, & taciturniore, & ^{*} fixiore. Quæcunque autem à pituita, nugato-
ria, & instabiles. Et alicubi ipse testatur, qui in primo Epidemiorum ait, ^b "Silenum quidem cum
cantu, & risu vacillasse: In ^c "Philiste ^{*} vero in tertia Epidemia audacem fuisse vacillationem:
vehementer enim insanauit (inquit) circa meridiem: flaua. n. erat morbi occasio, ^d "Mulierem
autem, quæ Cyzici gemellas filias difficulter pepererat, insaniuisse ait, vacillationis vero speciem
tetricam fuisse ac moestam: tacita enim erat mulier, ac neminem auscultans: atra autem, erat
causa morbi. ^e "Pithionem vero, qui propter Telluris eodem habitabat, nugacem factum esse in-
sanum: pituitosa autem illi erat ipsa occasio passionis. Post hæc oportet, vt, qui morborum va-
rietates curaturus sit, eorum causas præcognoscat. ^f "Si enim quis (vt Hippocrates ait) causam
morbis nouerit, poterit sanè conferentia adhibere corpori, ex contrarijs morbo obfistens. Et in
primo de morbis: ^g "Qui de sanatione vult rectè, & interrogare, & interroganti respondere,
recteque contradicere, eum hæc animaduertere oportet. Primum quidem à quibus omnes mor-
bi omnibus fiant, &c. Noscuntur igitur morborum occasiones, primum quidem ab ætate. nam
si ægrotans sit adolescens, præcipue sanè à sanguine ægrotabit, sicuti tum superius ostensum est,
tum deinceps quoque ostendetur. Secundo ab horis: si enim vernalis fuerit hora, sanguis præ-
cipue est, qui molestat. Tertio à victus ratione: nam esculentorum, & poculentorum aliud alium
humorem procreat: & vinolentias, & edacitates, sanguineæ affectiones insequuntur. Sic agnouit
Hippocrates: ^h "Silenum, ex potu edoctus, ipsum ægrotasse: & ⁱ "olitoris vxorem, suborta illi
mensium suppressione: nimis enim largiter cibis se repleuerat. Quarto à regione: siquidem
calida calidiores passiones inuehit. Quinto ab exanthematis: nam rubra, & rotunda, sanguinea:
lata, pituitosa, & alio modo alia, vt in Aphorismis ostendit. ^k "Sudamina vere, & æstate eueni-
re inquit, tanquam à sanguine, & bile existentia. Et sanè etiam à colore, sicuti humoris exu-
perantia, sic & morbi, dignoscitur. Est autem hæc ipsa, nihil minus quam maximæ digno-
tiones, exquisitissima: ac à Diogene alijsque eius seculi sapientibus tanquam diui-
natrix quædam iudicata est. Multum enim viri illi de coloribus sermonem fe-
cerunt: qui eorum differentijs morbos etiam partiuntur, rubicoloresque,
sanguineos: ruficolores, quibus amarus abundat humor: atricolo-
res, quibus ater: albicolores, phlegmaticos ipsos, idest pituito-
sos, nuncupant: rubicoloresque, & ruficolores, & mor-
bos ab his profectos, & atricolores, & albicolores,
dicunt. Nescio tamen quomodo multa artis
testimonia omittentes, eaq; magis, quæ
morbis exquisitum discrimen præ-
bere possunt, coloribus solis
perfectum infirmitatis
discrimen tri-
bucint.

GALENO

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE PLANTIS

*Et est de Medicinis Occultis, quas noluit propalare, nec consignare in libris suis alijs:
quæ sunt experimentata, & probata.*

Per Dominum Grumerum Iudicem de Placentia, & per magistrum Abraham medicum, de Arabico in Latinum Marsiliæ translatus.

C E N S V R A

Licet Spurius videatur, tamen Iacobus Forliuiensis, & Gentilis de Fulgineo, inter Galeni opera, vnà cum Humain, recensent.

Glossa Humain, idest Ioannitij filij Isaac.

Dixit Humain, Velle Galeni in hoc libro est repetere, quæ aggregauit in vita sua de medicinis mirabilium proprietatum, & ego pluries sum expertus, & nunquam sefellit experientia. Ideoque occultauit, vt plurimū gentibus, ne alicui certificarentur, nisi speciali homini digno sapientia, & sapienti cognitione: & ideo non sunt notæ communiter omnibus. Et venit ad meam notitiam nō translatio vna: & aggregaui ex eo solummodo quod verum est, & quod expertus sum: & curauī ex eo plurimos. Et quia iam me præcessit alius Glossator huius libri non intelligens ipsum, propterea, quod addebat, & imminuebat, quod non intelligebat in libro, cum proposui glossare hunc nobilem librum, fui valde sollicitus, & frequens in addendo ipsum secundum posse meum, postquam ipsum examinaui cum alijs multis translationibus ante me factis de lingua Græca in Arabicam adhabi. 3. iā iasar Maomet filium Moisi: & à Domino habeamus auxilium. Glossa tantarum, & medicinarum occultarum, & proprietatum ipsarum. Et sunt quadraginta sex plantæ.

Prima, *Dixit Galenus*, Arbor, quæ appellatur Alatelis zinzi nomine loci. Confert epilepsiæ, *Paonia*. & tristitiæ cordis quando suspenditur in collo hominis, nec redit epilepsia penitus. Et multū confert venenis mortiferis, & morsibus venenosis: & quando qui morsus est, vel venenatus, & ex ea bibit, confert ei. *Dixit Humain*. Intendit Galenus dicere in dicto huius plantæ, Alatel zinzi, qui est illa planta, quæ inter nos appellatur Pæonia, quod sicut planta ista eius, quæ bona vna est, quacunque forma frangatur, crux interius reperitur, sic crux, quæ reperitur in planta Alatel, nisi quod Pæoniæ est nigrum lignum deforis sicut ebanus, & ideo appellatur Alatel zinzi: & istud lignum Pæoniæ appellatur Salcanebe. Et dixit Galenus, quod quando istud lignum appenditur personæ habenti epilepsiam, confortat. Et dicit quod est multum magni iuuamenti, & fortis odoris, & cinerosi coloris deforis, & intus multæ albedinis: & melius ex eo quod intus habet cruces. Et dixit Galenus per veram experientiam hominis empirici, cuiusq; cito in collo suspendit, cessauit paroxysmus eius. Et quando amici infirmi crediderunt eum curatum remouerunt appensum, & statim redijt ægritudo. Et tunc cum ægro redierunt in eadem nocte ad Galenum, & iussit appendi iterum dictam pæoniam super ægrum, & statim iterum recessit accessio: & iterum remouerūt, & redijt: & reposuerunt, & recessit. Et ego Humain hoc opus sum plurimum expertus, & repperi verum, quod dicit Galenus. Et Rufus de hac planta fecit librum.

Secunda planta, *Dixit Galenus*. Planta quæ fluit sanguinem menstruorum, confert dolori stomachi, & matrici, & ventositati grossæ, quæ est in matrice: & confert impetigini. *Dixit Humain*, Intentio Galeni in dicta planta, quæ fluit sanguinem menstruorum, est quædam planta, quæ est appellata Hygailem: & est planta multum spinosa, & suæ spinæ sunt satis maiores spinis plantæ rubei,

LIBER

rubei, idest rumieis: & multum nascitur in locis petrosis. Et habet rosas rotundorum capitū aggregatorum non expansorum cōsectorum: & sua rosa habet pediculum. i. gambum, subtile sicut pediculum violæ, sed est breuius pediculum violæ: & habet odorem odoriferum vinosum, & mirabilem odoratus huius rosæ delonge, & fit inde pulvis odoriferus quem tenent apothecarii in Yrac, Et habet gummam rubeam, quod appellatur adendam, & est menstrua suæ plantæ. Et multoties contingit: quod fluit super stipitem suæ plantæ quoddam rubeum, quod assimilatur sanguini, quod restringit fluxum sanguinis vndeunque sit.

Cicuta.

Tertia planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in fossatis. Confert dolori iuncturarum, & uentositatibus frigidis excitat partum: & confert uentositati matricis, & dolori dētium, & podagræ antiquæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus plantam, quæ nascitur in fossatis, & est quæ appellatur in arabico Harmel, idest cicuta maior: in Catalonia vocatur Stacoranzii: & intrat in magnis confectionibus, & in magnis pilulis:

Barba hircina.

Quarta planta, *Dixit Galenus*: Planta, cuius semina comedunt columbi agrestes, & caret folijs. Restringit fluxum sanguinis, & incarnat ulcera statim, & nō indiget cum ea alia medicina, & fortificat membra fluxibilia, & confert veneno. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus cum dixit planta, cuius semina, &c. est planta quæ appellatur barba hircina, & in græca lingua appellatur Ciosatos: & eius radix appellatur in Arabico Carapit. Et quando pistatur carapit, & miscetur cum pulueribus competentibus circa fluxum ventris, confert fluxui ventris, & fluxui sanguinis.

Gentiana.

Quinta planta, *Dixit Galenus*: est planta, quæ quando cum ea lauantur manus cum alcanarle, stringit fluxum menstruorum, & confert moribus venenosis: & aperit oppilationes, & specialiter splenis, & abstergit visum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de plāta, quæ est Gētiana appellata.

Anacardus.

Sexta planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ nascitur in India, quā non audent appropinquare scarabei. Augmentat intellectum, & etiam memoriam, & rectificat calorem, & augmentat coitum, & erigit virgam si ex ea epithimetur virga. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ appellatur Anacardus, quā si scarabei appropinquant, statim moriuntur. Et eius mel, si ex eo fiat epithema super virgam, fortificat eam, & clarificat semen.

Lignum Balsami.

Septima planta, *Dixit Galenus*. Arbor quæ quando inciditur, confert eius granum, & lignum, & quod inde exit, uenenosis, & moribus venenosis, & doloribus auris, & epilepsiæ: & facit descendere superfluitates de capite: & confert omnibus infirmitatibus frigidis, & humidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus, dum dixit arbor, &c. est arbor quæ antequam euellatur, inciditur, est balsamū. Et cū inciditur, fluit oleum, & quando scinditur, & oleū inde exit, statim moritur arbor.

Arbor Salicis.

Octaua, *Dixit Galenus*, Arbor longa quæ nascitur in ripa fluminis, & habet folia aliquantulum pilosa. Euellit verrucas, & confert quartanæ succus eius, & aperit oppilationes. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus dum dixit, arbor longa, &c. est arbor salicis. Si ex salice fiat aqua sublimata, & detur quarranario, eius elongat accessionem paroxysmi: probatum est.

Arbor Derdelis.

Nona, *Dixit Galenus*, Arbor qua vtuntur pictores, confert morbillis: & fortificat stomachum, & gingiuam: & stringit fluxum ventris: & quando fluxibilia cum ea emplastrantur, confert exituræ longaonis. *Dixit Humain*, Intelligit, dum dixit arbor qua vtuntur, &c. de arbore Derdelis.

Agnus castus.

Decima planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in riuis, amputat sperma, & ipsum defeccat: & acuit visum, & confert fluxibilitati membrorum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus in hoc suo dicto, arbor, &c. quæ vocatur Agnus castus, & quandoque appellatur arbor Mariæ, & arbor Abraham.

Planta Xylocarapte.

Vndecima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ habet foetentem odorem, cuius grana non affimulantur fæcolis. Cum mulier Caput ex ea vnum granum integrum, toto illo anno non imprægnatur, & si plus capit, tot annorum differtur imprægnatio, quot granorum facit captionem. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus, dum dixit, arbor, &c. est planta Xylocarapte.

Arbor Ellebori albi.

Duodecima planta, *Dixit Galenus*, Planta, quæ in medio continet racemos, sicut arbor pomorum paradisi, Occidit vermes, & alia animalia, & quando colligatur cum vno grano ex suis granis, confert ophthalmiæ, & hemigranæ: ferenda aufert lachrymas oculorum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Ellebori albi.

Granum Iuniperi.

Decimatertia planta, *Dixit Galenus*, Cum qua curantur iumenta. Quando ex ea capit quis tria grana, & ligat in aliqua ligatia, & suspendit in suo collo, facit hominem sibi obedientem de eo quod petit: & istud granum confert epilepsiæ, & malæ memoriæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ appellatur Aratir, & uocatur lingua romana Ymballicas, & uocatur grana Iuniperi.

Solatrium.

Decimaquarta planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ nascitur in uineis, cuius lignum est quadrangulatum. Cum pistantur eius folia, & pistantur cum aceto, & patienti tenasmonem dantur in potu, curatur: & qui biberit de succo huius arboris, nullo uino quod bibat inebriatur: & similiter si prægnans inde bibit, abortit. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Solatri, quam vocamus Maurellam.

Decima-

A Decimaquinta planta, *Dixit Galenus*, quæ nascitur in fossatis ciuitatum. Quando appenditur collo epileptici, curat eum: & si ex ea fiat suffumigatio epileptico dum adest paroxysmus, statim recedit. Et quando decoquitur cum sapa, & melle habenti retentionem vrinæ, & dolorem lateris, curatur ægrotudo. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Yringnis, & est appellata lingua Romana Archanus.

Decimasexta planta, *Dixit Galenus*, Planta super quam quando cadunt aues masculi, cadunt inde statim mortui. Confert moribus venenosis, & vëto sitatibus frigidis, & apostematibus duris: & dissoluit podagram: & augmentat sperma, & fortificat virgam, & quando ex ea fit suffumigatio, confert febri quartanæ. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ est Albeam in lingua Græca vocata dorfogiara, & est species Iusquiami indici, & in lingua persica vocatur Alf-mear, & est arbor indiana.

Decimasextima planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ quando eam mulier prægnans videt, statim abortit, & moritur in eius ventre fœtus. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta in lingua Arabica appellata occidens patrem: & significat in græca Acotinon: & dicit Iudæus, quod eam uocamus herbam Lupanariam.

B Decima octaua planta *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando eam comedunt scarabei, si eius odorem sentiunt, statim moriuntur. Confert apostematibus calidis: & eius cinis confert ulceribus antiquis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Fusteci. Dicit Iudæus, quod est lignum glaucum, quo tingunt tinctorum.

Decimanona planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ appellatur Portulaca agrestis. Et aperit oppilationes, & tollit superfluitates humorum, & confert quartanæ, & apostematibus calidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore Cuscute: & habet nomen Iteroc, quod non habet radices, & habet venas, quæ circumuoluuntur aliis arboribus, sine radice.

Vigesima planta, *Dixit Galenus*, Arbor quæ quando aues super eam sedent, adhærent ita quod eleuari non possunt, & vocatur Digil. Dissoluit apostemata, & desiccatur vlcérations, & confert dolori aurium, & augmentat sperma, & fortificat membra. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta visci, & vocatur lingua græca aliscat. Et hoc nomine vocatur, quia quando interius fructus est attingitur, & inde tingitur lignum, vel plâta, si postea super sic tincto sedeant aues, capiuntur: & ea multum vtuntur aucupes.

Vigesima prima planta, *Dixit Galenus*, Plâta quæ vocatur Amidela indica, Augmentat virtutem membrorum, & augmentat coitum, & memoriam, & confortat neruos, & confert cerebro. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ nascitur in India, & vocatur in lingua Arabica Afel, & Sel est fructus interior mali granati ind. ci, & exterior pars dicti mali granati vocatur Bel: in Auicenna reperies, vt dicit Iudæus.

Vigesima secunda planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ dicitur Planta crepatorum. Desiccatur humiditatem, & confert apoplexiæ calidæ. Et vocatur planta crepatorum, quia quando pistatur, & superponitur loco crepato, consolidat, & ei confert. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur nux Cupressi.

Vigesima tertia planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur Rubicundam, virtutis magnæ. Confert apoplexiæ calidæ, & retinet fluxum ventris, & incidit materiam cholicâ, & vtimur ea in pluribus cibarijs. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore, quæ vocatur Coriandrū humidū.

Vigesima quarta planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur Lingua loquens, & verbū transiens. Quando comburitur, & ponitur super venam fluentem sanguine, restringit fluxum cito: & confert pruritiui dentium, & desiccatur vlcus: & retinet fluxum mēstruorum, quando ex ea fit pessarium in vulua. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta quæ vocatur arabicè Burdi. Dicit magister Abraham, quod est intus super palea, quo papiri loco vtuntur apothecarij in Alexandria: quæ quando comburitur prodest; vt dicit Galenus. Et ideo habet dicta nomina, quia per papirum loquimur, & verba transmittimus, scilicet in epistolis.

Vigesima quinta planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur planta mēstruorum. Confert retentioni vrinæ, & moribus venenosis confert, & confert sciaticæ, & dissoluit sanguinem compactum in vesica. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de arbore quæ vocatur Mederat. i. planta deaurata, quia eius folia habent colorem auri: & vocatur planta mēstruorum, quia quando pistantur eius folia, inde fit pessarium in vulua, & confert fluxui mēstruorum.

Vigesima sexta planta, *Dixit Galenus*, Planta est, quæ vocatur Palpebra oculi. Confert dolori dentium, & desiccatur vlcera, & incidit superfluitates, & incarnat, & est mirabiliter absterfua, & ideo multum facit macrescere. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur Arabicè Mamiren, idest Chelidonia, quæ habet virtutem curandi oculos propriè: quæ quando pistatur, curat omnes ægrotudines palpebrarum, siue sit ibi scabies, siue lippitudo, siue grauitas, uel quid simile.

Vigesima septima planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ uocatur Lampas oculi. Et est de mortiferis.

L I B E R

tiferis medicinis, quando homo non vitur ea sapienter, & est de medicinis, quæ faciunt uomere: E
& non vituntur ea nisi pauci medici: Et expellit omnes humores phlegmaticos de stomacho: &
inde fiunt caput purgia. Et quando traditur in potu, prouocat urinam, & menstrua, & si inde
aliqua quantitas sumatur. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur Condifi.
Ideo appellata Lampas est, quia sua planta translucet de nocte, ita quod quando itinerantes eam
de nocte vident, non indigent alio lumine: & cum plus appropinquant ipsi plantæ, ipsius minui-
tur lux, adeo quod quando illuc venerunt ubi est, defecit lux.

Iusquiamus. Vigesima octaua planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ vocatur Deceptor hominum. Confert
cardiacæ, vel tremori cordis, & fortificat cerebrum: & confert epilepsiæ, & paralyfi, & torturæ
oris, & a gritudinibus antiquis, quando miscetur cum aliis medicinis temperantibus eam. Et
quando sola capitur in magna quantitate, occidit: & si in parua, inebriare facit. *Dixit Humain*.
Intelligit Galenus de Iusquiamo, ideò quia deceptor aliquis cum discurret per orbem, ingenia-
tur miscere cum suis cibis: & quando obuiat mercatori in itinere, inuitat eum ad sua cibaria, &
ad potandum secum, quousque inebriatus est, & postea deprædatur eum: & propterea vocantur
ea vrentes aues, quia * mancos.

Papauer nigrum. Vigesima nona planta, *Dixit Galenus*, est planta, quæ vocatur insipidi odoris. Confert omni-
bus quibus proxima superior; & oportet quod debeas adæquare super æqualitatem, quia mali-
tiosa est, sicut superior. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Papaueris nigri, de cuius suc-
cō fit opium. Sed ap- ellatur hoc nomine, quia quando eius succus, qui est opium, datur in potu
usq; ad quantitatem quæ occidit, & superuenit medicus sic potato, inuenit potatum impotentem
ad loquendum, & ad membra mouendum. Et si medicus est subtilis intellectus, faciat inungi mē-
bra, & fricari forti fricatione, quousque palma fricantis sentiat membra fricata caleferi: & de inde
tradat ad odorandum odorifera, & cum multum fricauerit, odoret palmas proprias, & sentiet
odorē Opii: sicq; cognoscat infirmum opio potatum: & tunc curet eum cum medicinis remouen-
tibus malitiam opii: & ita facit bonus medicus.

Granum indi- cum. Trigesima planta, *Dixit Galenus*, est plāta quæ reperitur inter alia sara. Retinet fluxū sāguinis,
& desiccet vlcera: & quādo pistantur eius folia, & supponitur apostematibus, dissoluit ea: & est de
fortibus laxatiuis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta cuius granum vocatur Granū indi-
cum. Et eius sunt duæ species scilicet syluestris, quæ non est bona ad utendum, & alia domestica:
& vt plurimum nascitur inter alias arbores; & propterea dicto nomine vocauit eam Galenus.

Qualula. Trigesima prima planta, *Dixit Galenus*, Auis est quæ appellatur Auis quæ occiditur à toni-
truo. Et est auis cuius fel confert quintode. i. cephalicæ: & eius sanguis confert dolori auris: &
quando comeditur confert cordi, & lætificat ipsum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de aue,
quæ dicitur Curue, quæ nunquā est foris quando sentitur, vel audit tonitrua. Et quando est
tempus pluuiæ, hæc auis cum aliis suæ speciei venit ad ripam maris, & abscondit se in cōchis
ne audiat sonum tonitruui, quoniam si audit statim moritur: & quando tempus pluuiæ, & imber
recedit, exeunt, & remanent, & morantur in locis humidis. Credit Iudæus, quod sit qualula.

Lapis Aquile. Trigesima secunda species, *Dixit Galenus*. Lapis qui vocatur generans aquileum. Ligatur co-
xæ parturientis, vel cum ipsum in manu tenuerit, facile educit partū sine labore. *Dixit Humain*,
Intelligit Galenus de lapide qui intus habet lapillum paruum ad instar armillæ, & sentitur cum
vibratur, & est grossitudinis unius nucis. Et cum aquilæ foemine non possunt parere, masculi por-
tant de terra Indiæ hunc lapidem de loco ignoto, & ipsum supponunt aquilæ, & parit statim oua,
Et hic lapis non reperitur nisi in nidis aquilarum, & vocatur lingua Romana Immation, credo
quod sit lapis prægnantis.

Cominar. Trigesima tertia planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ est appellata Infrigidatrix inflationis.
Cōfert Sodæ. i. cephalæ, quæ est ex fumositare cholæræ: & quādo supponitur loco dolēti, statim H
curatur, & aufert dolorem: & cum ponitur in camera alicuius febricitantis, statim tollit febrem:
Dixit Humain, Intelligit Galenus de planta, quæ vocatur in lingua græca Cominar. Et appella-
tur hoc nomine, quia refrigerat inflationem. Cum homo capit ex ea, & intrat in balneum bene
calidum, videtur ei, quod nullus ibi sit calor, immo q̄ aer sit frigidus. Et vocatur Darfeni Desen.

Lapis Adamas. Trigesima quarta species, *Dixit Galenus*, Lapis demoniacus. Cum apponitur alicui parti cor-
poris, nunquā finit illud corpus pati apoplexiā, paralyfim, vel torturam oris, nec operabun-
tur in tali corpore medicine venenosæ, nec patietur minutionem sensus. *Dixit Humain*, Intelli-
git Galenus de lapide, qui vocatur lapis demens, qui incidit alios lapides: & artifices non possunt
sculpere alios lapides sine isto. Et de his lapidibus multi inueniuntur, & maiores ipsorum non ex-
cedunt magnitudinem vnus barat. Sed ideò appellatur lapis demens, quia in ea parte, ubi est, ne-
mo est epilepticus: & est lapis, qui non cedit ferro, nec comburitur igne. Et vocatur in lingua græ-
ca Catidion: & est Adamas, vt dicit Iudæus.

Auis quæ nū- quā suuiatur. Trigesima quinta species, *Dixit Galenus*, Auis est, quæ vocatur in lingua græca Aaron, & lin-
gua perfica Ex quicobion. Est talis naturæ, quod qui comedit de eius hepate, inuenit augmentum
magnum

A magnum virtutis appetitum, & fortificatur corpus eius. Et ideo comedunt eam pugiles ad eorum corpora fortificanda, & idem faciunt mulieres. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de hepate auis, quæ sua natura nunquam satiatur propter fortitudinem suæ digestionis: quæ bene egerit, quicquid comedit, & cito. Et de natura eius est, quod vult quietem, & stare in locis altis, & non vult stare prope terram, immo super arbores ubi sunt boni fructus: quibus fructibus deficientibus recedit.

Trigesima sexta species, *Dixit Galenus*, est Cerebrum auis quæ facit vigilias. Quando de suo cerebro sicco, & puluerizato capitur drach. j. & inde fit caput purgium cum oleo ex amygdalis non finit hominem dormire de nocte. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de aue, quæ Græci appellant Anron, quæ auis nunquam dormit de die, vel de nocte: nam de die sibi quærit uictum suum & de nocte uigilat: & habet magnam uocem, & non finit de nocte cantum usque ad matutinos, de inde aliquantulum quiescit: & uocatur Alchigar.

Trigesima septima species, *Dixit Galenus*, est planta quæ nascitur in ripis fluminum. Multum confert tenasmoni, & extinguit caliditatem hepatis, & lentificat siccitatem palati contingentem ex fluxu cholerae, & confert Apostematibus calidis. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta psyllij.

Trigesima octaua planta, *Dixit Galenus*, est planta quæ uocatur Honor exercitus. Augmentat sperma, & rectificat erectionem uirgæ, & frangit lapidem, qui est in uesica, & confert dolori dorsif, & dolori neruorum, & paralyfi, & torturae oris. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta, quæ appellatur Alafat, idest tribuli marini, vel cecirum Imperatoris. Et uocatur hoc nomine, quia sternitur circa barbas exercitus, ad fortificandum exercitum contra inimicos.

Trigesima nona planta, *Dixit Galenus*, quæ uocatur Arbor cantharidum. Purgat phlegma, & humores grossos, & mundificat corpora repleta. Et nominatur arbor cantharidum ratione quæ alibi in alio libro dicemus. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Turbit, & uocatur arbor cantharidum, quia cantharides morantur iuxta turbit. Et cum homines uolunt incidere, & euellere turbit, incidunt & proijciunt ad partem, & finunt siccare ad Solem, & tunc cantharides intrant in suis canaliculis: & ideo turbit non est bonum nisi cannulatum. Et propea cum peruenit in manus periti medici, non utitur eo in suis medicinis usque quo aperiat cannulas, & ipsas mundet a cantharidibus. Et cum peruenit ad manus imperiti medici, pistat ipsum sine dicta apertione, & mundificatione, & eo utitur in suis medicinis, & tunc facit magnas tortiones, & damnum magnum: & ex tunc peritus medicus tales curat cum ijs, quæ curant malitiam cantharidum.

Quadragesima species, *Dixit Galenus*, Lapis Iudaicus, qui expellit aquam citrinam hydropicorum, *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de lapide Indico, qui appellatur Arlas, & est cognitus inter sapientes. Et nomen huius lapidis est, quod quando superponitur hydropico, desiccatur aquam citrinam, & eam tollit, ita quod si homo ponderetur, antequam ei superponatur, & post iterum ponderetur, inueniet manifeste diminutum, quantum de aqua citrina diminuit: & subleuat corpus quousque de dicta aqua nil remaneat. Et est hic lapis de sua natura leuis, natans super aquam. Et cum hic lapis desiccatur dictam aquam, & postea ponitur ad Solem, & ibi relinquitur, Sol trahit inde quicquid ibi est de aqua, & sic redit ad pristinum statum.

Quadragesima prima planta, *Dixit Galenus*, Planta quæ appellatur Occidens pulices. Dissoluit humiditates ex corpore, & cum ex ea fit gargarisma, purgat paulatim caput ab humiditatibus, & calefacit corpus. Et intrat in multa unguenta utilia paralyfi, & torturae oris. Et quando epithema fit ex ea uirgæ, tempore quo quis uult coire, facit appetitum coeundi, & statim adiuuat ad spermizandum. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta sic nominata, quia quando pulices super eam cadunt, statim moriuntur.

Quadragesima secunda species, *Dixit Galenus*, Planta basilitonica. Augmentat sperma, & augmentat voluptatem coeundi, & erigit uirgam. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de planta Vntar. i. vrticæ. Et quando ex ea tangitur corpus humanum, rubescit & ampullatur, & facit pruritum qui tollitur post cum unguentis frigidis. Et illud quod tollit hanc suam malitiam, est iusquiami quarta pars drach. i. cum drach. xx. secani abiy, i. sirupi acetosi: & habet magnam amaritudinem.

Quadragesima tertia species, *Dixit Galenus*, Piscis, qui uocatur prouocator menstruorum. Confert fel eius epilepsia, quoniam ex eo fit caput purgium ad quantitatem unius grani hordei. Et quando pistatur hepar eius, desiccatur, & inde fit caput purgium: & confert hemorrhoidibus, & stringit fluxum sanguinis undecumque fluat. Et nodus medius nodorum spinæ huius piscis quando sumitur in ore tempore, quo quis appetit coire, statim definit appetere coitum. Et uocatur sic, quia prouocat menstrua, ut prædictum est. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de pisce, qui uocatur Caras, & dicitur quod est cete. Sed ideo sic uocatur, quia est magnus piscis: de quo nauigantes timet, ne rumpant nauigia. Et propea nauigantes secum defecerunt penas, tinctas de sanguine menstruorum, quas proijciunt in mare, cum appendunt hos pisces, & statim pisces sentientes pennas fugiunt, & nauigia relinquunt. Et dicitur quod est piscis qui uocatur Alchautias: & dicitur quod est tinham, qui reperitur in flumine babilonico.

Quadragesima quarta species, *Dixit Galenus*, Gummi caudarum. Mollificat dura apostemata, & membra dura, & omnem duritiem remouet uesicæ, & confert dolori pectoris, & superponitur

Spurij.

Q 2 in locis

LIBER DE PLANTIS

in locis conquassatis, & statim confert. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de hyssopo humida, id est vinctuositate, quæ aggregatur in caudis ouium cauidiu, donec assimiletur nigro gummi: & propterea hoc nomine vocatur.

Mumia.

Quadragesima quinta species, *Dixit Galenus*, est planta quæ vocatur Menstrua montium. Et confert ad mollificandum duritiem, & omnem conquassationem, & dolorem neruorum, & rupturæ ossium, & quod de ossibus rumpitur iuxta costas, & mollificat corpora. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de mumia ideò, quia mumia defluit de istis altis montibus ad minus altos: & defluit paulatim ad instar menstruorum. Et dicitur, quod exit de vna Crotta inter duos lapides ab altiori loco ad minus altum: & aggregatur in terra super uas, quod ei paratur ad ipsam recipiendum. Et illis crottis super sunt custodes magnatum, qui custodiunt, quod ex ipsa aggregatur propter magnam penuriam: Et quando ex ea bibit ruptus, vel conquassatus, consolidatur inde usque ad vigintitres horas. Et ex ea quando datum fuerit in potu multis animalibus ruptis, & conquassatis, per veram experientiam repertum, extitit medicamen accedere ad locum rupturæ, & circumuoluere se ei circa rupturam in modum filorum ligatorum. Et dicitur, quod quando ex ea quid modicum dissoluitur cum axungia porcina recenti, & bene incorporatur, & exponitur in aurem surdam, curat eam.

Asphaltum.

Quadragesima sexta species, *Dixit Galenus*, Filius aquæ. Mollificat duritiem, & exiccat vlcera, & confert morfibz venenosis, & mollificat membra dura. *Dixit Humain*, Intelligit Galenus de Asphalto Iudaico. Et ideo hoc nomine vocatur, quia reperitur in marina ferente in terra Iudæorum. *Dixit Humain*, Hæ sunt species plantæ, & gummi, & animalia, quæ Galenus occultauit, & etiam abscondit in suis libris medicinalibus. Et sunt in numero Quadraginta sex.

GALENO

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE CLYSTERIBVS ET COLICA.

Ab Humain, id est à Iohannitio è Græca in Arabicam, & inde à Kalonymo in Hebræam linguam, translatus.

CENSURA FABII PAVLINI.

Quamuis spurius existimetur, tamen multa sunt non leues coniectura, quæ Galeni esse librum persuadent. Humain vertentis auctoritas, R. Moysis testimonium, auctores Græci citati Herodotus, Hipp. doctrina ratio, & maledicendi veteribus pruritus Galeno familiaris.

VI cum iudicio praxin medicam aggredi, in eaque fructum facere velit, huic ante omnia sanitas curæ esse debet: quam ad rem non parum conferet, si in vera & artificiosa clysterum confectio exercitatus sit; & in quibus affectibus (secundum veterum medicorum placita) eius usus conducatur, norit. Non deesse aliquos scio, qui hanc rem ut inutilem & imperfectam parvipendant: verum antiquiores medici, qui multiuga sanè experientia abundarunt, vno ore asserunt, insignem huius medicamenti esse utilitatem; quippe qui modum applicandi clysteris, non tam artis beneficio quam naturæ instinctu potius inuentum & monstratum

viderunt. Herodotus enim narrat Ibin, Aegypti auem, clysteris usum prodidisse primum, idque hac occasione. Aus hæc, animal natura vorax admodum cum sit, quæcunque oblata sine discrimine ingurgitat; hinc obstructa aluo, magna fit crudorum coaccruatio, qui in dies magis magisque aucti, dolores vehementes pariunt. hos sentiens, petit mare, & marinam aquam rostro excipiens, eam ano infundit, eaque intestina perluens, ad excretionem materiæ sibi molestæ, excitat. hinc ad consuetam vitæ rationem reuertitur.

Operæpretium autem videtur hic recensere Veterum hac de re scriptis relicta experimenta: quin & rationes eaque argumenta quæ præmitti solent; de causarum nempe cognitione & ortu: de medicamentorum vario secundum causarum diuersitatem usu: tum etiam quæ diligentia ad earum depulsionem adhiberi debeat. nam morbus si frigidus, calidis; si calidus, frigidis; si siccus, humidis; humidus, siccis curandus. Contrarij enim tolluntur morbi. Maligno autem aliquo humore copia aucto contabescere corpus necesse est; eo verò extracto, rursus augmentum naturaliter acquirit. Hinc Hippocrates medicinam adiectionem & abstractionem esse dicebat; ut quæ resarciat addatque id quod deficit: quod verò redundat, tanquam inutile auferat, idque inter alia clysteris beneficio. hic enim in quibusdam morbis superfluitates noxias educit: est tamen ubi non conducere, sed noxam inferre videtur: cuius rei euidentis signum suggerit ratio, siue iudicium, in ea natura, cuius difficilior est inuestigatio. ac experimentum quod rationi subest, quicumque sibi vendicat, subinde hallucinatur, ita ut rectam viam inire non possit. In plurimis inquam morbis eius usus non postremus: præcipue verò ad aluum nimis constrictum soluendam. Adstrictio enim præter naturam inualescens, plurimis malis ansum præbet: nec raro corruptionis corporis causa existit, sicque & morbi & causæ morbi rationem obtinet. nam ex ea oriuntur febres acutæ, nunc continuæ, nunc intermittentes; lentæ, placidæ; quartanæ, interdum tertianæ; diariæ, quas sequitur nonnunquam apostema pulmonis, pleuritis, suffocatio, hæmicrania intermittens recurrensque; ilium, iecoris, lienis dolor, pertinax vrinæ stillicidium, ventriculi cruciatus & debilitas, animi deliquium seu syncope, appetentiæ deiectio, eructatio acida, punctiones, plethora, paralytis, colicus dolor, podagra, dolor iuncturarum. Breuiter, ma-

Ex Aphor. R. Mos. par. viij. a Cōfcripto ego stionis egestionem adiuuat, quia auget & forisicat ipsa contra naturā. & foris huiusmodi est causa destructionis. generant enim febrem secundū species sui diuersas, & a postemata manifestā, & non manifesta secū dum sui diuersas species.

h Et facit fure re dolore quem libet ex grossis humoribus ortum, debilitat virtutes naturales, & corrumpit operationes animales inducendo grauem somnum & mētis permixtionem.

lum id multi iugos dolores è crassis viscidis & glutinosis humoribus natos excitat, facultatem tamen naturalem quam animale labefactans; parit enim non raro soporem grauem, ingenij torporẽ, phrenesin, memoriã, cogitationis, ac reliquorum sensuum corruptionem; necnon visui interdum obest, dum crusta instar oculi membranis incumbit: auditum corrumpit quoque: quod tamen ratione corrupti aeris euenire potest, vt si aspera admodum sit hyems, refrigerans cutem, eiusque meatus coarctans, fuliginibus siccis exitum impediens. hoc si accadat, vt oportet alimentis humidis, & tempori se opponere contraria victus ratione: partibus enim corporis arefactis, copiosus fiet flaua bilis in iecore cum ceteris humoribus prouentus, quã segregans natura magna fiet coaceruatio humoris maligni, crassi, nigri, frigidi in liene, estque is qui μελαγχολία seu bilis atra vocatur: prædictus enim tenuis, flauus, igneus, calidus in fellis dicta vesicula domiciliũ obtrinet, flaua bilis uocata. aqueus verò magis tenuis & serosus in renibus hæret, & vrina appellatur; cuius exiguus est in corpore usus: contra ac bilis flaua, quæ ob substantiæ tenuitatem & qualitatem acrem eximiis visibus destinata est; intestina namque perlabens, quicquid in eis materiæ hæret, expellit. quod nonnullos in re medica fastuosos medicos omnino latuit; hi enim insistentes operationibus naturæ, cum vident iætero correptos non posse aluum exonerare, tum & eorum excrementa ad albedinem uergere, uniuersum corporis habitum, præcipuè verò oculos, flauo croceoque colore tinctos, sciunt bilem flauam ea peruadere via insolita; hic autem natura sola per se morbificam causam expellit. quod Hippocrates innuit, cum naturam eam esse quæ morbos curet, remediaque iis tollendis idonea commonstret. * Cræci verò cum de morbi remedio dubij sunt, naturæ facultates perlustrant; inquiruntque; cui facultati morbus molestus sit. videntesque quæ nam inter morbum & facultatem sit communio, nomen morbo quod eius naturæ conueniat, imponunt, sicque tollere conantur: argumentum ex eo desumentes, quod naturam eam esse uideant, quæ animal in sanitate conseruet, eam quæ amissam reuocet. Partium autem animalis temperies tibi cognita esse poterit, si singulis conuenientes humores, ex alimentis ingestis, paraueris: sanguinem nempe, pituitam, bilem flauam & atram (quorum singuli non puri, sed alijs permisti sunt.) tum etiam si loca ea, per quæ alimentorum superfluitates expelli debent rite præparaueris. Omnino autem sciendum est, quo pacto alimentum gignatur augeaturque, ex eoque proueniant prædicti humores, naturaque refocilletur, corroboretur, sicque recreata alacriter tuendæ animantis sanitati incumbat. Admiranda enim in eo Creatoris prouidentia, & prudentia, quod flauam bilem ea crearet natura, ut leuis & tenuis existens, sursumque ascendens, deorsum nihilominus feratur, infernas calfaciēs partes: pituitam contra natura sua grauem in superiore tamen corporis collocarit regio. ne bilis namque si superiorem obtinuisset corporis partem, inferna calore destituta fuisset membra: at pituitæ si infernas addixisset natura partes, superiora frigore caruissent, hincque inflammationem leui de causa incurrissent: inferiora uerò ne ob pituitæ frigida copiam, congelationem perpeffa fuissent, facile metus erat.

Varijs itaque causis, variè parabitur clyster; prout materia clysteris crassior molliorve existit. Quod ego hoc loco agere statui, clysteres nempe describam, conficiendi & vtendi modum; rationemque pro diuersitate morborum variam exponam. Communis clyster (vulgo etiam notus) ex oleo, melle, nitro, & aqua paratur: qui in omnibus morbis, quod nonnulli contendunt medici, non conuenit. noui enim qui in nullo affectu non eo utebantur, mirosque effectus pollicebantur; cum tamen non raro spesua frustratos eos uiderim, aluum magis quam antea erat, costringentes. At peritus medicus diligenter causas morbi examinans, quodnam remedium conducatur, quod uerò minus, pensabit, nec raro pro uaria morbi natura, uariam quoque & medendi, & medicamentorum rationem instituet. quod iamdiu Hippocrates inculcauit, inquiens: Anni inter se differunt; quin & differunt inter se naturæ; hinc etiam medicamentum diuersimodè parandum, pro causæ nempe morbificæ diuersitate. Dico itaque prædictum clysterem variè diuersimodèque componi debere: nunc enim plus mellis quam olei aut nitri; nunc plus olei, quam mellis aut nitri addendum: interdum æquali omnia pondere miscenda. Aqua uerò huic clysteri adijcitur, ut deducatur medicamentum ad loca affecta, quæ dolore tenentur. Cuius rei mentionem Hippocrates facit, dicens, Aquas uerrere alimenta & medicamenta. quod sanè in clysteribus usu uenire uidemus. Quod si quis dixerit, aquam medicamenti ad ea subtilianda adijci, huius sententia minime uera: uidemus enim ueteres antiquos medicos quoties subtile requireretur pharmacum, uinum aquæ loco adieciße: hoc enim & subtilius & aqua tenuius. Aqua itaque hoc medicamenti commodi adfert, ut promptè ad ea loca, in quibus morbificæ causæ hærent, perueniant. Interdum enim solo oleo paratur clyster: interdum ex oleo & melle: at ex mera aqua Veterum qui fecerit, reperias neminem: licet iactarit apud nos quidam se eum per inferiora felici successu inieciße. * Vtemur uero nos aqua & oleo duntaxat in ardentibus febribus, ad inflammationis & caloris uim frenandam frangendamque. Nec parum errantij qui in calidis febribus clysterem ex aqua, oleo, nitro, alijsve acris medicamentis, paratum adhibent, vt qui non parum incommodi agro adferant, dum febrem accendunt magis, prauamque constitutionem corpori

R. Mos. par. viij.

Græci cū in eura agnitudinis sunt stupefacti, permittunt naturam cum agnitudine p̄stari, dicentes quod Natura docta a se nouit complexiones membrorum: & unicuique membrum ministrat, qđ sibi simile est ex cibo. Et ci-bus est cura q̄ sufficit tempore sanitatis et tempore agnitudinis.

R. Mos. par. x.

Nos clysterizamus tum oleo & aqua tantū in febribus acens, ut distū patius sui calorem adurentem & accensum.

A corpori inuehūt. ex solo itaque oleo febricitantibus paratur clyster, nec ullo modo ingrediatur medicamenta acrimoniam habētia. Cōstare itaq; iā puto, cur aq; clysteribus addiderint Veteres.

In Clysteris autem applicatione hic seruandus modus: ut sit aeger facie versa, capite declinū, eruribus natibusq; erectis. hinc eum prehensens, ex aduerso ei re lictas, instrumentum ad eam rem aptatum ad manum habens: sint autem digiti mundi, & ungues resecti, ne si in anum digiti indendi sint, lādatur aeger, dum nempe incuruis tuis vnguibus laceratum intestinum apostema incurreret facile: quod dolorem acerbum excitaret. Sunt qui existiment eum clysterem omnī commodissimū esse, qui postquam iniectus fuerit, recta ad ventriculum pergat. Verū hū quoniam in Anatomicis versati non sunt, ignorant quoque inter naturales vitalesque partes, diaphragma, impediens quo minus hae sese mutuo attingant: hinc & clysteris legitimus vsus eos lātet. hic enim ijs partibus, quae eō quod infra corpus sita sunt, opitulatur quidem; verū supra intestina non ascendit, nisi corruptum & spongiosum iam sit redditum corpus; tunc enim limites suos transilit, & ad superiora corporis clyster peruenit. Quod si quis nihilominus contendat ad superiores corporis partes clysterem pertingere, coneturque sententiam suam ijs qui colicis

B infestantur flaribus, probare, in quibus nempe sapor clysteris lingua interdum percipitur: huic responsum velim, fieri id ratione qualitatis medicamentorum vehementioris, ventriculum perreptantis: sed & illud raro admodum accidit. Verū si contra hos disputationem instituere uelim, in maiorem quā par sit, exurgat hic libellus molem sufficiat itaque id solū indicasse, quod ad clysteris cognitionem praecipue conducere uidebatur. Redeo iam eo, unde digressus eram, praecipiens ut digiti mudentur & praeparentur, praesertim uero index, hic enim oleo inungendus & in anum immittendus, ut olei illinitione planē irrigetur. Ipsa digitorum immissio, semel, bis, aut iter repetatur, ut dilatetur magis foramen: hinc totus clyster inijciatur: ea obseruata cautione, ne clysteris hac immissione nimis adhuc dilates meatum: hoc enim si fiat, vniuersa sanē clysteris moles non ingreditur. Nec quoq; imperfectē clysterem immittēs, (efflueret enim, nec intra corpus perueniret medicamentum) verū mediocri infectione; hinc ambabus manibus equaliter clysterem comprimendo; exprimes omne quod in se continebat. Cū uero de clysteris cogitas, agroti uires tibi examinandae ueniunt; tum & aetas, temporis quoque constitutio; haec enim omnia in cunctis operibus medicinalibus perpendenda. Opus enim est, ut quantitatem medicamentorum clysterem constituentium augeas minuasue, prout agroti facultates magis minūne

C integræ fuerint.

Quod si diu in uentre reuera excrementa sint, adeo ut crassa duraque iam euaserint: uti poteris decocto fursurū, uiscidum enim est, ac deorsum demergens, expellens excrementum siccū. Coquantur autē probē fursures, donec tertia aquae pars absumpta sit: memineris praeterea nitri & olei paululum adijcere. hincque eo utaris.

Porro alius paratur clyster ex decoctis betarum, qui stricte conduceret aluo, eoq; magis si febris adfuerit: eum hoc parabis modo: Sume betam, superinfunde aquam quae ebulliat; hinc depuratur, parumque adijciatur olei. sicque eo utaris. Quod si quis roget, cur in febribus non commēdem decoctum maluae & coriādi, cum coriandrum refrigeret, malua uero emolliat: huic responsum uelim, betae nonnullam inesse falsedinem; beta enim nec refrigerat, nec emollit nimium: at coriandrum, cū extremē frigidum sit, stuporem corpori inducit, iam uero malua flatuosa est, beta uero uarijs doloribus conduceret, ac praesertim ilium cruciatibus.

Paratur & clyster ex nitro: quo tamen utendum non est, nisi in robusto corpore; tumq; cū in uigore fuerit morbus: usus eius est in febribus quae a copiosa pituitae corruptione cum flaua bilis mixtione exsurgunt; & cū intestina ab humoribus malignis vacua & libera fuerint. Dū uero

Dro eo uti animus est, sic ages: Accipe nitri quantum uoles, huic oleum & mellis paululum superinfunde. sicque utere. clyster ualidus est.

Centaureum diuersis quoq; morbis prodest: praecipue autem commendatur eius facultas in ijs affectibus, qui constrictam sequuntur aluum. tum & nō parum conduceret rectori obstructo, uentriculo dolenti, lienis apostemati, iuncturarum dolori, apostematibus e pituita ortum trahentibus: breuiter, ijs morbis qui abstricta pēdent aluo, tū etiam qui aut ex uirium imbecillitate, aut temperamenti corruptione oriuntur. corrumpitur autē temperies aut ob quantitatem, aut qualitatem ipsius: interdum enim inualefcit calor, interdum debilitatur. Verū quod ad quantitatem, modo calor augetur, modo imminuitur, quibusdam autem ob humorem tenuiorem & acriorē, quibusdam uero ob crassiorem ac uiscosiorē; item & alijs ob apostema uel solutionem continui. Oportet autem ut causae illae examinētur prius, sicque demum centaurei usus ineatur. Quod si obstructio dolorue ob calidos tenuesque eueniant humores, non uteris centaureo omnino, si uero ob uiscidos ac crassos humores, tunc parabis id quod maxime conducere uidebitur quod nempe attenuet crassos, & purget uiscidos humores.

Ex colocynthide paratur clyster, habens facultatem centaureo plane contrariam, idq; pro ratione diuersitatis elementorum. Opus autem cognoscere medicamentorum naturas & facultates.

eultate tam generales quam particulares diuersas: sunt enim nonnulla quorum vsus expetitur, E
dum recentia adhuc sunt: alia ætatem requirunt, ut ijs quis uti possit. hoc quoque quam illud diu
tius multo seruari incorruptum (pro temporis & regionis in qua natum, diuersitate) poterit me-
dicamentum. Colocynthis autem prodest dolori capitis, & lethargo, ac grauitati, quæ in capite
oritur: tum & dolori ei qui uocatur hemicrania, atq; ei qui totum caput occupat læditque. Ve-
rùm cum fuerit capitis dolor ab humore tenui & acri, omninò a colocynthidis usu abstinendū.
si uero à materia fuerit crassa; accedatque apostema cum faciei rubore capitisque grauitate, tunc
ea utaris, maximè uero tum, cum alui simul adfuerit adstrictio. Sedabitur enim oculorum dolor,
euanesceat apostema, ac cessantibus lachrymis remittet se dolor prauitasque capitis.

Clyster qui paratur ex herba ozimo aquatica dicta (*id est Melissa*) si uenter phlegmonicus fue-
rit, prodest pleuritidi, & defluxionibus in articulos. in hunc autem modum erit parandus. Recip.
ozimū aquaticū (*uel Melissam*) superinfunde aq̃, bulliat, hinc depuretur, & addatur parum mel-
lis & olei. ac sic utaris.

Paratur & ex anetho clyster, qui prodest flaccido uentriculo, appetitus deiectioni, & eru-
tioni, quæ odore ingrato molesta est; tum & uentriculi apostematibus: conficitur hac ratione:
Recip. anethi quantum sufficit, affunde aquam; coquatur probe, deputeretur, adijciaturque cumi-
ni, olei, & mellis pauxillum: mel enim & cuminum stomacho conducūt, cum expellāt quicquid
in eo flatuosum est. & talis quidem eorum est operatio, quoties infernè induntur.

Est & clyster Abrotani, qui conducit uermib. in ventre nascentibus. parat hoc mō. Accipe ab-
rotani quantum uoles, & affunde aquam, coque diligenter, depura; addens aliquid mellis & nitri
eoq; sic utere, summo opere iā dicto malo confert, p̃cipue si in inferiorib. intestinis hæreāt uermes

Iam autem antea monui vnum eundemq; clysterem omnibus non conuenire etatibus: seni-
bus enim qui iniiciendi sunt clysteres, confici debent ex medicamentis qualitatem humidam ha-
bentibus, veluti est oleum & mel. Contrà, qui iunioribus aptantur, e nitro & melle, sed sicciore,
parari possunt. At quoties sanitatis conseruationi debita curandi ratione studes, confice clyste-
rem temperamento corporis conuenientem, expellaturque e corpore morbus per eiusmodi
clysterem, qui facultate sua plane isti morbo contrarius existit. Pueri quidem ferent clysterem sic-
cum, acrem, pungentem: senes uero minime, nec ullam ex eo perceperint utilitatem. Dico itaq;
corpora sicca iuuari clysteribus humidis; humida siccis. Iuuenibus qui parantur clysteres, mel
parca manu recipiant; largius uero oleum affundendum: calor enim in iis uehementior, unde ma-
ior constrictio ariditasq; calor inquam quicquid in intestinis humidum absumit, hinc sicciore ex-
crementa reddita, tarde descendunt.

Verùm in senum clysteribus oleum imminuendum, mel uero liberalius addendum; eorum
enim corpora ad frigus magis prona sunt; plurimique iis morbi ex frigore ortum trahunt, bile
enim non ita abundant; quo fit ut in eis ariditas oriatur.

Bene dixit Hippocrates, ijs quibus in pueritia uenter siccus, accrescente ætate humectari: qui-
bus uero in prima ætate humidus, ubi adoleuerint, siccescere: humores enim ætatu mutatione,
mutantur una. Euenit interdum ut flaua bilis in iuuenili ætate exuberet, eaque uenter largiter
imbutus nullo laborioso enixu excrementa excernat: at accrescente calore, bilis retinet magis
stercora, difficilemque parit egestionem. Modus uero conficiendi clysteres in febribus, talis est.

Ei qui laborat hemitrea febre, aptabis clysterem, cui nitri parum, at mellis & olei multum
insit. At qui tertiana, multum olei, cōtra, mellis aut nitri parum debetur. Potest & huic febre cly-
ster fieri ex oleo rosarum & aqua. Quartanam qui patitur febrem, aptatur clyster prout humo-
res aut emollire, aut exsiccare, aut calefacere uolueris. Hectica uero dicta febris non indiget cly-
stere e purgantibus acribusue medicamentis parato: uerum omnia ibi emollientia sint, remisse
& parum admodum refrigerantia: hac, enim qui affliguntur febre, malignis humoribus non sca-
tent, cum membrorum eorum siccis insideat febris, nec multæ ijs insunt superfluitates, ob extemam
macilentiam & membrorum tabefactionem. qui enim ea afficitur febre, calore corpus eius mi-
rum in modum extenuatur. adhibendus itaque huiusmodi clyster: Accipe parum seminis lini,
affunde aquam (non dulcem, salsam, aut aluminosam) coquanturque simul leuiter. ingeratur ijs
qui febre exsiccante seu phthisi conficiuntur; nec tamen magna quantitate hoc uteris, cum non
ad alui solutionem, sed ad humectationem conueniat potissimum. Proderit autem humori
acri, vellicanti, qui ad intestina delapsus, ibi infixus hæret: hinc dolor uehemens & mordicans;
quem uiscositas huius clysteris sedat, qui idem sua frigiditate febrem tollit. In hac febre cibi ap-
petitus minuitur ægris, corpus exsiccat, leuius redditur, bilis flaua calidior, & magis pungens
quadit, hinc oritur ijs qui hac tenentur, mordicatio in uentre, & copiosus calor, uehementq; in-
cendium. Prædictus uero eis conuenit clyster, modo remissior fuerit: parum enim calefaciet, at
humectabit, refrigerabitque moderate, ea enim e quibus componitur, naturalē accidentariamq;
perficient operationem, uti aqua cui frigus naturaliter, calor accidentarie inest. Quoniam itaque
frigiditatē ex sese, caliditatem artis beneficio obtinet, egregie actiones administrabit aqua, nati-
ua

Aua sua qualitate refrigerando accidentario calore celeriter medicamenti vim ad partes deducendo.

Ex priscorum quorundam medicorum sententia, prodest quoque is qui ex oleo rosaceo paratur clyster. eius enim medicamenti facultas, facultatem seminis lini similem sibi asciscit; eo quod refrigerat. nec scrutati sunt substantiam vel facultatem eius diuersitatem. confert ijs qui febre laborant frigida & tanquam ex niue contracta: verum febris natura diligenter inquirenda; postea curationi se accingere oportet. ad confectionem huius elysteris, sumatur oleum rosaceum, affundatur aqua tepida, æqualiter agitentur. hinc vsus eius instituitur.

Is etiam veterum præconijs effertur clyster, qui & ex papauere, oleo oliuarum & aqua conficitur; magnam sanè vtilitatem vtentibus adferens.

Fuerunt nonnulli qui in capitis dolore à bile flaua, clysterem ex papaueribus componerent: verum in eiusmodi malo præstantius est, si papauer aqua coctum instilletur capiti, melius enim sedatur dolor. Clyster autem ex papauere hoc paratur modo: Papauer in aqua probè coquitur, depuratur, quo facto affunditur oleum. eo modo paratus, vtilis est in dysenteria, aut in magno ardore æstuque, hic enim sedatur: fluxioque sistitur.

B Clyster ex melle & aqua vtilis est: modò diligenter ij inquirentur affectus, vbi vsus eius conducit. Nonnulli enim hæctica laborantes febre, immoderatè calent: alij intemperatè sicci existunt; adeò ut corpus senum corporibus simile reddatur. In quibus calor vehementer exuperat, clyster parari debet ex oleo rosaceo & aqua tepida. quibus moderatè, loco ros. olei, indendum semen lini. Vbi immoderata siccitas, præstantior clyster humidus fuerit, vtpote in huiusmodi siccitate commodius humectans. At vbi in corpore frigus imperium obtinuerit, clyster ex melle paratur. Si verò calor fuerit remissior, reliqua medicamenta non conueniunt ijs, qui huius temperamenti sunt. hoc autè modo paratur: Recip. mellis laudabilis, fragrantem spirantis odorem quantum voles: cui tantundem aquæ affundas: moueantur diligenter. hinc vtaris. ptodest morbis frigidis.

C

DE COLICO DOLORE.

Vniuersum interdum corpus, ratione alicuius membri morbus inuadit: interdum totius corporis ratione vnà aliquam partem apprehendit affectus. In colica ob vnum solummodo membrum homines totius corporis dolore, vigilijs, febribus infestantur. huius mali quoniam in titulo libelli à me facta est mentio, eius naturam hoc loco explicare statui. Oritur in intestino Colon dicto, idque ob varias causas. quarum aliæ externæ; internæ aliæ. Externæ, uti ex uitiosis alimentis, aeris ambientis nimio frigore. a Alimenta enim praua, uti brassicæ, similiaque olera frigida & sicca, gignunt humores prauos, qui varijs doloribus anam præbent. Interna causa est ut plurimum pituita alba, vitrea, quæ ex alimentis prauis & uitiosis ortu trahit: hæc è toto corpore b ad

D intestina delapsa, hæret in prædicto intestino colo, pessimaque symptomata inuehit. corripit uentriculum dolor, eo quod intestinum distendatur, pertingitque ad tunicas uentriculum reliquaque intestina cingentes; hac de causa graui dolore afficitur uentriculum. Vera esse quæ dico, probat curationis modus, quoties enim epithemate siue emplastro affectum hunc fugare instituis, augeatur continuo extensio. c Ratio autem curandi hunc affectum per emplastrum à ueteribus ad inuenta fuit. & oportet, ut qui eo uti uolet, continuè applicet, nec ab instituto desistat. sic enim ægrum à colicis doloribus liberare poterit: at si semel atque iterum solum epithema siue emplastrum applicet, moxque desistat, proculdubio grauiora excitabit tormina. d Scito autem quod musculus uentriculo & intestinis super expansus sit, adeò ut cum sese extendit intestinum, uentriculum doleat.

Simulac uerò dolor hic hominem apprehenderit, ilico ei subueniendum clystere ex decocto lentium parato, cui olei pauxillum admixtum sit; oleum enim humectando excrementum sic-

R. Mos. p. xxv
a Cibi mali sunt
sicut capules &
similes eis ex frigidis
herbis & siccis.

R. Mos. pa. va.
b Cū repletur intestinum quod distenditur colon, accidunt inde accidentia mala stomacho s. dolor et punctio, quia hoc intestinum cum repletur, extenditur, & accidit tunc dolor siphac, quod circūdat stomachum & intestinum, & stomachus infirmatur.

R. Mos. par. ix. c Emplastra & cataplasmata quæ antiqui inuenerunt ad curationem colicæ facta ex flegmate vitreo ab intestino colon cōtrecto oportet te in patiente frequentare, quia cum frequenter operaris, ipsam curas aggritudine, & à malis accidentibus liberat patientem. Et cum ea semel vel bis tantummodo operaris, nocet patienti nocumento magno, quia per illud sui sensus augmentatur.
d Et similiter extenditur lacertus qui extensus est supra stomachum & intestinum; & stomachus infirmatur; & similiter extenditur lacertus qui extensus est supra stomachum & intestinum ad extensionem intestini; & patitur stomachus ex hoc.

L I B E R

cum, excretionem faciliorem reddit. quòd si extremè sicca in lapideam duritiem concreuerint. E
 faeces, è purgantibus medicamentis clysterem parato. Attamen religiosè & summa cum cautio-
 ne procedas; facile enim euenit, vt eiusmodi pharmacis commoti maligni humores, magno im-
 petu ad intestina confluant, & agro dysenteriam excitent. Quòd si forte hac in parte hallucine-
 tur medicus, incipiantque dolores hominem cruciare, sine mora parandus clyster ex aqua & sa-
 le alexandrino: ni iuuat, indicio sit, bilem atram, causam mali existere; quamobrem sumas salis
 alexandrini particulam vnā, spinæ Aegyptiacæ particulas tres, hellebori nigri particulas duas,
 sal in aquam resoluatur; inde cocto salis decoque helleborum & spinam. hæc omnia iniiciantur.
 Quod si alui solutio non cesset, colorque corporis obscurior reddatur, para clysterē ex auripig-
 mento, zedoaria, & alcale. eius descriptionem iam antè eo libro quem De medicamentorum cō-
 positione conscripsi, editam inuenies. hunc itaque clysterem parabis, si aluius laxa fuerit ob hu-
 morum putredinem & malignitatem, quod si effectum conspicias, eius vsui fidenter insiste.

Ex defectu solutionis, si colorem foedè mutari cernas, franges facultatem medicamentorum,
 cum sumes vinum myrteum & acaciam: acaciam autem comminue, & in myrteum vinum re-
 solve; ex eoque clysterem conficito, aut sumito gluten vsuū, hocque probè comminutum re-
 solve in rotulas.

Eidem quoque proderit placenta moussa vocata, quæ comminuta, in mel & aquam resolu-
 tur, sitque sic eius vsus. tollet enim hunc affectum plenè. si fortè ad manum hæc placenta nō fue-
 rit; conficiatur clyster ex decocto volubilis in vino austero vel acerbo: is enim humores præci-
 puos constringet, & vlcus si quod sit in intestinis, sanabit.

R. Mos. part.
xiiij.

a Quidā anti-
quorū precepe-
runt, ut si quis
pateretur, coli-
cā, acciperet la-
pillum salis, &
eum supponeret
sibi: quia sal ei-
us extrahit ege-
stionem: illud
idem nūm cū
supponitur, ope-
ratur.

R. Mos. part.
xiiij.

b Clystere fa-
ctū ex duabus
partibus picis
liquida, & ex
tribus partibus
olei confert mi-
rabilitè colica
passioni stoma-
cho existente for-
ti: Cauendū est
tamen ab huius
modi clysteri, et
ab omni clysteri
in eo medicami-
na fortia ponun-
tur stomacho de-
bili existēte: ha-
bentem verò sto-
machū debilem
clystera, cum
medicinis leni-
tius: ipsa enim
cum nō adunēt
stomacho debili
statē aliquā, nec
mutant de agri-
tudine in agri-
tudinem patien-
tem; & cum sit
clystere ex forti-
bus medicinis,
magnitudine
sui fortè perue-
nit ad stoma-
chum & ascen-
dit in linguam.

Veteres autem nobis reliquerunt medicamenta quædam vulgaria huic morbo propria, vt
 sunt sumach, grana myrti, eiusque cortex, radices arboris mali punicæ, eiusque rasuræ, è quibus
 hoc modo licet clysterem parare. Accipe ramenta mali punicæ, coquantur in aqua probè, depu-
 rentur; sicque eis vttere. Idem sentiendum est de arbore helc (*specie rube*) cum eius ramentis, vt
 alia complurima omittam, quorum ab iis mentio fit; quæ omnia hic recēlere superuacuum vide-
 tur: sufficiant ea quæ expertus ipse sum. Fuerunt porro inter veteres, qui colicis doloribus ve-
 xato præciperent vsuū lapilli salis, ex quo clysterem fieri iubent, quem leui & facili negotio ex-
 crementa edocere asserunt. Verū idem præstat nitrum adhibitum.

Sunt & alij qui mel eousque incrassant, donec resinæ consistentiam referat: quod elychmo si-
 ue filo intorto circumijciunt, hoc ano indunt, clysterisq; loco vtuntur nec infelicitè: soluit enim
 placidè. Accedunt alij qui filum in mel immergunt, illudque postea nitro inuoluunt, hoc quo-
 magis demergitur, eo fortius soluit. Idem efficit lac mororum sumptum, lanæque immisum, sic-
 que clysteris in modum aluo inditum; debitè enim eam prouocat. Item & raphanus idem præ-
 stat, hoc modo paratus: Accipe raphanum; eum cortice priua, hunc filo intorto similem effor-
 mans indas ano: soluet ex animi sententia.

Cepa quoque in eundem hunc vsuū trahi potest: idque hoc modo: Sumas cepam, probè cō-
 minuas, hinc exprimito, expressum linteo molli spongiavè excipiat, eoque æger clysteris vice
 vtatur; laxabit certò aluum.

Eodem modo & Allium sumitur, hocque ritè contusum exprimitur, in expressionem spon-
 gia immergatur (aut simile quid) qua æger clysteris loco ad laxandam aluum utatur. Porrum
 quoque mundatum contundito, ex eoque quid ellychnio simile conficito, quod æger sibi sub-
 dat, ut ventrem soluat. Stercus muris idem præstabit. Hæcque simplicia medicamenta acrimo-
 nia sua & mordicatione aluum proritant. Obseruandum autem ut cum acria admodum fuerint,
 ut lac mororum, assa foetida & similia, ut inquam tunc lac ijs adijcere noris, ut frenetur eorum a-
 crimonia, neue dum iniiciuntur, anum exulcerent: pars enim exquisiti est sensus. hinc nonnun-
 quam accidit ut ab acri aliquo uellicata, apostema postulasue incurrat. quod interdum fit, ubi
 lagiter bilem flauam natura sua acrem & mordicantem excernit homo: & sanè quod res natu-
 rales, idem & externas & alienas efficere quis dubitet? Hoc autem quoties euenit, multo peius
 quàm in principio ontur malum; ut pote maior podicis ratione; constrictio, nam idem hic quod
 in pulmonis & cordis uirij sentendum. ueluti enim cor participat continuò pulmonis mala; sic
 & uenter doloris natium particeps sit: ambo enim eiusdem naturæ membrana donata sunt.
 Hæc ideò recenseo, ut innotescat mirus ille consensus doloris coli cum uentriculo, utpote hoc
 intestinum illi arctè iungitur. Colica uerò quandoque ex pituita frigida & uitrea ortum trahit,
 eaque nonnunquam sua sponte euanescit, quando nempe excernitur à natura magna eiusmodi
 pituita frigida, quam sentit æger copia; tunc enim paulatim subsistet dolor.

b Colica non parum etiam conducit Asphaltum, si nempe uentriculo robusto: fuerit æger: sin
 debili, abstineatur ab eius usu. Idem de reliquis omnibus medicamentis dictum sit, ut nempe quo-
 ties uenter robustus, medicamentis utaris ualidioribus: sin contrà debilis existat, molliora
 in usum trahantur, ne uentriculi imbecillitas augeatur magis, sicque ex uno morbo in aliū conij-
 ciatur æger. Formula autem clysteris ex asphalto talis sit: Recip. Asphalti particul. duas, ol. oli-
 uarum

A uatum partic.vnam, misce, eisque vttere. Quod si colicæ coniunctum fuerit intestinorum apostema, sume ol. labdani partes duas; ol. oliuarum, adipis anserini ana script. vnum, resolue adipem in oleosam substantiam, & postea superinfunde ei oleum labdani, & vttere. non tamen in omnibus colicæ speciebus hic clyster conducet: oritur enim interdum colicus dolor ex alteratione & debilitate ventriculi, quæ dysenteriam non raro producit. Interdum à corruptione humorum in ventriculo, qui in intestina reiecti acrimonia sua deiectionem irritant. vti si bilis flaua largè in ventriculum & intestina effundatur. Interdum mæror aut perturbatio colicæ ansam præbet; quoties nempe præ inopinato terrore magna fit virium dissipatio: quæ res apostema intestinorum producere posset. Nonnunquam ex intestinis, corpuscula membranæ præ bile flaua defluere cernimus, quæ sanè videntur esse interiores intestinorum membranulæ præ bile flaua largiter in intestina defluente, quæ acrimonia sua abradit. quod si apparentibus hisce membranosis corpusculis, intestina distendantur, in eaque tunc temporis bilis flaua impetum faciat, punget & mordicabit intestina, gignetque in eis vlcus, vnde dysenteria. Fortè & ex atra bile hic affectus originem traxerit: cuius rei Hippocrates in Aphorism. libris meminit, inquiens, *Dysenteriam ex atra bile ortam, funestam iis esse quos inuadit; idque idè quod ater ille humor peruadens intestina, grauitate & aciditate sua abradit eorum substantiam; vnde mors subsequitur.*

Totius quoque corporis imbecillitas colicum causare dolorem potest; idque tunc præcipuè cum hepar affectu, plurima loturæ carniū haud dissimilia expellit. Sunt qui existiment medici hemorrhoidas malum hoc gignere posse, vt & vlcus. Opus itaque est, vt diligenter omnes iā recensitas perlustres causas, hinc curationem instituas. hac enim ex parte cognita, perpensisq; & examinatis cunctis symptomatibus, exactè perspecta tibi euadet colicæ causa: qua perspecta, de remedio illi malo cōuenienti adhibendo certus iam esse poteris. Cause cognitione si neglexeris, delinquas errorisque in curatione necesse est, augeasque malū. Præ medicorū enim imperitia non raro innumerari exsurgūt morbi. Distinguas itaque inter hanc illamque causam, conferendo quæ incidunt iis, quæ à me iam relata sunt: examina humorum qui euacuātur qualitatem, quo colore præditi sint, quem fundant foetorem. Signa, ex iecoris, imbecillitate malum originem trahere, si corpus extenuatum sit, dolorque ingens: hæc inquam indicant vehementem impendere alui fluxum.

C Si hæmorrhoides in causa sunt sistantur, nec amplius sanguis ex iis profluet. Verū vehemētiorem remissiorue dolor, causam eius docebit: nec fortè vnā cum excrementis sanguis profluet, sed aut præcedet eius eruptio aut subsequetur. huic itaque diligenter attende, videbisque sanguinem admodum atrum prodire. Contingit dysenteria ex alteratione ventriculi, humorumque in eo contentorum corruptione, præcipuè verò bilis atræ: nam atra bilis grauitate sua; flaua copia, malum hoc pariunt. facultate itaque existente debili, medicamenta superius enarrata vsui tibi fuerint, eorumque mitiora, non vehementia; cauendo ne quantitatem multum augeas. Sumas itaque medicamenta calida in superficie corporis, vt aperias meatus, & vt partem materiæ foras trahas; præscribasque alimenta styptica; ea enim reprimunt fluxum nimium. Quod si minor sit solutio, clystere vteris, composito ex decoctis cedri & acaciæ; hoc modo paratur: Recip. decocti cedri partes v. acaciæ partes ij. probè contundatur acacia, & in decoctum cedri infundatur: imponenturque igni, lento igne coquendo, donec paulatim formam (*id est crassitiem*) mellis acquirat; viscidum ita redditum, sit tibi commodus eius vlus.

D Paratur & decoctum cedri alio modo, vt Recipias decocti cedri partes iij. decocti ros. partes iij. hinc acaciam contusam eis misceas: omniaque simul igni imposita tam diu coquito, donec consentiant mellis adipiscantur. hinc eo vtaris, cum non vehemens, sed remissior fuerit morbus. Quod si causa uehemens largaque alui deiectio, facito ex antedicto præscripto. Quoties itidem medicamento aliquo acri vti voles in colico dolore, vti cæpe, porro, stercore muris, aut similibus, circumlinas anum prius oleo rosarum aut oliuæ omphacinæ, ne natibus noxam aliquam inferas; quod certè ni inungas, tibi euenerit, dum pustularum fiet prouentus.

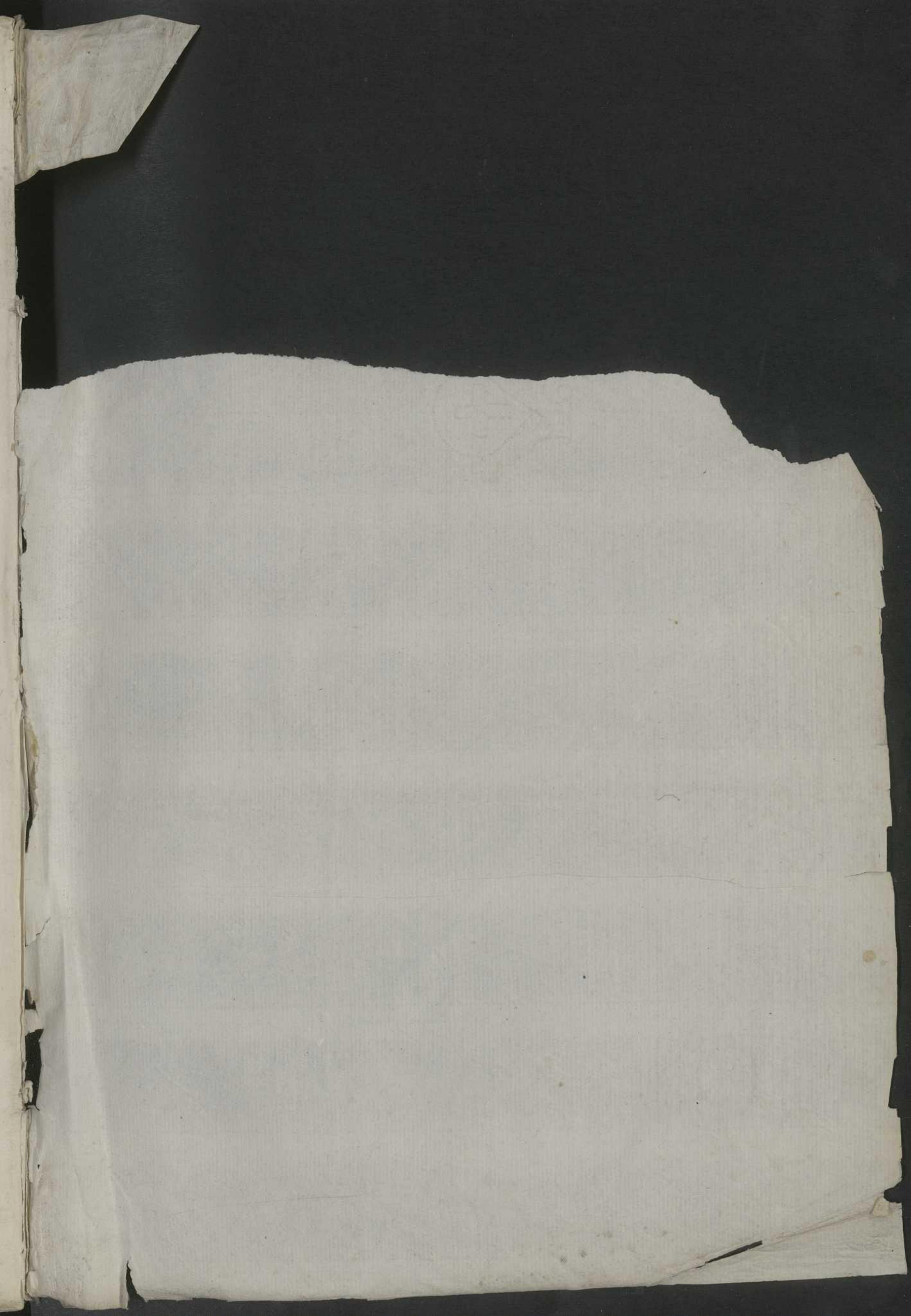
F I N I S.

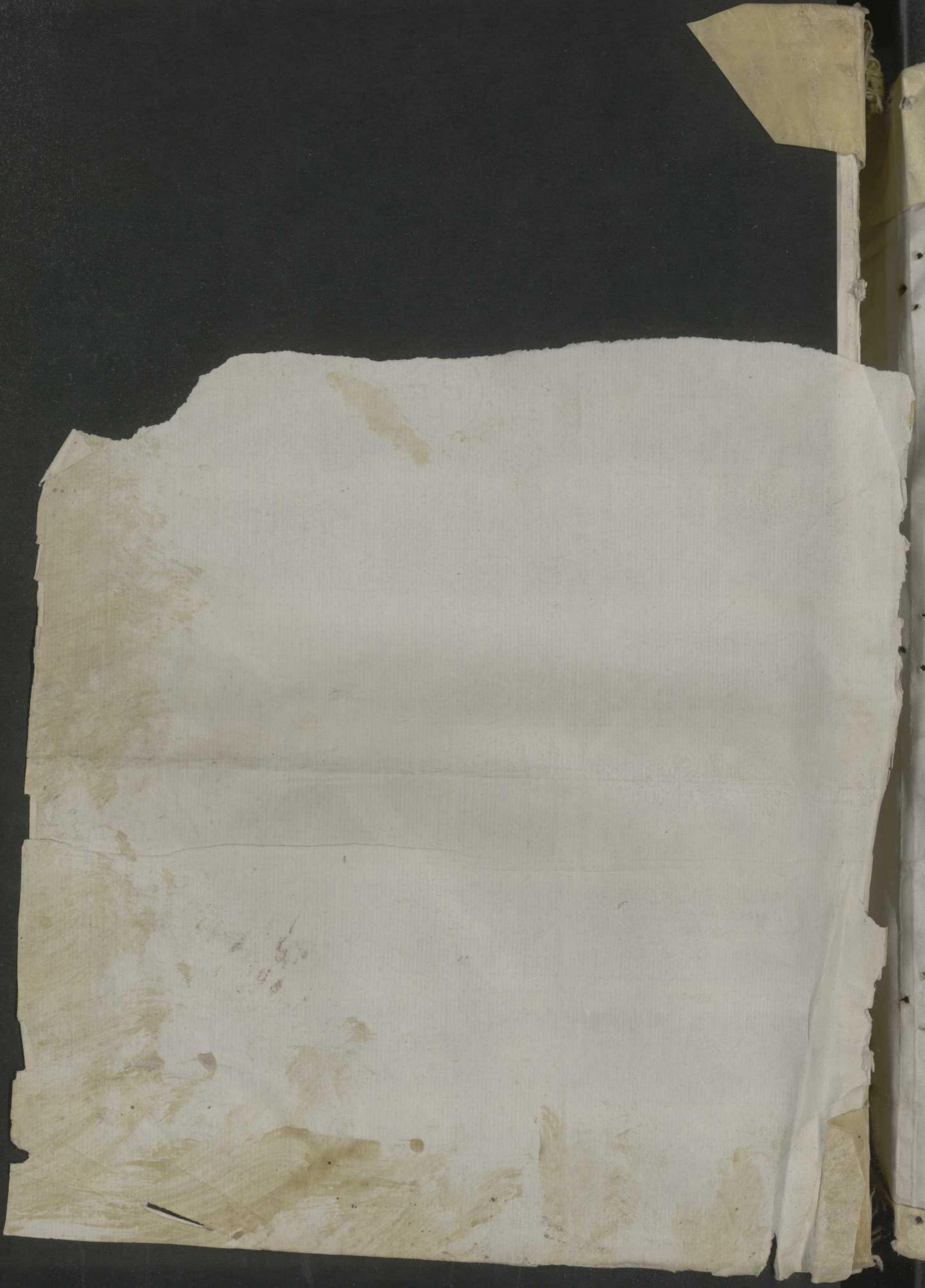
Registrum.

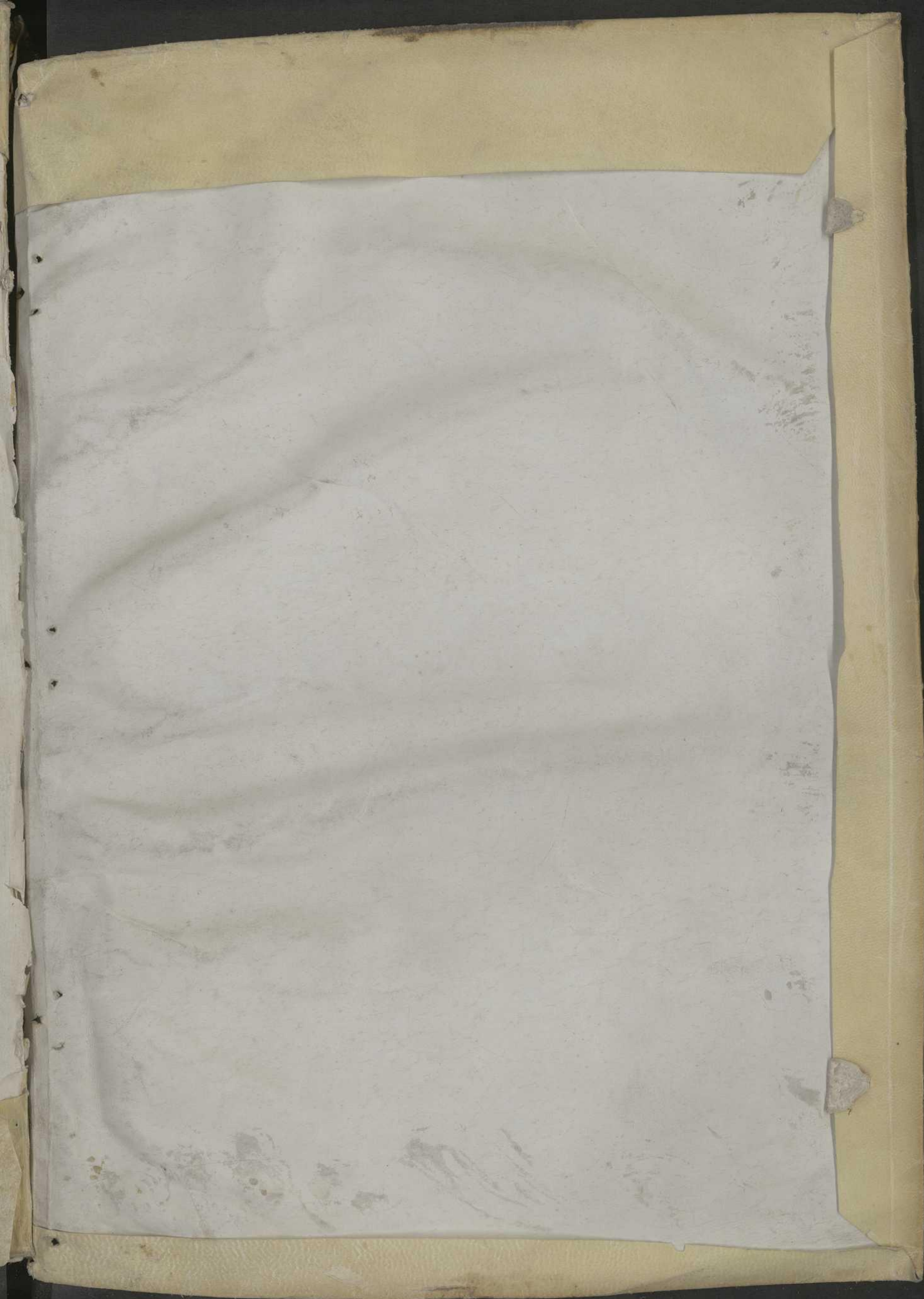
A α B β C γ D δ E ε F ζ G η H θ I ι K κ L λ M μ N ν O ο P ρ Q π.

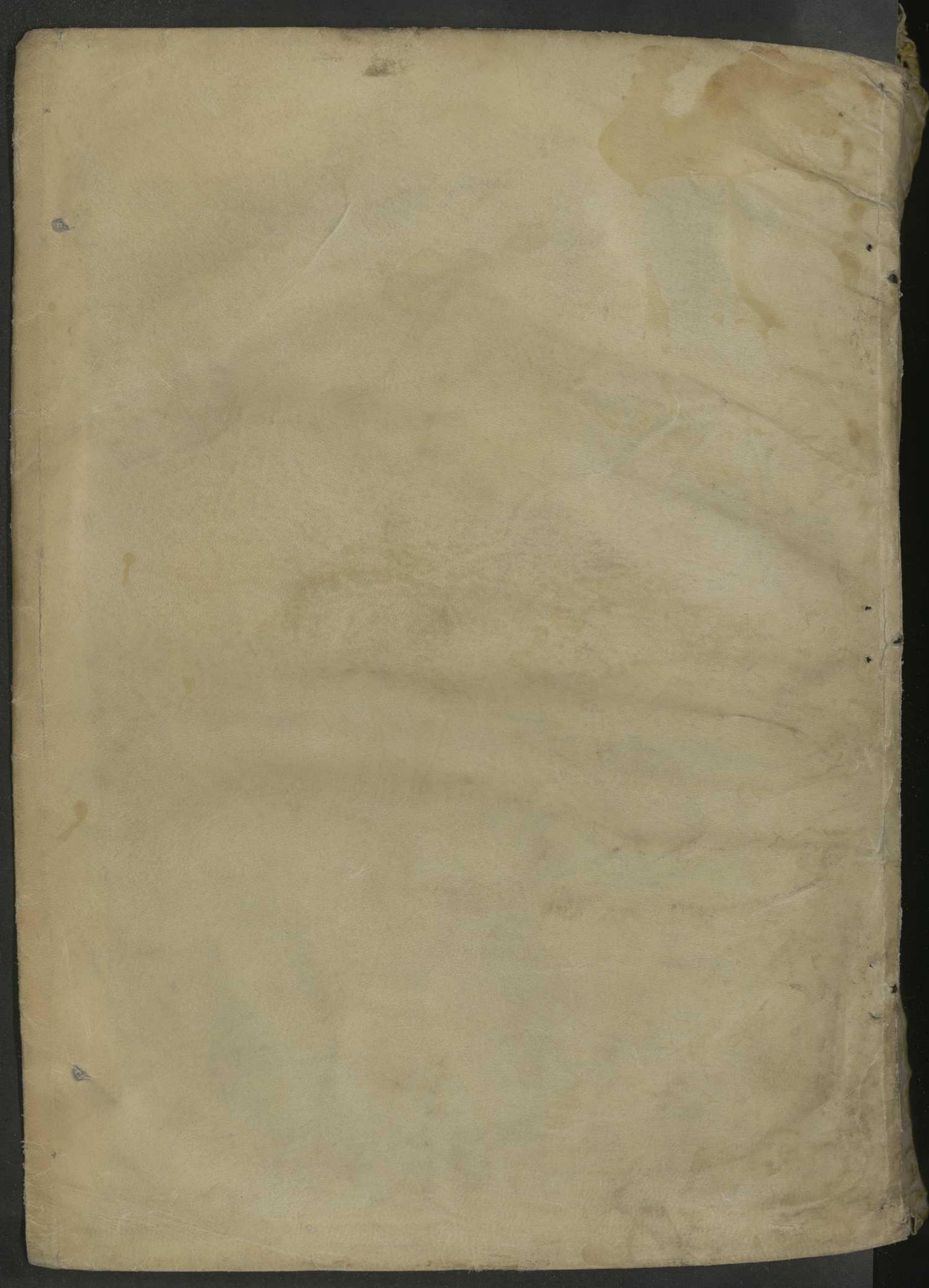
Omnes sunt quaterniones, præter Q π, qui est ternio.

Venetijs, Apud Iuntas.

4
203

9.136

